

Támogatások és ellátások változása 2001-2008 között

Szerkesztette: Mester Dániel

Munkaadany

2. verzió

Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet

Budapest, 2010.

Készítette a Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet Szociálpolitikai Elemző Csoportja

Szerzők:
Goldmann Róbert
Mester Dániel
Mód Péter
Nagy Katalin
Papházi Tibor
Varga Attila

Szerkesztette:

Mester Dániel

Olvasószerkesztő:

© Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet, 2010.

Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet
1134 Budapest, Tüzér u. 33-35.

Felelős kiadó: Simonyi Ágnes főigazgató

Nyomdai előkészítés és kivitelezés: xx. Bt.
ISBN xx-x-xx-xx

Tartalomjegyzék

Előszó	4
Bevezető	5
Összegzés	8
A szociális és gyermekvédelmi támogatások	22
Az aktív korúak ellátásai (jövedelempótló támogatás, rendszeres szociális segély, közcélú foglalkoztatás)	22
Lakásfenntartási és adósságcsökkentési támogatás	87
Átmeneti segély	99
Ápolási díj	105
Közgyógyellátás	112
Időskorúak járadéka	125
Köztemetés és temetési segély	132
Egyéb önkormányzati támogatások	142
Lakáscélú támogatás	146
Rendszeres gyermekvédelmi segélyek	149
Rendkívüli gyermekvédelmi támogatás	159
Kiegészítő gyermekvédelmi támogatás	167
Otthonteremtési támogatás	169
Tartásdíj-megelőlegezés	172
A szociális támogatások finanszírozása	174
A családtámogatás ellátásai	206
Családi pótlék	210
Gyermekgondozási segély (gyes)	224
Gyermekevelési támogatás (gyet)	234
Anyasági támogatás	238
Terhesség-gyermekágyi segély (tgyás)	241
Gyermekgondozási díj (gyed)	249
A családtámogatás finanszírozása	269
Fogyatékos támogatások	279
Egészségkárosodott személyek szociális járadékai	279
A fogyatékosági támogatás és a vakok személyi járadéka	294
A súlyosan mozgáskorlátozott személyek közlekedésével kapcsolatos támogatások	306
Felhasznált szakirodalom:	316
Melléklet	322
Táblajegyzék:	385
Ábrajegyzék:	392
Térképjegyzék:	395

Előszó

A Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet (SZMI) – akárcsak jogelődjei – rendszeresen készít olyan összefoglalókat, melyek statisztikai adatgyűjtéseken alapulnak. Kiadványunkkal a pénzbeli ellátások elmúlt években történt változásainak bemutatására törekedtünk. A tanulmányt az SZMI Szociálpolitikai Igazgatóságán a Szociálpolitikai Elemző Csoport (SZECS) készítette.

A tanulmány a legfontosabb pénzbeli és természetbeli ellátásokra vonatkozó 2001-2008 közötti adatokat¹ mutatja be. Hasonlóan a korábbi kiadványunkhoz² ez is elsősorban statisztikai jelleggel és igénnyel kíván beszámolni a főbb folyamatokról. Célunk a szerteágazó ellátási rendszer egyes elemeinek bemutatása volt. Tanulmányunk a Szociális törvény és a Gyermekvédelmi törvényben nevesített ellátásokat, a családtámogatásokat, valamint egyes fogyatékos ellátásokat foglalja magában.

Jelen munkánkhoz a Központi Statisztikai Hivatal, a Magyar Államkincstár, valamint az Országos Egészségügyi Pénztár adatait, évkönyveit használtuk, melyet saját számításokkal, mutatókkal egészítettünk ki. A bemutatott ellátásokat és változásait igyekeztünk érthető és használható táblázatok, grafikonok és térképek formájában is láttatni, mely reményeink szerint segítheti az olvasót a jelenlegi bonyolult szociális ellátórendszer megismerésében, könnyebb áttekintésében.

---

¹ A 2008 óta tartó válság az ellátásokra gyakorolt hatásaival elemzésünkben még nem tudtunk adatok hiányában foglalkozni.

² A szociális szolgáltatási rendszer folyamatai 2002-2007 között. (szerk. Mester Dániel) SZMI, 2010.

Bevezető

A jóléti ellátórendszer részét képező pénzbeli ellátásokat jellegük szerint három fő csoportba sorolhatjuk: biztosítási alapú; univerzális és rászorultságon alapuló támogatásokra (Semjén 1996). A rászorultságon alapuló támogatások a támogatott személyek, (vagy háztartások) jövedelemvizsgálatához, egyes esetekben ezt kiegészítő vagyonvizsgálathoz kötődnek, tehát célzott juttatásoknak tekinthetők. A rászorultság elvének érvényesítését a szűkösen rendelkezésre álló források jobb felhasználása teszi indokolttá, továbbá előnye, hogy kizárólag olyanok kaphatják meg, akik rászorulóak. A legfőbb hátránya is ebből adódik, ugyanis a feltételek kijátszhatóak, az adminisztrációs költsége magasabb, illetve az ellátáshoz jutás stigmatizáló hatású.

Azokat a támogatásokat nevezzük univerzális támogatásoknak, melyek általános jogosultságon alapulnak, minden állampolgárhoz, avagy azok – életkori, lakóhelyi, munkaerőpiaci, egyéb szempontból elhatárolt csoportjához eljutnak. Közös jellemzőjük, hogy az egyén valós helyzetétől függetlenül juttatják el mindazokhoz, akik a szélesen értelmezett jogosultsági feltételnek (mérhető objektív, pl. demográfiai feltételeknek) megfeleltek. Az univerzális támogatások mögött a szegénység teljes felszámolását és a mindenki számára egyenlő támogatások elvét egyaránt fontosnak tartó társadalompolitikai elv húzódik. Előnyük, hogy mindenkinek jár, aki a közös jellemzőkkel bír, alacsony adminisztrációs költségű ellátás, viszont volumenében jelentős összeget jelenthet, amennyiben jelentős azon csoport tagjainak száma, akihez mindez alanyi jogon jut el.

Azokat a támogatásokat tekintjük biztosítás alapú támogatásoknak, melyek az egyén korábbi befizetésén alapulnak, ily módon a korábbi munkaviszonyhoz, keresethez kötődnek. Ennek legjellemzőbb támogatási fajtái – a tanulmányunkban nem érintett – nyugdíj és nyugdíjszerű, valamint a munkanélküli ellátások. Ezeknél az ellátásoknál a befizetett egyéni összegek és a megkapható támogatások között kapcsolat van, jellemzően külön pénzügyi kasszában kezelik. Előnye, hogy érdekeltséget teremt a kockázati közösségben lévő személyek között a szolidaritásra, valamint az egyéni kockázatok csökkentésére. Továbbá mindenkit azonos módon motivál a fizetésre, hátránya viszont, hogy növeli a jövedelmi különbségek okán fennálló egyenlőtlenségeket, s csak bizonyos kockázatokra nyújt megoldást.

A pénzbeli jóléti juttatásokat, azokon belül a szociális ellátásokat funkciójuk szerint is elkülöníthetjük, megkülönböztetve jövedelemkiegészítő, kiadáskompenzáló és átmeneti segélyeket (Tóth, 2003). A jövedelemkiegészítő segélyek feladata a család, vagy egyén jövedelmének meghatározott szint felett tartása, ilyenek például a rendszeres szociális segély. A kiadáskompenzáló segélyek célja, hogy mindenki, vagy – inkább és jellemzően – az alacsony jövedelemmel rendelkezők esetén egyes fontosnak ítélt, de megterhelő kiadások kompenzálása. Ilyen ellátásnak tekinthetjük a lakásfenntartási támogatást, vagy a közgyógyellátást. Az átmeneti segélyek célja valamilyen rendkívüli élethelyzet, váratlan kiadással járó helyzet megoldásának elősegítése, erre példa az átmeneti segély, a temetési segély.

Az 1993-ban megszületett Szociális törvény az önkormányzatok által nyújtható támogatásokat kerettörvény jelleggel szabályozza, a kifizethető segélyek nevesítve is lefedik a rászorultság szinte minden lehetséges esetét, mint pl. a munkaviszonyból való kimaradást, a lakáshelyzet megőrzését, az egészségi állapot romlását, vagy váratlan krízisállapot bekövetkezését. A szociális törvény kiegészítéseként a társadalomnak a gyermekekkel kapcsolatos felelőssége az 1997-ben elfogadott gyermekvédelmi törvényben került szabályozásra. A szociális és gyermekvédelmi pénzbeli ellátásokat szabályozó törvények a juttatás odaítélését általában a rászorultságtól teszi függővé, melyben a rászorultság mértékének meghatározásához az öregségi nyugdíjminimum jelenti a kiindulópontot. A támogatások lehetnek havi rendszerességűek, illetve átmenetiek, adhatók pénzben és természetben egyaránt.

Az utóbbi évtized számos szegénységvizsgálata³ (is) bizonyította, hogy a gyerekek és azok közül is leginkább a nagycsaládban felnövőök vannak kitéve leginkább a szegénység kockázatának. Többek között ezt igyekszik kompenzálni a családtámogatások rendszere, melyet a családok támogatásáról elfogadott 1998-as törvény szabályoz. Ez a törvény, illetve a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló törvény alapján univerzális és biztosítás elvű ellátások léteznek – így ez a terület tekinthető a legkomplexebbnek.

Az egészségkárosodottak ellátásainak leghangsúlyosabb elemei rendeleti szinten vannak szabályozva.

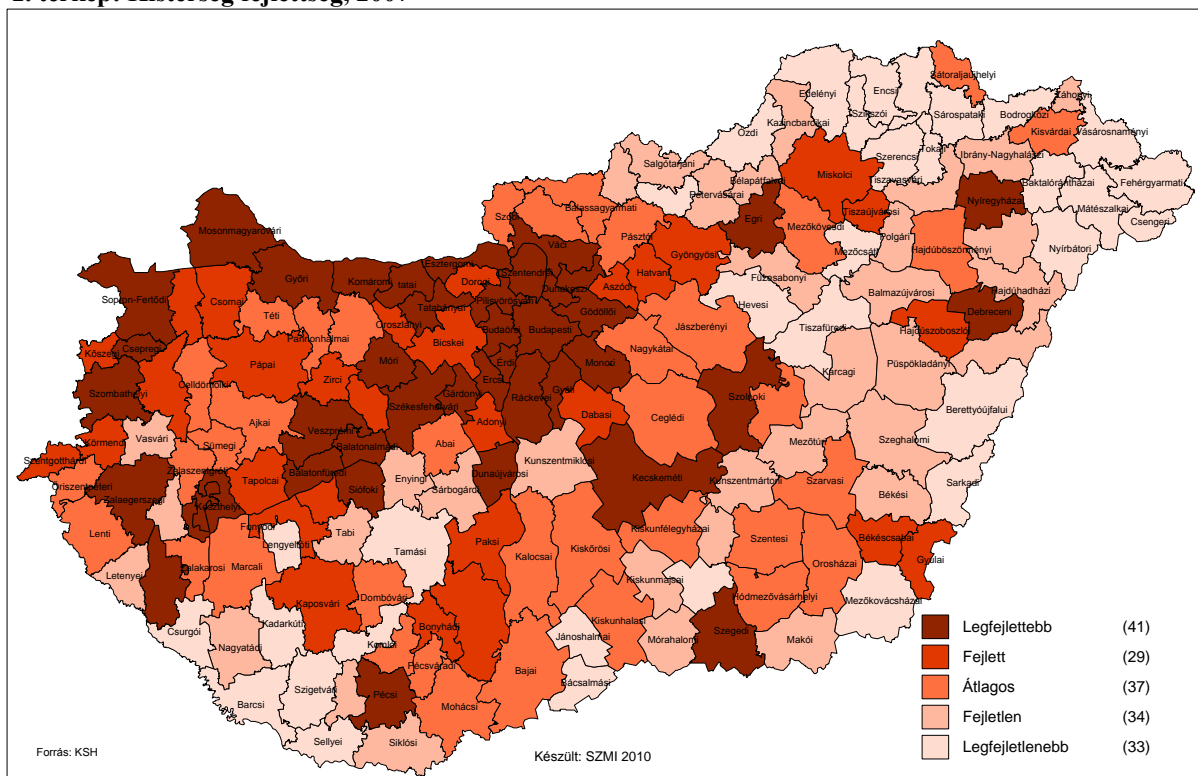
Magyarországon jelentősek a területi különbségek, így lényeges kérdés, hogy a települési rendszer egyenlőtlenségei hogyan jelentkeznek a pénzbeli támogatásokban. Ennek érdekében

---

³ Bass - Darvas –Ferge: A gyermekszegénység elleni nemzeti program kimunkálása, (in: Stratégiai Kutatások 2006-2007) Budapest, 2007

fontosabb adatokat a KSH településnagyság kategóriái szerint és megyés-régiós bontásban is vizsgáltuk, bár nem a teljes idősort vettük figyelembe. Ehhez kapcsolódóan felhasználtuk a kistérség fejlettségi mutatórendszerét⁴, mely alapeloszlását a következő térképen jelenítettük meg.

1. térkép: Kistérség fejlettség, 2007

A fejlettségi mutatóban a gazdasági, infrastrukturális, társadalmi, szociális és foglalkoztatási mutatók összessége jelenik meg egy mérőszámban. Általánosan megfogalmazható, hogy a fejletlenebb kistérségekben több az anyagilag rászoruló, így a rászorultság alapú pénzügyi ellátások arányának is magasabbnak kell lenniük – megfelelő célzottság esetén.

A különböző támogatásoknak nem csak a nominális értéket, hanem a 2001-től számított reálértékét is kiszámoltuk, mellyel az egyes támogatások fel-, illetve leértékelődését is jól nyomon lehet követni.

Támogatásonként, illetve támogatási csoportonként megnéztük a segélyek finanszírozási keret rendszerét. Ez alapján az önkormányzati és gyermekvédelmi segélyezési feladatok ellátásához a költségvetés két csatornán keresztül biztosít támogatást: az egyik a szabad felhasználású

⁴ 67/2007. (VI.28.) OGY határozat 3. sz. melléklete alapján

normatíva a másik pedig a kötött felhasználású kapcsolódó normatív hozzájárulás. A normatív segélyekre fordított kiadásoknak általában a 90%-át a kötött felhasználású normatívából tudják igényelni a települések, a további 10%-ot pedig a szabad felhasználású keretből illetve saját forrásaikból fedezik. A két keret összege a vizsgált években közel duplájára emelkedett (87 milliárdról 160 milliárdra). 2001-ben még a szabad felhasználású normatíva súlya volt nagyobb (53%), 2008-re ez lecsökkent (42%-ra) és – köszönhetően a normatív segélyek terjedésének – a kötött felhasználású keret aránya 58%-ra emelkedett (47%-ról).

Összegzés

Tanulmányunkban az általunk 24 legfontosabb pénzügyi és természetbeli ellátást dolgoztuk fel, melyekhez az adatok a rendelkezésünkre álltak⁵. Az összegzésbe a tanulmányba került ellátások néhány fontosabb jellemzőjét, változását, valamint a 2008-as helyzetről mutatnánk képet.

A különböző támogatásokat többféle elv alapján lehet csoportosítani – mint ahogy a rövid bevezetőben bemutatunk néhányat. A következő táblázat segítségével egy összehasonlító képet szeretnénk nyújtani 2008 – tanulmányunkban bemutatott - pénzügyi és természetbeli ellátásainak jellemzőiről, a különböző törvények és jogosultsági csoportok szerinti vegyes bontásban.⁶

---

⁵ A tanulmányban adatok hiányában kimaradtak a munkanélküli ellátások, a rokkantnyugdíjak, a táppénz.

⁶ A jelenlegi ellátásokat mindegyikét nem lehet egyértelműen célcsoportokhoz kapcsolni.

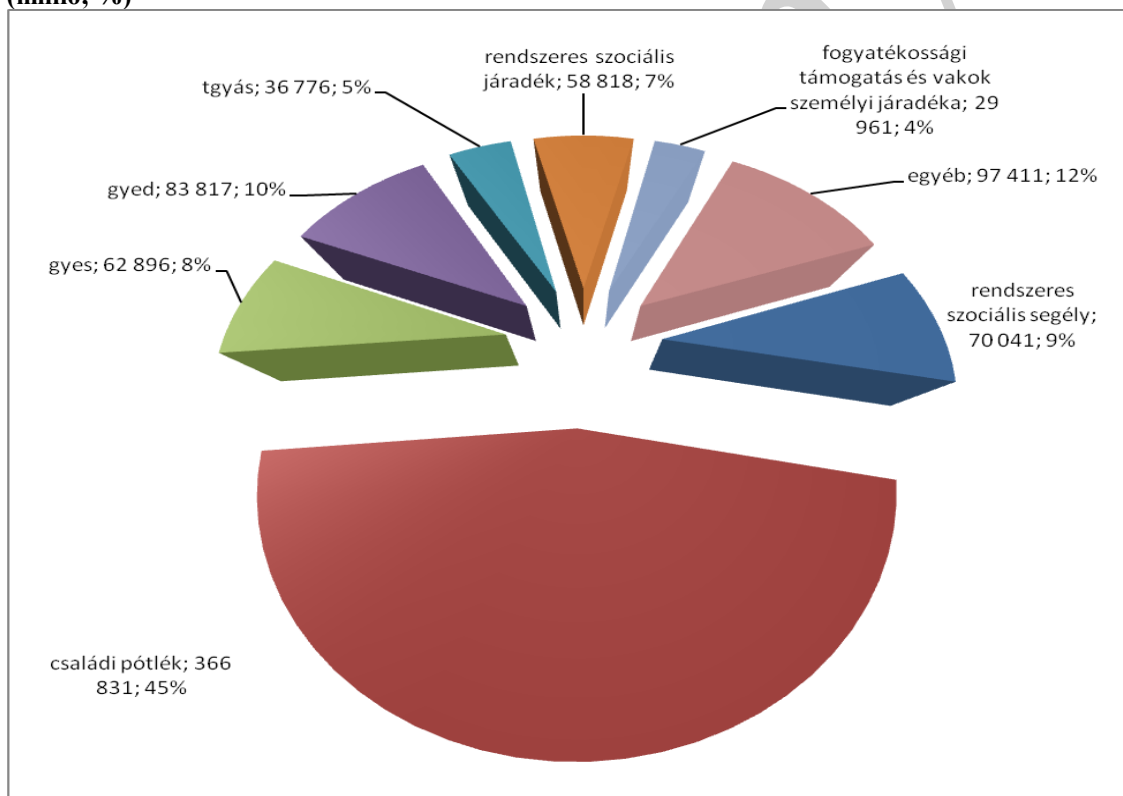
1. táblázat: A fontosabb pénzbeli ellátások igénybevevőinek száma és az egyes támogatásokra felhasznált összeg, 2008-ban

	Igénybevevők száma	Igénybevevők eloszlása	A támogatásra felhasznált összeg (ezer Ft)	Támogatott összeg eloszlása
rendszeres szociális segély ^a	213 436	4,15	70 041 597	8,68
lakásfenntartási támogatás ^a	325 899	6,33	16 554 132	2,05
adósságcsökkentési támogatás ^a	10 440	0,20	911 373	0,11
átmeneti segély ^a	331 021	6,43	4 706 035	0,58
ápolási díj ^a	53 347	1,04	17 432 205	2,16
közgyógyellátás - méltányossági ^a	157 573	3,06	1 965 065	0,24
időskorúak járadéka ^a	6 149	0,12	1 983 316	0,25
temetési segély ^a	49 317	0,96	1 067 812	0,13
köztemetés ^a	5 590	0,11	452 181	0,06
egyéb önkormányzati segély ^a	307 996	5,98	3 257 991	0,40
lakáscélú támogatás ^a	6 862	0,13	2 633 977	0,33
rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény ^a	513 070	9,96	5 641 000	0,70
rendkívüli gyermekvédelmi támogatás ^a	194 353	3,77	2 206 522	0,27
kiegészítő gyermekvédelmi támogatás ^a	1 507	0,03	131 061	0,02
otthonteremtési támogatás ^a	834	0,02	1095394	0,14
tartásdíj megelőlegezés ^a	2 164	0,04	1 001 514	0,12
Szociális törvény által nyújtott támogatások	2 179 558	42,33	129 985 781	16,12
családi pótlék ^b	2 029 000	39,41	366 831 000	45,48
gyes ^b	167 021	3,24	62 896 000	7,80
gyet ^c	41 631	0,81	14 423 000	1,79
anyasági támogatás ^b	95 028	1,85	6 237 000	0,77
gyed ^b	94 514	1,84	83 817 000	10,39
tgys ^b	29 221	0,57	36 776 000	4,56
Családtámogatások	2 456 415	47,71	570 980 000	70,79
rendszeres szociális járadék ^d	185 209	3,60	58 818 674	7,29
átmeneti járadék ^d	22 362	0,43	12 414 935	1,54
bányász járadék ^d	2 605	0,05	2 602 051	0,32
fogyatékosági támogatás és vakok személyi járadéka ^b	110 838	2,15	29 961 800	3,71
közlekedési támogatás ^a	176 638	3,43	1681660	0,21
mozgáskorlátozottak szerzési és átalakítási támogatása ^a	15 450	0,30	1 790 500	0,22
Fogyatékos támogatások	513 102	9,96	105 587 961	13,09
ÖSSZESEN:	5 149 075	100,00	806 553 742	100,00

a – KSH OSAP adat
 b – KSH Statisztikai Évkönyv
 c – KSH Statisztikai Évkönyv, és MÁK
 d – NYUFIG adat

A táblázatból jól látható, hogy a legtöbb igénybevevő, illetve a legnagyobb támogatásra felhasznált összeg a családtámogatásra jut. Az általunk vizsgált családtámogatások a GDP több mint 2%-át tették ki 2008-ban. Ezen ellátások közül is kiemelkedik a családi pótlék, melyre 2008-ban több mint 366 milliárd forintot fordított az állam, mely a bemutatott támogatások összkiadásainak 46 %-a. A fenti több mint ötmilliós igényvevői szám természetesen halmozódásokat tartalmaz, például a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményt igénybevevő személy a családi pótlékra is jogosult egyidőben.

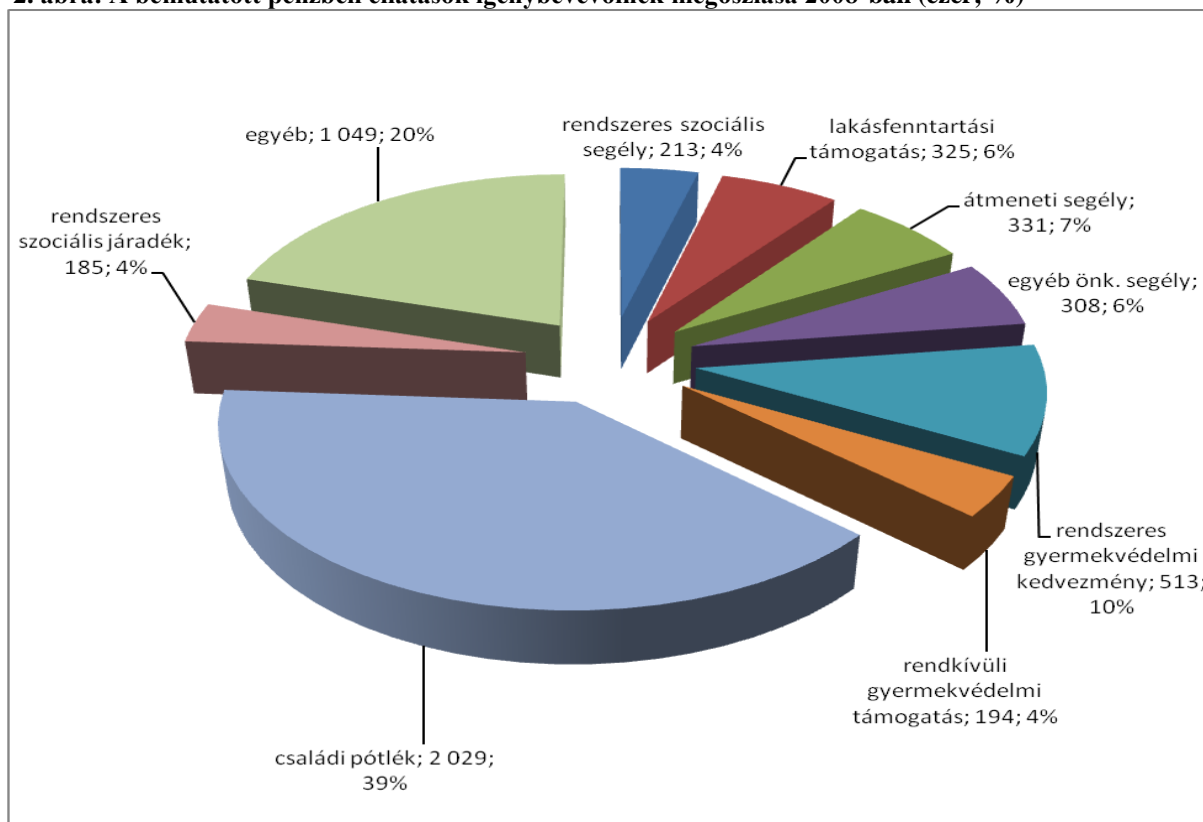
1. ábra: A bemutatott pénzbeli ellátások támogatására felhasznált összegének megoszlása 2008-ban (millió; %)

Az 1. ábrán megjelenített pénzbeli ellátások az összegük volumenében a legjelentősebb a bemutatott támogatások között. Általános nézet, hogy a segélyben részesítettek létszámát, s a juttatások összegét tekintve a hangsúly a jövedelempótló támogatásokon van, ugyanakkor amennyiben a kifizetett kiadásokat vizsgáljuk, akkor ez már nem mondható el 2008-ban. A

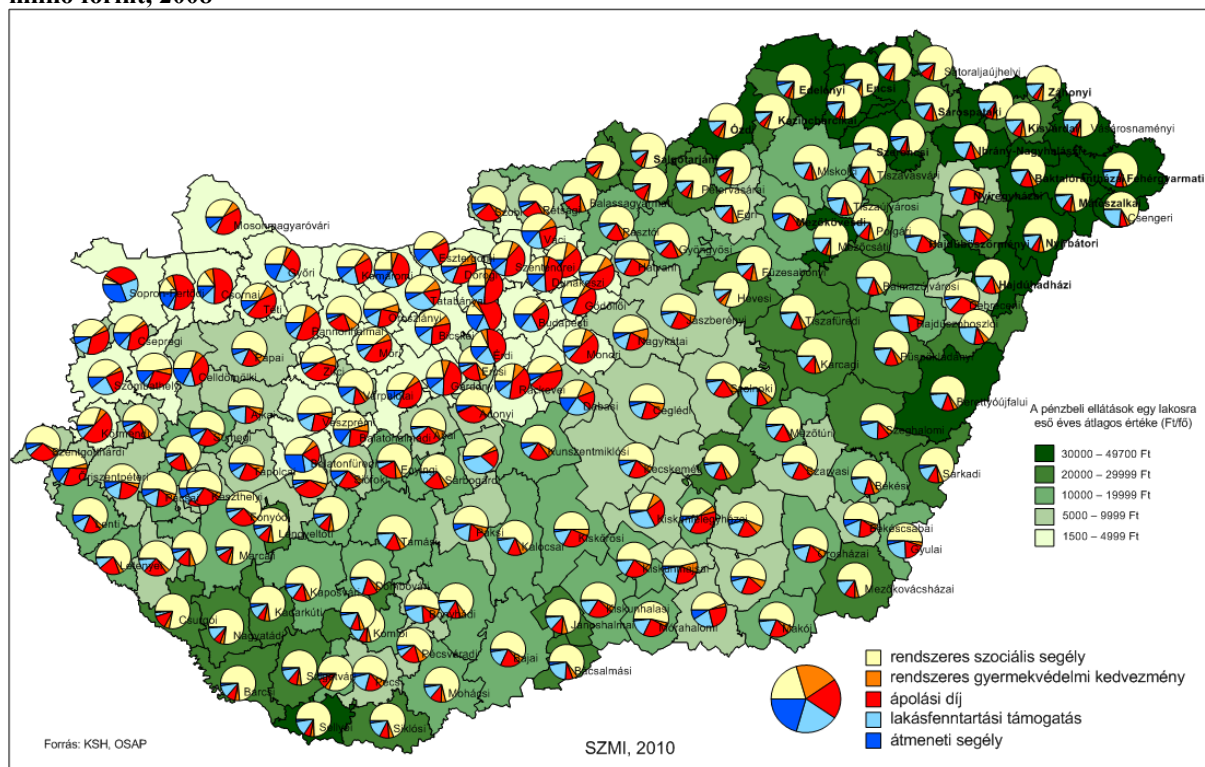
családi pótlékra fordított források 2006-os átalakítását követően oly mértékben megnőttek, hogy ennek nagysága a gyermekgondozási segély összegével az univerzális ellátások túlsúlyát eredményezte.

2. ábra: A bemutatott pénzbeli ellátások igénybevevőinek megoszlása 2008-ban (ezer; %)

A 2. ábrán a bemutatott pénzbeli ellátások legnagyobb számú igénybevevőinek a megoszlása látható, melyen ismét a családi pótlék dominál, ugyanakkor ezt követően nem a családtámogatásoknak, hanem a szociális és gyermekvédelmi támogatásoknak van meghatározó szerepük. E kördiagram – az előzővel való összevetése – felhívja a figyelmet, hogy számos segélyt sokan kapnak, ám ez kevés egy esetre jutó támogatás, például a lakásfenntartási támogatás, a rendszeres gyermekvédelmi segély, az egyéb önkormányzati segély.

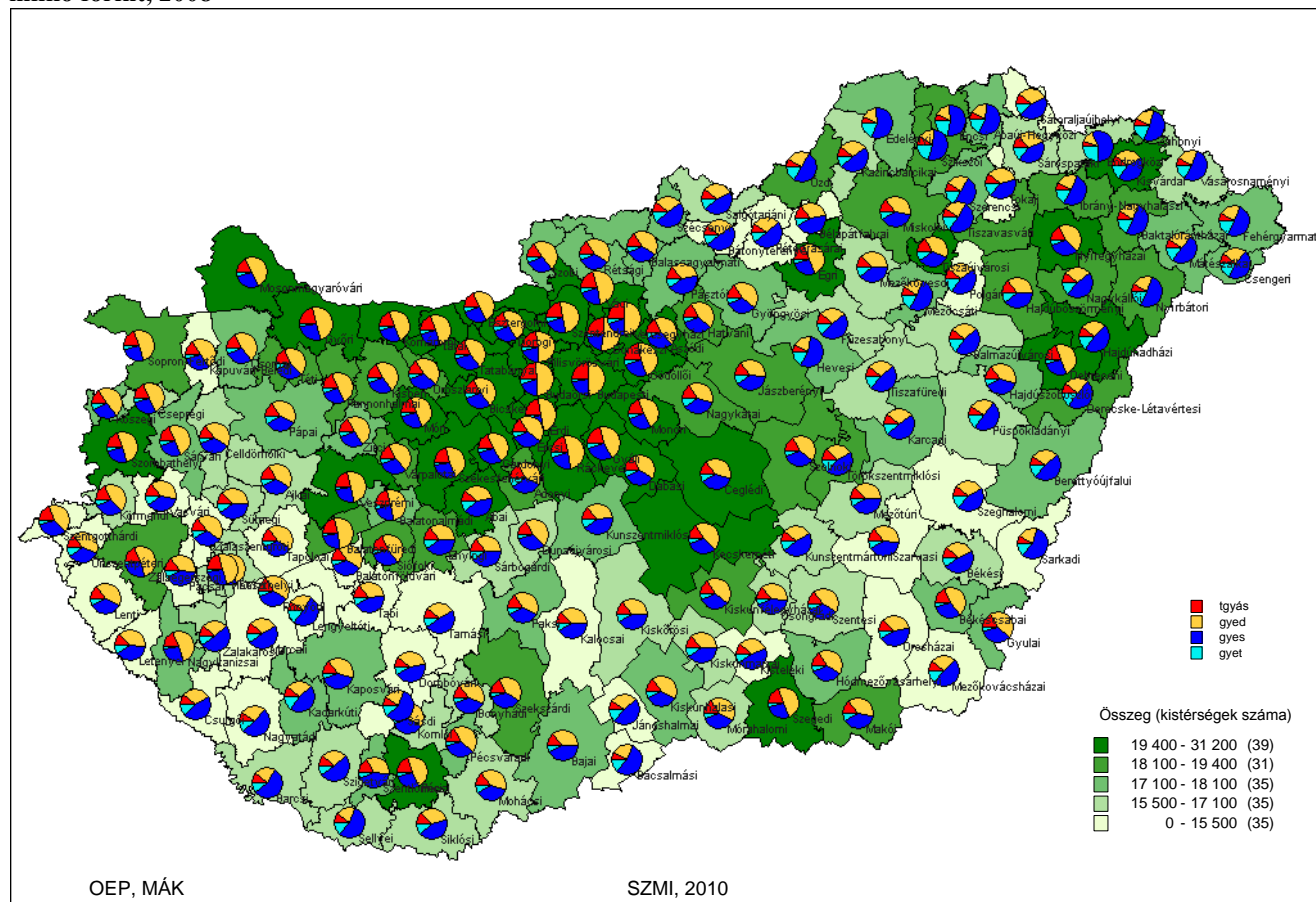
2. térkép: Az egyes szociális és gyermekvédelmi támogatások egy főre jutó kiadásai kistérségek szerint, millió forint, 2008

A fenti térképen az öt legnagyobb összegű szociális és gyermekvédelmi segély megoszlása látható, mely jól mutatja, hogy 2008-ban az észak-kelet-magyarországi határ menti kistérségek egy főre eső segélyre jutó éves összege mintegy tízszerese a Közép-Magyarországon tapasztalhatónak. Ez az összehasonlító térkép jól mutatja a területek közötti különbségeket. A térségekhez tartozó kördiagramok a fontosabb szociális és gyermekvédelmi ellátások belső megoszlását mutatják. Ez azt mutatja, hogy minél magasabb az egy főre jutó éves összeg, annál nagyobb a rendszeres szociális segély aránya, illetve az alacsony egy főre jutó összegű kistérségekben az ápolási díjnak és az átmeneti segélynek magasabb az aránya.

3. térkép: Az egyes családtámogatások (tgyás, gyed, gyes, gyet) egy főre jutó kiadásai kistérségek szerint, millió forint, 2008

Az egyes családtámogatások egy főre eső összegeinek kistérségi eloszlását bemutató térképen az előzőekben bemutatotthoz képest jelentősen eltérő kép rajzolódik ki. A térkép részint mutatja, hol születik, illetve nevelnek több gyereket, másrészt mutatja azt is, hogy a biztosítási alapon járó és összegében legmagasabb gyed miatt a fejlettebb kistérségekben szintén magasabb az egy főre jutó kiadás szerepe. A déli és keleti kistérségekben a gyes dominál – kivéve a nagyvárosokat is magába foglaló kistérségeket, míg a nyugati és középső kistérségekben a gyednek van meghatározó szerepe – pusztán a költségek elemzése alapján. A tgyás aránya sok helyen hasonló arányt képvisel, de látható, hogy az ország nyugati felében magasabb a megoszlás aránya.

Az egyes ellátásokról

A következőkben a tanulmányban bemutatott legfontosabb ellátások 2001-2008 között bekövetkezett legfontosabb változásait mutatjuk be.

A rendszeres szociális segélyt igénybe vevők és a felhasznált összeg jelentősen bővült 2001 és 2008 között. A bővülés különösen a 2006 utáni átalakítás és a családi segélyezés bevezetése után volt jelentős. A korábbi évek évi 30 milliárdos kiadást jelentő szintjéről, 60, majd 2008-ra 70 milliárdra nőtt az ellátás összkereke. Folyamatosan bővült a támogatást kapó és a támogatásban érintett személyek száma, ami 2007 után a családi segélyezés keretében közel 200 ezer személyt és további több mint 300 ezer családtagot jelentett.

A közcélú foglalkoztatás 2000 és 2004 között folyamatosan bővülve az ország szinte összes településén hozzájárult az aktív korú, nem foglalkoztatott, jövedelmük alapján rászoruló emberek foglalkoztatásához. A települések számára elérhető források 2005 és 2008 között nem bővültek, miközben, mind a programban részt vevő települések száma, mind pedig az abban érintett személyek száma csökkent. A 2000-ben bevezetett változásokkal kialakított szolgáltatási csomag, az aktív korúak ellátása és foglalkoztatása érdekében szinte minden lényeges elemét tartalmazta a 2009-től bevezetett „Út a munkához” programnak.

A lakásfenntartási támogatással kapcsolatban megállapítható, hogy a törvénymódosítások következtében 2004-től közel másfélszeresére nőtt a támogatott személyek száma. A segélyre fordított összeg növekedése még ezt is jóval meghaladta, köszönhetően annak, hogy 2003-2006 között megduplázódott az egy segélyezettnek kifizetett éves összeg. A változások hátterében elsősorban a normatív módon nyújtott segélyek részarányának növekedése áll. Míg a méltányossági alapon kifizetett segélyre fordított összeg stagnált, a normatív módon nyújtott segély 2004-2006 között megnégyszereződött. A támogatások csupán egynegyede jutott el természetbeni támogatásként a segélyezettekhez.

Az átmeneti segély egy meghatározó eleme a hazai segélyezési rendszernek. A 2001-2008 közötti közel egyharmados visszaesés ellenére is több mint 400 ezren részesültek ebben a támogatásban. A segélyre kifizetett egy főre jutó éves összegek a vizsgált időszakban reálértéken alig (8%-kal) növekedtek, de mind 2001-ben, mind 2008-ban erős összefüggést

mutattak a településnagysággal és a kistérség fejlettségével. Minél nagyobb volt a település illetve minél fejlettebb kistérségben volt annál magasabb volt az éves segélyösszeg.

Az ápolási díjban részesítettek átlagos száma a vizsgált időszakban igen jelentős mértékben, 80 %-kal nőtt, mely az alanyi jogon támogatottak jelentős növekedéséből eredt (számuk megnégyesződött). A méltányossági alapon ápolási díjban részesítettek száma és aránya 2001-hez képest csökkent, amely jelenség mögött vélhetően az önkormányzatok teherbíró képességének csökkenése áll. Az egy főre jutó havi támogatás mértéke mind abszolút értékben, mind reálértékben valamelyest nőtt a vizsgált időszakban, de az állandó napi munkavégzést igénylő tevékenység ellenére is mindvégig a minimálbér felét sem érte el.

Az időskorúak járadékában a többpilléres nyugdíjrendszerünk 0. pillérének tekinthető ellátási formában 2008-ban a közel 2 millió 62 év feletti potenciálisan számbavehető népesség töredéke, alig több mint 6 ezer ember részesült. A támogatás összege, mind a nyugdíjas háztartások létminimumához, mind az öregségi átlagnyugdíjakhoz képest igen alacsony volt. A vizsgált időszakban ez a különbség csak fokozódott, hiszen a segély összegének reálértéken számított növekedése messze elmaradt az előbb említett két mutató változásától.

Az egyéb önkormányzati támogatás vagyis a szociális törvényben nem nevesített önkormányzati támogatás adatainak trendje sok szempontból ellentétes a jellegében leginkább rokonítható segélytípus, az átmeneti segély alakulásával. A támogatásban részesülők száma itt 2001 óta valamelyest nőtt 2008-ban meghaladta a 300 ezer főt. Míg 2001-ben 2,3-szor annyian kaptak átmeneti segélyt, mint egyéb önkormányzati támogatást, 2008-ban már csak 1,4-szer annyian. Ennél a segéltnél igen magas, több, mint 50%-os azok aránya akik természetbeni formában kapnak segítséget.

A közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkező egyének száma 2001-től 2005-ig folyamatosan nőtt, ezt követően csökkent. Jelentős változásra a törvény 2006. évi módosítása következtében került sor, melyet követően piacbaráttá tették a gyógyszerpiacot közgyógyellátás területén⁷. A méltányossági alapon rendelkezőknél több mint felére csökkent a támogatott személyek száma, viszont a legtöbb méltányossági jogcímen kiadott támogatást 2001-ben és 2008-ban is a legfejlettebb kistérségekben folyósították.

---

⁷ Ezt követően nem csak a legolcsóbb gyógyszert, vagy gyógyászati segédeszközt lehetett közgyógyellátás keretében megkapni.

A temetési segéllyel kapcsolatos pénzbeli támogatást igénylő esetek száma a vizsgált időszakban – 2002-t kivéve - folyamatosan csökkent, de a ráfordított összköltség nominálisan változatlan maradt. A segély „érdekessége”, hogy 100 elhunyt után több mint 38 esetben veszik igénybe e támogatást, igaz ennek értéke töredéke a temetés költségének. A köztemetésben jóval kevesebb személyt részesítenek, mint temetési segélyben. A köztemetésre felhasznált összeg az évek során majdnem duplájára növekedett, hasonlóan az egy esetre felhasznált átlagos összeggel. Jelentős különbség található megye szinten az egyes köztemetések árai között, melynek egyik nyilvánvaló oka a koporsós temetés költségessége. Kisebb településeken vélelmezhetően ez utóbbi, míg a nagyobb városokban inkább az urnás temetés – lehet a köztemetés formájában az elterjedt.

Rendszeres gyermekvédelmi segélyek

Ez a 18 év alatti gyermekek több mint negyedét- érintő segélytípus Magyarországon. Az igénybevevők száma a nyolc év alatt 2/3-ára esett vissza. A segély viszonylag jó célzottságára utal, hogy a támogatottak aránya a családnagysággal egyenesen-, a településnagysággal és fejlettséggel fordítottan arányosan nő, sőt a vizsgált időszak alatt ezek a különbségek még tovább is nőttek. 2008-ban a legfejletlenebb kistérségekbenélő, valamint a 4 és több gyermekes családok közel 60%-a volt segélyezett.

A rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesítettek száma a vizsgált időszakban kevesebb, mint felére esett vissza, de mindezek ellenére így is igen jelentős kört, 194 ezer gyermeket érint. A támogatottak számának visszaesése együtt járt az eseti támogatási összegek növekedésével, így évről évre egyre kevesebben, de egyre többet kaptak. A természetbeni segélyezés aránya 2005-től folyamatosan csökkent 2008-ban a támogatottak több mint 80%-át már pénzben segélyezték. A segélyezett arányokban a település nagyság és a kistérség fejlettség tekintetében 2001-ben még meglévő különbségek 2008-ra gyakorlatilag eltűntek, ezzel szemben differenciálódott a támogatás mértéke. A fejlettebb térségekben magasabb lett a segély összege, mint a fejletlenebben.

Bár a tartásdíj megelőlegezését igénybevevők száma egy kezdeti felfutás után 8-9 ezer fő körül hullámzott, az ellátásokra kifizetett pénz folyamatosan nőtt. Reálértéken a 2001-es

összeg 237%-át, 1 milliárd Ft-ot fordítottak e támogatásra. A támogatást igénylők döntő többségénél (80% felett) a lehetséges maximum időtartamra 3 évre állapítják meg az ellátást.

A családi pótlék a legjelentősebb pénzbeli ellátása a magyar támogatási rendszernek. Az univerzális elven járó támogatás gyakorlatilag a 18 év alatti gyermekek 100%-át eléri. A vizsgált évek alatt a támogatásra fordított kiadások nagysága nominálisan több mint két és félszeresére nőtt, miközben az egy gyermekre jutó összeg reálértéke közel duplájára emelkedett, ami köszönhető a családtámogatás egyes elemeire ható 2006-os összevonásának is.

A gyermekgondozási támogatások közül a gyes egy főre jutó átlagának reálértéke 21%-kal, a gyet értéke 11%-kal emelkedett a nyolc év alatt. A gyed reálértéke a nettó átlagkereset változásával azonos mértékben (30%), de eltérő ütemben nőtt, a tgyás ezt meghaladó mértékben (56%) emelkedett.

Létszámában és kiadási tételként is a két legjelentősebb szülői ellátás a gyes és a gyed. 2001-ben még háromszor annyian voltak gyesen mint gyeden, 2008-ra alig kétszeres különbség maradt a két ellátás jogosultjainak száma között (gyes: 167 ezer és gyed: 95 ezer fő). Ennek oka, hogy a gyes létszámadatai csökkentést, a gyedre jogosultak száma pedig jelentős növekedést mutatnak. Mindez visszaköszön az éves kiadási adatok változásában is. Míg a gyes 42 milliárdról 61 milliárd forintra nőtt, addig a gyed 29 milliárdról 82 milliárdra nőtt a bemutatott nyolc év során.

Területileg az ország fejlettebb térségeiben magasabb a gyedet illetve a tgyást igénybevevők száma, ami összefügg azzal, hogy ezek keresetfüggő, biztosítási időhöz kötött ellátások. A gyes és a gyet jellemzően az ország északkeleti illetve a déli (Somogy, Baranya) megyékben található magasabb számban. A tgyás és gyed összegét adó átlagkereset valamint a bruttó támogatási összegek is erősen összefüggnek a kistérség fejlettségével.

A gyed maximális összegében részesülők aránya közel duplájára emelkedett (19%-ról 33%-ra) a vizsgált években. A gyed és a tgyás esetében is a központi régió jelentősen kiemelkedik a támogatás átlagos összegét tekintve. A gyet szerepe az évek során csökkent: a vizsgált évek alatt 10 ezer fővel csökkent a létszám. 2008-ban éves szinten 14 milliárd forintot fizettek ki közel 42 ezer szülőnek. Az anyasági támogatás a szülést követő egyszeri juttatás, melyet a jogosultak kb. 95%-a megkap. Reálértékben jelentősen (61%-kal) nőtt az évek során. A családtámogatás között a legkisebb költségvetési tételt jelenti: kb. 6 milliárd forint volt 2008-ban a ráfordítás mértéke.

A fogyatékosági támogatás és a vakok személyi járadéka két jövedelemkiegészítő ellátás, amely jövedelemvizsgálat nélkül „alanyi jogon” jár a fogyatékossgal élő embereknek. A támogatást 2001-ben vezették be, ugyanakkor vakok járadékát ekkortól már nem állapítanak meg újonnan. Mindez a két ellátás létszámváltozásában és kiadási adataiban is tetten érhető. Nyolc év alatt majd háromszoros létszámemelkedés figyelhető meg: 2008-ban 110 ezer fő részesült fogyatékosági támogatásban, amely a vakok személyi járadékának néhány ezres jogosultjával együtt 30 milliárd forint kiadást jelentett a költségvetésben.

A rendszeres szociális járadék 2008-ban több mint 185 ezer embert érintő ellátás volt. Ez a szám a vizsgált nyolc év alatt megközelítőleg 15%-kal csökkent, melyet 2008-ban 2/3 részben nők vettek igénybe. A rendszeres szociális járadékra is igaz, hogy a településnagysággal és a kistérség fejlettséggel fordítottan arányosan nő a támogatásban részesülők állandó népességhez viszonyított aránya.

Az átmeneti járadékhoz jutók száma jelentős mértékben, csaknem duplájára nőtt a vizsgált 2003-2008-as időszakban. A már ismert fordított összefüggés a segélyezettek aránya és a település nagyság illetve fejlettség között itt is fennállt, sőt 2008-ra még fokozódott is. Mind a legkisebb és legnagyobb települések, mind a legfejletlenebb és legfejlettebb kistérségek között 2004-től tovább nőttek a különbségek. Az egy főre jutó havi járadék összege, azonban ezzel ellentétben, ha kis mértékben is, de pont a fejlettebb és nagyobb településeken magasabb. A munkaerőpiacon a bérekben jelentkező különbségek itt is érvényesülnek, 2008-ban az ellátást a férfiak és nők közel azonos arányban vették igénybe, ám a férfiak átlagos járadéka majdnem 50%-kal volt magasabb, mint a nőké.

Nyolc év alatt a súlyosan mozgáskorlátozott személyek közlekedésével kapcsolatos támogatások néven folyósított három ellátási forma⁸ mindegyikénél, csökkent a támogatásra jogosulti illetve igénybevevői kör, de a közlekedési támogatást még ennek ellenére is 176 ezren vehették igénybe. Főként a szabályozás változatlansága miatt a részükre kifizetett összegek reálértéken 43%-ra estek vissza 2008-ra. Az ellátottak aránya, hasonlóan más normatív, javarészt a kötött felhasználású alapból finanszírozott segélyekhez, a kistérség fejlettséggel és a település nagysággal fordítottan arányosan nőttek. A különbségek a nyolc év

---

⁸ Ezek: a személygépkocsi szerzési támogatás, a személygépkocsi átalakítási támogatás, valamint a közlekedési támogatás

alatt a szélső kategóriába tartozó települések, kistérségek között itt is fokozódtak. 2008-ban a vizsgált segélyek között ennél voltak a legnagyobb különbségek.

Munkaadany

Következtetések

A pénzbeli támogatások rendszere nagyon bonyolult és nagyon sokféle ellátásból áll⁹. Tanulmányunkban ezek közül 24-et részletesen elemeztünk. Ugyanakkor a támogatási rendszer ezen túl még számos pénzbeli és természetbeli ellátásból áll¹⁰, melyek más elvek mentén, illetve kis csoportokat céloznak meg. A lábjegyzet felsorolásából is jól látszódik, hogy a rendszer rengeteg elemből áll, így ez az igénybevevők számára nehezen áttekinthető. A sok ellátásnak és támogatásnak egyik nyilvánvaló oka, folyamatosan vezették be a különböző támogatásokat hogy a szociálpolitikai rendszerbe, ugyanakkor az egyes - akár párhuzamosan, vagy hasonló elven működő - ellátásokat nem vezették ki a rendszerből (pl: vakok személyi járadéka).

Napjaink szociálpolitikai kérdésfeltevései szempontjából fontos kérdés annak tisztázása, hogy valójában egyénenként hányan részesülnek a szociális támogatásokból és mekkora összeget fordít erre az állam, illetve az önkormányzatok. Erre a kérdésre azonban nem tudunk egzakt módon válaszolni, mivel nincs ma Magyarországon olyan előírt, teljeskörű nyilvántartás, melyből akár csak önkormányzati szinten megállapítható lenne, hogy egy személy milyen címen, mekkora támogatásból részesül.

Érdekes sajátosság, hogy néhány pénzbeli támogatás esetén olyan minimális a legkisebb adható összeg, amely nyilvánvaló, hogy nem tud érdemi segítséget nyújtani. Ez jól látszik, amikor a minimálisan adható összeg olyan alacsonyan van meghatározva a jogszabályban, ami csekély segítséget jelenthet, másrészt látszik a folyósított átlagos összegekből, amik egyes esetekben csak pár ezer forintosak. A nagyon alacsonyan megállapított és folyósított összegek esetén a feltételezett tényleges segítség elmaradásán túl még további problémák merülnek fel. Az egyik, hogy az igénylő még inkább kiszolgáltatva/megalázva érezheti magát a kis

---

⁹ Gyulavári - Krémer: Miért áttekinthetetlen a pénzbeli szociális ellátások rendszere? Esély 2006.2

¹⁰ Ilyen kimaradó ellátások: táppénz, baleseti táppénz, baleseti járadék, hadirokkant-járadék, ápolási pótlék, hadiözvegyi járadék, hadiárva járadéka, hadigondozott családtag járadéka, temetési hozzájárulás, kereset kiegészítés, átmeneti kereset kiegészítés, mezőgazdasági szövetkezeti tagok jövedelem kiegészítés, azonnali pénzügyi segély, kárenyhítés járadékként, rokkantsági járadék, szénjárandóság, közlekedési támogatás, életkezdesi támogatás (babakötvény), egyszeri segély; lakásépítési (vásárlási) kedvezmény, fiatalok otthonteremtési támogatása, keresetpótló juttatás, jelzáloglevéllel finanszírozott hitelek kamattámogatás, akadálymentesítési támogatás, térítési díjkedvezmény gyermekékeztetéshez, kiegészítő kamattámogatás, energiatámogatás, gyógyászati ellátás, közlekedési kedvezmények, televízió előfizetési díjkedvezmény, termőföld vásárlása életjáradék ellenében, kárpótlási jegy életjáradékra váltása, lakás-előtakarékosság állami támogatás.

összegért való igénylés folyamata során, másrészt az alacsony összegű segély valószínűleg - különösen a rászorultsági típusú támogatások esetén - nem lehet költséghatékony, mivel magasabb lehet a hozzá kapcsolódó adminisztrációs teher, mint maga a támogatás.

A támogatások reálértékeinek változása alapján elmondható, hogy 2001-2008 között szinte összes ellátás egy főre jutó értéke növekedett. Ez a nyugdíjminimumhoz kötött ellátások esetén nem olyan jelentős, míg a családtámogatásoknál (anyasági támogatás, családi pótlék, tgyás) kiemelkedő, több mint 50%-os volt.

A szociális és gyermekvédelmi segélyeknél a kötött finanszírozású támogatások esetén a kisebb települések és a fejletlenebb kistérségek esetén több az igénybevevő. A szabad felhasználású normatívából finanszírozott támogatásoknál viszont a nagyobb és gazdagabb kistérségek településeinél – a nem normatív összegű ellátásoknál – az egy főre jutó támogatás volt több.

A szociális és gyermekvédelmi támogatások

Az aktív korúak ellátásai (jövedelempótló támogatás, rendszeres szociális segély, közcélú foglalkoztatás)

Mód Péter

Az aktív korú nem foglalkoztatott személyek pénzbeli segélyezése, alapvető létfeltételeik biztosítása egyaránt tartozott a munkaügyi és a szociális ellátórendszerbe. Európa fejlett piacgazdasággal rendelkező államai az aktív korú állástalan személyek részére foglalkoztatási rehabilitációjuk érdekében, valamint megélhetésük, létbiztonságuk fenntartása érdekében többféle, sokrétű támogatási-segélyezési rendszert működtetnek. A pénzbeli támogatások lehetnek a foglalkoztatási és a szociális ellátórendszer részei, működési elveik szerint pedig biztosítási, vagy rászorultsági alapon működőek. A kategorizálások egyértelműségét nehezíti, hogy rendszerint nincsenek tiszta formájú ellátások. Általában megfigyelhető, hogy az aktív korú, nem foglalkoztatott személyek részére az állásvesztést követő első évben biztosítási, a későbbiekben rászorultsági elvű támogatást nyújtanak. (Köllő 2001. 45–46)

A munkaügyi rendszer előfeltételekhez, meghatározott idejű igazolt munkaviszonyhoz, pályakezdő státuszhoz kötötte passzív eszközeinek igénybevételét, melyek időben korlátozottak voltak (a feltételekről és azok változásairól bőven ír Frey Mária (többek között: Frey 2008. 139-146.).¹¹

A nem biztosítási, hanem segélyezési elven működő munkanélküli ellátás olyan, a költségvetés általános bevételeiből fedezett, jövedelemkiegészítő célú juttatás, amelyre a – családi jövedelmi helyzet alapján meghatározottan – rászoruló munkanélküliek lehetnek jogosultak. Az OECD-országok 60 százalékában kizárólag biztosítási típusú munkanélküli ellátás létezik, más OECD-országokban a magyarországi rendszerhez hasonlóan, a biztosítási

---

¹¹ Az aktív korú, munkaképes, de nem foglalkoztatott személyek támogatása tehát a vizsgált időszakban több, egymásra épülő elemből állt. A munkanélkülivé vált személy az első időben a biztosítási alapon álló munkaügyi támogatásban, munkanélküli segélyben és járadékban, majd álláskeresői járadékban és segélyben részesülhetett, később ezt követte a szociális rendszer részeként a jövedelempótló segélyezés. A korábbi munkaviszony – és az ezzel járó járulékfizetés – teremtette meg számukra a jogosultságot a változatos néven és szabályozással ellátott munkaügyi támogatások igénybevételére. Ezek első időszakában (2005 után) a juttatás korábbi keresetétől függött, második időszakában egy általános, a megelőző bértől független ellátást kapott (álláskeresői segély), mely mind elvében, mind összegében egy általános ellátás, leginkább a rendszeres szociális segély formáját öltötte magára, de még nélkülözte a jövedelemvizsgálat korlátait.

típusú ellátást szintén korlátozott időre szóló segélyezési típusú ellátás egészíti ki. (Frey 2001. 51)

A munkanélküli személyek részére biztosított ellátások azok kifutása után kapcsolódnak a szociális ellátásokhoz, hiszen azon aktív korú, nem foglalkoztatott személyek, akik már ezekre az ellátásokra nem jogosultak, rászorultsági alapon álló rendszeres szociális segélyt kaphatnak. Adataink szerint a vizsgált időszakban folyamatosan növekedett az aktív korú, állástalan személyek száma a segélyezett személyek körében.

A vizsgált időszak elején a munkaügyi ellátásokat kimerítő személyek ellátását a szociális pénzbeli ellátások közé tartozó jövedelempótló támogatás jelentette, melyet a helyi önkormányzatoktól igényelhettek. Foglalkoztatási aktiválásukra tovább is munkaügyi eszközök szolgálhattak – többek között, de jellemzően - bevonhatták őket közhasznú foglalkoztatásba, közmunkaprogramokba. A segélyezett személyek esetén ezek az eszközök az egyes önkormányzatok, valamint a kistérségi-megyei Munkaügyi Központok együttműködését, közös finanszírozását igényelték.

A változást ebben a 2000-ben bevezetett új ellátási-aktiválási eszközök, a rendszeres szociális segély-közcélú foglalkoztatás jelentettek. Ettől az évtől a jövedelempótló támogatás helyett már változó szabályokkal rendszeres szociális segélyt állapítottak meg és kifutó rendszerben ezt tették elérhetővé a korábban támogatottak részére is. Az érintett személyek munkaerőpiaci aktiválására – a korábbiak megtartása mellett – új, immár kizárólag az önkormányzatok döntési kompetenciájába tartozó új közfoglalkoztatási eszközt, a közcélú munkát vezették be. A rendszeres szociális segély és a vele azonos törvényi helyen szabályozott közcélú munka együttesen jelentette 2000-et követően az aktív korú állástalanok ellátásának önkormányzati eszközét.

Az aktív korú nem foglalkoztatott személyek pénzbeli ellátására tehát a rendszeres szociális segély, a munkaerőpiaci aktiválásukra szolgáló közfoglalkoztatásukra pedig már három eszköz, a közcélú, a közhasznú munka és a közmunka-programok álltak az önkormányzatok rendelkezésére.

A következő oldalakon először ismertetjük rendszeres szociális segélyre, valamint a munkanélküliek jövedelempótló támogatására vonatkozó szabályozás változását és az ellátás fő adatait, majd ezt követően az önkormányzati közfoglalkoztatás jogszabályi környezetének és a közcélú foglalkoztatás fő adatainak változásait mutatjuk be.

A rendszeres szociális segély előzményei

A rendszeres szociális segély vonatkozásában tényleges korszakhatárt jelentenek az elemzés keretétől választott évek. 2001 volt az akkor átalakított segély első teljes éve, ekkor 'vette át' a munkanélküli támogatásokra nem jogosult állástalan aktív korúak ellátását a jövedelempótló támogatástól. 2008 után pedig a rendszeres szociális segély szabályozása lényegesen átalakult, szűkült, szerepét az aktív korú nem foglalkoztatott személyek támogatásában a rendelkezésre állási támogatás vette át.

Munkanélküliek jövedelempótló támogatása azoknak a személyeknek a kérelmére volt megállapítható, akik munkanélküli ellátásra nem voltak jogosultak. A támogatás korlátját a családi jövedelem jelentette – a támogatott személy családjában az egy főre jutó havi jövedelem nem haladhatta meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 80%-át. A támogatás feltételei között szerepelt az együttműködési kötelezettség. A kérelmező személynek nyilvántartásba kellett vetetni magát (vagy abban maradni) a munkaügyi központoknál, velük kapcsolatot kellett tartani, a felajánlott munkalehetőségeket el kellett fogadni, továbbá az önkormányzat által felkínált közhasznú munkában részt kellett vennie. A jövedelempótló támogatás összege a kérelmező személy jövedelmét egészítette ki a öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 80 százalékára. A támogatás folyósításának időtartama 24 hónap volt. Amennyiben az érintett személy ezt követően is állástalan volt, maradt – továbbá együttműködőnek minősült, részére (hasonló feltételekkel) rendszeres szociális segélyt lehetett megállapítani. Ezt a támogatást 2000 májusától nem lehetett újabb személyek részére megállapítani, de kifutó rendszerben 2002-ig szerepeltek a támogatottak között jövedelempótló támogatásban részesítettek. Az idősoros statisztikákban ezt a két támogatást összevonva szerepeltetjük ezekre az évekre vonatkozóan.

Az ezredfordulót követően az aktív korú, nem foglalkoztatott személyek ellátásainak átalakítása több lépcsőben és több törvényt érintve ment végbe. A szociális és a foglalkoztatási törvényeknek, ha nem is tökéletes szinkronban, de egy irányban végrehajtott átalakításai következtében jelentősen átalakult az aktív korú munkanélküliek támogatásának rendszere, azon belül pedig a rendszeres szociális segély szabályozása. A rendszeres szociális segély 1997-ben jelent meg a szociális ellátások között. Kezdetben 1997 és 2000 között ennek az ellátásnak nem volt kiemelt szerepe a munkanélküliek segélyezésében, az aktív korú egészségkárosodott személyek, valamint a jövedelempótló támogatást kimerített személyek

részére biztosított ellátást. (erről Nagy 2001. 74.o.) Az aktív korú nem foglalkoztatott személyek támogatásában a jövedelempótló támogatást 2000 májusától kifutó rendszerben váltotta fel, 2000 és 2002 között gyors ütemben nőtt a rendszeres szociális segélyt igénybe vevők létszáma, miközben ezzel párhuzamosan, de a növekedésnél is nagyobb mértékben csökkent a jövedelempótló támogatásban részesülők száma. A rendszeres szociális segély ekkortól vált a hátrányos munkaerő-piaci helyzetű aktív korú személyek és családjuk részére nyújtott alapvető támogatássá.

A támogatásra való jogosultságot – a jövedelempótló támogatáshoz hasonlóan – nem a korábbi munkaviszony és jövedelem, , a család összjövedelme határozza meg. Gáspár és Kiss szerint az a tény adja ennek a támogatásnak a különösen nagy jelentőségét a célzott, jövedelemvizsgálathoz kötött ellátások között, hogy védőhálót jelent azok számára, akik az átmeneti jellegű, korlátozott időre szóló támogatások kimerülése előtt nem találnak munkát (Gáspár-Kiss 2009, 40.o.). A rendszeres szociális segélynek – azon túl, hogy aktív korú személyek részére lehet megállapítani – nincs időbeni korlátja, az általában egy évre megállapított támogatás korlátlanul hosszabbítható. Azonban egy hosszú, több éves segélyezési időszak fennmaradásának nem csak a finanszírozó önkormányzat, tehát a közösség szempontjából tekinthető hátrányosnak, hanem az érintett személyek esetén is. Már rövidebb idő elegendő ahhoz, hogy a segélyezettek munkavállalási valószínűségei drasztikusan csökkenjenek. Az aktív korú személyek esetén ezért a pénzbeli támogatások mellett létfontosságúak a támogató rendszer aktiválást, munkavállalási képességet fenntartó-növelő elemei, melyek közül a legfontosabb a közfoglalkoztatás rendszerébe való bekapcsolódás. Ezért térünk ki a rendszeres szociális segély adatai mellett az önkormányzati közfoglalkozást részletesebben bemutató adatokra is

A rendszeres szociális segély szabályozása

A Szociális Törvény¹² szabályozza az aktív korú személyek jövedelem-kiegészítését célzó ellátást. Ezen rendelkezések szerint rendszeres szociális segélyt az alacsony jövedelmű, nem foglalkoztatott személyeknek, valamint az ugyancsak alacsony jövedelmű egészségkárosodott személyeknek lehet megállapítani.

---

¹² Szt. 37/A–G. paragrafusa

A rendelkezések szerint azok a személyek minősültek jogosultnak erre az ellátásra, akiknek – a törvény megfogalmazása szerint – megélhetése más módon nem biztosított, tehát akik kimerítették a számukra elérhető munkaügyi ellátásokat, megszűnt a munkanélküliek jövedelempótló támogatási rendszerébe való belépés, illetve visszalépés lehetősége. További feltétel, hogy mind a területileg illetékes munkaügyi kirendeltséggel, mind pedig lakóhelye önkormányzatával – kétéves időtávban – legalább egy évet együttműködjön.

Az együttműködés fenntartása, vagy megteremtése számukra kötelező előírás. Az önkormányzatok előírhattak más támogató-együttműködő szervezetet is, jellemzően a szociális rendszeren belül lévő családsegítő szolgálatot.

A rendszeres szociális segély korábban is – az aktív korúakon belül – kettős célcsoportot, az egészségkárosodott személyek és az állástalan személyek ellátását célozta. Az eltérő ellátotti körre vonatkozó szabályozás 2000 után kismértékben eltérő, az egészségkárosodott személyekre nézve kedvezőbb ellátási és jogosultsági feltételek mellett tette elérhetővé számukra ezt a pénzbeli ellátást.

Az egészségkárosodott személyek körét a vonatkozó törvényi szakaszban nem szabályozzák, ebben az ellátásban azokat tekintik jogosultnak, akik részére más hatóságok (OORSZI és NYUFIG) a munkaképesség legalább 67 százalékos csökkenését, vagy – ettől függetlenül – vakok személyi járadékát állapította meg. A rendszeres szociális segélyre jogosultak azok az egészségkárosodott személyek is, akik munkaképességüket legalább 67 százalékban elvesztették, (illetve legalább 50 százalékos mértékű egészségkárosodást szenvedtek), továbbá azok, akik vakok személyi járadékában, vagy fogyatékosági támogatásban részesülnek.¹³

A támogatás fő célcsoportját 2000 után már az aktív korú nem foglalkoztatott személyek jelentették, arányuk a támogatottakon belül meghaladta a 90 százalékot. (lásd 6. tábla) 2007-től a törvény alapesetben már három csoport számára teremtette meg a jövedelempótlás lehetőségét rendszeres szociális segély formájában. Ahogy korábban is egészségkárosodott személyek és nem foglalkoztatott személyek, valamint új csoportként támogatott álláskeresőkként lettek jogosultak támogatásra.

Az egészségkárosodott emberek meghatározása továbbra is a fogyatékosági támogatás: vakok személyi járadékának megállapításához, vagy hivatalosan megállapított

---

¹³ A rendszeres szociális segélyhez nevében és jellegében hasonló rendszeres szociális járadék, valamint az egészségkárosodott személyek ellátásainak más elemei között a fő különbséget a jogosultak egészségi állapota eredményezi. Az egészségkárosodott személyek ellátása az egészségkárosodott emberek ellátórendszerén túl részben érinti a rendszeres szociális segélyezés rendszerét is.

munkaképesség-csökkenéshez, egészségkárosodáshoz kapcsolódott (bővebben az egészségkárosodottak segélyezésével foglalkozó fejezetben)¹⁴.

Nem foglalkoztatott személynek azok minősültek, akik foglalkoztatási törvény alapján megállapított álláskeresői támogatásokat (munkanélküli-járadék, álláskeresői járadék, álláskeresői segély, vállalkozói járadék) már kimerítették, vagy más típusú, főként szociális ellátásaik, nyugdíjszerű ellátásaik folyósítása szűnt meg¹⁵.

A rendszeres szociális segélyre szintén jogosult támogatott álláskereső az a személyek, akik az Ft.¹⁶ alapján álláskeresői támogatásban, illetőleg álláskeresőt ösztönző juttatásban részesülnek ugyan, de jövedelmük ezzel együtt is olyan alacsony, hogy az nem éri el a rendszeres szociális segély esetén meghatározott értéket, tehát családi fogyasztási egységenként az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 90 százalékát¹⁷.)

Mindhárom csoport esetén a támogatás feltétele volt, hogy saját maga és családjának megélhetése más módon ne legyen biztosítható. A törvényalkotó 2001 és 2006 között akkor látott okot a támogatásra, ha ezek a személyek igazolható jövedelme alacsony, mégpedig a mindenkori legkisebb öregségi nyugdíj 70 százalékánál is alacsonyabb. Az egészségkárosodott személyeknél ez az értékhatár valamivel magasabban, a minimál nyugdíj 80 százalékánál volt meghúzva. 2007-től ez az értékhatár egységesen az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 90 százalékára emelkedett.

A támogatás megítélése során nem kizárólag a kérelmező jövedelmét vizsgálták, hanem figyelembe vették családjának egy főre eső jövedelmét is. A családi jövedelem egy főre, (majd 2006-tól egy fogyasztási egységre) számított értéke sem haladhatta meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 70, illetve 80 (2006-tól egységesen 90) százalékát. A jogosultság vizsgálatának családi körre való kiterjesztése a kérelmezők háztartásainak feltett és elvárható jövedelem-közösségét tettelezte. Nem támogatott olyan alacsony jövedelmű személyeket, akik családjában magasabb jövedelmű személy él, továbbá nem tette elérhetővé a támogatást a jövedelemmel rendelkezők számára. Ebben az esetben jövedelemnek számít minden rendszeres és a nem havi rendszerességgel szerzett jövedelem, de nem számít bele a közfoglalkoztatás különböző formáiból származó havi jövedelemnek az öregségi nyugdíj

---

¹⁴ Szt. 37/A § 1. bek. a) pontja

¹⁵ Szt. 37/A § 1. bek. b) pontja - Ide az ápolási díj, a gyermekgondozási segély, a gyermeknevelési támogatás, a rendszeres szociális járadék, a bányász dolgozók egészségkárosodási járadéka, az átmeneti járadék, a rehabilitációs járadék, a rokkantsági nyugdíj, a baleseti rokkantsági nyugdíj, az özvegyi nyugdíj és az ideiglenes özvegyi nyugdíj tartozik.

¹⁶ 1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról

¹⁷ Szt. 37/A § 1. bek. c) pontja

legkisebb összegét meghaladó része. Az adatainkból kiderül, hogy az igénybe vevők valamivel több, mint fele egyedülálló volt, a családosok aránya 2001 és 2008 között csak lassan növekedve közelítette az 50 százalékot (lásd 9. tábla)

A rendszeres szociális segély a jövedelmi korláton, az életkoron és a munkaerő-piaci státuszon felül további korlátozó feltételeket ismer a jogosultság tekintetében. Kizárja azokat a személyeket, akik előzetes letartóztatásban vannak, a szabadságvesztéssel sújtottakat, továbbá a gyes-gyedben részesülőket, a katonai szolgálatot teljesítőket, a nappali tagozatos tanulókat, valamint azokat a személyeket, akik nem, vagy nem megfelelően teljesítették az együttműködési feladataikat az önkormányzattal és a munkaügyi szervezettel.

A Foglalkoztatási törvényben és a Szociális törvényben meghatározott elvárások szerint az ellátásban részesülő munkanélküli, álláskereső személynek az együttműködési kötelezettség megfelelő teljesítése érdekében rendszeresen meg kellett jelennie a munkaügyi kirendeltségen vagy a szociális segélyt folyósító önkormányzat által kijelölt szervezetnél, el kellett fogadnia a kirendeltség által felajánlott, megfelelőnek minősülő munkahelyet, be kellett kapcsolódnia a számára felajánlott képzési programba, valamint, saját magának is aktívan kellett állást keresnie, továbbá a helyzetében beállott változásokról tájékoztatnia kellett a kirendeltséget vagy az önkormányzatot.

A támogatás feltételéül szabott együttműködés megszegését a törvény 2006. június 1-től a segély hat hónapra történő 25 százalékos csökkentésével, továbbá ismételt, vagy súlyos megszegését a segély megszüntetésével szankcionálta. A törvény a megszegés súlyos esetének tekinti a közfoglalkoztatás keretében felajánlott munkalehetőség visszautasítását. Az önkormányzatok ritkán éltek ezzel a szankcióval, elsősorban hosszú távú következményei miatt. Az érintett személyek jellemzően nem rendelkeztek a munkaügyi ellátások igénybevételéhez szükséges szolgálati idővel, miközben a szociális segélyezés keretében való visszalépés feltétele egyéves előzetes együttműködés volt.

Az együttműködésnek konkrétabb és jellemző formája volt a közfoglalkoztatásban való részvétel lehetővé tétele, előírása. A szociális törvény korábban is lehetővé tette, hogy az önkormányzatok a közfoglalkoztatás keretében foglalkoztassák a rendszeres szociális segélyezetteket. A vonatkozó törvényi előírás egyenesen kötelezte a települési

önkormányzatokat a segélykérelmező aktív korúak közcélú közmunka keretében történő foglalkoztatására. 2002-től a jelentősen megváltozott a vonatkozó szabályozás, ami elsősorban a finanszírozást érintette (erről bővebben a következő, közcélú fejezetben és a finanszírozás fejezetben), hiszen a finanszírozás átalakítása tette 'kifizetődővé' a közcélú foglalkoztatást.

A Szoc. tv. 2005-ben történt módosítása során megváltoztak az igénybe vétel szabályai. Korábban az aktív korú, munkanélküli, jövedelemmel nem rendelkező személyek csak a Munkaügyi Központtal folytatott egyéves együttműködést (regisztrációt) követően váltak jogosulttá a segélyre. Ez az előírás azok számára volt különösen hátrányos, akik a munkanélküli ellátásokra nem voltak jogosultak, pl. nem tudtak korábbi munkaviszonyt igazolni. Ilyen, nem a munkaügyi ellátások köréből érkező személyek részére a rendszeres szociális ellátás, ápolási díj, vagy gyermeknevelési támogatás, gyes, illetve a megváltozott munkaképességgel összefüggő ellátásokra való jogosultság megszűnése után 2005 szeptemberétől már három hónapos együttműködés után is bekerülhettek a támogatottak közé. Ettől az időponttól kezdve bővült az együttműködési kötelezettség az álláskeresés és reaktivizálódást elősegítő tevékenységekkel.

Erre a feladatra az önkormányzatok jellemzően a családsegítő szervezeteket jelölték ki. Az addig önkéntes együttműködésen alapuló szervezetek feladatköre ekkortól egy hatósági jellegű feladatkörrel bővült.

A rendszeres szociális segély 2006-ig egy személy, a kérelmező jövedelmének pótlását célozta meg, azzal a kiegészítéssel, hogy már ebben az időszakban is figyelembe kellett venni családját, pontosabban a háztartásában rajta kívül élő személyek jövedelmét. A 2000-től 2006 májusig érvényben lévő szabályozás szerint a kérelmező megélhetése akkor volt nem biztosítottnak tekinthető, ha havi jövedelme nem haladta meg a nyugdíjminimum 70%-át, (2001 és 2006 között 12,8 ezerről 18 ezer forintra nőtt ez az érték), és családjában az egy főre jutó havi jövedelem nem haladta meg a nyugdíjminimum 80 százalékát (tehát egy főre 15-19 ezer forintot), továbbá vagyona sem neki, sem családjának nem volt.

A szabályozás nem tiltotta, hogy egy családból ketten is igénybe vegyék ezt a támogatást, amennyiben családi jövedelmük egy főre számítva elmaradt a fent említett összegtől. A rendszeres szociális segély megállapított összegét a kérelmező jövedelme csökkenthette,

ebben az esetben a segély összege a kérelmező személyes jövedelmét egészítette ki az öregségi nyugdíjminimum 70 százalékára.

Ez a szabályozás 2006. április 1-jével megváltozott és átalakult. 2006 júniusától megszűnt a kettős (családi és személyes) jövedelemkritérium, és a segély átalakult családi támogatássá, ahol mind a jogosultság, mind pedig a segély összege az „egy fogyasztási egységre jutó havi családi jövedelemtől” függ.

A rendszeres szociális segélyezés esetén a családi segélyezés elve szerint nem foglalkoztatott aktív személy akkor jogosult a segélyre, ha családjában az egy fogyasztási egységre jutó jövedelem nem éri el a nyugdíjminimum 90 százalékát (2006-ban 23 220 Ft-ot). A segély összege a fenti családi jövedelmet egészíti ki a jogosultsági határig, azaz a nyugdíjminimum 90 százalékáig.

A család definíciója szociális törvényben ide vonatkozó meghatározása szerint a nemzetközi gyakorlathoz képest szűknek tekinthető. A rendszeres szociális segély szabályozása családnak csak a „nukleáris” családot tekinti, pontosabban a családfőt, annak házas- vagy élettársát és az önálló keresettel nem rendelkező 20 év alatti gyermekét¹⁸. A Szoc. tv rendelkezése szerint családnak minősül az egy háztartásban életvitelszerűen együtt lakó közeli hozzátartozók együttese, ahol közeli hozzátartozó a házastárs, az élettárs, az egyeneságbeli rokon, az örökbe fogadott, a mostoha- és a nevelt gyermek, az örökbe fogadó, a mostoha- és a nevelőszülő (1993/III/4§ 1/c-d). A családnak ilyen módon meghatározott tagjaira kellett alkalmazni 2006. június 1. után a jogosultság kiszámítására a fogyasztási egység fogalmát. Mivel a családi segélyezés rendszere valamennyi családtag jövedelmét tekintetbe veszi, így a segély az egész családnak nyújtott támogatásnak tekinthető.¹⁹

A 2006. évi átalakítás során, a családi segélyezés bevezetésével az érintett személyek többsége esetében számottevően emelkedett az ellátás összege. Főként a két és háromgyermekes házaspárok által elérhető segély összege nőtt jelentősen. Egyes esetekben a kérelmező személyek részére kiutalható összeg – ha nem rendelkeztek saját jövedelemmel – átlépte a nettó minimálbér összegét. Ez a tény, hogy csak ebből a pénzbeli ellátásból egy kérelmező részére ilyen magas összegű támogatást lehetett megítélni, jelentős társadalmi viták

¹⁸ A Szoc. tv rendelkezése szerint családnak minősül az egy háztartásban életvitelszerűen együtt lakó közeli hozzátartozók együttese, ahol közeli hozzátartozó a házastárs, az élettárs, az egyeneságbeli rokon, az örökbe fogadott, a mostoha- és a nevelt gyermek, az örökbe fogadó, a mostoha- és a nevelőszülő (1993/III/4§ 1/c-d). A családnak ilyen módon meghatározott tagjaira kellett alkalmazni 2006. június 1. után a jogosultság kiszámítására a fogyasztási egység fogalmát.

¹⁹ Firle Réka és Szabó Péter szerint a jogalkotó a nemzetközi gyakorlatban szokásosnál jóval nagyobb súlyt adott a gyermekeknek, az egy főre jutó jövedelem alapulvétele indokolatlanul kedvezett a nagyobb létszámú háztartásoknak (Firle–Szabó 2007.67)

kiindulópontjává vált. A mindenkori minimálbért túllépő összegű rendszeres szociális segély kifizetését a vonatkozó törvény 2007. évi változása már nem tette lehetővé. 2007 januárjától a 2006-os számítási szabályok érvényben hagyása mellett maximalizálta a kifizetéseket a mindenkori minimálbér szintjén.

A rendszeres szociális segély meghatározásának képlete (2006.06.01-től):

A számítás alapját a család, azon belül a fogyasztási egységek meghatározása jelentette.

- '1.' szülő: 1 fogyasztási egység (ha egyedülálló: 1,2 fogy. egység)
- '2.' szülő 0,9 fogyasztási egység
- 1-2. gyermek 0,8 fogyasztási egység
- további gyermekek 0,7 fogyasztási egység²⁰

Tehát egy kétgyermekes, kétszülős háztartás fogyasztási egységeinek száma 3,5 volt, egy egyszülős négygyermekes nagycsalád pedig 4,2 fogyasztási egységet jelentett.

A segély értékét a következő egyszerű képlettel lehet kiszámolni:

$$\text{CSJÖV} = \text{FE} \times 0,9 \times \text{ÖNYM} \quad \text{ahol:}$$

CSJÖV a családi jövedelemhatár értéke

FE a fogyasztási egységek száma

ÖNYM az öregségi nyugdíj legkisebb összege

A segélyt igénylő családjában a jövedelmet erre a összegre, tehát:

$$\text{RSZ} = \text{CSJÖV} - \text{TJÖV} \quad \text{ahol:}$$

TJÖV a család tényleges havi összjövedelme (a családtámogatásokkal)

RSZ a rendszeres szociális segély összege

A rendszeres szociális segély ezzel a 2006. évi átalakításával vált a segélyezési rendszer egyik legfontosabb, legtöbb embert elérő támogatásává. A rendszer családi alapokra helyezése a 2006. évben a második félévre 14,4 Mrd Ft többletforrást igényelt, és az elkövetkező években

²⁰ Ezt a számítást kis mértékben módosult 2008-tól, figyelembe véve az érintett személyek fogyatékoságát. A fogyatékos gyermekek arányszámát egységesen 1-re növelte, a többiekét 0,2-vel emelte. (1993/III/4§ 1/n).

is a korábbi évekhez képest jelentősen növekvő kiadásokat jelentett. A segély átlaga havi 27 000 Ft-ra emelkedett, ami jelentős ugrás a korábbi szinthez képest (lásd 2–3. táblák).

A rendszeres szociális segély átalakítása körüli társadalmi vita jelenik meg azokban a kutatásokban, melyek ennek a segélynek, vagy közvetve a segélyezési rendszernek a hatékonyságát, hatásait vizsgálták.

A rendszeres szociális segély célzatosságát vizsgáló kutatásukban Firle és Szabó kitér a család fogalmának szűk meghatározására. Véleményük szerint ez azzal a következménnyel járhat, hogy olyanok is jogosulttá válnak a segélyre, akik életszínvonala ezt egyébként nem tenné indokolttá. A kutatók szerint elosztási szempontból „igazságosabb” lenne a család körülírására inkább a háztartást és annak statisztikai fogalmát érteni, vagyis az együtt élők azon közösségét, amelyen belül a jövedelmek és a létfenntartás költségei jelentős részben vagy egészen összegződnek és újraosztódnak. (Firle Szabó 2007. 59) A javaslat újra felveti az egyszerűség kontra hatékonyság problémáját, itt azt a kérdést, hogy egy jóval bonyolultabb és precíz ellenőrzéssel társítva lényegesen drágább szabályozás és végrehajtás hozhat-e annyi megtakarítást a jogosulatlanok kiszűrésében, mint amennyi többletköltséggel jár. A kutatók indoklása szerint a rászorultságot nem a rokonsági fok, hanem a kiadások háztartáson belüli megosztása befolyásolja.

A munka világába való belépés, hosszabb távollét után a visszalépés jelentős költségeit kívánta enyhíteni az a törekvés, hogy munkavállalás után a 'fel nem használt' segély összegének terhére a támogatási rendszer enyhítse ezeket a jogos, méltányolható és a jogalkotó alapvető törekvésével egybevágó többletköltségeket. 2006 áprilisától azok részére, akik rendszeres szociális segélyezésük időtartama alatt keresőtevékenységet kezdenek, a támogatás megszüntetése helyett annak a keresőtevékenység első három hónapja alatt 50 százalékos, további három hónapra pedig annak 25 százalékos továbbfolyósítása vált lehetségessé.²¹

Az intézkedés nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket annyiban, hogy nem növelte jelentősen a kilépők számát, miközben a támogatás adminisztrációját jelentősen kitolta és nehezítette. A fő cél és a támogatásban részesítettek szempontjából jobb lett volna egyösszegű, azonnali támogatás beépítése. A lényegesen nagyobb adminisztrációval, havi utalásokkal és nyilvántartással járó megoldás mellett talán a visszaélések egyszerűbb és hatékonyabb kiszűrése szólt.

---

²¹ Szt. 37/E § 3. bek.

2007. január 1-jével módosultak a segélyezéssel kapcsolatos igazgatási feladatok is, a korábbi önkormányzati hatósági jogkörből átkerült az államigazgatási hatósági feladatok közé, vagyis jegyzői hatáskörbe.

A rendszeres szociális segély főbb adatai (2001-2008)

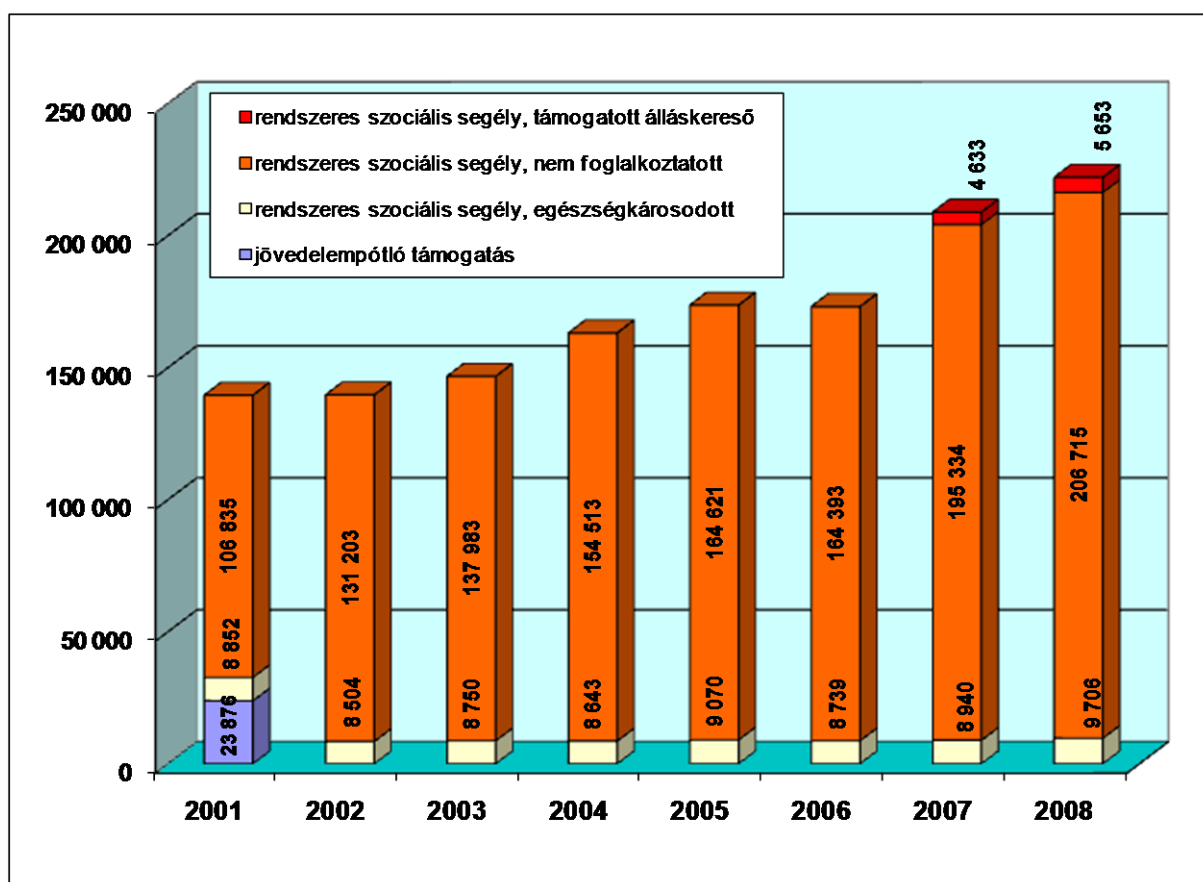
A rendszeres szociális segélyben részesítettekre vonatkozó adatokból első pillantásra a 2001–2008-as időszakra a segélyezettek számának és a segélyekre fordított összegeknek a folyamatos, jelentős emelkedése tűnik szembe. A segélyezés 2001-től érvényesülő rendszerének mutatói tehát jelentősen eltérnek attól a csökkenő jellegű segélyezési rendszertől, amit König Éva mutatott be (König 2004. 40–45.o). A 2001-ig csökkenő segélyezetti létszámokat ő sem a szegénység csökkenésének, hanem más tényezőknek, így a felnőtt korú lakosság alultámogatottságának, a nyugdíjminimum 80 százalékához igazított támogatási jövedelemhatás túlzottan alacsony voltának és – hangsúlyosan – az elterelő önkormányzati gyakorlat hatásának tudja be. Nem gondolhatjuk, hogy a segélyezési rendszer 2000. évi, vagy 2006. évi átalakítása ezeket a csökkentő tényezőket kiszűrte, megszüntette volna – mégis, adatainkból egy tartós, erőteljes növekedési tendencia bontakozott ki.

A rendszeres szociális segélyezettek számára – más ellátásokhoz hasonlóan – a KSH adatgyűjtéseiből két értéket kaphatunk. Tudhatjuk minden egyes év esetén az évvégi segélyezetti létszámot, valamint a segélyezettek éves átlagos létszámát.²² A két érték alapvetően két 'tétel' miatt térhet el. Egyrészt a segélyezés éven belüli szezonális ingadozása miatt, valamint az elszámolás szabályai következtében a töredékhónapokkal figyelembe vettek miatt. A rendszeres szociális segélyezettek esetén jelentős az éven belüli ingadozás, annak ellenére, hogy egy-egy támogatást rendszerint egy évre állapítanak meg megfigyelhető, hogy a téli hónapokban magasabb az igénybevevők száma, ezért a december 31-ei eszmei időpontra vonatkozó kimutatások valamivel kedvezőtlenebb képet mutatnak az egész évet figyelembe vevő átlagos értéknél.

---

²² A rendszeres szociális segélyben részesítettek átlagos számának meghatározásához a havonta támogatott személyek számának összegét el kell osztani 12-vel. Tehát ez az érték tartalmazza azokat a személyeket is, akiknek nem egész hónapra folyósították a támogatást. A december hónapban támogatásban részesítettek száma a segélyezett december 31-ei állapotának megfelelő státuszát veszi figyelembe.

3. ábra: A rendszeres szociális segélyben részesítettek száma, 2001–2008. (XII. hó 31-én)

Forrás: KSH, OSAP adatfelvételek

A rendszeres szociális segélyben részesítettek száma a vizsgált időszak egészét tekintve nőtt. 2001 és 2002 között ennek a támogatásnak a növekedése a megszüntetett jövedelempótló támogatás kiváltását eredményezte, a 2002 decemberében rendszeres szociális segélyben részesítettek száma kevéssel haladta meg az előző évben a kétféle juttatásban részesítettek együttes számát. 2002 és 2006 között évről évre jelentősen, csak ebben a 4 évben a negyedével nőtt a juttatásban részesítettek száma. A növekedést a rendszeres szociális segélyezés 2006. évi átalakítása rövid időre megállította, 2005 és 2006 decemberében közel ugyanannyi volt az ellátottak száma. 2007 és 2008 azonban erőteljes, szinte ugrásszerű növekedést hozott. 2008 decemberében több mint 220 ezer személy részére folyósítottak rendszeres szociális segélyt.

A segélyben részesülőkön belül az egészségkárosodottak segélye a támogatásban részesítettek mintegy huszadát tette ki. Ennél is kisebb arányban szerepelnek a támogatottak között a támogatott álláskereső.

2. táblázat: a rendszeres szociális segélyben részesítettek száma, 2001-2008. (XII. hó 31-én)

megyék és régiók	2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008	
	fő	1000 főre	fő	1000 főre	fő	1000 főre	fő	1000 főre	fő	1000 főre	Fő	1000 főre	fő	1000 főre	fő	1000 főre
Budapest	4760	4,6	4214	4,1	4521	4,5	5087	5,1	5649	5,6	6186	6,1	8269	8,2	9707	9,6
Pest	3697	5,6	3182	4,8	3163	4,7	3524	5,1	4012	5,7	4128	5,8	5491	7,6	6425	8,7
Közép-Magyarország	8457	5,0	7396	4,4	7684	4,5	8611	5,1	9661	5,6	10314	6,0	13760	7,9	16132	9,2
Fejér	2427	9,3	2355	9,0	2649	10,1	3363	12,8	3510	13,2	3305	12,4	3549	13,3	3862	14,5
Komárom-Esztergom	1692	8,8	1590	8,3	1522	7,9	1583	8,2	1611	8,3	1462	7,5	1470	7,6	1578	8,2
Veszprém	2612	11,5	2534	11,2	2703	12,0	3195	14,2	3141	13,9	3321	14,7	3852	17,1	4368	19,5
Közép-Dunántúl	6731	9,9	6479	9,5	6874	10,1	8141	12,0	8262	12,1	8088	11,8	8871	12,9	9808	14,3
Győr-Moson-Sopron	858	3,2	790	3,0	847	3,2	950	3,5	1221	4,5	1209	4,5	1341	5,0	1319	4,9
Vas	1011	6,2	960	5,9	944	5,8	1135	7,0	1343	8,3	1402	8,7	1786	11,1	1901	11,9
Zala	2244	12,4	2454	13,6	2571	14,3	2944	16,4	3648	20,3	4052	22,5	5211	29,1	5273	29,6
Nyugat-Dunántúl	4113	6,7	4204	6,9	4362	7,2	5029	8,3	6212	10,2	6663	10,9	8338	13,6	8493	13,9
Baranya	8324	33,8	9112	37,2	9254	37,9	9518	39,1	10316	42,2	9885	40,5	11600	47,6	12276	50,6
Somogy	7134	35,2	7653	38,0	8178	40,6	10057	50,1	10647	53,0	11085	55,4	12959	65,1	13546	68,5
Tolna	3786	25,1	3439	22,9	3865	25,7	4578	30,6	5071	33,9	4697	31,6	5855	39,8	6120	41,9
Dél-Dunántúl	19244	32,1	20204	33,8	21297	35,8	24153	40,7	26034	43,8	25667	43,3	30414	51,6	31942	54,5
Borsod-Abaúj-Zemplén	32407	73,0	33943	76,9	34258	78,0	35677	81,6	36181	82,7	35522	81,5	40505	93,5	41737	97,1
Heves	5944	30,7	6115	31,7	6067	31,6	6708	35,1	7041	36,8	7169	37,6	8490	44,8	9074	48,2
Nógrád	5506	42,2	5450	42,0	5991	46,5	6463	50,5	6873	53,7	6936	54,4	8377	66,3	9253	73,9
Észak-Magyarország	43857	57,1	45508	59,6	46316	61,0	48848	64,6	50095	66,2	49627	65,8	57372	76,6	60064	80,8
Hajdú-Bihar	12922	38,8	12961	39,0	13318	40,1	14593	43,9	15927	47,6	15975	47,8	19775	59,1	20833	62,3
Szabolcs-Szatmár-Bereg	19637	55,8	20306	57,6	22074	62,5	24287	68,6	26271	73,8	25073	70,5	30816	86,9	32532	92,1
Jász-Nagykun-Szolnok	7762	31,2	6782	27,5	7557	30,8	9146	37,4	9811	40,1	9813	40,3	11866	49,0	12677	52,8
Észak-Alföld	40321	43,2	40049	43,0	42949	46,1	48026	51,6	52009	55,6	50861	54,4	62457	67,1	66042	71,2
Bács-Kiskun	5813	17,8	5353	16,4	6160	18,9	7213	22,2	7671	23,6	8255	25,4	10230	31,6	11258	34,9
Békés	8054	34,1	7772	33,2	8138	35,0	9537	41,2	9770	42,2	9737	42,3	11978	52,6	12442	55,2
Csongrád	2973	11,6	2742	10,7	2953	11,6	3598	14,1	3977	15,6	3920	15,4	5487	21,5	5893	23,2
Dél-Alföld	16840	20,5	15867	19,4	17251	21,2	20348	25,1	21418	26,4	21912	27,1	27695	34,3	29593	36,9
összesen	139563	22,8	139707	22,9	146733	24,1	163156	26,9	173691	28,4	173132	28,3	208907	34,2	222074	36,4

2001-ben rendszeres szociális segély és munkanélküliek jövedelempótló támogatása együtt

Forrás: KSH, OSAP adatfelvételek

A rendszeres szociális segélyben részesített személyek száma a vizsgált időszak egészében két régióban, Észak-Magyarországon és az Észak-Alföldön volt kiemelkedően magas. A segélyben részesítettek 60 százaléka ebben a két régióban él. Ez az arány a vizsgált időszakban lassan, de folyamatosan csökkent, mivel a kedvezőbb adottságú területek hasonló mutatói 2001 és 2008 között nagyobb mértékben romlottak.

2001-ben a legtöbb segélyezett Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Hajdú-Bihar megyében élt, 1000 állandó lakosra vetített arányuk is ezeken a területen volt a legmagasabb. 1000 észak-magyarországi lakosból 57 fő volt segélyezett 2001-ben, miközben Közép-Magyarországon 1000 lakosból csak öt főt, és Nyugat- és Közép-Dunántúlon is csak 6–10 főt segélyeztek.

Az 1000 állandó lakosra eső segélyezettek száma folyamatosan nő 2001 és 2008 között. Az egyetlen kivételt Komárom-Esztergom megye jelenti, ahol a segélyezettek alacsony száma és aránya állandó marad, vagy csökken.

A korábban is kedvezőtlen területeken a segélyben részesítettek decemberi létszáma megközelíti, eléri a helyben élők tizedét. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, ahol korábban is kiemelkedően magas volt a segélyezés mértéke: 2008-ban 1000 állandó lakosból már 97 erre a támogatásra szorul. Alig marad el ettől az értéktől Szabolcs-Szatmár-Bereg megye a 92 fős, vagy a 2001-ben még nem kiemelkedően kedvezőtlen Nógrád megye a 74 fős értékkel. Közép-Magyarország megyéiben, Győr-Moson-Sopron, vagy az említett Komárom-Esztergom megyében eközben 1000 lakosra vetítve 10 fő alatt marad a segélyezettek száma.

Ezzel együtt tény, hogy éppen a kezdetben és a vizsgált időszak végén is kedvezőbb helyzetű területeken, úgymint Zala, Bács-Kiskun, Csongrád megyében és a fővárosban volt megfigyelhető a legnagyobb arányú romlás, a segélyezettek 1000 állandó lakosra vetített legnagyobb arányú növekedése. Ezeken a területeken 2001 és 2008 decembere között megduplázódott a segélyben részesülők száma.

3. táblázat: a rendszeres szociális segélyben részesítettek átlagos száma és a felhasznált összeg, 2001–2008

év	Támogatásban részesítettek átlagos száma	Az elutasítás aránya	1000 aktív korúra eső segélyezett	Támogatásra felhasznált összeg (eFt)	A támogatás havi átlagos összege (Ft/hó)	Az egy főre eső támogatás reálértéke (2001=100)
2001	142 002	7,22	23,2	25 132 148	14 749	100,00
2002	132 895	7,10	21,8	23 712 115	14 869	95,74
2003	138 127	7,78	22,7	24 879 675	15 010	92,31
2004	144 853	7,12	23,8	27 575 137	15 864	91,35
2005	158 564	7,09	25,9	32 329 450	16 991	94,44
2006	159 883	4,47	26,2	40 055 717	20 878	111,69
2007	194 716	18,54	31,9	60 056 667	25 703	127,31
2008	213 436	8,58	35,0	70 041 597	27 347	127,67

2001-ben rendszeres szociális segély és munkanélküliek jövedelempótló támogatása együtt

Forrás: KSH, OSAP adatfelvételek

A rendszeres szociális segélyben részesítettek átlagos száma 2001 és 2002 között a – korábban már bemutatott – decemberi értékekkel ellentétben stagnálás helyett csökkenést mutat –, annak dacára, hogy ezekben az években a két segélyfajta összege szerepel a táblában. Ennek ellenére elmondható, hogy a segélyezett átlagos száma is lassan növekszik 2005-ig, majd a segélyezés átalakítása rövid ideig tartó stagnálást okoz, amit 2007-től az ellátásba vontak jelentős, ugrásszerű növekedése követ.

Az aktív korú lakosokra vetítve kiderül, hogy 2001 és 2004 között 1000 18 és 59 év közötti lakosból 22–24 főt segélyeztek, majd arányuk, első sorban 2007-től folyamatosan, jelentősen nőtt. 2008-ban 1000 aktív korú lakosból már 35 fő részesült rendszeres szociális segélyben.

Az önkormányzatok által rendszeres szociális segélyekre fordított összegek a vizsgált időszak első felében, 2001 és 2004 között értékében néhány évben csökkenve is évente 23 és 27 milliárd forintot tettek ki. 2006 és 2005 már jelentős növekedést hozott a rendszeres szociális segélyekre fordított kiadásokban, és 2006-ban, a támogatás jelentős átalakításának évében már elérte a 40milliárd forintot. A következő évben a ráfordítás 50 százalékkal, 60 milliárd forintra nőtt, majd 2008-ban ezt is mintegy 10 milliárd forinttal felülmúlva 70 milliárd forintra, a 2005-ös érték duplájára emelkedett. A rendszeres szociális segély ezekben az években lett a legnagyobb forrást igénylő, jövedelemvizsgálathoz kötött ellátás.

A segélyezésben részesültek átlagos száma lehetőséget ad az'átlagos' felhasználóra vetített havi átlagos segélyösszeg kimutatására. Az egy főre eső átlagos havi támogatás értéke 2001 és 2005 között értékében emelkedett, de az inflációt is figyelembe véve a nominálértéken

látható kismértékű növekedés már reálértéken csökkenést jelentett. A 2006-os reform, a családi segélyezés bevezetése megváltoztatta ezt a helyzetet. Megszüntette annak a lehetőségét, hogy egy háztartásból többen is részesüljenek ebből a támogatásból, miközben növelte az egy segélyezett részére átlagosan biztosított összeget. A növekmény jelentős volt, de nem eredményezte az átlagos segély duplázódását. 2007-ben és 2008-ban a korábbi időszakoknál reálértékben mintegy 25–30 százalékkal magasabb összegeket juttattak átlagosan egy-egy támogatottnak.

A rendszeres szociális segélyben részesülők számának 2006 utáni bővülésében egyaránt szerepet kapott a jelentős szegénységi kockázattal rendelkezők jövedelemcsökkenése, a támogatás 'rendszeressé', általánossá, és ebből következően kevésbé stigmatizálónak válása, valamint a támogatási rendszer átalakítása. Az átalakítás egyes elemei, mint az egy családon belüli dupla igénylés lehetőségének megszüntetése az igénybevevők számának szűkítése irányába hatott, mindeközben az átalakítás más elemei ettől ellentétes hatást értek el.

A segély egyre nagyobb elterjedésével, az igénylők és támogatottak számának növekedésével egyre jobban veszített abból a megbélyegző erejéből. Ahogy egyre több ember szorult rá erre a támogatásra, úgy vált egyre elfogadottabbá a rendszeres szociális segély, és ezzel együtt egy szélesebb önkormányzati pénzbeli ellátási paletta igénybevétele.

4. táblázat: a rendszeres szociális segélyben részesítettek átlagos száma és a felhasznált összeg, megyesorosan, 2008.

2008	Támogatásban részesítettek átlagos száma	Az elutasítás aránya	1000 aktív korúra eső segélyezett	Támogatásra felhasznált összeg	A támogatás havi átlagos összege Ft/hó
Budapest	8 964	16,05	8,9	2 830 456	26 312
Pest	5 925	10,29	8,1	1 835 150	25 812
Közép-Magyarország	14 889	13,59	8,5	4 665 606	26 113
Fejér	3 737	15,23	14,0	1 211 221	27 011
Komárom-Esztergom	1 554	5,66	8,0	407 470	21 846
Veszprém	4 118	9,69	18,4	1 189 147	24 063
Közép-Dunántúl	9 409	10,67	13,8	2 807 838	24 868
Győr-Moson-Sopron	1 440	5,59	5,3	377 502	21 853
Vas	1 846	7,63	11,5	550 102	24 840
Zala	5 078	9,68	28,5	1 600 349	26 263
Nyugat-Dunántúl	8 363	8,43	13,7	2 527 953	25 190
Baranya	11 796	6,69	48,7	3 843 362	27 151
Somogy	12 948	7,04	65,5	3 953 227	25 444
Tolna	5 784	8,88	39,6	1 742 021	25 096
Dél-Dunántúl	30 528	7,29	52,1	9 538 610	26 038
Borsod-Abaúj-Zemplén	41 267	6,65	96,0	14 131 507	28 537
Heves	8 677	5,91	46,1	2 999 136	28 805
Nógrád	8 787	9,02	70,2	2 884 658	27 357
Észak-Magyarország	58 731	6,91	79,0	20 015 301	28 400
Hajdú-Bihar	20 187	11,49	60,4	6 737 702	27 814
Szabolcs-Szatmár-Bereg	30 592	9,59	86,6	10 834 727	29 514
Jász-Nagykun-Szolnok	12 214	5,67	50,9	4 086 002	27 878
Észak-Alföld	62 993	9,42	67,9	21 658 431	28 652
Bács-Kiskun	10 714	7,88	33,2	3 371 759	26 225
Békés	12 165	5,44	54,0	3 684 214	25 238
Csongrád	5 643	12,27	22,2	1 771 885	26 166
Dél-Alföld	28 522	7,55	35,5	8 827 858	25 792
Összesen	213 436	8,58	35,0	70 041 597	27 347

Forrás: KSH, OSAP adatfelvételek

Jelentős területi egyenlőtlenségek jellemezték 2008-ban is az önkormányzati segélyezést. Az ellátásban részesült személyek közel 30-30 százaléka két régióban, Észak-Magyarországon és az Észak-Alföldön él. A rendszeres szociális segélyekre vonatkozó adatgyűjtésben rögzítik a beadott és az ebből elutasított segélykérelmek számát. Az elutasítás aránya területenként változó. Jellemzően magasabb az elutasított kérelmek aránya a fejlettebb, vagy a nagyobb városokkal, településekkel rendelkező területeken, ahol feltehetően az információhiány, vagy tájékozatlanság vezet az el nem fogadható segélykérelmek nagyobb arányához.

A rendszeres szociális segélyben részesítettek aktív korú lakossághoz viszonyított száma is jelentős területi különbségeket mutat. Országosan 1000 aktív korú személyből 2008-ban átlagosan 35 főt részesítettek az önkormányzatok ebben az ellátásban. Azonban több megyében, elsősorban Borsod-Abaúj-Zemplén, Nógrád és Szabolcs-Szatmár-Bereg területén az országos értéket legalább kétszeresen, de akár háromszorosan is felülmúlhatja a segélyezettek aktív korúakra vetített aránya. Ezzel szemben a fővárosban, Pest és Komárom-Esztergom megyében negyedannyi, Győr-Moson-Sopron megyében pedig hetedannyi aktív korút kell segélyezni, mint az országos átlag. A legjobb és legrosszabb helyzetű területek között a különbség 15–20 szoros volt a segélyezettek 18–59 évesekre vetített arányát tekintve 2008-ban Magyarországon.

Ez a jelentős különbség még erőteljesebben mutatkozik meg a felhasznált összegek tekintetében. Komárom-Esztergom, vagy Győr-Moson-Sopron megyében 2008-ban kevesebb mint 500 millió forintot fordítottak rendszeres szociális segélyezésre. A fővárosban is kevesebb mint 3 milliárd forintot használtak erre a célra, miközben Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 10 milliárd, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében pedig több mint 14 milliárd forintot igényelt ennek az ellátásnak a finanszírozása.

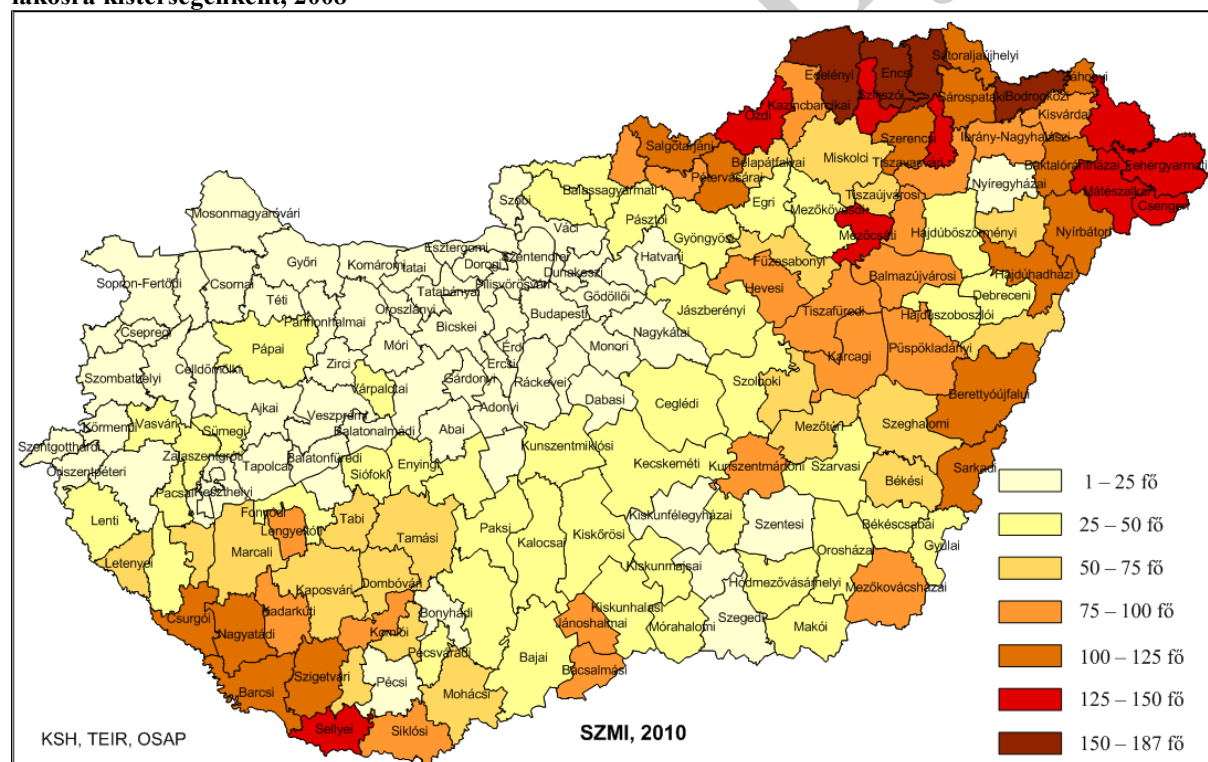
Az egy főre vetített havi átlagos segély összege 2008-ban 27 347 forint volt. Megyei szinten nem volt nagy különbség az átlagos havi támogatások összegében, ennél az összegnél mintegy 5–8 százalékkal fizettek többet (havonta, átlagosan) a legrosszabb helyzetű megyékben (Szabolcs-Szatmár-Bereg, Heves, Borsod-Abaúj-Zemplén) és 10-20 százalékkal kevesebbet olyan jobb helyzetű megyékben, mint Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom, Veszprém, vagy Vas megye.

A rendszeres szociális segélyre való jogosultságot és az ellátás összegét a helyi önkormányzatok állapítják meg, és a segélyt is ők folyósítják. A központi költségvetés a segély összegének 90 százalékát (hajléktalan személyek esetében a segély teljes összegét) megtéríti az önkormányzatok részére (a részletszabályokról a finanszírozási fejezetben). Az állam a rendszeres szociális segélynek az önkormányzat által fizetett részéhez normatív támogatással, míg a segélyt kérelmezők foglalkoztatásának költségeihez kötött felhasználású foglalkoztatási támogatással járul hozzá. Tehát az állam és az önkormányzatok az úgynevezett osztott finanszírozással közösen viselik a segélyezés költségeit, de a költségvetés a kiadások nagy többségét megtéríti az önkormányzatok számára.

A rendszeres szociális segély mind szabályozásában, mind pedig végrehajtási gyakorlatában szorosan kapcsolódott a közcélú foglalkoztatáshoz. A finanszírozás – meglehetősen bonyolult

– szabályozásában azonban jelentős különbségek voltak. Eltérő ’kasszákból’, eltérő feltételek teljesülése esetén volt finanszírozható ugyanazon személy közcélú munkavégzése és rendszeres szociális segélye (bővebben a finanszírozási fejezetben). Mivel egyes önkormányzatok jelezték, hogy szűkös számukra a közcélú foglalkoztatásra előirányzott keret, 2007-től megvalósították a közcélú és segélyezési kassa átjárhatóságát. Ettől az évtől azok az önkormányzatok, amelyek már felhasználták a közcélú foglalkoztatásra rendelkezésre álló keretüket, de továbbra is biztosították a segélyezettek foglalkoztatását, akkor a segélyezés ezen forrásaihoz is hozzáférhettek. A szabályozás szerint ebben az esetben is megillette őket a segélyezés címén járó központi támogatás, az érintett személy rendszeres szociális segélyének 90 százaléka. Ezzel a lehetőséggel csak a „tehetősebb” önkormányzatok éltek, mivel a segélyezés és a közfoglalkoztatás jelentős költségkülönbségei miatt jelentős önerőt kívánt, ezért nem vált elterjedt formává.

4. térkép: A rendszeres szociális segélyben részesítettek átlagos száma 1000 aktív korú (18-59 éves) lakosra kistérségenként, 2008

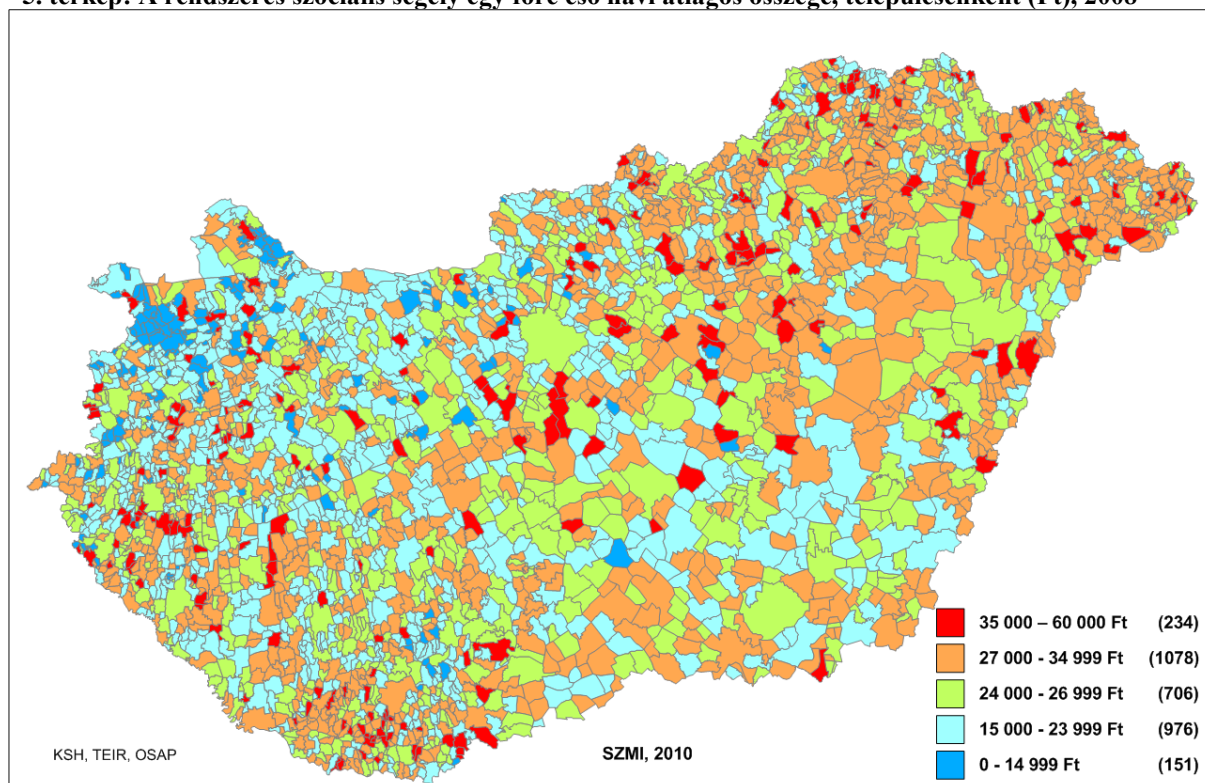

A rendszeres szociális segélyben részesített személyek aránya már megyesorosan is jelentős területi egyenlőtlenségeket mutatott, kistérségenként viszont élesen rajzolja ki az ország szegénységgel leginkább sújtott válságövezeteit. Az ország középső, nyugati részén, a Dunántúl Balatontól északra eső területein 1000 aktív korú lakosra kevesebb mint 50

segélyezett jutott. A sopron-fertődi, érdi, budaörsi kistérségben a legalacsonyabb az aktív korúak között a segélyezettek aránya, 1000 emberből alig 1–2 főt érint. Az országban kialakultak olyan összefüggő övezetek, ahol a lakosság jelentős, számottevő része rendszeres segítségre szorul. Ezek az övezetek Észak-Magyarországon, az Tiszántúlon és a Dél-Alföldön, jellemzően az országhatárra tapadva övezik a belsőbb, jobb helyzetű térségeket. Ezek az övezetek nem igazodnak a megyei struktúrához, sokkal inkább a térség településeinek elérhetőségével, megközelíthetőségével van összefüggésben. A legrosszabb helyzetű kistérségek az északi határ mentén Nógrádtól Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéig terjedő övezet, Baranya és Somogy megye Dráva-menti területei. Érdeemes megfigyelni, ahogy egy-egy nagyváros, megyeszékhely szigetszerűen kiemelkedik tágabb térségéből (Pécs, Nyíregyháza) és azt, hogy néhány kistérség, mint a mezőcsáti – ugyancsak szigetszerűen – rosszabb képet mutat, mint közvetlen környezete. Az északi övezetben – amit talán nem túlzás szociális és társadalmi szempontból válságövezetnek tekinteni – 4 egymással határos, vagy közeli kistérségben, az edelényi, a bodrogi, az encsi és az abaúj-hegyközi kistérségben a rendszeres szociális segélyben részesítettek aránya 2008-ban a 18–59 éves népességen belül meghaladta a 15 százalékot, és közelítette a 20 százalékot. Ez az érték a kistérség egészére értendő, nyilvánvalóan ennél sokkal rosszabb helyzetű települések sokasága található ezen a területen. A segélyezettek ilyen magas aránya azért is kiugró, mert háztartásokat, családokat kell egy-egy segélyezett mögött látni. Ezekben a kistérségekben – és a náluk nem sokkal jobban selyei, ózdi, szikszói, fehérgyarmati, vagy csengeri kistérségben a 60 év alatti lakosság akár harmadának-negyedének a napi megélhetését az önkormányzat jövedelempótló támogatása biztosította.

A területi különbségek ebben a mutatóban hatalmasak. Egészen más, alapvetően eltérő helyzetet jelent a segélyezés tekintetében és tágabb értelemben az egész önkormányzatok szociálpolitikája tekintetében az a helyzet, hogy egy-egy település aktív korú lakosainak kevesebb mint fél százaléka, vagy több mint 15 százaléka szorul rendszeresen jövedelempótló támogatásra.

5. térkép: A rendszeres szociális segély egy főre eső havi átlagos összege, településenként (Ft), 2008

A rendszeres szociális segély egy főre eső havi összege megyei szinten nem mutatott jelentős területi eltéréseket. A különbségek települési szinten, az egyes önkormányzatok eltérő segélyezési eljárásai szintjén jelentkezők. Települési szinten az egy fő rendszeres szociális segélyezett részére, havonta átlagosan kifizetett összeg tekintetében a kép rendkívül tarka. A települési önkormányzatok közül 96 2008-ban vagy nem fizetett rendszeres szociális segélyt, vagy erről az általunk használt statisztikákban nem számolt be.

2008-ban 52 településen a rendszeres szociális segély havi átlagos értéke mindössze 8–14 ezer forint között volt. Ezek a települések jellemzően Nyugat-Magyarországi kistérségek, többségük 2000 fő alatti lakosságszámmal. A csornai, győri, sopron-fertődi kistérségek települései, ahol a segélyezett emberek száma is alacsony, nem meglepően tartoznak az egy-egy személy részére alacsony összegeket segítő önkormányzatai közé. Azonban vannak települések, melyek sokkal rosszabb társadalmi-gazdasági helyzetű térségekben, a mohácsi, pécsváradi, komlói, bonyhádi, tiszafüredi kistérségben folyósítanak egy-egy rendszeres szociális segélyezett részére jellemzően kis összegű ellátást.

A települések közül 626 a rendszeres szociális segélyezett emberek részére havonta az országos átlagnak megfelelő 26 és 29 ezer forintos havi átlagos összeget fizetett ki. Az országos átlagnál lényegesen több, egy segélyezett részére havonta átlagosan több mint 35 ezer forintot juttató önkormányzatok száma 234 volt 2008-ban. Ebbe a csoportba tartozó települések között

ugyan többségben vannak a rossz helyzetű térségek önkormányzatai, mint az abaúj-hegyközi, derecske-létavérsesi, edelényi, encsi, hevesi, ózdi, sellyei, siklósi kistérségek egyes települései, de megtalálhatók ebben a segélyezetteket nagyobb összeggel támogató csoportban olyan települések is, mint Nagykovácsi, Páty, Fonyód, ahol a támogatás magas összege a település kedvező helyzetéből és a helyi segélyezési politikából következik.

5. táblázat: a rendszeres szociális segélyben részesítettek életkor szerinti megoszlása, 2001–2008. (XII. hó 31-én)

	A rendszeres szociális segélyben részesítettek száma	ebből		
		18–29 évesek	30–44 évesek	45–61 évesek
		száma és aránya		
2001*	139563	33596 24,1	105592** 75,7	n. a. 0,0
2002	139707	35219 25,2	104102** 74,5	n. a. 0,0
2003	146733	34892 23,8	67426 46,0	44415 30,3
2004	163156	39827 24,4	71602 43,9	51727 31,7
2005	173691	42253 24,3	75589 43,5	55849 32,2
2006	173132	43824 25,3	74035 42,8	55273 31,9
2007	208907	53588 25,7	87211 41,7	68108 32,6
2008	222074	57320 25,8	92271 41,5	72483 32,6

*2001-ben rendszeres szociális segély és munkanélküliek jövedelempótló támogatása együtt

**2001-ben és 2002-ben 30–61 évesek együtt

Forrás: KSH, OSAP adatfelvételek

A rendszeres szociális segélyben érintettek kor megoszlása a vizsgált időszakban közel állandó volt. A támogatásban részesítettek negyede kifejezetten fiatal, 30 év alatti személy volt 2001-ben is, arányuk a segélyezettek körében 2008-ig kis mértékben még nőtt is. A segélyben részesítettek újabb szűk harmada idősebb, 45 éven felüli. A 2003-tól rendelkezésre álló adatsor azt mutatja, hogy arányuk gyengén, de folyamatosan nő a támogatásban részesítettek körében. A segélyezettek legnagyobb életkori csoportját a középkorú, 31–44 éves személyek alkotják. Számuk folyamatosan nő, a vizsgált időszakban, miközben arányuk csökken, azonban a segélyezetteknek még 2008-ban is ők adták több mint 40 százalékát.

6. táblázat: a rendszeres szociális segélyben részesítettek közül a nők aránya, településméret-kategóriánként, 2001-2008. (XII. hó 31-én)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
0–499 fő	40,9	41,5	41,6	41,4	42,5	42,1	40,7	40,9
500–999 fő	38,8	40,2	40,6	41,0	42,6	41,8	41,2	41,9
1000–1999 fő	38,7	39,6	40,9	41,7	42,9	42,7	41,3	41,6
2000–4999 fő	41,0	40,9	41,9	42,4	44,5	44,3	43,3	42,7
5000–9999 fő	42,9	42,4	43,2	43,7	45,5	46,7	46,5	45,9
10000–19999 fő	42,8	42,8	42,8	44,3	44,6	45,5	45,2	45,4
20000–49999 fő	46,0	46,0	48,7	49,1	49,1	50,7	50,2	50,5
50000–99999 fő	52,7	52,7	53,5	54,1	53,1	52,4	53,0	53,1
100000 és felette fő	45,6	47,3	50,0	51,5	50,5	52,2	54,3	52,0
Budapest	54,4	53,1	52,9	51,6	51,6	52,5	54,0	55,2
Összesen	42,4	42,6	43,5	44,2	45,3	45,8	45,4	45,4
segélyezettek között a nők létszáma (fő)	59 150	59 486	63 875	72 109	78 710	79 357	94 892	100 823

Forrás: KSH, OSAP adatfelvételek

A rendszeres szociális segélyben részesítettek többsége a vizsgált időszak egészében férfi volt, a nők aránya 2001 és 2008 között lassan emelkedve 42-ről 45 százalékra nőtt. A családi segélyezés 2006-os bevezetése nem rendezte át a támogatottak nemi megoszlását (és igazából más tekintetben sem hozta a támogatottak jellemzőinek jelentős átalakulását). Nincsenek jelentős különbségek a különböző korcsoportok nemi megoszlása között, a 30–61 éves korosztály 47 százaléka a 18–29 éveseknek pedig valamivel kisebb aránya (41 százaléka) volt nő a vizsgált időszakban. Jelentős különbségek a nemi megoszlás tekintetében a támogatottak lakóhelyének nagysága okozott. A legkisebb településeken a támogatottak közel 60 százaléka férfi – és ez nem is változott a vizsgált időszakban. A nők aránya jellemzően, ha nem is kivétel nélkül, és nem is sokkal, de magasabb a nagyobb településeken. A határvonalat a 20–50 ezres városok jelentik, amelyek esetén a rendszeres szociális segélyezettek között a nők és férfiak aránya (2003–2004 után) kiegyenlítetté vált. A nagyobb városokban, ezeken belül is főként Budapesten a támogatásban részesítettek többsége nő volt, arányuk kis mértékben növekedett 2001 és 2008 között. Azonban a segélyben részesítettek esetén a nagyvárosi női többség legfeljebb öt százalékpontos aránya elmarad a kistelepülésekre jellemző férfitolbbség 10 százalékpontos mértékétől. A településnagyság esetén látható jellegzetes nemi megoszlás a vizsgált időszakban folyamatosan erősödve 2008-ra vált egyértelművé.

A rendszeres szociális segélyezettek nemi megoszlásában talált településtípusonkénti eltérés is erősítheti azt, hogy az olyan széles és átfogó célokra alkalmazott támogatás, mint ez a támogatás, jelentősen eltérő célokat szolgálhat, és eltérő célcsoportot találhat meg a rossz helyzetű kistelepüléseken, mint a nagyobb városokban.

7. táblázat: a rendszeres szociális segélyben részesítettek száma és aránya a juttatás jogcíme szerint, 2001-2008. (XII. hó 31-én)

	A rendszeres szociális segélyben részesítettek száma	ebből		
		egészségkárosodott megváltozott munkaképessége alapján	(aktív korú) nem foglalkoztatott	támogatott álláskereső
		száma és aránya		
2001*	139563	8852 6,3**	106835 76,5**	0,0
2002	139707	8504 6,1	131203 93,9	0,0
2003	146733	8750 6,0	137983 94,0	0,0
2004	163156	8643 5,3	154513 94,7	0,0
2005	173691	9070 5,2	164621 94,8	0,0
2006	173132	8739 5,0	164393 95,0	0,0
2007	208907	8940 4,3	195334 93,5	4633 2,2
2008	222074	9706 4,4	206715 93,1	5653 2,5

*2001-ben rendszeres szociális segély és munkanélküliek jövedelempótló támogatása együtt

**2001-ben a megoszlás csak a rendszeres szociális segélyezettekből áll

Forrás: KSH, OSAP adatfelvételek

A rendszeres szociális segélyben részesítettek többsége aktív korú nem foglalkoztatott. Az egészségkárosodott, megváltozott munkaképességű támogatottak száma 2001 és 2007 között 9000 fő körül volt, számuk 2008-ra 9700 főre nőtt. 2007-től tartják nyilván a munkaügyi szervezettel szorosabban együttműködő támogatott álláskeresőként rendszeres szociális segélyben részesülőket, számuk emelkedik, 2008-ban 5653 főt tett ki.

8. táblázat: a rendszeres szociális segélyben részesítettek életkor szerinti megoszlása és aktív korú lakosokra vetített aránya településméret és kistérségfejlettség szerint, 2008 (XII. hó 31-én)

2008	összesen	ebből			1000 aktív korú (18–59 éves) lakosból támogatott
Településméret és a kistérség fejlettsége		18–29 évesek	30–44 évesek	45–61évesek	
		száma és aránya			
0 – 499 fő	14879	3635 24,4	6216 41,8	5028 33,8	93,08
500–999 fő	21669	5679 26,2	9227 42,6	6763 31,2	76,09
1000–1999 fő	35830	9914 27,7	15236 42,5	10680 29,8	64,82
2000–4999 fő	44104	11998 27,2	18485 41,9	13621 30,9	49,53
5000–9999 fő	24583	6522 26,5	10222 41,6	7839 31,9	41,53
10000–19999 fő	24970	7105 28,5	10166 40,7	7699 30,8	34,12
20000–49999 fő	22674	5589 24,6	9042 39,9	8043 35,5	32,08
50000–99999 fő	7228	1508 20,9	2925 40,5	2795 38,7	15,68
100000 fő felett	16430	4055 24,7	7072 43,0	5303 32,3	23,22
Budapest (fő)	9707	1315 13,5	3680 37,9	4712 48,5	9,61
Ország összesen	222074	57320 25,8	92271 41,5	72483 32,6	36,42
Legfejletlenebb	70043	20651 29,5	30040 42,9	19352 27,6	122,62
Fejletlen	49976	13581 27,2	20760 41,5	15635 31,3	76,86
Átlagos	35618	9000 25,3	14552 40,9	12066 33,9	38,98
Fejlett	27745	6506 23,4	11375 41,0	9864 35,6	32,39
Legfejlettebb	38692	7582 19,6	15544 40,2	15566 40,2	12,46

Forrás: KSH, OSAP adatfelvételek

A rendszeres szociális segélyezettek életkori megoszlása településméret és térségfejlettség szerint jelentős területi egyenlőtlenségeket mutat. A különböző méretű telerepülések életkori szempontból eltérő megoszlású kört segélyeznek. A kisebb, 5000 fő alatti településeken jellemzően magasabb a 30–44 évesek és a 18–29 éves korosztályokba eső támogatottak aránya. A nagyobb, 20000 fő feletti településeken az idősebb támogatottak aránya haladja

meg az országos átlagot. Az eltérések azonban – a karakteresen különböző Budapest kivételével – nem kiugróak.

A területi fejlettség is befolyásolja a segélyben részesülők életkori összetételét. Jellemzően a rendszeres szociális segélyezettek 40–42 százaléka a 30–44 éves korosztályból kerül ki a térség gazdasági-társadalmi fejlettségétől függetlenül, de jellemzően minél fejletlenebb egy terület, annál magasabb a segélyezettek körében a 18–29 éves korosztály aránya, és minél fejlettebb, annál magasabb az idősebb, 45–61 éves támogatásban részesítettek aránya.

A rendszeres szociális segélyezés 2006-os átalakítása vezette be a családi segélyezés elvét. A jelentős változások közül kiemelkedik, hogy egy családból, háztartásból csak egy fő részesülhetett támogatásban, de a juttatás megállapítása során figyelembe veszik a családtagok, eltartottak számát. A vonatkozó rendelkezés szűk háztartásfogalma, ami csak a kiskorú gyermekeket és a házastársat/élettársat veszi figyelembe, lehetőséget ad a rendszeres szociális segélyben érintettek számának közelítő pontosságú becslésére. Az éves statisztikák évente rögzítik a támogatottak családi állapotát és a háztartásban élő gyermekek számát.

9. táblázat: a rendszeres szociális segélyben részesítettek száma és megoszlása családszerkezet szerint, 2006–2008. (XII. hó 31-én)

		gyermek nélküli	1 gyermekes	2 gyermekes	3 gyermekes	4, vagy annál több gyermekes	összesen
2006	fő	90 986	28 934	28 323	15 873	9 016	173 132
	%	52,6	16,7	16,4	9,2	5,2	100,0
2007	fő	112 957	34 281	32 163	18 618	10 888	208 907
	%	54,1	16,4	15,4	8,9	5,2	100,0
2008	fő	122 592	36 379	33 344	18 953	10 806	222 074
	%	55,2	16,4	15,0	8,5	4,9	100,0

Forrás: KSH, OSAP adatfelvételek

A támogatásban részesített személyek több mint felének háztartásában nem élt kiskorú gyerek. A rendszeres szociális segélyben részesítettek harmada egy-két gyermeket nevel a háztartásában. A három, vagy több gyermekes nagycsaládosok a támogatásban részesítettek hetedét adják, arányuk a támogatottak között 2006 és 2008 között folyamatosan csökken. A

nagycsaládosok száma 2006 és 2007 között az összes támogatásban részesítetthez hasonlóan nagy arányban nőtt, de 2007 és 2008 között már nem követte a segélyezettek számának további bővülését. Ebben az időszakban a támogatottak növekményét egyértelműen az egyedülálló, vagy párkapcsolatban élő, de gyermektelen személyek adták.

10. táblázat: a rendszeres szociális segélyben érintettek száma és megoszlása családszerkezet szerint, 2006–2008. (XII. hó 31-én)

		gyermek nélküli	1 gyermekes	2 gyermekes	3 gyermekes	4, vagy annál több gyermekes	összesen
2006	fő	107 485	74 657	105 693	76 707	62 247	426 789
	%	25,2	17,5	24,8	18,0	14,6	100,0
2007	fő	132 951	87 829	119 505	89 428	74 831	504 544
	%	26,4	17,4	23,7	17,7	14,8	100,0
2008	fő	144 260	92 647	122 799	90 881	74 301	524 888
	%	27,5	17,7	23,4	17,3	14,2	100,0

Forrás: KSH, OSAP adatfelvételek

A családi segélyezés esetén a segélyben részesítettek száma elfedi a segéllyel támogatottak teljes számát. A segélyezettek körének kibontása a rendszeres szociális segély megítélésekor figyelembe vett házastársak, élettársak, és a családban nevelt gyermekek számát is megmutatja. A segélyben érintetteknek így már csak valamivel több mint a negyede gyermektelen, és közel harmada három- vagy többgyermekes nagycsaládban él. A tendenciák – természetesen – itt is a segélyezettekhez hasonlóak, a segélyben érintettek körében 2006 és 2008 között is nő a gyermektelenek, és csökken a nagycsaládosok aránya.

Az adatok szerint az egyik legkiterjedtebb, jövedelemvizsgálathoz kötött támogatással az önkormányzatok – az erre 2008-ban fordított 70 milliárd forinttal – több mint 500 ezer főt, a teljes lakosság huszadát érték el.

11. táblázat: a rendszeres szociális segélyben érintettek teljes létszáma és 1000 60 éven aluli személyre vetített száma településméret és kistérségfejlettség szerint, 2006–2008. (XII. hó 31-én)

Településméret és a kistérség fejlettsége	2006		2007		2008	
	A rendszeres szociális segélyben érintettek		A rendszeres szociális segélyben érintettek		A rendszeres szociális segélyben érintettek	
	érintett személyek száma	1000 0-59 éves lakosra vetített száma	érintett személyek száma	1000 0-59 éves lakosra vetített száma	érintett személyek száma	1000 0-59 éves lakosra vetített száma
0–499 fő	28 477	130,6	31 957	148,0	35 159	164,6
500–999 fő	44 386	114,8	51 347	133,7	53 708	141,1
1000–1999 fő	74 286	99,4	85 212	114,4	93 853	126,7
2000–4999 fő	95 151	79,9	113 923	95,4	113 301	95,3
5000–9999 fő	53 615	67,6	64 452	81,5	61 566	78,2
10000–19999 fő	47 608	49,0	57 310	59,3	57 038	59,2
20000–49999 fő	34 297	36,9	40 894	44,3	45 386	49,3
50000–99999 fő	10 530	17,6	12 548	21,1	12 299	20,9
100000 és felette fő	26 904	29,3	30 975	33,9	34 274	37,7
Budapest (fő)	11 535	9,1	15 926	12,5	18 304	14,4
Ország összesen	426 789	53,2	504 544	63,1	524 888	65,9
Legfejletlenebb	156 503	196,4	178 153	225,9	181 770	233,3
Fejletlen	99 964	112,2	120 295	136,4	124 787	143,0
Átlagos	62 266	51,0	76 004	62,9	79 467	66,3
Fejlett	53 185	47,0	59 016	52,5	60 632	54,5
Legfejlettebb	54 871	13,8	71 076	17,8	78 232	19,6

Forrás: KSH, OSAP adatfelvételek

A rendszeres szociális segélyezésben érintett – 2007–2008-ban – több mint félmillió személy területi szempontból egyenetlenül helyezkedik el. A kisebb településeken arányaiban, a 60 év alatti lakosokra vetítve több a segélyezett. Az általunk közölt statisztikából is világosan kiderül, milyen meredek a szegénységben élők számára a települési lejtő. Ez a tény önmagában nem meglepő, de a különbség mértéke hatalmas. 1000 fővárosi lakosból 2006-ban alig kilenc fő volt érintett a segélyben, az 1–2 ezres településeken már tízszer ennyi, és az 1000 fő alatti kistépüléseken még többen érintettek. A vizsgált időszak egészében folyamatosan emelkedett a segélyben érintettek száma és aránya. Az általános emelkedésben egyedül a 2–20 ezres településkategória jelent kivételt, ahol 2007 és 2008 között stagnált a

segélyezettek száma. 2006 és 2008 között a segélyben érintettek számának folyamatos emelkedése mellett a területi különbség mértéke változatlan maradt. 2008-ban már a fővárosban is 1000 60 év alattiból 14 főt segélyeztek, miközben a kisebb, 5 ezer fő alatti településeken élők 10–16 százalékának a rendszeres szociális segély biztosította a megélhetését.

A kistérséget társadalmi-gazdasági fejlettség szerint csoportosító kategorizálás még erőteljesebben kiemeli a rendszeres szociális segélyezés területi különbségeit. 2008-ban a legfejlettebb kistérségekben az 1000 60 év alatti lakosok közül csak kevesebb mint 20 főt érintett a segély. Az átlagos helyzetű kistérségekben ennél háromszor magasabb, de még mindig az országos átlagnak megfelelő a segélyezettek aránya, miközben a fejletlen területen élőknek legalább a hetede, de akár a negyedük is rendszeres szociális segélyből biztosítja a megélhetését. A fejletlen kistérségek településein 2006 és 2008 között – a magas kiinduló szint ellenére – folyamatosan és erősen nőtt a rendszeres szociális segélyben érintettek száma. Kijelenthető, hogy 2008-ban a rossz helyzetű kistételepüléseken élő 60 év alatti lakosok 20–25 százalékának megélhetését az a rendszeres szociális segély adta, ami voltaképpen a támogatások utolsó vonalát, a jövedelemmel, más megélhetéssel nem rendelkező személyek támogatását szolgálta. Nem utolsó szempont, hogy az átlagos, havi segély összege egy-egy érintett esetében lényegesen kisebb– kevesebb, mint a fele – a korábbi táblákon látott átlagos havi rendszeres szociális segély 27 ezer forintos összege.

A rendszeres szociális segélyekre fordított összegek, különösen a támogatási rendszer 2006-os átalakítását követően jelentősen nőttek, éves szinten 40-ről 60, majd 70 milliárd forintra. Azonban ezt a támogatottak, a rendszeresen segélyezettek számának növekedése, megélhetési forrásaik romlása, ellehetetlenülése okozza a növekedést, azt, hogy a korábbinál lényegesen többen szorulnak erre a támogatási formára.

A rendszeres szociális segély olyan jövedelemteszt alapján fizetett, rászorultságon alapuló támogatás, mely a hasonló támogatások minden nehézségét, előnyét és hátrányát egyesíti magában. Az egyébként elődjét, a jövedelempótló támogatást is jellemző előnye nyilvánvaló, mert a legszegényebbek támogatására koncentrált, és kifejezetten az ő élethelyzetük javítására végez jövedelem-átcsoportosítást. Legalább ennyire nyilvánvalóak a hátrányai is a szükséges jövedelemteszt költségessége és tökéletlensége. Minél egyszerűbb és olcsóbb a jövedelemmérési eljárás, annál nagyobb eséllyel ösztönöz a csalásra, és annál kevésbé hatékony a leginkább jogosult személyek megtalálásában.

A jövedelemteszten alapuló eljárások esetén tehát szinte lehetetlen kiszűrni, egyes jogosulatlan személyek támogatását és más rászorulókat kizárását – legfeljebb a tévedés és hiba csökkentésén, a szabályozásba kódolt torzítások csökkentésére lehet törekedni. Ezt a törekvést tovább nehezíti a rendszeres szociális segély 'családi' jellege, mely már a 2006 előtti változtatások előtt megvolt, a jogosultság és a támogatás összegének megállapítása során már 2006 előtt is figyelembe kellett venni az eltartott családtagokat.

Firle és Szabó 2006-os vizsgálatában felteszi azokat a kérdéseket, hogy a szegények mekkora részét éri el a rendszeres szociális segély és mekkora a jogosulatlan igénybe vétel mértéke. Kutatásuk 40 százalékra teszi a jogosultak között azon személyek arányát, akik információhiány, vagy a segély stigmatizáló hatása miatt nem részesülnek a támogatásban. A kutatók további (másik) 40 százalékra teszik azok arányát, akik a túl alacsonyan meghatározott jogosultsági küszöb miatt annak ellenére esnek ki a jogosultak köréből, hogy egy főre jutó háztartási jövedelmük a szegénységi küszöb alatt maradt. A segélyezés másik hibáját, a jogosulatlan személyek segélyezését a kutatók nem tartják jelentősnek. (Firle – Szabó 2007. 65–67.).

Az általunk bemutatott adatokból is jól látszik a rendszeres szociális segélyben részesítettek számának 2006 előtti, majd egy átmeneti év utáni, 2006–ot követő gyors növekedése. Ebben a növekedésben nem kis szerepe lehetett az információhiány csökkenésének, vagy a stigmatizáló hatás gyengülésének. König Éva számítása szerint a rendszeres szociális segély jogosultsági határa 2003-ban 30–35 százalékkal alacsonyabb volt a relatív szegénységi határnál (ami a minimálnyugdíj 80 százaléka volt), és ezért legalább 100–120 ezer állástalan szegényhez nem jutott el a segély (König 2004. 49–64.) Az bizonyos, hogy a jogosultak teljes körű, 100 százalékot közelítő elérése nem várható. Azonban éppen – a becslés keletkezése idején legalábbis – rendkívül nagy látencia jelenti a bővülés egyik, nem kizárólagos, de nagyon fontos forrását. A bővülés természetesen ebben a helyzetben nem kedvező, hiszen a segélyben részesítettek számának és a segélyezésre fordított összeg nagyságának növekedését jelenti. Minél nagyobb egy településen az igénybevevők aránya, minél általánosabbnak és elfogadottabbnak tekinthető egy-egy ellátás, annál kisebb lesz a stigmatizáló, megbélyegző, visszatartó hatások ereje, annál kevesebb személy számára jelent ez tiltott, igénybe nem vehető segítséget.²³ A hozzájárásra vonatkozó információk terjedése és a terjedéssel értelemszerűen csökkenő stigmatizáló hatás eredményeképpen ebből, a korábban is jogosult,

---

²³ Egyes településméret-típusok esetén a 60 év alattiaknak akár negyedét is érinti a rendszeres segély. Lásd: 8. tábla.

de a támogatást nem igénylő körből kerülhetett ki a rendszeres szociális segély növekvő számú támogatottjának nagyobb része.

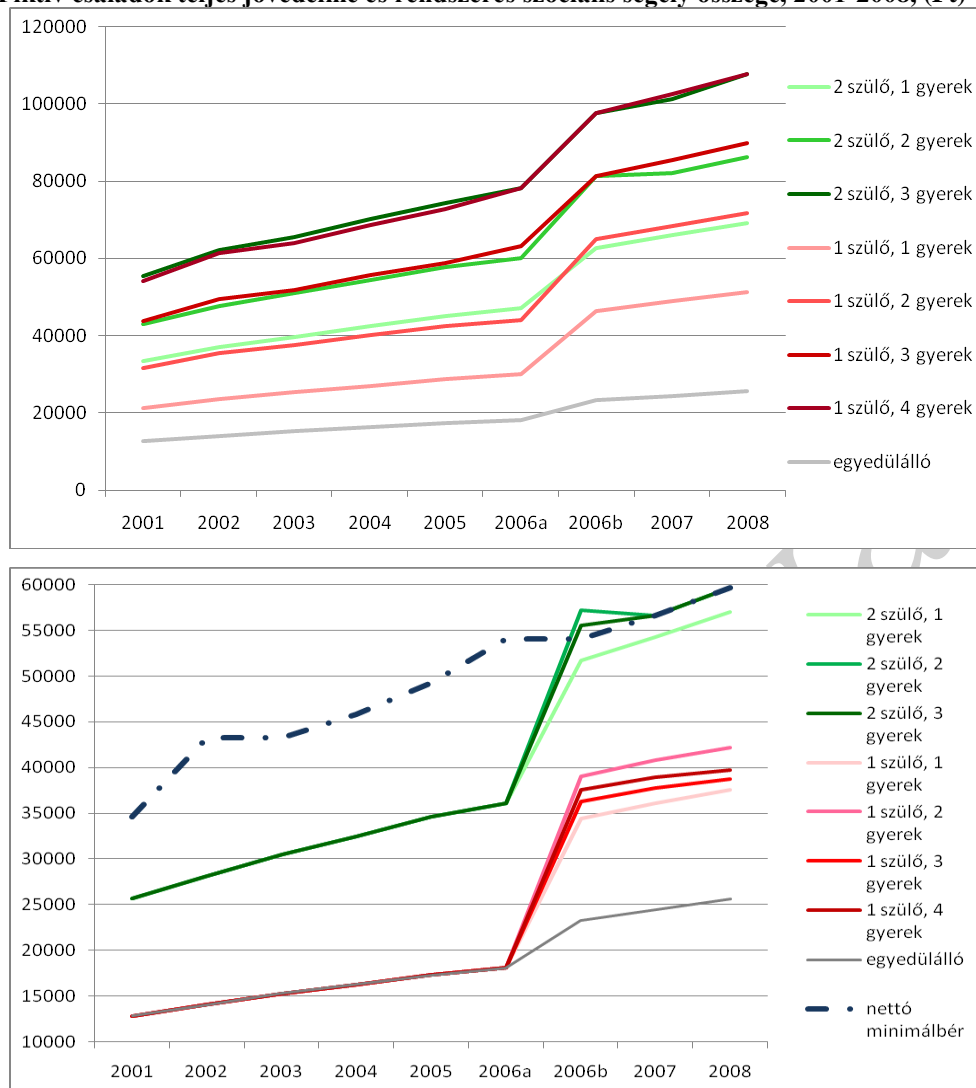
A jövedelemteszt alapján nyújtott támogatásoknak, így a rendszeres szociális segélynek csak az egyik problémáját jelenti a rossz célzatosság, súlyosabbnak értékelhetjük azt a munkakínálati, ellenősztönző hatást, ami ugyancsak a szabályozás jellegéből fakadóan elkerülhetetlen. Amennyiben a támogatás küszöbét, a rászorultságot a (bevallott és tiszta) jövedelem jelenti, addig bizonyos, hogy az érintetteknek nem csak bevallani, de megszerezni sem áll érdekükben ezt a jövedelmet. Mégpedig annál kevésbé áll érdekükben, minél erősebb és hatékonyabb az ellenőrzés. Ezt az ellenősztönző hatást abban az esetben lehet kikerülni, ha a támogatott személynek nagyobb érdeke fűződik a jövedelemszerzéshez, mint a segély folyósításához.

A családi segélyezés szabályozása és hatásai a rendszeres szociális segélyre

Ez a szabályozás 2006. április 1-jével megváltozott és átalakult. 2006 júniusától megszűnt a kettős (családi és személyes) jövedelemkritérium, és a segély átalakult családi támogatássá, ahol mind a jogosultság, mind pedig a segély összege az „egy fogyasztási egységre jutó havi családi jövedelemtől” függ. A rendszeres szociális segélyezés esetén a családi segélyezés elve szerint nem foglalkoztatott aktív személy akkor jogosult a segélyre, ha családjában az egy fogyasztási egységre jutó jövedelem nem éri el a nyugdíjminimum 90 százalékát (2006-ban 23 220 Ft-ot). A segély összege a fenti családi jövedelmet egészíti ki a jogosultsági határig, azaz a nyugdíjminimum 90 százalékáig.

A szemléltetés érdekében fiktív eseteken keresztül mutatjuk be a 2006. évi átalakítás (és a 2008. évi korrekció) hatásait. A kiválasztott példacsaládok közül három kétszülős (ahol mindkét szülő állástalan), egy-, két- és háromgyerekes család, további négy példában egyedülálló szülő nevel egy, két, három és négy gyermeket. Végül egy egyedülálló, gyermektelen kérelmezőt veszünk, hiszen legnagyobb számban ilyen családszerkezetű személyeket támogatunk ezzel a segéllyel (lásd 8. tábla).

4. ábra: Fiktív családok teljes jövedelme és rendszeres szociális segély összege, 2001-2008, (Ft)

Az ábrán 2006a-nak a 2006 májusáig, 2006b-nek pedig a júniustól érvényesített családi elvű segélyezés esetén megállapítható segélyösszegeket szerepeltetjük. A példacsaládokban feltételezett szülők egyikének sincs jövedelemnek minősülő bevétele²⁴, és az egyszerűség kedvéért feltettük, hogy nem jogosultak olyan nyugdíjakra és nyugdíjszerű ellátásokra, amit a Szoc. tv. rendszeres pénzellátásnak minősít – a fent említett gyes/gyet kivételével. A példa nem tételezi a gyermekek időközbeni felnövését, vagy a családszerkezet esetleges változását, de természetesen számol az érintetteknek alanyi jogon járó családi pótlék és gyes, gyet, gyermekek után járó támogatások esetleges igénybevételével, illetve családtámogatás és rendszeres szociális segély párhuzamos igénybevétel tilalmával.

²⁴ a Szoc. tv. szerint jövedelemnek minősül az elismert költségekkel és a befizetési kötelezettséggel csökkentett - a személyi jövedelemadóról szóló törvény szerint meghatározott, belföldről vagy külföldről származó - megszerzett - vagyoni érték, az a bevétel, amely után az egyszerűsített vállalkozói adóról, illetve az egyszerűsített közteherviselési hozzájárulásról szóló törvény szerint adót, illetve hozzájárulást kell fizetni,

A vizsgált időszakban a jogszabályok által lehetővé tett támogatási összegek a rendszeres szociális segély esetében és a bemutatott fiktív háztartások összjövedelme esetén is folyamatosan nőtt. Megállapítható tény, hogy a családi pótlékkal, gyermekjóléti ellátásokkal együtt vizsgálva a nagyobb családok, ha nem is arányosan, de jellemzően több jövedelemhez juthattak. A példának választott háztartások teljes jövedelme 2006 folyamán, egyértelműen a rendszeres szociális segély rendszerének átalakítása következtében emelkedhetett. Minden családtípus esetén jelentősen nőtt az elérhető rendszeres szociális segély összege 2006 júniusa után, de lényeges különbség 2006 után is a kétszülős és az egyszülős háztartásoknak kiutalható összegek között volt – a kétszülős háztartások javára. Tehát a háztartások összjövedelmét a vizsgált időszakban első sorban nem a gyermekek száma, hanem a család teljes létszáma határozta meg, annak ellenére, hogy a rendszeres szociális segély mellett gyermekekhez kötődő ellátásokat vontunk be a számításba. A legalacsonyabb jövedelemmel az egyedülálló és az egyszülős-egygyermekes háztartások rendelkeztek. A kétszülős egygyermekes családok számára elérhető összeg közel azonos volt a két gyermeket egyedül nevelő szülőével, a kétgyermekes-kétszülős családoké pedig a háromgyermekes egyedülállókéval.

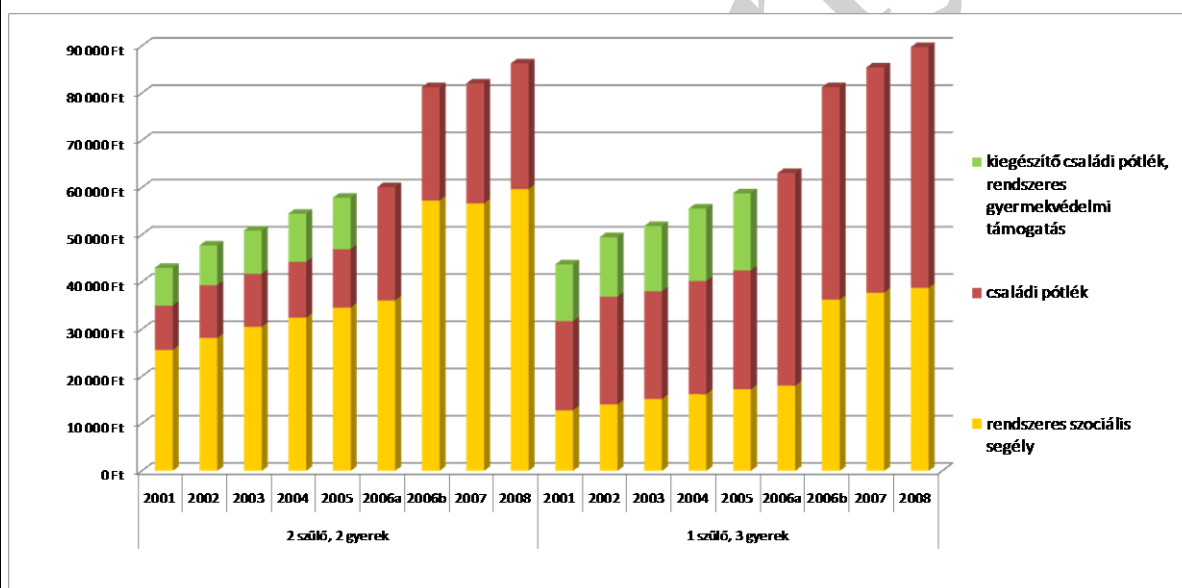
A növekedés a két gyermeket együtt egyedül nevelő szülők esetén több mint másfélszeres volt, a kétszülős, egy és háromgyermekes háztartásokban ennél kisebb, de így is közel másfélszeres emelkedést jelentett. A példánkba felvett egyedülálló személy részére folyósítható segély összege is közel 30 százalékkal nőtt. Az egyszülős háztartások esetén a növekedés mértéke több, mint kétszeres volt, legmagasabb a két gyermeket egyedül nevelő személyek esetén..

Korábban bemutattuk, hogy a példacsaládok közül a 2006. évi átalakítás során főként a két és háromgyermekes házaspárok által elérhető segély összege jelentősen nőtt. Egyes esetekben az ilyen családtípussal rendelkező személyek részére kiutalható összeg – ha nem rendelkeztek saját jövedelemmel - a 2006. évi átalakítással átlépte a nettó minimálbér összegét. Ez a tény, hogy csak ebből a pénzbeli ellátásból egy kérelmező részére ilyen magas összegű támogatást lehetett megítélni, jelentős társadalmi viták kiindulópontjává vált. A mindenkori minimálbért túllépő összegű rendszeres szociális segély kifizetését a vonatkozó törvény 2007. évi változása már nem tette lehetővé. 2007 januárjától a 2006-os számítási szabályok érvényben hagyása mellett maximalizálta a kifizetéseket a mindenkori minimálbér szintjén.

A számításba vett példákban látható, hogy a minimálbért közelítő-túllépő segélyösszegek nem a sokgyermekes, hanem a két-háromgyermekes, kétszülős családok esetén jelentkeztek. Az egyedülállók, vagy a háromnál több gyermeket nevelők részére megállapítható rendszeres szociális segély összege 2006 után is, (a családi pótlék emelésének hatásaként) messze elmaradt a minimálbér szintjétől.

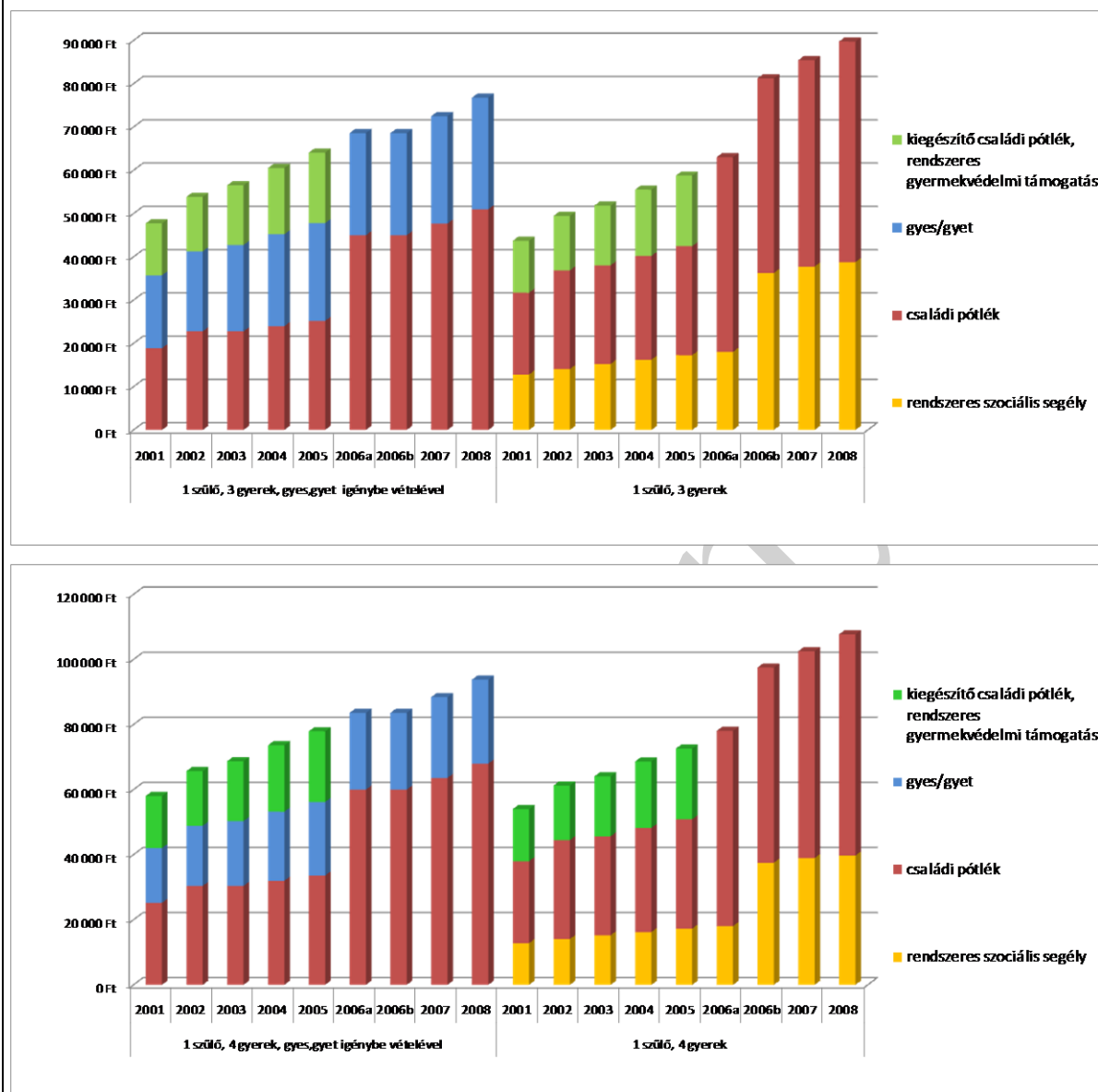
A rendszeres szociális segély átalakításának legfőbb kedvezményezettjei ezért egyértelműen nem a nagycsaládos személyek, hanem az egy-két gyermeket nevelő személyek voltak. A nem foglalkoztatottak között a nagycsaládos személyek jövedelempótlását már 2006 előtt is, de főként 2006-tól, a családi pótlék jelentős emelése miatt nem a jövedelemvizsgálathoz kötött rendszeres szociális segély, hanem a családtámogatások jelentették.

5. ábra: A családtámogatások, gyermekvédelmi támogatások és a rendszeres szociális segély aránya és összege 2 fiktív család példáján, 2001–2008

A családi segélyezés bevezetése láthattuk, hogy minden, a példáinkban felvetett, munkajövedelemmel nem rendelkező család esetén – nem egyenlő mértékű – jövedelemnövekedést eredményezett. Ez a növekedés más támogatás helyett a rendszeres szociális segély igénybe vételére ösztönözhetett egyes családokat. A rendszeres szociális segélyekre és a családtámogatásokra vonatkozó előírások tiltják segély megállapítását (37/B§ (1), b), ha a kérelmező gyes, gyetet vesz igénybe, továbbá ez a tiltás kiterjed arra is, ha a kérelmező jogosult gyesre, a gyermek egyéves koráig.

6. ábra: A családtámogatások, gyermekjóléti támogatások és a rendszeres szociális segély összege 2 fiktív család példáján, 2001-2008. (Ft)

A családi segélyezés bevezetése előtt a többgyermekes háztartásoknak az egymást kizáró gyes/gyet rendszeres szociális segély közül egyértelműen az alanyi jogon, a gyermekek után járó támogatás volt kedvezőbb. Az átalakítás után 'fordult a kocka' és több jövedelmet eredményezhetett gyet igénybe vétele helyett rendszeres szociális segélyt igényelni. Nincsenek adataink arról, hogy hányan igényeltek segélyt gyet helyett, de – figyelembe véve a gyet-ben részesülők átlagos számának csökkenését (97. tábla) is – elképzelhető, hogy rendszeres szociális segély kiadásainak növekedése mögött ilyen átrendeződés húzódott meg.

A rendszeres szociális segélyezett személyek közfoglalkoztatásának szabályozása

Az állástalanság és ezzel a munkaerőpiacról való tartós, sok esetben végleges kiszorulás következményeit a segélyek önmagában nem tudják megoldani, legfeljebb enyhíteni. A szociálpolitika felismerte, hogy a probléma összetett okainak kezeléséhez olyan támogató szolgáltatásokra, aktív szociálpolitikai és foglalkoztatáspolitikai eszközökre van szükség, amelyekkel elősegíthető az érintettek társadalmi integrációja.

A nem foglalkoztatott, jövedelemmel nem rendelkező aktív korú emberek részére, újbóli munkába állásuk elősegítése érdekében számukra az önkormányzatok a közfoglalkoztatás lehetőségét biztosították.

A közfoglalkoztatási programok közül elsőként a közhasznú foglalkoztatás jelent meg. Először 1987-ben nyílt lehetőség a települések számára, hogy közhasznú foglalkoztatást szervezzenek. Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat által koordinált eszközök között a közhasznú foglalkoztatás mellett 1996-tól fontos szerepet játszottak a közmunkaprogramok. Ezek a közfoglalkoztatási formák a kormányzati foglalkoztatáspolitikai élnkítését jelentették, az aktív foglalkoztatás erősítését a passzív segélyezés rovására.

A közfoglalkoztatási formák között utolsóként a közcélú munka jelent meg, bevezetésére 1997-ben került sor (Váradi 2010. 225–226). Korábban csak azt fogalmazta meg a törvény, hogy az együttműködés keretében végzett közcélú munkajellegű tevékenységért díjazás jár, de nem tisztázta ennek mértékét és finanszírozására sem állt rendelkezésre külön keret.

A közcélú foglalkoztatás szervezésének lehetőségei 2000-től, a szociális törvényt²⁵ módosító 1999. évi CXXII. törvény rendelkezései szerint szélesednek ki. A megváltozó szabályozás 2000. május 1-jével az önkormányzatok számára kötelezően ellátandó feladatként határozza meg a legalább 30 (munka-) napos foglalkoztatás megszervezését és az együttműködési programok kibővítését. A szociális törvény 2000-ben még nem is nevezte néven a közfoglalkoztatás új ágát, hanem „a települést érintő közfeladat ellátása céljából szervezett egyéb munka”-ként különböztette meg a közhasznú és közmunkától. A közcélú munka elnevezés csak 2001-től honosodott meg a törvény szóhasználatában. Ezzel párhuzamosan, kis késéssel 2000. február 1-jével megváltozott a munkanélküliek támogatási rendszere is.

---

²⁵ 1993/ III. törvény, 37/A § (6)

A közfoglalkoztatás jellemző formája kezdetben, 2000 előtt a munkaügyi szervezetek által koordinált közhasznú munkavégzés és közmunka volt, majd ezt követően a közfoglalkoztatási formák bővülésével egyre inkább a közcélú munka lett. Az önkormányzatok 2000 után tehát háromféle módon biztosíthatják a rendszeres szociális segélyezettek esetében megfogalmazott (köz)foglalkoztatási kötelezettségüket, mely formák közül csak a közcélú munka kötődik kizárólag az önkormányzatokhoz. A közfoglalkoztatásról, közcélú munkáról elég sommás és egyszerűsítő kép él a társadalmi köztudatban. Az árokpártot – kevésbé hatékonyan és törődéssel – kapirgáló közcélú foglalkoztatottak képe hozzátapadt a rendszerhez. A tények és a gyakorlatok megismerése után bonyolultabb, ellentmondásosabb és mindenképpen árnyaltabb képet alkothatunk a szociális ellátásoknak erről a formájáról.

Az önkormányzati közfoglalkoztatást szabályozó Szociális törvény szövege²⁶ 2002 januárjától megváltozott és a „foglalkoztatás szervezésére köteles” előírást felváltotta a megengedőbb, de konkrétabb jellegénél fogva erőteljesebb hatású megfogalmazás, miszerint „a települési önkormányzat az aktív korú nem foglalkoztatott személyek munkaerő-piaci helyzetének javítása érdekében foglalkoztatást szervez”. A szabályozás meghatározza az önkormányzat által szervezett munka minimumát, a 30 munkanapot. Ez önmagában több mint a közcélú foglalkoztatásról elterjedt 1 hónapos munka mítosza, de gyakran ennél jóval hosszabb foglalkoztatásról volt, lehetett szó. A közcélú foglalkoztatás 2002 utáni erőteljes növekedéséhez, amely mind a szervező önkormányzatokat, a bevont személyeket, valamint a felhasznált forrásokat érintette, azonban elsősorban nem a Szoc. tv. vonatkozó paragrafusainak megváltozása, hanem a finanszírozás lehetőségeinek kedvezőbbé válása vezetett (lásd finanszírozási fejezet). A 2002-es szabályozás egyértelművé tette, hogy az önkormányzatok csak rendszeres szociális segélyezett személyeket vonhatnak be a közfoglalkoztatásba. Másodlagos feltétel volt, hogy a munkaügyi központok helyi kirendeltségével együttműködjenek, tehát regisztrálják magukat, és az ott felajánlott munkalehetőséget elfogadják.

A közfoglalkoztatásban részesülő személyek részére a rendszeres szociális segély folyósítását az önkormányzatok felfüggesztik. A Szoc. tv. 37/C szerint szünetel a rendszeres szociális segély folyósítása, ha az aktív korú nem foglalkoztatott személy a települési önkormányzat

---

²⁶ Szt. 37/A § (6)

által szervezett foglalkoztatásban vesz részt, ide nem értve az alkalmi munkavállalói könyvvvel történő foglalkoztatást. A rendszeres szociális segélyezetteket ez a törvény kötelezi az önkormányzat által szervezett közcélú és a munkaügyi központokban szervezett közhasznú és közmunka elfogadására – meghatározott feltételek fennállása mellett.

A segély folyósítását megelőző együttműködésre előírt időben, vagy a segélyek folyósítása idején a támogatott személyeket a munkaügyi központok továbbra is elérhették a foglalkoztatáspolitikai aktív eszközeivel, leggyakrabban képzésekkel és közhasznú munkával. A segélyigényüket az önkormányzatnak jelző, de a megkívánt együttműködési idővel még nem rendelkező személyek részére az önkormányzat a rendszeres szociális segélyezés kezdete előtt is szervezhetett közcélú munkát. A közfoglalkoztatás keretei között végzett munkák beleszámítottak a szükséges minimális együttműködési időbe.

A feltételek egy részét a Szoc. tv. 37/A §-a, részben pedig az Flt. 25. §-a szabályozza. A vonatkozó rendelkezések akkor köteleznek a felajánlott munka elfogadására, ha az megfelel az érintett személy szakképzettségének, végzettségének, vagy annál legfeljebb egy szinttel alacsonyabb feladatot jelent. Ez a jellemző gyakorlat szerint annyit jelentett, hogy legalább az érettségivel, szakközépiskolai végzettséggel rendelkezők részére szakmunkát, a felsőfokú végzettségűeknek pedig jellemzően irodai kisegítő feladatokat adtak. További, az Flt-ből következő követelmény volt az, hogy egészségi állapota alkalmassá tegye munkavégzésre, valamint a munkahelye és lakóhelye közötti napi utazás ideje három óránál (gyermeket nevelő esetén két óránál) ne legyen több. Ez a településeken végzett munkák esetén ritkán adott okot az elutasításra.

A munkahely e szempontból akkor megfelelő, ha megfelel a munkanélküli képzettségének vagy az általa korábban hosszabb ideig betöltött munkakör (alacsonyabb) képzettségi igényének, megfelel egészségi állapotának, a napi utazási idő nem haladja meg a három órát (kisgyermekeseknél a két órát), és a várható kereset eléri a munkanélküli járadék összegét.

A Szoc. tv. meghatározza, hogy az így végzett munkáért legalább a minimálbért, részmunkaidős foglalkoztatás esetén pedig minimum az öregségi nyugdíj legkisebb összegét kell fizetni. A közfoglalkoztatási formákra valóban a minimálbér volt jellemző, bár – főként a közhasznú munkák és a közmunkaprogramok esetén – a szervezők egyes kiemelt, közvetlen termelésirányító feladatokat végző személyek részére magasabb munkabért állapítottak meg.

A közfoglalkoztatásról Váradi kiemeli, hogy a foglalkoztatás keretei közül kiszoruló további foglalkoztatása többszörös közérdek, hiszen részben hozzájárul a közösségi feladatok egy részének ellátásához, részben pedig biztosítja számukra az önfenntartás lehetőségét, és ezzel tehermentesíti ugyanezt a közösséget (Váradi 2010. 225–226). Ez a tehermentesítés igaz akkor, ha a segélyezési kassza felől szemléljük a kiadásokat, de akkor már kevésbé, ha a foglalkoztatás kizárólag a segélynyújtás alternatív lehetőségeként, másik formájaként megjelenő közfoglalkoztatásként valósul meg. Köllő János szerint a jövedelempótló támogatás (és a közmunkával kombinált szociális segély) esetében bonyolultabb a költségek és a hasznok viszonya. A különféle aktív programok (átképzés, közmunka) mellett szól, hogy megelőzhetik a munkától való végleges elszakadást, de ellenük szól, hogy sokba kerülnek, és a résztvevőket elvonják az álláskereséstől (Köllő 2001. 124–125.)

A közfoglalkoztatásnak ezt a harmadik, immár az önkormányzatok által szervezett formáját elsősorban az önkormányzatok igényére, a rendszeres szociális segélyezettek foglalkoztatási kötelezettségének való könnyebb, egyszerűbb megfelelés igénye miatt hozták létre, miközben megengedte számukra, hogy ezt a feladatot más szerv útján is elvégezhessék. A létrehozáskor a közcélú munkát kettős elvárással indították útjára. Első, hirdetett és vállalat szándék a munkanélküli személyek visszailleszkedésének támogatása volt, a munkavégzési készségek és képességek kondicionálásának, a rendszeres munkavégzésnek megfelelő életvitel kialakításának, a nyílt munkaerőpiac egyes, egyszerűbb tevékenységeinek begyakorlásával, részkészségek és képességek kialakításával, vagy felélesztésével. Másodlagos, ha nem is szándéktalan törekvés volt a jogalkotók részéről az, hogy 'munkatesztként' a közfoglalkoztatás segítse a jogosulatlan igénybevevőket, azokat a személyeket, akik az ellátás igénybevétele mellett illegális feketemunkát végeznek (és ezért nem jogosultak az ellátásra). A kényszer jellege, lehetősége a szankciókban van, ugyanis a közfoglalkoztatásban való részvételt, illetve az előírt együttműködést elfogadható indok nélkül megtagadók nem kerülhetnek be, vagy kizárhatók a rendszeres szociális segélyezés rendszeréből.

A közcélú foglalkoztatás a bevezetését követően kezdetben csak lassan nyert teret. Az önkormányzatok által szervezett közfoglalkoztatásról 2002-ben az ÁSZ megállapította, hogy ugyan az intézkedés kiszélesítette az önkormányzatok eszköztárát a helyi foglalkoztatási gondok kezelésében, de jórészt feleslegesen, mivel alkalmazását nem segítette, nem támogatta a közhasznú, illetve közmunkaprogramokhoz hasonló szakmai infrastrukturális háttér. Felrója,

hogy a felkészítetlen és felkészületlen önkormányzatok csak vontatottan kezdték meg a közcélú munkák szervezését, messze nem használták ki az állami költségvetés által biztosított támogatás lehetőségét, valamint azt, hogy az önkormányzatok 27,1 százaléka egyáltalán nem szervezett közcélú foglalkoztatást – továbbá erre a célra. 2001. évre előirányzott 10,5 milliárd forint közel fele – 44,5 százaléka – felhasználatlan maradt (ÁSZ 2002).

Az önkormányzatok azonban hamar túltették magukat a kezdeti bizonytalanságokon, 2004-től már jóval 90 százalék felé ment a résztvevő önkormányzatok aránya, és sokkal inkább lehetett beszélni a rendelkezésre álló központi forrás szűkösségéről, mint kihasználatlanságáról. A forrás kihasználásában sokat segített a közcélú források éven belüli, másodlagos leosztását lehetővé tevő utólagos igénylés rendszere, és az, hogy számos településen bevett gyakorlattá vált a közfoglalkoztatás szervezése. A közfoglalkoztatás számos kisebb és nagyobb településen meghonosodott, megtalálták a szerepét a különböző szociális ellátások és szolgáltatások között.

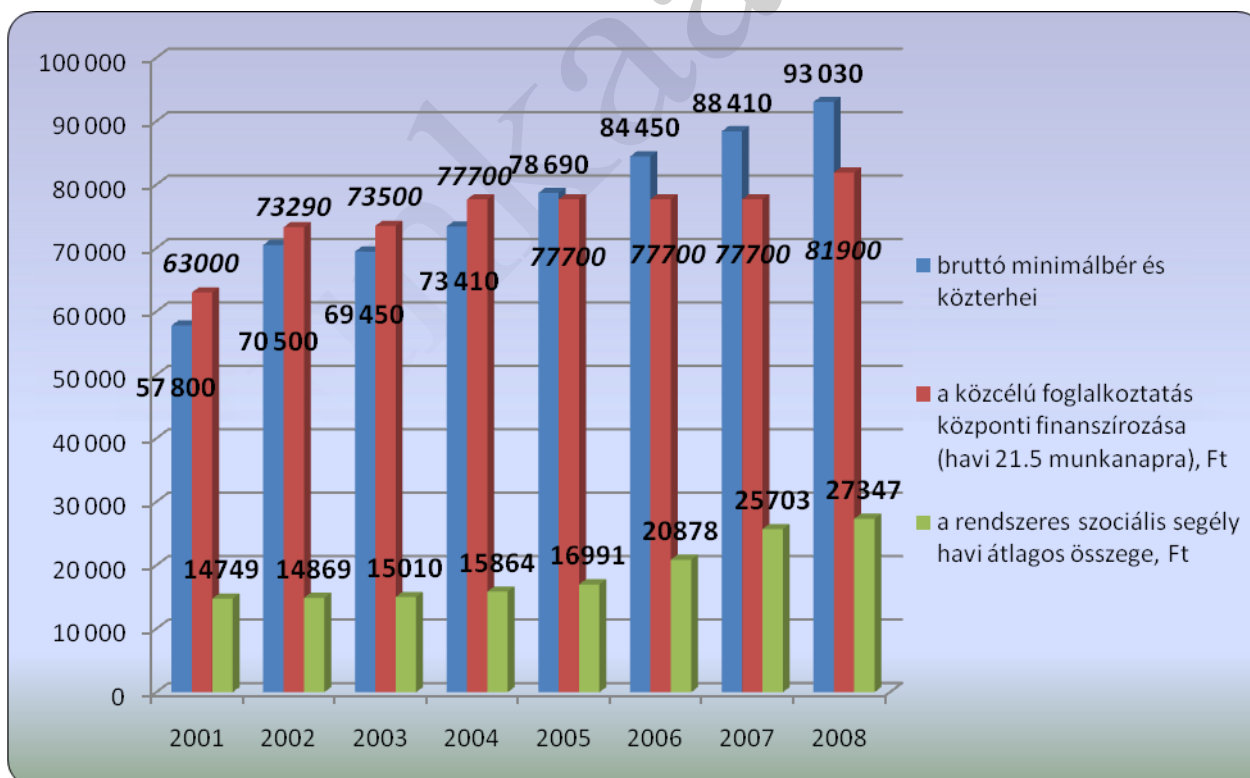
Az önkormányzati közfoglalkoztatás finanszírozásának alapforrása a Munkaerőpiaci Alap volt, azonban igénybevétele során az önkormányzatok ÁFSZ szervezetén kívülről, közvetlenül az Államkincstárból igényelhettek erre központi forrásokat. 2000-től, mikor az önkormányzatok feladatai kiegészülnek a rendszeres szociális segélyben részesíthető, aktív korú nem foglalkoztatott személyek foglalkoztatásának kötelezettségével, az önkormányzatok a költségvetésből normatív módon, a célhoz kapcsolódó felhasználási kötelezettséggel támogatásban részesültek. A támogatást a település a Szoc. tv.²⁷ alapján a szervezett munka keretében foglalkoztatottak után igényelheti. A támogatás összege 2000-ben foglalkoztatottanként havonta 30 ezer Ft volt, ami éves szinten nem lehetett több az önkormányzatot megillető szociális normatíva 11%-ánál. A normatíva forrásául szolgáló összeget a Munkaerőpiaci Alap adta át a BM-fejezet részére. (Frey 2001. 183). A későbbi években a települési finanszírozás alapját az egyes településekre egy képlet alapján külön-külön meghatározott keretösszeg jelentette (bővebben a finanszírozási fejezetben), melyet év közben pótigénylésekkel feljebb tornázhattak az önkormányzatok. A keret erejéig a foglalkoztatott személyek után a 'fejpénzt', kezdetben napi 3000, majd 3500–3700 Ft-ot igényelhettek a települések. 2001-től az egy közfoglalkoztatottra jutó összeg megduplázódott

---

²⁷ Szt. 37/ A. § (6) bekezdése

és ezzel a közcélú foglalkoztatás bérköltségeit és dologi költségeinek jelentős részét már fedezte. A közfoglalkoztatásba vont személyek fizetését a vonatkozó törvények nem szabályozták külön, így a fizetést a hatályos foglalkoztatási jogszabályok határozták meg. Az önkormányzatok szinte kivétel nélkül a minimálbéres foglalkoztatás mellett döntöttek. Ezekben az esetekben a foglalkoztatottak után igényelhető 'fejpénz' 2005–2006-ig elegendő volt a fizetés és közterheinek kigazdálkodására (hiszen a közterheket az önkormányzatnak mint foglalkoztatónak ugyanúgy meg kellett fizetnie, mint bármilyen más munkaadónak). Ezt követően 2007-ben változtak a közfoglalkoztatás finanszírozására vonatkozó szabályok, ettől az évtől – a rendszeres szociális segélyezés részben más módon – a közcélú foglalkoztatásra biztosított források és a segélykassza átjárhatóságát. Ekkortól a közcélú kerete kimerítése esetén az önkormányzat akkor is lehívhatja a költségvetésből a segély összegét, ha a segélyezettet foglalkoztatja, és részére munkabért fizetett.

7. ábra: A közcélú foglalkoztatásra „kifizetődését” meghatározó számok alakulása, 2001–2008 (Ft)

A minimálbér 2001-es és 2002-es emelése a közfoglalkoztatást is vonzóbbá, kedvezőbbé tette. A segélyezett személyek számára lényegesen kedvezőbbé vált a 40- majd 50 ezer forintos bruttó bérrel járó közfoglalkoztatás, mint ugyanebben az időben a 14–15 ezer forintos havi

átlagértékű rendszeres szociális segély. A településenként közcélú foglalkoztatásra felhasználható keretösszegek alapját az egy-egy évben erre elkülönített összeg nagysága adta meg. A vizsgált időszakban az országos keretösszeg 14–16 milliárd forint volt, melyből az előző évi felhasználás és a segélyezettek száma alapján kalkuláltak évről évre minden egyes településre keretszámot.

Egy törvényi változás 2003 februárjától lehetővé tette a közfoglalkoztatás és az alkalmi munkavállalói könyvvél történő foglalkoztatás összekapcsolását, és abban az esetben, ha az önkormányzat alkalmi munkavállalói könyvvél foglalkoztatja közcélú munkásait – megengedi, hogy a kötelező minimális 30 munkanapot ne egyben, hanem fél év alatt, részletekben dolgozzák le.

A közfoglalkoztatást gyakran érte az improduktivitás vádja, és a vádaskodások bizony nem tekinthetők légből kapottnak. A legegyszerűbbnek gondolt munkafeladatok is igényelnek előzetes ismereteket, tapasztalatot. Fokozottan igaz ez a nagyobb hozzáadott értéket jelentő speciális szakmunkákra, amik a közfoglalkoztatás kiteljesítését jelenthetik. Egyre több települési önkormányzati ismerte fel, hogy számos közfeladat esetén válthatja ki a korábban szerződésekkel ellátott nyílt munkaerő-piaci partnereket megfelelően kiválogatott közfoglalkoztatottak jól szervezett munkavégzésével. A tapasztalatszerzést és a betanítás lehetőségét megadó képzést a Szoc. tv. 2003. évi változtatása adta meg. Meghatározták az erre fordított idő maximumát – időtartama nem haladhatta meg a foglalkoztatási napok számának 20%-át, és nem lehetett több mint 40 munkanap. A betanításra fordított napokat a közcélú munkavégzés időtartamába beleérteni rendelték. 2003-ban a bevont személyek számára kedvező változtatásként jelent meg, hogy a részmunkaidős foglalkoztatás esetén a napi ingázási időt az FIt-ben meghatározott három (2) óra felében maximálta.

2005-ben újra változtak az önkormányzati foglalkoztatás részletszabályai.²⁸ A jogszabály korábban minimum 30 munkanapban határozta meg a közcélú munkavégzés idejét. 2005-től ez a minimumszabályozás kiegészült egy maximálással és – a rendszeres szociális segély megállapításához hasonlóan – legfeljebb 12 hónapban határozta meg a foglalkoztatás időtartamát. Az érintett személyek azonban ezt követően is foglalkoztathatók maradnak

---

²⁸ A közfoglalkoztatásra vonatkozó törvényi helyek 2005 szeptemberétől a Szoc. tv. 37/A §-ból átkerültek a frissen létrehozott 37/H §-ba.

közcélú munka keretében, akár újabb egy évre is (és ennyiben akár feleslegesnek is tekinthető ez az időkorlátozás), azonban csak akkor engedi a további közfoglalkoztatást, ha közben ez a személy nem vált jogosulttá munkanélküli járadékra.

Mivel ekkor az Flt.²⁹ alapján a járadék megállapításának időbeni feltétele az volt, hogy az érintett személy a munkanélkülivé válását megelőző négy éven belül legalább kétszáz nap munkaviszonnyal rendelkezzen – egy teljes évi közcélú foglalkoztatás esetén jó eséllyel már a munkaügyi központ ügyfelévé válhatott.

Azonban a maximalizálásra a törvényalkotónak más oka is volt. Ahogy azt már fentebb is bemutatunk, a központi finanszírozás 2002-es változása az önkormányzatok számára kedvezőbbé, kifizetődővé tette a közcélú foglalkoztatást. Az eszköz ugyan nem egy-egy személy tartós, állandó önkormányzati foglalkoztatását volt hivatott szolgálni (és nem is ez volt a jellemző), de sok önkormányzat volt, ahol egy-két személy részére folyamatos feladatokat biztosítottak. A közcélú foglalkoztatás időtartamának egy évben történő maximalizálása esetükben éppen hogy nem a hosszabbítást, hanem a rövidítést jelentette.

Az önkormányzatok akkor élhettek a tartós közcélú foglalkoztatás eszközével, ha finanszírozási okokból nem tudták/akarták bővíteni a hivatal, vagy egy önkormányzati fenntartású intézmény állományi létszámát, azonban egy – általában kisegítő, kiszolgáló jellegű – feladat ellátása szükséges, indokolt volt. Továbbá szükséges volt, hogy a támogatott személyek körében legyen a feladatra alkalmas személy.

Ez a tartós foglalkoztatás voltaképpen az önkormányzati foglalkoztatásnak a segélykeret terhére történő kiterjesztése volt. A forráshiányos önkormányzatok éltek azzal a lehetőséggel, hogy egyes alkalmazottjaikat kívülről finanszíroztassák – miközben munkaügyi szempontból lényegesen bizonytalanabb pozícióban tartották az érintetteket annál, mintha közvetlenül foglalkoztatták volna őket. Nem lehet azonban figyelmen kívül hagyni azt a tényt sem, hogy éppen az ilyen tartós közfoglalkoztatási forma jelenthette a kilépést, a munkaerőpiaci reintegráció szinte egyetlen formáját a segélyezés–közfoglalkoztatás–munkanélküli ellátások körforgásából. Az önkormányzatok (vagy intézményeik) ugyanis egyes pozícióik üresedése esetén munkát kínálhattak a „kipróbált”, ismert közfoglalkoztatott személynek (és helyére egyúttal más léphetett elő a bizonytalanabb helyzetű közfoglalkoztatottak közül.)

A törvény módosítása nemcsak a rendszeres szociális segélyben részesülők, hanem a segély érdekében az önkormányzattal előzetesen együttműködők számára is lehetővé tette a közcélú munkavégzést. Mivel a rendszeres szociális segély iránti kérelem benyújtását megelőző két

---

²⁹ Flt. 25.§ (b)

évben legalább 1 évet kell a munkaügyi központtal vagy az önkormányzat által kijelölt más szervezettel együttműködni, a bevezető, előzetes időszak hosszú lehet. Ezt az időszakot rövidíti 3 hónapra az ápolási díj, a gyermekgondozási segély, a gyermeknevelési támogatás, a rendszeres szociális járadék, valamint más egészségkárosodáshoz kötődő nyugdíjak és nyugdíjszerű ellátások folyósításának megszűnése esetén a törvény. 2005 szeptemberétől a rendszeres szociális segélyt igénylő, de a kötelező várakozás miatt az ellátásra nem jogosultak számára is lehetővé vált a közcélú munka végzése.

2006-tól a rendszeres szociális segélyezés jogosultsági feltételeinek változása következtében újraszabályozásra kerül a munkaügyi, illetőleg az önkormányzat által kijelölt szervezettel történő szoros együttműködés tartalma, a jövőben minden munkavállalónak személyre szabott beilleszkedési programot dolgoznak ki, amely segítséget és lehetőséget nyújt a segélyezetti életformából történő kikerülésre.

2006-tól a jellemzően családsegítő szervezetek kezelésében működtetett beilleszkedést segítő munka keretében végezhető feladatok bővültek az érintett személyek iskolai képzésének támogatásával³⁰. Az egyéni képességeket fejlesztő, életmódot formáló foglalkozás és tanácsadás, a munkavégzésre való felkészítés már korábban részét képezte az önkormányzatok által az aktív korú személyek részére nyújtott közösségi, támogató szolgáltatásoknak. A kivezetést, a segélyezés és közfoglalkoztatás köréből való kitörést szolgálnák azok a nyílt munkaerőpiacion való elhelyezkedést segítő tréningek és foglalkozások, melyeket a települési önkormányzatok szerveznek a látókörükbe került állástalan személyek részére. Az önkormányzatok azok számára szervezhetik ezeket a foglalkoztatásra felkészítő támogatási programokat, akik szociális helyzetük, mentális, egészségi, családi okok miatt nem tudnak részt venni az önkormányzatok által szervezett közfoglalkoztatásban. (Erről bővebben: Fazekas 2002, 3–5., Frey 2001. 182–185.)

A rendszeres szociális segély mellett biztosított közfoglalkoztatás „munkateszt” jellegét erősítette, hogy 2006. júniustól megváltoztak, szigorodtak az együttműködésre, így a közfoglalkoztatás formáiban való részvételre vonatkozó szabályok. A rendszeres szociális segélyben részesített személyektől elvárt együttműködési kötelezettség súlyos megszegésének minősült az, ha egy személy a felajánlott és megfelelő munkalehetőséget nem fogadta el, vagy elfogadta ugyan, de munkáját úgy látta el, hogy a munkáltatónak rendkívüli felmondással kellett megszüntetnie a munkaviszonyát. A szankció ilyen esetekben a rendszeres szociális

---

³⁰ Szoc. tv. 37/D. §

segély legfeljebb hat hónapos időtartamra kiterjedő csökkentése, súlyos esetekben pedig a kizárás volt.

Ilyen szankciókra a legritkább esetekben került sor, aminek nem az volt az oka, hogy minden segélyigénylő és abban részesített személy örömmel ment dolgozni. Többségük számára a segély összegénél magasabb munkajövedelem, valamint a munkavégzés ténye vonzóvá, de legalábbis elfogadhatóvá tette a közfoglalkoztatást. Azonban számuk általában így is bőven meghaladta az egyes önkormányzatok "lehetőségeit", a közfoglalkoztatásba vonható személyek számát. Az önkormányzatok jellemzően azt választották, hogy az ismert segélyezési körből (de persze nem kivétel nélkül) azok részére ajánlották fel a közcélú munka lehetőségét, akik esetén nem fenyegetett az elutasítás veszélye, akik esetleg már korábban is bizonyították rátermettségüket és hajlandóságukat erre az eszközre.

2006 előtt a közcélú foglalkoztatás keretében elérhető jövedelmek minimálbéres foglalkoztatás esetén is jellemzően meghaladták a rendszeres szociális segély összegét. Azonban a családi segélyezés bevezetése után a támogatásra vonatkozó szabályok egyes nagycsaládos, jövedelemmel és más megélhetéssel nem rendelkező személy részére lehetővé tették magasabb összegű támogatás megállapítását. Emellett a közfoglalkoztatás, különösen az egyre inkább terjedő részmunkaidős foglalkoztatás esetén alkalmazott időarányos minimálbér már sokak részére okozhatott jövedelemkiesést. Ennek áthidalása érdekében 2007. január 1-től a közcélú munkát végzők abban az esetben, ha munkabérük nem érte el a korábbi segély összegét, akkor a különbözetet segélyként továbbra is megkaphatták³¹.

A közcélú foglalkoztatást a munkaügyi aktív eszközökhöz való közelítését szolgálta az az ugyancsak 2007. januártól életbe lépett szabályozás, amely a közcélú munkásokat foglalkoztató szervezet részére előírta – a kötelező társadalombiztosítási bejelentéssel egyidejűleg – az állami foglalkoztatási szerv értesítésének kötelezettségét az általa közcélú munka keretében foglalkoztatott személyek természetes személyazonosító adatairól, a foglalkoztatás kezdő időpontjáról és várható időtartamáról, valamint a közcélú munkavégzés helyéről.

---

³¹ Szoc. tv. 37/C §, (2)

A rendszeres szociális segélyezettek közfoglalkoztatására vonatkozó főbb adatok (2003-2008)

A települések a közfoglalkoztatási kötelezettségüknek eltérő stratégiákkal feleltek meg. Adataink szerint 143 településen 2001 és 2008 között egyáltalán nem volt közfoglalkoztatás. Többségük jó gazdasági helyzetű kistelepülés Győr-Moson-Sopron, Pest és Vas megyéből. Adataink szerint olyan nagy települések sem szerveztek közfoglalkoztatást, mint Nagykáta, Dunaharaszti, Veresegyház. A magyarországi települések közel fele azonban 2001 és 2008 között minden évben szervezett közfoglalkoztatást, további hatodik pedig a nyolc évből hétben kínált munkát a segélyben részesítettek számára. A közfoglalkoztatást rendszeresen, évről évre jellemzően a nagyobb, valamint a társadalmi-gazdasági szempontból fejletlenebb települések szerveztek.

Azok a statisztikák, amelyekkel a szerzők ebben a tanulmányban dolgoznak³², csak az önkormányzati igénybevételeket, de azok mindhárom formáját rögzítik. Mivel a közhasznú és közmunkák többségét nem az önkormányzatok koordinálták, és azok nem feltétlenül rendszeres szociális segélyben részesülő személyeket céloztak nem tartalmazhatják ezen közfoglalkoztatási formákban érintettek teljes létszámát, eltérnek az Állami Foglalkoztatási Szolgálat statisztikáitól.³³ Az általunk elemzett adatok az önkormányzati közfoglalkoztatás számainak tekinthetők. Fent részletezett okok miatt nem terjednek ki a közfoglalkoztatás egészére, csak arra a részére, melyeket a települések szociális igazgatása, jellemzően az egyes szociális irodák munkatársai koordináltak.

---

³² A KSH OSAP 1206-os adatfelvételei

³³ Tajti József: A foglalkoztatáspolitikai eszközök működése 2008-ban. Foglalkoztatási és Szociális Hivatal, 2009

12. táblázat: a rendszeres szociális segélyben részesítettek közfoglalkoztatása a foglalkoztatás jellege szerint, 2001–2008

	közfoglalkoztatott összesen	ebből a foglalkoztatás jellege szerint				1000 aktív korú lakosra	1000 munkanélküli (álláskereső)	1000 rendszeres szociális segélyezett
		közhasznú foglalkoztatásban	közmunkán	közcélú foglalkoztatásban	több foglalkoztatási formában			
		foglalkoztatottak száma és aránya						
2001	68011	25205 37,1	5207 7,7	34890 51,3	2709 4,0	11,1	198,3	478,9
2002	78273	27458 35,1	7478 9,6	38922 49,7	4415 5,6	12,8	226,9	589,0
2003	88712	28116 31,7	6441 7,3	49008 55,2	5147 5,8	14,6	246,5	642,2
2004	86615	25520 29,5	4594 5,3	51700 59,7	4801 5,5	14,3	216,2	597,9
2005	90080	29526 32,8	5114 5,7	49886 55,4	5554 6,2	14,7	219,4	568,1
2006	85446	24921 29,2	12184 14,3	41487 48,6	6854 8,0	14,0	211,8	534,4
2007	81894	24791 30,3	6858 8,4	43803 53,5	6442 7,9	13,4	184,0	420,6
2008	82560	25000 30,3	8406 10,2	42136 51,0	7018 8,5	13,5	173,0	386,8

Forrás: KSH, OSAP adatfelvételek

Az önkormányzatok aktív korú segélyezettjeik részére 2000-től szervezhettek foglalkoztatást. Az első teljes év éppen a vizsgálat kezdetének választott 2001 volt. A közfoglalkoztatás különböző formáiba 2001-ben 68 ezer főt, 2005-ben pedig már több mint 90 ezer főt vontak be. Ez volt a 2001 és 2008 közé eső időszak csúcspontja, ebben az évben vonták be a legtöbb személyt.

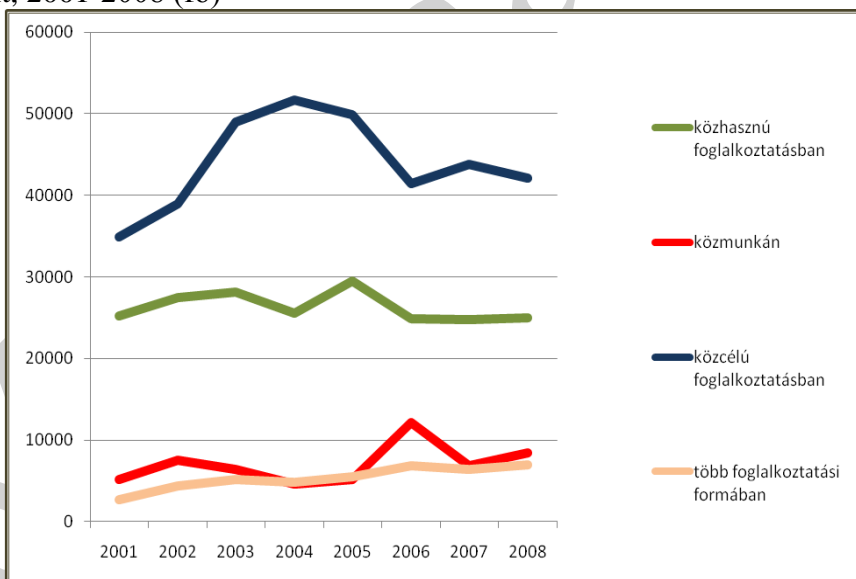
A rendszeres szociális segélyezettek közül a közfoglalkoztatottak többsége, 50–60 százaléka közcélú foglalkoztatott volt. A több foglalkoztatási formában foglalkoztatottak többsége is egy évben legalább egyszer részt vett közcélú foglalkoztatásban.

2001 és 2004 között gyors ütemben nőtt a segélyben részesített személyek közcélú foglalkoztatása, ebben az időszakban vált a stagnáló közhasznú munka és közmunka mellett a segélyben részesítettek legfontosabb közfoglalkoztatási formájává. 2004-et követően csökkent a közcélú foglalkoztatottak száma, a 2004-es 51 ezerrel szemben 2006-ban alig 41 ezer főt vontak be a közcélú foglalkoztatásba. A jelentős csökkenést kisebbíti, hogy ebben az

időszakban jelentősen nőtt a több foglalkoztatási formában, így minden bizonnyal közcélú foglalkoztatásba is bevont személyek száma.

Az önkormányzati közfoglalkoztatásba bevont személyek aktív korú lakosokhoz viszonyított száma a közfoglalkoztatottak teljes létszámához hasonlóan 2005-ben érte el a legmagasabb értéket, ekkor 1000 18–59 éves lakosból közel 15 fő vett részt valamilyen közfoglalkoztatásban. Az álláskeresőkhöz, munkanélküliekhez viszonyított számuk jóval magasabb. 2003-ban, amikor a legnagyobb arányban voltak be segélyben részesített személyeket, a regisztrált munkanélküliek negyedére volt tehető az arányuk. Ez a bevonási arány – főleg a munkanélküliek számának emelkedése miatt – 2003 és 2008 között gyorsan csökkent. Hasonló képet mutat a rendszeres szociális segélyben részesítettek és a közfoglalkoztatottak számainak összevetése is. Amíg 2003-ban a segélyezettek kétharmadára volt tehető a közfoglalkoztatottak száma, majd ezt követően, főleg 2006-tól bevonási arányuk gyorsan csökkent, 2008-ban már 1000 segélyezettre már kevesebb, mint 400 önkormányzati közfoglalkoztatásba bevont személy jutott.

8. ábra: a rendszeres szociális segélyben részesítettek közfoglalkoztatása a foglalkoztatás jellege szerint, 2001-2008 (fő)

Forrás: KSH, OSAP adatfelvételek

A rendszeres szociális segélyezettek közül a (csak) közhasznú foglalkoztatásban részesítettek száma 2002–2003, valamint 2005 kivételével 25 ezer fő körül mozgott. Az említett években ennél több, mintegy 27–29 ezer személyt vontak be a közhasznú foglalkoztatásba. Közmunkákba 2006 kivételével évente 5–8 ezer főt vontak be, 2006 kiemelkedő év volt a közmunkák szempontjából, ebben az évben több mint 12 ezer főt mozgósítottak.

Fontos megemlíteni, hogy a Munkaügyi Központok által koordinált közfoglalkoztatási formák, így a közhasznú foglalkoztatás és a közmunka ennél lényegesen több személyt érintettek, nyilvántartásuk szerint 2006-ban 66400 főt, 2008-ban is 63100 főt foglalkoztattak közhasznú munka keretében. Ebben a kiadványban az önkormányzatok által segélyezett személyek közfoglalkoztatása szerepel, ami a teljes közfoglalkoztatásnak csak egy része.

A segélyezett személyek közfoglalkoztatása 2005 után jelentősen csökkent. 2006-ban a jelentősen növelt közmunkák javították a képet, de pótolni nem tudta az önkormányzatok által szervezett közfoglalkoztatás csökkenését. 2008-ban az önkormányzatok a közfoglalkoztatottak felét közcélú foglalkoztatás keretében, harmadát közhasznú és tizedét közmunka keretében foglalkoztatták. A közfoglalkoztatottak közel tizede 2008-ban több foglalkoztatási formában is részt vett.

13. táblázat: A rendszeres szociális segélyben részesítettek közfoglalkoztatása a foglalkoztatás időtartama szerint, 2001-2008

	közfoglalkoztatott összesen	ebből a foglalkoztatás időtartama (munkanap) szerint		
		30 nap, vagy kevesebb	31–90 nap között	91 és több nap
		foglalkoztatottak száma és aránya		
2001	68011	22788 33,5	21594 31,8	23629 34,7
2002	78273	21837 27,9	29562 37,8	26874 34,3
2003	88712	22866 25,8	32585 36,7	33261 37,5
2004	86615	20042 23,1	31712 36,6	34861 40,2
2005	90080	20572 22,8	33452 37,1	36056 40,0
2006	85446	14502 17,0	34494 40,4	36452 42,7
2007	81894	14050 17,2	33344 40,7	34500 42,1
2008	82560	12960 15,7	33650 40,8	35950 43,5

Forrás: KSH, OSAP adatfelvételek

A rendszeres szociális segélyezett közfoglalkoztatására vonatkozó szabályok szerint az önkormányzatok legalább 30 munkanapos időtartamra a támogatásban részesítettek készére közcélú munkát szervezhetnek. A szabályozás betűje szerint tehát nem lehetne 30 munkanapnál rövidebb foglalkoztatásról beszélni. Kivételt az évről évre áthúzódó, de

legalább az egyik évben a jelzett időtartamnál rövidebb foglalkoztatásban szereplők, valamint a közfoglalkoztatási kötelezettségüknek eleget nem tevő, az együttműködést megszakító esetek képezhetnének.

A vizsgált időszak elején azonban a közfoglalkoztatottak harmadát 30 munkanapnál rövidebb ideig foglalkoztatták. Ebben az évben a hosszú ideig, több mint 90 munkanapig foglalkoztatottak aránya is hasonló volt, a foglalkoztatott személyek harmadát legalább 4,5-5 hónapig foglalkoztatták.

2001 és 2008 között folyamatosan csökkent a csak rövid ideig száma és aránya és a 30-90 munkanap idejére, középtávon foglalkoztatottak arányának 40 százalékos szintje mellett folyamatosan nőtt a közel 5 naptári hónapig, vagy hosszabban foglalkoztatottak aránya.

Az egyes közfoglalkoztatási formákon belül nem tér el jelentősen a foglalkoztatás jellemző hossza. A közfoglalkoztatott személyek jelentős részét, mintegy 40 százalékát kifejezetten hosszán, több mint 90 munkanapon át foglalkoztatják. Azzal a ténnyel együtt, hogy éppen más közfoglalkoztatási formákkal szemben a közcélú foglalkoztatásban kapott nagyobb teret a rövidebb munkavégzés, és itt volt jellemzően kevesebb hosszán foglalkoztatott személy, kijelenthető, hogy nem valós tényeken alapul a közcélú munkára gyakran alkalmazott kép, amely ezt a közfoglalkoztatási formát az egy hónapos utcasepréssel azonosította. 2004-ben a közcélú munkások több mint 70 százaléka 2-6 hónapot dolgozott, és ez az arány 2008-ra már 80 százalékra nőtt, tehát erre a foglalkoztatási formára is a közhasznú és közmunkához hasonló hosszúságú, az év jelentős részét kitöltő munkavégzés volt jellemző.

14. táblázat: a rendszeres szociális segélyben részesítettek közfoglalkoztatása a foglalkoztatás jellege, időtartama szerint, megyesorosan, 2008

2008	közfoglalkoztatottak összesen		ebből a foglalkoztatás jellege szerint				ebből a foglalkoztatás időtartama (munkanap) szerint		
			közhasznú foglalkoztatás ban	közmunkán	közcélú foglalkoztatás ban	több foglalkoztatási formában	30 nap, vagy kevesebb	31 – 90 nap között	91 és több nap
	száma	1000 aktív korú lakosra eső száma	foglalkoztatottak száma és aránya				foglalkoztatottak száma és aránya		
megyék és régiók									
Budapest	2124	2,10	749 35,3	87 4,1	1052 49,5	236 11,1	336 15,8	616 29,0	1172 55,2
Pest	2527	3,44	717 28,4	102 4,0	1692 67,0	16 0,6	902 35,7	480 19,0	1145 45,3
Közép- Magyarország	4651	2,67	1466 31,5	189 4,1	2744 59,0	252 5,4	1238 26,6	1096 23,6	2317 49,8
Fejér	1483	5,57	519 35,0	57 3,8	618 41,7	289 19,5	135 9,1	539 36,3	809 54,6
Komárom- Esztergom	1081	5,58	395 36,5	36 3,3	485 44,9	165 15,3	138 12,8	444 41,1	499 46,2
Veszprém	1918	8,58	568 29,6	144 7,5	909 47,4	297 15,5	190 9,9	727 37,9	1001 52,2
Közép- Dunántúl	4482	6,56	1482 33,1	237 5,3	2012 44,9	751 16,8	463 10,3	1710 38,2	2309 51,5
Győr-Moson- Sopron	662	2,44	93 14,0	27 4,1	506 76,4	36 5,4	158 23,9	269 40,6	235 35,5
Vas	670	4,18	83 12,4	61 9,1	496 74,0	30 4,5	57 8,5	272 40,6	341 50,9
Zala	1635	9,19	183 11,2	216 13,2	1089 66,6	147 9,0	297 18,2	570 34,9	768 47,0
Nyugat- Dunántúl	2967	4,87	359 12,1	304 10,2	2091 70,5	213 7,2	512 17,3	1111 37,4	1344 45,3
Baranya	4271	17,62	827 19,4	536 12,5	2591 60,7	317 7,4	641 15,0	1973 46,2	1657 38,8
Somogy	5256	26,60	1034 19,7	954 18,2	2638 50,2	630 12,0	679 12,9	1667 31,7	2910 55,4
Tolna	2564	17,55	632 24,6	434 16,9	1176 45,9	322 12,6	327 12,8	1125 43,9	1112 43,4
Dél-Dunántúl	12091	20,63	2493 20,6	1924 15,9	6405 53,0	1269 10,5	1647 13,6	4765 39,4	5679 47,0
Borsod-Abaúj- Zemplén	16056	37,36	4920 30,6	1401 8,7	8366 52,1	1369 8,5	2264 14,1	5896 36,7	7896 49,2
Heves	2980	15,83	868 29,1	179 6,0	1719 57,7	214 7,2	426 14,3	1185 39,8	1369 45,9
Nógrád	3473	27,74	863 24,8	463 13,3	1891 54,4	256 7,4	666 19,2	1483 42,7	1324 38,1
Észak- Magyarország	22509	30,28	6651 29,5	2043 9,1	11976 53,2	1839 8,2	3356 14,9	8564 38,0	10589 47,0
Hajdú-Bihar	6809	20,37	1983 29,1	953 14,0	3593 52,8	280 4,1	1396 20,5	3106 45,6	2307 33,9
Szabolcs- Szatmár-Bereg	13428	38,02	4966 37,0	1433 10,7	6360 47,4	669 5,0	2360 17,6	6487 48,3	4581 34,1
Jász-Nagykun- Szolnok	4282	17,83	1698 39,7	319 7,4	1928 45,0	337 7,9	521 12,2	1952 45,6	1809 42,2
Észak-Alföld	24519	26,43	8647 35,3	2705 11,0	11881 48,5	1286 5,2	4277 17,4	11545 47,1	8697 35,5
Bács-Kiskun	3359	10,40	1112 33,1	187 5,6	1708 50,8	352 10,5	464 13,8	1284 38,2	1611 48,0
Békés	5659	25,12	2130 37,6	582 10,3	2265 40,0	682 12,1	656 11,6	2416 42,7	2587 45,7
Csongrád	2323	9,14	660 28,4	235 10,1	1054 45,4	374 16,1	347 14,9	1159 49,9	817 35,2
Dél-Alföld	11341	14,13	3902 34,4	1004 8,9	5027 44,3	1408 12,4	1467 12,9	4859 42,8	5015 44,2
Összesen	82560	13,54	25000 30,3	8406 10,2	42136 51,0	7018 8,5	12960 15,7	33650 40,8	35950 43,5

Forrás: KSH, OSAP adatfelvételek

A szociális segélyezettek közfoglalkoztatása 2008-ban megyénként eltérő képet mutat. A közfoglalkoztatottak közel 30-30 százalékát – a rendszeres szociális segélyben részesítettekhez hasonlóan – két régióban, az Észak-Alföldön és Észak-Magyarországon foglalkoztatták. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 2008-ban 13 ezer főt, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében több mint 16 ezer főt alkalmaztak közfoglalkoztatás keretében. Jelentős, közel hússzoros különbség volt egyes megyék között az aktív korú személyekre eső közfoglalkoztatott személyek számát tekintve. A fővárosban, vagy Győr-Moson-Sopron megyében 1000 aktív korúból alig több mint két főt érintett a közfoglalkoztatás, Somogy, Nógrád, Békés megyében már ugyan ennyi aktív korúból már több mint 25 fő közfoglalkoztatott, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében pedig arányszámuk a 40 főt közelíti.

A közfoglalkoztatás szabályozása szerint a tárgyalta időszakban lehetővé tette, hogy az önkormányzatok ne csak a kizárólag önkormányzatok számára elérhető közcélú foglalkoztatás formájában, hanem a közfoglalkoztatás többi formájában, a közhasznú munka és a közmunka keretében is szervezhessenek és bonyolíthassanak foglalkoztatást aktív korú segélyezett ügyfeleik részére³⁴.

Az önkormányzatok a részükre kötelezően előírt feladatok ellátására, a településen élő aktív korú segélyezettek foglalkoztatására tehát közfoglalkoztatás mindhárom elemét felhasználhatták. 2008-ban az önkormányzatok a közfoglalkoztatottak felét közcélú foglalkoztatás keretében, harmadát közhasznú és tizedét közmunka keretében foglalkoztatták. A közfoglalkoztatottak közel tizede 2008-ban több foglalkoztatási formában is részt vett. Nyugat-Dunántúlon és Pest Megyében a közfoglalkoztatottak kétharmadát, háromnegyedét közcélú keretekben foglalkoztatták, Békésben és Fejérben arányuk alig 40 százalékos volt. Szabolcs-Szatmár-Bereg, Békés, valamint Fejér megyében és a fővárosban a közhasznú foglalkoztatás 35-40 százalékos arányával közelíti, eléri helyben a közcélú arányát. A közmunka Dél-Dunántúl önkormányzatai között volt a legelterjedtebb közfoglalkoztatási forma, arányuk itt elérte a 16-18 százalékot. Közép-Dunántúl és Dél-Alföld településein a

---

³⁴ A foglalkoztatási formák eltérő finanszírozási hátteréről a finanszírozási fejezetben van szó. Itt csak annyit szükséges rögzíteni, hogy az itt közölt statisztikai adatok az önkormányzati közfoglalkoztatást tárgyalják, csak azokat a közhasznú foglalkoztatottakat és közmunkásokat veszi számba, akik az önkormányzatok szervezésében, közreműködésében végezték munkájukat, vagy legalábbis segélyezett személyként, az önkormányzat ügyfeleként vettek részt ezekben a munkákban. Értelemszerűen tartalmazza az összes közcélú munkást, de nem tartalmazza a közhasznú és közmunkát végzők többségét.

foglalkoztatott segélyezettek 12-15, Fejérben akár 20 százalékát is több foglalkoztatási formában alkalmazták.

A foglalkoztatás jellemző hossza is eltér megyénként. Országosan az önkormányzati közfoglalkoztatottak 15 százalékát 30, vagy kevesebb napig, 41 százalékát 30-90 napig és 43, tehát legnagyobb részüket több mint 90 munkanapig foglalkoztatták. A rövid, legfeljebb 30 munkanapos foglalkoztatás Hajdú-Bihar, Győr-Moson-Sopron, Nógrád megyét és első Pest megyét jellemezte. Pest megyében a közfoglalkoztatottak több mint harmadát a törvényes minimum-időtartam erejéig foglalkoztatták. A hosszabb, több mint 90 napos foglalkoztatás olyan jellemzően jó gazdasági-társadalmi helyzetű megyékben volt jellemző, mint Fejér, Vas, Veszprém megye és Budapest. A rossz helyzetű dél-alföldi, észak-alföldi megyékben a közfoglalkoztatottak 40-50 százalékát egy évben 30-91 munkanapon keresztül alkalmazzák. Kivételt jelent Borsod-Abaúj-Zemplén megye, amelynek önkormányzatai a jobb helyzetű megyékhez hasonlóan jellemzően hosszabb ideig, közel 50 százalékukat 90 napon túl foglalkoztatják a segélyezett ügyfeleiket.

15. táblázat: a tárgyévben rendszeres szociális segélyben részesítettek közül közcélú foglalkoztatásban részt vettek száma kor és nem szerint, 2003-2008

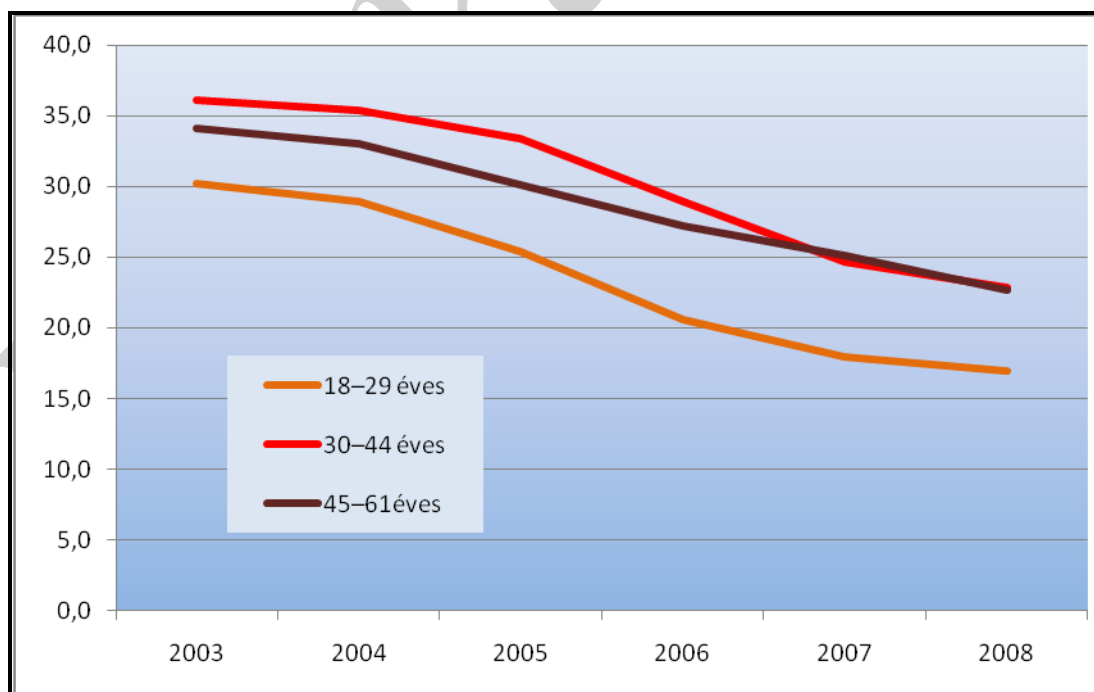
	köz célú foglalkoztatásban részt vettek		ebből					
			18–29 éves		30–44 éves		45–61 éves	
	összesen	ebből nő (fő / %)	összesen	ebből nő (fő / %)	összesen	ebből nő (fő / %)	összesen	ebből nő (fő / %)
2003	50 017	19139 38,3	10 535	3800 36,1	24 349	9779 40,2	15 133	5560 36,7
2004	53 975	20146 37,3	11 526	3916 34,0	25 350	10032 39,6	17 099	6198 36,2
2005	52 808	20675 39,2	10 741	3745 34,9	25 238	10377 41,1	16 829	6553 38,9
2006	45 467	18227 40,1	9 036	3199 35,4	21 390	8936 41,8	15 041	6092 40,5
2007	48 234	19459 40,3	9 612	3393 35,3	21 531	9191 42,7	17 091	6875 40,2
2008	47 190	19372 41,1	9 719	3733 38,4	21 042	9003 42,8	16 429	6636 40,4

Forrás: KSH, OSAP adatfelvételek

A rendszeres szociális segélyezettek, közfoglalkoztatott személyek közül a közcélú foglalkoztatásban részesülők száma 2003-ban 50 ezer fő volt.³⁵ Számuk 2004-ben 53 ezer főre emelkedett, majd a közfoglalkoztatás egészéhez hasonlóan, de annál kisebb mértékben csökkent 2008-ig. Ebben az évben az önkormányzatok valamivel több, mint 47 ezer személyt foglalkoztattak közcélú munka keretében. A közcélú foglalkoztatottak többsége férfi, a nők aránya 40 százalék körül volt a vizsgált időszakban, 2003-ban még csak 38 százalékuk nő, de lassan, évről évre emelkedve 2008-ban már a közcélú munkába bevontak 41 százaléka tartozik ide. A nők aránya ezzel együtt a közcélú foglalkoztatottak között kisebb, mint a rendszeres szociális segélyezettek között.

A közcélú foglalkoztatottak legnagyobb része, 45-50 százaléka 30-44 éves. A vizsgált időszakban ennek a korcsoportnak csökkent az aránya az idősebb, 45 éven felüli korcsoport javára. Az idősebb személyek aránya 2003ban még csak 30 százalékos volt, de 2008-ra megközelítette a 35 százalékot. 2003 és 2008 között a közcélú foglalkoztatottak mintegy 20 százaléka volt 30 év alatti személy.

9. ábra: a rendszeres szociális segélyben részesített személyeken belül a közcélú foglalkoztatottak aránya korcsoportonként, 2003–2008 (%)

Forrás: KSH, OSAP adatfelvételek

³⁵ Az adatok csak erre a szűkített körre érhető el a kor megoszlás és a nemek aránya

A rendszeres szociális segélyezettek számának 2003 és 2008 közötti gyors növekedésével ebben az időszakban nem tudott lépést tartani az inkább stagnáló, csökkenő közcélú foglalkoztatás. Minden korcsoportban folyamatosan csökkent a rendszeres szociális segélyezettekben belül a közfoglalkoztatottak aránya. Ezeket a mutatókat ugyan javítják a közhasznú és közmunka adatai (melyekről korcsoportos bontásban nincs adatunk), de érdemben, a csökkenés tekintetében nem változtatnak azokon.

A 30–44 éves korosztályba tartozó segélyezettek 36 százalékát vonták be 2003-ban közcélú munkába, ennél alig volt alacsonyabb a 45 éven felüliek bevonási aránya, és elérte a 30 százalékot a fiatal, 30 év alatti segélyezettek között is a közcélú foglalkoztatottak megoszlása. 2008-ig minden korcsoportban csökkent a közcélú munkába bevont személyek aránya. Ebben az évben a 30–44 évesek és a 45 éven felülieknek egyaránt alig több mint az ötödét vonták be a közcélú foglalkoztatás keretébe, a 30 év alattiak esetén a bevonás előfordulása pedig alig 17 százalékra volt tehető.

A közfoglalkoztatás sikertelen, ha rá a szigorú munkaerőpiaci eredményességi mutatók alapján értékeljük: alig segít álláshoz valakit. Fazekas kiemeli, hogy a közcélú foglalkoztatás az esetek döntő részében alkalmatlannak bizonyul a legfontosabb cél megvalósítására, a normál (nem támogatott) állásba kerülés elősegítésére (Fazekas 2002, 172). Jóval sikeresebb lehet, ha más szempontokat választunk a minősítéshez. Ott tudott sikeres, eredményes lenni - amennyiben a sikert például a források hatékony felhasználásán mérjük -, ahol a település közfeladataihoz a rendelkezésre álló források mellé kiegészítő jelleggel tudták igénybe venni a munkaerejüket.

Ahol kialakult a közfoglalkoztatás bejáratott rendszere, megvoltak mind az önkormányzat alkalmazottjai, mind pedig a segélyben részesítettek között, akik feladata a közcélú és közhasznú munkakereteken belül végzett tevékenységek gördülékenységének és hatékonyságának biztosítása volt

Az önkormányzati intézményeknek és maguknak a város-, (falu)házáknak a kínzó munkaerőhiányát enyhítette a központi forrásokból fenntartott irodai kisegítő, portás, karbantartó, vagy komolyabb közfoglalkoztatási humán és tárgyi infrastruktúrával rendelkező települések intézményeinek felújítását, a karbantartás szakmunkáit, kertészeti feladatait bízhatták részben vagy egészben a mindig rendelkezésre álló, kipróbált közcélú csapatokra. A feladatkörök bővítésének tág teret adott a szabályozás 2001-től történő átalakítása, amely

lehetővé tette a helyi közintézmények bevonását, a munkavégzés részükre történő átengedését is. Ezekben az intézményekben már nemcsak kommunális segédmunka, hanem szaktudás, szakképzettséget igénylő fizikai munkakörökben, valamint szellemi munkakörökben is megtalálták az állástalanok hatékonyabb foglalkoztatásának lehetőségeit.

A közfoglalkoztatás jelentős éven belüli szezonalitása elsősorban a havi idősorokból érhető tetten; az éves adatok elfedik ezt az ingadozást.³⁶ Ennek ellenére tény, hogy sajátos ívet rajzolnak a foglalkoztatás havi adatai. Az év elején a téli hónapokban alig van foglalkoztatás, a bevont személyek száma a teljes létszám kis töredéke, majd a tavaszi hónapokkal indulnak a települési közfoglalkoztatási programok, és ezzel együtt növekszik a foglalkoztatás mértéke, hogy október-novembertől erősen csökkenve az év végére szinte teljesen kifussanak. Fazekas a szezonális ingadozás okát abban látja, hogy a közfoglalkoztatás keretében végzett munkák jelentős részét elsősorban a nyári hónapokban lehet és kell elvégezni (Fazekas 2002, 8.). A települési programok természetesen igazodnak a helyi szükségletekhez és lehetőségekhez, de a szezonalitást a sajátos finanszírozási és elszámolási igények is befolyásolják. A településen közcélú foglalkoztatásra fordított keret összegét a segélyezettek számán, a település helyzetén túl a helyi foglalkoztatás előző évi március, június és szeptember havi létszámadatainak átlaga határozza meg. Ugyan ezekhez a havi mutatókhoz kötötték az évközi pótigénylések települési súlyszámait is ezért nem meglepő, hogy ezek a hónapok rendre kiemelkedő közfoglalkoztatási mutatókkal rendelkeznek a vizsgált időszakban.

---

³⁶ Ezek az idősorok a MÁK szociális adatai között vannak, ezek tartalmukban jelentősen eltérnek az itt elemzett KSH OSAP-adatoktól. A szezonális mértékéről lásd Dögei–Mód 2007.

16. táblázat: A tárgyévben rendszeres szociális segélyben részesítettek közül közcélú foglalkoztatásban részt vettek száma és a ráfordított összeg, 2003-2008

	közcélú foglalkoztatásban részt vettek száma összesen	közcélú foglalkoztatásra fordított összeg (ezer Ft)	egy közcélú foglalkoztatottra fordított összeg	az összeg reálértékének változása 2003 = 100%	1000 aktív korú lakosra jutó közcélú foglalkoztatottak száma	1000 munkanélküli (álláskeresőre)	1000 rendszeres szociális segélyezettre
2003	50 017	11 210 880	224,1	100,0	8,2	139,0	362,1
2004	53 975	14 130 004	261,8	109,4	8,9	134,7	372,6
2005	52 808	13 689 013	259,2	104,5	8,6	128,6	333,0
2006	45 467	12 351 000	271,6	105,4	7,4	112,7	284,4
2007	48 234	14 955 708	310,1	111,4	7,9	108,4	247,7
2008	47 190	16 255 542	344,5	116,7	7,7	98,9	221,1

Forrás: KSH, OSAP adatfelvételek

Az önkormányzatok közcélú foglalkoztatásra fordított összege a foglalkoztatottak munkabérén és járulékain túl az adott település a foglalkoztatás szervezésével kapcsolatos egyéb kiadásokat is tartalmazza. Ez az összeg 2003 és 2004 között jelentősen 11 milliárdról 14 milliárd forintra nőtt. Ezt követően a források és ráfordítások tekintetében csökkenés következett be. Jelentős emelkedést a 2007-es év hozott, amikor az önkormányzati közfoglalkoztatásra fordított összeg csaknem elérte a 15 milliárd forintot. Fontos tény, hogy ebben az évben mintegy 5500 fővel kevesebb személyt értek el ezzel az eszközzel, mint 2004-ben. 2008-ban folytatódott a közcélú foglalkoztatásra fordított összegek jelentős emelkedésével és a foglalkoztatással elért személyek számának lassú csökkenésével jellemezhető tendencia.

Ezt a kettős változást fejezi ki az egy foglalkoztatottra jutó összeg változása, mely a vizsgált időszakban – 2005 kivételével – folyamatosan, néhány évben pedig jelentősen emelkedett. Egy személy közcélú foglalkoztatására 2001-ben átlagosan 224 ezer forintot költöttek. Ez az összeg már a következő évben 260 ezerre emelkedett, és 2006-ig ezen a szinten, 206 és 270 ezer forint között maradt. 2007-ben és 2008-ban jelentősen, évente 30–40 ezer forinttal emelkedett egy segélyezett személy közcélú foglalkoztatására fordított átlagos összeg. Az egy személy foglalkoztatására fordított összeg függ a atározott idejű foglalkoztatásnak minősülő munkavégzés hosszától, a munkabértől, mely jellemzően – de nem feltétlenül és nem minden

esetben – a minimálbérnek felel meg, valamint a munkaszerződésben foglalt napi munkaidőtől, a rész-, vagy egész munkaidős foglalkoztatástól. A minimálbér folyamatos és néhány éven keresztüli erőteljes emelkedése természetesen befolyásolja az önkormányzati közfoglalkoztatás kiadásait, és jól tükröződik az egy főre jutó ráfordítások reálértékében. Ez az érték 2003 és 2008 között jelentősen nőtt. Nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a tényt, hogy ez az összeg nem 30 munkanapos foglalkoztatásra értendő, hiszen láthattuk korábban, hogy a közcélú foglalkoztatottak döntő többségét legalább 2–5 hónapig, vagy akár fél évnél is hosszabb ideig foglalkoztatják. A foglalkoztatás egy főre jutó költségeit csökkenti a részmunkaidős foglalkoztatás, mely esetén a munkáltató, ebben az esetben az önkormányzat a munkabérnek csak időarányos részét fizeti meg.

A közcélú foglalkoztatottak száma az aktív korú lakosokhoz viszonyítva csak kis mértékben változott, 2003 és 2008 között 1000 lakosból 7–9 személyt érintett. A munkanélküli személyekhez viszonyítva számuk lényegesen magasabb volt, hiszen 2003-ban 1000 munkanélküli személyből közel 140 főt érintett a közcélú foglalkoztatás. Az aktív korú személyek számára a rendszeres szociális segély megállapításának és a közcélú foglalkoztatásnak egyaránt előfeltétele volt a munkaügyi szervezetenél való regisztráció, nyilvántartásba vétel. Tehát a közcélú foglalkoztatottak mindegyike egyben regisztrált munkanélküli személy is volt. A regisztrált munkanélküli személyekhez viszonyított közcélú foglalkoztatottak aránya a vizsgált időszakban, elsősorban a munkanélküliek számának növekedése következtében folyamatosan csökkent. 2008-ban 1000 munkanélküli személyből már kevesebb mint 100 közfoglalkoztatott volt.

Ennél is jelentősebb közcélú foglalkoztatottaknak a rendszeres szociális segélyezettekhez viszonyított visszaesése. A korábban az egyes korcsoportokra vonatkozóan már látott tendenciák szerint látható, hogy 2001 és 2002-ben még 1000 segélyezett személyre 360–370 közcélú foglalkoztatott jutott, arányuk ezt követően gyorsan csökkent. 2006-ban már ugyanennyi segélyezettre már kevesebb mint 300 közcélú foglalkoztatott jutott, 2008-ban – elsősorban a rendszeres szociális segélyben részesülők számának gyors növekedése miatt – pedig 221 főt tudtak bevonni a közcélú foglalkoztatás kereteibe 1000 segélyezettből.

17. táblázat: A tárgyévben rendszeres szociális segélyben részesítettek közül közcélú foglalkoztatásban részt vettek száma és a ráfordított összeg, településméret és a kistérség fejlettsége szerint, 2008

2008 Településméret és a kistérség fejlettsége	közcélú foglalkoztatásban részt vettek száma összesen	közcélú foglalkoztatásra fordított összeg (ezer Ft)	egy közcélú foglalkoztatottra fordított összeg az országos összeg arányában (%)		1000 aktív korú lakosra	1000 munkanélkültre (álláskeresőre)	1000 rendszeres szociális segélyezettre
			évente, ezer Ft	összeg arányában (%)	jutó közcélú foglalkoztatottak száma		
0 - 499 fő	5 070	1 585 836	312,8	90,8	31,7	207,1	381,9
500-999 fő	6 085	1 889 024	310,4	90,1	21,4	157,2	302,9
1000-1999 fő	8 397	2 596 290	309,2	89,8	15,2	127,5	255,6
2000-4999 fő	9 780	3 131 202	320,2	92,9	11,0	108,6	229,0
5000-9999 fő	4 576	1 681 297	367,4	106,7	7,7	81,1	177,8
10000-19999 fő	4 369	1 595 457	365,2	106,0	6,0	78,4	180,7
20000-49999 fő	3 783	1 273 846	336,7	97,8	5,4	74,1	172,9
50000-99999 fő	1 080	450 536	417,2	121,1	2,3	43,2	143,8
100000 és felette fő	2 346	1 343 383	572,6	166,2	3,3	52,0	144,5
Budapest (fő)	1 704	708 671	415,9	120,7	1,7	68,2	190,1
Ország összesen	47 190	16 255 542	344,5	100,0	7,7	98,9	221,1
Legfejletlenebb	16 540	5 137 481	310,6	90,2	29,0	155,6	247,3
Fejletlen	10 674	3 506 788	328,5	95,4	16,4	117,8	221,5
Átlagos	7 479	2 605 307	348,3	101,1	8,2	88,9	217,6
Fejlett	5 823	2 343 439	402,4	116,8	6,8	86,8	212,3
Legfejlettebb	6 674	2 662 527	398,9	115,8	2,1	51,7	182,6

Forrás: KSH, OSAP adatfelvételek

A közcélú foglalkoztatás településméret és a térségi gazdasági-társadalmi fejlettség függvényében más képet mutat. Összességében kijelenthető, hogy a kisebb, rosszabb helyzetben lévő települések lakosságukhoz viszonyítva lényegesen több személyt vontak be, de egy-egy foglalkoztatottra kisebb összeget fordítanak.

2008-ban az önkormányzatok által közcélú foglalkoztatásra fordított több mint 16 milliárd forint bő ötödét (21,4 százalék) az 1000 fő alatti települések fordították foglalkoztatásra, és ekkor az összes közcélú foglalkoztatott közel negyedét vonták be a települési feladatok ellátásába. A 10000 fő alatti települések együtt pedig a közcélú munkára fordított összegek kétharmadának elköltésével a foglalkoztatottak 72 százalékát érték el.

A kisebb, 5000 fő alatti települések egy közcélú foglalkoztatottra 2008-ban átlagosan 310–320 ezer forintot költöttek. A nagyobb, 5 és 50 ezer fő közötti települések, városok már jellemzően 340–360 ezer forintot fordítottak egy-egy segélyezett személy közfoglalkoztatására, a nagyvárosok, köztük a főváros esetén már több mint 400 ezer forint ez az érték. Kiugróan magas volt ebben az évben a 100 ezer főnél nagyobb városokban, megyeszékhelyeken az egy közcélú foglalkoztatottra eső kiadás, megközelítette a 600 ezer forintos értéket.

A rendszeres szociális segélyezett személyek közcélú foglalkoztatása településméret szerint nagyobb, a kistérségek gazdasági-társadalmi fejlettsége szerint kisebb megoszlást mutatott. A közfoglalkoztatásba vonás arányait tekintve a különbség nem a területek fejlettségével függnek össze.

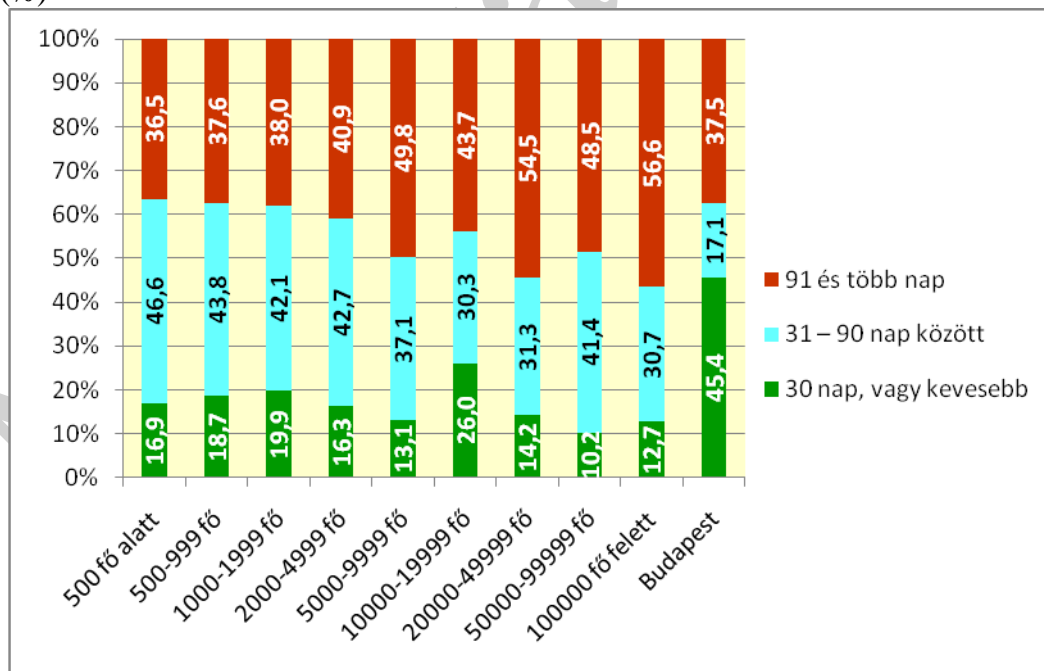
Az önkormányzatok közcélú foglalkoztatása a települések gazdasági-társadalmi fejlettsége szerint is eltérő képet mutat. A leghátrányosabb helyzetű kistérségek települései költötték el 2008-ban a közcélú kiadások több mint 30 százalékát, és a bevont személyek 35 százaléka is ezeken a településeken élt. A közcélú foglalkoztatottak újabb ötöde fejletlen kistérségben élt, és a felhasznált források esetén is hasonló arányú a felhasználás ezekben a kistérségekben. Jellemzően minél fejlettebb egy térség, településeiben annál magasabb az egy közcélú foglalkoztatottra fordított összeg. A fejletlen kistérségtípusokban az egy közcélú foglalkoztatottra eső átlagosan ráfordított összeg a – a kisebb településekhez hasonlóan – 310-320 ezer forintra volt tehető. A fejlett kistérségtípusok önkormányzatai egy-egy rendszeres szociális segélyben részesülő személy közcélú foglalkoztatására 400 ezer forintot költöttek 2008-ban.

A közcélú foglalkoztatottak esetén nem csak az egy főre fordított összegben van jelentős eltérés településméret és kistérségfejlettség-kategóriánként, hanem egyes vonatkozó népességcsoportokra vonatkoztatva is. A közcélú foglalkoztatásba bevont személyek száma országosan 1000 aktív korú lakosra vetítve 8 főt közelíti. A nagyobb, 50 ezer főnél nagyobb városokban 1000, 18–59 éves személyből alig 2–3 főt vontak be 2008-ban a helyi önkormányzatok, a fővárosban pedig kevesebb mint kettőt. A kisebb települések jóval 'aktívabbak' az aktív korúak bevonását illetően, az 1–2 ezres településeken már az országos átlag kétszerese a bevontak aránya, az igazán kicsi, 500 fő alatti települések pedig 1000 aktív korú lakosból már több, mint 30 főt közcélú munkásként alkalmaztak. A társadalmi és gazdasági szempontból rangsorolt kistérségek esetén a kép hasonló, a legfejletlenebb térségek településeinek önkormányzatai 1000 aktív korú személyből közel 30 főt vontak be a közcélú foglalkoztatásba, miközben a legfejlettebb területeken ugyanennyi személyből csak két főt érintett ez az eszköz.

Ha nem is négyszeres, de az országos átlaghoz képest kiemelkedően magas a kisebb (1000 fő alatti) és a legfejletlenebb településeken élő álláskeresők bevonása. A munka nélkül lévő, regisztrált álláskeresőkre vonatkoztatott bevonás mértékét a települések fejlettsége már alapvetően nem befolyásolja, a településenként eltérő központi keret azonban igen – a

rosszabb helyzetű települések arányaiban több közcélú forrást érhetnek el, és láthatóan több személyt is vontak be a közcélú foglalkoztatásba. Hasonló a helyzet a rendszeres szociális segélyezettekre vonatkoztatott mutató esetén is. A legkisebb, 1000 fő alatti települések 2008-ban a rendszeres szociális segélyben részesítettek 30–38 százalékát vonták be a közcélú foglalkoztatásba, és a valamivel nagyobb, 1–5 ezres települések esetén is meghaladta a bevonás aránya az országos átlagot. A 20 ezer fő feletti városok esetén a rendszeres szociális segélyezetteknek már csak 14–17 százalékát érintette a közfoglalkoztatásnak ezen formája. Érdekes megfigyelni, hogy a települések társadalmi-gazdasági fejlettsége a településnagyságnál jóval kevésbé befolyásolja a rendszeres szociális segélyezettek közcélú foglalkoztatását. A különböző fejlettségű kistérségek településeire is igaz, hogy minél kevésbé fejlettek, annál nagyobb arányban foglalkoztatják segélyezett ügyfeleiket közcélú munka keretében, de a különbség, a bevonás mértéke nem mutat kiugró különbségeket. A legfejlettebb területeken a segélyezettek hatodát, a legfejlettebb településeken pedig negyedét vonták be 2008-ban a közcélú foglalkoztatás keretébe.

10. ábra: A rendszeres szociális segélyezettek közül közcélú foglalkoztatásban részt vett személyek megoszlása a foglalkoztatás időtartama szerint, településnagyság-kategóriánként, 2008 (%)

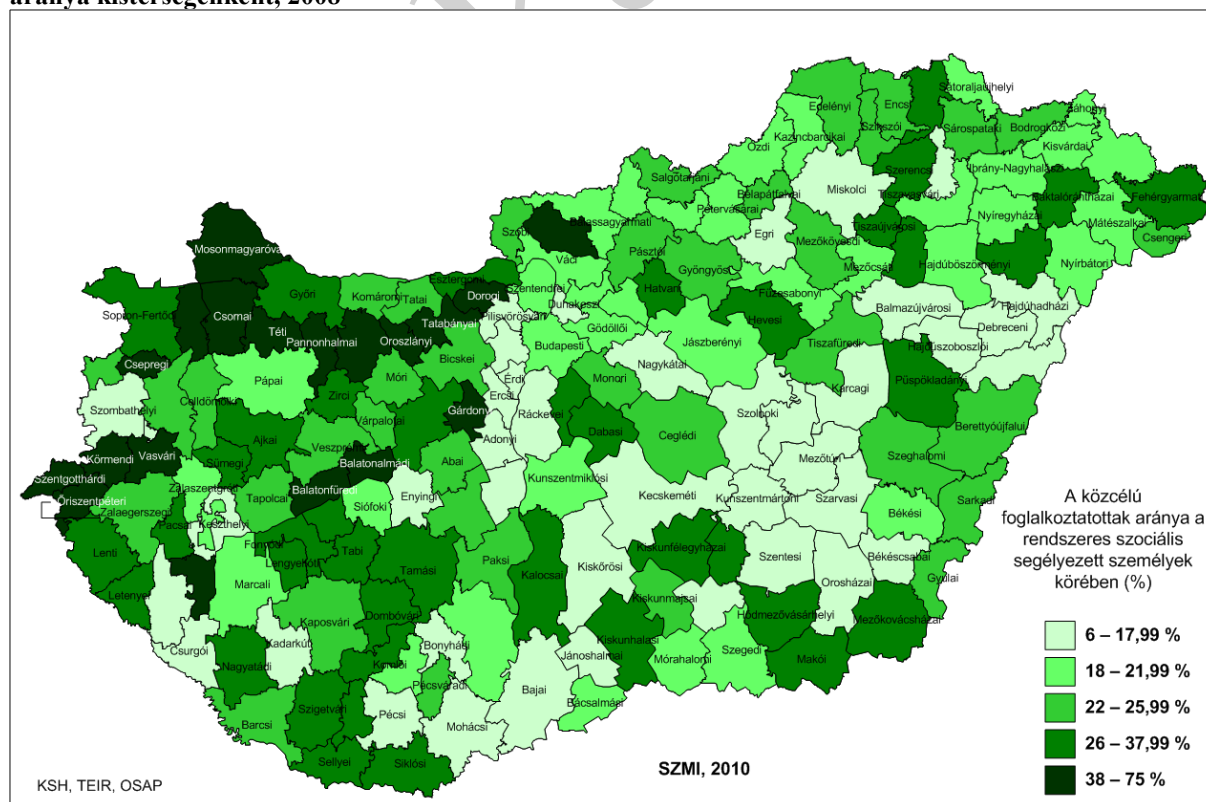
Forrás: KSH, OSAP adatfelvételek

Az egy közcélú foglalkoztatottra eső költségek településtípusonkénti eltérését elsősorban a foglalkoztatás jellemző hossza magyarázza. (erről lásd: 9. ábra). A 100000 fő feletti nagyvárosokban jellemzően a közcélú foglalkoztatottak többségét (56,6 százalék) 90

munkanapnál, tehát 4 és fél hónapnál is hosszabb ideig foglalkoztatják. Ezekben a városokban (és a szintén nagyobb, 50–100 ezres városokban) a legkisebb a törvényes minimumideig, tehát 30 napig (vagy rövidebb ideig) tartó foglalkoztatás. Itt a közcélú foglalkoztatásba vont segélyezettek közül csak minden kilencedik-tizedik személyt foglalkoztattak ilyen rövid ideig. A kisebb, 5000 fő alatti településeken a közcélú munkásoknak kisebb hányada, mintegy kétötöde részére kínáltak hosszabb, 90 napot meghaladó munkalehetőséget, és 16–20 százalékuk legfeljebb 30 napot dolgozott 2008-ban.

A főváros közcélú foglalkoztatási politikája a többi nagyvárostól eltérő képet mutat a foglalkoztatás jellemző hosszát illetően. Budapesten kiugróan magas a legfeljebb 30 munkanapig foglalkoztatott személyek száma, miközben a 90 napnál hosszabban dolgoztatott személyek aránya, ha nem is alacsony (37,5 százalék), de a kistépülésekre jellemző szinten áll. A fővárosi közcélú foglalkoztatást tehát az a kettősség jellemzi, melyben a bevont személyek részére vagy csak alig 30 munkanapos, vagy hosszú, több hónapos munkaviszonyt kínálnak. A más települések közfoglalkoztatási politikáit is jellemző – nemcsak a munkaviszony időtartamára, de a munka jellegére is kiterjedő – kettősség éppen a fővárosban jelenik meg a legerősebben.

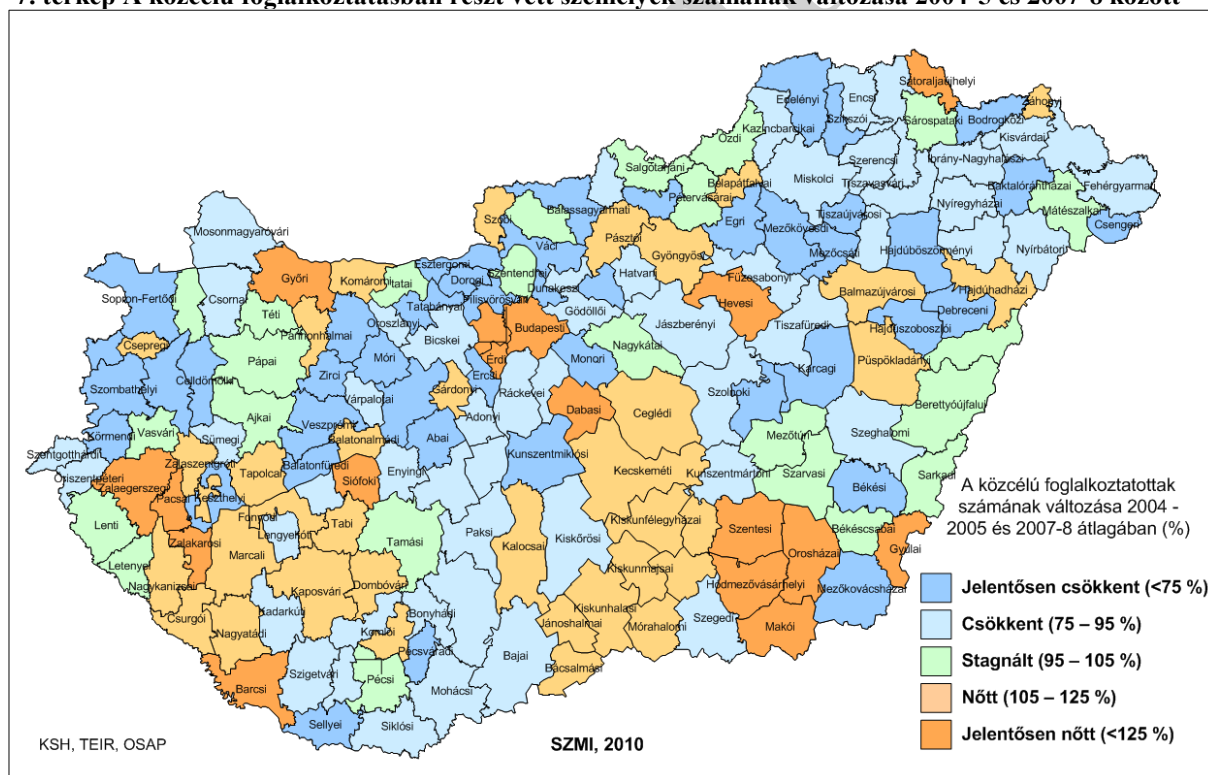
6. térkép A rendszeres szociális segélyben részesítettek közül közcélú foglalkoztatásban részt vettek aránya kistérségeként, 2008

Az ország nyugati részén levő, jó gazdasági-társadalmi helyzetű kistérségekben lényegesen magasabb a rendszeres szociális segélyben részesítettek bevonása – elsősorban a segélyezettek lényegesen alacsonyab száma miatt. Ezekben a térségekben az önkormányzati közfoglalkoztatottak száma elérte a rendszeres szociális segélyben részesítettek átlagos számának 40–70 százalékát is. Praktikusán ez azt jelentette, hogy a segélyezettek többsége számára tudtak ebben az évben legalább 30 munkanapos közfoglalkoztatási lehetőséget kínálni. A legfejletlenebb, borsodi, zempléni, szabolcsi, baranyai kistérségekben – megintcsak a segélyben részesítettek száma miatt – a közfoglalkoztatottak aránya a nyugat-magyarországiakénál alacsonyabb volt, de itt a segélyezettek magas száma miatt a valamivel alacsonyabb arányú bevonás lényegesen nagyobb számú személyt jelentett. Az ország középső területein, sok nagyvárosban (Miskolc, Debrecen, Pécs és kistérsége) a rendszeres szociális segélyezettek között alacsony, alig 10–20 százalékra tehető a közfoglalkoztatásba bevont személyek száma.

7. térkép A közcélú foglalkoztatásban részt vett személyek számának változása 2004-5 és 2007-8 között

A térkép a közfoglalkoztatás jelentős évenkénti eltérései miatt két-két év átlagában bekövetkezett változást mutatja. 2004 és 2005 volt tekinthető a vizsgált időszakban az önkormányzati közfoglalkoztatás 'csúcs éveinek', ekkor vett részt a közfoglalkoztatásban a legtöbb település (2005), és ekkor vontak be a legtöbb személyt (2004). Megállapítható, hogy ezt követően 2008-ig az ország nagyobb részén stagnált, vagy csökkent a közfoglalkoztatásba

bevont személyek száma. A nem kevés esetben számottevő csökkenés éppúgy jellemző volt a fejlett, nyugat-magyarországi kistérségekre, mint Észak-Magyarországra, vagy a Dél-Alföldre.

Ebben az időszakban, 2005-öt követően olyan fejlett nagyvárosok tudták növelni a közfoglalkoztatás intenzitását, mint Győr, vagy Budapest. Mellettük zömmel Somogy, Bács-Kiskun, Csongrád és Zala megye egyes kistérségeiben voltak képesek 2007–2008 átlagában több személyt foglalkoztatni, mint 2004–2005-ben.

A rendszeres szociális segély vonatkozásában tényleges korszakhatárt jelentenek az elemzés keretében választott évek. 2001 volt az akkor átalakított segély első teljes éve, ekkor vette át a munkanélküli támogatásokra nem jogosult állástalan aktív korúak ellátását a jövedelempótló támogatástól. Az elemzésünkbe a statisztikai feldolgozás időigénye miatt már be nem kerülő 2009. év pedig az „Út a munkába” program indulásával, az aktív korúak ellátásának, a rendszeres szociális segélyezés és a vele szorosan kapcsolódó közfoglalkoztatás átalakításával az elemzett ellátási rendszer teljes átalakításának éve lett. A rendszeres szociális segély 2009 után azoknak az aktív korúak támogatásává vált, az alapvető átalakítás kizárta az ellátásból a munkaerőpiaci rehabilitációra esélyeseket, és meghagyta azon személyek támogatására szolgáló eszköznek, akik foglalkoztatásiképzési rehabilitációját – koruk, egészségi, vagy családi állapotuk miatt – már nem szorgalmazza a szociális és foglalkoztatási politika.

Lakásfenntartási és adósságcsökkentési támogatás

Papházi Tibor

A lakásfenntartási támogatás indokoltságát az jelenti, hogyha valaki esetleg csak átmeneti jövedelmi nehézségei, pl. munkahelyének megszűnése következtében elveszíti a lakását, és hajléktalanná válik, akkor ennek költségei súlyosabb teherként jelentenek a társadalomra, mintha segítik őt abban, hogy lakását fenntarthassa. Ezt a problémát előidézheti a lakás megszerzésének (hiteleinek) törlesztése, és a lakásfenntartás költségeinek megnövekedése is, ez utóbbi, vagyis a rezsiköltségek és a jövedelem közti arány megváltozása hátrányosan érinti a háztartás teherbíró képességét. Különösen ez utóbbi, a fenntartási támogatásoknak a megnövekedése indukálta a lakásfenntartási támogatás segélytípusának a megteremtését már 1992-ben,³⁷ az intézmény egy évvel később részletes szabályozást nyert a szociális törvényben.

A szociális törvény szerint 2001-ben a lakásfenntartási támogatás még azoknak a családoknak vagy személyeknek volt nyújtható a helyi (települési) önkormányzatok által, akik a településen elismert minimális lakásnagyságot és minőséget meg nem haladó lakásban, vagy nem lakás céljára szolgáló helyiségben laktak, és lakás hasznosításából származó jövedelemmel nem rendelkeztek. A törvényszöveg szerint különösen a háztartás összjövedelmének, havi fűtési költségének, vagy az egy főre jutó jövedelmének meghatározott szintje indokolhatta a lakásfenntartási támogatás odaítélését, ennek megfelelően a szociális statisztika is elkülönítette az általános jellegű, a fűtési és az egyéb lakásfenntartási támogatást 2003-ig.

Mint az átmeneti segély esetében, a szabályozás a lakásfenntartási támogatás esetében is kiszélesítette az erre a támogatásra igényt tartható személyek körét, ami a statisztikában a támogatottak nagyobb számában mutatkozott meg. 2002. év végéig a szociális törvény a segély megítélését még teljesen az önkormányzatok mérlegelésére bízta, és az állam szabad felhasználású eszközöket biztosított a támogatás finanszírozásához.³⁸ A 2003. január 1-től hatályba lépő módosítások először is bevezették az adósságkezelési szolgáltatást, amelyben a

³⁷ Ld. Dallos Ödönné (szerk.): Információs évkönyv 1992, NYEDO Módszertani Osztály, Budapest, 1993.

³⁸ A 2003. év előtti helyzetről részletesen ld. König i. m. 48-50.

részrtvevők a törvény erejénél fogva váltak jogosulttá a lakásfenntartási támogatásra. Az adósságkezelési szolgáltatásnak része az adósságcsökkentési támogatás – elsősorban ez az, amit a statisztika mérni tud, és 2003 óta megjelenít az adósságok fajtáinak és a támogatás mértékének kimutatásával. Lakásfenntartási támogatás ugyanazon lakásra csak egy jogosultnak állapítható meg, függetlenül a lakásban élő személyek és háztartások számától.

2004-től a szociális törvény változásával további reformok következtek be a lakásfenntartási támogatás rendszerében, a 2008. év végi törvényszöveg 2004 májusától hatályos.

Ennek alapján a lakásfenntartási támogatásra való jogosultságnak három jogcíme van: az adósságkezelési szolgáltatáshoz kapcsolódóan kötelező jelleggel kell biztosítani a támogatást, továbbá a törvényben meghatározott feltételek mellett normatív jogcímen jogosultak a rászorultnak minősülő családok, ezen túl pedig a helyi önkormányzat rendeletében meghatározottak szerint további rászoruló családok is támogatásban részesülhetnek.

A módosítás a normatív jogcímen járó lakásfenntartási támogatást új alapokra helyezi. Lényege, hogy meghatározott jövedelemszint alatt (ha a háztartás egy főre jutó havi jövedelme nem haladja meg az öregségi nyugdíjminimum 150%-át) élő családok nem a tényleges lakásfenntartási kiadásaik figyelembevételével, hanem a lakásfenntartás törvényben megállapított, elismert költsége alapján válnak jogosulttá az ellátásra. Ennek eredményeként azok a legnehezebb körülmények között élők is, akik nem tudnak megfelelő lakásfenntartási költséget igazolni (pl. mert nem fűtenek), megkaphatják a támogatást. A lakásfenntartás elismert havi költsége az elismert lakásnagyság és az egy négyzetméterre jutó elismert költség szorzata.

Amennyiben ez a költség meghaladja a háztartás jövedelmének meghatározott százalékát (2008-ban 20%-át), akkor a támogatást meg kell állapítania az önkormányzatnak. A normatív lakásfenntartási támogatásnak ez a módosított rendszere – ellentétben a korábbi szabályozással – az igénylők számára kiszámíthatóvá teszi az ellátáshoz való hozzájutást és a támogatás mértékét. Ezen túl jogegyenlőséget biztosít, hiszen valamennyi településen ugyanolyan szabályok szerint kell biztosítani a támogatást. Az egységesség érdekében a normatív lakásfenntartási támogatás összegére vonatkozó rendelkezéseket az adósságkezelési szolgáltatáshoz kapcsolódó támogatás esetén is alkalmazni kell.

E két jogcímen megállapított lakásfenntartási támogatás esetén – a költségvetési törvény rendelkezései szerint – a települési önkormányzat a folyósított támogatás összegének 90%-át visszaigényelheti. A normatív rendszer mellett természetesen megmarad az ún. helyi lakásfenntartási támogatás is. A módosítás a különböző jogcímen járó lakásfenntartási támogatások között megteremti az összhangot. Ez a helyi lakásfenntartási támogatás ugyanis nemcsak önállóan, hanem a normatív, illetőleg az adósságkezelési szolgáltatáshoz kapcsolódó lakásfenntartási támogatás kiegészítéseként is megállapítható. Az önkormányzat által önálló ellátásként nyújtott helyi lakásfenntartási támogatásra vonatkozóan a törvény csupán keretfeltételeket határoz meg, egyidejűleg biztosítva a jogbiztonság elvének érvényesülését.³⁹

2005-től a lakásfenntartási támogatás szabályozásának újabb változásai tovább növelték a jogosultak számának növekedését az egy négyzetméterre jutó elismert kiadások felemelésével és a lakásfenntartás elismert kiadásainak a jövedelmen belüli arányának csökkentésével. A módosításoknak viszont az lett a következménye, hogy a lakásfenntartási támogatás időszora adattartalom tekintetében két, egymással nem jól összehasonlítható részre osztható, amit a statisztika egy 2003-ig tartó és egy 2004-től kezdődő időszakra bont. A két időszak közti különbség az általunk vizsgált időintervallumon belül is jól kimutatható.

18. táblázat: Lakásfenntartási támogatásban részesült személyek és esetek száma^{a)}

Év	Pénzben támogatott személyek	Természetben támogatott személyek	Támogatott személyek összesen	Pénzben támogatott esetek	Természetben támogatott esetek	Támogatott esetek összesen
2001	113 949	70 465	183 220	526 841	430 338	957 179
2002	109 411	67 193	175 055	462 631	380 681	843 312
2003	88 120	61 072	148 232	384 332	369 148	753 480
2004	123 430	75 976	196 619	632 507	556 386	1 188 893
2005	211 715	94 052	302 893	1 448 021	694 617	2 142 638
2006	258 160	94 633	349 088	2 118 811	823 645	2 942 456
2007	267 583	93 320	357 057	2 226 777	821 442	3 048 219
2008	230 479	97 081	325 899	2 042 544	856 216	2 898 760

Forrás: KSH, OSAP adatok.

a) A 2004. évtől az adatok a törvényi változások következtében nem hasonlíthatók a korábbi évek adataival.

b) Mivel egy személy többször is kaphatott támogatást, a pénzben és természetben támogatottak száma nem egyezik meg a támogatottak összegével.

A 18. tábla adataiból látható a szabályozás változásának jogosultak számát bővítő hatása: 2001-től 2003-ig a lakásfenntartási támogatásban részesültek száma csökkent, de 2004-ben az előző évinek egyharmadával, 2005-ben pedig a 2004. évinek több mint felével, mondhatni

³⁹ Idézet a CompLex Jogtárnak a Szoc. Tv. 38. §-hoz fűződő kommentárjából.

ugrásszerűen bővült az ebben a segélyben részesültek száma, bár 2008-ban ismét visszaesés mutatkozik a 2007. évihez képest.

19. táblázat: Lakásfenntartási támogatás mutatói

Év	Támogatott személyek száma tízezer lakosra	Egy személyre jutó esetek átlagos száma	Pénzben támogatott személyek aránya (%)
2001	180	5,2	62,2
2002	172	4,8	62,5
2003	146	5,1	59,4
2004	194	6,0	62,8
2005	300	7,1	69,9
2006	346	8,4	74,0
2007	355	8,5	74,9
2008	324	8,9	70,7

Forrás: KSH, OSAP adatok alapján történt számítások.

2004-től egy személy a korábbi évekhez képest több esetben is kaphat már támogatást, mint az az egy főre jutó esetek számából látható (19. tábla): 2003-ban átlagosan még 5,1-szer részesülhetett valaki lakásfenntartási támogatásban, 2004-ben ez a mutató már 6,0; 2005-ben 7,1 és folyamatos emelkedés után 2008-ban 8,9. Az adatokból az is látszik, hogy a lakásfenntartási támogatás inkább pénzbeli: bár 2003-ig is nagyobb volt a pénzben támogatottak aránya, de ez 2005-től még növekedett is.

20. táblázat: Lakásfenntartási támogatás ráfordításainak alakulása

Év	Pénzbeli támogatásra fordított összeg (ezer Ft)	Természetbeni támogatásra fordított összeg (ezer Ft)	Támogatásra fordított összeg összesen (ezer Ft)	Egy főre jutó átlagos összeg (Ft/év)	Egy esetre jutó átlagos összeg (Ft/év)	Egy főre jutó évi lakásszolgáltatási kiadások összesen (Ft/év); a)	Egy főre jutó átlagos összeg reálérték változása (2001=100 %)
2001	2 183 222	1 403 595	3 586 817	19 577	3 747	80122	100,0
2002	2 289 755	1 472 393	3 762 148	21 491	4 461	87722	104,3
2003	1 940 691	1 597 904	3 538 595	23 872	4 696	100752	110,6
2004	3 373 029	2 394 541	5 767 570	29 334	4 851	117130	127,3
2005	8 379 381	3 683 153	12 062 534	39 824	5 630	124762	166,8
2006	12 350 800	4 317 568	16 668 368	47 748	5 665	133499	192,4
2007	13 168 552	4 641 202	17 809 754	49 879	5 843	148643	186,1
2008	12 050 524	4 503 608	16 554 132	50 795	5 711	n.a.	178,7

a) Lakbér, lakáskarbantartás, vízellátás, gáz és elektromos ellátás, egyéb, együttesen, COICOP szerint. Forrás: Forrás: KSH, OSAP adatok, A háztartások fogyasztása, 2007 c. kiadvány táblamellékletei (<http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/idoszaki/haztartas/haztartas07t.pdf> II/8. tábla. Az adatsor csak 2007-ig áll rendelkezésre.

Hasonló emelkedéseket mutat a lakásfenntartási támogatásra fordított összeg is, mint amit a személyekkel kapcsolatban már tapasztaltunk (20. tábla). Az adatokból kiszámíthatóan itt 2004-ben az előző évi közel kétharmadával, 2005-ben pedig a 2004. évinek több mint

kétszeresével emelkedett a ráfordítás, és még nagyobb mértékűek voltak ezek az emelkedések a pénzbeli, mint a természetbeni támogatások körében. A szabályozás elsősorban a normatív támogatásra fordított összeg emelkedését befolyásolta: ebben a körben 2004-ről 2005-re közel háromszorosára nőtt a ráfordítás, és ez 2008-ig még jelentősen tovább is emelkedett, míg a méltányossági alapon nyújtott lakásfenntartási támogatásra fordított összeg az említett években csak negyedével nőtt, és továbbra is csak kismértékű emelkedést mutat. Ennél nagyobb mértékű az egy főre jutó éves támogatás összegének átlagos emelkedése, de ez jelentősen elmarad attól az összegtől, amelyet a KSH a háztartások lakással kapcsolatos kiadások keretében mér a háztartások fogyasztásával összefüggésben, és aminek időszora csak 2007-ig áll rendelkezésre. A két idősor összehasonlításából az mutatható ki, hogy az egy főre jutó lakásfenntartási támogatás a megnövekedett juttatások következtében is csak harmadát éri el az átlagos lakásszolgáltatási kiadásoknak. Az utolsó rendelkezésre álló évben, 2007-ben, ezek havi 12387 Ft-ot jelentettek, míg ebben az évben a lakásfenntartási támogatás havi átlagban 4157 Ft-ot jelentett egy főre. A lakással összefüggő költségek emelkedése tehát a vizsgált időszakban olyan mérvű volt, amit a segélyek – minden jó szándék ellenére – közelítőleg sem tudtak kompenzálni.

21. táblázat: Lakásfenntartási támogatásra fordított összeg típusai

Megnevezés		2004	2005	2006	2007	2008
Normatív alapon nyújtott	(ezer Ft)	3102949	8874348	13129733	14093362	13326170
	%	53,8	73,6	78,8	79,1	80,5
Méltányossági alapon nyújtott	(ezer Ft)	2329378	2888347	3229568	3502722	2943048
	%	40,4	23,9	19,4	19,7	17,8
Adósságcsökkentési támogatás okán megállapított	(ezer Ft)	335243	299839	309067	213670	284914
	%	5,8	2,5	1,9	1,2	1,7

Forrás: KSH, OSAP adatok.

A 21. táblából látható, hogy a lakásfenntartási támogatásban jóval nagyobb arányú a normatív alapon nyújtott rész, és ez az arány időben növekvő, ellentétben a méltányossági alapon nyújtott támogatással, és meglehetősen kis részarányt képvisel az adósságcsökkentési támogatás okán megállapított hányad a lakásfenntartási támogatás egészében.

Az ugyancsak megállapítható az adatokból, hogy a lakásfenntartási támogatásokkal kapcsolatos változások kedvezőbben érintették a kisebb és a kevésbé fejlett településeket, pontosabban az ott lakókat. A 22. táblából látható, hogy 2001-ben az egy főre jutó lakásfenntartási támogatás átlagos összege a települések nagyságkategóriái mentén

emelkedik, 2008-ban a helyzet már fordított: ha nem is teljesen következetesen, de a település nagyságával csökken az egy főre jutó átlagos összeg, és ugyanez tapasztalható a kistérség fejlettségi kategóriák mentén is. Még jobban jellemzi a változások kisebb településeket inkább elérő hatását, hogy az egy főre jutó összeg növekedése 2008-ra a 2000 fő alatti településeken több mint nyolcszoros, Budapesten és a 100 ezer fölötti lakosságú városokban viszont csak mintegy másfélszeres.

22. táblázat: Lakásfenntartási támogatások mutatói településnagyság-kategóriák és kistérség-fejlettségi szintek szerint

Megnevezés	2001			2008		
	Tízezer lakosra jutó támogatott (fő)	Felhasznált összeg, ezer (Ft)	Egy főre jutó havi átlagos összeg (Ft)	Tízezer lakosra jutó támogatott (fő)	Felhasznált összeg, ezer (Ft)	Egy főre jutó havi átlagos összeg (Ft)
Népességnagyság						
–499	146,4	25 578	6 272	507,3	793 808	56 111
500–999	123,5	40 918	6 623	516,4	1 395 774	55 988
1 000–1 999	118,5	57 935	5 242	420,6	2 233 937	57 945
2 000–4 999	126,0	167 388	8 744	389,6	3 150 042	54 646
5 000–9 999	138,9	144 865	11 004	360,3	1 768 065	51 186
10 000–19 999	226,5	442 295	17 661	289,2	1 576 403	47 821
20 000–49 999	301,2	724 180	19 854	345,5	1 916 254	46 079
50 000–99 999	250,7	465 054	24 140	236,5	760 854	45 284
100 000–x	190,1	641 912	28 731	314,7	1 616 975	44 262
Budapest	151,3	876 692	33 114	165,2	1 342 020	47 594
Összesen	179,8	3 586 817	19 577	324,7	16 554 132	50 795
Kistérség-fejlettség^{a)}						
Legfejletlenebb	212,3	188 201	8 651	820,3	4 353 316	56 004
Fejletlen	240,3	321 598	11 694	592,7	3 429 609	53 607
Átlagos	164,8	344 491	13 207	327,7	2 495 807	50 338
Fejlett	185,0	610 428	22 733	312,9	2 131 380	48 632
Legfejlettebb	161,6	2 122 099	26 189	177,8	4 144 020	45 648
Összesen	179,3	3 586 817	19 577	324,4	16 554 132	50 795

Forrás: KSH, OSAP adatok.

a) A kistérségfejlettség mutató tízezer azonos körúra vonatkozó értékei a kiszámítás sajátosságai miatt eltérhetnek a KSH-adatoktól.

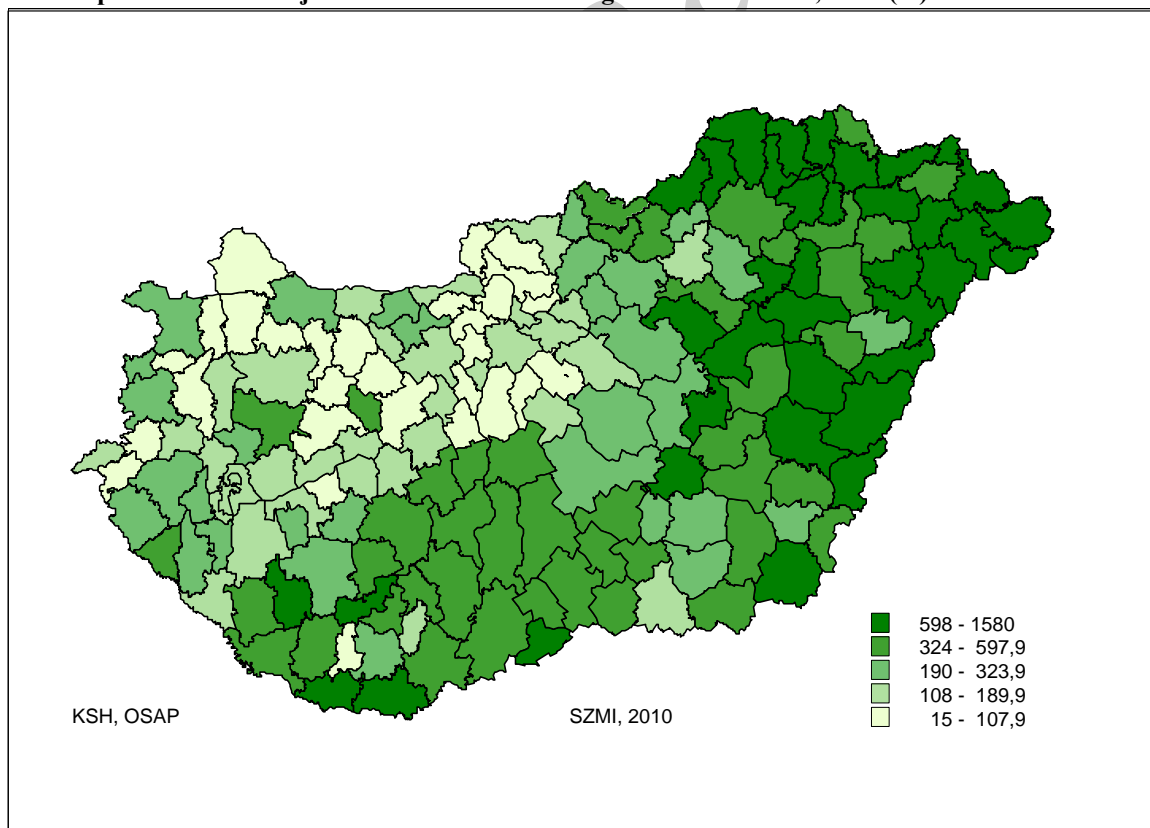
A 2004 előtti kutatások azt állapították meg, hogy a lakásfenntartási támogatás alapvetően a városokban jellemző ellátási forma, és itt különösen a lakótelepi, távfűtéses lakásoknak magas a fenntartási költsége, ezzel ellentétben a kisebb települések kevesebbet tudnak erre a segélytípusra (is) költeni, ahol még az segélyezési gyakorlat is jellemző, hogy a lakásfenntartásra fordítható támogatást más formában, gyakran átmeneti segélyként

nyújtják.⁴⁰ A 22. tábla adataiból látható, hogy 2008-ban a tízezer lakosra jutó támogatottak száma összességében már nő a népességnagyság csökkenése mentén, ha nem is egyenletesen.

2004 előtt a legrosszabb körülmények között élőknek csak egy része került a támogatottak közé, vélhetőleg azért (is), mert a lakásfenntartás költségei – fűtés, fürdőszoba, vezetékes víz hiányában – nem érték el a támogatáshoz szükséges, az önkormányzat által meghatározott mértéket.⁴¹ Többek között pont ezen változtattak a szociális törvény módosításai, amikor lehetővé tették, hogy a legrosszabb körülmények között élők is támogatást kaphassanak, így 2004 után már azok is támogatáshoz juthattak, akik nem tudtak lakásfenntartási kiadásokat igazolni. Ez tükröződik a 22. tábla településnagyság- és -fejlettség kategóriák szerinti adatsorain, valamint a kistérségeket mutató térképen, ahol a két legsötétebb szín azokat a kistérségeket mutatja, ahol a tízezer lakosra jutó lakásfenntartási támogatásban részesülő az átlagosnál, azaz 324 főnél magasabb. Ezek a kistérségek 2008-ban elsősorban az ország északkeleti, keleti és délnyugati részén helyezkednek el (8. térkép).

8. térkép Tízezer lakosra jutó lakásfenntartási támogatásban részesülő, 2008 (fő)

⁴⁰ Monostori Judit: Lakásfenntartási támogatás a városokban. Esély 2000/3: 67-89.

⁴¹ Monostori i. m. 78-79.

Adósságkezelési szolgáltatás

Az adósságkezelési szolgáltatás a szociálisan rászorult személyek részére nyújtott, lakhatást segítő ellátás. A települési önkormányzatok adósságkezelési szolgáltatásban részesíthetik azt a családot vagy személyt, akinek az adóssága meghaladja az ötvenezer forintot, és akinek egyes, jellemzően közüzemi adósságok esetén a szolgáltatók valamelyikénél fennálló tartozása legalább hat havi, vagy – a közüzemi díjtartozása miatt – a szolgáltatást kikapcsolták. További feltétel, hogy az érintett személy háztartásában az egy főre jutó havi jövedelem nem haladhatja meg az önkormányzat rendeletében meghatározott összeghatárt, valamint olyan személy legyen, aki a településen elismert minimális lakásnagyságot és -minőséget meg nem haladó lakásban lakik. Ezen kívül vállalja az adósság és a települési önkormányzat által megállapított adósságcsökkentési támogatás különbözetének megfizetését, és az adósságkezelési tanácsadáson való részvételt.

Az adósságkezelési szolgáltatás 2003-ban került bevezetésre, és a lakhatással összefüggő összes adósságtípus (közüzemi díjak, lakbér, közös költség, lakáshitel-tartozások) konszolidálását teszi lehetővé. Ez a – jellemzően családsegítő központokban működő – szolgáltatás háromelemű segítségnyújtást foglal magában. A hátralék törlesztését célozza a – kötelező önrész mellett nyújtott – adósságcsökkentési támogatás. Az adósságkezelésben részesülő családok emellett jogosultak lakásfenntartási támogatásra is annak érdekében, hogy a hátralékok kiegyenlítése mellett képesek legyenek folyó lakáskiadásuk fedezésére is. A harmadik elem maga a tanácsadás: a támogatottaknak az adósságuk rendezése érdekében kötelezően együtt kell működniük az adósságkezelési tanácsadóval, aki segítséget nyújt jövedelmük beosztásához, illetve az újbóli eladósodás megelőzéséhez.

Az adósságcsökkentési támogatás mértéke nem haladhatja meg az adósságkezelés körébe bevont adósság 75%-át, és összege legfeljebb kettőszázezer forint, a lakáscélú kölcsönszerződésből fennálló hátralék törvényben meghatározott eseteiben legfeljebb négyszázezer forint lehet. 2005-ben a lakáshitelek vonatkozásában kedvezőbbé váltak a feltételek (a nagyobb összegű adósságoknál a visszafizetés időtartama 5 évre, a támogatás összege pedig 400 ezer Ft-ra emelkedett), illetve bővült a kezelhető adósságok köre is (a közüzemi szolgáltatás megszüntetésekor – kikapcsoláskor – a tartozás nagyságrendjétől függetlenül igénybe vehető az adósságkezelés). 2006. január 1-jétől a negyvenezer fő feletti

lélekszámú településeken és a fővárosi kerületekben kötelező feladattá vált az adósságkezelés működtetése. Ezen kívül új eszközként jelent meg az előrefizető fogyasztásmérő (2007. január 1-jétől elszakadt az adósságkezeléstől, és a lakásfenntartási támogatáshoz kapcsolódik, emellett a védendő fogyasztók egyik lényeges kedvezménye).⁴²

2004 óta a lakásfenntartási támogatás alanyi jogon jár azoknak, akik adósságkezelési szolgáltatásban vesznek részt, az erre fordított összeget az OSAP-statisztika a lakásfenntartási támogatás keretében jelentkező adósságcsökkentési támogatásként tartja nyilván. Mint a 20. táblából látható, ez az összeg 2001 óta, bár hullámzásokkal, de csökken. Az adósságkezelési szolgáltatásban részesülők azonban a lakásfenntartási támogatástól függetlenül is részesülnek adósságcsökkentési támogatásban, ami egy természetben nyújtott támogatásnak minősül, és amit az adósságkövetelés jogosultjának kell folyósítani. Az adósságcsökkentési támogatással kapcsolatban Szalai Júlia fogalmazott meg úgyszintén kemény álláspontot, amikor rámutatott, hogy

- a kilakoltatástól való védelemért cserébe az egész családnak le kell mondania a jövedelmei feletti önrendelkezési jogáról, a jogintézmény növeli a segélyezettek feletti bürokratikus kontrollt,
- az adósságcsökkentési támogatás lényegében gazdasági szereplők bújtatott állami támogatását jelenti, mert a közüzem így legalább a díjhátralék egy részét visszakapja,
- sokszázezer Ft-os egyéni tartozások még így is többnyire kiegyenlítetlenek maradnak.⁴³

Az adósságkezelés ezen túlmenően is tartalmaz ellentmondásokat, hiszen itt egy olyan közpénzekből finanszírozott támogatásról van szó, amely egy kötelezettség elmulasztásához kapcsolódik; a korábbi tapasztalatok szerint az adósságkezelés erőltetése nem hoz tartós eredményt, hacsak nem kapcsolódik hozzá kellő mértékű helyi politikai és szakmai elszántság; és – mivel a hozzá kapcsolódó tanácsadás az ellátás része – csak olyan településeken nyújtható, ahol ennek intézményi és személyi feltételei rendelkezésre állnak, valamint meg kell tudni állapodni a hitelezőkkel is.⁴⁴

⁴² 2002-2009. közötti főbb intézkedések a szociális és gyermekvédelmi ellátás területén. SZMM, kézirat, 2010.

⁴³ Szalai Júlia: A jóléti fogda II., Esély 2005/1: 3-34. 23-26. old. I. rész: Esély 2004/6: 19-37.

⁴⁴ König Éva: Adósságkezelés: sikerek és kudarcok. Esély 2006/1, 3-29, 17-19.

23. táblázat: Adósságcsökkentési támogatásban részesültek száma (fő)

Megnevezés	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Egy alkalommal részesül támogatásban		2 276	1 759	2 671	2 463	2 840
Havonta részesül támogatásban		6 104	6 889	5 969	6 186	7 600
Összesen	2 626	8 380	8 648	8 640	8 649	10 440
Ebből						
Közüzem díj	1 262	3 629	4 200	3 864	4 021	4 818
Víz- és csatornahasználati díj			833	824	742	861
Vezetékes gázhasználati díj			544	322	429	614
Áramhasználati díj			1 219	1 195	1 348	1 820
Szemétszállítási díj			136	111	156	100
Távhőszolgáltatási díj			1 468	1 412	1 346	1 423
Közösköltség-hátralék	82	377	462	581	441	455
Lakbérhátralék	485	1 262	1 250	1 182	1 102	1 049
Hitelintézeti kölcsön	19	22	30	21	67	113
Többfajta adósság	778	3 090	2 706	2 992	3 018	4 005
Egy alkalommal támogatásban részesültek aránya (%)	27,2	20,3	30,9	28,5	27,2	27,2
Havonta támogatásban részesültek aránya (%)	72,8	79,7	69,1	71,5	72,8	72,8

Forrás: KSH, OSAP adatok.

A 23. táblából látható, hogy adósságcsökkentési támogatást jóval kevesebben kapnak, mint lakásfenntartási támogatást, bár a növekedés üteme 2003-ról 2008-ra csaknem négyszeres. Az adósságcsökkentési támogatás lehet egyszeri és havi rendszerességű, ez utóbbiban részesült a támogatottak közel háromnegyede a 2004–2008-as évek átlagában. Legtöbben a közüzemi díjak miatti tartozás következtében szorulnak adósságcsökkentési támogatásra, a 2003–2008 évek közt átlagban ide tartozik a támogatáshoz jutottak közel fele, amihez még a többfajta adósságot felhalmozók egy bizonyos hányada is hozzátartozik. Viszonylag nagy arányt képviselnek a többfajta adósságot is felhalmozók, az említett évek átlagában a támogatásból részesültek harmada sorolható ide, de az arány növekszik 2008-ra. A lakbérhátralék miatt támogatottak a 2003-as 18,5%-os arányról 2008-ra 10,0%-ra csökkent. Az említett években átlagban csak ennek a fele azok aránya, akik közösköltség-hátralék miatt kaptak adósságcsökkentési támogatást, és elenyésző a hitelintézeti kölcsön miatt támogatásban részesültek száma és aránya.

A közüzemi díjak miatt tartozókat csak 2005-től differenciálja a statisztika a szolgáltatás típusai szerint. Az adatokból az állapítható meg, hogy a 2005–2008-as évek átlagában legnagyobb, közel azonos, kb. egyharmad-egyharmad hátralékos arány a távhő- és az áramfogyasztás miatt alakul ki, de míg a távhőszolgáltatási díj miatt tartozók aránya

folyamatosan csökkent, az áramhasználati díj miatt nem fizetők aránya egyenletesen emelkedett ezekben az években. Ugyanekkor a közüzemi díjak miatt eladósodottak átlag ötöde víz- és csatornahasználati díj, bő tizede vezetékes gázhasználati díj nemfizetése miatt került ebbe a helyzetbe, szemétszállítási díj miatt csak töredékük.

24. táblázat: Adósságcsökkentési támogatásra felhasznált összeg és a támogatási összegben részesítettek száma

Megnevezés	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Támogatásra felhasznált összeg (ezer Ft)	121 905	636 710	621 303	807 050	757 144	911 373
Egy főre jutó összeg (Ft/év)	46 422	75 980	71 844	93 409	87 541	87 296
Reálérték-változás (2003=100 %)	100	153,2	139,9	175,0	151,9	142,8

Forrás: KSH, OSAP adatok, SZMI SZECS számítások.

Noha az adósságcsökkentési támogatásban részesítettek száma nagyságrendekkel kisebb, mint a lakásfenntartási támogatásban részesítetteké, és az erre fordított összeggel is ez a helyzet, az egy főre jutó átlagos támogatás mégis nagyobb, mint a lakásfenntartási támogatás esetében (24. tábla). Ennek oka nyilván a felhalmozott tartozások nagyságában rejlik, amelyet valószínűsíthetően a támogatás nem fedez teljes mértékben.

25. táblázat: A támogatásban részesültek a támogatási összeg nagyságkategóriái szerint

Megnevezés		2003	2004	2005	2006	2007	2008
49 999 Ft-ig	fő	1 138	1 457	2 401	2 403	2 691	3 191
	%	43,3	17,4	27,8	27,8	31,1	30,6
50 000–99 999 Ft-ban	fő	804	2 777	2 553	2 411	2 499	3 259
	%	30,6	33,1	29,5	27,9	28,9	31,2
100 000–149 999 Ft-ban	fő	397	2 077	1 839	2 048	2 008	2 264
	%	15,1	24,8	21,3	23,7	23,2	21,7
150 000–200 000 Ft-ban	fő	287	2 069	1 650	1 468	1 208	1 431
	%	10,9	24,7	19,1	17,0	14,0	13,7
200 001 Ft és előtti összegben	fő	0	0	205	310	243	295
	%	0,0	0,0	2,4	3,6	2,8	2,8
Támogatásban részesültek száma összesen (fő)	fő	2 626	8 380	8 648	8 640	8 649	10 440
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: KSH, OSAP adatok.

A 25. tábla adatai azt mutatják, hogy a 2003–2008 évek átlagában az adósságcsökkentési támogatásban részesülők 29,7%-a kevesebb mint 50000 Ft-ot kapott, és kb. ugyanilyen arányú az 50 és 100 ezer Ft között támogatásban részesítettek aránya is. 200000 Ft feletti összegben 2005 előtt senki nem részesült, és a 2005–2008-as időszakban is csak átlag 2,9%-a támogatottaknak. A támogatásban részesültek száma összességében négyszeresére nőtt 2003-ról 2008-ra, de a magasabb összegkategóriákba kerültek száma ennél is nagyobb mértékben

nőtt ebben az időszakban: a 100–149 ezer Ft közötti összeggel támogatottak 5,7, míg a 150–200 ezer Ft-tal támogatottak száma ötszörösére növekedett. A 26. tábla pedig azt mutatja, hogy adott év decemberének adatai alapján mind a lakásfenntartási, mind pedig az adósságcsökkentési támogatásban részesülteknek a 2003-2008 évek átlagában több mint fele az egy főre jutó családi jövedelmét tekintve még a nyugdíjminimumot sem éri el.

26. táblázat: Lakásfenntartási és adósságcsökkentési támogatásban részesültek adott év decemberében (%)

Megnevezés	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Lakásfenntartási támogatás						
Decemberben támogatásban részesült összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ebből:						
az egy főre jutó családi jövedelem a nyugdíjminimum felét nem éri el	12,3	11,0	11,9	11,3	11,3	7,3
a nyugdíjminimum fele, illetve annál több, de a nyugdíjminimumot nem éri el	36,2	38,5	42,9	43,3	43,5	43,0
a nyugdíjminimumot eléri, illetve meghaladja	51,4	50,5	45,2	45,4	45,1	49,7
Adósságcsökkentési támogatás						
Decemberben támogatásban részesült összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ebből:						
az egy főre jutó családi jövedelem a nyugdíjminimum felét nem éri el	15,7	15,3	13,4	17,0	12,9	10,7
a nyugdíjminimum fele, illetve annál több, de a nyugdíjminimumot nem éri el	50,8	38,2	36,8	41,9	40,7	37,7
a nyugdíjminimumot eléri, illetve meghaladja	33,5	46,5	49,8	41,1	46,3	51,7

Forrás: KSH, OSAP adatok.

Az abszolút számok a decemberi adatok tekintetében is növekedést mutatnak, 2003-ról 2008-ra a lakásfenntartási támogatásban részesültek száma 2,8-, míg az adósságcsökkentési támogatásban részesültek száma 2,6-szeresére nőtt.

Átmeneti segély

Papházi Tibor

A szociális törvény az átmeneti segélyt azzal a céllal hozta létre, hogy a krízissegély funkcióját töltsse be. Összegét a szociális törvény semmilyen módon nem viszonyítja a nyugdíjminimumhoz vagy valamilyen más kiindulóponthoz, ennek megítélésénél tehát az önkormányzatok szabadon állapíthatnának meg viszonylag nagy összegű kifizetéseket is a rászorultak számára. Ezt az is megkönnyítené, hogy épp a törvényi szabályozás biztosítja a legnagyobb fokú rugalmasságot ennek a segélyfajtának: nemcsak pénzben adható, hanem természetben is, pl. gyógyszer-támogatásként, vagy akár kamatmentes kölcsön formájában; és bár ez eredetileg egy inkább eseti jellegű, rendkívüli élethelyzetbe került, alkalomra szóló támogatás, mégis adható időszakosan, többszöri alkalommal. Sőt a jogalkotó a tartós létfenntartás gondjainak eshetőségével is kalkulálva, a havi rendszerességgel való folyósítását is lehetővé teszi ennek a juttatásnak. A szociális törvény módosítása 2003. februártól még egy olyan könnyítést is beiktatott, hogy az önkormányzat nem állapíthat meg az öregségi nyugdíjminimum, egyedül élő esetén pedig ennek másfélszerese alatti jövedelemhatárt. Noha az átmeneti segély esetében a legkevesebb a törvényi kötöttség a segélyek nagyságának, módjának, gyakoriságának megállapítására, ha az adatokat megvizsgáljuk, azt láthatjuk, hogy az önkormányzatok nagyon erős önkorlátozásokkal fizetik ki ezeket a segélyeket is.

27. táblázat: Átmeneti segély, támogatásban részesült személyek és esetek száma

Év	Pénzbeli segélyben részesült						Természetben támogatott személyek	Támogatott személyek összesen	Támogatott esetek összesen
	Egyszer	Kétszer	Háromszor vagy többször	Havi rendszerességgel	Kamatmentes kölcsön formájában	Összesen (fő)			
2001	329691	73281	56488	2611	6077	468148	176739	639252	1045898
2002	337350	74216	59620	3193	6338	480717	189434	665406	1099228
2003	305482	63564	55519	2568	6825	433958	172857	600090	970362
2004	292433	62663	51680	2792	6452	416020	177802	584587	941935
2005	283519	60688	55343	4239	6251	410040	160375	563481	932507
2006	266495	64008	61787	3670	5948	401908	127196	514556	882148
2007	235311	59699	56648	4310	4627	360595	103548	449252	761038
2008	214958	53834	51884	4948	5397	331021	91632	418126	509758

Forrás: KSH, OSAP adatok.

Az átmeneti segélyben részesültek száma összességében mintegy harmadával csökkent, ebből azok száma, akik csak pénzben részesültek támogatásban, 29,3%-kal (27. tábla). Ez utóbbiak

közül legnagyobb mértékben azok száma lett kevesebb, akik egyszer részesültek pénzbeli segélyben (34,8%-kal). Akik kétszer kaptak, azoknál a csökkenés 26,5%-os, a három vagy ennél többször pénzbeli átmeneti segélyben részesültek száma viszont csak 8,2%-kal lett kevesebb. A csökkenés eltérő mértéke kihatott a kategóriák egymás közti arányaira is: az egyénél többször támogatottak aránya növekedett a vizsgált időszakban.

28. táblázat: Átmeneti segély mutatószámai

Év	Támogatott személyek száma tízezer lakosra	Pénzben támogatott személyek aránya (%)	Rendszeresen pénzbeli segélyben részesülők aránya (%)	Egyszer pénzbeli segélyben részesülők aránya (%)	Egy személyre jutó esetek száma
2001	627	73,2	0,6	70,4	1,6
2002	654	72,2	0,7	70,2	1,7
2003	592	72,3	0,6	70,4	1,6
2004	578	71,2	0,7	70,3	1,6
2005	558	72,8	1,0	69,1	1,7
2006	511	78,1	0,9	66,3	1,7
2007	446	80,3	1,2	65,3	1,7
2008	416	79,2	1,5	64,9	1,6

Forrás: KSH, OSAP adatok alapján történt számítások.

Ha megvizsgáljuk a 28. tábla adatait, látható, hogy az átmeneti segély ténylegesen is inkább alkalmi és pénzbeli jellegű. A vizsgált 8 évben az átmeneti segélyben részesültek átlag 75%-a kapta meg pénzben a támogatást, 2001-ben még 73,2%, ami hullámzóan 79,2%-ra emelkedett 2008-ra. A pénzbeli segélyben részesülők átlagosan mintegy kétharmada csak egyszer részesült juttatásban, 2001-ben még 70,4, 2008-ban 64,9%-uk. Az egy személyre jutó esetek száma az időszakban 1,6 és 1,7 között ingadozik, ami azt jelenti, hogy egy fő átlagosan kevesebb, mint kétszer részesül átmeneti segélyben – ebben a mutatóban viszont a természetbeni támogatásban részesültek is benne vannak. (A pénzben támogatott esetek és a pénzben támogatott személyek hányadosa tizedekre kerekítve nem mutat különbséget, de egyenletesen alakul: 2001–2005 között 1,6, 2006 és 2008 között 1,7.) A havi rendszerességgel pénzbeli segélyben részesülők aránya 2008-ban 1,5%-a azoknak, akik pénzben kaptak átmeneti segélyt, 2001-ben ez az arány még 0,6% volt. A 27. táblázat adataiból látható, hogy az átmeneti segélyben részesültek száma ugyanis a vizsgált időszakban – 2002 kivételével – folyamatosan csökkent, összességében 34,6%-kal. A pénzben támogatottak száma ennél kisebb mértékben, 29,3%-kal, a természetben támogatottaké viszont majdnem felével, 48,2%-kal csökkent.

Miközben az átmeneti segélyben részesültek száma összességében jelentősen csökkent, erre a segélytípusra fordított összeg 2001-ben 4,6 milliárd Ft volt, 2008-ban 4,7 milliárd Ft, de a vizsgált 8 év alatt 2005-ben volt 5,4 milliárd is. Az átmeneti segélyre fordított összeg tehát gyakorlatilag stagnál, de a pénzbeli támogatásra fordított összeg az időszak végére, nem egyenletes emelkedés után, 9,1%-kal nőtt, míg a természetbeli támogatásra fordított összeg viszont 25,6%-kal csökkent. A támogatásra fordított összegben belül a pénzbeli támogatásra fordított összeg aránya hullámzóan 82,4%-ról emelkedett 87,3%-ra, a pénzbeli támogatásra fordított összeg tehát a pénzbeli támogatásban részesültek arányát is meghaladja (29. tábla).

29. táblázat: Az átmeneti segély ráfordításadatai

Megnevezés	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Pénzbeli támogatásra fordított összeg (ezer Ft)	3762509	4180567	4018567	4354496	4567586	4584483	4043637	4106193
Természetbeni támogatásra fordított összeg (ezer Ft)	805753	912569	802432	911335	797759	687141	629362	599842
Támogatásra fordított összeg összesen (ezer Ft)	4568262	5093136	4820999	5265831	5365345	5271624	4672999	4706035
Egy főre jutó átlagos összeg (Ft/év)	7146	7654	8034	9008	9522	10245	10402	11255
Egy főre jutó összeg reálérték-változása (2001=100 %)	100,0	101,7	102,0	107,1	109,2	113,1	106,3	108,4
Pénzbeli támogatásra fordított összeg aránya (%)	82,4	82,1	83,4	82,7	85,1	87,0	86,5	87,3

Forrás: KSH, OSAP adatok, SZMI SZECS számítások.

A 29. táblából látható az is, hogy az egy főre jutó segélyösszegek 2001-től 2008-ig egyenletesen emelkedtek, ami annak köszönhető, hogy egyre kevesebben kaptak átmeneti segélyt. Az emelkedés 57,5%-os, de a támogatás összege országos átlagban rendkívül kicsi, hiszen 2008-ban is csak 11255 Ft az az összeg, amelyet a rászorulóknak átlagosan kaptak valamely létfenntartásukat veszélyeztető, illetve rendkívüli élethelyzetben, és ez ráadásul nem havi, hanem éves összeg, ami megfelel az eseti jellegnek. A reálértékben történő számításunk szerint ez a 2008-as összeg csak 7750 Ft-nak felelne meg a 2001-es fogyasztói árindex alapján, a valódi emelkedés tehát csak 8,4%. A decemberi adatokból látható, hogy azok aránya, akiknek az egy főre jutó családi jövedelme a nyugdíjminimumot sem éri el, még 2008-ban is 47,4%-a a decemberben segélyt kaptak számának, 2003-ban még 53,7% volt ez az arány (30. tábla).

30. táblázat: Az átmeneti segélyben decemberben részesültek száma az egy főre jutó családi jövedelem szerint

Megnevezés		2003	2004	2005	2006	2007	2008
Decemberben támogatásban részesült összesen	fő	162 822	156 828	145 591	131 898	115 083	104 403
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ebből:							
az egy főre jutó családi jövedelem a nyugdíjminimum felét nem éri el	fő	32 244	27 145	28 427	20 619	16 826	14 371
	%	19,8	17,3	19,5	15,6	14,6	13,8
a nyugdíjminimum fele, illetve annál több, de a nyugdíjminimumot nem éri el	fő	55 261	54 289	47 966	45 278	39 095	35 114
	%	33,9	34,6	32,9	34,3	34,0	33,6
a nyugdíjminimumot eléri, illetve meghaladja	fő	75 317	75 394	69 198	66 001	59 162	54 918
	%	46,3	48,1	47,5	50,0	51,4	52,6

Forrás: KSH, OSAP adatok.

Településnagyság szerint szemlélve az átmeneti segély adatait, szembeötlőek a kisebb települések hátrányai, mint az időskorúak járadékánál, vagy az ápolási díjnál, pontosan azért, mert itt hiányzik a kifizetésre vonatkozó valamilyen, a törvény által előírt normatív elem, az önkormányzatok tehát még inkább saját erőforrásaikra vannak utalva (31. tábla).

31. táblázat: Az átmeneti segély településnagyság kategóriák szerint

Népesség-nagyság	2001				2008			
	A támogatásban részesített személyek tízezer lakosra jutó aránya	Felhasznált összeg, ezer Ft	Egy főre jutó átlagos összeg (Ft)	Egy támogatottra jutó esetek száma	A támogatásban részesített személyek tízezer lakosra jutó aránya	Felhasznált összeg, ezer Ft	Egy főre jutó átlagos összeg (Ft)	Egy támogatottra jutó esetek száma
—499	2 194,9	318 614	5 210	1,4	1 175,5	267 960	8 175	1,3
500— 999	1 579,0	362 128	4 585	1,4	767,1	305 036	8 236	1,5
1 000—1 999	999,6	469 406	5 035	1,4	553,1	396 746	7 827	1,4
2 000—4 999	853,3	729 999	5 633	1,6	506,3	622 878	8 315	1,4
5 000—9 999	584,2	349 872	6 320	1,5	333,0	334 916	10 493	1,6
10 000—19 999	491,9	385 847	7 094	1,6	396,0	502 710	11 140	1,6
20 000—49 999	419,3	441 408	8 694	1,8	293,4	414 314	11 731	1,9
50 000—99 999	261,5	208 223	10 361	2,1	224,8	277 906	17 405	1,8
100 000—x	266,9	373 707	11 917	2,0	271,7	457 556	14 507	2,0
Budapest	367,6	929 058	14 446	2,2	368,1	1 126 013	17 919	2,2
Összesen	627,5	4 568 262	7 146	1,6	416,5	4 706 035	11 255	1,6

Forrás: KSH, OSAP adatok.

A 31. tábla adataiból látható, hogy a település nagyságának növekedésével nő az átmeneti segély egy főre jutó átlagos összege, és csökken a tízezer lakosra jutó támogatásban részesítettek száma, bár az összefüggés nem töretlen, és 2001-ben még egyértelműbb, mint 2008-ban. A két év összehasonlításából az is látható, hogy a kisebb településeken nemcsak az egy főre jutó összeg kevesebb, hanem az ott lakók átlagosan kevesebbszer is kapnak ebből a segélyfajtából, noha a településnagysággal való összefüggés itt sem teljesen lineáris. A nagyobb települések előnyösebb helyzetét mutatja, hogy 2008-ra a felhasznált összeg a tízezer lakosnál nagyobb települések kategóriájában növekszik (a 20000–49999 fős népességnagyság kategóriájú települések kivételével), viszont a tízezer fő alatti települések esetében mindenütt csökken. A településfejlesztés kompenzációs hatásainak is tulajdoníthatjuk viszont, hogy a fejlettségi dimenzió szerint vizsgálva a legfejletlenebb kistérséghez tartozó településeken sem a felhasznált összeg, sem az egy főre jutó átlagos összeg nagysága nem a legkisebb, előbbi 2001-ben még a fejlettséggel szinte fordítottan arányos. 2008-ra a felhasznált összeg tekintetében mutatkozó különbségek csökkennek, noha megfigyelhető, hogy a felhasznált összeg csak a legfejlettebb kategóriában mutat növekedést (32. tábla).

32. táblázat: Az átmeneti segély kistérség fejlettség kategóriák szerint

Kistérség fejlettség ^{a)}	2001			2008		
	Tízezer lakosra jutó támogatott (fő)	Felhasznált összeg, ezer (Ft)	Egy főre jutó havi átlagos összeg (Ft)	Tízezer lakosra jutó támogatott (fő)	Felhasznált összeg, ezer (Ft)	Egy főre jutó havi átlagos összeg (Ft)
Legfejletlenebb	1 370,5	748 569	5 331	798,9	598 096	7 900
Fejletlen	805,5	440 128	4 775	467,0	386 535	7 668
Átlagos	660,7	618 525	5 915	435,3	609 086	9 248
Fejlett	674,9	591 922	6 043	402,8	586 908	10 402
Legfejlettebb	407,1	2 169 118	10 625	332,5	2 525 410	14 879
Összesen ^{a)}	625,6	4 568 262	7 146	416,2	4 706 035	11 255

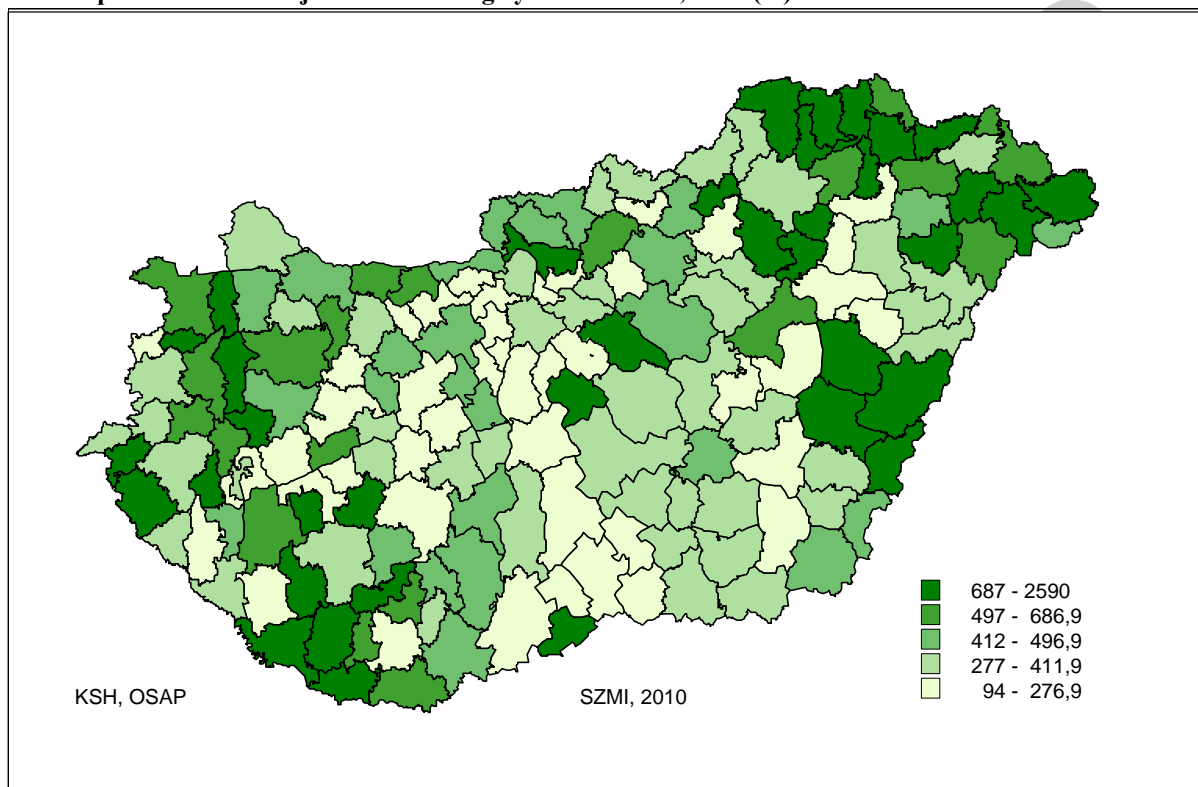
Forrás: KSH, OSAP adatok.

a) A kistérségfejlettség-mutató tízezer azonos korúra vonatkozó értékei a kiszámítás sajátosságai miatt eltérhetnek a KSH- adatoktól.

Horváth Ágota az átmeneti segéllyel kapcsolatban a Komárom megyei önkormányzatok rendeletei alapján vizsgálódott, és az általunk áttekintett adatokból is az látható, hogy a helyzet sok tekintetben azóta sem változott. Így elmondható, hogy a társadalom széles és egyre bővülő rétegeiben a családok bevétele elmarad a megélhetés minimálisan szükséges költségeitől; az önkormányzatoknak sem a munkanélküliség kezelésére, sem a bérszínvonal alakítására nincsenek eszközeik, szociálpolitikájukat helyi bevételeikből és a csökkenő normatív állami támogatásokból kell finanszírozniuk; az egyes települések közti különbségek jelentősek lehetnek, és nem megállapítható a rendeletek alapján, hogy pl. milyen

megfontolások és számítások alakítják a segélyek összegét. A segély megítélése pedig lényegében szubjektív maradt, nem utolsósorban azért, mert a szociálisan rászoruló fogalma nem tisztázott a szociális törvényben.⁴⁵ Mindez azonban általános érvénnyel is elmondható, bár az átmeneti segélyre is érvényes, több ponton nemcsak erre vonatkoztatható. Az alábbi térkép is mutatja, hogy az átmeneti segélyben részesülők tízezer lakosra jutó aránya nem mutat kiemelhető jellegzetességet a kistérségek szerint eloszlásban.

9. térkép Tízezer lakosra jutó átmeneti segélyben részesülő, 2008 (fő)

⁴⁵ Horváth Ágota: Törvény és anarchia avagy törvényes anarchia. In: Landau Edit, Simonyi Ágnes, Szalai Júlia, Vince Péter (szerk.): Az államtalanítás dilemmái: szociálpolitikai kényszerek és választások. Aktív Társadalom Alapítvány, 3. szám, Budapest 1995., 261–298.

Ápolási díj

Papházi Tibor

Az ápolási díj az önmaga ellátására képtelen, állandóan és tartósan gondozásra szoruló, súlyosan fogyatékos vagy tartósan beteg személy otthoni ápolását ellátó nagykorú hozzátartozója számára nyújt hozzájárulást. Az összeget az ápolást végző személy lakóhelye szerint illetékes települési önkormányzat, 2007. január 1-jétől annak jegyzője állapítja meg. Ennek mértéke a hatályos rendelkezés szerint nem lehet alacsonyabb az öregségi nyugdíj legkisebb összegének 80%-ánál, ami az önkormányzati méltányosság esetében lehet irányadó.

A szociális törvény szerint az ápolási díj folyósításának időtartama szolgálati időre jogosít. Az ápolási díjban részesülő személy az ellátás után nyugdíjjárulék és magán-nyugdíjpénztári tagság esetén magán-nyugdíjpénztári tagdíj fizetésére, a települési önkormányzat az ápolási díj folyósításának időtartamára a társadalombiztosítási járulék nyugdíjbiztosítási ágazatára jutó járulék fizetésére kötelezett. Ennek az a jelentősége, hogy a szociális statisztikában nyilvántartott, az ápolási díjra felhasznált összeg bruttó jellegű, ebből viszont a ténylegesen felhasználható nettó összeg nem számítható ki (34. tábla).

Az ápolási díjra vonatkozó szabályozás a vizsgált időszakon belül jelentősen bővült, amelyek mind a jogosultságot igyekeznek pontosítani, nagyon is részletesen körbejárni. Míg 2001-ben a törvény a jogosultság meghatározásánál megelégedett a súlyosan fogyatékos és a tartós beteg személy ápolásának és gondozásának megállapításával és ezt a házi orvos szakvéleményére bízta, 2008-ban már részletekbe menően felsorolja, ki a tartósan beteg és súlyosan fogyatékos. A jogosultság hiányát és megszüntetésének okait is részletesen feltünteti már a törvény 2008-ban, és a méltányossághoz szükséges feltételeket is aprólékosan ecseteli. Mindez érthetőbb, ha meggondoljuk, hogy 2003 óta az alanyi jogú ápolási díj 90%-át a központi költségvetés megtéríti az önkormányzatoknak, ami a jogosultak számára nagyobb garanciát jelent a támogatás biztosítására, de a támogatás valódi önkormányzati jellege így háttérbe szorul.

A fontosabb törvényi változások között meg kell említeni, hogy 2005-ben bevezetésre került az emelt összegű ápolási díj a fokozott ápolást igénylő súlyosan fogyatékos személy

gondozását végző hozzátartozó számára, amelynek mértéke az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 130%-a. Ezenkívül lehetővé vált az ápolási díj továbbfolyósítása annak a súlyos fogyatékos személy ápolását végző hozzátartozónak, akinek saját jogú nyugdíjat állapítottak meg (feltéve, hogy az ápolási díjat a nyugdíj megállapításának időpontjában több, mint tíz éve folyósították). Amennyiben az ápoló más rendszeres pénzellátásban is részesül, az ápolási díj összegének és a más rendszeres pénzellátás havi összegének különbözetét kell megállapítani ápolási díj címén, minimum 1000 forint összegben, még akkor is, ha a különbözet kevesebb lenne.

Az SZMI jogelődjének kiadványa szerint az ápolási díj kifizetéséről 1992 óta van statisztikai adat, ebben az évben 16562 fő részesült ebből a támogatásból.⁴⁶ A támogatásban részesülők száma már a 2001–2008 előtti periódusban is évről évre folyamatosan emelkedett. König Éva mutatja ki, hogy szinte ez az egyedüli támogatásfajta, ahol az ellátottak száma folyamatosan emelkedik, aminek okai, hogy ez az ellátás a legkevésbé segély jellegű; az alanyi jogosultságú ápolási díjnél nincs jövedelemvizsgálat, a méltányosságánál pedig magasabb a jövedelemküszöb, mint a rendszeres szociális segéllyél vagy az időskorúak járadékánál. A jogosultságot alapvetően a háziorvos szakvéleménye alapozza meg, ők viszont szerepük miatt nem tudnak hatósági jellegű feladatot ellátni, így olyankor is kiadják az ellátás megállapításához szükséges igazolást, mikor a tartós gondozás, ápolás indokoltsága erősen vitatható.⁴⁷

33. táblázat: ápolási díjban részesültek száma (fő)

Megnevezés	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Támogatásban részesítettek átlagos száma	29 378	31 368	33 902	36 056	39 843	47 468	52 096	53 347
Tízezer lakosra jutó ápolási díjban részesült	28,8	30,9	33,5	35,7	39,5	47,1	51,8	53,1
Alanyi jogon támogatottak átlagos száma	9 273	11 386	13 468	16 078	19 303	27 782	32 903	35 605
Méltányossági alapon támogatottak átlagos száma	20 105	19 982	20 434	19 978	20 540	19 687	19 192	17 742
Alanyi jogon támogatottak aránya	31,6	36,3	39,7	44,6	48,4	58,5	63,2	66,7
Méltányossági alapon támogatottak aránya	68,4	63,7	60,3	55,4	51,6	41,5	36,8	33,3

Forrás: KSH, OSAP adatok.

⁴⁶ Dallos Ödönné (szerk.): Információs évkönyv 1992. NYEDO Módszertani Osztály, Budapest, 1993. 14..

⁴⁷ König, i. m. 41..

A 33. tábla alapján az ápolási díjban részesültek adatainak további érdekességei is vannak. Megállapíthatjuk, hogy a korábbi, 2001-gyel végződő nyolcéves periódusban az ápolási díjban részesültek száma (1994-ben 20254 fő) 45,0%-os emelkedést mutat, míg 2001-ről 2008-ra a támogatottak 81,6%-kal növekedtek. Ez a növekedés viszont megoszlik az alanyi jogon és a méltányosságból támogatottak között. Az alanyi jogon támogatottak száma 2001–2008 között 3,8 szerezére nőtt, miközben a méltányosságból támogatást nyerők 11,8%-os csökkenést mutatnak. Mindez úgy, hogy 2001-ben a támogatásban részesítettek átlagos számának még több mint kétharmada jutott hozzá ehhez méltányossági alapon. Azonban az alanyi jogon támogatást szerzők száma egyenletesen emelkedett, a méltányosságon alapulóké gyakorlatilag stagnált 2007-ig, 2008-tól meredekebb esésbe váltott, aminek következtében 2006-ban már az alanyi jogon támogatottak aránya a nagyobb, 2008-ra ez eléri a kétharmadot, tehát szinte pont a fordítottja a kiinduló helyzetnek.

Mindez a ráfordításokban is megmutatkozik. Az ápolási díjra felhasznált összegben belül az alanyi jogúra fordított pénzmennyiség a 2001–2008-as időszakban egyre nagyobb arányú, 2001-ben még 38,4% volt, 2008-ban viszont már 72,3%, a méltányossági alapra felhasznált összeg ennek megfelelően folyamatosan csökken, 61,6%-ról 27,7%-ra. Az alanyi jogú támogatásra fordított összeg már 2005-ben nagyobb, mint a méltányossági alapon kifizetett (34. tábla).

34. táblázat: Ápolási díjra felhasznált összeg

Év	Ápolási díjra felhasznált összeg (ezer Ft) a)	Alanyi jogú ápolási díjra felhasznált összeg (ezer Ft)	Méltányossági alapú ápolási díjra felhasznált összeg (ezer Ft)	Ápolási díj egy főre jutó átlagos összege (Ft/hó)	Alanyi jogú ápolási díj egy főre jutó átlagos összege (Ft/hó)	Méltányossági alapú ápolási díj egy főre jutó átlagos összege (Ft/hó)
2001	5292304	2032105	3260199	15012	18262	13513
2002	6387439	2776117	3611322	16969	20318	15061
2003	7876021	3497512	4378509	19360	21641	17856
2004	9127908	4494548	4633360	21097	23296	19327
2005	10993937	5896874	5097063	22994	25458	20679
2006	13882342	8845676	5036666	24371	26533	21320
2007	16136992	11182894	4954098	25813	28323	21511
2008	17432205	12610828	4821377	27231	29516	22646

Forrás: KSH, OSAP adatok.

a) Ebben szerepel a jogosultat nyugdíjjárulékként terhelő összeg is, de nem szerepel az, amit az önkormányzat nyugdíjbiztosítási járulékként az ápolási díjban részesülők után fizet.

Az ápolási díjra összességében kifizetett összeg növekedése jóval nagyobb arányú, mint a támogatottak számának növekedése, összességében 3,3-szeres 2001-ről 2008-ra. Az alanyi

jogúra kifizetett összeg viszont 6,2-szeres emelkedést mutat, a méltányossági pedig csak másfélszerest. A ráfordítások és a támogatottak viszonyának alakulása azt eredményezi, hogy az alanyi jogú ápolási díjak egy főre jutó havi összegei minden vizsgált évben magasabbak, mint amit a támogatottak méltányossági alapon kapnak. Sőt, a különbség növekszik a vizsgált években: 2001-ben az egy főre jutó összeg 4749 Ft-tal volt nagyobb alanyi jogon járó ápolási díj esetében, 2008-ban már 6870 Ft-tal (34. tábla).

35. táblázat: Az ápolási díj összehasonlító mutatói

Év	Átlagos otthont nyújtó ellátás egy hónapra jutó normatívája a központi költségvetéstől (Ft/ellátott/hó) ^{a)}	Minimálbér alakulása (tárgyév január 1-én, Ft) ^{b)}	Ápolási díj egy főre jutó átlagos összegének reálérték változása (2001=100 %)	Alanyi jogú támogatásra fordított összeg aránya	Méltányossági alapon nyújtott támogatásra fordított összeg aránya
2001	37975	40000	100,0	38,4	61,6
2002	44933	50000	107,3	43,5	56,5
2003	60417	50000	117,0	44,4	55,6
2004	61417	53000	119,4	49,2	50,8
2005	64100	57000	125,6	53,6	46,4
2006	60833	62500	128,1	63,7	36,3
2007	58333	65500	125,6	69,3	30,7
2008	58333	69000	124,9	72,3	27,7

Adatok forrása: a) SZMM, b) KSH STADAT

A méltányossági alapon kifizetett ápolási díjak, az ilyen módon támogatottak számának csökkenése, és az egy főre jutó támogatások relatív csökkenése mögött kereshetjük az önkormányzatok teherbíró képességének csökkenését. Az adatokból itt inkább kiolvasható a tudatos településfejlesztés kiegyenlítő szerepe: az 500 fő alatti településkategóriában 2001-ről 2008-ra a felhasznált összeg 5-szörösére nőtt, míg Budapesten csak 2,3-szeresére, és ez 2008-ra nagyfokú kiegyenlítődéshez vezetett az egy főre jutó havi átlagos összegek tekintetében is, és ugyanez megfigyelhető a kistérség fejlettségi szintek bontásában is (36. tábla).

36. táblázat: Az ápolási díj településnagyság kategóriák és kistérség fejlettségi szintek szerint

Megnevezés	2001			2008		
	Tízezer lakosra jutó támogatott (fő)	Felhasznált összeg, ezer (Ft)	Egy főre jutó havi átlagos összeg (Ft)	Tízezer lakosra jutó támogatott (fő)	Felhasznált összeg, ezer (Ft)	Egy főre jutó havi átlagos összeg (Ft)
Népességnagyság						
—499	28,6	128 327	13 421	70,8	645 209	27 244
500— 999	27,7	219 184	13 191	69,1	1 107 405	27 678
1 000— 999	30,9	456 106	13 198	66,4	1 989 458	27 256
2 000—4 999	32,4	782 407	13 234	61,0	2 969 903	27 429
5 000—9 999	38,0	605 702	14 028	62,2	1 928 577	26 972
10 000—19 999	30,0	593 134	14 893	55,6	2 083 003	27 413
20 000—49 999	27,6	645 913	16 108	47,5	1 976 017	28 824
50 000—99 999	19,6	285 918	15 840	35,7	823 159	27 010
100 000—x	29,2	679 848	16 528	51,4	1 809 278	25 270
Budapest	24,0	895 765	17 776	37,6	2 100 196	27 246
Összesen	28,8	5 292 304	15 012	53,1	17 432 205	27 231
Kistérségfejlettség						
Legfejletlenebb	36,7	629 243	13 936	81,1	2 535 164	27 498
Fejletlen	36,4	675 100	13 503	75,3	2 675 999	27 453
Átlagos	31,5	836 255	13 967	58,8	2 974 626	27 861
Fejlett	26,1	657 268	14 455	48,9	2 217 077	26 970
Legfejlettebb	25,3	2 494 438	16 406	42,7	7 029 339	26 879
Összesen	28,8	5 292 304	15 012	53,1	17 432 205	27 231

Forrás: KSH, OSAP adatok.

Ha viszont az egy főre jutó havi összegeket alanyi jogú és méltányossági alapon járó dimenziók szerint különböztetjük meg, látszik, hogy a méltányossági alapon kifizetett egy főre jutó havi összegek 2001-ben is kisebbek az urbanizációs lejtőn lefelé illetve a kistérség fejlettségi szint szerint lejjebbi településeken, és ez a különbség 2008-ra sem tűnik el (37. tábla).

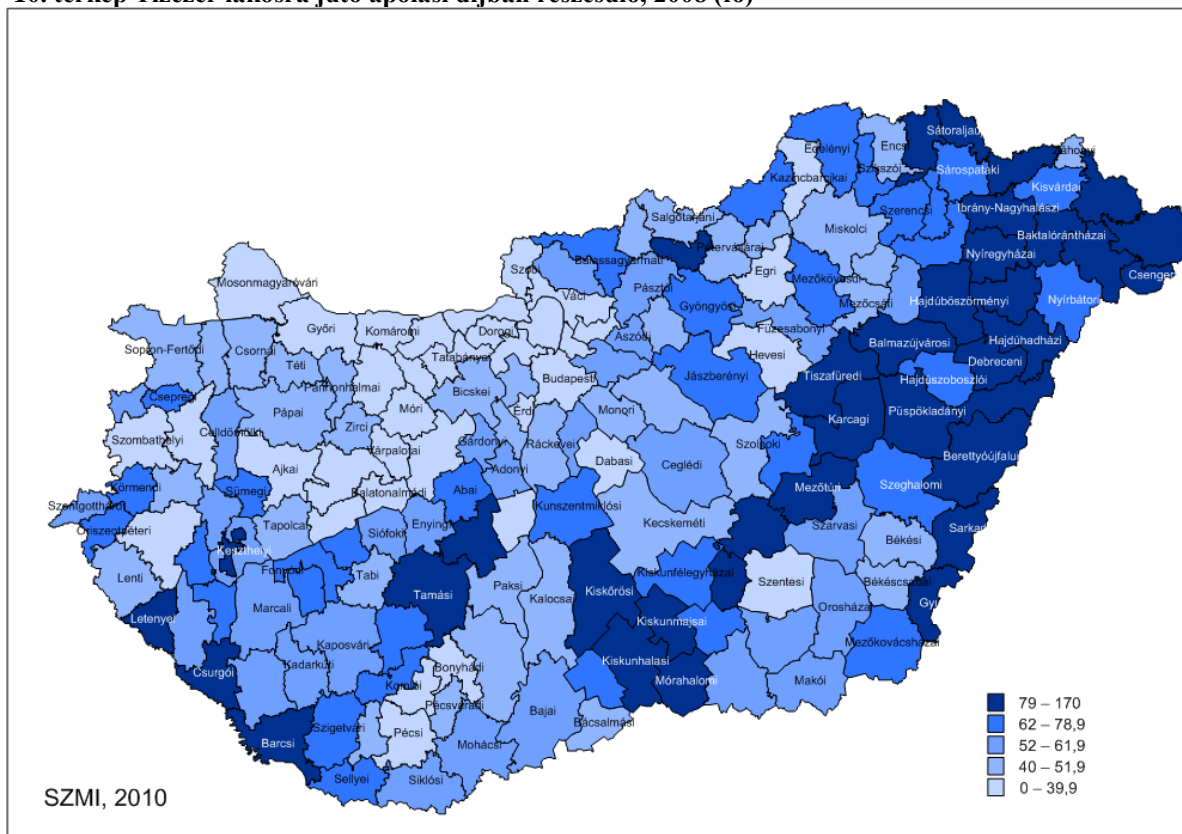
37. táblázat: Az ápolási díj alanyi jogon és méltányosságból kifizetett egy főre jutó havi összegeinek alakulása településnagyság kategóriák és kistérség fejlettségi szintek szerint

Megnevezés	2001		2008	
	Egy főre jutó átlagos összeg (Ft)		Egy főre jutó átlagos összeg (Ft)	
	alanyi jogon	méltányossági alapon	alanyi jogon	méltányossági alapon
Népességnagyság				
–499	18 403	11 802	29 310	21 884
500– 999	17 769	11 560	29 446	21 510
1 000– 1 999	17 227	11 763	29 538	21 721
2 000– 4 999	17 671	12 029	29 427	21 959
5 000– 9 999	18 560	12 674	28 984	22 386
10 000–19 999	18 245	13 035	29 862	22 595
20 000–49 999	18 933	14 491	30 467	24 226
50 000–99 999	18 743	13 976	30 221	22 853
100 000–x	17 411	15 636	28 058	21 579
Budapest	19 504	16 942	30 019	24 332
Összesen	18 262	13 513	29 516	22 646
Kistérségfejlettség				
Legfejletlenebb	17 943	12 144	29 409	21 696
Fejletlen	17 362	11 874	29 201	21 720
Átlagos	18 279	12 565	29 982	22 472
Fejlett	18 272	12 755	29 521	22 088
Legfejlettebb	18 586	15 213	29 482	23 232
Összesen	18 262	13 513	29 516	22 646

Forrás: KSH, OSAP adatok.

Ha pillantást vetünk Magyarország kistérségeket mutató térképére, látható, hogy a tízezer lakosra jutó ápolási díjban részesülők magasabb arányban találhatók az ország kevésbé fejlett térségeiben, mint a fejlettebbekben (10. térkép).

10. térkép Tízezer lakosra jutó ápolási díjban részesülő, 2008 (fő)

Tegyük mindehhez hozzá, hogy az egy főre jutó ápolási díj (akárcsak a többi szociális ellátás), minden emelkedése ellenére úgyszintén nem mondható magasnak, az ápolási díj egy főre jutó átlagos összege 2001-ben a nyugdíjminimum 82,0%-a, folyamatos emelkedés után 2008-ban is csak 95,5%-a. Az ápolási díj esetében arról van szó, hogy a törvény részletesen körülírt feltételeinek megfelelően, elvben csak akkor kaphatja meg bárki, ha hozzátartozója olyan állapotban van, hogy állandó ápolásra szorul. Az állandó ápolásért nem kapja meg a minimálbér felét sem, amennyit egy szakképzetlen ápolónő is megkapna intézményes körülmények között, ráadásul a minimálbér 2008-ig gyorsabban emelkedett, mint a magasabb, alanyi jogon járó ápolási díj egy főre jutó havi összege. Pedig az ápolási díj kifizetése jóval kevesebbe kerül a költségvetésnek, mint az átlagos otthont nyújtó ellátás egy főre jutó havi normatívája, amely csak 2003–2005 között haladta meg a minimálbért (35. tábla). Ha elfogadjuk Krémer Balázs előremutató álláspontját⁴⁸, hogy az ápolási díj meghatározásánál célszerű kiindulópont lehet a az intézményi normatíva fele, akkor ezt a magasabb, alanyi jogú ápolási díj egy főre jutó átlaga 2008-ban is épphogy csak túllépi.

⁴⁸ Krémer Balázs: A szociális szolgáltatások modernizációja – közpolitikai trendek, elvek, irányok. Áttekintés a szociális szolgáltatások fejlesztésének nemzetközi trendjeiről, illetve alapvető kérdéseiről. Kézirat, Debrecen, 2007.

Közgyógyellátás

Nagy Katalin

A közgyógyellátást a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény szabályozza. A szociálisan rászorult személy részére az egészségügyi állapot megőrzéséhez és helyreállításához kapcsolódó kiadásainak csökkentésére közgyógyellátási igazolvány adható ki. A közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkező személy térítésmentesen jogosult a társadalombiztosítás által támogatott egyes gyógyszerekre és gyógyászati segédeszközökre. „A közgyógyszerellátás támogatása – változó tartalommal – 1942-től része a magyar szociális ellátórendszernek. Az ellátás az 1990-es évek közepétől 2006 közepéig lényegében változatlan feltételek mellett működött. Az ellátás felülvizsgálatán, az átalakítás modellezésén, valamint a közgyógyellátás bővítésén (elektronikus pénztárca bevezetésével) a szociális, az egészségügyi, a pénzügyi tárcák, valamint az OEP együtt dolgozott 2002-től. A Kormány 2095/2005. (V. 27.) számú határozatában döntött a közgyógyellátás átalakításának koncepciójáról; az új rendszerre való áttérés időpontja 2006. július 1.

A 2006. július előtti időszakban a közgyógyellátottak mind gyógyszer, mind gyógyászati segédeszköz- és gyógyfürdőellátások területén, miniszteri rendeletekben meghatározott „listán” felsorolt termékek, szolgáltatások közül választhattak. A törvény 2006. évi módosításának lényege a jobb minőségű ellátás biztosítása fokozott kontroll mellett. A „gyógyszerlista” megszűnt, hozzáférhetővé vált a teljes gyógyszerválaszték a legalacsonyabb napi terápiás támogatási szinten, az állami támogatás egy hónapra jutó összegét személyre szabottan meghatározták, nagyságát éves szinten maximálták (150 ezer Ft/fő).

A támogatott gyógyszerkeretéről a jegyző dönt, megjelölve az egyéni gyógyszerkeret összegét. A gyógyszerkeret az igazolvány érvényességi ideje alatt használható fel.

A gyógyászati segédeszközöket és gyógyfürdőszolgáltatásokat továbbra is „listáról” lehet rendelni.”⁴⁹

A közgyógyellátás szabályozásában a Sztv. a jogosultság alapján háromtípusú jogosultságot állapít meg: anyagi, méltányossági és normatív⁵⁰ alapon szociális és egészségügyi rászorultsági kritériumok alapján.

⁴⁹ ÁSZ Jelentés a közgyógyellátási rendszer működésének ellenőrzéséről, 2009.

Közgyógyellátásra alanyi jogon jogosult az átmeneti gondozott, az átmeneti és tartós nevelésbe vett kiskorú; a rendszeres szociális segélyben részesülő egészségkárosodott; a pénzellátásban részesülő hadigondozott és a nemzeti gondozott; a központi szociális segélyben részesülő; a rokkantsági járadékos; az I., II. csoportú rokkantsági és baleseti nyugdíjas és a magasabb összegű családi pótlékban részesülő szülő.⁵¹

Közgyógyellátásra normatív alapon jogosult az a személy, akinek esetében a havi rendszeres gyógyító ellátásnak az egészségbiztosítási szerv által elismert térítési díja (rendszeres gyógyító ellátás költsége) az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének a 10 százalékát meghaladja, feltéve, hogy a családjában az egy főre jutó havi jövedelem nem éri el az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegét, egyedül élő esetén 150 százalékát.⁵²

Az a szociálisan rászorult személy jogosult közgyógyellátásra méltányosságból, akinek esetében a települési önkormányzat rendeletében meghatározott feltételek fennállnak. Az önkormányzat rendeletében az egy főre számított havi családi jövedelemhatárt úgy kell szabályozni, hogy az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 150 százalékánál, egyedül élő esetén annak 200 százalékánál alacsonyabb jövedelmet, továbbá a havi rendszeres gyógyító ellátás költségének mértékéeként az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 25 százalékát meghaladó összeget jogosultsági feltételként nem lehet előírni; a szociális rászorultság további feltételeit az önkormányzat a helyi viszonyoknak megfelelően szabályozza.⁵³

A méltányos jogcímű igazolványok száma csökkent az önkormányzati hozzájárulások megemlése miatt 2006-tól. A helyhatóságok költségvetésük védelme érdekében a helyi szociális rendeletekben anyagi és szociálpolitikai megfontolásokból eltérő jogosultsági szabályokat léptettek életbe. A méltányosságból megállapítható ellátás feltételei bizonyos korlátozással, az Sztv.-ben rögzített határok betartása mellett, az önkormányzatok által alakíthatóak.

„Az alanyi jogcímnek” nevezett kategória nem klasszikus alanyi jogcím. A közgyógyellátás rászorultsághoz kötött szociális ellátás, amely jövedelmi és egészségügyi rászorultságot is

---

⁵⁰ A normatív jogcímet az egyes szociális ellátásokkal kapcsolatos törvények módosításáról szóló 1996. évi XXII. tv. vezette be.

⁵¹ A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény 50. § (1)

⁵² A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény 50. § (2)

⁵³ A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény 50. § (3)

feltételez (kivétel a gyermekvédelmi szakellátásban gondozottak). A 38. számú táblázat szemlélteti az egyes jogcímkategóriákban a rászorultság megállapításának feltételeit.

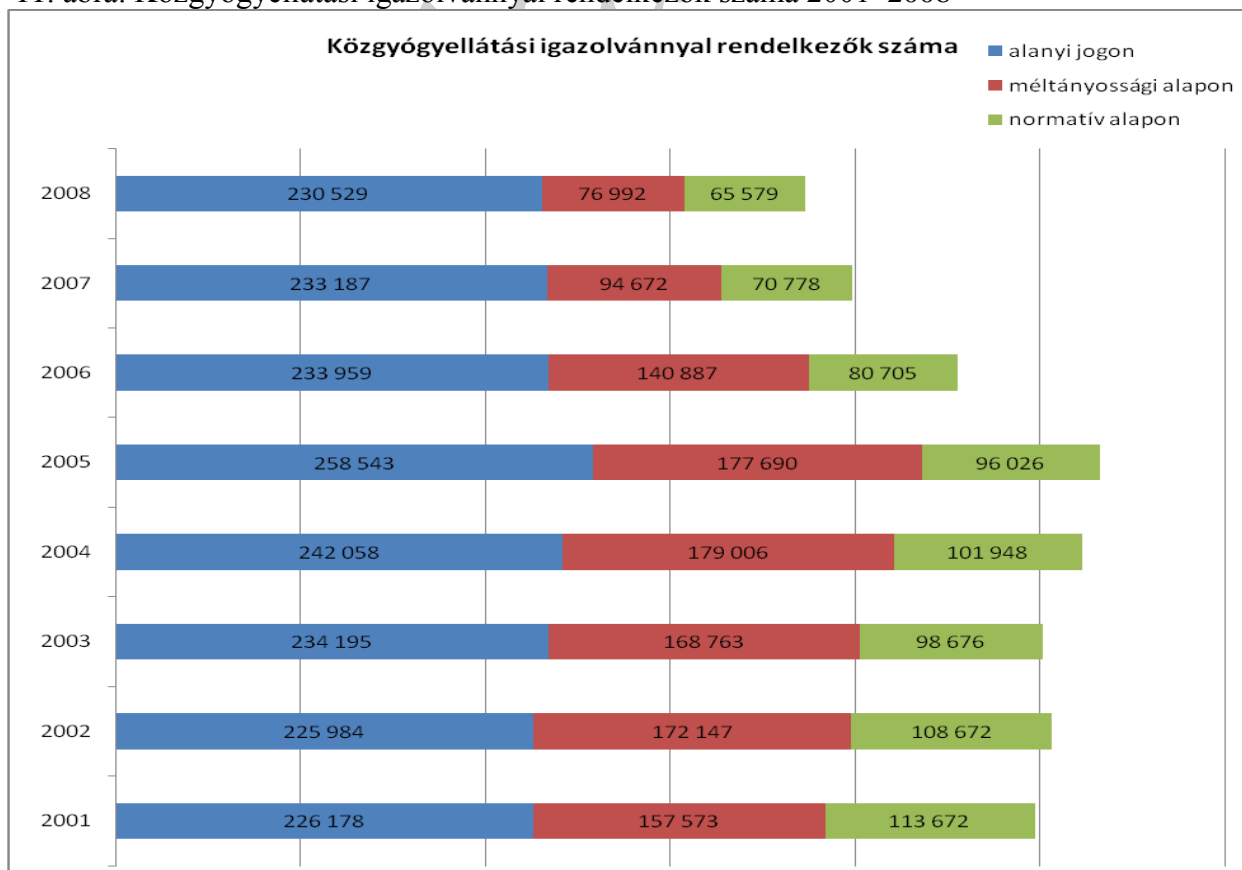
38. táblázat: közgyógyellátás jogcímenként a rászorultság megállapításának feltételei

Megnevezés	Alanyi	Normatív	Méltányos
Szociális rászorultság megállapítása	Egészségkárosodáshoz kötött, meghatározott szociális ellátások megléte.	Jövedelemteszt	Jövedelemteszt
Igazoló szerv	Önkormányzat, nyugdíjfolyósító.	Nyugdíjfolyósító/munkahely/önkormányzat	Nyugdíjfolyósító/munkahely/önkormányzat
Egészségügyi rászorultság	Egészségkárosodás mértéke.	Havi gyógyító ellátás költsége	Havi gyógyító ellátás költsége
Igazoló szerv	Orvos szakértői bizottság/szakorvos	Háziorvos	Háziorvos

Forrás: ÁSZ Jelentés a közgyógyellátási rendszer működésének ellenőrzéséről, 2009.

A közgyógyellátás igénylését a 63/2006. (III. 27.) Korm. rendelet szabályozza. A kérelemnek tartalmaznia kell a kérelmező nyilatkozatát a közgyógyellátás iránti igény megalapozottságát alátámasztó tényekről.

11. ábra: Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők száma 2001–2008

A közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkező egyének száma 2001-től folyamatosan nőtt. Ez a növekvő tendencia 2005-ig figyelhető meg, ugyanis a 2001-ben összesen 497 423 fő rendelkezett közgyógyellátási igazolvánnyal, 2005-ben pedig már 532 259 fő. Azonban a 2006. évi törvénymódosítás után összességében fokozatosan csökkent az igazolvánnyal rendelkezők száma, és 2008-ra már csak 373 100 főnek folyósítottak közgyógyellátást.

Ehhez a „hullámvázhoz” a háromféle jogosultság alapján járóellátást igénybevevők számának változása eltérően járult hozzá. A 2001-ben a közgyógyellátási igazolvánnyal alanyi jogon rendelkezők száma összességében ugyan 4 000 fővel nőtt 2008-ra, de a legtöbb támogatott itt is 2005-ben volt. A méltányossági alapon ellátást kapók száma szintén 2004–2005-ig emelkedett, de innen csökkenés sokkal drasztikusabb volt, az ellátottak száma a 2001-es érték felére esett vissza. Ezzel szemben a normatív alapon támogatottak száma 2001-től 2008-ig nagyjából egyenletesen csökkent a felére (10. ábra).

A támogatottak 10 ezer lakosra jutó arányánál is a 2005-ig történő növekedést 2006 után csökkenés követi, amely egyértelműen következik a már említett közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők növekvő-csökkenő tendenciájából. 2001-ben még 488 támogatott jutott 10 ezer lakosra, mely 2005-re eléri az 528 főt, viszont 2008-ra visszaesik 372 támogatottra. (Lásd Melléklet, 3. táblázat)

39. táblázat: Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők aránya régióként 10 ezer állandó lakosra vetítve

	2001					2008				
	Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők száma				Méltányosságból kiadott igazolványok után a társadalmi biztosításnak tárgyévben befizetett összeg (eFt)	Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők száma				Méltányosságból kiadott igazolványok után a társadalmi biztosításnak tárgyévben befizetett összeg (eFt)
	alanyi jogon	méltányossági alapon	normatív alapon	összesen		alanyi jogon	méltányossági alapon	normatív alapon	összesen	
Közép-Magyarország	156,04	223,04	57,63	436,72	859 602	169,87	104,16	36,86	310,89	769 801
Közép-Dunántúl	204,58	107,25	56,93	368,76	165 028	203,81	43,93	31,76	279,51	124 317
Nyugat-Dunántúl	211,23	80,63	50,30	342,16	112 491	188,09	64,60	30,53	283,22	176 557
Dél-Dunántúl	255,51	113,67	102,48	471,65	154 344	291,18	54,41	72,90	418,50	145 449
Észak-Magyarország	248,02	123,12	154,49	525,62	220 242	258,04	64,22	99,04	421,29	201 664
Észak-Alföld	275,24	195,64	226,94	697,82	366 422	274,43	81,03	121,42	476,87	316 335
Dél-Alföld	263,15	117,66	141,43	522,24	217 862	267,00	69,22	73,09	409,31	230 942
Összesen	221,35	154,21	111,25	486,80	2 095 991	226,78	75,74	64,51	367,03	1 965 065

Forrás: Szociális statisztikai évkönyv

A közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők száma a 2008-as évre jelentősen visszaesett a 2001-es évhez viszonyítva, melynek oka a törvény 2006. évi módosítása.

A régiós bontásból kiderül, hogy mind 2001-ben, mind pedig 2008-ban az ország kevésbé fejlett régióiban és ezen belül is az Észak-Alföldön rendelkeztek a legnagyobb arányban közgyógyellátási igazolvánnyal 10 ezer állandó lakosra vetítve.

Normatív alapon 2001-ben és 2008-ban szintén ezen térségek, míg méltányossági alapon kiállított igazolványokkal mindkét évben a legnagyobb arányban Közép-Magyarországon, a legkisebb arányban pedig 2001-ben a nyugat-dunántúli régióban, 2008-ban pedig a közép-dunántúli régióban rendelkeztek.

2001-ben, alanyi jogon 10 ezer lakosból 275 fő kapott közgyógyellátási igazolványt az észak-alföldi régióban, valamint 156 fő Közép-Magyarországon. Ezek az arányok annyiban változtak meg 2008-ra, hogy a legnagyobb arányban a dél-dunántúli régióban, a legkisebb arányban pedig a közép-magyarországi régióban kaptak közgyógyellátást a rászorultak (39. táblázat).

A Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők száma megyénként című táblázatban látható, hogy az igazolvánnyal rendelkezők száma 2001-ben és 2008-ban egyaránt Budapesten a legmagasabb. 2001-ben még méltányossági alapon kapták a legtöbb igazolványt a fővárosban, 2008-ban azonban több alanyi jogú igazolványt adtak ki, mint méltányosságit vagy normatív alapút.

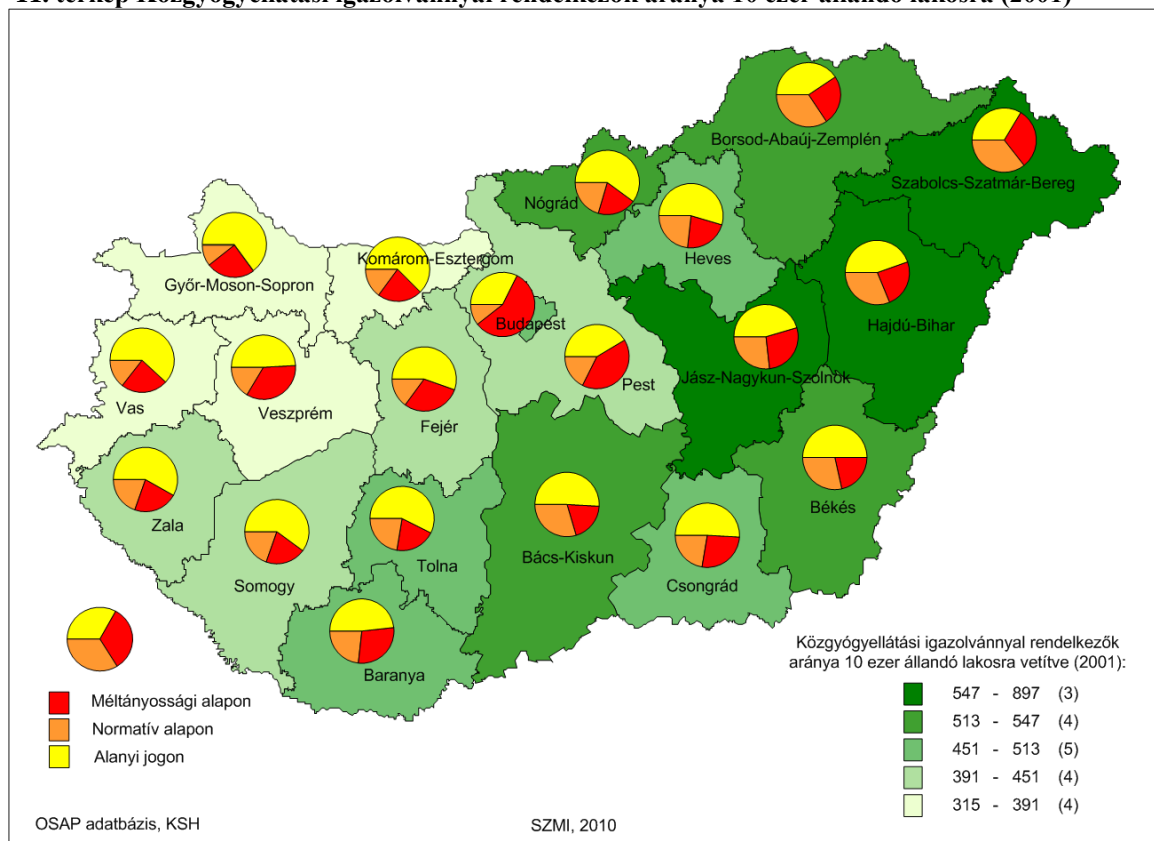
A legkevesebb támogatást 2001-ben Vas megyében ítélték meg, melyből 5 522-vel alanyi jogon, 2 145-el méltányossági alapon és 1 271-el normatív alapon rendelkeztek egyének. Ezek alapján a 2001-ben méltányossági igazolványok után a társadalombiztosításnak befizetett összeg is természetesen Vas megyében volt a legkevesebb, mindössze 29 808 ezer Ft.

A 2008-as évben szintén Vas megyében állították ki a legkevesebb közgyógyellátási igazolványt, 6 993-at. 1945 igazolvánnyal kevesebbet, mint 2001-ben, melyből 903-mal kevesebb volt az alanyi jogon kiállított, 610-zel kevesebb a méltányossági alapon kiállított és 432-vel kevesebb a normatív alapon kiállított igazolvány⁵⁴.

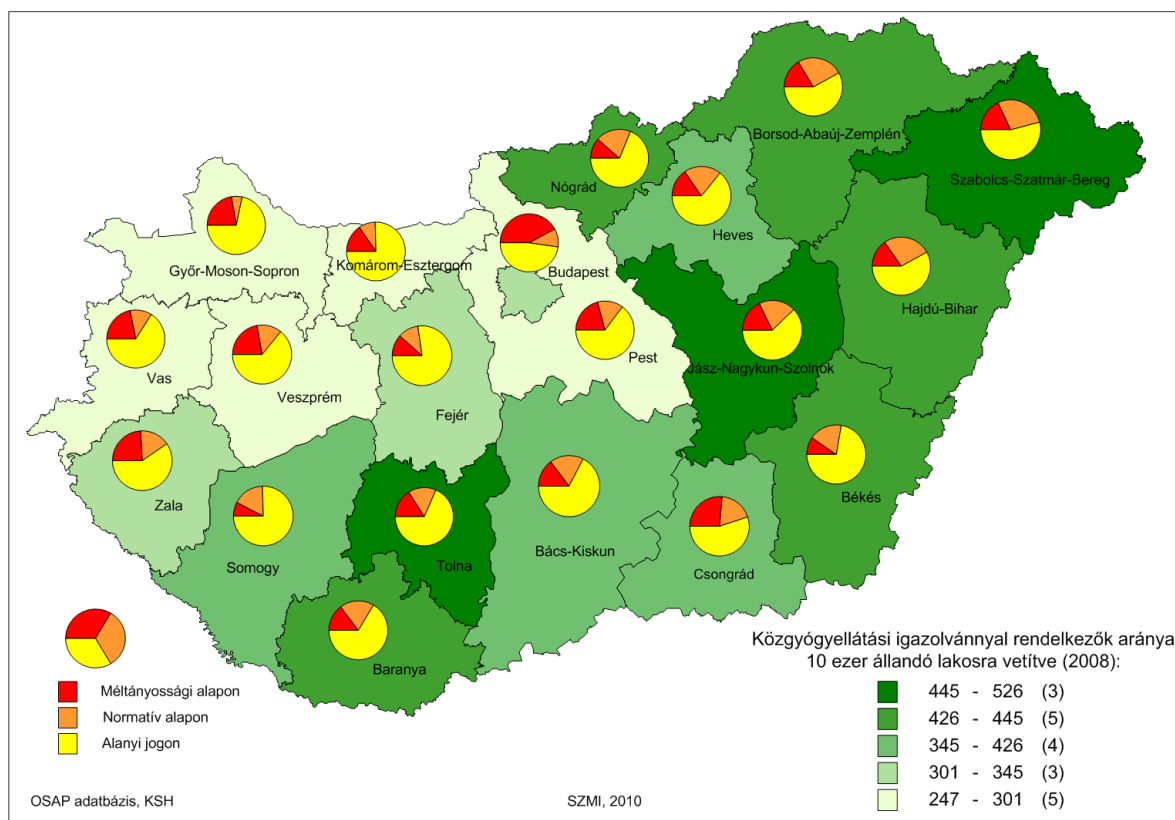
⁵⁴ Lásd melléklet

11. térkép Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők aránya 10 ezer állandó lakosra (2001)

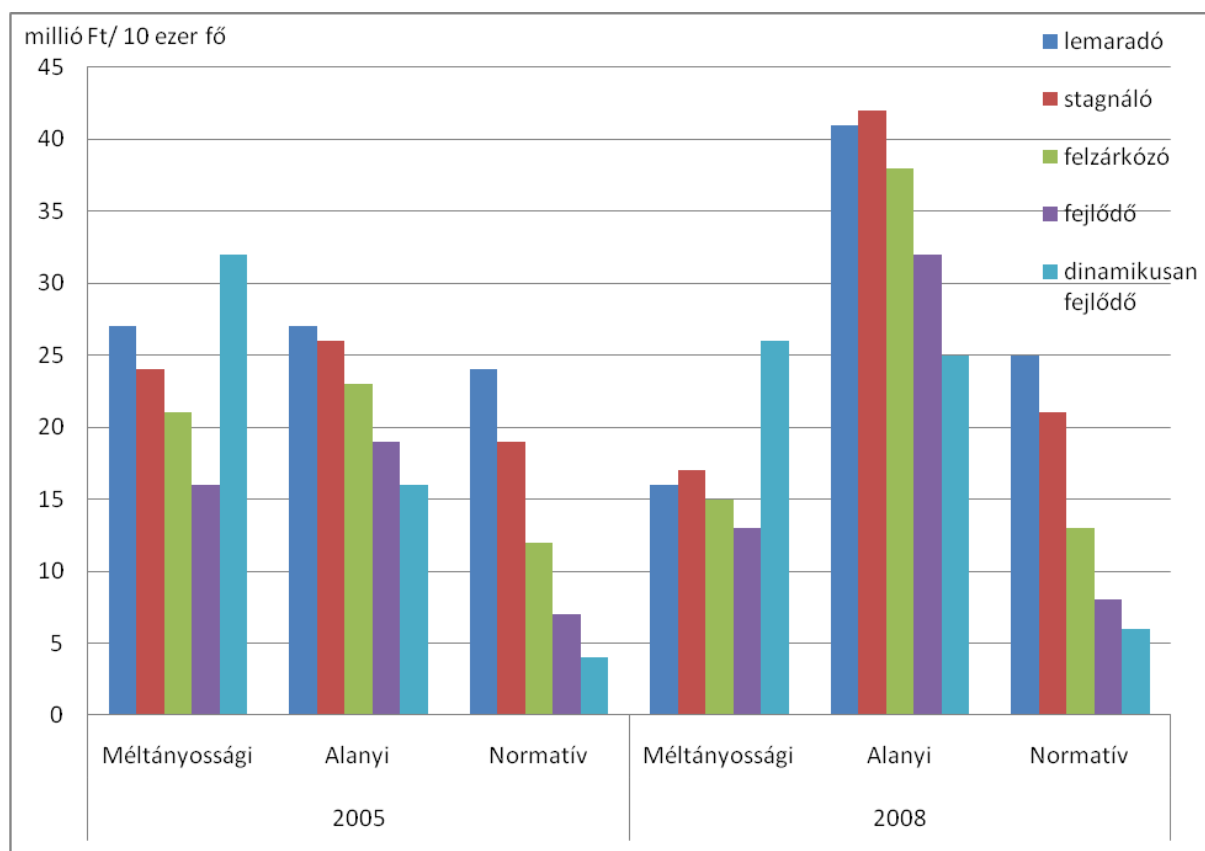
A 11. térképen jól látható, hogy az ország keleti felén nagyobb arányban voltak 2001-ben a közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők, mint a nyugati megyékben. A közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők aránya 10 ezer állandó lakosra vetítve az észak-alföldi megyékben volt a legmagasabb, azaz Jász-Nagykun-Szolnok, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Hajdú-Bihar megyékben, ahol 547 és 897 fő közé esett az arányuk. Ezen megyékben alanyi jogon jutottak a legtöbb közgyógyellátási igazolványhoz 2001-ben.

12. térkép Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők aránya 10 ezer állandó lakosra (2008)

2008-ra némileg változott a helyzet a megyék közti megoszlás tekintetében, ugyanis nem állíthatjuk, hogy kizárólag az ország keleti felén voltak nagy arányban a közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők. A legmagasabb arányban ugyanis Tolna, Jász-Nagykun-Szolnok és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyékben rendelkeztek közgyógyellátási támogatással 10 ezer állandó lakosra vetítve (12. térkép).

12. ábra: A 10 ezer főre jutó költség alakulása 2005-ben és 2008-ban a különböző fejlettségű településeknél

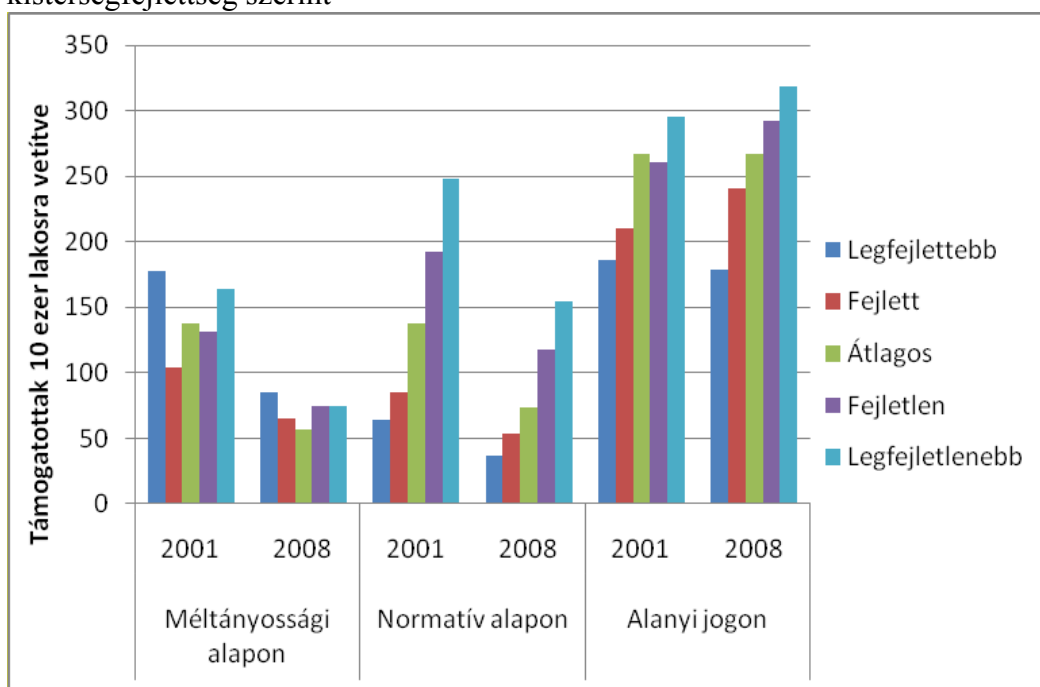

Forrás: ÁSZ, 2009:45

„A grafikonról látható, hogy 2008-ban a lemaradó településeken 1,46-szor nagyobb támogatás jut 10 ezer lakosra, mint a dinamikus fejlődőké. A közgyógyellátás reformját megelőző időszakban (2005. december 31.) ez az érték hasonló, 1,49 volt. Amennyiben a közgyógyellátás szociális kiegyenlítő funkciója jól működne, akkor a lemaradó települések lakóinál a jövedelemkülönbséggel arányos összeg jelenne meg. A 10. számú grafikonon látható, hogy településfejlettségi kategóriánként a gazdasági fejlettség növekedésével csökken a 10 ezer lakosra jutó közgyógyellátás támogatásának mértéke. Ezt a tendenciát a dinamikus fejlődő települések méltányos igazolványai törlik meg, amin a közgyógyellátási rendszer átalakítása sem segített. Az alanyi és normatív jogcímű 10 ezer lakosra jutó kifizetés minden településfejlettségi kategóriában növekedett, míg a méltányos kifizetések abszolút száma és aránya is csökkent a vizsgált időszakban.”⁵⁵ (11. ábra)

⁵⁵ ÁSZ Jelentés a közgyógyellátási rendszer működésének ellenőrzéséről, 2009.

13. ábra: Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők 10 ezer állandó lakosra vetített aránya kistérségfejlettség szerint

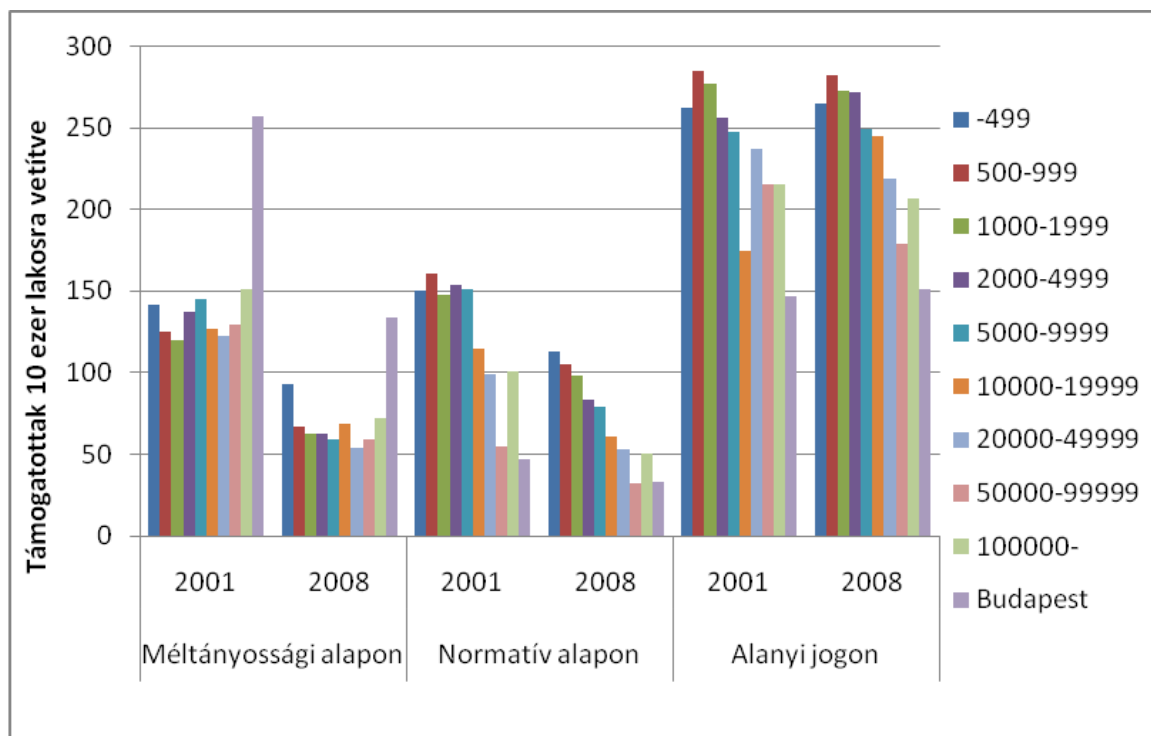

Forrás: OSAP

A 12. ábra jól mutatja, hogy normatív alapon mindkét évben a legfejletlenebb kistérségekben lakók kapták legmagasabb arányban a közgyógyellátást, valamint a legfejlettebb kistérségben a legkisebb arányban. Ugyanezt a tendenciát mutatják az alanyi jogon kiállított közgyógyellátási igazolványok oszlopai is. Az alanyi és a normatív alapon támogatottak esetében tehát mindkét évben megfigyelhető egy „lejtő”, miszerint a 10 ezer állandó lakosra jutó támogatottak aránya fordítottan arányos a fejlettséggel. Ez a tendencia a méltányos jogcímen kiállított igazolványok arányára nem érvényes egyik évben sem⁵⁶.

⁵⁶ Lásd: melléklet.

14. ábra: Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők aránya 10 ezer állandó lakosra vetítve népességnagyság szerint

Forrás: OSAP

A különböző típusú közgyógyellátási formában részesülők 10 ezer állandó lakosra vetített arányát településméret szerint vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a legtöbb közgyógyellátási igazolványt 2001-ben és 2008-ban is Budapesten állították ki, míg a többi településtípuson megközelítőleg hasonló volt az arány mindkét évben. A normatív alapon közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők arányánál már erős összefüggés tapasztalható a településméret és a támogatott arány között. Különösen 2008-ra igaz, hogy minél kisebb a település, annál nagyobb az igazolvánnyal rendelkezők aránya. Ehhez hasonló, de nem ennyire tiszta képet mutat az alanyi jogon támogatottak aránya: mind 2001-ben, mind 2008-ban az 500–999 fős településeken volt a legnagyobb, valamint a fővárosban a legkisebb ezen arány (13. ábra).

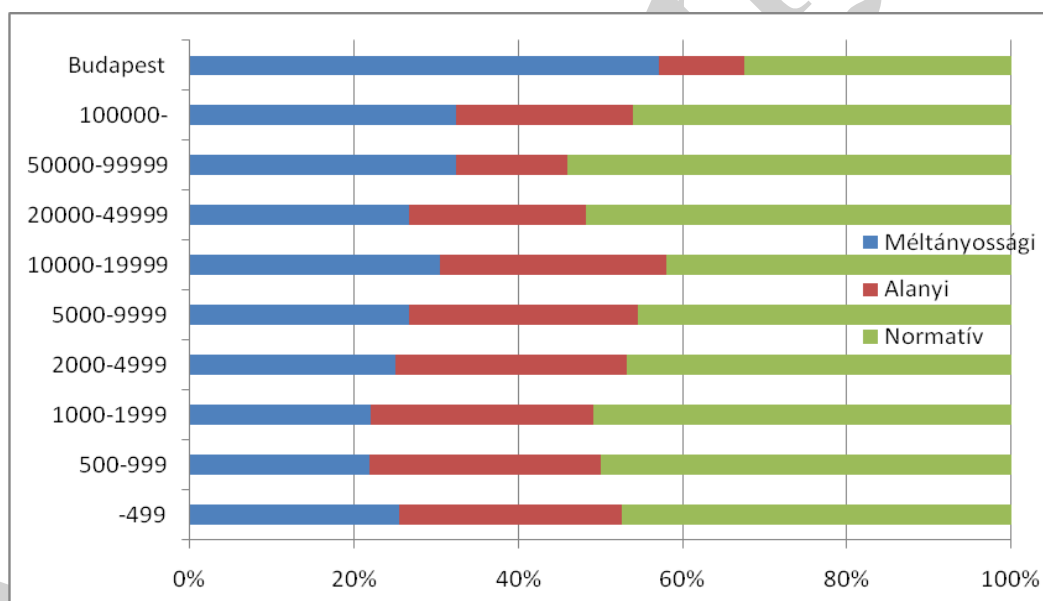
2001-ben a méltányossági alapon közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők aránya 10 ezer állandó lakosra vetítve Budapesten volt a legnagyobb, ami az összes ellátott 57,1 százalékát jelenti. Ez évben a legkisebb arányban az 1 000–1 999 fős településeken kaptak közgyógyellátást méltányossági alapon, ami a 2001-ben ellátást kapók 22 százalékát jelenti.

2008-ra ez annyiban változott, hogy a fővárosi legnagyobb arány már csak az összes közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkező 42 százalékát jelenti, valamint legkisebb arányba a 20 000–49 999 fős települések kerülnek, ami az összes 2008-ban ellátott 16,5 százaléka.

Normatív alapon 2001-ben a legkisebb arányban Budapesten kaptak közgyógyellátási támogatást, ami a 2001-ben összes közgyógyellátott 10,4 százalékát tette ki, 2008-ban pedig szintén a 10,4 százalékát. A legnagyobb arányban normatív jogcímen 2001-ben az 500–999 fős településeken állítottak ki közgyógyellátási igazolványt (27,1 százalék). 2008-ban már a legkisebb településeken volt a legmagasabb ez az arány (24 százalék).

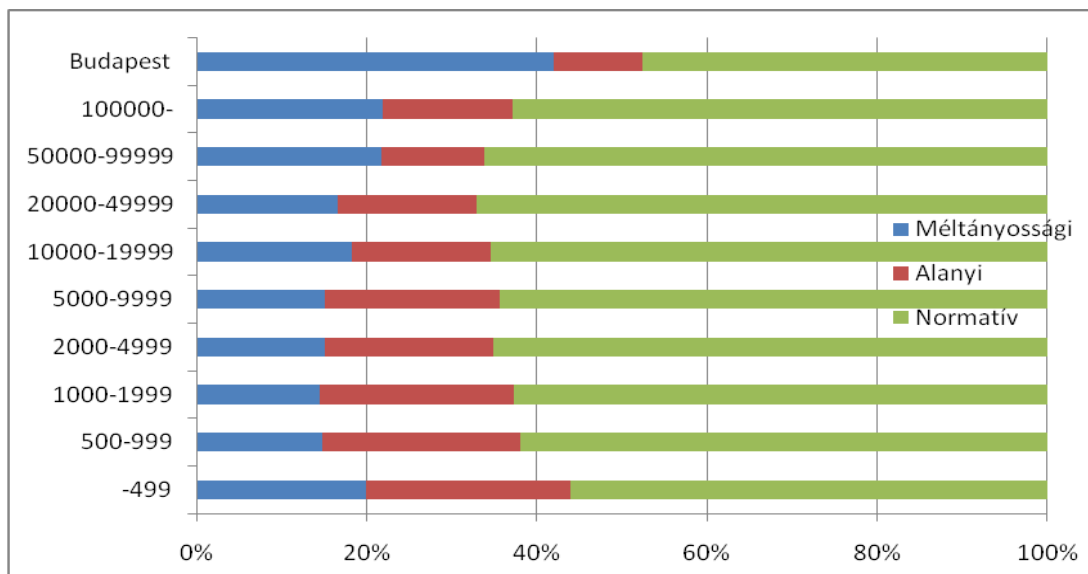
Alanyi jogon szintén az 500–999 fős településeken jutottak hozzá a legnagyobb arányban a közgyógyellátási támogatáshoz mind 2001-ben, mind pedig 2008-ban. A legkevesebben pedig a fővárosban kaptak alanyi jogú támogatást, ami 2001-ben az összes ellátott 32,5 százalékát, 2008-ban pedig a 47,6 százalékát jelentette (13. ábra).

15. ábra: Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők lakónépességre vetített aránya népességnagyság szerint, 2001.

Forrás: OSAP

16. ábra: Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők lakónépességre vetített aránya népességnagyság szerint, 2008.

Forrás: OSAP

40. táblázat: Méltányosságból kiadott igazolványok után a társadalombiztosításnak tárgyévben befizetett egy főre eső összeg (Ft), 2001–2008

	Méltányosságból kiadott igazolványok után a társadalombiztosításnak tárgyévben befizetett egy főre eső összeg (Ft)	Reálérték (2001=100)
2001	13301,7	100,0
2002	14418,5	102,9
2003	16266,7	110,9
2004	17053,2	108,9
2005	18502,0	114,0
2006	20114,5	119,3
2007	27881,8	153,1
2008	25523,0	132,1

Forrás: OSAP

Az alábbi táblázatban láthatjuk, hogy mennyiben változott a méltányosságból kiadott igazolványok után az önkormányzatok társadalombiztosításnak befizetett 1 támogatottra eső összege reálértéke 2001-hez képest. A reálérték növekedése folyamatosnak mondható, amely 2007-ben érte el csúcspontját, majd 2008-ra valamelyest visszaesett, de még így is 32,1 százalékponttal magasabb volt, mint 2001-ben.

Időskorúak járadéka

Papházi Tibor

Az időskorúak járadéka a szociális törvény hatályba lépésének idején még nem létezett, ez a támogatási forma csak 1998. január 1-től adható azoknak a nyugdíjkorhatárt betöltött személyeknek, akik nyugdíjjogosultsággal, megélhetést biztosító jövedelemmel nem rendelkeznek, ezért az időskorúak járadéka lényegében egy nyugdíjpótló támogatás. Ezt a támogatási formát a nyugdíjak 1997-es újraszabályozása hívta életre, ez tekinthető a bevezetésre került többpilléres nyugdíjrendszer 0. pillérének.⁵⁷ A szociális törvény későbbi módosításai során először az emelt összegű ellátási forma került beiktatásra, 2007. január 1-től pedig egy három jogosultsági szintből álló támogatási forma alakult ki, amelynek

1. csoportjába a 62. életévét, illetőleg a reá irányadó nyugdíjkorhatárt betöltött személyek tartoznak, akiknek saját és vele együtt lakó házastársa, élettársa jövedelme alapján számított egy főre jutó havi jövedelme nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 80%-át;
2. csoportjába az egyedülálló, 62. életévét, illetőleg a reá irányadó nyugdíjkorhatárt betöltött, de 75 évesnél fiatalabb személyek, akiknek havi jövedelme nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 95%-át;
3. csoportjába az egyedülálló, 75. életévét betöltött személyek, akiknek havi jövedelme nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 130%-át.

41. táblázat: Öregségi nyugdíjban, nyugdíjszerű ellátásokban, időskorúak járadékában részesülők száma (fő)

Megnevezés	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
60 évesek és idősebbek száma (január 1-jén)	2079224	2091476	2111585	2126027	2152120	2157257	2170467	2194308
Az öregségi nyugdíjasok száma	1667945	1664062	1657271	1637847	1643409	1658387	1676477	1716315
Korbetöltött rokkantsági nyugdíjasok száma	325285	336341	332677	344263	342310	351799	350553	361957
Időskorúak járadékában részesítettek havi átlagos száma	7747	7035	6679	6611	6449	6462	6328	6149
Tízezer 60 éves és idősebb lakosra jutó támogatott	37,3	33,6	31,6	31,1	30,0	30,0	29,2	28,0

Forrás: KSH, Szociális statisztikai évkönyvek.

⁵⁷ Ferge, i. m. 350.

Az időskorúak járadékában részesítettek száma viszonylag kevés. A 41. tábla adatai szerint mintegy félmillió olyan személy van a vizsgált években, aki 60 éves vagy idősebb, mégsem kap öregségi nyugdíjat, ami persze nem azt jelenti, hogy számukra semmiféle jövedelem nem áll rendelkezésre. Ennél nagyságrendekkel kevesebb, a tízezret sem éri el azok száma, akik időskorúak járadékából részesülnek. Ebből arra következtethetünk, hogy a nyugdíjkorhatárt betöltött, de öregségi nyugdíjban és időskorúak járadékában sem részesülők valamilyen más ellátásból részesülnek, illetve a törvény szigorú feltételei alapján (a kérelem elbírálásánál nemcsak a kérelmező, hanem vele együtt lakó házastárs, élettárs jövedelmét is figyelembe veszik), a kérelmezők nem válnak jogosulttá. Magukból az adatokból is arra következtethetünk, hogy ez az ellátási forma elsősorban a rokkantsági nyugdíj, de ezt megerősítik a korábbi kutatások eredményei is: „A korai és rokkantnyugdíjazás vált – más korrekt eszköz hiányában – a munkanélküliség kezelésének egyik fontos eszközévé (...) a munkanélküli ellátások olyan alacsonyok, hogy szinte azonnali elnyomorodást jelentenek az idősebbeknél. Aki tehát tehette, az a kilencvenes évek elején a rokkantsági nyugdíjba, vagy a korai nyugdíjba menekült.”⁵⁸ A rokkantnyugdíjba menekülést nyilván előmozdította, hogy az adatok szerint a korbetöltött rokkantsági nyugdíjasok nyugdíjainak átlagösszege csaknem eléri az öregségi nyugdíjasok nyugdíjainak átlagát, és egyre növekvően meghaladja az egytagú nyugdíjas korú háztartás létminimumát (43. tábla). A 2001–2008 évek átlagában mintegy 120 ezer azok száma a 60 éves és idősebbek közül, akik nem öregségi nyugdíjasok, és nem korbetöltött rokkantsági nyugdíjasok, közülük kevesebb mint 10 ezren kapnak időskorúak járadékát.

2001 és 2005 között a támogatást kérők száma valamelyest csökkenő trendet mutatott, az elutasítottak aránya pedig némileg növekvőt. (A 2006-os és 2007-es évek adatai az idősorban értelmezhetetlenek, mert 2006. január 1-től a törvény differenciálta az időskorúak járadékának havi összegét, ezért a korábbi támogatottaknak is – a jogosultsági csoport megállapításához – újra kellett kérelmezni ellátást.) 2001-ről 2008-ra a támogatást kérők száma 9,4%-kal nőtt, míg az elutasítottak száma 8,4%-kal lett kevesebb. Az adatok szerint az időskorúak járadékában részesülők száma 2001 óta egyenletesen csökken, a 60 éves és idősebbek számának növekedése miatt a tízezer megfelelő korú lakosra jutó segélyezett esetében még nagyobb a csökkenés. Vélhetően a csökkenés összefügg a jogosultság megszerezhetőségének feltételeivel, a 2008-as adatok viszont önmagukban ezt nem magyarázzák (42. tábla). Az

---

⁵⁸ Ferge, i. m. 344., 345.

elutasítások kis számába valószínűleg belejátszik az a Kőnig Éva által említett jelenség is, hogy az önkormányzatok igyekeznek lebeszélni a kérelem benyújtásáról azokat, akik meghaladják a jövedelemhatárt.⁵⁹

42. táblázat: Időskorúak járadékát kérők és elutasítottak száma

Megnevezés	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Támogatást kérők száma ^{a)} (fő)	1 378	989	1 481	1 228	1 125	7 363	3 179	1 508
Elutasítottak száma (fő)	95	80	130	76	106	70	1 446	87
Elutasítottak aránya (%)	6,9	8,1	8,8	6,2	9,4	1,0	45,5	5,8

Forrás: KSH, OSAP adatok.

a) A 2006-os és 2007-es adatok jelentős eltérését a korábbi évektől az okozza, hogy 2006. január 1-től a törvény differenciálta az időskorúak járadékának havi összegét, ezért a korábbi támogatottaknak is - a jogosultsági csoport megállapításához - újra kellett kérelmezni ellátást.

A kisszámú ellátott is meglehetősen kevés juttatásban részesül az időskorúak járadéka tekintetében (is). Az egy főre jutó havi átlagos összeg az öregségi nyugdíjminimumot sem éri el, 2001-ben annak csak 89,1%-a volt, 2005-ben 86,6%-kal elérte a vizsgált időszak mélypontját, aztán emelkedett és 2008-ban pedig 94,3%-a volt. Elgondolkodtató, hogy az öregségi nyugdíjminimum, amihez a legtöbb szociális ellátás, így az időskorúak járadékának a kialakítása is kötődik, 2001-ben alig haladta meg az egytagú nyugdíjasháztartás létminimumának a felét, annak 51,8%-a volt, 2008-ban pedig már csak 44,1%-a. Még erőteljesebben nyílik az olló, ha az öregségi nyugdíjasok átlagos nyugdíjaihoz viszonyítunk, mert ez magasabb, mint az egytagú nyugdíjasháztartás létminimuma, 2001-ben még csak 5,2, 2008-ban viszont már 27%-kal. A vizsgált időszakban az öregségi nyugdíjasok nyugdíjainak átlagösszege nőtt a legintenzívebben: 2001-hez képest 2,2-szeresére, míg az egytagú nyugdíjasháztartás létminimuma viszont csak 1,8 szeresére. Az időskorúak járadékának egy főre jutó havi összege viszont 2001-ről 2008-ra csak 64,7%-kal nőtt, bár ez 9%-kal meghaladja az öregségi nyugdíjminimum növekedését (43. tábla). Az olló a ráfordítások tekintetében is kimutatható. Míg az időskorúak járadékára fordított összeg a vizsgált időintervallumban 30,8%-kal nőtt, a Nyugdíjbiztosítási Alapból az öregségi nyugdíjakra fordított éves kiadás közelítőleg eléri az öregségi nyugdíjak átlagának növekedési ütemét, vagyis 2,13-szoros.

⁵⁹ Kőnig i. m. 44.

43. táblázat: Időskorúak járadékának egy főre jutó havi összege és összehasonlító mutatói

Év	Időskorúak járadéka egy főre jutó összege (Ft/hó)	Időskorúak járadékára felhasznált összeg (ezer Ft)	Öregségi nyugdíjasok nyugdíjainak átlagösszege, (Ft/hó)	Korbetöltött rokkantsági nyugdíjasok nyugdíjainak átlagösszege (Ft/hó)	Egytagú nyugdíjas korú háztartás létminimuma (Ft) a)	Öregségi nyugdíjminimum januárban, Ft
2001	16 314	1 516 617	37 172	35536	35 335	18 310
2002	18 159	1 533 063	43 368	41012	38 797	20 100
2003	19 156	1 536 041	50 652	47681	45 014	21 800
2004	20 313	1 611 407	57 326	53270	47 976	23 200
2005	21 390	1 655 308	63 185	58169	50 767	24 700
2006	24 081	1 867 240	69 145	62430	54 115	25 800
2007	25 638	1 946 863	74 326	66253	59 644	27 130
2008	26 876	1 983 316	81 974	71807	64 562	28 500

a) Adatforrás: KSH, OSAP adatok, Létminimum 2008 és Létminimum 2003, www.ksh.hu

A KSH adataiból következően tehát rosszabb annak a helyzete, aki nyugdíj (rokkantnyugdíj) helyett időskorúak járadékával kénytelen beérni: nemhogy felét sem kapja annak, mintha nyugdíjas lenne (az átlagos értékekkel számolva), hanem még ennek a kis összegnek az emelkedési üteme sem éri el a nyugdíjakét, az öregségi nyugdíj átlagosan nemcsak több, de gyorsabban is nő. A reálérték számításaink szerinti változását a 44. tábla mutatja.

44. táblázat: Az öregségi nyugdíj és az időskorúak járadékának reálérték változása, (%)

Megnevezés	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Öregségi nyugdíjak átlagának reálérték-változása (2001=100 %)	100,0	110,8	123,6	131,0	139,3	146,8	146,1	151,8
Időskorúak járadékának reálérték- változása (2001=100 %)	100,0	105,7	106,5	105,7	107,5	116,5	114,8	113,4

Forrás: SZMI SZECS számítások.

Az időskorúak járadékának elégtelensége különösen akkor válhat jelentőssé, ha tömegesen érik el a nyugdíjkorhatárt olyanok, akik elegendő szolgálati idő következtében öregségnyugdíj-jogosultságot nem szereztek, és családi támogatás hiányában segélyre szorulnak. A rászorultságot mutatja, hogy a decemberi adatok szerint 2001-ben még 70%-ban, 2008-ban pedig 59,5%-ban olyanok kapták az időskorúak járadékát, akiknél az egy főre jutó családi jövedelem a nyugdíjminimum felét sem érte el (45. tábla).

45. táblázat: Időskorúak járadékában részesülők száma az egy főre jutó családi jövedelem szerint, (fő)

Megnevezés		2003	2004	2005	2006	2007	2008
Decemberben támogatásban részesült összesen	fő	6 725	6 570	6 419	6 394	6 221	6 020
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ebből:							
az egy főre jutó családi jövedelem a nyugdíjminimum felét nem éri el	fő	4 766	4 788	4 499	4 063	3 850	3 583
	%	70,9	72,9	70,1	63,5	61,9	59,5
a nyugdíjminimum fele, illetve annál több, de a nyugdíjminimumot nem éri el	fő	1 959	1 782	1 920	1 911	1 896	1 715
	%	29,1	27,1	29,9	29,9	30,5	28,5
a nyugdíjminimumot eléri, illetve meghaladja	fő	0	0	0	420	475	722
	%	0,0	0,0	0,0	6,6	7,6	12,0

Forrás: KSH, OSAP adatok.

A statisztikákból az is kiolvasható, hogy az időskorúak járadékára szorulóknak nagyobb arányban fordulnak elő az urbanizációs lejtő alján. A tízezer 60 éves és idősebb lakosra jutó támogatott Budapesten és a nagyobb városokban a legkevesebb a vizsgált időszakunk elején és végén egyaránt. Az is látszik, hogy a kormányzati intézkedések próbálnak a legkisebb települések segítségére sietni, mert az egy főre jutó átlagos összegek alig mutatnak eltérést a településnagyság-kategóriák szerint, sőt még meg is előzhetik valamelyest a nagyobb településeket, de a fejlettségi különbségekből eredő hátrányokat végső soron nem tudják kompenzálni. Ez kiderül az említett kistérségi fejlettségi skála felhasználásával készült mutatókból: a fejlettebb térség nagyobb ráfordítást és nagyobb egy főre jutó támogatást valószínűsít, az összefüggés azonban nem teljesen lineáris (46. tábla).⁶⁰

⁶⁰ A 90-es évek elejének kutatási eredményei megfogalmazták a kisebb települések valamivel jobb mutatóinak egy alternatív magyarázatát is, amit Szalai Júlia elsősorban annak tulajdonít, hogy a pénzügyi ráfordításokban nem jelennek meg a nagyobb települések intézményellátottságához kapcsolódó előnyök. L. Szalai Júlia: A helyi önkormányzatok szociálpolitikájáról. In: Landau Edit-Simonyi Ágnes-Szalai Júlia-Vince Péter (szerk.): Az államtalanítás dilemmái: szociálpolitikai kényszerek és választások. Aktív Társadalom Alapítvány, 3. szám, Budapest 1995. 240-260, 255.

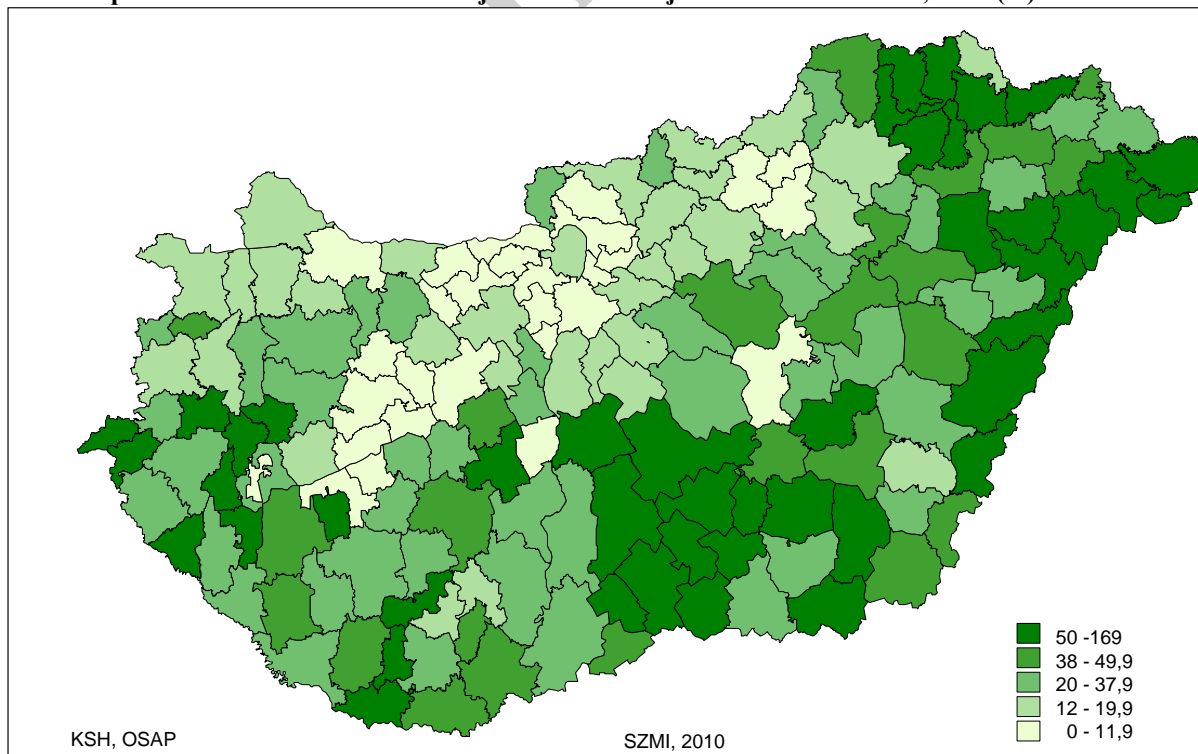
46. táblázat: Az időskorúak járadéka településnagyság-kategóriák és kistérség fejlettségi szintek szerint

Megnevezés	2001			2008		
	Tízezer 60 éves és idősebb lakosra jutó támogatott (fő)	Felhasznált összeg, ezer Ft	Egy főre jutó havi átlagos összeg (Ft)	Tízezer 60 éves és idősebb lakosra jutó támogatott (fő)	Felhasznált összeg, ezer Ft	Egy főre jutó havi átlagos összeg (Ft)
Népességnagyság						
– 499	66,8	94 438	16 848	57,3	127 830	27 180
500–999	54,6	121 718	16 149	46,4	169 947	27 242
1 000–1 999	53,2	198 848	15 892	37,6	236 129	26 483
2 000–4 999	44,4	261 364	16 155	37,1	366 848	26 497
5 000–9 999	52,2	192 335	16 474	41,6	265 097	26 304
10 000–19 999	48,2	192 727	16 270	30,4	229 420	27 100
20 000–49 999	35,3	164 735	16 482	25,9	218 753	26 782
50 000–99 999	17,8	51 085	16 577	12,4	65 069	28 652
100 000–x	32,9	141 372	16 180	19,2	153 893	27 288
Budapest	11,8	97 995	16 900	10,7	150 330	27 486
Összesen	37,1	1 516 617	16 314	27,8	1 983 316	26 876
Kistérségfejlettség^{a)}						
Legfejletlenebb	70,9	275 563	15 906	50,5	320 951	26 396
Fejletlen	63,9	286 514	16 345	53,5	392 432	26 268
Átlagos	52,6	340 517	16 360	42,4	464 806	26 805
Fejlett	30,9	177 612	16 717	21,1	214 975	27 789
Legfejlettebb	22,0	436 411	16 362	16,2	590 152	27 298
Összesen	37,7	1 516 617	16 314	28,0	1 983 316	26 876

Forrás: KSH, OSAP adatok.

a) A kistérség fejlettség mutató tízezer azonos korúra vonatkozó értékei a kiszámítás sajátosságai miatt eltérhetnek a KSH adatoktól.

13. térkép: Tízezer 60 éven felüli lakosra jutó időskorúak járadékában részesülő, 2008 (fő)

Ha a tízezer 60 éven felüli lakosra jutó időskorúak járadékában részesülőket Magyarország kistérségeit mutató térképre vetítjük, látható, hogy elsősorban az Alföldön, Északkelet-Magyarországon és a Dunántúl déli részein részesülnek ebből a támogatásból az átlagosnál többen.

Munkaadany

Köztemetés és temetési segély

Nagy Katalin

A temetési segélyt és a köztemetést a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény szabályozza.

A települési önkormányzat képviselő-testülete temetési segélyt nyújthat annak, aki a meghalt személy eltemettetéséről gondoskodott annak ellenére, hogy arra nem volt köteles, vagy tartására köteles hozzátartozó volt ugyan, de a temetési költségek viselése a saját, illetve családja létfenntartását veszélyezteti.

A jogosultság megállapítása szempontjából figyelembe vehető jövedelemhatárt önkormányzati rendeletben a lakásfenntartási támogatásnál jelzettek szerint kell megállapítani. Azaz az egy főre számított havi családi jövedelemhatárt úgy kell szabályozni, hogy az az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegénél, egyedül élő esetén annak 150 százalékánál alacsonyabb nem lehet.

A segély összege nem lehet kevesebb a helyben szokásos legolcsóbb temetés költségeinek 10 százalékánál, de elérheti annak teljes összegét, ha a temetési költségek viselése a kérelmezőnek, vagy családjának a létfenntartását veszélyezteti.⁶¹ A temetési segély természetbeni ellátásként is megállapítható.⁶² Temetési segély nem állapítható meg annak, aki a hadigondozásról szóló törvény alapján temetési hozzájárulásban részesül.

Köztemetésről a haláleset szerinti önkormányzat polgármesterének kell gondoskodnia, annak a vagyontalan személynek közköltségen történő eltemettetéséről, akinek nincs vagy nem lelhető fel tartásra köteles és képes hozzátartozója, vagy az eltemettetésre köteles személy az eltemettetésről nem gondoskodik.

Az elhunyt személy elhalálozása időpontjában fennálló lakóhelye (utolsó lakóhely) szerinti települési önkormányzat a köztemetés költségét köteles megtéríteni a haláleset helye szerint illetékes, a közköltségen történt eltemettetésről gondoskodó önkormányzatnak. Az utolsó lakóhely szerinti települési önkormányzat a költségeket hagyatéki teherként a területileg illetékes közjegyzőnél bejelenti, vagy az eltemettetésre köteles személyt a köztemetés költségeinek megtérítésére kötelezi. Amennyiben az elhunyt személynek utolsó lakóhelye

---

⁶¹ Szoc t. 46 §.

⁶² Szoc t. 47. § (1) bek. d./)

nem volt, vagy az nem ismert, a temetési költséget viselő önkormányzat úgy jár el, mint az utolsó lakóhely szerinti települési önkormányzat.

47. táblázat: A temetési segéllyel kapcsolatos pénzbeli és természetbeni támogatások adatai 2001–2008

	Esetek száma (eset)		
	pénzbeli	természetbeni	Összesen
2001	71 058	328	71 386
2002	76 297	367	76 664
2003	70 192	460	70 652
2004	62 790	311	63 101
2005	62 319	286	62 605
2006	56 577	489	57 066
2007	54 112	359	54 471
2008	49 144	173	49 317

Forrás: Szociális statisztikai évkönyv

A temetési segéllyel kapcsolatos pénzbeli és természetbeni támogatások adataiból jól látszik, hogy 2001 és 2008 között a pénzbeli támogatás eseteinek száma csaknem 2/3-ára esett vissza. A temetési segélyben részesített esetek jóval nagyobb mértékben pénzbeli támogatást kapnak, mint természetbeni támogatást.

A temetési segéllyel kapcsolatos pénzbeli támogatást igénylő esetek száma az évek alatt folyamatosan csökkent, kivéve a 2002-es évet, amikor is ugrásszerűen megnőtt az esetszám, majd a következő évtől folyamatos csökkenés figyelhető meg.

A temetési segéllyel kapcsolatos természetbeni támogatást igénylő esetek száma igen alacsonynak mondható a pénzbeli támogatásokhoz képest.

48. táblázat: A temetéssel kapcsolatos főbb támogatások adatai, 2001–2008

	Köztemetés				Temetési segély			
	esetek száma	felhasznált összeg (ezer Ft)	egy esetre jutó átlagos összeg (Ft)	reálérték	esetek száma	felhasznált összeg (ezer Ft)	egy esetre jutó átlagos összeg (Ft)	reálérték
2001	5 698	250 197	43 910	100,00	71 386	953 384	13 355	100,00
2002	5 873	289 855	49 354	106,74	76 664	1 051 145	13 771	97,92
2003	6 388	353 629	55 358	114,35	70 652	1 087 602	15 394	104,55
2004	6 275	326 989	52 110	100,79	63 101	1 121 471	17 773	113,02
2005	6 527	378 005	57 914	108,12	62 605	1 194 102	19 074	117,08
2006	7 008	425 429	60 706	109,08	57 066	1 144 142	20 049	118,45
2007	5 858	447 944	76 467	127,22	54 471	1 128 450	20 717	113,33
2008	5 590	452 181	80 891	126,85	49 317	1 067 812	21 652	111,63

Forrás: Szociális statisztikai évkönyv

A 48. táblázatban szereplő adatokból kiolvasható, hogy köztemetésben jóval kevesebb személyt részesítenek, mint temetési segélyben, s számuk 2001 és 2008 között nem változott

drasztikus mértékben. 2001 és 2006 között csupán némi növekedés figyelhető meg, ami 2007-től kezdve csökkenni kezdett. 2001-ben 5 698 eset részesült köztemetésben, 2008-ban pedig 5 590. Az évek alatt a legtöbb köztemetésben részesített eset 2006-ban volt, akkor 7 008 esetről beszélhetünk. Azonban a köztemetésre felhasznált összeg az évek során majdnem duplájára növekedett, úgy, mint az egy esetre felhasznált átlagos összeg is. Ez esetben 2001-ben 250 197 ezer Ft-ról beszélhetünk, 2008-ban pedig már 452 181 ezer Ft-ról a felhasznált összeg tekintetében.

A köztemetésben részesítetteknel az egy esetre jutó átlagos összeg a reálérték tekintetében 2001 és 2008 között növekedést mutat. Mégpedig úgy, hogy 2001-től 2003-ig folyamatosan nő, de 2004-ben 13,6 százalékponttal visszaesik. Majd 2005-től ismét növekvő tendencia mutatható, mely 2007-ben eléri csúcspontját. A 2008-as évben 26,8 százalékponttal magasabb volt, mint a 2001-es bázisévben.

A temetési segélyre felhasznált összeg és az egy esetre felhasznált összeg is növekedést mutat 2001 és 2008 között, de korántsem akkorát, mint azt a köztemetésnél láthattuk. A temetési segélyre felhasznált összeg 2001-ben 953 384 ezer Ft volt, ami 2008-ra 1 067 812 ezer Ft-ra emelkedett.

A táblázatban azt is láthatjuk, hogy mennyiben változott a temetési segélyben részesítetteknel az egy esetre jutó átlagos összeg reálértéke 2001-hez képest. A reálérték növekedése folyamatosnak mondható, kivéve a 2002-es évet, amikor csökkenés mutatkozott. A reálérték 2006-ban érte el csúcspontját, majd 2008-ra fokozatosan visszaesett, de még így is 11,6 százalékponttal magasabb volt, mint 2001-ben.

49. táblázat: A temetéssel kapcsolatos főbb támogatások adatai régiók szerint, 2008

	Köztemetés			Temetési segély		
	esetek aránya 1000 halálózásra vetítve	felhasznált összeg (ezer Ft)	egy esetre jutó átlagos összeg (Ft)	esetek aránya 1000 halálózásra vetítve	felhasznált összeg (ezer Ft)	egy esetre jutó átlagos összeg (Ft)
Közép-Magyarország	55,0	127 005	65 332	276,6	292 218	29 873
Közép-Dunántúl	42,4	56 813	97 283	387,9	110 590	20 690
Nyugat-Dunántúl	25,8	33 526	103 157	419,6	118 288	22 399
Dél-Dunántúl	36,7	49 498	105 091	434,8	106 325	19 075
Észak-Magyarország	31,6	42 200	77 431	493,6	136 185	16 012
Észak-Alföld	45,1	71 870	82 514	460,0	194 644	21 907
Dél-Alföld	46,6	71 269	83 846	325,6	109 555	18 428
Összesen/ átlag	43,2	452 181	87 808	381,2	1 067 805	21 198

Forrás: Szociális statisztikai évkönyv

A 49. táblázatban láthatjuk a temetéssel kapcsolatos főbb támogatások adatait a 2008-as évre vonatkozóan. A köztemetési esetek aránya Közép-Magyarországon volt a legmagasabb, és a Nyugat-Dunántúlon a legalacsonyabb az említett évben. A köztemetésre felhasznált összeg is ezek tükrében oszlik meg a régiók között, azaz 127 005 ezer Ft volt Közép-Magyarországon és 33 526 ezer Ft a Nyugat-Dunántúlon. Az egy esetre jutó átlagos összeget nézve azonban másként alakult a régiók közötti megoszlás. Dél-Dunántúlon jutott a legmagasabb összeg egy esetre átlagosan, ami 105 091 Ft-nak felelt meg és, ami átlagosan 19,7 százalékkal magasabb összeg, mint az egy esetre jutó átlagos összeg.

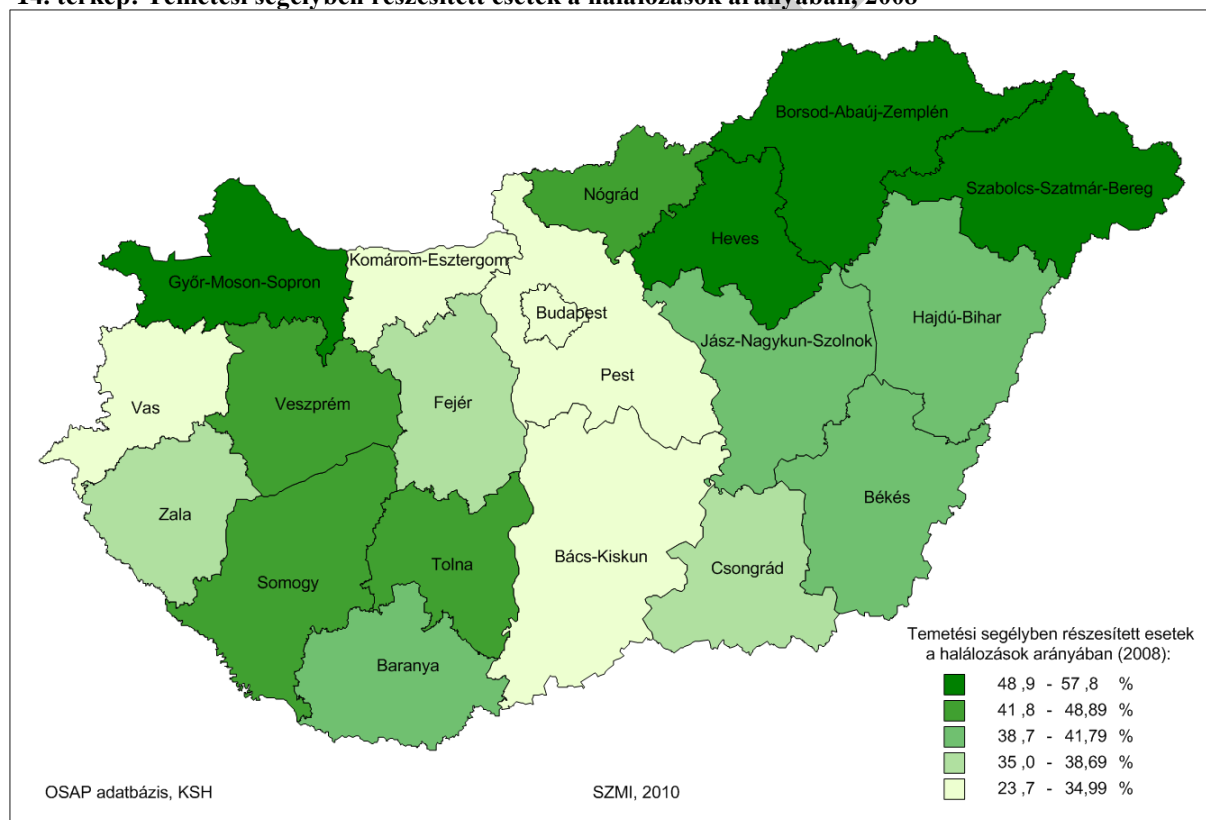
A temetési segélyben részesített aránya Észak-Magyarországon volt a legmagasabb 2008-ban és a Dél-Alföldön a legalacsonyabb. Temetési segélyre összesen 1 067 805 ezer Ft-ot fordítottak a magyarországi önkormányzatok 2008-ban. Ebből a legtöbbet Közép-Magyarországon, ahol 292 218 ezer Ft-ot használtak fel erre a célra, a legkevesebbet pedig Dél-Dunántúlon. Az egy esetre jutó átlagos összeg tekintetében a legmagasabb összeg szintén Közép-Magyarországon fordult elő, 29 873 Ft-tal, amely 40,9 százalékkal magasabb összeget jelent átlagosan, mint az egy esetre jutó átlagos összeg.

A legalacsonyabb egy esetre jutó összeg pedig Észak-Magyarországon volt 16 012 Ft-tal, amely 24,5 százalékkal kevesebb az egy esetre jutó átlagos összegtől.

A melléklet 11. táblázatában láthatjuk a temetéssel kapcsolatos főbb támogatások adatait a 2008-as évre vonatkozóan megyei bontásban. A köztemetésre felhasznált összeg is hasonlóan oszlik meg a megyék között, mint a köztemetésben részesült esetek száma, azaz 34 030 ezer Ft volt Pest megyében, a legalacsonyabb 6 231 ezer Ft-tal Győr-Moson-Sopron megyében. Az egy esetre jutó átlagos összeget nézve azonban másként alakult a megyék közötti megoszlás. Vas megyében jutott a legmagasabb összeg egy esetre átlagosan, ami 131 928 Ft-nak felelt meg 2008-ban.

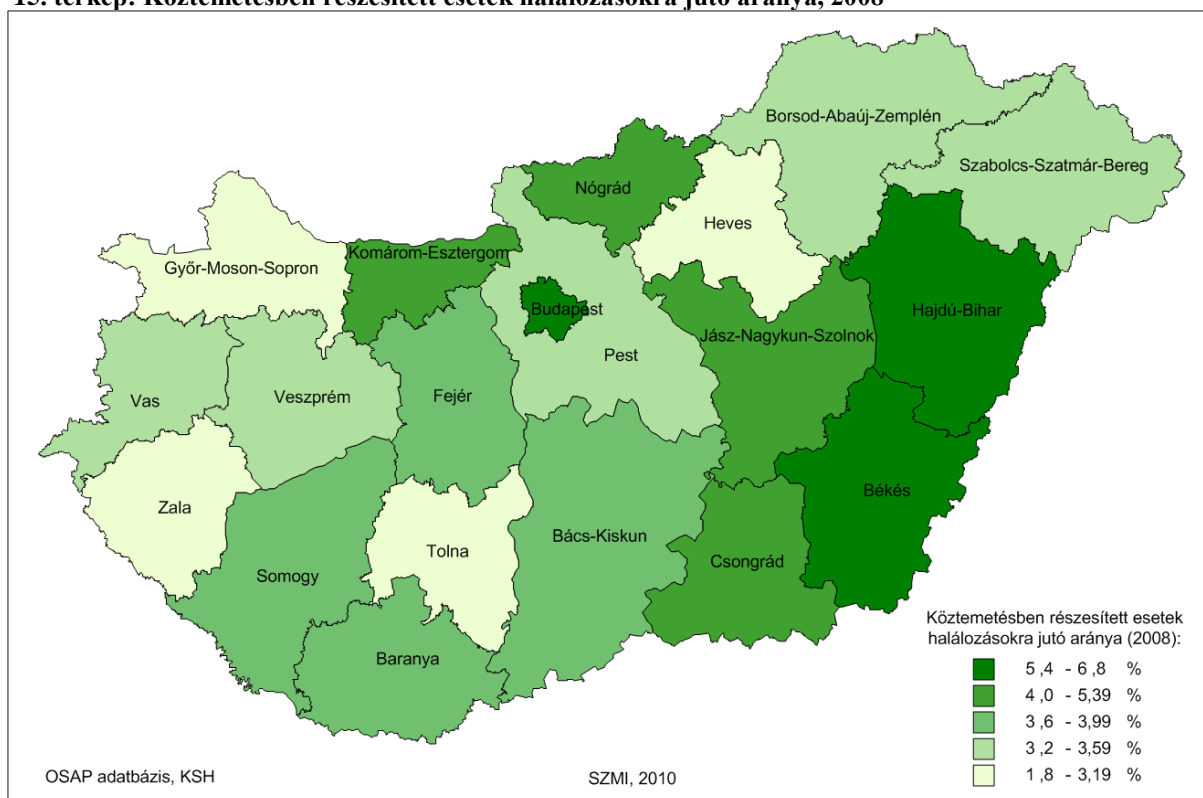
A temetési segélyben részesítetteknél a legmagasabb összeget Budapesten és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében használták fel, a legkevesebbet pedig Nógrád megyében, ahol 20 695 ezer Ft-ot használtak fel összesen temetési segélyre 2008-ban. Az egy esetre jutó átlagos összeg tekintetében a legmagasabb összeg szintén a fővárosban fordult elő, a megyéket tekintve pedig Győr-Moson-Sopron megyében 25 216 Ft-tal, a legalacsonyabb egy esetre jutó összeg pedig Nógrád megyében volt 14 204 Ft-tal.

14. térkép: Temetési segélyben részesített esetek a halálozások arányában, 2008

A temetési segélyben részesített esetek aránya a halálozásokra vetítve 2008-ban négy megyében a legmagasabb: Győr-Moson-Sopron, Heves, Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyékben, ahol ez az arány 48,9 és 57,8 százalék közé esik (14. térkép).

15. térkép: Köztemetésben részesített esetek halálozásokra jutó aránya, 2008

A köztemetésben részesített esetek aránya a halálozásokra vetítve 2008-ban Békés és Hajdú-Bihar megyékben és Budapesten volt a legmagasabb, valamint Győr-Moson-Sopron, Zala, Tolna és Heves megyékben a legalacsonyabb, ahol az arány 1,8 és 3,19 százalék közé esik (15. térkép).

50. táblázat: A temetéssel kapcsolatos főbb támogatások adatai népességnagyság szerint, 2008

	esetek száma (eset)		egy esetre jutó átlagos összeg (Ft)	
	100 halálozásra jutó köztemetésben részesített eset	100 halálozásra jutó temetési segélyben részesített eset	köztemetés	temetési segély
–499	2,9	63,9	94 213	17 654
500–999	3,0	62,7	91 694	15 666
1000–1999	2,8	61,1	97 875	16 375
2000–4999	3,1	48,6	91 538	16 464
5000–9999	3,5	34,6	97 699	18 287
10000–19999	3,7	35,6	90 835	23 668
20000–49999	5,7	32,1	82 149	26 901
50000–99999	4,5	23,4	99 982	20 610
100000–	4,5	25,4	64 252	34 061
Budapest	6,8	23,7	62 441	34 681

Forrás: OSAP

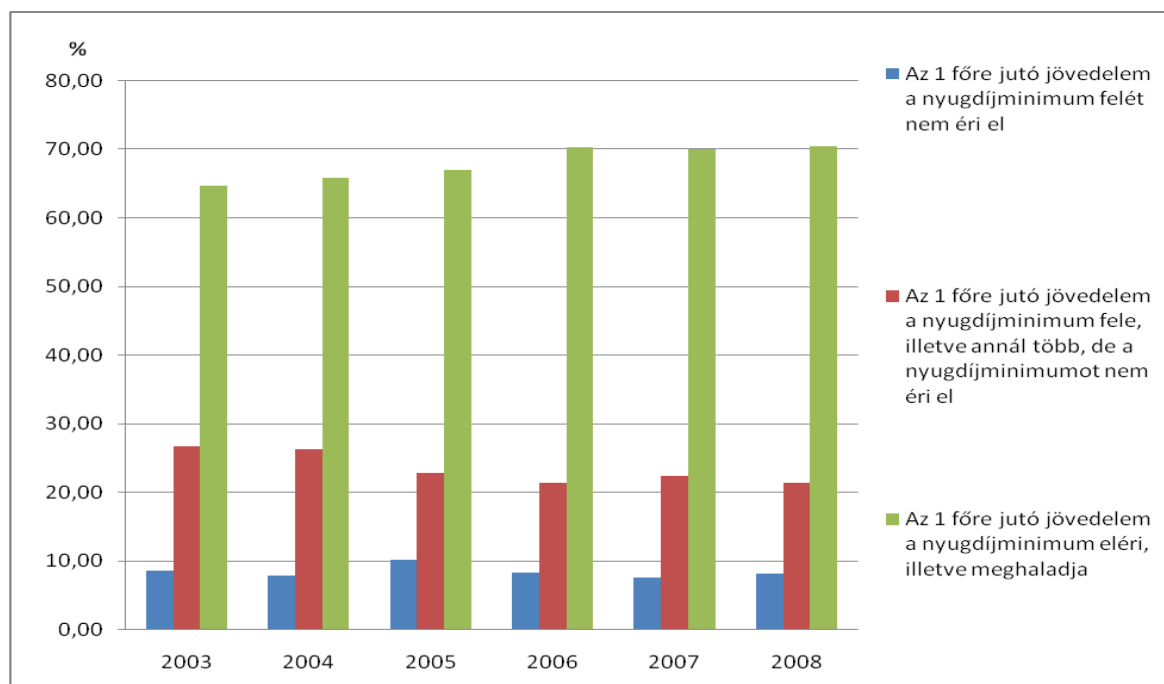
A 50. táblázatban népességnagyság szerinti bontásban láthatóak a temetéssel kapcsolatos főbb támogatások adatai és a 100 halálózásra jutó köztemetésben és temetési segélyben részesített esetek aránya a 2008-as évre vonatkozóan. A köztemetésben részesített esetek 100 halálózásra jutó aránya Budapesten a legmagasabb és az 1000–1999 fős településeken a legalacsonyabb. Az egy köztemetésben részesített esetre jutó átlagos összeg Budapesten a legalacsonyabb 62 441 Ft-tal és az 50 000–49 999 fős településeken a legmagasabb 99 982 Ft-tal 2008-ban.

A temetési segélyben részesített esetek arányai lényegében a köztemetésnél elmondottak ellentétei. Itt ugyanis a 100 halálózásra jutó temetési segélyben részesített esetek aránya a legkisebb településeken a legnagyobb és az 50 000–99 999 fős településeken pedig a legalacsonyabb. Az egy esetre jutó átlagos összeg is hasonlóképpen alakul, mégpedig akképpen, hogy az 500-999 fős településeken jut a legkisebb összeg egy temetési segélyben részesített esetre,. Budapesten viszont 34 681 Ft az egy temetési segélyben részesített esetre jutó átlagos összeg.

Köztemetések aránya a településnagysággal nő, melynek lehetséges oka, hogy a nagyobb településeken jobban magukra maradnak az idős emberek, és nincs, aki haláluk után eltemesse őket. Valószínű, hogy a nagyobb városokban inkább az urnás temetést preferálják, ami olcsóbb is, így magyarázható az ott köztemetésre felhasznált kisebb összeg.

A temetési segély aránya viszont a településnagysággal fordítottnan nő, de az összeg nagysága ezzel ellentétes, melyek egyik lehetséges oka, hogy több a szegény, de az önkormányzatok is szegényebbek és így kevesebbel tudják támogatni a rászorulókat.

17. Ábra: Temetési segélyben részesítettek aránya a család egy főre jutó jövedelme szerint, 2003-2008

Forrás: Szociális statisztikai évkönyv

A 16. ábrán a temetési segélyben részesítettek számát láthatjuk a család egy főre jutó jövedelme szerint a 2003-as és a 2008-as évre vetítve, melynek oka, hogy az adatgyűjtésben⁶³ csak 2003-tól jelentkeznek az ezekkel kapcsolatos adatok.

Láthatjuk, hogy az egy főre jutó nyugdíjminimum alapján temetési segélyben részesítettek száma 2003 és 2008 között folyamatosan csökkent. E kritérium alapján támogatásban részesített családok száma 2003-ban 5 650 volt, míg 2008-ban már csak 4 561.

Azon támogatottak száma, ahol a családban az egy főre jutó jövedelem a nyugdíjminimum felét nem éri el, 2005-ig növekvő tendenciát mutat, azonban 2005 után folyamatosan csökken. 2003-ban még 487 ezen családok száma, de 2008-ra már csak 371. Összességében az e családokba tartozó támogatottak vannak a legkevesebben.

A 15. táblázatban⁶⁴ látható a temetési segélyben részesítettek száma százalékos megoszlásban a család egy főre jutó jövedelme szerint megynként. Azoknál a segélyezetteknél, akiknél az egy főre jutó jövedelem a nyugdíjminimum felét sem éri el, Közép-Magyarországon

⁶³ KSH Szociális Statisztikai Évkönyv

⁶⁴ Lásd: melléklet

tapasztalható a legnagyobb arányú csökkenés. Fejér megyében 23,3 százalékkal esett vissza a segélyt kapók aránya 2003 és 2008 között. Növekedés is megfigyelhető például Baranya megyében, ahol 20,6 százalékkal nőtt az említett jövedelmi kategóriába sorolt segélyezettek száma.

Azon segélyezetteknél, akiknél a család egy főre jutó jövedelme a nyugdíjminimum fele, illetve annál több, de azt meg nem haladja, azoknál 2003-hoz képest a Dél-Dunántúlon, Somogy megyében csökkent legnagyobb arányban a segélyezettek száma. A legnagyobb arányú növekedés szintén a dél-dunántúli megyében figyelhető meg.

Somogy megyében 23,8 százalékkal csökkent és Baranya megyében 17,7 százalékkal nőtt azoknak a temetési segélyben részesített egyéneknek a száma, akik családjában az egy főre jutó jövedelem eléri, illetve meghaladja a nyugdíjminimum összegét.

51. táblázat: A halálozások száma és a temetéssel kapcsolatos főbb támogatások adatai régiók szerint, 2008

	Halálozások száma	Köztemetés		Temetési segély		Köztemetés és temetési segély összesen	
		esetek száma	Halálozásokra jutó esetek aránya, %	esetek száma	Halálozásokra jutó esetek aránya, %	esetek száma	Halálozásokra jutó esetek aránya, %
Közép-Magyarország	35 370	1 944	5,5	9 782	27,7	11 726	33,2
Közép-Dunántúl	13 722	584	4,3	5 345	39,0	5 929	43,2
Nyugat-Dunántúl	12 643	325	2,6	5 281	41,8	5 606	44,3
Dél-Dunántúl	12 821	471	3,7	5 574	43,5	6 045	47,1
Észak-Magyarország	17 232	545	3,2	8 505	49,4	9 050	52,5
Észak-Alföld	19 314	871	4,5	8 885	46,0	9 756	50,5
Dél-Alföld	18 256	850	4,7	5 945	32,6	6 795	37,2
Összesen	129 358	5 590	4,3	49 317	38,1	54 907	42,4

SZMI-SZECS

2008-ban Közép-Magyarországon volt a legmagasabb a halálozások száma, mint ahogyan azt láthatjuk az 51. táblázatban. Elhunytak közül a köztemetésben részesítettek aránya Közép-Magyarországon a legmagasabb, valamint Nyugat-Dunántúlon a legalacsonyabb, úgymint a köztemetésben részesített esetek száma is mutatja.

52. táblázat: Köztemetésre és temetési segélyre felhasznált összegek különbségei, 2001–2008

	Köztemetésre felhasznált összeg		Temetési segélyre felhasznált összeg	
	millió Ft	%	millió Ft	%
2001	250	20,79	953	79,21
2002	290	21,61	1 051	78,39
2003	354	24,54	1 088	75,46
2004	327	22,57	1 121	77,43
2005	378	24,04	1 194	75,96
2006	425	27,10	1 144	72,90
2007	448	28,42	1 128	71,58
2008	452	29,75	1 068	70,25

SZMI-SZECS

A köztemetésre felhasznált összeg tekintetében 2001-től folyamatos növekedés figyelhető meg. 2008-ra a 2001-ben felhasznált összeg az 1,8-szeresére nőtt.

A temetési segélyre felhasznált összeg szintén növekedést mutat az évek során, de korántsem annyit, mint azt a köztemetés esetében láttuk. De az szemmel látható, hogy temetési segélyre jóval nagyobb összeget fordítanak, mint köztemetésre, holott nyilvánvaló, hogy százalékában 2001-től folyamatosan csökkent a temetési segélyre fordított összeg (52. táblázat).

Egyéb önkormányzati támogatások

Papházi Tibor

Az „egyéb önkormányzati támogatásokat” a szociális törvény nem tárgyalja részletesen, így bizonyos értelemben az átmeneti segély fogalomkörébe tartoznak azok az önkormányzati juttatások is, amelyeket a szociális statisztika egyéb önkormányzati támogatások néven említ. Horváth Ágota is az átmeneti segély körében említi az olyan támogatásokat, mint pl. a „nyugdíjasok karácsonyi segélyét”, vagy a cukorbetegség segélyét.⁶⁵ Az egyéb önkormányzati támogatások fogalomkörébe tehát mindazok a juttatások odatartoznak, amelyeket a szociális törvény külön nem nevesít, de az önkormányzatoknak módjában áll, kifejezett eseti támogatásként valamilyen rászoruló csoport számára átadni a Szociális törvény⁶⁶ alapján. Ez a támogatás tekinthető a leginkább szubszidiárius jellegűnek: az önkormányzat teljesen a helyi adottságokra, illetve ismeretekre alapozva dönthet abban a kérdésben, hogyan és miként használja fel az ebben a keretben rendelkezésre álló forrásait.

53. táblázat: Az egyéb önkormányzati támogatások alapadatai

Év	Pénzben támogatott személyek	Természetben támogatott személyek	Támogatott személyek összesen	Támogatott esetek összesen	Pénzbeli támogatásra fordított összeg (ezer Ft)	Természetbeni támogatásra fordított összeg (ezer Ft)	Támogatásra fordított összeg összesen (ezer Ft)
2001	137991	142931	279672	961634	1049278	799733	1849011
2002	119215	165940	283025	904333	1116403	1083276	2199679
2003	123183	150753	272600	638324	1039530	1010167	2049697
2004	122473	155570	276826	754850	1230815	1152025	2382840
2005	126676	165974	290462	786028	1768641	1237007	3005648
2006	145447	164866	303794	911997	1659859	1286197	2946056
2007	124941	158293	279184	716359	1705910	1176240	2882150
2008	144860	164381	307996	670006	1935482	1322509	3257991

Forrás: KSH, OSAP adatok.

Az 53. tábla adataiból látható, hogy egyéb önkormányzati támogatás adatainak a trendje sok szempontból ellentétes az átmeneti segély alakulásával. Az egyéb önkormányzati támogatásban részesültek száma ugyanis 2001 óta, ha nem is egyenletesen, de valamelyest növekedett 2008-ra: míg 2001-ben 2,3-szor annyian kaptak átmeneti segélyt, mint egyéb önkormányzati támogatást, 2008-ban már csak 1,4-szer annyian. Még inkább kimutatható

⁶⁵ Horváth Ágota i. m. 280, 281. old.

⁶⁶ Szt. 26§

növekedés a támogatásra fordított összeg tekintetében, ahol 2001-ben a különbség még 2,5-szeres volt, 2008-ban már szintén csak 1,4-szeres (54. tábla).

54. táblázat: Egyéb önkormányzati támogatások és az átmeneti segély összehasonlító adatai

Megnevezés	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Átmeneti segélyre fordított összeg összesen (ezer Ft)	4 568 262	5 093 136	4 820 999	5 265 831	5 365 345	5 271 624	4 672 999	4 706 035
Egyéb önkormányzati támogatásokra fordított összeg összesen (ezer Ft)	1 849 011	2 199 679	2 049 697	2 382 840	3 005 648	2 946 056	2 882 150	3 257 991
Átmeneti segély egy főre jutó átlagos összege (Ft/év)	7 146	7 654	8 034	9 008	9 522	10 245	10 402	11 255
Egyéb önkormányzati támogatás egy főre jutó átlagos összege (Ft/év)	6 611	7 772	7 519	8 608	10 348	9 698	10 323	10 578
Átmeneti segéllyel támogatott személyek összesen	639 252	665 406	600 090	584 587	563 481	514 556	449 252	418 126
Egyéb önkormányzati támogatással támogatott személyek összesen	279 672	283 025	272 600	276 826	290 462	303 794	279 184	307 996
Átmeneti segéllyel támogatottak és egyéb önkormányzati támogatásokban részesítettek hányadosa	2,3	2,4	2,2	2,1	1,9	1,7	1,6	1,4
Átmeneti segély és egyéb önkormányzati támogatásra fordított összeg hányadosa	2,5	2,3	2,4	2,2	1,8	1,8	1,6	1,4

Forrás: KSH, OSAP adatok.

A ráfordítások és a támogatásban részesültek viszonyának következtében az egyéb önkormányzati támogatások egy főre jutó, ugyancsak évi összege nem sokkal marad el az átmeneti segély egy főre jutó összegétől, sőt egyes években meg is haladhatja azt. Jelentős különbség viszont az átmeneti segéllyel való összehasonlításnál, hogy az egyéb önkormányzati támogatások esetében a pénzben támogatott személyek aránya egyik évben sem éri el az összes támogatott felét, ez tehát elsősorban egy természetbeli támogatási forma. Viszont a pénzbeli támogatásra fordított összegek nemcsak nagyobbak, de nagyobb mértékben is nőnek, mint a természetbeliek: előbbi esetben a növekedés 2001-ről 2008-ra 84,5%-os, utóbbinál 65,4%-os (55. tábla).

55. táblázat: Egyéb önkormányzati támogatások mutatói

Év	Egy főre jutó éves átlagos összeg (Ft/év)	Egy főre jutó összeg reálérték-változása (2001=100 %)	Egy esetre jutó átlagos összeg (Ft/év)	Támogatott személyek száma tízezer lakosra	Pénzben támogatott személyek aránya (%)	Egy személyre jutó esetek száma	Pénzbeli támogatásra fordított összeg aránya
2001	6611	100,0	1923	274	49,3	3,4	56,7
2002	7772	111,6	2432	278	42,1	3,2	50,8
2003	7519	103,2	3211	269	45,2	2,3	50,7
2004	8608	110,6	3157	274	44,2	2,7	51,7
2005	10348	128,3	3824	288	43,6	2,7	58,8
2006	9698	115,7	3230	301	47,9	3,0	56,3
2007	10323	114,1	4023	277	44,8	2,6	59,2
2008	10578	110,2	4863	307	47,0	2,2	59,4

Forrás: KSH, OSAP adatok, SZMI SZECS számítások.

Az egyéb önkormányzati támogatásoknak az átmeneti segélynél is még inkább alkalomhoz kötődő jellegével függhet össze, hogy a településnagyság kategóriák mentén a vizsgált mutatók nem mutatnak olyan egyenletes összefüggést, mint az eddig látott segélytípusok esetében. A 2001. és a 2008. évi adatokból csak az egyértelmű, hogy az ezer fő alatti településeken a legnagyobb a támogatásban részesítettek 10 ezer lakosra jutó aránya, de sem a felhasznált összeg, sem az egy főre jutó támogatás mértéke nem mutat összefüggést a településnagysággal. A településfejlettség szerint viszont 2008-ban egyértelműen megmutatkozik, hogy a legfejletlenebbtől a legfejlettebbig haladva nő a felhasznált összeg és az egy főre jutó felhasznált összeg mennyisége is, 2001-ben ez az egyenes vonalú összefüggés a legfejletlenebb kategória eltérése miatt nem töretlen. Mindez valószínűleg ennek a segélytípusnak a jóval esetlegesebb jellegével magyarázható.

56. táblázat: Az egyéb önkormányzati támogatások településnagyság-kategóriák és kistérség fejlettségi szintek szerint

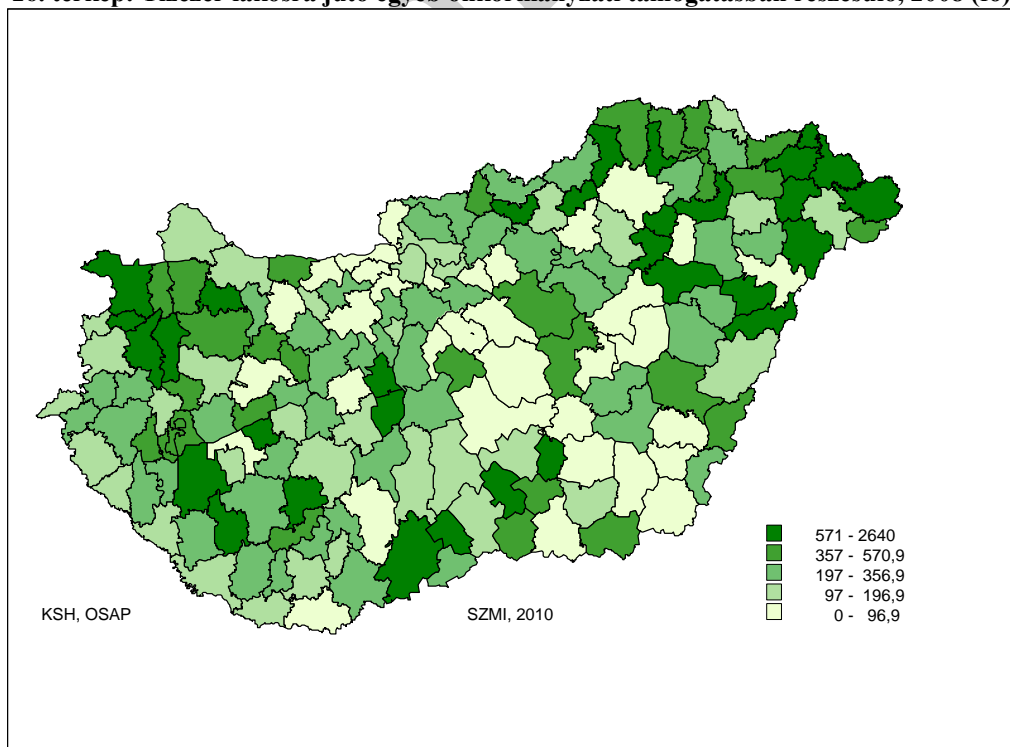
Megnevezés	2001			2008		
	Tízezer lakosra jutó támogatott (fő)	Felhasznált összeg, ezer Ft	Egy főre jutó havi átlagos összeg (Ft)	Tízezer lakosra jutó támogatott (fő)	Felhasznált összeg, ezer Ft	Egy főre jutó havi átlagos összeg (Ft)
Népességnagyság						
- 499	523,2	66 005	4 517	630,4	134 945	7 607
500- 999	552,0	160 643	5 816	624,7	223 570	7 357
1 000- 1 999	380,8	214 917	6 057	442,8	429 032	10 521
2 000- 4 999	249,1	172 762	4 575	262,0	345 066	8 872
5 000- 9 999	180,0	106 363	6 245	235,7	135 111	5 967
10 000-19 999	374,4	217 890	5 266	293,3	359 453	10 751
20 000-49 999	165,3	164 963	8 228	257,5	402 697	13 003
50 000-99 999	114,9	153 884	17 394	302,6	273 478	12 751
100 000-x	151,1	214 069	12 009	167,4	131 715	6 799
Budapest	335,8	377 515	6 391	307,4	822 924	15 726
Összesen	274,2	1 849 011	6 611	306,6	3 257 991	10 578
Kistérségfejlettség^{a)}						
Legfejletlenebb	391,1	204 943	5 115	391,4	279 927	7 547
Fejletlen	332,0	158 195	4 165	401,4	339 453	7 834
Átlagos	304,0	240 328	4 996	262,4	384 968	9 696
Fejlett	225,4	245 187	7 493	306,3	493 507	11 503
Legfejlettebb	240,9	1 000 358	8 281	284,0	1 760 136	12 142
Összesen	273,7	1 849 011	6 611	306,6	3 257 991	10 578

Forrás: KSH, OSAP adatok.

a) A kistérség fejlettség mutató tízezer azonos korúra vonatkozó értékei a kiszámítás sajátosságai miatt eltérhetnek a KSH-adatoktól.

Az egyéb önkormányzati támogatásoknak az átmeneti segélyezéssel való hasonlóságát az alábbi térkép is mutatja, amely ugyancsak egyetlen elosztást mutat kistérségek szerint.

16. térkép: Tízezer lakosra jutó egyéb önkormányzati támogatásban részesülő, 2008 (fő)

Lakáscélú támogatás

Papházi Tibor

Bár a lakáscélú támogatás szintén rászorultságtól függő támogatás, jellegében mégis egészen más, mint az eddig említett segélyek. A lakáscélú támogatás ugyanis definíciószerűen nem segély, tehát nem egy minimális jövedelmet biztosító ellátás azok számára, akiknek nem elégséges a jövedelmük, és más forráshoz sem tudnak hozzájutni.⁶⁷ A lakáscélú támogatásról 2001-ben született kormányrendelet szerint⁶⁸ ez a támogatás általában a méltányolható lakásszükségletek kielégítését szolgálja, méghozzá elsősorban házasok és többgyermekes fiatal családok számára nevesítetten. A rendelet alapján nyújtható támogatások a lakásépítési (-vásárlási) kedvezmény, az akadálymentesítési támogatás, a fiatalok otthonteremtési támogatása, valamint kamattámogatások és az önkormányzatok támogatása többek között az önkormányzati lakásállomány növelése, lakóépületek korszerűsítése avagy idősök otthonainak létesítése érdekében. A rendelet megszabja, hogy lakás építéséhez, vásárlásához, állandó használati jog megszerzéséhez közvetlen támogatások akkor igényelhetők, ha az igénylőnek, házastársának, élettársának és gyermekének, valamint a vele együttköltöző családtagjainak lakástulajdona, állandó lakáshasználati joga nincs, illetve e jogok ingatlan-nyilvántartási bejegyzésére irányuló kérelme nincs folyamatban, továbbá önkormányzati tulajdonban lévő, illetőleg szolgálati jogviszonyhoz vagy munkakörhöz kötött lakásra bérleti jogviszonya nincs, vagy arról érvényesen írásban lemondott és a bérbeadó azt írásban elfogadta. Lakásvásárlás esetén a közvetlen támogatás akkor igényelhető, ha az eladó az igénylőnek a Polgári Törvénykönyv szerint nem közeli hozzátartozója és nem élettársa. A közvetlen támogatás nyújtásának feltétele továbbá, hogy az igénylő(k) és az együtt költöző(k) a rendelkezésükre álló anyagi eszközöket az építési költség vagy a vételár kiegyenlítésére használják fel. Csak méltányolható lakásszükségletre vehető igénybe, és a kedvezmény ugyanazon gyermek vagy más eltartott családtag után csak egy alkalommal érvényesíthető.

Ez a jogszabály 2001. február 1-jével lépett hatályba, idősorunk kezdő évét tehát meghatározza, de csak 2006-ig, amikor az Alkotmánybíróság a 17/2006. (V. 17.) AB-határozatában több helyen is alkotmányellenesnek találta, többek között a rendeletnek a települési önkormányzatok által nyújtható támogatások vonatkozásában is, mely szerint az

---

⁶⁷ Ferge i. m. 307.

⁶⁸ 12/2001. (I. 31.) Korm. rendelet a lakáscélú állami támogatásokról.

önkormányzatok kamatmentes kölcsönt, illetőleg részben vagy egészben vissza nem térítendő támogatást nyújthattak a rászoruló családok részére lakótelek, új vagy használt lakás megszerzéséhez, lakás bővítéséhez, korszerűsítéséhez, felújításához, fenntartásához, illetve lakáscélú kölcsön törlesztőrészeleteinek, lakás lakbérének megfizetéséhez, vagy más, a lakással kapcsolatos költségeik viseléséhez. A 3/2005-ös kormányrendelet módosító hatására a lakáscélú támogatásokról szóló kormányrendeletbe került az ún. szocpol is, azaz a lakásépítési kedvezmény és a fiatalok otthonteremtési támogatásának intézménye. Elemzésünk szempontjából ez azt jelenti, hogy a lakáscélú támogatásokkal kapcsolatos idősorainkban a 2006–2008-as évek összehasonlíthatósága a korábbi évekkel ugyancsak korlátozott, mert ezekre az évekre csak az egyes önkormányzatok helyi rendeletei nyújthattak útmutatást a támogatás tartalmi kérdéseit illetően.

57. táblázat: Lakáscélú támogatás adatai

Megnevezés		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
A tárgyévben helyi támogatásban részesültek száma (fő)		14069	19113	16830	15017	12644	11378	9874	6862
Tízezer lakosra jutó támogatott (fő)		13,8	18,8	16,6	14,9	12,5	11,3	9,8	6,8
Megállapított helyi támogatás összege összesen (ezer Ft)		3217421	4107077	4758215	3415224	3750753	3729453	3120246	2633977
Ebből:	részben vagy egészben vissza nem térítendő támogatás	829776	1442647	1889812	975815	1336083	1260209	1108279	1006748
	kamatmentes kölcsön	2387645	2664530	2868403	2439409	2414670	2469244	2011967	1627229
Egy főre jutó átlagos összeg (Ft/év)		228689	214889	282722	227424	296643	327778	316006	383850
Részben vagy egészben vissza nem térítendő támogatás aránya (%)		25,8	35,1	39,7	28,6	35,6	33,8	35,5	38,2

Forrás: KSH, OSAP adatok.

Ellentétben a lakásfenntartási támogatással, 57. táblánk adatai szerint az idősorunkat a jogszabályváltozások láthatóan nem befolyásolták, feltehetőleg azért, mert a lakáscélú támogatás mindössze négy adathelyének a kitöltését – legalábbis 2008-ig – a változás nem érintette lényegesen az adatszolgáltató önkormányzatok szempontjából. Erről a támogatásról is az mondható el, hogy a támogatásban részesültek száma 2002 óta folyamatosan csökken, 2001-ről 2008-ra több mint felével. Csökkent a támogatásra fordított összeg is, a 2003-as 4,8 milliárdos csúcsról 2,6 milliárdra. A csökkenés nem egyenletes és 2001-hez viszonyítva csak 18,1 %-os, aminek következtében az egy főre jutó támogatás összege kétharmaddal nagyobbodott, de így sem éri el 2008-ban a 400000 Ft-ot az átlagos egy főre jutó támogatás éves összege. Az OSAP-statisztikában a támogatásnak kétféle módja jelenik meg: a részben

vagy egészben vissza nem térítendő támogatás és a kamatmentes kölcsön. Előbbi a vizsgált években mindig kisebb arányú, ami arra vallhat, hogy az önkormányzatok számára még mindig kisebb teher, ha csak a kamatoktól esnek el. Az önkormányzatok teherbíró képességével való összefüggést erősíti, hogy a nagyobb településeken a lakáscélú támogatásra fordítható összeg, és az egy főre jutó összeg is magasabb, legfőképpen a településfejlettséggel való összefüggésben mutatkozik ez meg (58. tábla).

58. táblázat: Lakáscélú támogatások mutatói településnagyság kategóriák és kistérség fejlettségi szintek szerint

Megnevezés	2001			2008		
	Tízezer 60 éves és idősebb lakosra jutó támogatott (fő)	Felhasznált összeg, ezer (Ft)	Egy főre jutó havi átlagos összeg (Ft)	Tízezer 60 éves és idősebb lakosra jutó támogatott (fő)	Felhasznált összeg, ezer (Ft)	Egy főre jutó havi átlagos összeg (Ft)
Népességnagyság						
—499	31,5	60 551	68 886	12,3	45 040	131 696
500—999	34,1	112 584	65 993	13,3	83 486	129 838
1 000—1 999	16,2	175 142	115 991	9,9	181 326	199 041
2 000—4 999	15,4	290 106	124 402	8,0	232 524	196 057
5 000— 9 999	17,1	283 736	175 038	6,8	163 077	249 735
10 000—19 999	15,1	453 172	272 012	11,4	729 261	561 402
20 000—49 999	10,9	368 382	279 289	4,6	275 265	496 868
50 000—99 999	11,0	294 570	348 604	4,4	165 349	531 669
100 000—x	11,1	790 095	605 901	4,2	454 664	931 689
Budapest	5,1	389 083	439 146	2,8	303 985	639 968
Összesen	13,8	3 217 421	228 689	6,8	2 633 977	383 850
Kistérségfejlettség						
Legfejletlenebb	19,0	201 066	103 270	8,8	123 589	148 011
Fejletlen	18,2	284 897	136 772	9,4	259 787	255 696
Átlagos	17,7	427 547	152 969	10,0	426 118	282 011
Fejlett	15,2	454 507	206 126	7,2	358 276	355 433
Legfejlettebb	10,0	1 849 404	367 018	4,9	1 466 207	588 366
Összesen	13,8	3 217 421	228 689	6,8	2 633 977	383 850

Forrás: KSH, OSAP adatok.

Az 58. tábla azt mutatja, hogy bár a két év összehasonlíthatósága kétséges, az egy főre jutó havi átlagos összeg nő a települések nagyságával, mind pedig a kistérségi fejlettséggel.

Rendszeres gyermekvédelmi segélyek

Goldmann Róbert

A létfenntartási gondokkal küszködő családokban nevelkedő gyermekek rendszeres pénzbeli támogatása régi eleme a hazai segélyezési rendszernek. A már rendszerváltás előtt is létező rendszeres nevelési segélyt⁶⁹ 1997-től egy új normatív segélytípus váltotta fel, amely azóta számtalan törvénymódosítás eredményeként három néven is szerepelt. A 2001–2008 közötti vizsgált időszakban kezdetben kiegészítő családi pótléknak nevezték, majd 2003. február közepétől ismét visszakapta „eredeti” nevét, és rendszeres gyermekvédelmi támogatás lett, mígnem 2006-tól napjainkig rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény lett a törvényben elfogadott neve.

A segélytípus 1997-es bevezetésekor elsődleges célja – összhangban a törvény⁷⁰ alapszempléjével – az volt, hogy „elősegítse a gyermek családi környezetben történő ellátását, nevelését, és megelőzze a gyermek kiemelését a családból”. Ezt a szociálisan hátrányos helyzetben lévő családok rendszeres havi anyagi támogatásán keresztül kívánta elérni. 2000-től ez a rendszeres havi támogatás a tanulói vagy hallgatói jogviszonnyal rendelkező gyermekek esetében megnövekedett egy kormányrendeletben⁷¹ meghatározott összegű – a 2001–2005 között a havi támogatási összeggel megegyező – évenként egyszeri szeptemberi kiegészítéssel is.

2006. január elsejétől alapvető változás következett be a rendszeres gyermekvédelmi segélyezés gyakorlatában. A rendszeres gyermekvédelmi támogatást felváltó rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény már nem tartalmaz havi rendszerességgel kifizetendő pénzbeli támogatási elemet. A korábban rendszeres gyermekvédelmi támogatásként folyósított összeget a családtámogatási rendszer komplex átalakításának keretén belül a gyermekek után járó adókedvezménnyel együtt beolvasztották a családi pótlék összegébe. Az új segély célja így már elsősorban annak igazolása lett, hogy a gyermek szociális helyzete alapján jogosult meghatározott kedvezmények (pl. gyermekétkeztetés normatív kedvezményének) igénybevételére. Közvetlenül a családnak történő kifizetésként csak az évente immár kétszer (júliusban és novemberben) adott támogatás maradt.

⁶⁹ 51/1986. (XI. 26.) MT-rendelet a kiskorúakról való állami gondoskodásról, valamint a szülő és a gyermek kapcsolattartásának szabályozásáról

⁷⁰ 1997. évi XXXI. törvény, a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

⁷¹ 271/2000. (XII. 26.) Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról
szó 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet módosításáról

Az évek során nemcsak a segély neve, de megítélésének feltételei is változtak, bár e változások korántsem voltak olyan drasztikusak. Alapfeltétele mindvégig az volt, hogy a gyermeket gondozó családjában az egy főre jutó havi jövedelem ne haladja meg a meghatározott jövedelemküszöböt, és a családban történő nevelkedés nem álljon a gyermek érdekével ellentétben. A jövedelemküszöböt az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének meghatározott %-ban határozták meg. A 2005 végéig érvényes egységes 100%-ról ez 2008-ra több lépcsőben, 125%-ra, illetve egyedülállók, tartósan beteg vagy fogyatékos gyermeket nevelők, illetve nagykorúvá vált, de még tanuló segélyezetttek esetében 135%-ra nőtt.

2000-től a jövedelemteszt kiegészül egy vagyontesztrel is, ahol a vagyontárgyak egyenkénti értéke nem haladhatta meg öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 25-, majd 20-szorosát, és együttes értékük sem lehetett több 75-, majd 70-szeresnél.

A segély rendszeres havi összegét kezdetben az öregségi nyugdíjminimum 20%-ában határozták meg gyermekenként. 2001-ben, 2002-ben és 2003-ban a támogatás összegét a törvény szövege már fix összegben nevesítette (4000 Ft, 4200 Ft, 4600 Ft). 2004–2005-ben ismét visszatértek a nyugdíjminimum alapján történő meghatározásra, 2 százalékponttal 22%-ra növelve a segély összegét. A 2000-ben bevezetett évi egyszeri kiegészítés összegét 2006-ig kormányrendeletekben, majd 2006-ban a gyermekvédelmi törvényben, ezt követően pedig a költségvetési törvényben állapították meg.

A rendszeres gyermekvédelmi támogatás 2003-as „újból” bevezetése után az addig egységes támogatási összeget differenciálttá tették. Az egyéb feltételek fennállása esetén emelt összegű (az alapösszeg duplájának megfelelő) rendszeres havi támogatás illette meg azt az adóköteles jövedelemmel nem rendelkező, tartásra köteles, nyugellátásban, baleseti nyugellátásban, nyugdíjszerű rendszeres szociális pénzellátásban, vagy időskorúak járadékában részesülő hozzátartozót, akit a gyámhivatal a gyermek gyámjául rendelt.⁷²

Az önkormányzatoknak 2006-ig lehetőségük volt a támogatásokat természetbeni ellátás formájában – elsősorban az általános iskolás gyermekek tankönyv- és tanszerellátásának támogatásaként, a tandíj, egészségügyi szolgáltatásért fizetendő térítési díj, illetve egyéb ellátás kifizetésének átvállalásként – nyújtani. A jogalkotók ezt a lehetőséget különösen a védelembe vett gyermekek esetében tartották indokoltnak.⁷³

---

⁷² 2006 után a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény bevezetése után – melyhez már nem társult havi rendszerességgel történő kifizetés – ezen csoport részére vezették be a kiegészítő gyermekvédelmi kedvezményt.

⁷³ Egy rövid másfél hónapos időtartamig, 2003.01.01. és 2003.02.14. között, a védelembe vett gyermekek részére kötelező volt természetben biztosítani ezt az ellátást.

A segélyezés szabályozásában történt változások jól nyomon követhetők az idősoros adatokon. A segélyezett létszám 2001–2005 közötti csökkenő tendenciáját követő, 2005 és 2006 közötti zuhanás egyértelműen a közvetlen havi rendszerességgű pénzbeli támogatás megszüntetésének tudható be. A közvetlen havi pénzkifizetés elmaradásával járó „népszerűségvesztés” csak lassan kompenzálódik. 2007-től azonban egyértelmű növekedés látható, ami a segélyezés kereteit leginkább meghatározó jövedelemküszöb folyamatosan növelésének volt köszönhető.

A 2001–2005 közötti apadás leginkább a jövedelemküszöb és a reáljövedelmek egyenlőtlen emelkedésével magyarázható.

59. táblázat: A rendszeres gyermekvédelmi segély főbb adatai 2001–2008 között

Év	Segély megnevezése	támogatásban részesítettek átlagos száma	felhasznált összeg (millió Ft)	egy támogatottra jutó éves összeg (Ft)	Reálértéken %	Egy támogatottra jutó havi/alkalmankénti összeg (Ft)		
						tényleges	Reálértéken %	jogszabály szerint
2001	Kiegészítő	780 296	39 266	50 322	100,0	3871	100,0	4000
2002	családi pótlék	757 858	39 449	52 053	98,2	4004	98,2	4200
2003	Rendszeres	704 105	39 757	56 464	101,8	4343	101,8	4600
2004	gyermekvédelmi	670 167	42 111	62 837	106,1	4834	106,1	5104
2005	támogatás	663 054	44 710	67 431	109,8	5187	109,8	5434
2006*	Rendszeres	444 760	4 410	9 916	100,0**	4958	101,1	5000
2007	gyermekvédelmi	489 966	4 897	9 994	93,3**	4997	94,3	5000
2008	kedvezmény	513 070	5 641	10 995	96,8**	5497	97,8	5500

SZMI

* A 2006-os adatok csak a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre vonatkozó adatok. Ebben az évben kifutó jelleggel még folyósítottak rendszeres gyermekvédelmi támogatást is (41 740 főnek), de őket, illetve az erre költött 1890 millió Ft-ot a táblázat nem tartalmazza.

** A reálértékek itt a 2006-os évhez viszonyítottak.

Miután a közvetlen kifizetések döntő része 2006-tól beépült a családi pótlékba, nem meglepő, hogy a segélyre felhasznált összeg kevesebb mint egy tizedére esett vissza 2005–2006 között. 2001–2005 között minimálisan nőtt (de reálértéken csökkent) a segélyre fordított pénz, de mivel ez a segélyezettek számának mérsékelt csökkenésével járt együtt, az egy segélyezettre jutó támogatás 2002-es megtorpanástól eltekintve reálértéken is növekedni tudott.

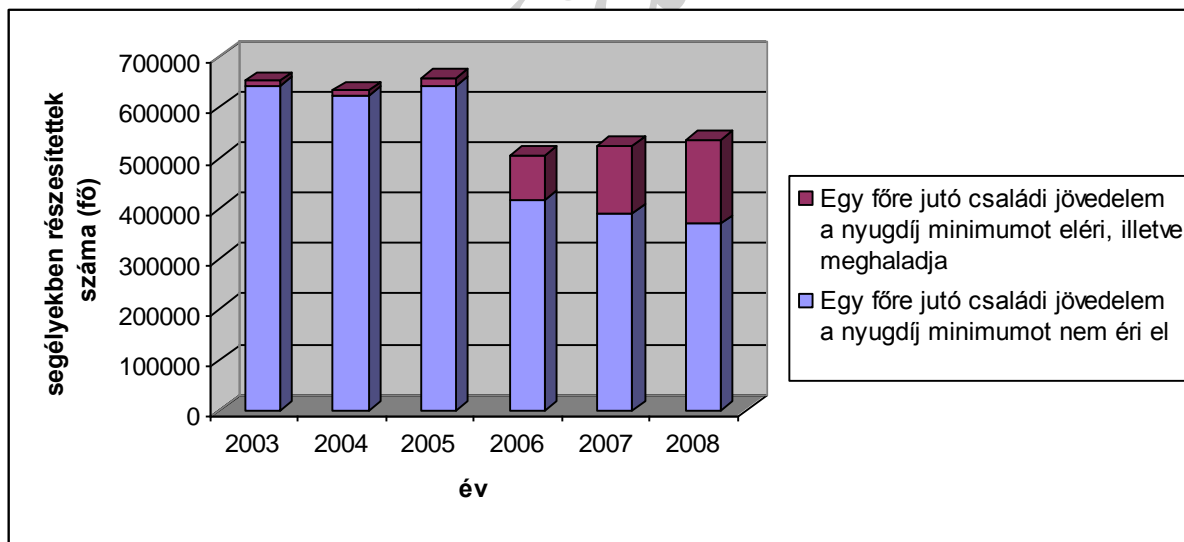
2006-tól ezzel némiképpen ellentétes tendencia figyelhető meg. A segélyezettek számának növekedésével természetesen együtt járt a felhasznált összeg növekedése mind abszolút, mind

reálértéken, de ez a növekedés nem volt elég ahhoz, hogy reálértéken szinten tartsa az egy támogatottra jutó éves összeget. A reálértéken vett egy főre jutó támogatás összege és a segélyezettek számának évenkénti változása között jól kimutatható egyfajta fordított összefüggés. Csökkenő segélyezetti szám növekvő támogatással jár együtt, míg a támogatottak számának növekedés a segélyösszeg csökkenésével jár. Ez az ellentétes mozgás elképzelhető, hogy csupán véletlen együttjárás, de nem zárható ki teljesen, hogy tudatos pénzügypolitika eredménye.

Az egy hónapra/alkalomra jutó segélyösszegek változása hasonló képet mutat az éves támogatási összegek változásával. Reálértéken 2005-ig itt is növekedett a kifizetett összeg, amely ezután csökkeni kezdett és 2008-ra valamivel a 2001-es érték alá jutott.

Szintén jól mutatják a segélyezés törvényi háttérében történt változásokat a segélyezettek jövedelmi helyzetének idősoros adatai. 2005-ig a segély megítélésének egyik alapkritériuma az volt, hogy a kérelmező családjában az egy főre jutó havi jövedelem ne haladja meg öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 100%-át; így nem meglepő, hogy a segélyezettek 98%-a volt e szint alatt.

18. ábra: December hó folyamán rendszeres gyermekvédelmi segélyekben részesítettek száma és aránya az egy főre jutó családi jövedelem szerint, a jogosultság megállapításakor

2006-tól több lépcsőben és differenciáltan nőtt a jövedelemküszöb. A rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény 2006-os bevezetésekor érvényes 100–110%⁷⁴ még abban az évben áprilistól 110–120%-ra nőtt, majd 2007 januárjától 120–130%-ra; 2008-tól 125–135%-ra változott. A határok kitolódása együtt járt azzal, hogy segélyezettek között a

⁷⁴ A magasabb határ innentől a súlyosan fogyatékos vagy tartós beteg gyermekek, a gyermeküket egyedül nevelők illetve a nagykorú de még tanuló gyermekek esetében áll fenn

nyugdíjminimum alatt élők részaránya fokozatosan csökkent, 2008 végére 69%-ra. Látható, hogy 2006-tól a relatíve jobb helyzetben lévők számának növekedése eredményezte az összes segélyezett számának növekedését.

A segélyezett gyermekek közel fele általános iskolás korú. Az ennél idősebbek csupán a segélyezettek valamivel több mint egyötödét teszik ki. A hét évnél fiatalabbak aránya valamivel egyharmad alatt volt 2008-ban. Nemcsak a segélyezetten belül, de a korosztályukhoz viszonyítva is a 7–14 éves támogatottak vannak a legtöbben. 2008-ban minden 7–14 éves korú gyermek 30%-a volt segélyezett, míg a náluk fiatalabbaknál ez az arány csak 24%, a 15–18 éveseknél pedig 21% volt⁷⁵ ⁷⁶. 2001-ben ezek az arányok még magasabb és kiegyenlítettebb képet mutattak a két fiatalabb korosztálynál (36–36%) A 15–18 éves korosztály esetében ez az arány akkor 27% volt.

A segélyezett gyermekek korcsoportok szerint megoszlásában a vizsgált 8 év alatt alig történt változás. Szembetűnő különbséget csupán a 6 év alattiak és 18 év feletti arányában találunk. A 6 év alattiak aránya folyamatosan 3%-kal csökkent, míg a legidősebb támogatottak 2005-ig történő növekedését egy 2006-os visszaesést követő stagnálás jellemzi.

60. táblázat: December hó folyamán rendszeres gyermekvédelmi segélyben részesített gyerekek száma és aránya kor szerint

Év	Segély megnevezése	-6 éves	%	7-14 éves	%	15-18 éves	%	19- éves	%
2001	Kiegészítő családi	257 857	33,0	355 335	45,4	140 161	17,9	29 170	3,7
2002	pótlék	242 909	32,7	337 343	45,4	134 178	18,1	28 558	3,8
2003	Rendszeres	220 813	32,0	313 640	45,4	125 114	18,1	31 393	4,5
2004	gyermekvédelmi	214 059	31,7	303 588	45,0	123 874	18,4	32 976	4,9
2005	támogatás	202 418	30,8	296 427	45,1	122 379	18,6	35 318	5,4
2006	Rendszeres	154 901	30,7	232 876	46,1	93 375	18,5	23 558	4,7
2007	gyermekvédelmi	157 289	30,1	242 455	46,3	99 602	19,0	23 812	4,6
2008	kedvezmény	160 247	29,9	246 760	46,1	102 373	19,1	25 679	4,8

SZMI

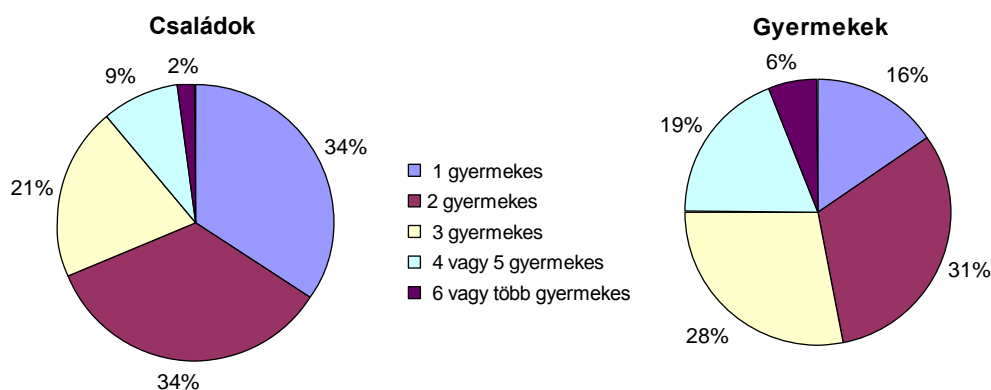
⁷⁵ A 2008 decemberében különböző korcsoportú segélyezettek azonos korcsoportú 2008-as állandó népességre vetített aránya.

⁷⁶ A gyermekszegénység életkor szerinti kiterjedtségéről csak korlátozottan állnak rendelkezésre adatok. A TÁRKI 2008-as Köz, tehet, elosztás monitor jelentése szerint 2007-ben a 3 év alatti és a 11 év feletti gyermekek voltak leginkább veszélyeztetettek gyermekszegénység szempontjából. A legfiatalabbak különösen a legszegényebbek körében (Medián jövedelem fele alatt) a leginkább felülreprezentáltak, míg a valamivel magasabb küszöbök esetében már a 11 év feletti esetében a legmagasabb a szegények előfordulásának valószínűsége.

Abszolút számokban 2001–2005 között 18 évesnél idősebbek korcsoportját leszámítva, minden korcsoportban – összhangban az összesített adatokkal – csökkent a segélyezettek száma. Az 2005–2006 közötti drasztikus csökkenés arányaiban leginkább a legidősebbeknél volt jelentős (2/3-ra esett vissza a számuk), és az általános iskolás korúaknál a legkisebb mértékű (itt csak 4/5-ére mérséklődött számuk). Ez minden bizonnyal összefügg azzal, hogy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény esetében továbbra is megmaradt egyik legjelentősebb támogatási formában (gyermekétkeztetés kedvezmény), ez a korosztály a legérzékenyebb.

2008-ban a segélyezettek családnagyság szerinti megoszlásában az egy-, kettő-, illetve három- és többgyermekes családok közel azonos arányt tettek ki. Ha figyelembe vesszük azt is, hogy a növekvő családméret több segélyezett gyermeket is jelent, akkor egyértelműen látszik, hogy a legtöbb támogatott gyermek, a gyermekek több mint fele nagycsaládban él.

19. ábra: December hó folyamán rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesített családok és gyermekek* aránya családnagyság szerint (2008)

* A gyermekek száma csupán becslés, amely a gyermekes családok számának és a családok gyermekszámának szorzatából állt elő. Az így kapott össz támogatotti szám 15 ezer fővel több (3%-kal) mint a tényleges decemberi segélyezetti szám

A magyar családok gyermekszám szerinti megoszlásáról legutolsó megbízható adataink a 2005-ös mikrocenzusból vannak. A segélyezettek családok gyermekszám szerinti megoszlását összevetve ezzel jól látható, hogy a három- és többgyermekesek felül-, az egygyermekesek jóval alulreprezentáltak a támogatottak között.

61. táblázat: Családok és a December hó folyamán rendszeres gyermekvédelmi segélyben részesített családok száma és aránya családnagyság szerint (2005)

családnagyság	Családok (Mikrocenzus)		Segélyezett Családok		Segélyezett családok aránya az összes család %-ban
	Száma	aránya	Száma	aránya	
1 gyermekes családok	979 498	53,3	110945	35,4	11,3
2 gyermekes családok	643 827	35,0	108744	34,7	16,9
3 gyermekes családok	165 303	9,0	63994	20,4	38,7
4 vagy több gyermekes családok	50 751	2,8	29843	9,5	58,8
Összes család	1 839 379	100	313526	100	17,0

SZMI

Minél több gyermeket nevel egy család, annál nagyobb az esélye, hogy segélyezetté váljon. 2005-ben a 4 és több gyermeket nevelő családok 3/5-e kapott rendszeres gyermekvédelmi ellátást. Ez az arány az egygyermekeseknél csak alig több mint 11% volt.

Mivel az utóbbi évek több vizsgálatai egyértelmű összefüggést mutatnak a családnagyság és a gyermekszegénység között,⁷⁷ a többgyermekes családban élő magasabb támogatotti arány a segély viszonylag jól célzottságára utal.

62. táblázat: December hó folyamán rendszeres gyermekvédelmi segélyben részesített családok száma és aránya családnagyság szerint

Év	Segély megnevezése	1 gyermekes családok		2 gyermekes családok		3 gyermekes családok		4 vagy több gyermekes családok	
2001	Kiegészítő	125929	33,1	145413	38,3	77381	20,4	31309	8,2
2002	családi pótlék	118683	33,1	133951	37,4	73928	20,6	31488	8,8
2003	Rendszeres	109601	33,4	119203	36,4	67689	20,7	31241	9,5
2004	gyermekvédelmi	111106	34,6	113620	35,4	65423	20,4	30855	9,6
2005	támogatás	110945	35,4	108744	34,7	63994	20,4	29843	9,5
2006	Rendszeres	78125	33,0	82375	34,8	50046	21,2	25937	11,0
2007	gyermekvédelmi	80956	33,3	84894	34,9	50856	20,9	26733	11,0
2008	kedvezmény	86134	34,2	86189	34,3	51500	20,5	27795	11,0

SZMI

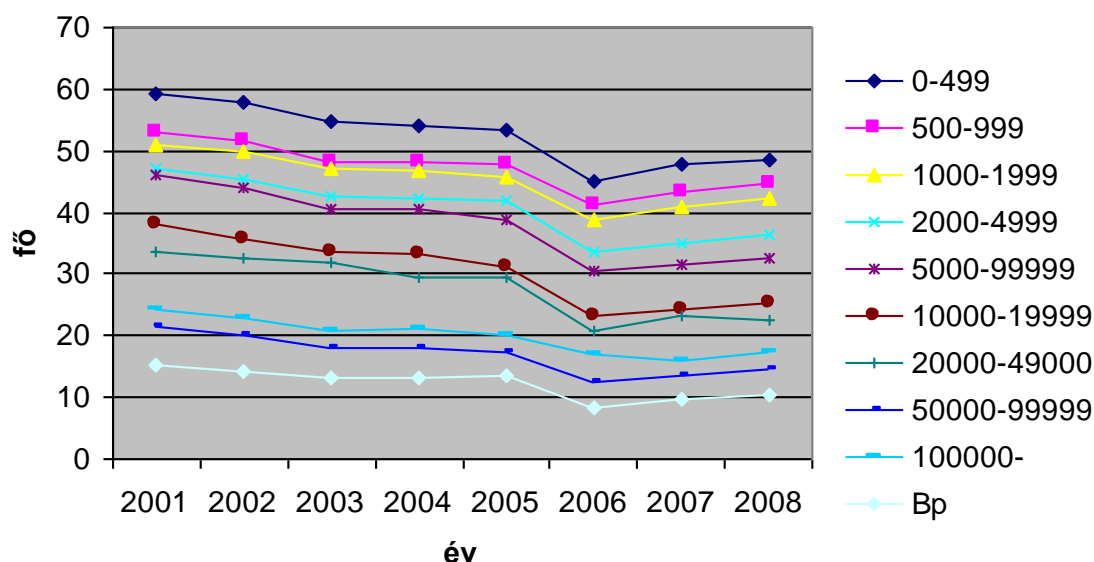
A családösszetétel idősoros adataiból megállapítható, hogy 2001-hez képest nőtt a 4- és többgyermekesek részaránya (8-ról 11%-ra), míg ezt ellentételezendő a kétgyermekeseké 38-ról 34-re csökkent. A 2005 és 2006 közötti szabályozásban bekövetkezett változás leginkább

⁷⁷ Többek között TÁRKI Köz, teher, elosztás. Monitorjelentések 2008

az egygyermekes családok számát érintette. Mind arányában, mind abszolút számban náluk volt a legnagyobb a visszaesés.

A statisztikai adatokból jól látszik, hogy a településnagysággal fordítottan arányos az 18 év alatti állandó népességre vetített 0–18 éves segélyezették száma⁷⁸. Minél kisebb egy település, az ott élő gyermekek annál nagyobb valószínűséggel tartoznak a támogatottak közé. 2008-ban az aprófalvak-kistelepülések esetében a 18 év alatti gyermekek közel fele segélyezett, míg Budapest esetében alig több mint tizede. Az országos átlaghoz leginkább közelítő értéket a kisvárosok képviselik.

20. ábra: December hó folyamán rendszeres gyermekvédelmi segélyben részesített 0–18 évesek száma 100, 0–17 éves korú állandó lakosra vetítve a település nagyság függvényében

2001–2005 között a segélyezett gyermekek arányában történő visszaesés arányaiban nagyjából egyenletes volt településtípusonként, de 2005–2006 közötti radikális csökkenés a legkisebb települések esetén volt arányaiban a legmérsékeltebb. Ennek következtében a legkisebb és legnagyobb település kategóriák közötti különbség a 2001-es négyszeres értékről 2008-ra ötszörösre nőtt.

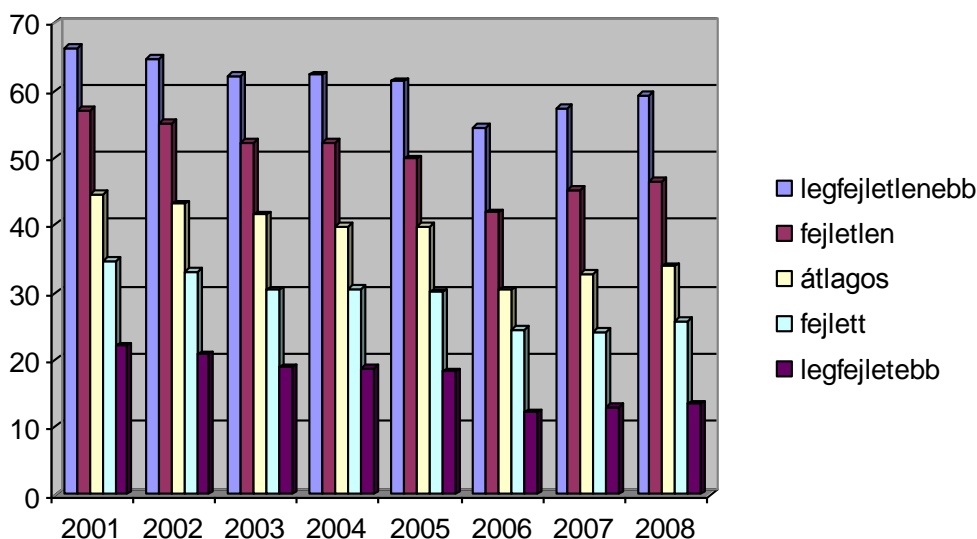
⁷⁸ A OSAP adatgyűjtésében a segélyezették korosztályi bontásában a 0-18 éves korcsoport szerepel. A TEIR állandó népességre vonatkozó adatainak korcsoporti bontásában ezt leginkább megközelítő kategória a 18 év alattiak (0-17 évesek) csoportja, ezért a továbbiakban e két korcsoport adatait vetjük egybe.

Miután a település nagysága és a település fejlettsége között erős összefüggés van, nem meglepő, hogy a segélyezettek aránya a település fejlettségével is szoros kapcsolatot mutat. Bár a kistérség fejlettség szempontjából két szélső kategória segélyezetti arányai között 2008-ban itt valamivel kisebb, „csak” 4 és félszeres a különbség, a legfejletlenebb településeken magasabb a segélyezetti arány, mint a legkisebb településeken.

Elgondolkodtató, hogy a leghátrányosabb helyzetű kistérségekben a gyermekek közel 2/3-a részesült rendszeres gyermekvédelmi segélyben, vagyis legalább ennyien élnek olyan háztartásban ahol az egy főre jutó jövedelem nem éri el öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 125–135%-át.

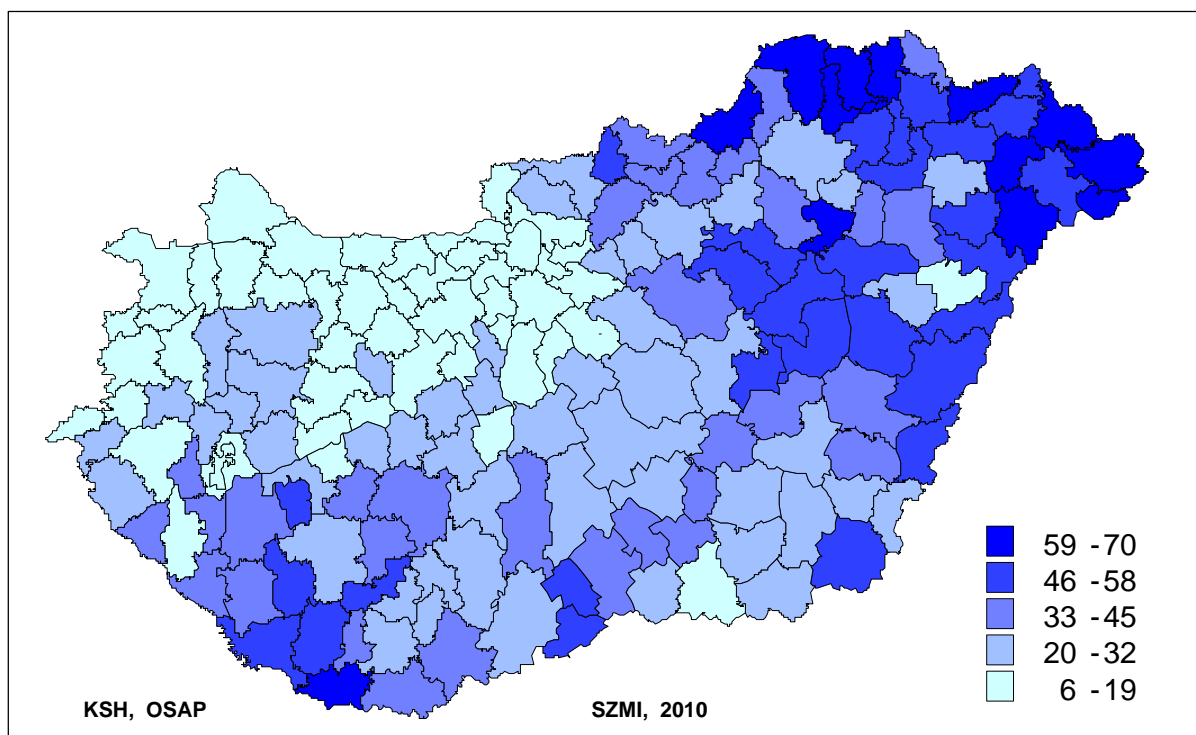
21. ábra: December hó folyamán rendszeres gyermekvédelmi segélyben részesített 0-18 évesek száma 100 18 év alatti állandó lakosra vetítve a kistérség fejlettségi kategória függvényében

2001–2005 között az országos szinten a segélyezettek arányában tapasztalható visszaesés legkevésbé a legfejletlenebb településeket, leginkább a legfejlettebbeket érintette. Előbbiek esetében 66-ról 61-re, 92%-ra, utóbbiaknál 22-ről 18,3-ra, 86%-ra csökkent a száz 0–17 éves korú állandó lakosra vetített 0–18 éves korú segélyezettek száma. A 2006-os ennél nagyobb mértékű visszaesés még tovább növelte a különbségeket. Így akárcsak a településnagyság esetében itt is nőtt a fejlettségi rangsor két végén elhelyezkedő kistérségek közötti különbség, a 2001-es 3 szorosról 4,5 szeresre.

A településnagyság és kistérségfejlettséggel szempontjából rosszabb helyzetben lévő településeken előforduló gyakoribb segélyezési arány szintén a támogatás viszonylag jólcélzottságára utal. Ezt támasztja alá segélyezési arányok térbeli elrendeződése is.

17. térkép: 2008 december hó folyamán rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesített 0-18 évesek száma 100 0-17 éves korú állandó lakosra vetítve, kistérségenként.

A térképről jól látszik, hogy az ország ÉK-i és DNy-i válságövezeteiben szinte egybefüggő homogén területet alkotva mennyivel magasabb ez az arányszám, mint a fejlettebb ÉNy-i és közép-magyarországi területeken.

A jogszabályok 2001–2005 között lehetővé tették, hogy különösen a védelembe vett segélyezettek esetében az önkormányzatok természetben nyújtsák a támogatást. Mint az az adatokból is kitűnik, ez az ellátásban részesítettek 1/10-ét sem érintette, és az időszak alatt fokozatosan csökkent.

63. táblázat: A természetbeni ellátás formájában nyújtott támogatásban részesülők száma és aránya a rendszeres gyermek védelmi segélyezettek között (2001–2005)

év	ebből természetbeni ellátásban részesítettek	%
2001	63150	8,1
2002	52632	6,9
2003	43102	6,1
2004	43154	6,4
2005	36381	5,5

SZMI

Rendkívüli gyermekvédelmi támogatás

Goldmann Róbert

A rendkívüli gyermekvédelmi segély hosszú idő óta stabil eleme a segélyezési rendszernek. A rendszerváltás előtti már létező rendkívüli nevelési segélyt az 1997-es gyermekvédelmi⁷⁹ törvény bevezetésétől az azóta változatlan nevű rendkívüli gyermekvédelmi támogatás váltotta fel. Az új segéllyel elsősorban azokat a gyermekeket, illetve családokat kívánták alkalmanként rendkívüli támogatásban részesíteni, akik időszakos létfenntartási gondokkal küzdenek, vagy létfenntartást veszélyeztető rendkívüli élethelyzetbe kerültek.

A jogalkotók teljes mértékig a települési önkormányzatok képviselőtestületének rendeletalkotási jogkörébe utalták a segély megítélési feltételei és mértéke részletes szabályozásának kérdését. Iránymutatásul csak a rendkívüli kiadások azon körét határozták meg, amelyek támogatását leginkább javasolják: a szociális válsághelyzetben lévő várandós anya gyermekének megtartása, a gyermek fogadásának előkészítéséhez kapcsolódó kiadások, a nevelésbe vett gyermek családjával való kapcsolattartásának, illetve a gyermek családba való visszakerülésének elősegítése, betegség vagy iskoláztatás került.

64. táblázat: Rendkívüli gyermekvédelmi támogatás főbb adatai 2001-2008 között

Év	Támogatásban részesített gyermekek száma	felhasznált összeg (ezer Ft)	egy esetre jutó átlagos összeg (Ft)	reálértéken	egy személyre jutó esetek száma
2001	407 232	2 589 000	3226	100	2,0
2002	395 446	2 807 635	3738	110,0	1,9
2003	324 495	2 587 167	4147	116,6	1,9
2004	317 969	2 775 783	4564	120,1	1,9
2005	305 875	2 861 458	4712	119,7	2,0
2006	253 868	2 521 816	4612	112,8	2,2
2007	223 080	2 308 884	5014	113,5	2,1
2008	194 353	2 206 522	5670	121,0	2,0

Forrás: SZMI, SZECS

A segélyezettek száma a vizsgált időszakban közel a felére esett vissza. A legnagyobb csökkenés 2002 és 2003 között következett be. Egy év alatt közel 20%-kal, majdnem 71 ezer

⁷⁹ 1997. évi XXXI. törvény, a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

gyermekkel kevesebb kapott támogatást. A segélyezetttek számának megfeleződését korántsem követte ilyen ütemben a felhasznált összeg változása. Nominálisan 2001 és 2008 között alig változott a felhasznált pénz, és reálértéken is csak 60% körüli volt a visszaesés. Nem meglepő tehát, hogy az alkalmanként kifizetett összeg a hét év alatt abszolút mértékben és reálértéken is nőtt. Az önkormányzatok egyre kevesebb embernek egyre több pénzt fizettek.

Mivel ez idő alatt az egy segélyezettre jutó segélyezési esetek száma végig változatlan maradt, elmondhatjuk, hogy a reálértéken vett egy főre jutó támogatás összege és a segélyezetttek számának évenkénti változása között itt is jól kimutatható egyfajta fordított összefüggés, akárcsak a rendszeres gyermekvédelmi segélyeknél.

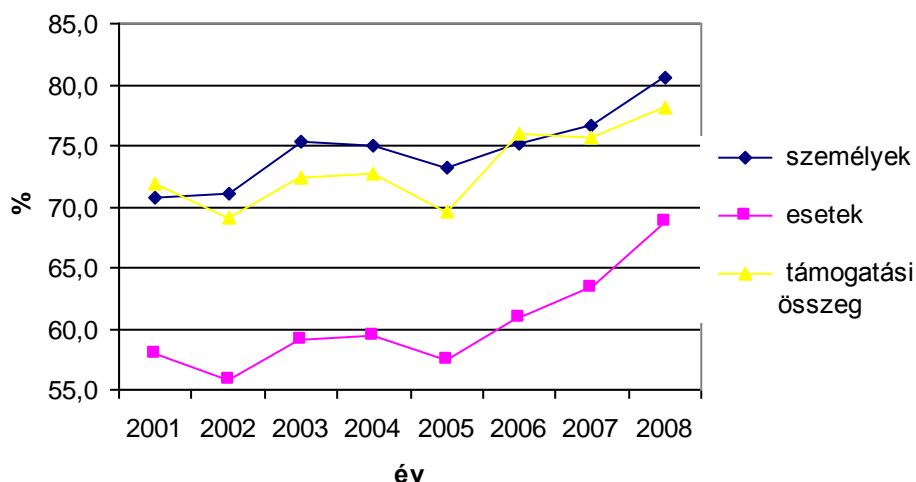
A rendkívüli gyermekvédelmi támogatás egy meglehetősen diszkrecionális segélyfajta, így az önkormányzatok sokkal jobban tudják ez irányú kiadásait szabályozni a segélyezési gyakorlat szigorításával, vagy enyhítésével, mint a normatív rendszeres gyermekvédelmi segély esetében. Így vélelmezhető, hogy a segélyezetttek számának csökkenése elsősorban nem a rászorulóknak számának csökkenésére utal, hanem egy olyan általános gyakorlatra, ahol az évről évre stagnáló vagy kismértékben csökkenő összegeknél az önkormányzatok a források koncentráltabb elosztására törekedtek.

A vizsgált időszakban az egy támogatottra jutó segélyezési esetek száma viszonylag stabilan, évente átlagosan két alkalom volt. Ez a segély alapvető jellegétől eltérően némi „rendszerességre” utal, hiszen így átlagosan minden segélyezett esetében évente két olyan rendkívüli alkalomnak kellett lennie, amit támogatásra alkalmasnak ítélték az önkormányzatok. Nem vitatva azt, hogy a nehéz anyagi helyzetben lévők esetében a rendkívüli élethelyzetek gyakorisága is valószínűleg nagyobb, mégis feltételezhető, hogy ezt a segélyt sok helyen a permanensen rossz helyzetben lévő családok kiegészítő rendszeres segélyeként használhatják. Ezt a funkciót látszik igazolni, hogy az átlagos támogatási esetekben 2001–2008 között történt legnagyobb változás, emelkedés pont akkor következett be amikor a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény bevezetésével megszűnt az önkormányzatok nyújtotta havi rendszerességgű gyermekvédelmi segély kifizetése.

Napjainkban gyakran felmerül annak kérdése, hogy a pénzbeni vagy inkább a természetbeni támogatást kellene előnyben részesíteni. Érdekes ezért megvizsgálni, hogy ezen, az önkormányzatok számára legnagyobb szabadságfokot biztosító segély esetében mi vált általános gyakorlattá az elmúlt években mind a támogatási esetek, mind a támogatott

személyek és a kifizetett pénz nagysága szerint. 2008-ban döntően meghatározó a pénzbeli segélyezés volt. Az összes segélyezési eset 2/3-a pénzbeli támogatás volt, a kifizetett összeg 4/5-e tartozott ebbe a körbe, és a támogatott személyek 4/5 is pénzben kapta meg a segélyt.

22. ábra: A rendkívüli gyermekvédelmi támogatás pénzbeli segélyezésének arányai

Ennél is meggyőzőbb érv, a pénzbeli segélyek általános alkalmazásának gyakorlattá válása mellett, hogy 2001–2008 között mindhárom viszonyítási szempont szerint nőtt a pénzbeli segélyezés részaránya.

A segélyezett gyermekek életkori megoszlása hasonló, mint a rendszeres gyermekvédelmi segély esetében. A segélyezett gyermekek közel fele 2008-ban itt is általános iskolás korú, az ennél idősebbek a segélyezettek negyedét, a hét évnél fiatalabbak kicsit kevesebb mint egyharmadát teszik ki.

65. táblázat: December hó folyamán rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesített gyermekek száma és aránya kor szerint

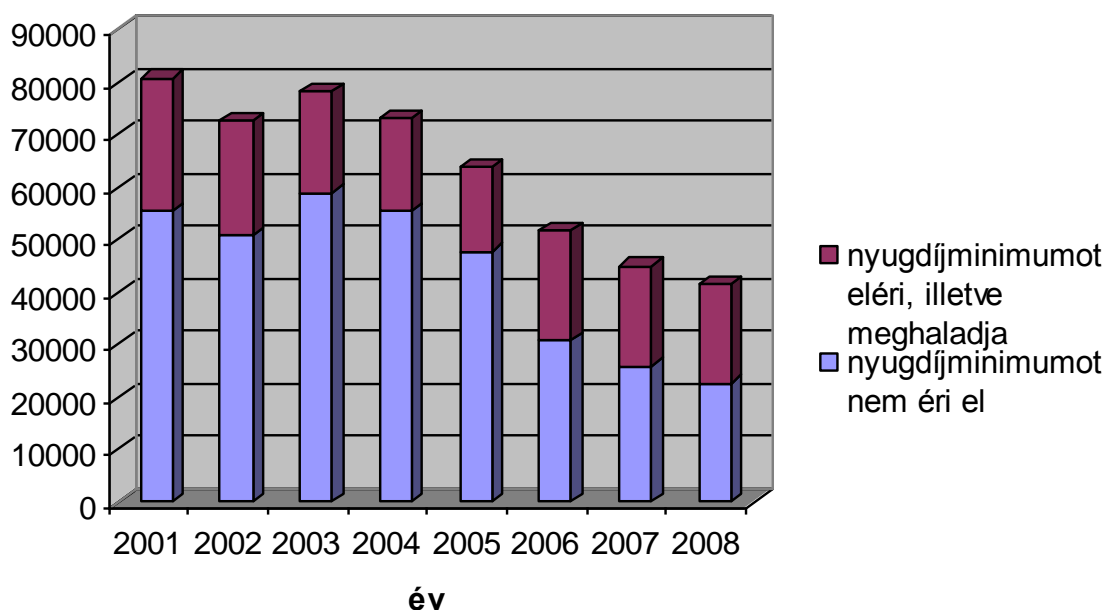
Év	-6 éves	%	7-14 éves	%	15-18 éves	%	19- éves	%	összesen
2001	24658	29,8	41789	50,6	13603	16,5	2574	3,1	82624
2002	22536	30,6	36172	49,2	12841	17,5	1999	2,7	73548
2003	17833	24,3	37369	51,0	12483	17,0	2366	3,2	73266
2004	18100	24,8	35727	49,0	12972	17,8	2368	3,2	72884
2005	18585	29,0	31388	49,0	11681	18,2	2436	3,8	64090
2006	14771	28,5	24948	48,1	9629	18,6	2530	4,9	51878
2007	13181	29,2	21406	47,5	8764	19,4	1713	3,8	45064
2008	12186	29,3	19139	46,0	8731	21,0	1553	3,7	41609

Forrás: SZMI, SZ ECS

2001–2008 között a korosztályok összetételében leginkább megfigyelhető változás, hogy a 7–14 éves korcsoport részaránya némiképpen csökkent, míg középiskolás korosztályé valamelyest nőtt.

A segélyezettek egy főre eső családi jövedelem nagyságát vizsgálva megállapíthatjuk, hogy meglehetősen magas azok részaránya, ahol ez az összeg meghaladja az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegét. 2008-ban a segélyezettek alig kevesebb mint fele tartozott ebbe a körbe.

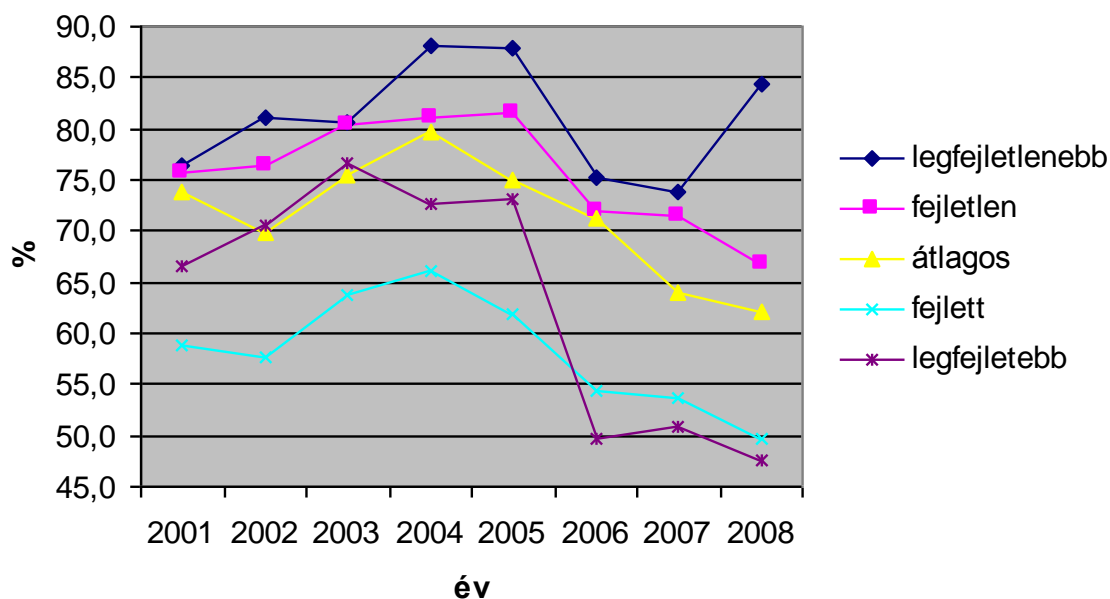
23. ábra: December hó folyamán rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesítettek száma az egy főre jutó családi jövedelem szerint, a jogosultság megállapításakor

A vizsgált időszak alatt a nyugdíjminimum alatt élők száma egy kezdeti hullámváz után 2005-től drasztikusan csökkent, míg a valamivel jobb helyzetben lévők száma 2002-től alig változott. Így a nyugdíjminimum felett élők aránya a nyolc év alatt egy kezdeti kismértékű csökkenést követően fokozatosan nőtt. Ennek részben oka lehet az is, hogy a reáljövedelmek a legszegényebbek esetében is jobban nőttek, mint a nyugdíjminimum, így változatlan segélyezetti kör esetén is a 2001-es támogatottak évről évre növekvő része kerülne e szint felé. Mivel azonban a vizsgált időszak alatt a segélyezettek száma felére csökkent, ez a jövedelmi átrendeződés inkább arra utal, hogy országos szinten az önkormányzatok segélyezetti köre a legrosszabb helyzetűek felől a valamivel jobb anyagi körülmények között élők irányába mozdult el.

Ebben a globális elmozdulásban meglehetősen nagy különbségek tapasztalhatók a települések fejlettségének függvényében. Amíg a legrosszabb helyzetű kistérségekben még nőtt is a nyugdíjminimum alatt élők aránya a segélyezettek között, addig az ennél fejlettebbek esetében mindenhol csökkenést tapasztalunk. Legnagyobb mérvűt, közel 20%-ot pont a legfejlettebbeknél.

24. ábra: December hó folyamán rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesítettek közül azok aránya, ahol az egy főre jutó családi jövedelem a nyugdíjminimumot nem éri el kistérségfejlettség szerint

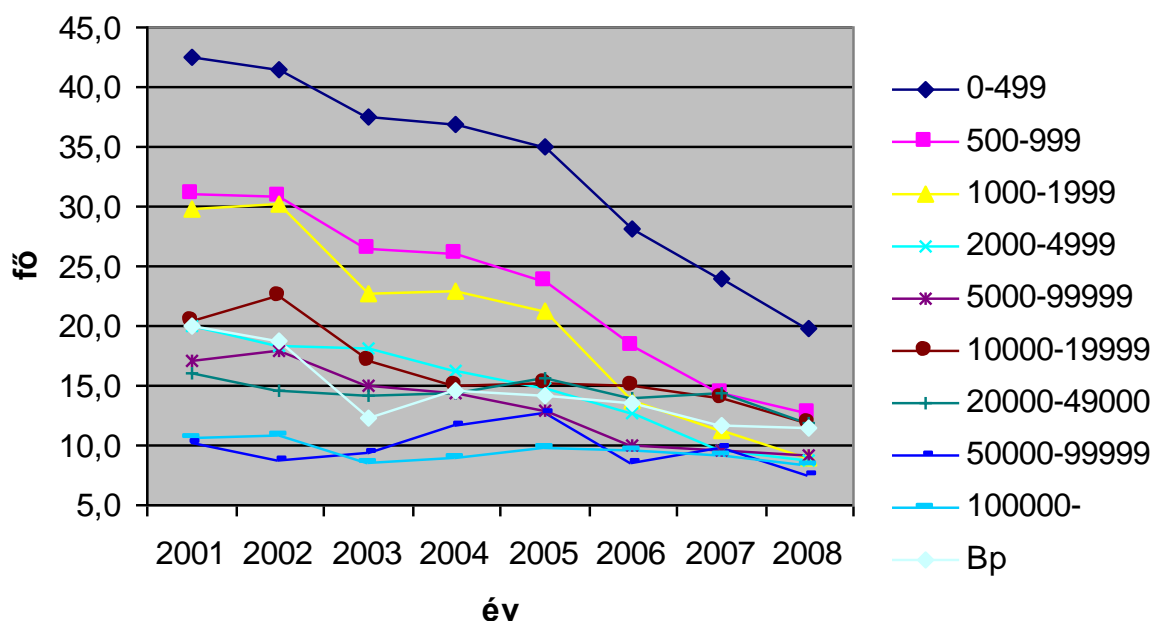

Így elmondhatjuk, hogy 2008-ra az önkormányzatok segélyezési gyakorlata e tekintetben meglehetősen differenciálttá vált. A legfejletlenebb kistérségekben zömében továbbra is az igen szegényeknek jut/jár a segélyből, hiszen több, mint 4/5-ük él olyan családban, ahol az egy főre jutó jövedelem nem éri el az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegét. Az ennél jobb helyzetben lévő térségekben az ilyen rossz jövedelmi viszonyok között élők aránya fokozatosan csökken, mígnem a legfejlettebb kistérségek önkormányzatainál, már a segélyezettek több mint fele nem ebből a körből került ki. 2001-ben e tekintetben még jóval kisebbek voltak a különbségek, amelyek leginkább 2005-től kezdenek nőni.

Ha a segélyezettek 100, 18 év alatti állandó lakosra vetített számát településnagyság szerint vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy a normatív rendszeres gyermekvédelmi támogatás esetében tapasztalt összefüggés, miszerint minél kisebb a település, annál magasabb a segélyezettek aránya, 2008-ban itt (már) nem állt fenn. Bár arányaiban legtöbbször még ekkor

is a legkisebb településen élők közül kerültek ki, de a különbségek itt már jóval kisebbek, és 500 fős településnagyság felett, már alig térnek el a segélyezési arányok a különböző településkategóriák között. Ez mindenképpen arra utal, hogy a segély globális, országos célzottsága rossz, hiszen a népességre vetített segélyezett számok nem magasabb ott ahol rászoruló arány vélhetően magasabb (kisebb települések).

25. ábra: Az év folyamán rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesítettek száma 100, 18 év alatti állandó lakosra vetítve a településnagyság függvényében

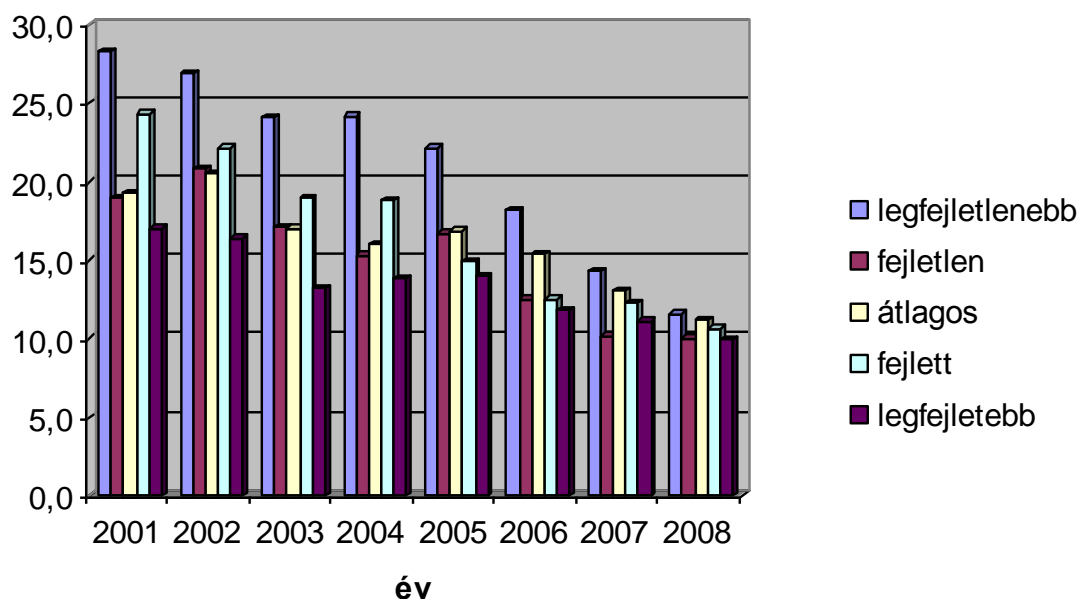

2001-ben – Budapestet leszámítva – még elég erős fordított összefüggés volt a településnagyság és támogatottak aránya között ennél a segélytípusnál is, de ellentétben a rendszeres segéllyel, itt a különbségek fokozatosan csökkentek az évek során. Ez leginkább annak volt betudható, hogy a kisebb településeken a segélyezés visszaesés nagyobb mértékű volt, mint az országos átlag, míg az 5000 fő feletti településeknél változó mértékű, de kisebb (legkisebb a 100 ezer fő feletti településeken).

Hasonlóan a településnagysághoz, 2008-ban már a kistérség fejlettsége sem mutatott összefüggést a segélyezettek arányával. Nagyjából minden kistérségtípusban 10 vagy annál kicsit több segélyezett jutott 100 fiatalkorúra. Mivel a rászorulók aránya a rosszabb helyzetű kistérségekben vélhetően magasabb, így jól látható ezen térségek rosszabb helyzetben élő gyermekei számára ez a segélytípus kevésbé elérhető.

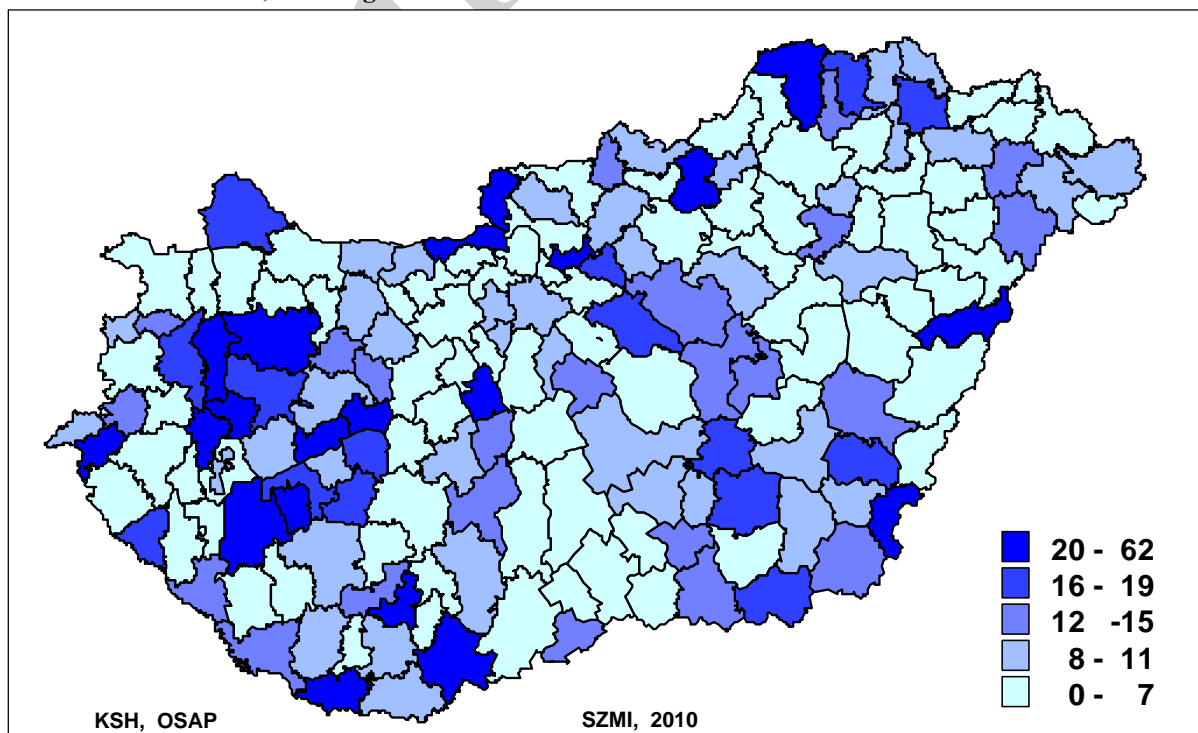

26. ábra: Az év folyamán rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesítettek száma 100 18 év alatti állandó lakosra vetítve a kistérségfejlettség függvényében

A nyolc év alatt itt is a segélyezési arányokban tapasztalható különbségek csökkenését, eltűnését láthatjuk. A különbség csupán annyi, hogy itt már 2001-ben sem volt annyira „tisztá” a kép, hiszen a második legmagasabb arány a fejlett kistérségeken volt.

18. térkép: 2008-ban rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesítettek száma 100 0-17 éves korú állandó lakosra vetítve, kistérségenként

A segélyezett arányának térbeli elrendeződése meglehetősen tarka képet mutat. Magasabb és alacsonyabb segélyezési arányokat egyaránt találunk az ország fejlettebb régióiban csakúgy, mint a válság övezetekben.

A kistérség fejlettségével egyenes arányban – leszámítva a legfejletlenebbeket – az önkormányzatok egyre magasabb összeget fizetnek esetenként rendkívüli gyermekvédelmi támogatásra. 2008-ban a fejletlenek és a legfejlettebbek között csaknem másfélszeres a különbség, a jobb helyzetben lévő térség lakói ennyivel magasabb összegre számíthattak.

66. táblázat: Az egy rendkívüli gyermekvédelmi támogatás támogatási esetére jutó támogatási összeg nagysága a kistérségfejlettség szempontjából

Kistérségfejlettségi kategória	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
legfejletlenebb	3327	3487	3886	4136	4843	4670	4727	5237
fejletlen	3099	3103	3180	3531	3846	3267	4745	3971
átlagos	3113	4076	3699	3858	4264	4210	4768	5020
fejlett	2752	3194	3692	4408	4072	4629	3936	5749
legfejlettebb	3432	4083	4881	5231	5268	5078	5512	6325
Országos átlag	3226	3738	4147	4564	4712	4612	5014	5670

Forrás: SZMI, SZECS

2001-ben az egy támogatásra jutó összeg még minden térség típusnál átlag körül mozgott, a differenciálódás 2003 környékén indult meg.

Kiegészítő gyermekvédelmi támogatás

Goldmann Róbert

A kiegészítő gyermekvédelmi támogatás 2006 áprilisa óta része segélyezési rendszerünknek. Előzményének a rendszeres gyermekvédelmi támogatás 2003. februári újbóli bevezetése tekinthető, hiszen ekkortól vált differenciálttá ez a támogatási forma, és kaptak magasabb összegű (az alapösszeg duplájának megfelelő) támogatást azon gyermekek után a gyámjául kirendelt hozzátartozói, akik adóköteles jövedelemmel nem rendelkező, tartásra köteles, nyugellátásban, baleseti nyugellátásban, nyugdíjszerű rendszeres szociális pénzellátásban, vagy időskorúak járadékában részesültek. Miután 2006. január elsejétől a korábbi rendszeres gyermekvédelmi segély összege beépült a családtámogatási rendszerbe, és az új rendszeres gyermekvédelmi kedvezményhez már nem társult havi rendszerességű kifizetés, megszűnt annak lehetősége is, hogy ez a korábban preferált csoport plusztámogatáshoz jusson. Ezt észlelve a jogalkotók, kis késéssel 2006 áprilisától vezették be a kiegészítő gyermekvédelmi támogatást, így módon teremtve lehetőséget a többlettámogatás további folyósításához.

Az új segély megítélésének feltételei csak annyiban változtak, amennyiben a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény feltételei eltértek a rendszeres gyermekvédelmi támogatásától, hiszen az alapkritérium a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultság volt, amin túl plusz feltétel volt a korábban is érvénybe lévő meghatározott szűk körbe tartozás.

A segély összege az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 22%-ban határozták meg, ami évi két alkalommal a kiegészítő gyermekvédelmi pótlék egészült ki. Ennek összege 2006-ban és 2007-ben 7500 Ft, 2008-ben 8000 Ft volt, ami 2500 Ft-tal haladta meg a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény összegét.

Az így létrejött „új” támogatást azóta évről évre csupán 1500 gyermek után veszik igénybe. Számuk kismértékben, 45 fővel csökkent 2006–2008 között. A segélyezésre felhasznált összeg, valamint az egy támogatottra jutó összeg reálértéken vett hullámlásában nyilván közrejátszott az a tény, hogy a bázisul használt 2006-os év még csak egy átmeneti év volt, ahol csak a II. negyedévben indult a segélyezés.

67. táblázat: Kiegészítő gyermekvédelmi támogatás főbb adatai 2006–2008 között

Év	támogatásban részesítettek átlagos száma	felhasznált összeg	reálértéken	egy támogatottra jutó (éves) összeg	reálértéken
2006	1 552	112 979	100,0	72 811	100,0
2007	1 520	128 364	105,2	84 451	107,4
2008	1 507	131 061	101,2	86 962	104,2

Forrás: SZMI, SZECS

Otthonteremtési támogatás

Goldmann Róbert

Az otthonteremtési támogatás a gyermekvédelmi törvény⁸⁰ életbe lépésével született meg 1997-ben. Előzményének a meglehetősen diszkrecionális „önálló életkezdési támogatás” nevű segély tekinthető, amelyet egy 1989-es SZEM-rendelet⁸¹ szabályozott.

Az új támogatási forma immáron normatív módon próbálta elősegíteni az átmeneti vagy a tartós nevelésből kikerült fiatal felnőtt lakáshoz jutását, tartós lakhatása megoldását. Kezdetben a támogatás minden olyan állami gondoskodás keretéből kikerülő fiatalnak járt, akinek legalább 2 éves időtartamú megszakítás nélküli nevelésbe vétele a nagykorúvá válásával szűnt meg, és készpénz- vagy ingatlanvagyonának értéke a nagykorúvá válásakor nem haladta meg az öregségi nyugdíj legkisebb összegének 50-szeresét. Tartós nevelésbe vett gyermekek esetében bizonyos feltételek fennállása esetén 2 évnél rövidebb nevelésben eltöltött időt is elfogadtak.

2003 január 1-től némiképpen szigorítottak a feltételeken, és a nagykorúvá válás előtt minimum 3 év gondozásban töltött időt írtak elő, de a vagyoni küszöb határát az öregségi nyugdíj legkisebb összegének 60-szorosára emelték.

A támogatást kezdetben építési telek, lakás, családi ház vásárlására, illetve építésére, lakhatóvá tételére, felújítására, bővítésére, bérlakás vagy albérlet bérleti díjának kifizetésére, felújítására, valamint otthonteremtést elősegítő pénzügyi kölcsön törlesztésére és lakáscélú előtakarékosságra volt felhasználható. Ez később kiegészült bérlői jogviszony megvásárlásával, államilag támogatott lakásprogramban való részvétellel valamint indokolt esetben tartósan beteg vagy fogyatékos fiatal felnőtt megfelelő ellátását biztosító, bentlakásos szociális intézménybe fizetendő egyszeri hozzájárulás kifizetésével is.

A támogatás mértékét a folyamatos nevelésben eltöltött évek függvényében differenciáltan határozták meg. 2003-ig az öregségi nyugdíj legkisebb összegének 20–50-szerese, 2003-tól 40–60-szorosa lehetett az összeg, amelyet a gyámhivatal határozata alapján a – székhelye szerinti – települési önkormányzat jegyzője, a központi költségvetés terhére biztosított.

Az otthonteremtési támogatásban részesülők száma 2001 és 2006 között fokozatosan több mint a duplájára nőtt. A 2006-os csúcs évben már 978-an vették igénybe. Az ezt követő évben

---

⁸⁰ 1997. évi XXXI. törvény, a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

⁸¹ 21/1989. (VII. 25.) SZEM-rendelet

erősebb visszaesés látható, amelyet stagnálás követett. A 8 év alatt jelentősen visszaesett a 20 év alatti⁸² igénybevevők aránya (55-ről 26%-ra).

Megfigyelhetjük, hogy az évek során 2006-ig, az önkormányzatok nemcsak nominálisan, de reálértéken is egyre többet fordítottak erre a támogatásra a központi költségvetés terhére. 2007-től azonban megtörik ez a trend, ami leginkább a csökkenő igényvevői számnak tudható be.

Az egy támogatottra jutó átlagos összegek a 8 év alatt folyamatosan nőttek. A 2002–2003 közötti látható nagymértékű emelkedés egyértelműen a 2003-as jogszabályi változásnak volt köszönhető. Ekkor minden kategóriában emelkedtek a támogatási összegek. A többi év kisebb mértékű emelkedésének hátterében az igénybevevők összetételében történő változás állhat. Minden valószínűség szerint egyre nőhetett a nagykorúvá váló gondozottak átlagos nevelésben töltött ideje.

68. táblázat: Az otthonteremtési támogatás főbb adatai 2001-2008 között

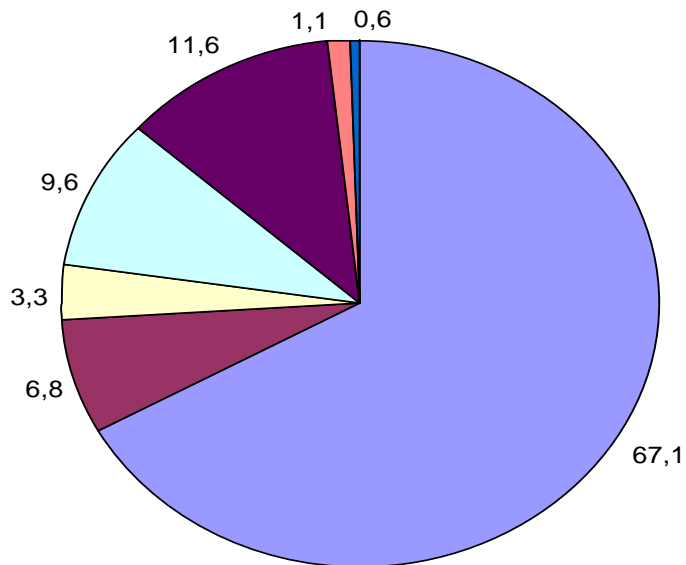
Év	Támogatásban részesültek száma	Ebből 20 év alattiak száma	Kifizetett összeg (ezer Ft)	Egy támogatottra kifizetett átlagos összeg (ezer Ft)	Reálértéken %
2001	445	247	269 487	606	100,0
2002	491	253	320 393	653	102,3
2003	568	221	517 975	912	136,6
2004	859	286	830 994	967	135,7
2005	918	243	959 147	1 045	141,4
2006	978	296	1 068 272	1 092	142,3
2007	842	263	1 062 940	1 262	152,3
2008	834	217	1 095 394	1 313	149,3

Forrás: SZMI, SZECS

A jogszabály az otthonteremtési támogatás többféle felhasználási módjára ad lehetőséget. Az OSAP keretében csak 2008-tól gyűjtenek erre nézve részletes adatokat. Ezek szerint 2008-ban az igénybevevők 2/3-a támogatást lakás, ház, telek közvetlen vásárlására használta fel. Bővítésre, felújításra, lakhatóvá tételre a felhasznált összeg 1/10-ét költötték. Ugyancsak 10% körüli részt tett ki a lakásbérléshez kapcsolódó kiadások. Államilag támogatott lakásprogramban való részvételre a rendelkezésre álló pénz 11,6%-át fordították.

⁸² Az igénylés felső korhatára betöltött 25. életév

27. ábra: Az otthonteremtési támogatásra kifizetett összeg megoszlása felhasználási formák szerint

- építési telek, életvitelszerű lakhatásra alkalmas lakás, családi ház, tanya vásárlására
- építési telek, életvitelszerű lakhatásra alkalmas lakás, családi ház, tanya építésére, lakhatóvá tételére
- tulajdon vagy tulajdonrész szerzéssel járó felújítására vagy bővítésére
- bérlakás bérleti díjának kifizetésére, önkormányzati bérlakásának felújítására, bérlői jogviszony megvásárlására
- államilag támogatott lakásprogramban való részvételre
- otthonteremtést elősegítő hitelintézeti kölcsön egyösszegű törlesztésére
- bentlakásos szociális intézménybe fizetendő egyszeri hozzájárulásra fordítandó

Tartásdíj-megelőlegezés

Goldmann Róbert

Az 1997-ben bevezetett gyermektartásdíj megelőlegezésének akkor van helye, ha a bíróság a tartásdíjat jogerős határozatában már megállapította, de a gyermektartásdíj összegének behajtása átmenetileg lehetetlen, és a gyermeket gondozó szülő vagy más törvényes képviselő nem képes a gyermek részére a szükséges tartást nyújtani.

A gyermeket gondozó szülő akkor kérheti ezt a támogatási formát, ha családban az egy főre jutó havi átlagjövedelem nem éri el az öregségi nyugdíj legkisebb összegének kétszeresét (2003-ig háromszorosát).

A gyámhatóság az így nyújtott előleg összegét a bíróság által tartásdíj megfizetésére kötelező határozatában megállapított összeg 50–100%-ban határozhatja meg.

2001–2008 között mind a tárgyévben indult eljárások, mind a megállapított megelőlegezések száma egy 2005-ig tartó hullámváz emelkedés után visszaesett, majd stagnált. Ez a tendencia visszatükröződik a megelőlegezésben részesülő gyermekek számában is. 2001-ben még alig kevesebb mint hatezer gyermek részére járó ellátás 2005-ben már 9300 gyermekhez jutott el. Ekkortól számuk folyamatosan csökkent a 2008-as közel nyolcezeres számig.

69. táblázat: A tartásdíj megelőlegezés főbb adatai 2001-2008 között

év	Az indult eljárások száma	megelőlegezések száma összesen	1. évre %	2. évre %	3. évre %	Ismét elten %	December 31-én megelőlegezésben részesültek száma	Megelőlegezésre a tárgyév folyamán kifizetett összeg (ezer Ft)	Reálértéken %
2001	4403	1927	5,9	5,1	75,2	13,8	5991	290 739	100,0
2002	4736	2291	6,0	4,8	75,3	13,9	7590	419 759	137,1
2003	4377	2206	4,1	5,6	80,4	9,8	8721	561 198	175,1
2004	4498	2219	4,4	3,6	83,8	8,1	8446	662 729	193,6
2005	4734	2546	4,1	2,4	83,9	9,5	9320	806 716	227,5
2006	3936	2154	4,6	3,2	82,7	9,6	8916	857 670	232,8
2007	3992	2255	4,5	2,9	84,5	8,2	8203	969 319	243,6
2008	3897	2164	4,2	3,8	81,9	10,1	7946	1 001 514	237,2

Forrás: SZMI, SZECS

A legtöbb megállapító határozat már 2001-ben is (75%) a hároméves maximumban határozta meg a előlegezés időtartamát, és ez az arány 2008-g még tovább nőtt (82%). Emellett a második leggyakrabban előforduló döntés a korábbi megállapítás meghosszabbítását jelentő ismételt megállapítás volt.

A tartásdíj megelőlegezésére fordított kiadások a nyolc év alatt dinamikusan nőttek, csaknem megnégyszereződtek.

Munkaadany

A szociális támogatások finanszírozása

Varga Attila

Bevezető

A szociális támogatások finanszírozása alapvetően összefügg azzal, hogy az adott támogatást milyen elv alapján nyújtják. Továbbá függ attól is, hogy azt az államigazgatás mely szintjén állapítják meg. Az elvek illetve az állami-önkormányzati rendszer dichotómiájából fakadó körülmények nehezen átlátható és végrehajtható finanszírozást hoztak létre. Összegezve az alábbiakat, mondhatjuk: a segély típusú ellátásokat az önkormányzatok állapítják meg különböző forrásokból; a demogrant típusú támogatásokat a központi költségvetés adókból fedez, és jellemzően egy állami szerv állapítja meg; az előzetes jogviszonyhoz kötött ellátások pedig főként a társadalombiztosítási alapokból finanszírozzák, és azoknak az intézményei állapítják meg a jogosultságot is. A tanulmányban vizsgált ellátásokról szóló egyes fejezetek végén (egyes esetben több hasonló finanszírozású támogatás után) külön részben foglalkozunk a finanszírozás kérdéseivel.

A szociális kiadásokat különböző bevételekből fedezik. Mi itt alapvetően a költségvetés oldaláról közelítjük meg a kérdést. Ezzel kapcsolatban kiemelendők a személyi jövedelemadóból, illetve a járulékokból befolyt összegek.⁸³ Az előbbi a költségvetési törvényben szabályozott módon (meghatározott arányban) kerül vissza, illetve marad az önkormányzatoknál. A járulékok pedig a Társadalombiztosítás Alapokhoz, illetve egyéb Alapokhoz kerülnek⁸⁴.

Az általunk vizsgált ellátások finanszírozásában két jelentős szereplő van: a központi költségvetés és az önkormányzatok. Ez utóbbiak (a helyi források mellett) a költségvetéstől kapnak forrásokat: a helyi önkormányzatok állami támogatását a központi költségvetési kapcsolatokból származó két forrás – az állami támogatások és hozzájárulások, valamint az átengedett személyi jövedelemadó (szja) – együttes alakulása határozza meg. Az szja meghatározott része helyben marad, nagyobb részük pedig bekerül a költségvetésbe, ahonnan az átengedett szja normatívák formájában (ami lehet kötött, illetve szabad felhasználású is) visszakerül a településhez. A helyi önkormányzatokat megillető személyi jövedelemadó megosztása a költségvetés 4. számú mellékletében szerepel. Az egyes települések szerinti összeg pedig egy PM–BM együttes rendeletben kerül kihirdetésre. Az ott meghatározott

⁸³ Az államháztartás bevételei ennél persze bonyolultabbak, és többfélék. Ezek tárgyalásától itt eltekintünk

⁸⁴ Az Alapokhoz még a költségvetés is hozzátesz forrásokat, ilyen értelemben itt is megjelenik adó bevétel.

összegeket az adott hónapban esedékes jogcímek figyelembevételével a kincstár folyósítja. Mindezt az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény szabályozza.

Az alábbiakban a finanszírozás rendszerét a költségvetési és a zárszámadási törvények, valamint ezek tervezetei alapján tekintjük át.⁸⁵ Így sorra vesszük a főbb előirányzatokat illetve azok változásait, a hozzájárulások fajlagos összegeit. A kiadásokat tekintve pedig elsősorban a teljesülések alapján vizsgáljuk a vonatkozó időszakot.⁸⁶

A segélyek finanszírozása

Az önkormányzatok által megállapított segélyekre fordított kiadások nagyobb részét a költségvetés finanszírozza, a többit, az ún. „önrészt”, az önkormányzat állja. Ezen önrészhez szintén ad bizonyos nagyságú támogatást a költségvetés. Ez utóbbi a szabad felhasználású normatíva.

Szakszerűbben ez a következőket jelenti: a települési önkormányzati segélyezési feladatok ellátásához a költségvetés két „csatornán” keresztül biztosít támogatást: a jövedelempótló támogatások kötött felhasználású előirányzatával, valamint a pénzbeli szociális juttatásokhoz (korábbi nevén pénzbeli és természetbeni szociális és gyermekjóléti feladatokhoz) kapcsolódó szabad felhasználású normatív hozzájárulással.⁸⁷ A támogatást – igénylés alapján – előlegként megkapják az önkormányzatok a költségvetésből.⁸⁸

König Éva 1998-ban a szociális normatívákkal kapcsolatban azt írta, hogy két fő jellemzőjük van: csak hozzájárulást biztosítanak a feladatok ellátásához, de nem fedezik annak költségeit, illetve hogy a felhasználásukról az önkormányzatok szabadon dönthetnek, tehát nem kötelesek az adott célra fordítani (König, 1998). Az utóbbi állítás az általunk vizsgált időszakban már nem teljesen érvényes, hiszen a két fő csatorna közül a kötött felhasználású normatíva más célra nem fordítható forrásokat jelent az önkormányzatok számára.

Az alábbi ábrán leegyszerűsítve próbáljuk meg bemutatni a meglehetősen bonyolult rendszert.

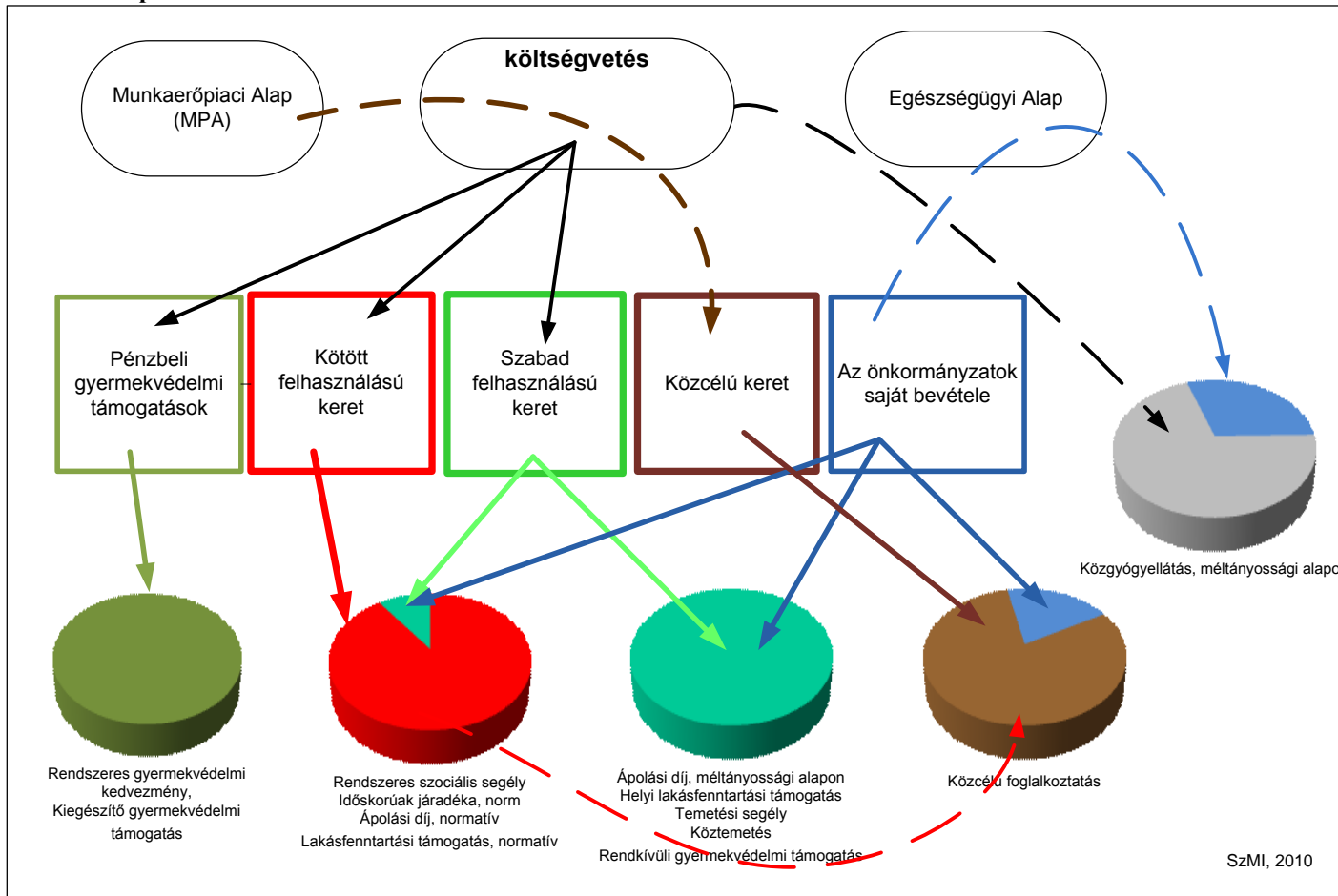
⁸⁵ A tervezetek mindig számos indoklást tartalmaznak, amelyek segítik a fejezetek értelmezését.

⁸⁶ Ez azt jelenti, hogy elsősorban a zárszámadási törvényekben szereplő teljesülésekkel és nem az előirányzatok költségvetési törvényekben szereplő adataival foglalkozunk, ami azért lényeges, mert a kettő eltérhet egymástól.

⁸⁷ A témánkhoz még kapcsolódó lakáshoz jutás normatív támogatást csak részlegesen érintjük.

⁸⁸ A folyósítási és elszámolási rendjét a 30/1993. (II. 17.) kormányrendelet tartalmazta, majd a 62/2006. (III. 27.) kormányrendelet és a 63/2006. (III. 27.) kormányrendelet.

28. ábra: A pénzügyi ellátások finanszírozásának rendszere

A kötélt felhasználású normatíva (Egyes jövedelempótló támogatások kiegészítése)

A költségvetési törvénynek a helyi önkormányzatok normatív, kötélt felhasználású támogatásairól szóló 8. számú mellékletének II. része tartalmazza az egyes szociális feladatok kiegészítő támogatását. E fejezet alá tartozik három előirányzat, amelyek közül itt kettővel foglalkozunk⁸⁹: az *Egyes jövedelempótló támogatások kiegészítése* és az *Önkormányzatok által szervezett közcélú foglalkoztatás támogatása*. Az előbbi a rendszeres, normatív segélyek központi finanszírozására szolgál. Ezen a címen a költségvetéstől kapott forrásokat az önkormányzat köteles az adott támogatásokra fordítani. A segélyekre kifizetett összegekhez meghatározott arányban járul hozzá a költségvetés. Ez az arány az általunk vizsgált években is változott: 75%-ról 90%-ra nőtt. Mivel emelkedtek az ellátások összegei, és bővültek a jogosultságok is, így egyre nagyobb kiadást jelentett ez a normatíva. Mindezeknek

⁸⁹ Ide tartozik még a szociális továbbképzés és szakvizsga támogatásával, amit nem tárgyalunk.

köszönhető, hogy az előirányzatnak nemcsak a nominálértéke (több mint duplájára), hanem a reálértéke (több mint másfélszeresére) is nőtt.

Az előirányzatot a segélyek számítási alapját jelentő nyugdíjminimum emelkedése, valamint a segélyezett létszám várható alakulásának figyelembevételével számolják. Mivel kötött lehívható előirányzatról van szó, ezért eltérnek egymástól a tervezett és ténylegesen felhasznált összegek. 2001-ben és 2002-ben alulteljesült az előirányzat (tehát az önkormányzatok kevesebbet költöttek el)⁹⁰. Ezt követően, 2003-ban, amikor a segélyekhez adott forrás a kifizetett összeg 90%-ára emelkedett, felülteljesült (tehát a költségvetést negatívan érintette, ezért negatív az előjel a táblázatban). Ez a tendencia 2004-ben és 2005-ben is folytatódott. 2006-ban ismét alulteljesült az előirányzat, illetve ekkor közel 22 milliárd forinttal csökkent a teljesítés, amit a családtámogatási rendszer átalakításával összefüggő segélyezésbeli változások magyaráznak. Ezután ismét többet költöttek, mint amennyit terveztek.

70. táblázat: A kötött felhasználású normatíva előirányzata és teljesülése (millió forint)

Év	Eredeti előirányzat	Teljesítés	Teljesítés reálértéke (2001=100)	Eltérés
2001	52 914,50	41 513,9	100,0	11 400,6
2002	55 633,40	47 831,8	109,4	7 801,6
2003	59 005,70	64 629,5	141,2	-5 623,8
2004	62 530,70	73 623,0	150,6	-11 092,3
2005	85 085,70	86 598,3	171,0	-1 512,6
2006	69 940,70	64 685,0	122,9	5 255,7
2007	83 655,70	86 732,5	152,6	-3 076,8
2008	87 759,00	92 670,6	153,7	-4 911,6

Az alábbi táblázatban látható, hogy az általunk vizsgált támogatások mely évben milyen aránnyal szerepeltek a költségvetési törvényben, azaz mekkora részt fedezett a költségvetés az adott segélyre fordított kiadásokból az önkormányzatok számára.⁹¹ Lényeges változás, hogy 2003-tól a 75%-os központi forrás 90%-ra emelkedett. Ez feltehetőleg hozzájárult az ellátások

⁹⁰ A táblázatokban a költségvetés szempontjából mutatjuk be az adatokat, így az alulteljesülést pozitív számmal, a túlteljesülést negatív számmal jelöljük.

⁹¹ Ide tartozik még a Szoc.tv. 55/A. §-ának (3) bekezdése szerinti előrefizetős gáz- vagy áramfogyasztást mérő készülék felszerelési költségeinek 90%-os megtérítése 2006-tól, valamint szintén ekkortól 100%-os megtérítéssel a 93/2005. (V. 21.) kormányrendelet alapján, az 1050/2005. (V. 21.) kormányhatározatban megjelölt települések a rendkívüli időjárás miatti lakossági károk enyhítésére felvett – és a magánszemélyek számára kamatmentes visszatérítendő támogatásként nyújtott – hitel kamatterhének 100%-át visszaigényelhetik. Minden évben szerepel 100%-os finanszírozással a 93/1990. (XI. 21.) kormányrendelet alapján a személyes szabadság korlátozása miatti kárpótlás címén kifizetett összegek 100%-a. A „Sikerese Magyarországiért Panel Plusz” Hitelprogram keretében lakásszövetkezet, illetve társasház által felvett kölcsönhöz kapcsolódó támogatás nyújtásáról szóló 156/2005. (VIII. 5.) Korm. rendelet alapján kamattámogatásra jogosultak számára kifizetett összeg 2006-tól szerepel 100%-os mértékben.

stabilitásához, amennyiben ez kiszámíthatóbbá és tervezhetőbbé tette az önkormányzatok számára a forrásokat, ezáltal a segélyek odaítélését is a jogosultak számára.

71. táblázat: A kötött felhasználású normatívából finanszírozható főbb támogatások és azok mértéke

Az ellátás neve	Mikor hatályos?	A támogatásra fordítható arány
Rendszeres szociális segély	mindig	75% 2002-ig, 2003-tól 90%
Rendszeres szociális segély közcélú munka keretében	2007-től	90%
Időskorúak járadéka	mindig	75% 2002-ig, 2003-tól 90%
Ápolási díj (Szoc. tv. 41. § (1)) és az utána fizetendő nyugdíjbiztosítási járulék – „normatív”	2003-tól	90%
Ápolási díj (Szoc. tv. 43/A. § (1)) („emelt összegű”) szakértői díja	2006-tól	100%
Adósságcsökkentési támogatás (2004-től a Szoc. tv. 55/A. § (1) b))	2003-tól	90%
Adósságkezelési szolgáltatáshoz kapcsolódó lakásfenntartási támogatás (Szoc. tv. 38. § (5))	2003-tól	90%
Lakásfenntartási támogatás (2004-től: Szoc. tv. 38. § (2) – „normatív”)	2004-től	90%
Rendszeres gyermekvédelmi támogatás (2002-ig kiegészítő családi pótlék)*	2001-től- 2007-ig	75% 2002-ig, 2003-tól 2006-ig 90% 2007-ben 100%

* A családtámogatás átalakítása miatt e támogatás pénzügyi része beolvadt a családi pótlékba, de megmaradt egy évi kétszeri támogatás, illetve egy havi támogatás is speciális esetekben.

A költségvetési törvény felsorolja, hogy az előirányzat igénybevétele mely adatokon alapszik: az önkormányzatok által havonta kifizetett összegek 90%-a (korábban 75%-a); a hajléktalan személyek rendszeres szociális segélye és az időskorúak járadéka esetében, továbbá a bentlakásos szociális intézményben élő és időskorúak járadékában részesülő személyeknek kifizetett ellátások 100%-a.⁹² 2007-től a közcélú munkavégzés esetén a közcélú munkát végző személyt egyébként megillető segély 90%-a is a felsorolás része. (Mivel ekkortól a közcélú munka keretében történő foglalkoztatásra is igényelhető ezen előirányzat terhére támogatás, amennyiben az önkormányzat már felhasználta a közcélú munka támogatása címén megillető keretét.) 2007-ben szerepel a felsorolásban a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény évi kétszeri összegére jogosultaknak, illetve a kiegészítő gyermekvédelmi

⁹² 2006-tól szerepel a felsorolásban, hogy az előirányzathoz szakértői vizsgálatonként a Szoc. tv. 43/A. §-ának (5) bekezdésében meghatározott szakértői díj vehető igénybe.

támogatásra jogosultaknak⁹³ kifizetett összegek és a kamattámogatásban részesülők esetében a részükre kifizetett ellátások 100%-a is.

A szabad felhasználású normatíva (Pénzbeli szociális juttatások)

A költségvetési törvénynek a helyi önkormányzatok normatív hozzájárulásairól szóló 3. számú mellékletének 9. jogcíme tartalmazza a *Pénzbeli szociális juttatások* előirányzatot, amely korábban a *Pénzbeli és természetbeni szociális és gyermekjóléti ellátások* címet viselte. Ebből a forrásból lehet az önkormányzatoknak biztosítani a kötött felhasználású ellátásokhoz tartozó önrészt, illetve a méltányossági alapon megállapításra kerülő ellátásokat. De ez csak lehetőség, nem köteles az önkormányzat ezt a forrást, illetve csak ennyi forrást mindezekre biztosítani, ezért nevezik szabad felhasználású normatívának.

Zolnay szerint az összegeket az önkormányzatok belátásuk szerint használják fel minden önkormányzati költségvetés-elemzés azt bizonyítja, hogy a legszegényebb kistélepülések kivételével a normatíva jelentős hányadát más ágazatok finanszírozására használják (Zolnay, 2006).

72. táblázat: Pénzbeli szociális juttatások előirányzat (millió forint)

Év	Teljesítés	Reálérték (2001=100)
2001	46 293,5	100,0
2002	53 636,7	110,0
2003	57 018,1	111,7
2004	59 683,8	109,5
2005	60 744,1	107,6
2006	59 791,4	101,9
2007	62 318,7	98,3
2008	67 610,2	100,6

Az előirányzatra fordított kiadások azt mutatják⁹⁴, hogy 2008-ra nem változott annak reálértéke 2001-hez képest. A közbenső években viszont látható egy emelkedő hullám, amely

⁹³ Gyv. t. 20/A. § és 20/B. §

2003-ban ért a csúcsra. Az előzőek ismeretében ez azzal is magyarázható, hogy bővült azon célok köre, melyre a felhasználást szánták, illetve módosult a támogatásokhoz szükséges önrész aránya, továbbá a jogosultak száma is változott. Emiatt természetesen nehéz az összehasonlítás akkor is, ha nominálisan folyamatos az emelkedés: a kezdeti és az utolsó év között majd' másfélszeres. Ezzel együtt a támogatások erősödő normatív jellege⁹⁵ és a jogosultak szélesedő köre ellenére a szabad felhasználású normatíva reálértéke nem nőtt. (Szemben a korábban tárgyalt kötött felhasználású normatívával.) 2008-ban megszűnt a lakáshoz jutás önálló normatívával⁹⁶ történő finanszírozása, és a felszabaduló forrás részben a pénzügyi szociális juttatásokhoz kapcsolódó normatív hozzájárulást bővítette, amely így hozzájárult a 2008-as forrásbővüléshez a költségvetés indoklása szerint.

Az alábbiakban azokat az ellátásokat, illetve „jogcímeket” soroljuk fel, amelyeket tanulmányunk érint⁹⁷. A felsorolt ellátások köre a támogatási rendszer változása szerint módosult az évek során. Ezt mutatja be a következő táblázat.

---

⁹⁴ A szabályozásból adódóan a tervezett és a teljesült kiadások nem különböznek, ezért csak a teljesüléseket mutatjuk be. Azon években legalábbis, amelyekről a költségvetésben és a zárszámadásban is egyértelmű adat található.

⁹⁵ Értsd törvényben szabályozott.

⁹⁶ A 2008 előtti években a 3. számú melléklet tartalmazta a *Lakáshoz jutás támogatása* nevű előirányzatot, amely a település szociális, lakás-ellátottsági, valamint lakás-közművesítettségi jellemzőiből képzett mutatószám szerint differenciáltan illetve meg az önkormányzatokat, ebből a rászoruló családok a helyi rendelet alapján részesülhettek. Az előirányzat szolgál az állampolgárok lakáshoz jutásának települési önkormányzatok általi támogatásához. Az önkormányzatok a saját rendeletükben meghatározott módon kamatmentes kölcsönt, illetőleg részben vagy egészben vissza nem térítendő támogatást nyújthatnak a rászoruló családok részére lakótelek, új vagy használt lakás megszerzéséhez, lakás bővítéséhez, korszerűsítéséhez, felújításához, fenntartásához, lakáscélú kölcsön törlesztő részleteinek, lakás lakbérének megfizetéséhez, vagy más, a lakhatással kapcsolatos költségeik viseléséhez.

⁹⁷ Ide tartozik még a gyermekek napközbeni ellátása keretében nyújtott étkeztetés térítési díjának szociális alapon történő egyedi mérséklése vagy elengedése, és a Szoc. tv. 55/A. § (3) bekezdése szerinti előrefizetős gáz- vagy áramfogyasztást mérő készülék felszerelési költségei, amely 2006-tól szerepel a 10%-os önrész támogatására.

73. táblázat: A szabad felhasználású normatívából finanszírozható főbb támogatások és azok mértéke

Az ellátás neve	Mikor hatályos?	A támogatásra fordítható arány****
Rendszeres szociális segély	minden évben	2002-ig 25%, 2003-tól 10%
Időskorúak járadéka	minden évben	2002-ig 25%, 2003-tól 10%
Tartósan munkanélküliek jövedelem pótló támogatásának, és az ezen ellátottak után fizetendő egészségügyi hozzájárulás	2005-ig	25% 2002-ig, 2003-tól 10%
Ápolási díj (Szoc. tv. 41. § (1)) és az utána fizetendő nyugdíjbiztosítási járulék) – „normatív”	2003-tól*	10%
Ápolási díj (Szoc. tv. 41.§ (4)) és az utána fizetendő nyugdíjbiztosítási járulék – „méltányos” (2006-tól változott a hivatkozás: Szoc. tv. 43./B§ (1))	2003-tól 2005-ig	nincs meghatározva
Adósságcsökkentési támogatás	2003-tól	10%
Adósságkezelési szolgáltatáshoz kapcsolódó lakásfenntartási támogatás (Szoc. tv. 38.(5))	2003-tól	10%
Lakásfenntartási támogatás (2004- től: Szoc. tv. 38.§ (2) – „normatív”)	2004-től**	10%
Lakásfenntartási támogatás (2006- től Szoc. tv. 38.§ (9) – „helyi”)	2003-tól	nincs meghatározva
Átmeneti (krízis-) segélyezés	minden évben	nincs meghatározva
Temetési segély	minden évben	nincs meghatározva
Köztemetés	minden évben	nincs meghatározva.
Közzigyejellátás	minden évben	nincs meghatározva.
Rendszeres gyermekvédelmi támogatás (korábban kiegészítő családi pótlék)	2006-ig	2002-ig 25%, 2003-tól 10%
Rendkívüli gyermekvédelmi támogatás,	minden évben	nincs meghatározva

* 2001–2002-ben még csak ápolási díjként szerepelt a felsorolásban

** A lakásfenntartás 2001-ben és 2002-ben a költségvetés 3. számú mellékletének 10. jogcíme alatt szerepel A *Lakáshoz jutás és a lakásfenntartás feladatai* (később a *Lakáshoz jutás támogatása*) nevet viselő normatíván belül, amit részletesen nem tárgyalunk. 2003-ban már e normatívában szerepel, de még konkrét mérték megjelölése nélkül. 2004-től viszont az Szt. 38.§ (2) bekezdése szerinti megjelöléssel a 10%-os kategóriába tartozik.

*** Ahol nem szerepel százalék az utolsó oszlopban, ott az önkormányzat nem kap egyéb támogatást, így az adott támogatásra az előirányzatból fennmaradt illetve egyéb forrásokat használhat fel.

Látható, hogy 2003-tól a rendszeres támogatások esetében a 25%-os önrészt felváltotta a 10%-os arány. Ez az önkormányzatok számára azt jelentette, hogy nagyobb központi forrást kaptak a támogatásokhoz, így kevesebbet kellett erre fordítaniuk, ez – a költségvetés akkori

javaslata szerint – javította az önkormányzatok likviditási biztonságát.⁹⁸ A méltányossági alapon járó ellátásoknál értelemszerűen nincsen meghatározott hányad, hiszen itt az önkormányzatok lényegében saját hatáskörben döntenek a támogatásokról és azok mértékéről is.

A szabad felhasználású normatíva településekre vonatkozó konkrét összege egy mutatószám alapján kerül meghatározásra. A mutatószám képzése a települések szociális jellemzőiből (azoknak meghatározott súlyával) tevődik össze: a 60 év felettiiek száma; a 18–59 évesek között a személyi jövedelemadót nem fizetők részaránya (az adóbevallások alapján); a rendszeres szociális segélyezettek száma; a rendszeres gyermekvédelmi támogatásban részesülők száma; 2006-tól a lakásfenntartási támogatásban részesülők száma.

Ezek alapján azt mondhatjuk, hogy egy település annak függvényében kap támogatást a „normatív” segélyek önrészéhez, illetve a méltányosság alapján adott támogatásokhoz, hogy mennyire sok a településen az idős, a segélyezett és az adóköteles jövedelemmel nem rendelkező személy⁹⁹. Ez egyfelől logikus, hiszen éppen e körnek szólnak az érintett ellátások, másfelől mivel az előző évre vonatkozó tényadatok szerepelnek a mutatóban¹⁰⁰, ez azt is jelentheti, hogy hiába nő például a költségvetési tárgyévben az ellátottak száma, ezt behatárolja az előző évi adatok alapján kapott forrás nagysága is.

Zolnay a mutatóhoz használt jellemzőkkel kapcsolatban úgy fogalmaz, hogy az önkormányzatokat megillető összeget a támogatandó célcsoportra vonatkozó – és nem az adott önkormányzat pénzügyi helyzetét vizsgáló – rendkívül alapos szükségletfelmérés alapján határozza meg a költségvetési törvény (Zolnay, 2006).

A törvényben meghatározott súlyok is fontosak, hiszen nem mindegy, hogy a gyermekvédelmi támogatásban részesülőket (akik jóval országosan többen vannak), vagy a szociális segélyezetteket veszik nagyobb súllyal. A pontosabb szabályokat és konkrét arányokat a következő táblázat tartalmazza, amelyből több változás is kiolvasható:

---

⁹⁸Érdekes, hogy a munkanélküli jövedelempótló támogatás esetében 2000 májusától már nem állapítottak meg új ellátást (a 2003-as költségvetési törvény javaslatában szereplő indoklás szerint 2002 májusától gyakorlatilag megszűnt), mégis 2005-ben is szerepel az előirányzatból támogatható esetek között a „tartósan munkanélküliek jövedelempótló támogatásának, és az ezen ellátottak után fizetendő egészségügyi hozzájárulása”. Ez vagy „benne maradt” a felsorolásban, vagy pedig valamilyen ellátásra vonatkozik. Az sem világos, hogy milyen járulékot kellett megfizetnie az önkormányzatnak, hiszen a rendszeres szociális segélyezettek, a munkanélküliek jövedelempótló támogatásában részesülők a vonatkozó időszakban a Tbj. 16.§ (1) bekezdés b) pontja alapján egészségügyi szolgáltatásra jogosultak voltak.

⁹⁹ Ez némileg pontatlan megfogalmazás, hiszen az adóbevallás alapján szja-t nem fizetők arányáról van szó. E körbe tartozók létszámának változása illetve meghatározása külön elemzést igényelne.

¹⁰⁰ Amelyek nem is a ténylegesek, hiszen amikor ősszel a Parlament a költségvetést tárgyalja, még nem lehet meg az éves adat. Emiatt a mutatószám-felméréshez az adott év novemberében egy „gyors” felmérést végeznek az önkormányzatoknál. Ezt használják a tervezet véglegesítéséhez.

74. táblázat: A pénzbeli szociális juttatások fajlagos összegeihez használt mutatószám képzése, 2001–2008

2001-2002	2003-2005	2006	2007	2008
<p>A mutatószám kialakításában</p> <ul style="list-style-type: none"> - 15%-os súllyal a 0-17 éves korcsoportba tartozók száma, - 15%-os súllyal a 60 éves és idősebb korcsoportba tartozók száma, - 15%-os súllyal a rendszeres szociális segélyben részesülőknek a települési önkormányzatok visszaigénylése alapján nyilvántartott 2000. június, július és augusztus havi létszámadataiból számított átlagának, - 15%-os súllyal a munkanélküliek jövedelempótló támogatásában részesülők és a jövedelempótló támogatást közhasznú munkavégzés miatt szüneteltetők 1999. november, 2000. február, május és augusztus havi létszámadataiból számított átlagának, - 20%-os súllyal a regisztrált munkanélkülieknek a jövedelempótló támogatásban részesülőkkel csökkentett, 1999. november, 2000. február, május és augusztus havi létszámadataiból számított átlagának, - 20%-os súllyal a 18–59 éves korcsoportba tartozó, személyi jövedelemadót nem fizetők számának 1999. évi adóbevallások összesítése alapján számított lakosságszámon belüli részaránya szerepel. 	<p>A mutatószám kialakításában:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 30%-os súllyal a rendszeres gyermekvédelmi támogatásban részesülőknek a az előző évi. március, június és szeptember havi létszámadatokból számított átlagának, - 20%-os súllyal a 60 éves és idősebb korcsoportba tartozók számának, - 30%-os súllyal a rendszeres szociális segélyben részesülőknek a települési önkormányzatok visszaigénylése alapján nyilvántartott, valamint a közcélú foglalkoztatásban részt vevőknek a adott év. március, június és szeptember havi együttes létszámadataiból számított átlagának, - 20%-os súllyal a 18–59 éves korcsoportba tartozó, személyi jövedelemadót nem fizetők számának a két évvel korábbi évi adóbevallások összesítése alapján számított lakosságszámon belüli részaránya szerepel. 	<p>A mutatószám kialakításában:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 10%-os súllyal a rendszeres gyermekvédelmi támogatásban részesülőknek a 2005. március, június és szeptember havi együttes létszámadatokból számított átlaga, - 20% -os súllyal a 60 éves és idősebb korcsoportba tartozók számának, - 40%-os súllyal a rendszeres szociális segélyben részesülőknek a települési önkormányzatok visszaigénylése alapján nyilvántartott számának, valamint a közcélú foglalkoztatásban részt vevőknek a 2005. március, június és szeptember havi együttes létszámadataiból számított átlaga, - 10%-os súllyal a lakásfenntartási támogatásban részesülőknek a 2005. március, június és szeptember havi együttes létszámadatokból számított átlaga, - 20%-os súllyal a 18–59 éves korcsoportba tartozó, személyi jövedelemadót nem fizetők számának a 2004. évi adóbevallások összesítése alapján számított lakosságszámon belüli részaránya szerepel. 	<p>A mutatószám kialakításában</p> <ul style="list-style-type: none"> - 10%-os súllyal a rendszeres gyermekvédelmi támogatásban részesülők - a települési önkormányzatok visszaigénylése alapján nyilvántartott - 2005. december havi, valamint a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre (Gyvt. 20/A. § (1) bekezdésének a) pontja szerinti) pénzbeli támogatásban részesülők 2006. július havi együttes létszámadataiból számított átlaga, - 20%-os súllyal a 60 éves és idősebb korcsoportba tartozók számának, - 30%-os súllyal a rendszeres szociális segélyben részesülőknek a települési önkormányzatok visszaigénylése alapján nyilvántartott számának 2006. március, június és szeptember havi együttes létszámadataiból számított átlaga, - 20%-os súllyal a lakásfenntartási támogatásban részesülőknek a 2006. március, június és szeptember havi együttes létszámadatokból számított átlaga, - 20%-os súllyal a 18–59 éves korcsoportba tartozó, személyi jövedelemadót nem fizetők számának a 2005. évi adóbevallások összesítése alapján számított lakosságszámon belüli részaránya szerepel. 	<p>A mutatószám kialakításában</p> <ul style="list-style-type: none"> - 10%-os súllyal a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény pénzbeli támogatásában (Gyvt 20/A. §), valamint a kiegészítő gyermekvédelmi támogatáshoz járó pótlékban (Gyvt 20/B. § (4)) részesülők 2006. november havi és 2007. július havi együttes létszámadataiból számított átlaga, - 20%-os súllyal a 60 éves és idősebb korcsoportba tartozók számának, - 30%-os súllyal a rendszeres szociális segélyben részesülőknek a települési önkormányzatok visszaigénylése alapján nyilvántartott számának 2007. március, június és szeptember havi együttes létszámadataiból számított átlaga, - 20%-os súllyal a lakásfenntartási támogatásban részesülőknek a 2007. március, június és szeptember havi együttes létszámadatokból számított átlaga, - 20%-os súllyal a 18–59 éves korcsoportba tartozó, személyi jövedelemadót nem fizetők számának a 2006. évi adóbevallások összesítése alapján számított lakosságszámon belüli részaránya szerepel.

Forrás: költségvetési törvények

A 2001-ben és 2002-ben a 0–17 évesek száma is megjelent a mutatóban. Ebben az időszakban a jövedelempótló (azóta megszűnt ellátás) is szerepelt 15%-os súllyal a szociális segély mellett, és a regisztrált munkanélküliek a jövedelempótló támogatásban részesülőkkel csökkentett száma is. 2003-tól 2005-ig lényegében ugyanazok az adatok szerepeltek a mutató képzésében.

2006-tól – a családtámogatási rendszer átalakítása miatt is¹⁰¹ – megváltoztak a mutatóhoz használt adatok. A könnyebb átláthatóság miatt innentől kezdve minden év „mutatószámképzését” szerepeltetjük a táblázatban. A gyermekekhez kapcsolódó segély súlya lecsökkent 30%-ról 10%-ra, viszont emelkedett a tartós munkanélküli segélyezettek súlya (30%-ról 40%-ra) és bekerült a lakásfenntartási támogatásban részesülők átlaga (10%). 2007-től ismét 30% a szociális segélyezettek súlya, viszont a lakásfenntartási támogatásban részesülők 20%-ra emelkedett. Mindez azért is fontos, mert a normatív lakásfenntartási támogatás bevezetésével (2003-ban) megnőtt a jogosultak száma, illetve a lakhatási költségek emelkedésével egyre fontosabbá vált, hogy az adott településeken milyen arányú ez a probléma (amelynek egyik mutatója a lakásfenntartási támogatásban részesülők száma). Ezen forrásból több, a lakhatáshoz kapcsolódó segélyt is fizetnie kell az önkormányzatnak ezért érthető, hogy bekerült a mutatószámba. A rendszeres gyermekvédelmi támogatás 2007-től teljesen megszűnt, így a helyébe lépő évi kétszeri pénzbeli támogatáshoz kapcsolódik ekkortól a mutatószám.

A szabad felhasználású *Pénzbeli szociális juttatások* előirányzatának mutató számok alapján számolt településenként eltérő normatív egy főre eső összege – amelynek alsó és felső korlátja van - a vizsgált időszakban az alábbiak szerint változott:

75. táblázat: Pénzbeli szociális juttatások: a hozzájárulás mértéke az adott évben

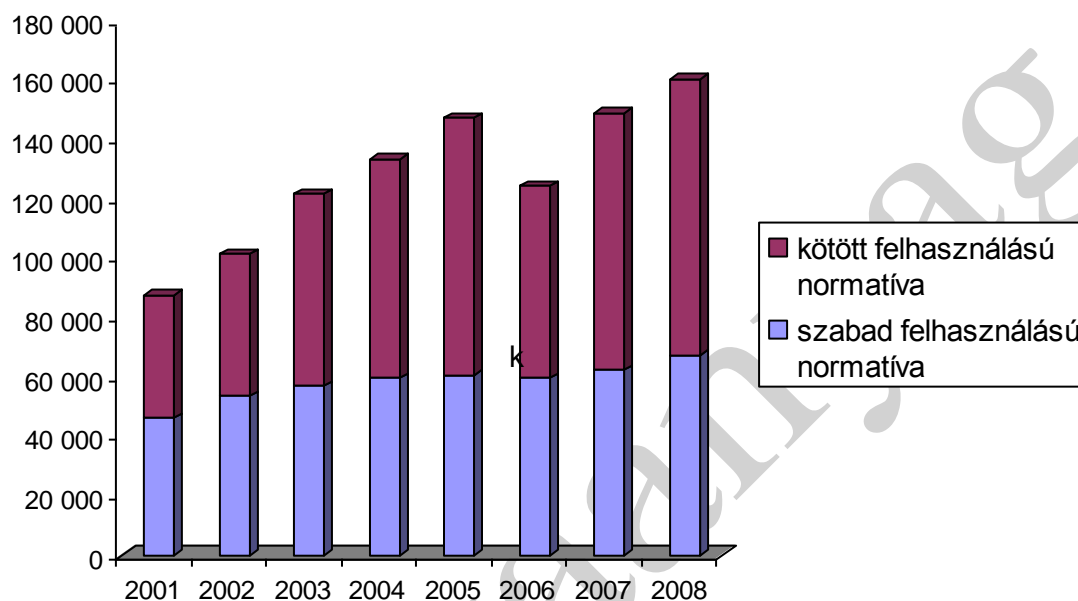
Év	Fajlagos összeg (Ft/fő)	
	Minimum	Maximum
2001	2 700	13 000
2002	2 900	14 000
2003	3300	15 000
2004	3500	16 000
2005	3700	17 050
2006	3700	17 800
2007	3800	19 500
2008	4 000	20 000

¹⁰¹ Melynek részeként a korábbi rendszeres gyermekvédelmi támogatás beépült a családi pótlékba. (Lásd bővebben a családtámogatásról szóló fejezetet.)

Az önkormányzati segélyekre fordított kiadások összesítése

Az alábbi grafikonon összesítettük a segélyekre fordított két előirányzat teljesítéseinek adatait. Látható, hogy nominálisan közel duplájára nőtt az önkormányzati segélyekre fordított összeg nagysága, reálértéke viszont csupán 26%-kal emelkedett.

29. ábra: Az önkormányzati segélyezésre fordított költségvetési kiadások (millió forint)

Az önkormányzatok által szervezett közcélú foglalkoztatás támogatása

A másik kötött előirányzat az *Önkormányzat által szervezett közcélú foglalkoztatás támogatása* címet viseli. Szabályozása meglehetősen bonyolult, az alábbiakban igyekszünk ezt érthetővé tenni, a költségvetési törvényekben szereplő elemek ismertetésével.

A közcélú foglalkoztatás szabályozása 1997-re vezethető vissza. Ekkortól szerepel a Szoc. tv-ben az együttműködési kötelezettség szabályozása. „Az együttműködés szabályozásnak ebben az első, kezdeti periódusában az önkormányzatok többsége nem élt a törvényi lehetőséggel, néhány nagyváros kivételével az együttműködés helyi szabályait nem határozta meg, a közcélú foglalkoztatás kereteit nem teremtette meg.” (Csoba, 2010).

2000-ben jelentősen változott a rendszer. A szociális segély feltétele lett a közfoglalkoztatásban való részvétel. Miként azt Csoba is megállapítja cikkében, fontos megjegyezni, hogy az Út a munkához program ilyen értelemben nem jelent érdemi változást. (Igaz az általunk vizsgált időszak már nem terjed ki annak bevezetésére.)

A 2000-ben bevezetett rendszer, illetve a 2009-ben elindult program közötti hasonlóság több helyen is tetten érhető: „A rendszeres szociális segély folyósítása feltételeként teljesítendő közmunkavégzésnek a „*segély helyett munka*” elv érvényesítése volt azzal a céllal, hogy a szociális segélyezettek a részükre szervezett átmeneti közfoglalkoztatás révén, annak hatására minél nagyobb számban tudjanak nem támogatott munkaviszonyt létesíteni valamely munkáltatónál.” (ÁSZ, 2002).

Mellesleg ez a változás része volt annak a folyamatnak, amelyben a munkanélküli járadékok rendszere is egyre szigorodott. (Lásd Bódis és társai, 2005.) Erről bővebben esik szó a rendszeres szociális segély történet című alfejezetben.

A Munkaerőpiaci Alap és a költségvetés kapcsolata

A rendszeres szociális segély és a közcélú munka fő forrása a Munkaerőpiaci Alap (MPA). E források nagysága jelentősen változott a vizsgált nyolc évben. 2001-ben a munkanélküli ellátórendszer változásával összefüggő költségvetési befizetések címet viselő soron belül szerepelt az a két tétel, amely a segélyezés és a közcélú foglalkoztatás kiadásait támogatta. Ekkor nem rendelkezett sem a költségvetés, sem a zárszámadás a keletkezett maradvány felhasználásáról, így a teljesülések ismeretében elég jelentős forrásoknak „veszett nyoma” a rendszerben: 2001-ben 4,6 milliárd forint, 2002-ben 5,2 milliárd forint – amit az önkormányzatok nem igényeltek – nem került vissza a MPA-ba.

2003-tól, feltehetően az előbbieket miatt is, rendelkeztek a maradványról, illetve az esetleges túlteljesülésről is. A 2004-ben átadott forrásokról az akkori költségvetés úgy rendelkezik, hogy az aktív korú nem foglalkoztatottak szociális segélyezésére fordítandó összes kiadás 75%-át fedezi az MPA. Az ezt követő években azonban a fel nem használt pénzeszközökkel nem történt elszámolás az Alap felé, illetve azt nem utalták vissza az Alap javára (ÁSZ, 2009.).

Az MPA-ból átadott források elnevezés 2004-ben változott: ekkortól a „Munkanélküli-ellátórendszer változásával összefüggő költségvetési befizetés” címen szerepelnek a táblázatban látható összegek. 2005-től azonban már nem található további bontásban. Ekkoriban, a költségvetési javaslatok indoklásai szerint e tétel a szociális segély, a közcélú foglalkoztatás és az önkormányzatok igazgatási tevékenységéhez kapcsolódó többletfeladatok támogatására szolgált. 2007-től már csak „Egyéb költségvetési befizetések” címen jelennek meg ezek a tételek. Mind a normaszöveg, mind az indoklás hallgat arról, hogy ez pontosan mit is takar. Mindez azért érdekes, mert így egyre kevésbé követhető a források célja és

ezáltal a hasznosulása is. Ezt az ÁSZ is szóvá tette annyiban, hogy megjegyezte: „a központi költségvetési befizetési kötelezettség céljának változásáról nincs tudomásunk.” (ÁSZ, 2008.)

76. táblázat: A Munkaerőpiaci Alap központi költségvetési befizetései (millió forint)

	Aktív korúak rendszeres szociális segélyezésére	Közcélú munkavégzés kiadásaira
2001	17 279,3	10 488,2
2002	21 546,0	14 565,6
2003	18 510,0	13 000,0
2004	20 162,5	15 120,0
2005	29 300,0	
2006	30 000,0	
2007	61 309,5	
2008	66 309,5	

A finanszírozási rendszer főbb elemei

A forrást az Alap minden évben átadja a központi költségvetésnek, ahonnan az önkormányzatok normatív támogatásként jutnak hozzá, ami a közcélú foglalkoztatással kapcsolatos személyi, dologi, szervezési kiadásokra fordítható. A települések éves szinten kapható támogatása egy adott képlet alapján kerül meghatározásra. Emellett meghatározzák a foglalkoztatottak után járó összeget is, amely szintén változott az évek során, és amely fix összeget jelent minden kifizetéssel terhelt napra. E rendszer az általunk vizsgált periódusban két időszakra bontható a költségvetésben szereplő szabályozást tekintve.

77. táblázat: A közcélú foglalkoztatás támogatása 2001–2003 között

7. táblázat: A közcélú foglalkoztatás támogatása 2001–2003 között							
	A támogatás összege foglalkoztatott anként*	Ha a települési önkormányzat lakosságszáma (fő)					Minimum összeg
		499 vagy kevesebb	500–1999	2000–4999	5000–49 999	50 000 vagy több	
		akkor a közcélú foglalkoztatás támogatása a pénzbeli és természetbeni szociális és gyermekjóléti ellátások normatív hozzájárulásának arányában a következő:					
2001	3000 Ft	47,5	35	25	20	15	450 000 Ft
2002	3490 Ft	49	37	30	25	20	550 000 Ft
2003	3500 Ft	45	32	25	20	15	700 000 Ft

* Mindazokra a napokra, amelyekre a munkaadót a foglalkoztatással kapcsolatban kifizetési kötelezettség terheli.

Az első időszakban, a 2001–2003 közötti években a támogatás kerete településenként, éves szinten az önkormányzatokat a szabad felhasználású pénzbeli és természetbeni szociális és gyermekjóléti ellátások jogcímen (a későbbi pénzbeli szociális juttatások című normatíva akkori neve) az adott évben megillető normatív hozzájárulás arányában – a lakosságszám alapján differenciáltan – került meghatározásra. Összege 2001-ben legalább 450 ezer forint, a 2002. évben legalább 550 ezer forint, 2003-ban legalább 700 ezer forint volt.

A lakosságszámok alapján képzett csoportokhoz tartozó arányszámok változása azt mutatja, hogy 2002-ben volt a legmagasabb minden kategóriában ez a súly. 2003-ban pedig a 2001-es állapotra esett vissza, illetve annál rosszabb lett, mivel a 2000 fő alatti települések még kisebb súlyt kaptak. Igaz, ekkor a minimálisan adható összeg nagyobb mértékben emelkedett, mint 2002-ben. (Lásd a 79. táblázatot.) A kisebb települések nagyobb arányszáma azt mutatja, hogy a döntéshozók feltételezték valamiféle kapcsolatot a település nagysága és a közfoglalkoztatottak száma között (magyarán feltételezték a foglalkoztatási problémák térbeli koncentrálódását).

2003-ban a foglalkoztatási törvény módosításával összefüggésben változott az önkormányzatok által szervezett közcélú munka finanszírozása. Ebben az évben a közcélú munka bevezetése óta eltelt két év tapasztalatai alapján az eddigieknél rugalmasabb finanszírozási rendszer került bevezetésre a költségvetés szerint, ami lényegében a lehívható összegek évközbéli módosításának lehetőségét jelentette (erre később visszatérünk.)

2004-től egy másik támogatási rendszer jött létre, amelyben a támogatási keret egy alapösszegből és egy kiegészítésből áll¹⁰². A támogatás képlete a következő:

$$T = \text{Alapösszeg} + (\text{RSZ} + \text{KC} \times \text{OA}) \times \text{FAT (forint)},$$

ahol

T = a települési önkormányzatnak közcélú foglalkoztatásra járó támogatása,

RSZ = a települési önkormányzat által rendszeres szociális segélyben részesültek előző évi március, június és szeptember havi létszámadatainak átlaga,

KC = a települési önkormányzat által közcélú munkával foglalkoztatottak előző évi március, június és szeptember havi létszámadatainak átlaga,

OA = a rendszeres szociális segélyezettek létszámának a közcélú munkával foglalkoztatottak létszámához viszonyított arányszáma, az előző évi március, június és szeptember havi országos adatok alapján,

---

¹⁰² Amely a rendszeres szociális segélyben részesültek és a közcélú munka keretében foglalkoztatottak száma alapján számított összegből áll.

FAT = a települési önkormányzat fentiek szerinti (számított) létszámára jutó fajlagos támogatás.

Az alapösszeg 2004-ben és 2005-ben egy millió forint volt, 2006-tól ez lecsökkent 500 ezer forintra. Az OA, illetve a FAT minden évben konkrét számmal szerepel a költségvetésben, de mi itt a könnyebb átláthatóság miatt rövidítésekkel jelöljük.

Az önkormányzatok számára tehát az előző képlet alapján állapították meg a keretet, amely a közcélú foglalkoztatás támogatására, szervezésére használható fel. A kerethez a foglalkoztatottak után lehívható támogatás (2004-ben pl: 3700 Ft/nap/fő) révén jutnak az önkormányzatok. Ezt bonyolítja az év közbeni keretmódosítás rendszere.

78. táblázat: A közcélú foglalkoztatás támogatása 2004-2008 között

	A támogatás összege foglalkoztatottanként*	Alapösszeg	A kiegészítésben az OA mértéke	A kiegészítésben a FAT összege
2004	3700 Ft	1 000 00 Ft	8,16	42 085 Ft
2005	3700 Ft	1 000 00 Ft	7,21	40 745 Ft
2006	3700 Ft	500 000 Ft	8,05	40 704 Ft
2007	3700 Ft	500 000 Ft	7,22	47 297 Ft
2008	3900 Ft	500 000 Ft	9,4	36 499 Ft

* Mindazokra a napokra, amelyekre a munkaadót a foglalkoztatással kapcsolatban kifizetési kötelezettség terheli.

A fenti táblázatokban látható, miként nőtt (illetve stagnált) az egy foglalkoztatottra jutó támogatás összege, illetve látható még a támogatási képletben szereplő két mutató változása. Mindezeket azért tartjuk fontosnak kiemelni, mert – még ha nem teljesen világosan számított értékeken is alapulnak – mutatnak valamit a változásokról. Az OA, amely a segélyezettek arányát viszonyítja a közfoglalkoztatottakhoz képest, hullámvázra utal: minél nagyobb ez a szám, annál több volt a megelőző évben a segélyezett a közfoglalkoztatottakhoz képest. Hasonlóan a FAT is az előző évi fajlagos támogatást mutatja meg. Eszerint 2006-ben jelentősen megnőtt (hétézer forinttal) ez az összeg, majd a következő évben radikálisan csökkent (13 ezer forinttal). (A közcélú foglalkoztatottak létszámáról és egyéb adataival bővebben foglalkozunk a közfoglalkoztatással foglalkozó fejezetben.)

A közcélú támogatás már említett sajátossága, hogy évközben változik az önkormányzat által rendelkezésre álló összeg, mivel azt a felhasználás tükrében újraosztják (2003 óta). Ez azt jelenti, hogy ahol az első félévi felhasználás nem éri el a támogatás éves összegének időarányos részét, ott az adott év augusztus 1-jével új előirányzat kerül megállapításra. Ez a költségvetési törvényben szabályozott módon így szól: „Az új előirányzatként megállapításra

kerülő összeg a támogatás éves összegének az időarányosan fel nem használt támogatás kétszeresével csökkentett összege, mely azonban nem lehet kevesebb, mint az alapösszeg, illetve a módosított előirányzat megállapításának időpontjáig felhasznált összeg.” Amit a csökkentésből „kinyer” a költségvetés, abból egy tartalékot képeznek a rendszerben, amire pályázni lehet az önkormányzatoknak a közcélú foglalkoztatás többlettámogatásának céljából. Az ezzel kapcsolatos szabályokat a kormány adott év március 31-ig megállapítja. A havi visszaigénylés módját kormányrendelet szabályozza.¹⁰³ Mindez tehát azt jelenti, hogy amelyik önkormányzat nem költ az első félévben eleget, azt „megbüntetik”, hiszen forrásokat vonnak el tőle. Az ily módon összeszedett forrásokat pedig újraosztják a „jók” között. Ez a finanszírozási rendszer mind elméletben, mind gyakorlatban meglehetősen bonyolult és nehézkes.

Érdemes áttekinteni, hogy a közcélú foglalkoztatás támogatása mennyiben fedte le a foglalkoztatás költségeit (81. táblázat). Az adatok szerint a minimálbér, illetve az arra rakódó terhek 2004-ig alacsonyabbak voltak, mint a foglalkoztatáshoz adott napra járó támogatás havi összege. Ez 2005-ben megfordult, így ettől kezdve ráfizetést jelent az önkormányzatoknak teljes munkaidőben foglalkoztatni a személyeket, mivel a munkabér költségeit nem fedezi teljes mértékben (annak megszervezéséről nem is beszélve). Mivel az adott napra járó támogatás akkor is jár, ha részmunkaidőben foglalkoztatják a segélyezetteket, ezért lehetséges, hogy növekedett a részmunkaidős foglalkoztatás. Erről a következőket írja egy, a közcélú foglalkoztatásról szóló tanulmány: „A részmunkaidős foglalkoztatás térnyerése a közcélú munka keretében folyamatos, növekvő, és a hátrányos helyzetű települések önkormányzataira fokozottan jellemző.”¹⁰⁴ A 2007-től változó szabályozás, amely szerint átjárható a közcélú és a segélykassza (lásd később), némi segítséget jelentett a csökkenő támogatás mellett.

„A csak külön adatgyűjtéssel, számítással elvégzett elemzések arra engedtek következtetni, hogy 2001-től – amikor 3000 Ft/nap-ra emelkedett a normatíva mértéke – az állami támogatás 80% körüli részét tette ki a foglalkoztatás közvetlen (bér + járulék) költsége, s a fennmaradó rész szolgált az egyéb közvetett költségek fedezetére. Ez másszóval azt jelentette, hogy a normatív támogatás az önkormányzatok teljes kiadását fedezte anélkül, hogy azt esetleg saját forrásaikból ki kellett volna egészíteniük. Ez különösen így van a

¹⁰³2003 és 2007 között az egyes pénzbeli szociális ellátások folyósításának és elszámolásának szabályairól szóló 30/1993. (II. 17.) Korm. Rendelet, majd 2007-től a az egyes pénzbeli szociális ellátások elszámolásának szabályairól szóló 62/2006. (III. 27.) Korm. Rendelet szabályozza.

¹⁰⁴ Dögei Ilona – Mód Péter: Közfoglalkoztatás a települési szociálpolitikákban – *A közcélú munka gyakorlata az adatok tükrében (2001–2006), Kapocs különszám, 2007, 35.o*

részmunkaidős foglalkoztatást előtérbe helyező önkormányzatoknál, melyre irányuló szerződések aránya a vizsgált időszakban közel azonos volt (23,2, illetve 24,2%).” (ÁSZ, 2002a)

79. táblázat: A minimálbér összege és munkáltatói terhek összege, valamint a közfoglalkoztatásra igényelhető támogatás havi összege

Év	Mini-málbér összege	Munkavállalói járulék		Foglalkoztató által fizetett				Tételes egészségügyi hozzájárulás (EHO)*	Összesen	A közcélú foglalkoztatás támogatása		A teljes bruttó minimálbér és a havi támogatás különbsége****
		Százalek	Összeg	Százalek	Összeg	Százalek	Összeg			Egy napra jutó összeg**	Egy hónapra jutó összeg***	
2001	40 000	3%	1 200 Ft	20%	8 000 Ft	11%	4 400 Ft	4200	57 800	3 000 Ft	63 000 Ft	5 200 Ft
2002	50 000	3%	1 500 Ft	18%	9 000 Ft	11%	5 500 Ft	4500	70 500	3 490 Ft	73 290 Ft	2 790 Ft
2003	50 000	3%	1 500 Ft	18%	9 000 Ft	11%	5 500 Ft	3450	69 450	3 500 Ft	73 500 Ft	4 050 Ft
2004	53 000	3%	1 590 Ft	18%	9 540 Ft	11%	5 830 Ft	3450	73 410	3 700 Ft	77 700 Ft	4 290 Ft
2005	57 000	3%	1 710 Ft	18%	10 260 Ft	11%	6 270 Ft	3450	78 690	3 700 Ft	77 700 Ft	-990 Ft
2006	62 500	3%	1 875 Ft	18%	11 250 Ft	11%	6 875 Ft	1950	84 450	3 700 Ft	77 700 Ft	-6 750 Ft
2007	65 500	3%	1 965 Ft	21%	13 755 Ft	8%	5 240 Ft	1950	88 410	3 700 Ft	77 700 Ft	-10 710 Ft
2008	69 000	3%	2 070 Ft	24%	16 560 Ft	5%	3 450 Ft	1950	93 030	3 900 Ft	81 900 Ft	-11 130 Ft
* Amennyiben a foglalkoztatás időtartama a teljes munkaidőnél rövidebb, akkor 2005. január 1-jétől a tételes egészségügyi hozzájárulás összege a teljes munkaidő és részmunkaidő arányában, legfeljebb azonban 50%-os mértékben csökkentett összege.												
** Az éves költségvetési törvények szerint a közcélú foglalkoztatás azon napokra jutó támogatás mértéke, amikor a munkáltatót kifizetés kötelezettség terheli.												
*** A havi munkanapok számát minden évben 21-nek vettük, eszerint szoroztuk a napi támogatás mértékét.												
**** A pozitív érték azt mutatja, hogy a támogatás magasabb volt, mint a minimálbér és terheinek összege, a negatív értéknél értelemszerűen ennek ellenkezőjét jelenti.												
Forrás: APEH és költségvetési törvények, valamint saját számítások												

Teljesítések

A felhasznált kiadások, azaz a teljesítések mértékének elemzése több szempontból is nehézkes feladat: az adatok, illetve az adatbázis pontatlansága, valamint az elszámolások értelmezése miatt.

A zárszámadás alapján a 2002-ben rendelkezésre álló 14,5 milliárd forint összegből 4 milliárd forint megmaradt, valamint néhány önkormányzat a részére rendelkezésre álló kereten túl szükségessé váló támogatáshoz nem tudott hozzájutni az indoklás szerint. Mindezek miatt a 2003-an 13 milliárd forint volt az előirányzat, amely 18,1% mértékben túlteljesülhetett, mivel a Munkaerőpiaci Alap erre a célra ilyen mértékű tartalékot képzett. Így 2003-tól évközben az addigi felhasználás arányában változott a további hónapokra vonatkozó összeg nagysága, mint azt fentebb kifejtettük.

Sajátosan alakult 2006-ban a zárszámadás alapján látható teljesítés és a „tényleges” teljesítés. Ennek oka, hogy 2006-ban a közcélú foglalkoztatás előző évi előirányzatával azonos összegű forrás állt rendelkezésre, amely a közcélú munka támogatásán felül magában foglalta a Kormány 100 lépés programjának keretében meghirdetett közmunkaprogramban való részvétel (37%-os önrész) támogatását is. (ÁSZ, 2007)¹⁰⁵

2007-től új elem a szabályozásban, hogy a visszaigényelhető jövedelempótló támogatások előirányzata forrást biztosít a települési önkormányzatok közcélú foglalkoztatásának bővítéséhez. Eszerint amennyiben az önkormányzat kimerítette közcélú foglalkoztatásra rendelkezésre álló keretét, és tovább foglalkoztatja a munkanélküli személyt, akkor a közcélú munkán foglalkoztatottat egyébként megillető segély összegének 90%-át visszaigényelheti a jövedelempótló támogatások előirányzatából. A költségvetés indoklása szerint, mivel ezt az összeget segélyként egyébként is ki kellene fizetnie az önkormányzatnak, többletforrás nélkül, a meglévő pénzeszközök ilyen irányú felhasználásával lehet bővíteni a közcélú munkán foglalkoztatottak számát, illetve a továbbfoglalkoztatást, ami segítheti az elsődleges munkaerőpiacra való visszatérést. A segély keretének ilyen módon való felhasználása nem fedezi a foglalkoztatás költségeit, így a továbbfoglalkoztatás jelentős önerőt igényel. Ezzel együtt a változás egyre inkább a „segélyért munka elv” irányába vitte „a segély helyett munka elvet”.

---

¹⁰⁵ A zárszámadás indoklása alapján az előirányzaton belül közmunkapályázati önrész támogatására 2 501,6 millió forint állt rendelkezésre. A feltételeknek 353 önkormányzat felelt meg, részükre 2 397,2 millió forint került folyósításra.

Részlet az ÁSZ 2007. évi zárszámadásról szóló jelentéséből:

„2007-ben a vizsgált önkormányzatok 65%-ánál az igénybe vett támogatás a kifizetett munkabérekre és járulékaikra sem volt elegendő. A változatlan összegű központi támogatási előirányzatból, változatlan fajlagos támogatás mellett a közcélú foglalkoztatásban résztvevők számának a növelésére nem volt lehetőség. Részbeni megoldást jelentett a 2007. évben a közcélú foglalkoztatás ösztönzésére – a közcélú keretüket már felhasználó önkormányzatoknak – a rendszeres szociális segély 90%-ának megfelelő támogatási összeg lehívási lehetősége. A közfoglalkoztatásra biztosított előirányzatból országosan 455,5 millió forint maradvány keletkezett, melyet – az önkormányzatonkénti keretgazdálkodás miatt – nem igényelhettek meg azok az önkormányzatok, amelyek a közcélú keretük kimerítésének időpontját követő időszakban is foglalkoztatottak közcélú munkásokat. Ugyanakkor – a közcélú keretük kimerítését követően – rendszeres szociális segély címen országosan csak 57,8 millió forint központi támogatást igényeltek az önkormányzatok.” (ÁSZ, 2008)

80. táblázat: A közcélú foglalkoztatás teljesítésének alakulása (millió Ft)

	Teljesítés a zárszámadás alapján	Felhasznált összeg (KSH-OSAP)
2001	5 904,3	na
2002	9 365,6	na
2003	12 130,3	11 210,9
2004	14 395,5	14 130,0
2005	14 420,6	13 689,0
2006*	12 337,7	12 351,0
2007	14 664,5	14 955,7
2008	14 811,3	16 255,5

*A zárszámadásban szereplő teljesítésből (14734,9 millió forint) levonva az e keretből a közmunkára folyósított, indoklásban szereplő összeg (2 397,2 millió forint).

A fenti táblázatban az első oszlop a költségvetésből az önkormányzatok számára e címen kifizetett összeget mutatja, a második pedig az önkormányzatok tényleges ráfordítását. . Látható, hogy kisebb-nagyobb eltérés van a két oszlop adott évre vonatkozó adatai között. A szabályozás miatt lehetséges, hogy az önkormányzat saját forrásaiból többet költsön, mint amennyit e célra kap. Érdekes, hogy 2006-ig inkább kevesebbet költöttek, ennek oka lehet (az adatok pontatlanságán kívül), hogy az elszámolásban pontatlanok voltak az önkormányzatok. A 2007 utáni változás oka lehet, hogy a finanszírozás lehetővé tette (miként azt fentebb kifejtettük), a közcélú és a segély kassza ájárhatóságát. Bár Csoba szerint a segélykassza és a közcélú munkára fordítható pénzek átjárhatóságának 2007-től biztosított lehetőségével kevés önkormányzat élt. Ennek okát abban látja, hogy az átcsoportosítás önmagában nem fedezte a foglalkoztatás költségeit, valamint a foglalkoztatás szervezése is többletköltségeket igényelt a segélyre adott normatíván felül (Csoba, 2010).

A teljesítésekkel kapcsolatos eltérő adatokra – az ÁSZ 2001. évre vonatkozó vizsgálata alapján – magyarázatul szolgálhat, hogy „a kifizetési kötelezettséggel terhelt napokról az önkormányzatok közel harmada az előírt nyilvántartást nem vezette, tizedénél az állami

hozzájárulás igénylése nem felelt meg a jogszabályi feltételeknek” (ÁSZ, 2002b) Hasonló megállapításokat tett az ÁSZ 2002-re vonatkozóan is (ÁSZ, 2003a).

Jellemző volt az is, miként az ÁSZ által vizsgált önkormányzatok számviteléből kiderült, hogy csak alig több mint a fele (56%) mutatta ki a közcélú munka ráfordításait. A helyhatóságok másik felével kapcsolatban az ÁSZ megjegyzi, hogy a foglalkoztatás jellegének megfelelő szakfeladaton, más tevékenységek kiadásaival (pl. város- és községgazdálkodás, közhasznú munka) együtt tüntették fel a ráfordításokat, ezért ezekben az esetekben a cél szerinti felhasználást csak utólagos külön kigyűjtés, arányosítás után lehetett figyelemmel kísérni. (ÁSZ, 2002b)

81. táblázat: A közcélú foglalkoztatás támogatásának felhasználása a költségvetés illetve zárszámadási törvények alapján (millió Ft)

	Eredeti előirányzat	Teljesítés	Felhasználási arány (%)	Előirányzat reálértéke (2001=100)	Teljesítés reálértéke (2001=100)
2001	10 488,2	5 904,3	56,3	100,0	100,0
2002	14 565,6	9 365,6	64,3	131,9	150,6
2003	13 000,0	12 130,3	93,3	112,4	186,3
2004	15 120,0	14 395,5	95,2	122,4	207,1
2005	15 120,0	14 420,6	95,4	118,2	200,2
2006**	12 618,4	12 337,7	97,8	94,9	164,9
2007	15 120,0	14 664,5	97,0	105,3	181,4
2008	15 073,7	14 811,3	98,3	99,0	172,7

** Az előirányzathoz a közmunkára szánt illetve felhasznált összeg levonása utána. (Eredetileg: 15 120,0, és 14734,9 millió forint.)

Amennyiben a zárszámadási adatokat tekintjük ténylegesnek (kivéve 2006-ot), úgy érdemes azokat összevetni a költségvetésben szereplő előirányzatok összegével. (83. táblázat) Ez alapján láthatjuk, hogy a felhasználás aránya szinte folyamatos növekedést mutat (2001. évi 56%-ról a 2008. évi 98%-ra). Legnagyobb az emelkedés 2003-ban, amikor 90% felé került a felhasználás aránya. Lényeges, hogy a 2004-ben bevezetett szabályozással megállt a keret növekedése, 2008-ban még csökkent is az összeg. A felhasznált összegek reálértéke 2004-ben és 2005-ben a dupláját is elérte a 2001. évi szintnek, majd ez után folyamatosan csökkent. ¹⁰⁶ Ezzel együtt is a felhasznált forrás több mint másfélszeresét érte 2008-ban a 2001. évinek.

Kérdés, hogy miért nem 100%-os a felhasználási arány 2007. után (sőt ez évben még csökkenés is látható), miközben ekkortól már átjárható a két kassa. Ha azt feltételezzük, hogy ez a néhány százalékos eltérés a rendszer sajátosságából adódik és nem abból, hogy ne

¹⁰⁶ Kiváltképpen 2006-ban, de az akkori összeg a közmunkára fordított összeg miatt csappant meg.

tudtak volna többet költeni az önkormányzatok, akkor feltehetően a keret emelkedésével a ráfordítás mértéke is emelkedett volna.

Az ÁSZ 2002-ben készült, a foglalkoztatási támogatásokról szóló jelentésében azt a fő következtetést állapította meg – az akkor még új – rendszerrel kapcsolatban, hogy az önkormányzatok összességében nem tudták megfelelőképpen igénybe venni az állami költségvetésben biztosított támogatási lehetőséget. A szabályozási problémák, az önkormányzatok eltérő hozzáállása is szerepet játszott abban, hogy a foglalkoztatási igényektől elszakadó forrásfelosztás következtében a támogatási rendszerben egyidejűleg volt jelen a hiány és a többlet (ÁSZ, 2002a). Ide tartozik, hogy Csoba szerint a foglalkoztatás kiterjesztésének nem a munkanélküliek munkavállalási hajlandósága volt a korlátja (hiszen azt szankcionálták), hanem a rendelkezésre álló források nagysága, az önkormányzatok szervező- és munkát biztosító kapacitása (Csoba, 2010).

A gyermekekkel kapcsolatos segélyek finanszírozása

A segélyek finanszírozásáról már korábban – a pénzbeli szociális juttatások illetve az egyes jövedelempótló támogatások előirányzatok kapcsán – volt szó. A családtámogatási rendszer átalakítása miatt 2006-ban létrejött egy „új” sor a szociális tárca (SZMM) fejezetében: a pénzbeli gyermekvédelmi támogatások előirányzata. Az ebből fizetett ellátások (rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény évi kétszeri összege, a kiegészítő gyermekvédelmi támogatás és pótlék) az önkormányzatokon keresztül, a jegyző által kerültek megállapításra, azonban a költségvetés 100%-ban megtéríti a kiadásokat.

A 2006-os alulteljesülés okaként az ÁSZ éppen a családtámogatási rendszerrel kapcsolatos átalakítást jelölte meg. A családi pótlék (jelentős) emelkedése miatt a családok egy részében az egy főre jutó havi jövedelem összege meghaladta a Gyvt. 19. § (2) bekezdésben meghatározott összeget, így ezek a családok már nem voltak jogosultak a támogatás igénybevételére. Másik okként pedig azt hozta fel az ÁSZ, hogy a támogatások igénybevételéhez a kérelmet a települési önkormányzat polgármesteri hivatalához kell benyújtani – nem jár alanyi jogon – emiatt kevesebben éltek a törvény adta lehetőséggel. Véleményünk szerint mindkét érv erősen vitatható, és legfeljebb csak részben magyarázhatja a nagymértékű igénybevevői visszaesést és ezzel az alulteljesítést. A jövedelmek (amelybe a segélyek megállapításánál beleszámítják a családi pótlékot is) emelkedését ellensúlyozandó a jogalkotók ugyanis már 2006-ban is (és azt követően is) emelték a jogosultság

megállapításul szolgáló jövedelemhatárt, a kérelmek igénylésének rendje és helye pedig nem változott. Meglátásunk szerint, mint azt már korábban is írtuk, a visszaesés okát leginkább a korábbi rendszeres havi kifizetések elmaradása és így a támogatási forma kevésbé „vonzó” voltával magyarázható.

82. táblázat: Pénzbeli gyermekvédelmi támogatások (millió forint)

Év	Eredeti előirányzat	Teljesítés
2006	7 500,0	4 564,7
2007	6 500,0	4,1
2008	6 000,0	5 795,3

A 2007-es jelentős alulteljesülésének oka, hogy az SZMM fejezetében szereplő sor, illetve az önkormányzati segélyezésre szolgáló normatíva is tartalmazta e támogatások lehívhatóságát. A kifizetéseket szinte kizárólag az utóbbi előirányzat terhére igényelték, így a fenti táblázatban a csupán 4,1 millió forint összegű felhasználás a jogosultakat 2006 decemberében megillető rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény 2007. januári havi kifizetéséhez kapcsolódik az ÁSZ jelentése szerint.

A közgyógyellátás finanszírozása

A közgyógyellátás finanszírozása az előzőekben tárgyalt szociális támogatásoktól eltérő módon működik. A különbség oka a támogatás funkciójából és céljából fakad. A támogatás egyszerre jelent szociális segítyt abban az értelemben, hogy valamilyen rászorultság alapján jár, és egyszerre jelent egy természetbeni egészségügyi ellátást is, hiszen adott betegségek esetén gyógyszert, gyógyászati segédeszközt, gyógyászati ellátást, illetve azokhoz adott speciális kedvezményt jelent.

A közgyógyellátás finanszírozása alapvetően a következő forrásokból tevődik össze: az Egészségbiztosítási Alap (E. Alap) támogatása, a központi költségvetési hozzájárulása és az önkormányzati térítés.

A korábbi normatívák közül a pénzbeli szociális juttatások előirányzata az, amelyik e rendszert érinti, hiszen az önkormányzatok méltányossági alapon is adhatnak jogosultságot, amihez e normatívából kapnak forrást (még ha ez teljes mértékben nem is elegendő). Az önkormányzatok e forrást, illetve saját kiegészítéseiket felhasználva térítik meg az ellátást az E. Alapnak (OEP-nek).¹⁰⁷

A közgyógyellátás rendszere jelentősen változott a vizsgált években. 2001-ben az addigiakhoz képest egy új közgyógylista került bevezetésre¹⁰⁸, amelynek következtében – a 2001. évi zárszámadás indoklása szerint – korszerűsödött a rendszer, illetve javult az ellátás színvonala. Ezt követően 2006-ban jelentős átalakítás történt, amely elsősorban a támogatás felhasználását érintette, de módosította a finanszírozást is. A korábbi kizárólagos listás rendszer (amely mennyiségi és pénzügyi korlát nélkül működött) helyett egyéni keret megállapításával kívánták hatékonyabbá és célzottabbá tenni a működést. A keretnek az igénylő tartós betegségeinek kezeléséhez szükséges rendszeres gyógyszerigényletén kell alapulnia.¹⁰⁹ A keret maximális összege 12 ezer forint, amely a háziorvos/szakorvos javaslata alapján a MEP¹¹⁰ szakhatósági állásfoglalása révén kerül megállapításra. Ennek az eljárásnak az ideje akár több hónap is lehetett, amelyet az ÁSZ is nehezményezett jelentésében. A Számvevőszék azt is megállapította, hogy az egyéni gyógyszerkeretből keletkeznek

¹⁰⁷ Emiatt az önkormányzati rész bizonyos mértékben szintén a költségvetésből származik.

¹⁰⁸ Lásd a közgyógyellátásra jogosultak részére térítésmentesen rendelhető gyógyszerekről szóló 10/1995. (II. 24.) NM-rendelet módosításáról szóló 35/2001. (X. 17.) EüM-rendeletet.

¹⁰⁹ A Szoc. tv. 50/A. § (7) bekezdése szerint a gyógyszerköltség meghatározásánál a kérelmező krónikus betegségéhez igazodó, egyhavi mennyiségre számolva legalacsonyabb költségű, külön jogszabályban meghatározott szakmai szabályok szerint elsőként választandó, legalacsonyabb napi terápiás költséggel alkalmazott készítményeket kell alapul venni. A közgyógyellátás átalakításának koncepciójáról szóló 2095/2005 (V.27) Kormányhatározat rendelte el a közgyógyellátás reformját.

¹¹⁰ Megyei Egészségbiztosítási Pénztár

maradványok, azaz a betegek a számukra elismert gyógyszerköltségnél kevesebb értékű gyógyszert váltanak ki. Az ÁSZ által utolsó időszakként vizsgált 2008. első félévében lejárt közel 208 ezer igazolványon mintegy 5,3 Mrd Ft (33%) megmaradt (ÁSZ, 2009).

Lényeges, hogy a régi közgyógyellátási rendszerben a költségvetési támogatási rész (az elvi térítési díj) megközelítőleg fejenként havi 3500 Ft volt, amely az új rendszerben megduplázódott 7000 Ft-ra, majd közbenső szigorítások¹¹¹ miatt 2008-ban 5000 Ft-ra csökkent (ÁSZ, 2009).

Az átalakítás sajátossága volt, hogy 2006 júliusa és 2007 júliusa között párhuzamosan kétféle támogatási rendszer volt érvényben, mert a korábbi közgyógykártyákat ekkor folyamatosan cserélték le, egy év alatt új elektronikus kártyára.

Fontos változás volt, hogy a korábbiakhoz képest az önkormányzatoknak a méltányos jogcímen kiadott igazolványok után a jogosult éves gyógyszerkeretének 30%-át kell befizetni az E. Alapba, amit az önkormányzatok csak utólag teljesítenek. Korábban a nyugdíjminimum 75%-át kellett előre megfizetniük.

Az ÁSZ szerint a közgyógyellátás működtetésének OEP-et, MEP-eket terhelő költsége igen magas: a 2005. évi 236,7 millió forintól 2007-re 2,4 milliárd forintra emelkedett. A 2007. év végi kártyaszám alapján az OEP és a MEP-ek egy kártyára eső éves működési kiadása 6196 Ft volt.¹¹² Az ÁSZ szerint a rendszer bonyolult, drágán, hosszú átfutási idővel, a szociális rászorultság nem egységes kritériumok alapján történő figyelembevételével, a felhasználás alacsony szintű ellenőrzése mellett átláthatatlanul működik. (ÁSZ, 2009)

Az ÁSZ összességében úgy találta, hogy a rendszer az átalakítás után célzottabbá vált az egyénre szabott gyógyszerkeret bevezetésével, de eltérőek lettek a hozzájárulás feltételei. Az átalakítás céljai csak részben teljesültek. A rászorultsági elv a kitűzött célokkal ellentétben kevésbé érvényesül, így nem valósult meg a rendszer igazságosabbá tétele. A finanszírozás kapcsán érdekes, hogy a jelentés szerint az új rendszerben működő fékek mellett az E. Alap és a központi költségvetés terheit a tervezett keretek között tartották. Az önkormányzatok számára viszont kevésbé tervezhető a méltányossági közgyógyigazolvány után befizetendő összeg.

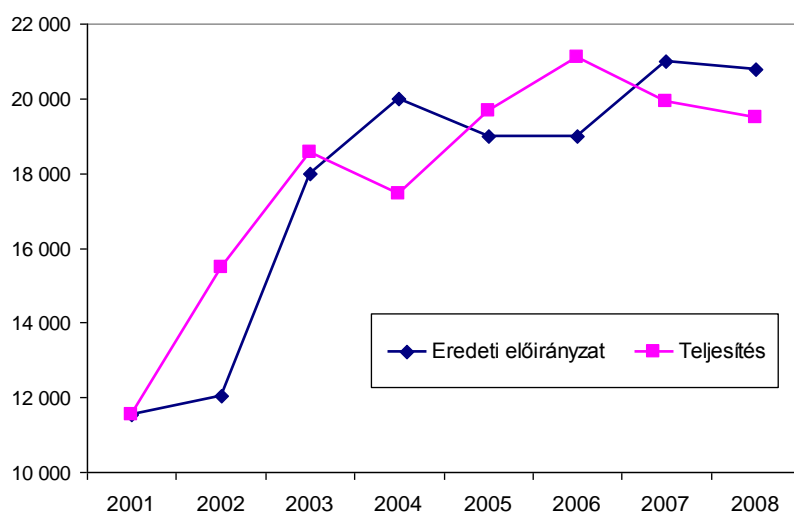
¹¹¹ 2007. január 1-jétől a havi 12 ezer Ft-os keretet a támogatásiáramlás szűkítése céljából – a Szocvtv. módosításával – háziorvosi és szakorvosi 6-6 ezer Ft-os keretre osztotta a jogalkotó. (ÁSZ, 2009:16), Ez azt eredményezte – a 2007. évi zárszámadás indoklása szerint – hogy az egy közgyógyellátott betegre jutó gyógyszerkeret egy év alatt jelentősen csökkent (8 500 forint/hó-ról 6 675 forint/hó-ra), és ez jelentős megtakarítást jelentett mind az Egészségbiztosítási Alap, mind a Központi Költségvetés számára.

¹¹² Ez nem tartalmazza az önkormányzatok adminisztrációs költségeit.

Teljesítés

A közgyógyellátásra fordított központi költségvetési kiadások (az önkormányzati befizetések nélkül) 2001 és 2008 közötti változása látható az alábbi grafikonon (az előirányzat és a teljesítés adatai szerepelnek a vizsgált években). Az éves költségvetési előirányzatok teljesülése alapján többlet vagy hiány keletkezhet: amennyiben hiány van, úgy a költségvetés a zárszámadási törvényben szabályozott mértékben további térítést ad az E. Alapnak, ellenkező esetben pedig fordítva.¹¹³

30. ábra: A közgyógyellátás költségvetési eredeti előirányzatai és a teljesítések összegei

2006-ra nominálisan, majd duplájára nőtt a ráfordítás (teljesítés) mértéke 2001-hez képest. E csúcs után, 2007-ben több mint egy milliárd forinttal, majd 2008-ban további félmilliárd forinttal csökkent az összeg. A csökkenést a közgyógyellátás rendszerének átalakítása magyarázza. 2006-ban – amikor egyszerre élt a két rendszer párhuzamosan – az átalakítás után további szigorításokkal fékeztek a kiadásokat.

¹¹³ 2001 és 2008 között rendre a következőképpen alakult ez a megtérítés: 1520,4; 1646,3; 5,3; 52; 101,1; -432,1; 181,3; -22,6

83. táblázat: A közgyógyellátás kiadásai

Év	Teljesítés (millió Ft)	Reálérték (2001=100)
2001	11 550,0	100,0
2002	15 471,4	127,2
2003	18 559,3	145,7
2004	17 444,3	128,3
2005	19 686,0	139,7
2006	21 110,1	144,2
2007	19 924,0	126,0
2008	19 504,3	116,3

A teljesítések reálértékét tekintve látható, hogy a 2001-hez viszonyított mutató jelentős hullámzások során 2003-ban és 2006-ban érte el csúcspontját, majd 2008-ban jutott el az addigi legalacsonyabb szintre, amely azonban még így is 16,3 százalékkal magasabb volt a bázisévhez képest.

A költségvetés mellett az önkormányzatok is befizetnek az E. Alapba a támogatás finanszírozása. Az önkormányzati rész nagyságához az E. Alap zárszámadásokhoz készített fejezeti indoklásaiban találhatunk információt. A költségvetési rész azért tér el az előbbieken közöltektől, mert ebben már a zárszámadások alapján megtérített/visszautalt összegek is szerepelnek.

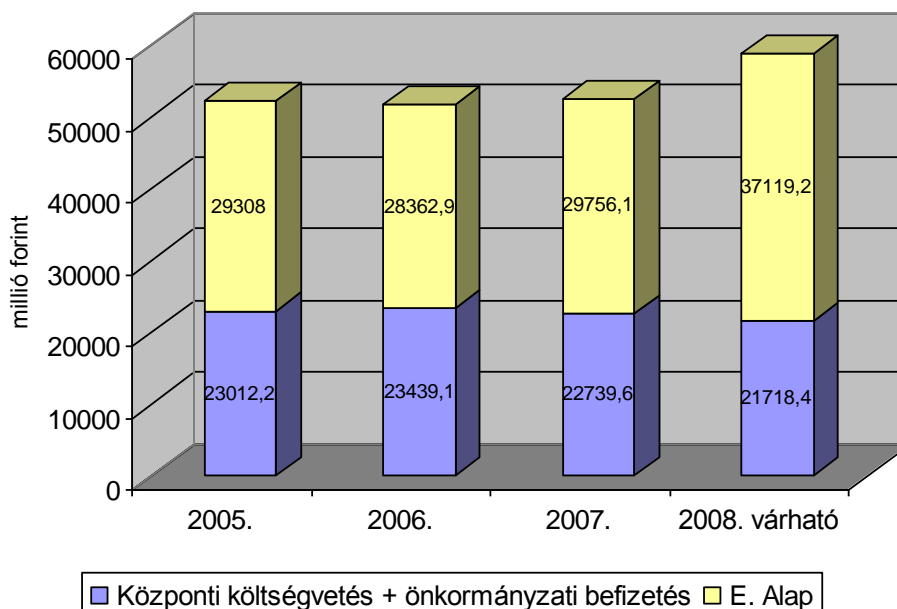
84. táblázat: A közgyógyellátásra fordított központi és a helyi kiadások nagysága (millió forint) az E. Alap zárszámadási indoklása alapján

Év	Költségvetés		Önkormányzatok		Összesen	
	(millió forint)	(%)	(millió forint)	(%)	(millió forint)	(%)
2001	nincs adat		2 102,50		nincs adat	
2002	15 597,30	86,3	2 477,70	13,7	18 075,00	100,0
2003	16 918,30	85,8	2 810,50	14,2	19 728,80	100,0
2004	17 439,00	85,0	3 077,50	15,0	20 516,50	100,0
2005	19 634,00	85,7	3 277,00	14,3	22 911,00	100,0
2006	21 009,00	88,0	2 862,00	12,0	23 871,00	100,0
2007	19 924,00	88,3	2 634,30	11,7	22 558,30	100,0
2008	19 323,00	90,7	1 977,20	9,3	21 300,20	100,0

A 17. táblázat azt mutatja, hogy az E. Alapnak adott források 85–91%-át adja a központi költségvetés, és 9–15%-át az önkormányzatok (itt az E. Alapból származó további források nem szerepelnek). Jelentős változások az évek során nem voltak, de az látható, hogy 2006 után folyamatosan emelkedett a költségvetési részesedés aránya, mindez összefügg azzal, hogy az önkormányzatok egyre kisebb mértékben tudták vállalni a „drága” méltányosságon járó megállapítás költségeit.

Az E. Alap saját forrásaiból mindezek felül további támogatásokat ad a rendszer működéséhez, hiszen a közgyógyellátásra jogosultak gyógyszerkiadásait, gyógyászati segédeszköz támogatását, illetve gyógyászati ellátását (gyógyfürdő szolgáltatás) eltérő mértékben támogatja az egészségbiztosítás. A rendelkezésre álló adatok azt mutatják, hogy a költségvetésen és az önkormányzatok térítésein felül, ezeket jóval meghaladó mértékű forrásokra van még szükség az E. Alapból. Az ÁSZ 2009-es jelentésében az alábbi ábrán látható összegeket adta közre¹¹⁴. Eszerint a költségvetési és az önkormányzati rész együtt 2007-ben 43%, míg az E. Alap része 57%-os volt a teljes, több mint 52 milliárd forint ráfordításon belül. (ÁSZ, 2009)

31. ábra: Közgyógyellátás kiadásainak megoszlása (millió forint)

Forrás: ÁSZ, 2009:26 (Ott a megjelölt forrás: OEP, Költségvetési és Gazdálkodási Főosztály Statisztikai Osztály)

¹¹⁴ 2008-ra vonatkozóan pontos adataink nincsenek az E. Alapra vonatkozóan. A költségvetési és önkormányzati oldal teljesülési adatai rendelkezésre állnak, miként az fentebb is bemutattuk, azonban az ÁSZ jelentésben szereplő összegek a korábbi években sem egyeznek a zárszámadásban fellelhető adatokkal, így meghagytuk a grafikonon a jelentésben szereplő „2008. várható adatokat”.

A fenti grafikon alapján látható, hogy az E. Alap, a központi költségvetés és az önkormányzatok együttes ráfordítása 52,3 milliárd forinttól – két év stagnálás után – 58,8 milliárd forintra emelkedett. Az ÁSZ jelentésében kitér arra, hogy „a támogatás emelkedésének oka, hogy 2007-ben a „gyógyszergazdaságos törvény” megszüntette a térítésmentességet a társadalombiztosítás keretében, a 100%-os támogatással rendelhető készítmények után 300 Ft dobozdíjat kell fizetni, amelyet a közgyógyellátottak esetében a költségvetés viselt. A közgyógyellátás kiadásai között így elszámolásra került az a 100%-os társadalombiztosítási támogatás is mely 2007. előtt nem tartozott oda. A támogatás növekedésében szerepe volt az emelt (Eü 90) támogatással rendelhető és a közgyógyellátásban elérhető gyógyszerkészítményeknek is (ÁSZ, 2009). Az E. Alap további forrásaival részletesebben nem foglalkozunk, mivel az elsősorban az egészségügy területe, amely nem témája vizsgálatunknak.¹¹⁵

Az ÁSZ jelentésében számos adat fellelhető a finanszírozás részleteivel kapcsolatban: a jelentés 1/d. számú melléklete szerint a közgyógyellátás kiadásainak (költségvetési és önkormányzati megtérítés által) ellátási típusokon belüli összege és aránya a vizsgált időszakban a gyógyszerek felé tolódott el. 2007-ben 88% gyógyszerre, 11% a gyógyászati segédeszközre és egy százalék alatti a gyógyfürdő-szolgáltatásra fordítódik (Ász, 2009). Ehhez képest 2003-ban még 70%-os volt a gyógyszerekre jutó arány az akkori zárszámadásról szóló ÁSZ-jelentés szerint (ÁSZ, 2003a) .

A 2006-os zárszámadáshoz készített ÁSZ-jelentés szerint „a közgyógyellátáshoz kapcsolódó központi költségvetést terhelő kiadás 27%-kal csökkent, mely egyértelműen a szociális törvény azon változásához köthető, miszerint gyógyfürdő-szolgáltatások esetében csak a közfinanszírozás alapjául elfogadott ár 100%-áig jár a térítésmentesség.” (ÁSZ, 2007.)

Az átalakítás költségei

A közgyógyellátás átalakítása esetében rendelkezésünkre állnak olyan adatok is, amelyek az átalakítás költségeit számszerűsítik (Az adatok egy része a költségvetési törvényekben szerepel, ezzel együtt mi itt az ÁSZ 2009-es Jelentésben közölt és bemutatott adatokat adjuk közre.) A Jelentés kitér a személyi, dologi illetve fejlesztési kiadásokra is, amelyekből látható, hogy 46%-ban személyi, 54%-ban pedig a többi költségre

¹¹⁵ A közgyógyellátottak nagy része feltehetően kedvezményei nélkül is valamilyen jogcímű támogatásra lenne jogosult, így az E. Alap tényleges kiadását ezek kivonásával kellene megbecsülni. E feltételezés azonban nem számol azzal, hogy amennyiben ténylegesen csupán a kisebb kedvezményt adó támogatásra lennének jogosultak az igénylők, úgy miként cselekednének, miként befolyásolná ez magatartásukat. Emiatt nem számszerűsíthető ez az elméleti számítás. Mindez azért is érdekes, mert 2006 júliusától a gyógyászati segédeszköz (és a gyógyfürdői ellátás) támogatása kizárólag a közfinanszírozás alapjául elfogadott ár erejéig terjed. Ez azonban csak a központi költségvetés terheit enyhítette a jogosultakét nem.

fordították az általuk vizsgált négy évben az összesen több mint egy milliárd forintot. E jelentős kiadás részletes elemzése és értelmezése nélkül csak annyit jegyzünk meg, hogy egy rendszer átalakítása mindig (a kezdetén mindenképpen) többletforrást igényel, kivéve, ha az valamiképpen megtérül a rendszer működtetése során. Ez jelen esetben nem egyértelmű.

**A közgyógyellátási rendszer
átalakítására biztosított források (millió Ft)**

Év	Összeg
2005	95
2006	688,8
2007	133,2
2008	149,5
összesen	1066,5

Ezen felül a korábbi években is költöttek már az átalakításra. 2002-ben egy kormányhatározat¹¹⁶ szerint 2003 júliusától ki kellett volna alakítani az elektronikus tárcát (VIREP), amely a közgyógyellátás bővítését szolgálta volna. Az indoklások és jelentések szerint az erre szánt források nem álltak teljeskörűen rendelkezésre (300 millió forint), így a tervek szerint másfélmilliárd forintos fejlesztésből csak pilot programok valósultak meg.¹¹⁷ (Az erről szóló határozatot 2004 júliusában hatályon kívül helyezték.) 2005-ben újabb forrásokból (95 millió forint, amely már a táblázatban is szerepel) elindult a VIREP-rendszer szélesebbkörű próbaüzeme, amelynek jogszabályi alapja a Szoc. tv-ben 2005 áprilisától lépett hatályba. Ez a próbaüzem adta meg a későbbi átalakítás informatikai alapjait. A VIREP lényege az volt, hogy kialakítsák annak technikáját, hogy a közgyógyellátás érvényessége a patikákban azonnal ellenőrizhető legyen az online kapcsolat segítségével.

A gyermektartásdíjak megelőlegezése és az otthonteremtési támogatás finanszírozása

A gyermektartásdíj megelőlegezése és az otthonteremtési támogatás külön soron szerepelnek a költségvetésben, ám különösebb információkat ezzel kapcsolatban az indoklások, illetve jelentések nem tartalmaznak. Így az alábbiakban a teljesítéseket vetjük össze a tervezett összegekkel. Ezek mindvégig felülről „nyitott” kasszák voltak a költségvetésben.

Látható, hogy ezen előirányzatokat tervezéskor kellően alábecsülték 2001–2006 között. Mindkét ellátás 2004-ig egy forinttal sem emelkedett a terv szerint, miközben évről évre nőtt a túlteljesülés mértéke. Összességében ez főként 2004-ben jelentős az otthonteremtési támogatás esetében, akkor 756 millió forinttal maradt el a tervezet a teljesüléstől. (Ennek egyik oka lehet, hogy 2003-ban emelkedett a Gyvt-ben meghatározott összeg.¹¹⁸) Azon

¹¹⁶ Lásd az Egészségbiztosítási Alap 2003. évi gyógyszer támogatási előirányzatának betartásáról szóló 2356/2002. (XI. 28.) Korm. Határozatot. **Hiba! A könyvjelző nem létezik.**
YPERLINK

"http://www.oep.hu/pls/portal/docs/PAGE/SZAKMA/OEPHUSZAK_EUSZOLG/GYOGYSZER/VIREP%20-%20ARCH%20-%20VIREP_ISMERTET%20-%2001.PDF" **Hiba! A könyvjelző nem létezik.**

¹¹⁷ http://www.oep.hu/pls/portal/docs/PAGE/SZAKMA/OEPHUSZAK_EUSZOLG/GYOGYSZER/VIREP%20-%20ARCHIVUM/VIREP_ISMERTET%20-%2001.PDF

¹¹⁸ 2002. évi IX. törvény d: a súlyos fogyatékoság minősítésének és felülvizsgálatának, valamint a fogyatékosági támogatás folyósításának szabályairól szóló 141/2000. (VIII. 9.) Korm. rendeletet, valamint a

esetekben, ahol túlköltés nem történt, azt mutatják a zárszámadás fő számai, hogy fillérre pontosan teljesültek az előirányzatok. A szaktárca indoklását áttekintve azonban látható, hogy több esetben is keletkezett maradvány, amit a minisztérium elvonásra felajánlott, illetve kötelezettséggel terhelt maradvány, amelynek felhasználása pedig áthúzódik a következő évre. (Maradvány akkor is keletkezhet bizonyos előirányzatoknál, ha túllépés történik, tehát pótolni szükséges a forrásokat.) Mindezek miatt a teljesítések értelmezhetősége több esetben is problémás.

Reálértékében az otthonteremtési támogatás nőtt jobban (430%-kal), a gyermektartásdíj-megelőlegezés ezzel szemben „csak” 288%-os reálérték-emelkedést mutat.

85. táblázat: Az ellátások tervezett és tényleges kiadásai

Gyermektartásdíjak megelőlegezése					Otthonteremtési támogatás				
Év	Eredeti előirányzat	Teljesítés	Teljesítés reálértéke (2001=100)	Eltérés	Év	Eredeti előirányzat	Teljesítés	Teljesítés reálértéke (2001=100)	Eltérés
2001	142,0	304,0	100,0	-162,0	2001	186,0	279,2	100,0	-93,2
2002	142,0	435,6	136,1	-293,6	2002	186,0	322,0	109,5	-136,0
2003	142,0	531,5	158,6	-389,5	2003	186,0	448,7	145,8	-262,7
2004	142,0	735,5	205,5	-593,5	2004	186,0	942,4	286,7	-756,4
2005	710,0	749,0	202,0	-39,0	2005	760,0	1 014,0	297,7	-254,0
2006	654,4	934,0	242,4	-279,6	2006	704,2	1 025,0	289,7	-320,8
2007	1 272,6	1 272,6	305,8	0,0	2007	1 745,0	1 745,0	456,6	0,0
2008	1 272,6	1 272,6	288,2	0,0	2008	1 745,0	1 745,0	430,3	0,0

családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény végrehajtására kiadott 223/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet módosításáról szóló 21/2003. (II. 25.) Korm. rendeletet.

A zárszámadás és az OSAP kiadási adatait egybevetve jelentős eltéréseket tapasztalunk. A 2007-es és 2008-as adatoknál tapasztalt jelentős különbségek azt mutathatják, hogy a zárszámadásban teljesítésként szereplő számok, vélhetően nem csak az adott ellátásra fordított kiadásokat tartalmazzák.

86. táblázat: A zárszámadásban és az OSAP-ban feltüntetett ellátásokra kifizetett összegek eltérése

Év	Gyermektartásdíjak megelőlegezése			Otthonteremtési támogatás		
	Zárszámadás	OSAP	eltérés	Zárszámadás	OSAP	eltérés
2001	304 000	290 739	13 261	279 200	269 487	9 713
2002	435 600	419 759	15 841	322 000	320 393	1 607
2003	531 500	561 198	-29 698	448 700	517 975	-69 275
2004	735 500	662 729	72 771	942 400	830 994	111 406
2005	749 000	806 716	-57 716	1 014 000	959 147	54 853
2006	934 000	857 670	76 330	1 025 000	1 068 272	-43 272
2007	1 272 600	969 319	303 281	1 745 000	1 062 940	682 060
2008	1 272 600	1 001 514	271 086	1 745 000	1 095 394	649 606

Forrás: SZMI, SZECS

A családtámogatás ellátásai

Varga Attila

Az alábbiakban a családtámogatás főbb pénzei ellátásaival foglalkozunk. Ezek bemutatása előtt fontos kitérni a családtámogatás fogalmának meghatározására, értelmezésére. A fogalmi megközelítésről ír Gábos András is tanulmányában, aki Gauthier-re hivatkozva tárgyalja a családtámogatás szűkebb és tágabb értelmezésének lehetőségét. Előbbi alatt a családpolitika alkotóelemei közé sorolják a közvetlen és közvetett pénzbeli transfereket, az anyasági, illetve szülői szabadságot és az annak időszakában folyósított támogatásokat, valamint a gyermekek napközbeni, intézményes gondozási lehetőségeit. Utóbbi esetében már a családjog illetve a szolgáltatások széleskörű értelmezése (oktatástól a közlekedésig) is megengedett. (Gábos, 2005) Ezzel együtt meg kell jegyeznünk, hogy az uniós összehasonlítások alapját adó ESSPROS¹¹⁹ kategóriái külön rendszert alkotnak, így a család/gyermek funkció a pénzbeli támogatásokat valamint a természetbeni szolgáltatásokat is ideértik.¹²⁰

Darvas és Mózer a következő meghatározást használja: „Családtámogatáson azokat a szociálpolitikai eszközöket szokták érteni, amelyek a társadalomnak a gyerek felnevelésében való, közös felelősségét fejezik ki, és az állami újraelosztás révén a gyermekkel kapcsolatos költségekhez, illetve a gyermekek gondozásával kapcsolatos feladatokhoz biztosítanak közösségi hozzájárulást.” (Darvas–Mózer, 2004.)

Abban is eltérőek a megfogalmazások, hogy családtámogatásról, avagy családpolitikáról beszélnek-e. A fogalmak mögött sokszor értékterhelt megközelítések vannak, amelyek eltérő célokat hangsúlyoznak. A családtámogatással kapcsolatban három fő célt szoktak megemlíteni (1) hozzájárulás a gyereknevelés költségeihez (társadalmi hasznosság); (2) a jövedelmi egyenlőtlenségek csökkentése és a szegénység enyhítése; (3) a születésszám növelése (termékenység) (Gábos, 2000, illetve Darvas–Mózer, 2004-)

Máshol népesedéspolitikai illetve szociálpolitikai célokról írnak, de emellett még számos egyéb érv, logika is felmerül a gyermekes családok támogatására (Ignits–Kapitány, 2006). Ezen célokhoz különböző eszközök társulhatnak, amely azt jelenti, hogy az adott cél a támogatás hozzáféréseben is manifesztálódik: lehet alanyi jogon, rászorultság alapján, előzetes munkaviszonyhoz kötött (Darvas–Mózer, 2004, illetve Ignits–Kapitány, 2006.).

---

¹¹⁹ Az ESSPROS a szociális védelem európai integrált rendszere (European System of Integrated Social Protection Statistics).

¹²⁰ ESSPROS MANUAL (2008) http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-RA-07-027/EN/KS-RA-07-027-EN.PDF

A szegénysége nyhítéssel kapcsolatos célok mögött az a többször igazolt alapvető összefüggés húzódik meg, hogy a gyermek jelenléte növeli a szegénységi kockázatot. További fontos ismérve a gyermekes családoknak, hogy a sokgyerekesek, illetve a gyermeküket egyedül nevelők között kiemelkedő a szegénységben élők aránya.¹²¹ Mindezekből adódik, hogy az univerzális elven járó támogatások alapvetően jól célzottak lehetnek, hiszen nagy eséllyel érik el a szegény családokat, főként, ha az a gyerekszám, illetve a szülők száma alapján differenciált összegű.¹²² A segélyezés esetében a szokásosan felhozott problémák merülhetnek fel (szegénységi csapda, célzási problémák, stigmatizáció, stb). Az adórendszeren keresztüli juttatások pedig – a foglalkoztatási illetve adórendszerbeli sajátosságok miatt – a legalsó decilisekben korlátozottan jelenthetnek támogatást.

Az előbb említett jellegzetességek különböző eszközökkel – a családtámogatási politika megválasztása révén – erősíthetőek, illetve tompíthatóak. A különböző értékrendszerű kormányok családtámogatási filozófiája ezen eszközök eltérő használatában öltött testet. Mindez egy sokszor változó rendszert hozott létre, amely így nagyban befolyásolja annak kiszámíthatóságát.

A családtámogatás történeti kialakulásának részletes ismertetése nélkül egy lényegre törő megfogalmazást idézünk: „A korábban a család által szavatolt időskori biztonság helyébe az életkor hosszának bizonytalanságából fakadó kockázatok társadalmi szintű megosztására épülő intézményrendszer lépett, melynek fenntartását biztosító adók és járulékok befizetői az igénybevevők gyermekei, unokái lettek. A generációk közötti kapcsolat így továbbra is megmaradt, csupán annak közvetlen jellege szűnt meg. Az így létrejött intézményrendszer közjóságnak tekinthető, mivel ellátásaiból senki nem zárható ki gyermekeinek száma alapján. Így azonban hátrányos helyzetbe kerülnek azok, akik gyermekeiket saját költségükön nevelték fel, hasznaikat azonban másokkal megosztva élvezik. Mindezek alapján indokolható tehát a – részben közjóság-tulajdonságokat is felmutató – gyermek vállalásának támogatása a társadalom, közvetlenül pedig az állam részéről.” (Gábos, 2000)

Elemzésünkben a családtámogatás ellátásai alatt azokat a pénzbeli támogatásokat értjük, amelyek a gyermek neveléséhez, születéséhez kapcsolódnak, illetve amelyek a gyermekgondozás esetén kieső jövedelmet pótolják. Ennek mentén a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény (továbbiakban Cst.) által szabályozott ellátásokat (családi pótlék, gyermekgondozási segély, gyermeknevelési támogatás, anyasági támogatás) valamint a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvényben (továbbiakban Ebtv.) meghatározott ide tartozó ellátásokat (gyermekgondozási díj, terhességi-gyermekágyi segély) mutatjuk be.

¹²¹ Lásd erről TÁRKI Monitor 2008, illetve más kutatásokat.

¹²² Lásd ehhez például: Scharle Ágota (2008): A jóléti rendszer: mennyit mire és hogyan költsünk?

A családtámogatáshoz sorolható az előbb felsoroltakon kívül még egy fontos juttatást, ez a családi adókedvezmény intézménye, amelyet a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény (Szja tv.) szabályoz. A támogatás fontos részét jelentette az 1998–2002 közötti kormány családpolitikájának. A 2002-es kormányváltás után az adókedvezmény a rendszer része maradt, változatlan mértékkel 2006-tól azonban e juttatás igazságtalannak tartott újraelosztó hatása miatt annak részleges megszüntetésével, illetve forrásainak felhasználásával alakították át a családtámogatás rendszerét. (Az átalakítás érintette a már korábban is létező, a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvényben (továbbiakban Gyvt) szabályozott rendszeres gyermekvédelmi támogatást is.) Az adókedvezménnyel részletes adatok hiányában nem foglalkozunk, a rendszeres gyermekvédelmi támogatást pedig a segélyeken belül tárgyaljuk.

Hasonlóképpen nem tárgyaljuk a 2006-ban bevezetett „babakötvényként” ismert támogatást sem. A támogatás lényege, hogy az állam minden megszülető gyermek javára születésének évében az éves költségvetési törvényben meghatározott összegű támogatást (42 500 forintot) biztosít, amit egy számlán helyeznek el, és amelyet a gyermek 18 éves kora után használhat fel meghatározott célokra. A szülő is hozzátehet a „Start számlához”, ekkor az állam is további támogatást ad. A rászoruló gyermekeknek 7, illetve 14 korában további befizetést ad az állam (44 600 forint).¹²³

Továbbá meg kell említenünk egy nem pénzbeli támogatást is, amely az európai trendeket figyelembe véve egy fontos szempontot hozott be a családtámogatás a korábbiaknál tágabban értelmezett rendszerébe. Ez a 2003-tól bevezetett ún: apákat megillető munkaidőkedvezmény, ami a gyermek születése után 5 nap fizetett szabadságot jelent a szülő számára.¹²⁴ Mindez azért fontos, mert ez felfogható egy olyan lépésként is a kormány részéről, amelyik elismeri, hogy mindkét szülőnek ki kell vennie a részét a gyermeknevelésből, illetve hogy a gyermekgondozás nem kizárólag női feladat lehet.

Demográfiai kitekintés

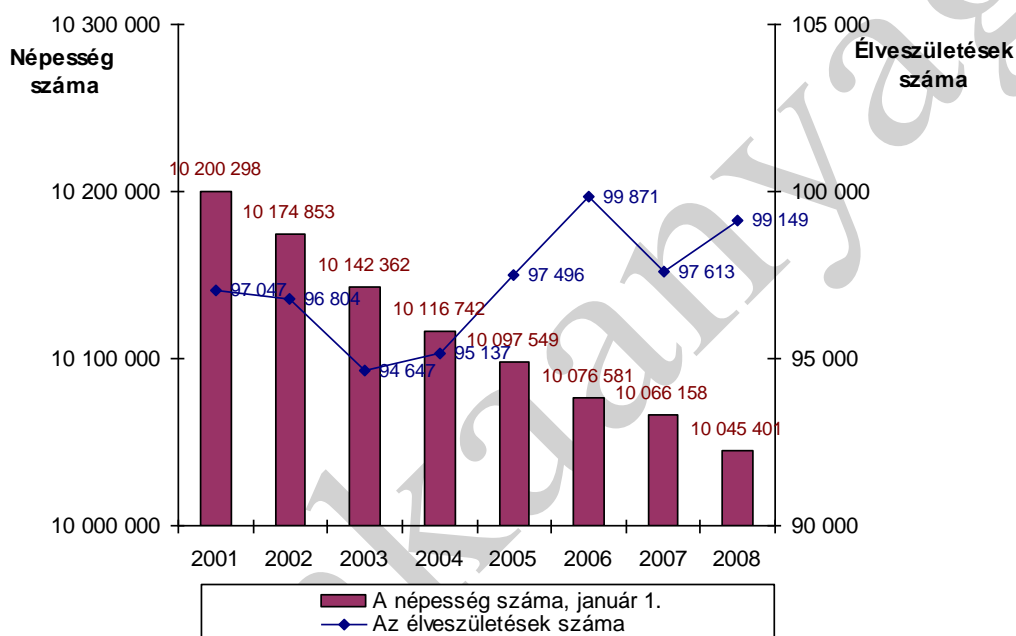
A következő fejezetekben a gyermekek után járó, illetve a gyermekneveléshez kapcsolódó főbb támogatásokat tekintjük át, ezért úgy véljük, hogy a támogatások céljaitól függetlenül érdemes kitekinteni a demográfiai folyamatokra. A lakosság száma a vizsgált időszakban több

¹²³ Lásd a fiatalok életkezdési támogatásáról szóló 2005. évi CLXXIV. törvényt.

¹²⁴ Ez a kedvezmény a Munka törvénykönyvében szerepel.

mint 150 ezer fővel csökkent, miként az alábbi grafikonon látható. A már hosszabb ideje tartó csökkenés a születések alacsony és a halálozások magas számának együttes következménye, a fogyást az utóbbi évtizedben a nemzetközi vándorlás pozitív mérlege enyhíti. A vizsgált években a születések száma növekedést mutat annak hullámozása mellett is. A teljes termékenységi arányszám 2001-ben 1,31 volt, 2008-ban 1,35.¹²⁵ A jövőre vonatkozóan a népesség legújabb előreszámítása szerint további létszámcsökkenés és a fokozódó öregedés várható (Hablicsek, 2009.).

32. ábra A népesség és a születések számának változása, 2001-2008

Forrás: KSH-Stadat

http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/tabl1_01ib.html

A népesség területi elhelyezkedését a központi régió túlsúlya jellemzi minden korcsoportban. 2001-hez képest a teljes lakosság megyénkénti megoszlása Pest megyében és Győr-Moson-Sopron megyében mutat emelkedést. A 0–14 évesek száma több mint 180 ezer fővel csökkent 2001 és 2008 között. A korcsoporton belüli területi megoszlása alapján a főváros, Pest megye és Győr-Moson-Sopron megye az, ahol 2001-hez képest 2008-ban növekedés látható.¹²⁶

A roma népesség a becslések szerint jelenleg 6–7 százalékát teszi ki a teljes népességnek. A magas szintű gyermekvállalás hatására a gazdaságilag nehezebb helyzetben lévő régiókban létszámuk erősen növekedett, bár sokan vándoroltak kedvezőbb körülmények reményében főként Közép-Magyarországra és Közép-Dunántúlra (Hablicsek, 2009.).

¹²⁵ KSH-Stadat http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/tabl1_01ib.html

¹²⁶ KSH-Stadat http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/tabl6_01_02ib.html

Családi pótlék

Varga Attila

A családok támogatásáról szóló törvény (Cst.) célja, hogy a családok szociális biztonságának elősegítése, a gyermeknevelés anyagi terheinek csökkentése érdekében meghatározza az állam által nyújtandó családtámogatási ellátások rendszerét, formáit, az ellátások jogosultsági feltételeit, valamint az ellátások megállapításával és folyósításával kapcsolatos legfontosabb hatásköri és eljárási szabályokat (Cst. 1.§). E törvény illetve a családtámogatási rendszer legfontosabb ellátása a családi pótlék, amelyről a törvény a következőképpen fogalmaz: a gyermek nevelési, iskoláztatási költségeihez az állam havi rendszerességgel járó családi pótlékot nyújt (Cst. 6§).

A családi pótlék történetileg a leghosszabb múlttal rendelkező – egyes állami alkalmazottaknak már 1912-től¹²⁷ – családoknak nyújtott ellátás. A kilencvenes évek előtt az igénylés feltétele volt az előírt munkaviszony fennállása.¹²⁸ 1990-től a támogatás alanyi jogú lett, amely azt jelentette, hogy minden gyermek után járt a támogatás. 1996-ban – a Bokros-csomag részeként – az egy- és kétgyermekesek esetében jövedelemfüggővé tették a jogosultságot. 1999-től ismét alanyi jogon jár a támogatás minden gyermekes családnak, ám a tanköteles korú gyermekeknél az iskoláztatás igazolásához kötötték a támogatást (ez a feltétel 2002-ben szűnt meg).

Herczog Mária egy tanulmányában az iskoláztatási támogatás rendszeréről készült kutatást elemezte, melyből egyértelmű, hogy az intézkedés számos problémát jelentett. A kutatás adatai azt mutatják, hogy „a gyerekek iskolába járása, és különösen ennek eredményessége semmiképpen sem érhető el az alanyi jogon járó támogatás felhasználásának esetleges ellenőrzésével, illetve szélsőséges esetben a gyerekeknek a családból való kiemelésével.” Herczog felhívja a figyelmet arra is, hogy ez a fajta szankciórendszer nem tesz jót annak, hogy a szakemberek és intézmények a törvényekben és szakmai szabályokban is megfogalmazott módon működjenek együtt a gyerekek érdekeinek minél sikeresebb képviselésében és jólétének biztosításáért. Önmagában a jogi szabályozás nem lehet eredményes, ha nem jár együtt olyan lehetőségek biztosításával, amelyek az alapproblémát és

¹²⁷ KSH: az állami, vármegyei és államvasuti alkalmazottak családi pótlékáról és egyes egyéb intézkedésekről szóló 1912. évi XXXV. Törvénycikk: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=7160>

¹²⁸ Lásd 1975. évi törvény 28.§

nem a jelenséget célozzák. A roma származásúaknak egyharmados aránya azt jelzi, hogy egyáltalán nem tipikusan roma problémával van dolgunk. (Herczog, 2003)¹²⁹

Ferge Zsuzsa a következőket írta ezzel kapcsolatban: „Noha az iskoláztatás ösztönzése hasznos lenne, ez nem ösztönzés, hanem pótlólagos bürokrácia és büntetés.” Felhívja a figyelmet arra, hogy egy ombudsmani vizsgálat és egy minisztériumi kutatás is azt mutatja, hogy a segíteni hivatott gyermekjóléti szolgálatok és szakemberek ott hiányoznak vagy felkészületlenek, ahol leginkább szükség lenne rájuk (Ferge, 2001).

2006-ban több ponton reform értékű változások történtek.¹³⁰ A családi pótlék átlagosan 84%-os mértékben¹³¹ emelkedett a rendszeres gyermekvédelmi támogatás beolvasztása¹³², illetve a családi adókedvezmény részleges megszüntetése révén (a három- és többgyermekesek esetében megmaradt havi 4000 forint összegben). Ezzel együtt megszűnt a 13. havi ellátás is.

A támogatási rendszer 2006-os átalakítása része volt a kormány „100 lépés” programjának. A reform célja az volt, hogy a korábbi „igazságtalan rendszert” felváltsa egy alapvetően alanyi jogon járó juttatásra épülő támogatási szisztéma. Ez meg is valósult, mivel a korábbi segély típusú ellátás (rendszeres gyermekvédelmi támogatás) összege jövedelemtesztelés nélkül jutott így el a családokhoz. Ez az addigi problémák megszüntetését jelentette: miszerint nem minden jogosulthoz jut el a támogatás, illetve, hogy a jövedelem növekedésével azonnal elveszíti a család juttatást. (Lásd erről: Darvas–Mózer, 2004.)

A változtatások a sokgyerekesek számára kedvezőek voltak, valamint emelkedett a támogatások legszegényebb tizednek jutó aránya egy a reform hatásait mikroszimulációs módszerekkel elemző tanulmány szerint. Azon családok egy része járhatott rosszabbul, akik mindhárom ellátásra jogosultak voltak. (Lásd erről bővebben: Benedek–Scharle tanulmányát.¹³³)

---

¹²⁹ Lásd a tanulmányt: <http://szochalo.hu/hireink/article/100907/1253/>

¹³⁰ Lásd a családtámogatási rendszer átalakításáról szóló 2005. évi CXXVI. törvényt.

¹³¹ Lásd a törvényjavaslat indoklását: <http://extra.parlament.hu/irom37/17335/17335.pdf>

¹³² A rendszeres gyermekvédelmi támogatás helyébe a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény lépett, amely jogosultság révén a rászoruló gyermek továbbra is hozzáférhetnek különböző természetbeni juttatásokhoz (étkeztetés, tankönyvtámogatás). A jogosultak évi kétszeri pénzbeli támogatást is kapnak. Erről bővebben írunk a gyermekekkel kapcsolatos segélyeknél.

¹³³ Benedek Dóra – Scharle Ágota (2006): A „100 lépés” családtámogatást érintő elemeinek hatása a gyermekes családok jövedelmére, Társadalmi Riport 2006, 250–266.

A jogosultak körének változása és a támogatás mértéke

A támogatásra a szülő jogosult a tanköteles, illetve a nem tanköteles gyermekekre való tekintettel.¹³⁴ 2002-ig a tanköteles korú, illetve a közoktatásban tanuló gyermekek esetében iskoláztatási támogatásnak hívták az ellátást, amely megegyezett a többi gyermekre vonatkozó családi pótlék összegével. A feltételek között szerepelt azonban a tankötelezettség teljesítése (igazolása), erről külön szakaszok rendelkeztek (Cst. 16–18.§) ezen időszakban.

2002-ben – a kormányváltást követően – ismét¹³⁵ egy támogatássá vált a családi pótlék, amely azt is jelentette, hogy megszűnt a tankötelezettség teljesítésének igazolása (ettől még természetesen a szülő köteles volt erről gondoskodni). 2002 júliusától bevezették a 13. havi ellátását, amely azt jelentette, hogy a júliusi támogatás dupla összegben került folyósításra.¹³⁶

2003-ig a közoktatásban tanuló gyermekek 20 éves korukig kaphattak támogatást. 2003-tól másfél év alatt fokozatosan 23 évre emelkedett ez a korhatár.¹³⁷ A módosítás indoklása szerint¹³⁸ ez a változás a közoktatási törvénnyel való összhang megteremtését célozta. Ez utóbbi törvény ugyanis már korábban is tartalmazta, hogy attól az évtől, amikor a tanuló 23. éves lesz, és közoktatásban, szakiskolában tanul, annak felnőttoktatás keretében kell folytatnia a tanulmányait.¹³⁹ Feltehetően tehát a cél az volt, hogy a közoktatásban tanulók tanulmányaik során mindvégig részesülhessenek családi pótlékban, amely – lévén, hogy az iskoláztatás költségeihez való hozzájárulást is célozza a támogatás – rendszerbe illő módosítás volt.

A jogosultaknak egy speciális csoportja az ellátást saját jogon kapó 18 év felettiek. Nagykorúként nemcsak a közoktatásban tanulók kaphatnak családi pótlékot, hanem azok a tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos személyek is, akik részére tizennyolcadik életévük betöltéséig magasabb összegű családi pótlékot folyósítottak. (Ez utóbbi csoporttal a fogyatékosági támogatásnál is foglalkozunk.) Érdemes megemlíteni, hogy a 18 év feletti személy csak abban az esetben jogosult támogatásra, ha nincs rendszeres jövedelme. (Pontosabban: amennyiben rendszeres jövedelme van, akkor a negyedik hónaptól szünetel a

---

¹³⁴ A tankötelesség azért szerepel feltehetően még ma is a törvényben, mert a 2002 előtti időszakban a családi pótlék és az iskoláztatási támogatás együttesen jelentette a nevelési ellátást, amely azóta a családi pótlék nevet viseli.

¹³⁵ Azért ismét, mert 1999 előtt is egy támogatás volt a családi pótlék, lásd: a családi pótlékról és a családok támogatásáról szóló 1990. évi XXV. törvényt.

¹³⁶ Lásd a Magyar Köztársaság 2001. és 2002. évi költségvetéséről szóló 2000. évi CXXXIII. törvény módosításáról szóló 2002. évi XXIII. törvényt.

¹³⁷ Lásd a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény módosításáról szóló 2002. évi XXXIII. törvényt.

¹³⁸ Lásd a T/187. számú törvényjavaslat indoklása <http://www.parlament.hu/irom37/0187/0187.htm>, 2002. június)

¹³⁹ Lásd közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 78.§ (2) bekezdését.

támogatás.) Ilyen értelemben azok számára, akik nagykorúként is családi pótlékot kapnak, jövedelemfüggő az ellátás.

Fontos megemlíteni, hogy a jogszabály szerint azon gyermekek köre, akikre tekintettel a támogatást megállapítják, nem azonos azokkal, akiket figyelembe vesznek a támogatás meghatározásánál. Ez azt jelenti például, hogy a felsőfokú tanulmányait végző gyermek után nem jár támogatás, azonban őt is figyelembe veszik (első diplomáig) – amennyiben nincs rendszeres jövedelme – a gyermekek számának meghatározásakor, amely így az ellátás mértékét befolyásolja.

2008-ban a Cst. több ponton módosult annak érdekében, hogy a családtámogatási ellátások ügymenete gyorsabb és egységes legyen. A módosítások nyomán lehetővé vált, hogy – a babakötvényről szóló tájékoztatáshoz hasonlóan – az újszülöttek törvényes képviselői a családi ellátásokról is értesülhessenek, és így időben elindulhasson az igényérvényesítés folyamata. „A Magyar Államkincstár (MÁK) a gyermek törvényes képviselője részére megküldi a családi pótlék iránti igény bejelentéséhez szükséges nyomtatványokat, valamint az ellátásokról szóló tájékoztatást. Ez gyakorlati szempontból lényeges, hiszen éppen a leghátrányosabb helyzetű csoportok esetében az alulinformáltság akadályozza az egyes támogatásokhoz való hozzájutást.” (Erdős, 2010)

87. táblázat: A családi pótlék törvényben előírt összege (Ft/hó)

A jogszabályváltozás időpontja, jövedelemkategória	Egy gyermek után		Két gyermek után gyermekenként		Három és annál több gyermek után gyermekenként		Tartósan beteg, illetőleg testi vagy értelmi fogyatékos gyermek után*	
	házaspárnak	egyedülálló szülőnek	házaspárnak	egyedülálló szülőnek	házaspárnak	egyedülálló szülőnek	házaspárnak	egyedülálló szülőnek
2001. január	3 800	4 500	4 700	5 400	5 900	6 300	10 500	..
2002. szeptember	4 600	5 400	5 600	6 500	7 100	7 600	12 600	..
2003. január	4 600	5 400	5 600	6 500	7 100	7 600	12 600	..
2004. január	4 900	5 700	5 900	6 900	7 500	8 000	13 300	15 000
2005. január	5 100	6 000	6 200	7 200	7 800	8 400	13 900	15 700
2006. január	11 000	12 000	12 000	13 000	14 000	15 000	21 000	23 000
2007. január	11 700	12 700	12 700	13 800	14 900	15 900	22 300	24 400
2008. január	12 200	13 700	13 300	14 800	16 000	17 000	23 300	25 900

Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyv, 2008.

*A fogyatékos gyermeket egyedülállóként nevelő szülők kiemelt csoportként való kezelése 2004-től lépett életbe.

A támogatás mértéke differenciált: függ attól, hogy a szülő egyedülálló¹⁴⁰ vagy sem, illetve a gyermekek számától. Meghatározó az is, hogy a gyermek tartósan beteg vagy fogyatékos-e. Ezekben az esetekben magasabb támogatásra jogosultak a szülők, amint a táblázatban is látható. Ezentúl még külön kategóriát jelentenek a támogatás összeg szempontjából a nevelőszülőnél illetve intézményben élő gyermekek.

A szabályozás egyedülállónak tekinti a különböző (egymástól egyébként eltérő elven járó) szociális ellátásokban részesülőket is.¹⁴¹ Emiatt egyrészt jóval bővebb körre vonatkozik az egyedülállónak járó magasabb összegű támogatás, másfelől ez egy újabb differenciáló elemet jelent. Ám felfogható úgy is, hogy ez növeli a támogatás célzottságát is, hiszen a szegényebb illetve rosszabb helyzetű családok magasabb ellátást kapnak. A családi pótlék jövedelemhez kötött ellátásokhoz való kapcsolódása azonban növeli a szegénységi csapdát, hiszen így a támogatás kétféle összegéből adódó különbözettől is elesik a család, amint kikerülne a segélyre jogosultak köréből.

A támogatás kvázi-indexáltnak nevezhető, mivel a Cst. rendelkezik arról, hogy az Országgyűlés évente legalább egy alkalommal döntsön annak emeléséről. Azt azonban nem mondja ki, hogy milyen mértékű emelést kell végrehajtani. Ezen előírás a vizsgált években mindvégig szerepelt a törvényben, mégis voltak évek, amikor az ellátás összegei egyáltalán nem vagy csak részben változtak. Ilyen volt a támogatás 1998 és 2002 között, amikor csak a fogyatékos gyermek utáni családi pótlék emelkedett egy alkalommal 2001-ben. 2002-ben, év közben – a kormányváltás után – emelkedett az ellátás, viszont 2003-ban is ugyanezen összegek voltak érvényben. 2004-től a fogyatékos gyermeket egyedülállóként nevelők csoportja újabb kategóriaként jelent meg a szabályozásban. Ekkortól alapvetően az infláció tervezett mértékével nőtt az ellátás összege. A a fenti táblázatban nem látható, hogy a szabályozás 2006-tól a 18 év feletti saját jogon támogatott fogyatékosok pótlékát a korábbiaktól eltérően kisebb mértékben emelte, mint a többi fogyatékos gyermeknek járó támogatást. Indoklasként az szerepelt a törvényjavaslatban, hogy számos más ellátás van az érintettek számára, amely magasabb ellátást garantálhat.¹⁴² A gyermekszegénység elleni

---

¹⁴⁰ Érdekessége a szabályozásnak, hogy az egyedülálló szülők és gyermekeik közösségét nem nevezi családban élőknek a támogatás mértékének leírásakor. E megkülönböztetés kifejezése – mintha az egyedülálló szülő és gyermeke nem család lenne – változatlan formában jelen van a törvényben annak megszületése óta. Ezzel együtt a törvényben nem szerepel a család meghatározása, az egyedülállóságé viszont igen.

¹⁴¹ Ilyen többek között a fogyatékosági támogatásban részesülő, a rokkantsági nyugdíjas, amennyiben a legkisebb összegű ellátásra jogosult, a rendszeres szociális segélyezett. Lásd bővebben a Cst. 13.§-át.

¹⁴² Ilyen többek között a fogyatékosági támogatásban részesülő, a rokkantsági nyugdíjas, amennyiben a legkisebb összegű ellátásra jogosult, a rendszeres szociális segélyezett. Lásd bővebben a Cst. 13.§-át.

nemzeti stratégia¹⁴³ 2007-es elfogadása kapcsán a családi pótlék 2008. évi emelésékor – a gyermekszegénységet csökkentő hatás erősítésének szándékával – 2008-ban differenciált emelésre került sor.¹⁴⁴

A fenti táblázatban a KSH Szociális Statisztikai évkönyveiben szereplő gyűjtést közöljük. Ez az adott évben hatályos mértékeket tartalmazza a főbb csoportok esetében. Sajnos ezen kategóriák szerinti létszámadatok nem álltak rendelkezésünkre, így a későbbiekben egyetlen csoportként kezeljük az érintetteket. Kivéve néhány táblázatot, amelyben a családtípus alapján, illetve a 18 év felettiekre vonatkozóan külön információkat is közlünk.

A támogatás főbb adatai¹⁴⁵

88. táblázat: A családi pótlék főbb adatai I.

Év	Családi pótlékra fordított kiadás			Családi pótlékban részesülő			
				családok		gyermek	
	millió Ft	Változás (2001=100)	Reálérték (2001=100)	havi átlagos száma, ezer	Változás (2001=100)	havi átlagos száma, ezer	Változás (2001=100)
2001	133 980	100,0	100,0	1 296	100,0	2 115	100,0
2002	153 863	114,8	109,1	1 278	98,6	2 046	96,7
2003	174 937	130,6	118,4	1 292	99,7	2 110	99,7
2004	185 332	138,3	117,5	1 290	99,6	2 104	99,4
2005	191 144	142,7	117,0	1 265	97,6	2 061	97,4
2006	329 430	245,9	194,0	1 269	97,9	2 067	97,7
2007	338 379	252,6	184,5	1 224	94,5	1 997	94,4
2008	366 831	273,8	188,5	1 247	96,2	2 029	95,9

Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyv és saját számítás

A támogatásra fordított kiadások nominálértéken több mint két és félszeresére, reálértéken pedig közel duplájára nőttek a vizsgált években, mindebben természetesen benne van a 2006-os átalakítása is a rendszernek (hiszen ekkor a családi pótlék összege jelentősen emelkedett).

¹⁴³ Az Országgyűlés 2007. május 31-én elfogadta a „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégiáról 2007–2032 szóló 47/2007. (V. 31.) OGY határozatot

¹⁴⁴ Az egyszülős, illetve a sokgyermekes családok ellátásának szintje 6,1 - 7,9 százalék között emelkedett, a többi családtípusban az emelés mértéke 4,3 – 4,7 közötti százalék volt. Lásd az egyes szociális tárgyú törvények módosításáról szóló 2007. évi CXXI. törvényt, illetve a táblázatot.

¹⁴⁵ Az alábbiak adatokat elsősorban a KSH Szociális Statisztikai Évkönyveiből, valamint az OEP Statisztikai Évkönyveiből vettük. 2008-ra vonatkozóan a MÁK által adott településszintű adatokat használtuk, többek között amiatt, mert a KSH 2008-as évkönyve számos korábban közölt adatstruktúrát nem közölt. A MÁK adatai lehetővé tették, hogy a megyei szintnél részletesebb bontásban is értelmezzünk bizonyos adatokat. Az állandó népességre vonatkozó adatokat a TEIR, SZÁIR rendszerből hívtuk le. A KSH évkönyvek lábjegyzetét nem minden esetben vettük át, így az adatok pontosabb ismertetését sem, azzal együtt, hogy minden esetben jelöljük az adatok forrását. Néhány esetben felmerül az adatok bizonytalansága, ezeket jelezzük. Több helyen az adatokból készített mutatókat, saját számításokat közlünk.

A támogatásban részesülő családok száma a támogatott gyermekek számával együtt hullámzott az évek során.

89. táblázat: A családi pótlék főbb adatai II.

Év	Egy családra jutó havi átlagos összeg		Egy gyerekre jutó havi átlagos összeg	
	Ft	Reálérték (2001=100)	Ft	Reálérték (2001=100)
2001	8 617	100,0	5 278	100,0
2002	10 034	110,6	6 268	112,8
2003	11 283	118,8	6 910	118,8
2004	11 971	118,0	7 342	118,1
2005	12 597	119,8	7 728	120,0
2006	21 637	198,1	13 281	198,5
2007	23 031	195,3	14 120	195,4
2008	24 522	195,9	15 067	196,6

Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyv és saját számítás

Az átlagos összegek a családoknak jutó illetve a gyermekeknek jutó átlagösszegek szerint is jelentős mértékben nőttek: nominálisan majd' háromszorosára, reálértéken szinte duplájára (89. táblázat). Összességében ez azt jelenti, hogy 2001-ben egy család átlagosan 8617 Ft-ot kapott családi pótlék címen, 2008-ban viszont 24 522 Ft-ot. Ugyanaz a gyermekekre vetítve 2001-ben 5278 Ft-ot, 2008-ban már 15 067 Ft-ot jelentett.

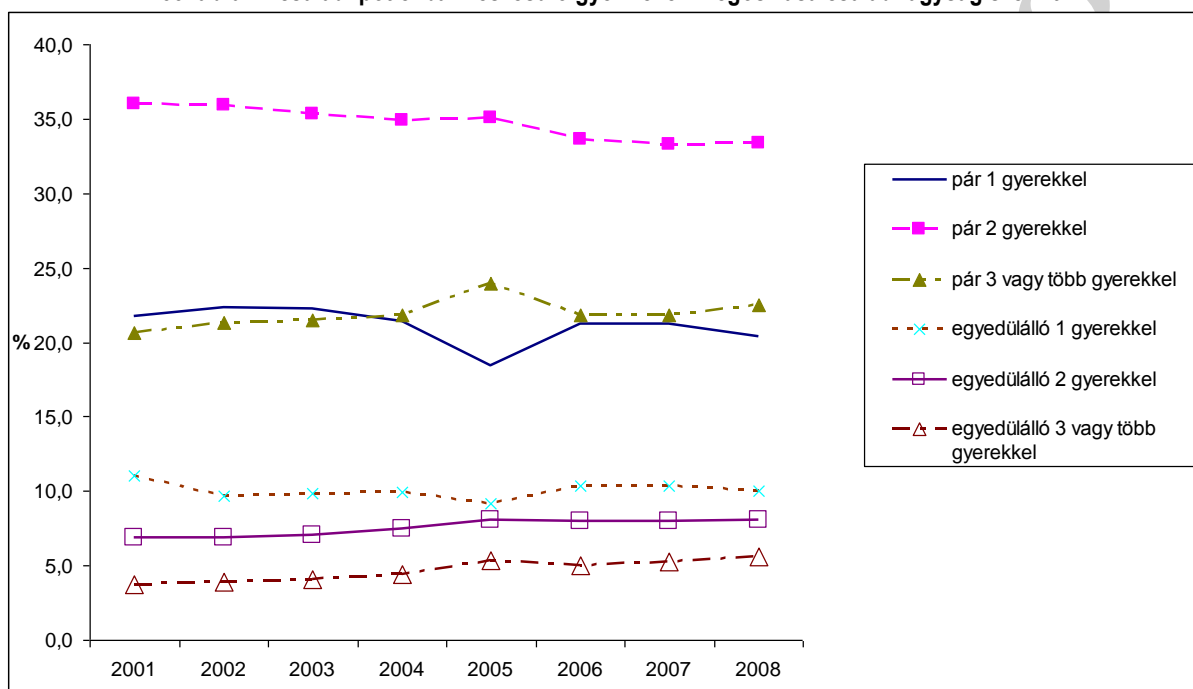
A támogatás területei dimenziója

90. táblázat: A családi pótlékban részesülő családok havi átlagos száma az igénylő neme szerint (MÁK adat)

	Összesen	Nő		Férfi	
	fő	fő	arány régión belül	fő	arány régión belül
Közép-Magyarország	351 193	258 236	73,5%	92 957	26,5%
Közép-Dunántúl	136 310	93 251	68,4%	43 059	31,6%
Nyugat-Dunántúl	114 169	71 533	62,7%	42 636	37,3%
Dél-Dunántúl	118 696	80 631	67,9%	38 064	32,1%
Észak-Magyarország	156 565	97 172	62,1%	59 393	37,9%
Észak-Alföld	198 913	139 818	70,3%	59 095	29,7%
Dél-Alföld	165 403	115 625	69,9%	49 779	30,1%
Az ország területre nem bontható adatai	5 391	3 371	62,5%	2 020	37,5%
Összesen	1 246 640	859 637	69,0%	387 003	31,0%

A támogatás területi bontását először regionális szinten tekintjük át, ehhez a 2008-as MÁK-adatokat használjuk (90. táblázat). Ez azt mutatja, hogy Közép-Magyarországon a legmagasabb az ellátást igénylők száma. Az igénylők neme szerint azt mondhatjuk, hogy a női igénylők aránya Közép-Magyarországon, a férfi igénylők aránya pedig Észak-Magyarországon a legmagasabb. Általánosságban elmondható, hogy kétharmad-egyharmad arányban a nők igénylik a támogatást. A gyermekek száma alapján készült táblázat hasonló eredményeket mutat. (Lásd a mellékletet.)

33. ábra: A családi pótlékban részesülő gyermekek megoszlása családnagyság szerint

A családi pótlékban részesülő gyermekek megoszlása családnagyság és családtípus szerint azt mutatja, hogy – az évek közötti hullámzástól eltekintve – mindkét típus esetében csökkent az egygyermekesek, illetve a párban, kétgyermekes családban élő gyermekek aránya is. 2005-ben megfigyelhető, hogy a párban élő egygyermekes aránya lecsökkent, a háromgyermekeseké pedig megemelkedett. A változás az egyedülállóknál is észrevehető.¹⁴⁶

Ezen mutatók területi megoszlását tekintve (lásd melléklet) azt lehet kiemelni, hogy 2007-ben¹⁴⁷ a párban élő három- vagy többgyermekes családokban élő gyermekek aránya

¹⁴⁶ Mindez azért meglepő, mert sem előtte, sem utána semmilyen hasonlóság nem látható, sőt ezt az évet leszámítva folytatódik a „trend” minden kategóriában. Ha a születések változása, illetve az ezáltal okozott családnagyság változása okozná mindezt, akkor annak látszódnia kéne a későbbi években. (A születések száma 2003-ig csökkenést mutat, majd 2006-ig növekedést, 2007-ben csökkenést, 2008-ban ismét növekedést. Arról nincs információnk, hogy ez miként érintette a családok összetételét.)

¹⁴⁷ Az utolsó év, amelyről ilyen fajta adataink vannak a KSH alapján.

Szabolcsban a legmagasabb (29,64%), az egyedülálló három- vagy többgyermekes családokban élő gyermekek aránya pedig Borsodban a legmagasabb (11%). A párban élő kétgyermekes családban élő gyermekek aránya Győr-Moson-Sopron megyében a legkiemelkedőbb (38,9%), az egyedülálló kétgyermekeseknél pedig Komárom megyében (9,3%). A párban élő egy gyermeket nevelő családtípusba tartozók gyermekek aránya Győr-Moson-Sopron megyében a legmagasabb (23,4%), az egyedülálló, egygyermekesekhez tartozóké pedig Csongrádban, illetve Baranyában (12,2%).

Amennyiben a családtípusok és gyermekek száma szerinti kategóriák megyékbeli megoszlását nézzük, látható, hogy a központi régió két megyéjében a legmagasabb az arány minden típusnál. A párban élő sokgyerekesek 26%-a a központi régióban található, az ezt követő legmagasabb érték 9%-kal Borsodban. Az egyedülálló sokgyerekesek 21%-a él a központi régióban, de magasnak számít még 16%-kal Borsod megye is. (Lásd a melléklet 30. táblázatát.)

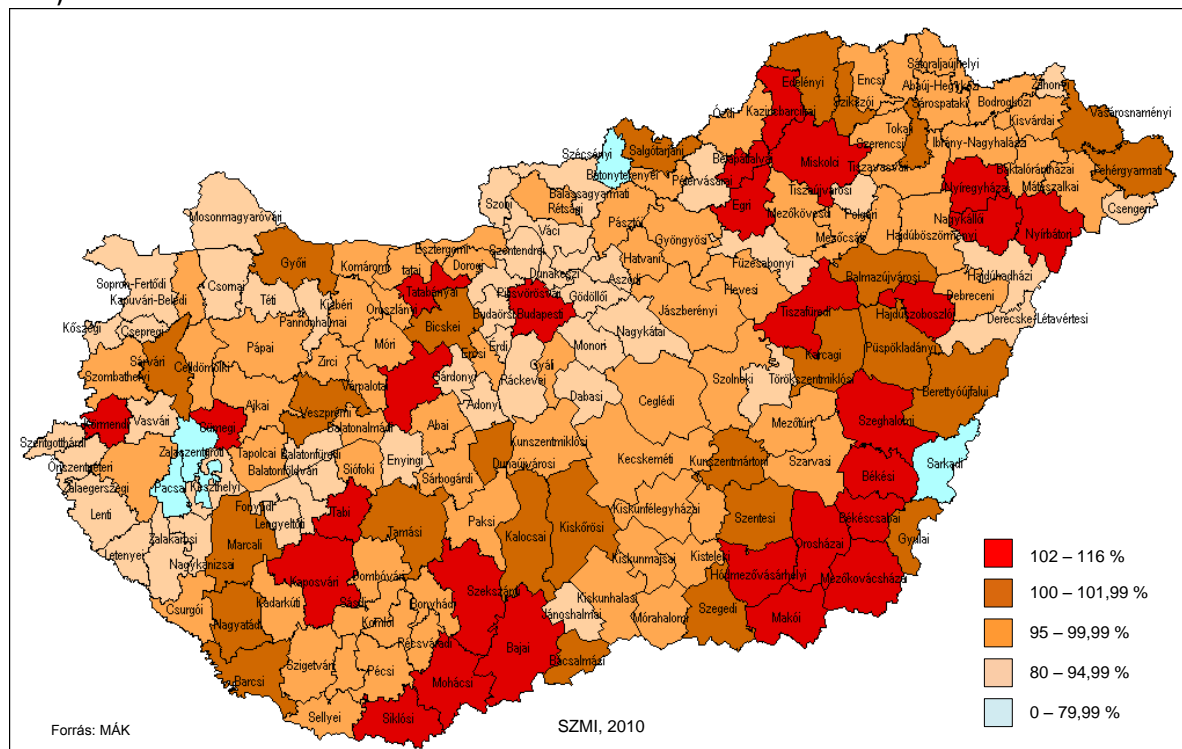
Az előbbi adatok a népességhez való viszonyítás nélküli megoszlást mutattak, az alábbiakban a 0–18 évesek arányában vizsgáljuk meg a családi pótlékot kapó gyermekek számát.¹⁴⁸ A legtöbb megyében a vizsgált évek alatt alapvetően nőtt a mutató, ami arra enged következtetni, hogy nőtt a támogatás igénybevétele. (Lásd a melléklet 32. táblázatát.) Győr-Moson-Sopron megyében 2004 óta csökkent, illetve a központi régióban látható hullámszerűség. Zala megye végig alacsony értéket mutat, azzal együtt is, hogy öt százalékponttal emelkedett az érték a nyolc év során. Szintén alacsony még Vas és Nógrád megye adata is. A vizsgált évek alatt a legkisebb érték Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 2002-es adata: 77,2% volt a családi pótlékban részesülő gyermek aránya a 0–18 évesekhez képest. Ebben feltehetően szerepe van az akkori szabályozás „kirekesztő” mechanizmusának, azzal együtt, hogy az iskoláztatási támogatással kapcsolatos lehetséges szankciók alkalmazásáról szóló, már említett kutatás (Herczog, 2003) adatai ilyen alacsony mértékű igénybevételt nem sugallnak. Mégis a támogatás 2002-es „újraegyesítése” után jelentősen emelkedett az igénybevétel: országosan több mint négy százalékponttal és a legnagyobb emelkedés (10,8%) éppen Szabolcsban volt. A kezdeti évekre vonatkozó alacsonyabb arány oka lehet az igénybevétel

¹⁴⁸ A vizsgált időszak több esetben csak 2001–2007-re terjed, mivel a 2008-as Statisztikai Évkönyv – a korábbi évektől eltérően – nem tartalmazza ezen adatokat, illetve a megyei bontásokat sem. Az utóbbiakat a MÁK adataiból tudtuk kiszámolni.

¹⁴⁸ Az adatokat befolyásolhatja az a tény, hogy a családtámogatási kifizetőhelyek, illetve azok rendszere átalakult az évek során. Ezzel együtt is felfedezhetőek bizonyos tendenciák.

elmaradása, illetve az, hogy időközben emelkedett a „potenciálisan” jogosultak száma, a hozzáférés korábban említett bővülése miatt.

19. térkép: A családi pótlékot kapó gyermekek aránya a 0-18 éves népességhez képest, kistérségek szerint, (2008, MÁK)

A fenti térképen a 0–18 éves családi pótlékot kapó gyermekek számát a 0–18 éves népességhez viszonyított és a MÁK 2008-ra vonatkozó településszintű adataiból készített kistérségek szerinti bontásban ábrázoljuk. Meg kell jegyeznünk, hogy az adatok megyés összesítésben eltérőek a korábbi évek KSH adataitól¹⁴⁹, ezzel együtt az adatok lehetőséget adnak arra, hogy részletesebben áttekintsük a területi arányokat. A két világosbarna szín mutatja azt, ahol alacsony az igénybevétel, és kék színnel mutatjuk, ahol 80% alatti a mutató értéke. Visszaköszönnek az előbb bemutatott (KSH által közölt mutatók) arányok. Főként Zala megye körül látványosak az alacsony értékek: legalacsonyabbak a hévízi kistérség és a körülötte lévő térségek adatai. Általánosságban elmondható, hogy inkább az ország északnyugati, középső részén, illetve a keleti országrész egy kisebb területén van 95% alatt az érték. A magasabb értékű térségek pedig inkább a keleti és déli országrészekén találhatók. Települési szinten kirívóan alacsony igénybevétellel is találkozhatunk, és meglepően magassal is. Előbbire magyarázat lehet, mint említettük, hogy valaki nem veszik igénybe az alanyi jogon járó támogatást. Utóbbira okot adhat az, hogy 18 év felett is jogosult lehet valaki

¹⁴⁹ Szinte minden megyében 100% feletti az arány, amely összefügghet a kifizetőhelyek megszűnésével is.

családi pótléokra. Természetesen e két magyarázat egyszerre is előfordulhat.¹⁵⁰ (A településszintű térkép a mellékletben található.)

91. táblázat: A 18 év felettieknek járó családi pótlék adatai (MÁK adat)

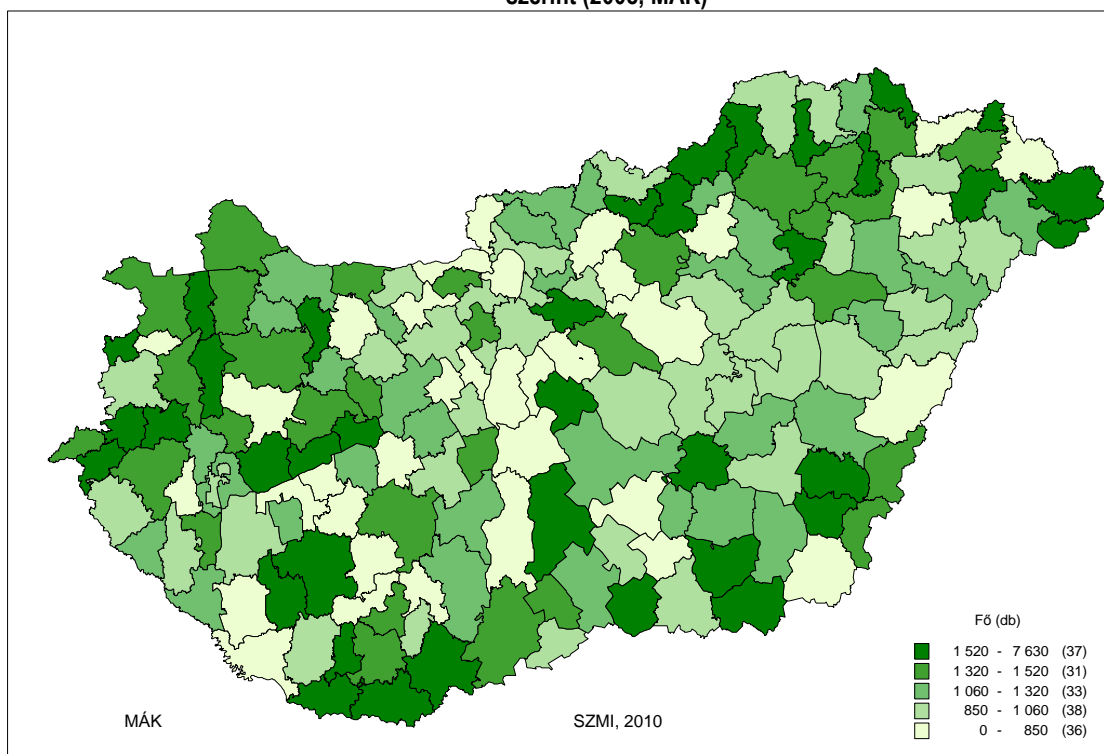
	Családi pótlék, összes kiadás (millió forint)	Családi pótlék 18 év felettiek után		
		Kiadás (millió forint)	A kiadás aránya a régió belüli összkiadáshoz képest	fő
Közép-Magyarország	99 096	1 830	1,85%	6 907
Közép-Dunántúl	39 337	978	2,49%	3 749
Nyugat-Dunántúl	32 247	909	2,82%	3 529
Dél-Dunántúl	34 643	1 072	3,09%	4 157
Észak-Magyarország	48 827	1 421	2,91%	5 462
Észak-Alföld	62 161	1 780	2,86%	6 901
Dél-Alföld	48 498	1 506	3,11%	5 760
Az ország területre nem bontható adatai	2 022	82	4,04%	172
Összesen	366 831	9 577	2,61%	36 637

A MÁK adataiból a 18 év feletti igénylők megoszlásáról is vannak információink. Eszerint Közép-Magyarországon, illetve Észak-Alföldön vannak a legnagyobb arányban. Az adott régióra fordított összes kifizetett családi pótlékhoz képest a 18 év felettiekre fordított támogatás aránya Dél-Alföldön a legmagasabb (3,11%), amennyiben a területre nem bontható adatok arányától eltekintünk, ami 4% feletti, és a központi régióban a legalacsonyabb: 1,85%.

¹⁵⁰ Továbbá a lakónépesség, illetve állandó népességből adódó különbségek is szerepet játszhatnak az eltérésekben.

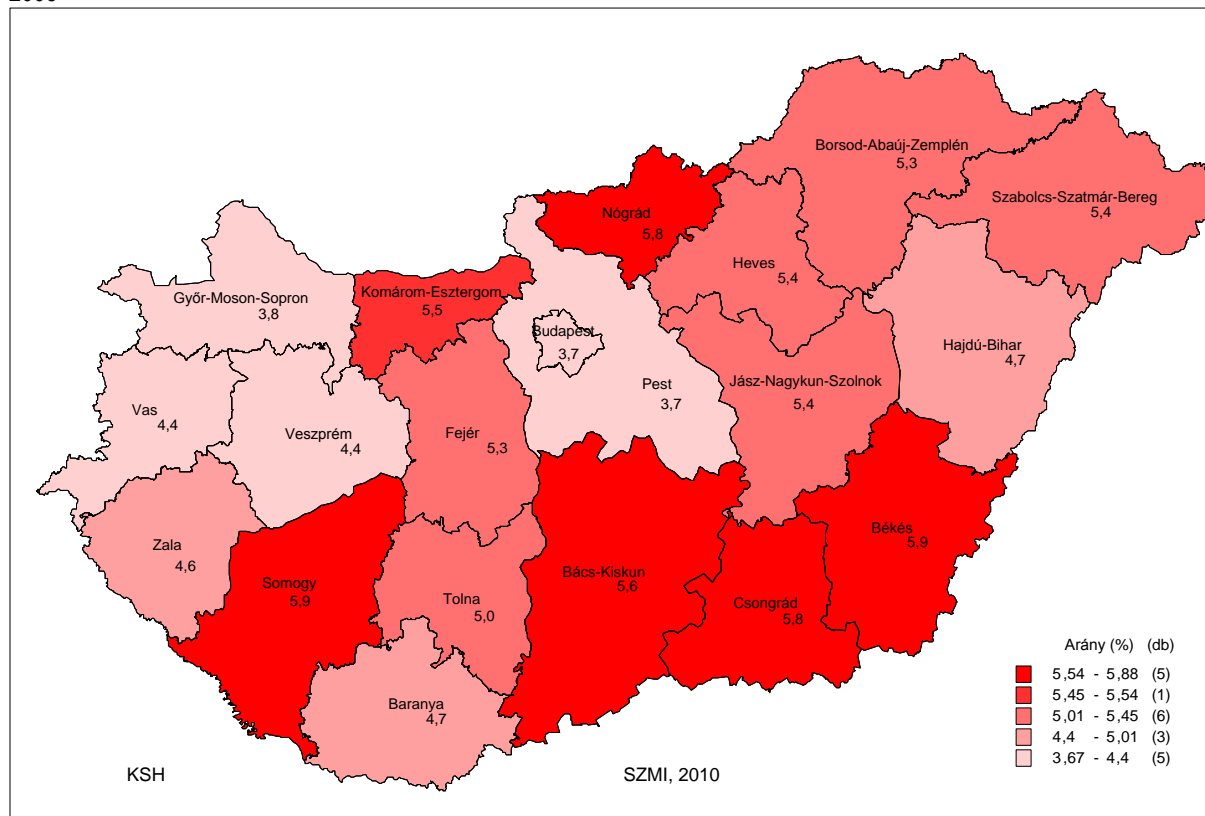
20. térkép: 18 év feletti családi pótlékban részesülők száma ezer 18-59 éves állandó lakos arányában, kistérségek szerint (2008, MÁK)

Az előbbi táblázatot kiegészíti a fenti kistérségek szerinti térkép, amelyet a MÁK 2008-as településsoros adataiból készítettünk¹⁵¹. Ez azt mutatja meg, hogy a 18 év feletti támogatottak száma miként viszonyul ezer 18–59 éves állandó lakos számához. Eszerint az ország nyugati felében, illetve az északi részen is találunk magas értékű kategóriába tartozó térségeket. (Azt sajnos nem tudjuk, hogy ezek közül mennyien vannak azok, akik a fogyatékoságuk miatt saját jogon részesülnek támogatásban, illetve mennyien vannak, akik a közoktatásban folyó tanulmányaik miatt kapják még ellátást.)

¹⁵¹ Az adatok nem pontosak, mivel a 3145 település közül 330-ról semmilyen adat nincsen, ami feltehetően több azon települések számától, ahol egyetlen gyerek után sem folyósítanak családi pótlékot. További 14 település eseté 200%-os a mutató, ami extrém nagy arányt jelent. Ezzel együtt is, a megyék szerinti KSH-adatok visszaköszönnek a térképen.

21. térkép: A tartósan beteg és súlyosan fogyatékos gyermekek aránya az összes támogatott gyermekhez képest, 2003

2002-re és 2003-ra vannak megyei szintű adataink a tartósan beteg, illetve fogyatékos gyermekek arányáról (KSH). Az adatok szerinte csoport létszáma közel 100 ezer fő volt akkoriban. Az adott megyében támogatást kapó gyermekekhez képest Békés és Somogy megye emelkedik ki 5,9%-os aránnyal. Régiós szinten Dél-Alföld emelkedik ki 5,7%-kal. A területileg nem besorolható adatokat nem számítva, a középső régióban a legalacsonyabb a mutató értéke: 3,7%.

A támogatás finanszírozása

A támogatást a központi költségvetés finanszírozza, melyet az Államkincstár, illetve korábban a munkáltatóknál működő családtámogatási kifizetőhelyek¹⁵² folyósítottak. A már említett 2007. évi Cst. módosítása révén a munkáltatóknál működő kifizetőhelyek megszűntek, amelynek eredményeképpen – a módosítás indoklása szerint – a támogatások adminisztrációja egységesebbé, korszerűbbé és ellenőrizhetővé vált.¹⁵³ Részletes finanszírozási adatokat a fejezet végén közlünk.

Szülői támogatások

A Cst. gyermekgondozási támogatásnak nevezi a gyes és a gyet is. A korábbi logikát fenntartva a törvény rendelkezéseinek sorrendjében mutatjuk be az ellátásokat. Megjegyezzük, hogy a gyes, gyed, tgyás hármását, illetve helyenként a gyet is ideértve, sokszor együtt kezelik a különböző tanulmányokban, aminek oka az, hogy alapvetően mindegyik jövedelempótló funkciót tölt be. Sőt egyes kutatások anyasági ellátások néven említik ezen támogatásokat (pl. TÁRKI-tanulmányok), amely természetesen nem fedi a valóságot, hiszen több esetben is előfordulhat, hogy az apa igényli az ellátást. Mi a továbbiakban a szülői támogatások gyűjtőnevet használjuk.

Fontos megjegyezni, hogy az alábbi ellátások különböző elven járnak. A gyes és a gyet alapvetően univerzális ellátás, a tgyás és a gyed pedig biztosítástípusú támogatás. Így ezen ellátások szerepe más és más annak ellenére, hogy mindegyik a gyermeket gondozó szülő támogatását célozza. Ezek az eltérések a különböző kormányok családpolitikájában is kifejeződtek.

---

¹⁵² A Cst. szerint családtámogatási kifizetőhely a legalább 100 társadalombiztosítási ellátásra jogosult személyt foglalkoztató munkáltatónál létesített társadalombiztosítási kifizetőhely.

¹⁵³ Lásd a T/3449. számú törvényjavaslat részletes indoklását: <http://www.parlament.hu/irom38/03449/03449.pdf>.

Gyermekgondozási segély (gyes)

Varga Attila

A jogosultak köre

1967-től kezdve 1996 áprilisáig társadalombiztosítási jogon járt a gyermekgondozási segély (gyes). Ezt követően 1998 végéig (a „Bokros-csomag” révén) jövedelemfüggő lett az ellátás, kivéve a tartósan beteg, testi vagy értelmi fogyatékos gyermek után. 1999-től a gyes alanyi jogon járó ellátás lett. Az általunk vizsgált években nem változott a hozzáférés elve, így ezen időszakban minden szülő jogosult lehet a támogatásra a gyermek 3 éves koráig, az ikrek esetében 2003 óta a tankötelesekor eléréséig, a tartósan beteg, súlyosan fogyatékos gyermekeknél pedig a 10. életév betöltéséig. 2001 májusától a nagyszülő is jogosulttá válhatott a gyesre („nagymama-gyes”). Ennek elterjedéséről nincsenek adatok, a zárszámadási törvényekhez készített ÁSZ-jelentések szerint elenyésző ezen igénylők száma.

2005-ig a gyermek már másfél éves korától, ezt követően pedig már a gyermek egyéves korától lehetett a gyes mellett napi 4 órát meg nem haladó munkát végezni (otthonában korlátozás nélkül lehetett dolgoznia a szülőnek ezen időszakban). 2006-tól pedig – a korábban említett családtámogatás átalakításának részeként – korlátozás nélkül lehet dolgozni a gyes igénybevétele mellett. Ezzel kapcsolatban írta Bálint és Köllő, hogy „a gyes közgazdasági értelemben megszűnt, ma csak a jogi szabályozásban van különbség a családi pótlék és a gyes között, a reformmal voltaképpen egy „ornehéz”, a gyermek hároméves koráig bőkezűbb támogatást nyújtó családi pótlék jött létre”. (Bálint–Köllő, 2008:10) Érdemes utalni a családtámogatás és a rendszeres szociális segélyezés kapcsolatára annyiban, hogy a Szoc. tv. szerint a gyermek egyéves koráig nem lehet segélyezett a szülő (így a gyeset tudja csak igénybe venni), utána pedig csak az egyik ellátást kaphatja. Tehát miközben a munkaképes és munkát vállalók továbbkaphatták a támogatást a gyermek egy éves korától, a munkanélküliek nem kaphatták együtt a két ellátást. Ilyen értelemben a gyes előbb említett közgazdasági funkciója nem mindenkire vonatkozóan változott meg.

Egy minisztériumi összeállítás¹⁵⁴ szerint a gyes melletti teljes munkaidőben történő munkavállalás lehetőségével 2008-ban mintegy 11 000 szülő élt (ez kevesebb mint 7%-a a jogosultaknak). Ugyanezen anyag szerint a kiterjesztés 2006-ban 6,6 milliárd forint többletforrást igényelt. (Más dokumentumban is hasonló összegről írnak.¹⁵⁵)

¹⁵⁴ SZMM: 2002–2009 közötti főbb intézkedések a szociális és gyermekvédelmi ellátás területén

¹⁵⁵ Lásd: http://misc.meh.hu/binary/7458_051109_h_igazsagos_csaladtamogatasi_es_nyugdijrendszer.rtf

A nagyszülőkre vonatkozóan 2006 után is megmaradt a munkavégzésre vonatkozó korlátozás, valamint bekerült a szabályozásba, hogy ez esetben napközbeni intézményben nem helyezhető el a gyermek, a kivételeket kormányrendelet rögzíti.

A méltányosság alapján történő megállapítás szabályai többször változtak a vizsgált években. Alapvetően abban az esetben állapítható meg méltányosságból a támogatás, ha a gyermek szülei a gyermek nevelésében három hónapot meghaladóan akadályoztatva vannak, illetve ha az egyedülálló szülő kereső tevékenységének hiányában a család megélhetése nem biztosítható. Továbbá megállapítható vagy meghosszabbítható a gyermek általános iskolai tanulmányainak megkezdéséig, legfeljebb azonban a gyermek 8. életévének betöltéséig, ha a gyermek betegsége miatt gyermekek napközbeni ellátását biztosító intézményben (Gyvt. 41. § (3) bek.) nem gondozható, vagy a tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos gyermek esetében 14. életévének betöltéséig. 2006-ban – hivatkozva az ápolási díj igénybevételének lehetőségére, valamint arra, hogy az a gyessel azonos összegű támogatást jelent – a tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos gyermekre vonatkozó magasabb korhatár megszűnt. A méltányossági megállapítást 2006-ig a szociális tárca vezetője, 2006-tól az államkincstár elnöke teheti meg.

Korábban tehát, ha dolgozott a szülő, akkor le kellett mondania a gyesről, ám feltehetően ezt nem mindenki tartotta be. Bálint–Köllő szerint – a KSH munkaerő-felvétel adatai alapján – 1993-tól folyamatosan 6%-ról, 2005-re 4%-ra csökkent a gyermektámogatási rendszer támogatottai között a jövedelemszerző munkát végzők aránya. Ezzel együtt az is fontos adat, hogy az érettségizettek, illetve magasabb végzettségűek kétszer akkora arányban dolgoztak, mint az alacsonyabb iskolai végzettségűek (Bálint–Köllő, 2008).

A KSH munkaerő-felmérése alapján készült kiadványa¹⁵⁶ szerint 2000-ben még 23,2% volt a gyermekgondozási ellátások (gyed, gyes, gyet) előtt munkaviszonyban nem állók aránya, ami 2005-re 28,8%-ra nőtt. (KSH, 2005:7) A növekvő arány jelzi, hogy egyre többek számára nem visszatérést, hanem az első belépést jelentené a munkaerőpiacra, ha elhelyezkedne a gyermekvállalás után.

Frey Mária több tanulmányában is foglalkozott a gyermekgondozási támogatásokról munkába visszatérő nők helyzetével. Egy 2002-ben publikált kutatás szerint a gyesen, gyeten (és az ápolási díjat is idevették) a jogosultak 7,5%-a dolgozott mivel a korlátozott munkavégzés

---

¹⁵⁶ KSH (2005): Visszatérés a munkaerőpiacra a gyermekvállalás után, Budapest, 2006

megengedett volt akkor is.¹⁵⁷ Ugyanakkor 13%-ra becsülte azok arányát, akik a gyés, gyet ideje alatt dolgoznának, de nem találnak a feltételeknek (korlátoknak) megfelelő munkát (Frey, 2002).

A KSH kiadványa szerint 2005-ben, a gyeden lévők 3,9%-a dolgozott rendszeresen vagy alkalmanként, a gyés esetében ez az arány 5,9%, és meglepő módon a gyet esetében 17% (KSH, 2005:11). Frey egy későbbi előadásában 2006-ra vonatkozóan a gyés melletti munkavégzők arányát 9%-ra, a gyet mellett 13%-ra becsülte.¹⁵⁸

A 2006-os változásról, amikor a gyés esetében a korlátozás megszűnt, Bálint és Köllő a következőket írta: „A gyés 2006. évi reformja sem növelte a támogatás melletti munkavégzés arányát, illetve ezt sajátos módon tette: a gyés melletti elhelyezkedés a gyés elhagyásával történő elhelyezkedés kárára növekedett – továbbá jelentős számú visszalépésre került sor a korábban támogatás nélkül elhelyezkedettek köréből –, de összességében nem gyorsult a munkába lépés üteme.” (Bálint–Köllő, 2008b:35) Az elemzéseik alapján a szülői otthonmaradás „hasznának”, illetve az elhelyezkedés „költségeinek” figyelembevételével azt a következtetést vonják le, hogy a készpénzes segélyek változtatása befolyásolja ugyan az otthonlét értékét, de nem feltétlenül fordítja meg a munkavállaláshoz, illetve az otthonlétéhez kapcsolt hasznosságok viszonyát (Bálint– Köllő, 2008b:42).

A támogatás mértéke, finanszírozása és főbb adatai

A támogatás a gyermekek számától független, a nyugdíjminimummal azonos, 2003-tól ikergyermekek esetén annak kétszerese. A támogatásból nyugdíjjárulékot vonnak, és jogszerző időnek számít. A támogatás forrása a központi költségvetés, a folyósítás az Államkincstár feladata.

---

¹⁵⁷ Igaz, Frey egy 2005-ös anyagában azt írja, hogy a gyésen-gyeten lévő nők foglalkoztatottsága 4,9%-ról 6%-ra nőtt 2003–2004. között. (Frey, 2005)

¹⁵⁸ Frey Mária: A nők munkaerő-piaci helyzete Magyarországon <http://www.eselyhazkecskemet.hu/docok/noea-szeged-frey.ppt>

92. táblázat: A gyés főbb adatai

Év	Kiadás	Az igénybe vevők havi átlagos száma	Egy főre jutó havi átlag	
	millió Ft	átlag	(Ft)	Reálérték (2001=100)
2001	39 109	182 888	17 820	100,0
2002	40 705	171 768	19 748	105,2
2003	44 375	166 983	22 145	112,7
2004	47 911	163443	24 428	116,4
2005	50 458	161403	26 052	119,8
2006	54 948	166924	27 432	121,5
2007	57 070	164830	28 853	118,3
2008	62 896	167021	31 381	121,3

Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyv és saját számítás

A támogatottak létszáma 2005-ig csökkent, majd emelkedni kezdett. Összességében 2008-ban kb. 15 ezer fővel volt kevesebb a havi átlagos létszám, mint 2001-ben (10%-os csökkenés). Az átlagos létszám csökkenése mellett az átlagos segélyezettre jutó havi kiadás (ami értelemszerűen nem egyezik meg a támogatás havi mértékével, hiszen tartalmazza a duplaösszegű támogatásokat is, valamint ez a nettó összegekre vonatkozik) nominálértéken 76%-kal emelkedett, reálértéke pedig 21%-kal nőtt.

A gyés és gyed esetében a változó illetve a cserélődő létszám régóta megfigyelhető (Gábos, 2000). A két támogatás hozzáférési szabályainak változása, illetve a foglalkoztatottság jellemzői egyaránt befolyásolták a nyolcvanas évektől kezdve a két csoport létszámát. A gyedben részesülők száma nagyjából a rendszerváltásig növekedett, majd csökkent a kilencvenes évek végi megszüntetéséig, azóta pedig ismét emelkedik. A gyés ezzel szemben ellentétes tendenciát mutat, azzal együtt, hogy még mindig majd' kétszer annyian vannak gyesen, mint gyeden. Kérdés, hogy a gyés létszámának változásában mekkora szerepe van a demográfiai hullámvázaknak, illetve a gyés változó szabályozásának (hiszen 2006-tól az is bent maradhatott a rendszerben, aki korábban kiesett volna, amennyiben elhelyezkedett).

93. táblázat: A gyesen lévők létszáma és a kiadása adatai régiók szerint, százalék (MÁK, 2008)

Terület	Kiadás		Összesen		Nők		Férfiak		Méltányossági alapon	
	(millió forint)	arány az összkiadáshoz képest	havi átlagos száma (fő)	arány az összesen belül	havi átlagos száma (fő)	arány a régión belül	havi átlagos száma (fő)	arány a régión belül	havi átlagos száma (fő)	arány a régión belül
Közép-Magyarország	16 029	25,5%	40 726	24,4%	38 928	95,6%	1 799	4,4%	158	0,4%
Közép-Dunántúl	6 417	10,2%	17 306	10,4%	16 563	95,7%	742	4,3%	58	0,3%
Nyugat-Dunántúl	5 059	8,0%	13 303	8,0%	12 783	96,1%	520	3,9%	48	0,4%
Dél-Dunántúl	6 181	9,8%	16 407	9,8%	15 553	94,8%	854	5,2%	27	0,2%
Észak-Magyarország	9 034	14,4%	24 552	14,7%	22 902	93,3%	1 649	6,7%	64	0,3%
Észak-Alföld	11 459	18,2%	31 156	18,7%	29 602	95,0%	1 554	5,0%	55	0,2%
Dél-Alföld	8 571	13,6%	23 235	13,9%	21 933	94,4%	1 302	5,6%	77	0,3%
Az ország területre nem bontható adatai	146	0,2%	337	0,2%	317	93,9%	20	6,1%	1	0,4%
Összesen	62 896	100,0%	167 021	100,0%	158 582	94,9%	8 440	5,1%	487	0,3%

A 2008-ra vonatkozó főbb régiós adatokat tekintve elmondható, hogy a központi régióban, illetve Észak-Alföldön a legmagasabb a kiadások aránya, illetve – ezzel összhangban – a létszám is ezekben a régiókban a legmagasabb. Az igénylők neme szerinti bontásból kiderül, hogy átlagosan csupán 5% a férfiak aránya. Közülük a legtöbben a központi régióban élnek, legkevesebben Nyugat-Dunántúlon (a területileg nem bontható adatok nélkül). A méltányossági igénylők száma pedig a fél százalékot sem éri el.

94. táblázat: Az ikergyermekek után gyest igénybevevők száma

Év	Gyermekgondozási segélyt	Ebből az ikergyermekek után
	igénybe vevők, fő	
2005	161 058	7 310
2006	166 809	8 083
2007	164 381	8 299
2008	167 021	8 903

Forrás: KSH, Stadat

Az ikergyermekek után gyest igénybevevőkről országos adataink vannak. Eszerint az összes igénylőnek 5,3%-át teszik ki. A támogatás esetükben dupla összegű, így hozzávetőleg ez hatmilliárd forint feletti kiadást jelentett 2008-ban.

95. táblázat: A gyes és a gyet nettó értéke és annak reálértéke (2001=100)

	Nyugdíjminimum összege (Ft)	Nyugdíjjárulék mértéke (%)	Gyes, gyet nettó értéke (Ft)	Gyes, gyet nettó értékének reálértéke (%)
2001	18 310	8	16 845	100,0
2002	20 100	8	18 492	104,0
2003	21 800	8,5	19 947	106,9
2004	23 200	8,5	21 228	106,0
2005	24 700	8,5	22 601	108,8
2006	25 800	8,5	23 607	109,2
2007*	27 130	8,5	24 824	105,6
2008	28 500	9,5	25 793	103,1

* év elején még 26 730 forint volt, de a vizitdíj bevezetése miatt emelték összegét.

A gyes és a gyet összege is megegyezik a nyugdíjminimummal, mivel azonban a nyugdíjjárulékot levonják belőle, így érdemes megnézni, hogy miként változott a támogatások nettó értéke. Ez alapján a támogatás kézhez kapott értéke 2006-ban volt a legmagasabb (109,2%), amely 2008-ra már csak a 2001. évi szint 103,1%-át jelentette.

96. táblázat: A gyes egy főre jutó átlagos kiadási adata a keresethez és a gyedhez viszonyítva

	A gyes átlagos összege a nettó átlagkereset viszonyítva	A gyes átlagos összege a gyed átlagos összegéhez képest
2001	27,5	45,4
2002	25,4	44,0
2003	25,0	45,4
2004	26,1	45,0
2005	25,3	44,5
2006	24,7	43,8
2007	25,2	42,2
2008	25,7	42,5

Forrás: KSH, Szociális Statisztikai Évkönyv és saját számítás

A gyes nettó átlagkeresethez viszonyított arányát – az egyébként inkább a gyednél releváns mutatót – azért mutatjuk be, hogy érzékelhetőbb legyen a két ellátás közötti különbség, noha a gyesnek nem célja a korábbi kereseteket pótolni. A mutató 27,5%-ról, az előző mutatóhoz némileg hasonló ingadozás mellett, 25,7%-ra csökkent nyolc év alatt. A KSH korábbi évekre közölt adatai szerint ez 1999 előtt még 30% felett volt (KSH, 2002:26).

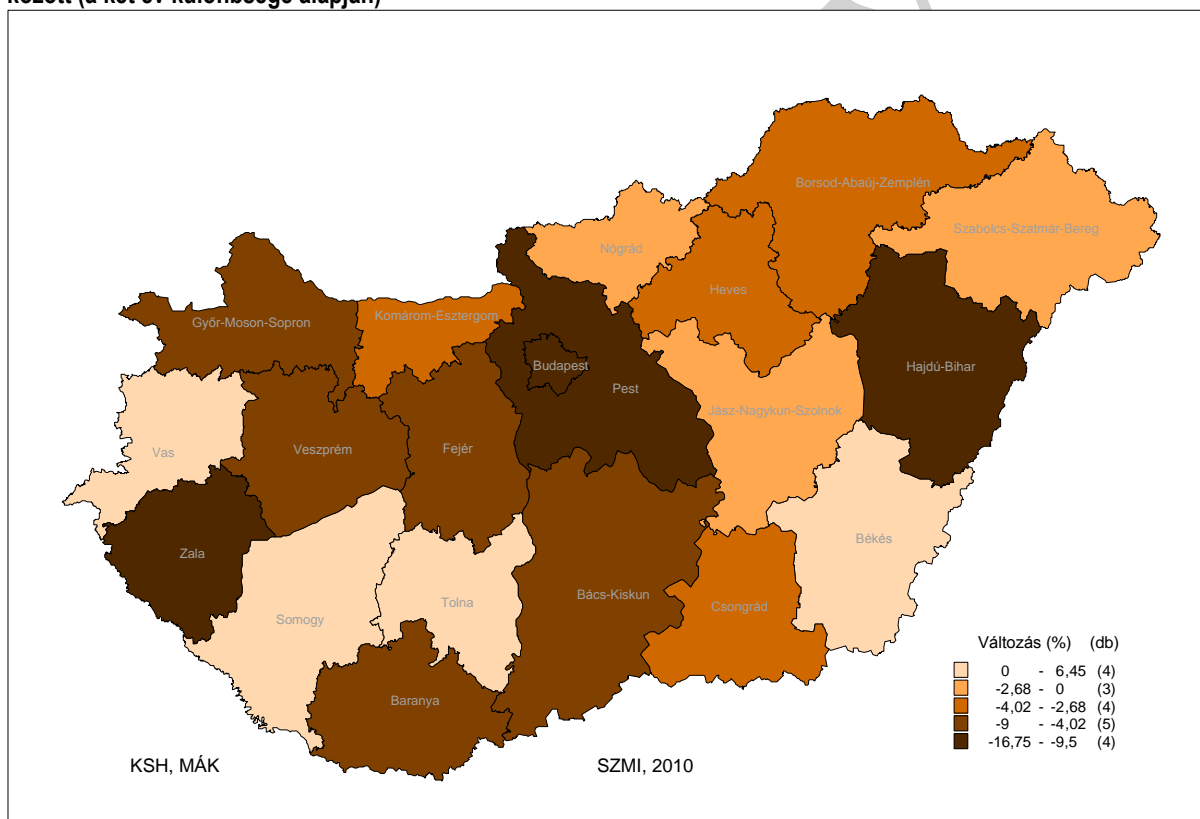
A gyes és gyed egy főre jutó havi átlagos kiadási adatait egymáshoz viszonyítva látható, hogy 45% körül ingadozott 2004-ig, utána csökkent, bár 2008-ra ismét némi emelkedés látható a 42,5%-ra. Mindehhez figyelembe vehetjük, hogy a KSH kiadványa szerint ez az arány 2000-

ben 52,8% volt, a kilencvenes években pedig 60% felett volt. Mindez azt jelenti, hogy a gyese egyre inkább veszít értékéből a gyedhez képest is.

A támogatás területei dimenziója

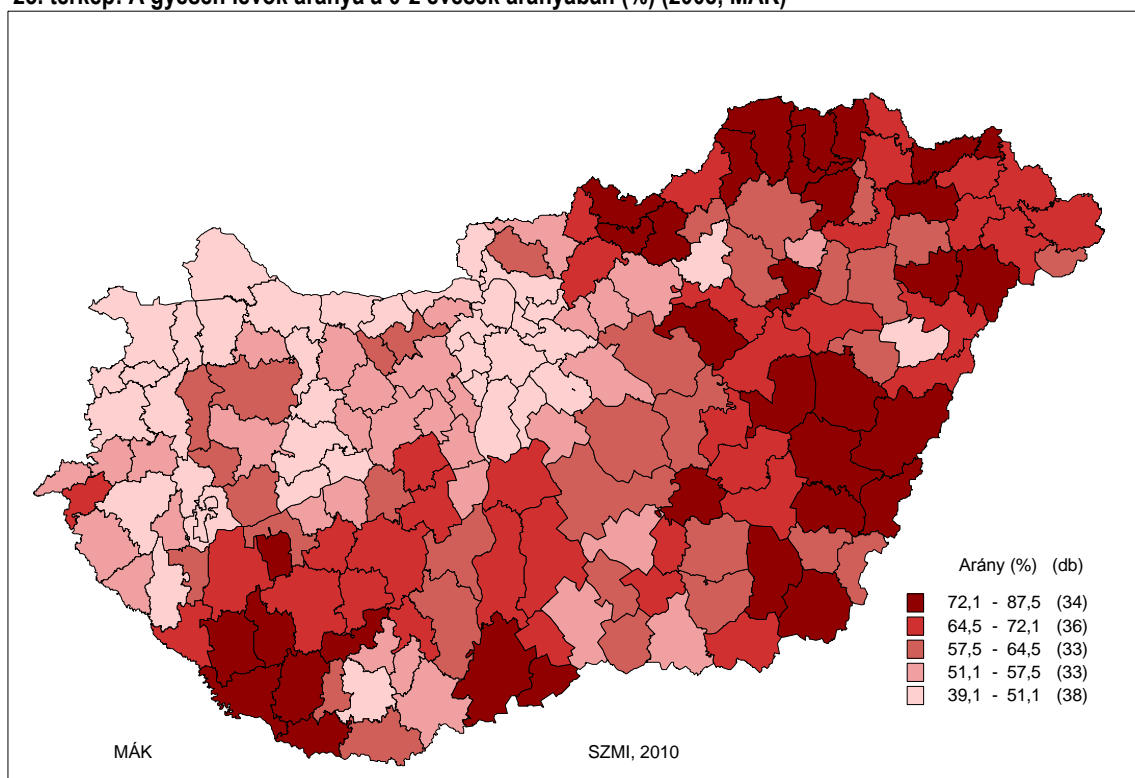
A támogatás megyénkénti megoszlása érdemben nem változott a vizsgált években (lásd melléklet). Ezért az alábbi ábrán a gyesen lévők létszámát a 0–2 éves gyermekek arányában adjuk meg (hasonló mutatókat képeztünk a többi szülői támogatásnál is). Úgy véltük, hogy a 0–2 évesekhez (ami valójában születéstől a második életév végéig, tehát három éves korig tart) viszonyított arány azért lehet használható mérőszám, mert alapvetően és döntően ezen korcsoport révén érinti a szülőket a támogatás.

22. térkép: A gyésre jogosultak a 0-2 évesek állandó népességhez viszonyított arányának változása 2001 és 2008 között (a két év különbsége alapján)

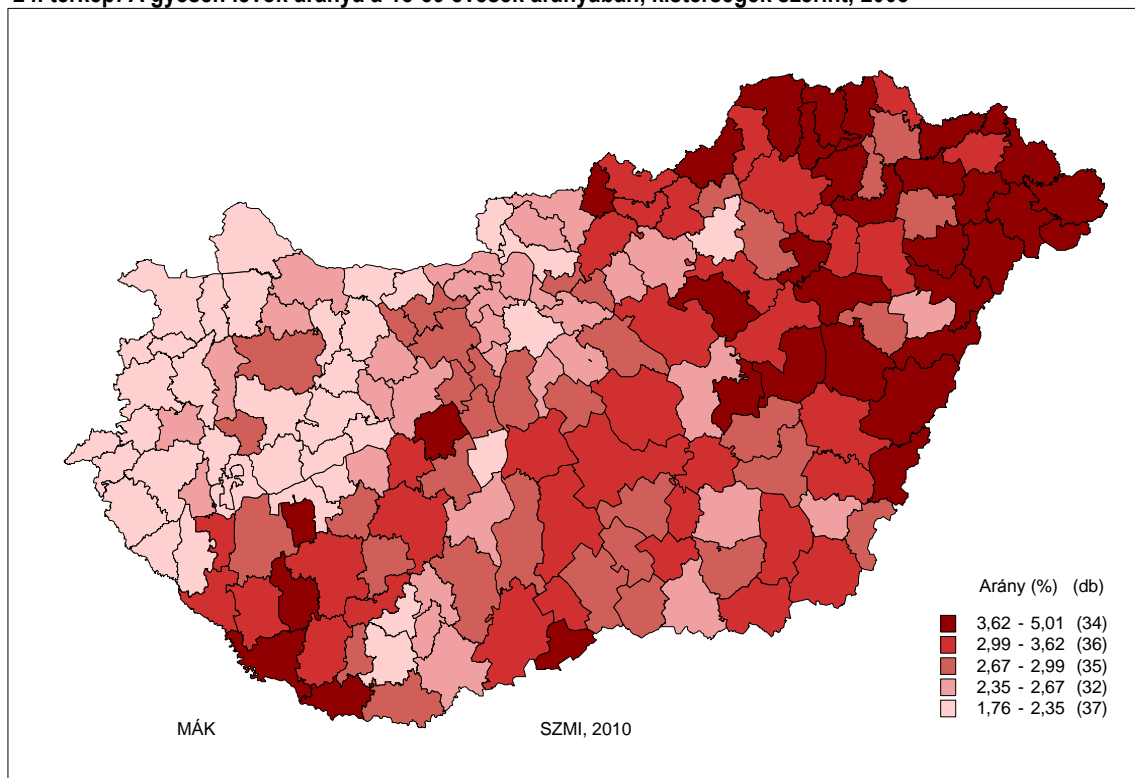
A fenti térképen a 2001-es, illetve 2008-as értékek különbségei láthatóak, az egyre sötétebb szín a minél nagyobb arányú csökkenést jelzi, a legvilágosabb viszont a stagnálást, illetve az növekedést. (Mellékletben közöljük a részletes adatokat.) Az országos adat közel nyolc százalékponttal csökkent a vizsgált években. (2001: 64,3%, 2008: 56,3%.) Legnagyobb mértékű csökkenés Közép-Magyarországon volt (-16,7), a legkisebb csökkenés pedig Jász-Nagykun-Szolnok megyében (-0,1). Néhány megyében emelkedés is látható: Békés, Somogy, Tolna, Vas megye.

23. térkép: A gyesen lévők aránya a 0-2 évesek arányában (%) (2008, MÁK)

A előbbi adatokat a 2008-as településszintű MÁK-adatok alapján, kistérségi szinten is ábrázoljuk, így láthatóan nagyobb a mutató szóródása. (A településekre vonatkozó térkép a függelékben látható.) Ez alapján viszonylag jól körülhatárolható, hogy az ország déli, délnyugati, illetve keleti, északkeleti részeiben magasabb az arányok.

24. térkép: A gyesen lévők aránya a 18-59 évesek arányában, kistérségek szerint, 2008

A fenti térképen a 18–59 évesek népességhez viszonyított létszamarányt mutatjuk be. Az előző térképhez hasonló képet kaptunk, amelyből némi túlzással az alábbiakat gondolhatjuk: ahol a 0–2 évesekhez viszonyított gyest kapó szülők nagyobb arányban vannak, ott az aktív népesség között is nagyobb arányú a gyesen lévők száma. Mindez feltehetően összefügg a szülők munkaerő-piaci helyzetével is.

A gyest igénybevétele összefügg a bölcsődei igénybevétellel is, azonban ez már túllép a tanulmány keretein, így csak röviden jelezzük a kapcsolódásokat. A két „változó” ellentétes irányú összefüggését adhatja az, hogy ha van elérhető bölcsődei férőhely, akkor sem biztos, hogy azt kihasználják a szülők, amennyiben munka hiányában otthon vannak. Ellenben a kapcsolat gyengeségére adhat okot, hogy a gyest már a munka mellett is jár a szülőnek, ami azért fontos, mert a gyakorlat alapján a dolgozó szülő gyermeke előnyt élvezhet a felvétel során. (miként ez például a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek szülei esetében elviekben is szerepel a Gyvt-ben 2006 óta.).

Ezzel együtt is fontos megjegyezni, hogy a megfelelő szintű gyermekgondozás illetve a szülők munkába való visszatérésének kényes egyensúlyának kérdése komplex megközelítést igényel, amelyben egyaránt szerepe lehet a készpénzes támogatásoknak, a szolgáltatásoknak, illetve egyéb kedvezményeknek.¹⁵⁹ Továbbá meg kell említeni, hogy a gyermek fejlődése

¹⁵⁹ Lásd erről például Korintus Mhálné írását a napközbeni gyermekellátás finanszírozásának lehetőségeiről, Kapocs, 2009. 4. szám

szempontjából bizonyos életkortól meghatározó lehet, hogy napközbeni intézménybe járjon, akkor is, ha a szülő nem dolgozik.¹⁶⁰

A gyes folyósítása és a napközbeni ellátás együttes igénybevétele felvetheti a kettős támogatás kérdését (ettől ez még lehet kívánatos). Ehhez érdemes egy gyors és sarkított számítást végezni: A gyed OEP szerinti egy főre jutó átlaga 73 902 Ft/hó¹⁶¹, a gyes 28500 Ft (a nyugdíjjárulék levonása nélkül), a bölcsődei férőhely költségvetési támogatása egy gyermekre havonta 45 583 Ft. Ez utóbbi két tétel összege nagyjából megegyezik a gyed átlagos összegével. Mivel a szülő a bölcsődei férőhely támogatását nem kapja kézhez, így csak elméleti az a megállapítás, hogy ezek átlagos összegek és nem lehetetlen, hogy adott esetben „megérné” a szülőnek lemondani a gyedről (amely kizárja a bölcsődei, illetve egyéb napközbeni igénybevételt), hiszen így munkajövedelemre is szert tehet.

---

¹⁶⁰ Lásd ehhez például: Bass László – Darvas Ágnes – Szomor Éva, 2007: Gyermeknevelési szabadságok és gyerekintézmények. Mi a jó a gyerekeknek, mit szeretnének a szülők?, <http://www.gyerekesely.hu>)

¹⁶¹ SZM SH szerinti az egy főre jutó átlagos havi kiadás: 75 509 Ft/hó.

Gyermeknevelési támogatás (gyet)

Varga Attila

A jogosultak köre

A gyermeknevelési támogatás (gyet) 1993 óta létező támogatás a legalább három gyermeket nevelő szülők számára, amit gyakran „főállású anyaságnak” hívnak. Bevezetésével a kormányzat célja az volt, hogy a szülők gyermekeikkel otthon maradjanak (KSH, 2002), amihez Gábos szerint hozzájárult a kisgyermek nappali ellátását biztosító intézményhálózat visszafejlesztése is (Gábos, 2000).

A szabályozás kezdetben a szociális törvényben kapott helyett, ekkor előzetes munkaviszonyhoz és jövedelemhatárhoz kötötték a hozzájutást. A Bokros-csomag részeként 1996-ban megszűnt az előzetes biztosítási idő feltétele, de szigorodott a jövedelmi korlát. A gyet 1999-től kikerült a szociális törvényből (így az önkormányzatok „kezeiből” is), és a családok támogatásáról szóló törvényben kapott helyett, ekkortól vált alanyi jogon járó juttatássá, amelyet a legfiatalabb gyermek hároméves korától annak nyolcéves koráig kaphat a szülő. A munkavégzésre vonatkozó korlátok megfelelnek a gyes korábbi szabályaival, miszerint az legfeljebb napi négy órában lehetséges, illetve időkorlátozás nélkül, ha a jogosult otthonában végzi a munkát. 2006-tól – a nagyszülői gyeshez hasonlóan – megengedett az a munkavégzés is, amely hétfvégén történik, és a 20 órát nem haladja meg.

2006-tól változott az a szabály, amely arról rendelkezik, hogy a gyetre jogosult szülő gyermekét mikor és mennyi időre helyezheti el napközbeni intézményben (a közoktatási intézményen kívül).¹⁶² Korábban a gyetre és gyesre vonatkozó szabályozás arra a logikára épült, hogy amennyiben a szülő otthon marad gyermekeivel, úgy nincs szüksége a napközbeni ellátórendszer igénybevételére. 2006-tól változtak a gyermek napközbeni ellátásával kapcsolatos szabályok (amely változtatás a gyes munkaidőre vonatkozó korlátoz eltörlésével is összefügg). Ekkortól vezették be a gyetre vonatkozóan az „ötórás szabályozást”, amely szerint maximum ennyi ideig veheti igénybe a gyermek a napközbeni intézményt.¹⁶³ Számos gyakorlati probléma miatt azonban nem bizonyult jó megoldásnak: akadályozta a gyermekek megfelelő napközbeni ellátását (a különböző életkorú gyermekek esetében eltérő a napközbeni ellátás „szükségessége”). Frey Mária egy tanulmányában ésszerűtlen korlátozásnak nevezte ezt (Frey, 2005). A korlátozást először rendeleti szinten enyhítették,

¹⁶² Lásd a családok támogatásáról szóló [1998. évi LXXXIV. törvény](#) végrehajtásáról szóló 223/1998. (XII. 30.) kormányrendeletet.

¹⁶³ Ezt a korábbiakhoz képest egy megengedő módosításként is figyelembe lehetett venni, mivel azelőtt négy órában maximalizálták ezt az időtartamot.

majd végül 2009-től egy törvénymódosítás révén szüntették meg ezt a napközbeni intézmények igénybevételére vonatkozó feltételt.¹⁶⁴

Mint az már a gyeshé is felvetődött itt is felmerülhet az a kérdés, hogy miért támogatja az állam a sokgyerekes szülőt egy pénzbeli támogatással, miközben lehetővé teszi a gyermekei számára a napközbeni ellátást nyújtó intézmények igénybevételét is, hasonlóan a gyeshé, és eltérően a gyedtől. Különböző elveket lehet itt felhozni pro és kontra is. Lehetséges, hogy adott értékek mentén fontos a sokgyerekes családok kiemelt elismerése, függetlenül attól, hogy a gyermek napközben intézményben van-e. De fontos lehet az is, hogy a kiadásokat minél „hatékonyabban” használják fel. Mindezzel együtt a fentebb említett időtartambeli korlátozás valóban megoldhatatlan helyzeteket hozhat a gyakorlatban.

A támogatás mértéke, finanszírozása és főbb adatai

A támogatás összege a gyermekek számától független, a nyugdíjminimummal azonos, amelyből nyugdíjjarulékot vonnak. A támogatás forrása, hasonlóan a gyeshé a központi költségvetés, a folyósítást pedig az Államkincstár végzi.

97. táblázat: A támogatás főbb adatai

Év	Kiadás	Az igénybe- vevők havi átlagos száma	Egy főre jutó havi átlag	
	millió Ft	fő	Ft	Reálérték (2001=100)
2001	10 999	51 333	17 855	100,0
2002	12 179	50 336	20 163	107,2
2003	12 525	47 657	21 901	111,3
2004	13 156	47 069	23 292	110,8
2005	13 925	47 304	24 531	112,6
2006	14 240	45 820	25 898	114,4
2007	13 920	42 776	27 118	111,0
2008	14 423	41 631	28 871	111,3

Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyv, a 2008. évi kiadás MÁK-adat, valamint saját számítások

A vizsgált időszakban az igénylők száma 10 ezer fővel (20%-kal) csökkent, a kiadások pedig 31%-kal nőttek. Az egy segélyezettre jutó havi átlagos kiadás nominálisan 62%-kal nőtt, amely reálértéken csupán 11,3%-os növekedést jelent. Hasonlóan a gyeshé, itt is 2006-ban a legmagasabb (114,4%) a 2001-hez viszonyított reálérték. A annak ellenére, hogy a gyet és a

¹⁶⁴ Lásd: a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény módosításáról szóló 2008. évi LIX. törvényt.

gyesazonos összegű támogatást jelent, átlagértéke mégis magasabb mértékben emelkedett, mint a gyet, aminek oka a gyet szabályozásában keresendő (duplaösszegű támogatások, stb).

Az alábbiakban „hipotetikusán” megvizsgáltuk, hogy mit is jelent a családtámogatás egy olyan család esetén, ahol a két szülő közül az egyik gyeten van, és három gyermeket nevelnek.

98. táblázat: A családi támogatások és a létminimum viszonya a gyeten lévő szülők esetében

	Létminimum (Ft)	Családi támogatások (Ft)	Családtámogatások aránya a létminimumhoz képest
2001	90 300	34 545	38,3%
2002	99 148	39 792	40,1%
2003	115 345	41 247	35,8%
2004	122 606	43 728	35,7%
2005	129 738	46 001	35,5%
2006	138 294	65 607	47,4%
2007	152 423	69 524	45,6%
2008	164 993	73 793	44,7%

Családtámogatások: családi pótlék párban élő szülőknél három gyerek esetében + nettó gyet értéke
Létminimum: 2 felnőtt 3 gyerek adatából levonva az 1 felnőttre jutó létminimum, mivel az első családtag esetlegesen dolgozhat is, viszont így az nem kerül beszámításra, azzal együtt, hogy akkor jogosult lehet családi adókedvezmény is a család.

Családtámogatások közé soroltuk a családi pótlékot (családban élő három gyerek esetén járó összeggel), valamint a gyet nettó értékét. A létminimumként a 2 felnőtt 3 gyerek adatára vonatkozó (KSH-) értékekből levontuk az első felnőttre jutó létminimumát, mivel az első családtag esetlegesen dolgozhat is, így az nem kerül beszámításra. Ez alapján látható, hogy míg 2001-ben a családhoz jutó támogatások mértéke a létminimumhoz képest 38,3%-ot tett ki, addig 2006-ban 47,4%-ot, majd ez 2008-re 44,7%-ra csökkent, miközben nominálisan a családtámogatás több mint duplájára nőtt. Tehát azt mondhatjuk, hogy a „családtámogatás” a létminimum felét sem éri el a gyetet igénybe vevő nagycsaládosok esetében, bár mértéke emelkedett a vizsgált években.

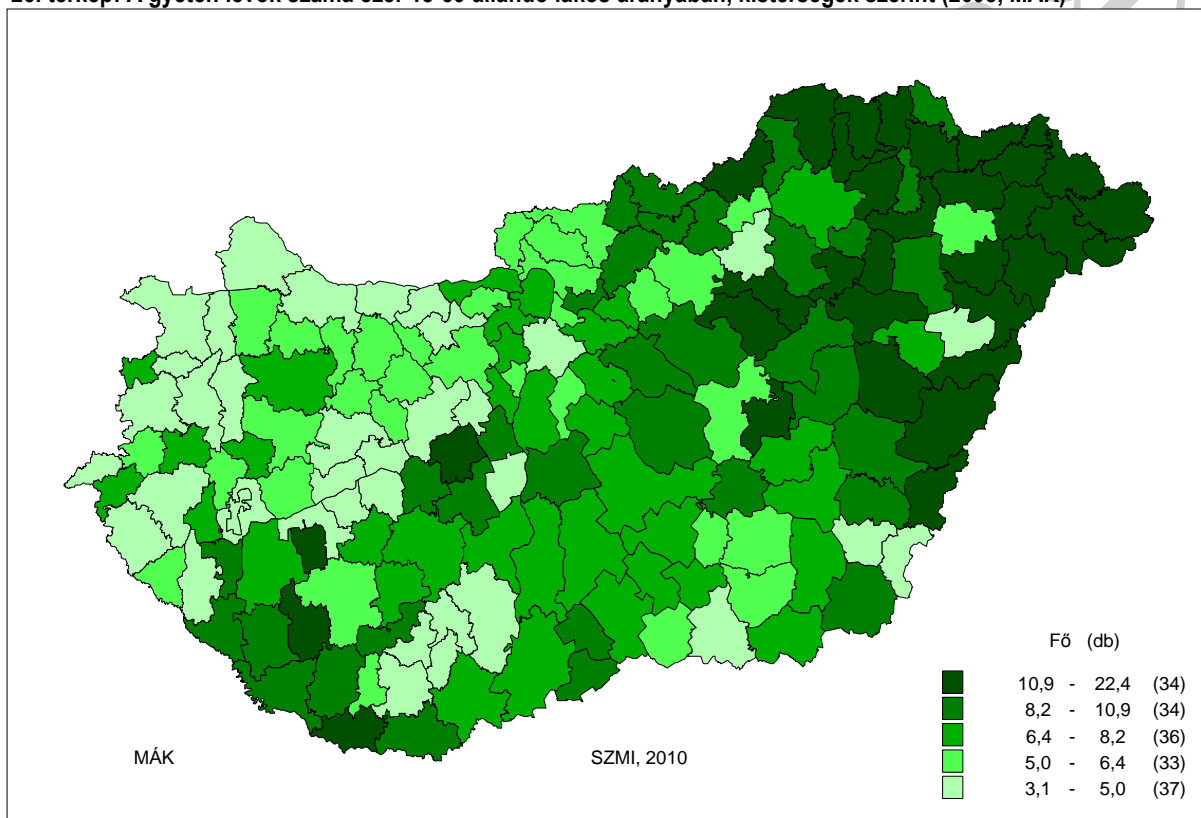
A támogatás területi dimenziója

A támogatottak létszáma az évek során mindenhol csökkent. A megoszlás szerinti adat 2008-ban Észak-Alföldön volt a legmagasabb (23,2%) , legalacsonyabb pedig Nyugat-Dunántúlon (6,8%). (Lásd a mellékletet.)

A gyet – mivel az a legkisebb gyermek 3 éves korától 8 éves koráig jár – nem hasonlítható adott „korcsoport”¹⁶⁵.. Ezért az alábbiakban a gyeten lévők számát ezer 18–59 évesek állandó lakoshoz viszonyítottuk. A kistérségi adatokat mutató térképen kirajzolódik, hogy főként az ország észak, észak-keleti részében magasabb a mutató értéke. A mellékletben látható településszintű térkép szerint néhány helyen (44 esetben) 4% feletti az arány, amely esetenként eléri az 50%-ot is. Ez – az adatok bizonytalansága ellenére is – láthatóan az elmaradt térségekben figyelhető meg Borsod és Baranya, illetve Szabolcs megye egyes településein.

25. térkép: A gyeten lévők száma ezer 18-59 állandó lakos arányában, kistérségek szerint (2008, MÁK)

¹⁶⁵ Pontosabban a KSH elérhető településszintű kocsorportbontása nem használható ilyen módon.

Anyasági támogatás

Varga Attila

A jogosultak köre

Az anyasági támogatás annyiban eltérő a fejezetben szereplő szülői támogatásoktól, hogy ez valójában egy feltételhez kötött univerzális ellátás, amely nem a kieső jövedelmet pótolja és nem a gyermekgondozás idejéhez kapcsolódik, hanem ez kifejezetten a gyermek születésekor adott egyszeri juttatás, amely elsősorban az anyát illeti. A jogszabály szerint anyasági támogatásra jogosult a szülést követően az a nő, aki terhessége alatt legalább négy alkalommal – koraszülés esetén legalább egyszer – terhesgondozáson vett részt. Így az ellátás felfogható egy feltételhez kötött támogatásként is. Az igénylést a szülést követő 180 napon belül kell benyújtani. Ezenkívül jogosult még az örökbefogadó szülő, ha a szülést követő 180 napon belül az örökbefogadást jogerősen engedélyezték, illetve a gyám, ha a gyermek a születését követően 180 napon belül – jogerős határozat alapján – a gondozásába kerül. Ezen határidők 2001-ben változtak, korábban 60 nap volt minden esetben. Tehát ekkortól kedvezőbbé vált a hozzáférés, több időt adott a jogosultaknak az igénylésre. A szülőt akkor is megilleti a támogatás, ha a gyermek halva születik. Amennyiben az anya meghal, úgy a gyermek apját, illetve gondozóját illeti meg az ellátás.

A támogatás mértéke, finanszírozása és főbb adatai

A támogatás mértéke a nyugdíjminimumhoz kötött: 2003-ig annak 150%-a volt, 2003 januárjától annak 225%-ára emelkedett, valamint ekkortól bevezették, hogy ikergyermekek születése esetén járó magasabb mértéket (a nyugdíjminimum 300%-a).

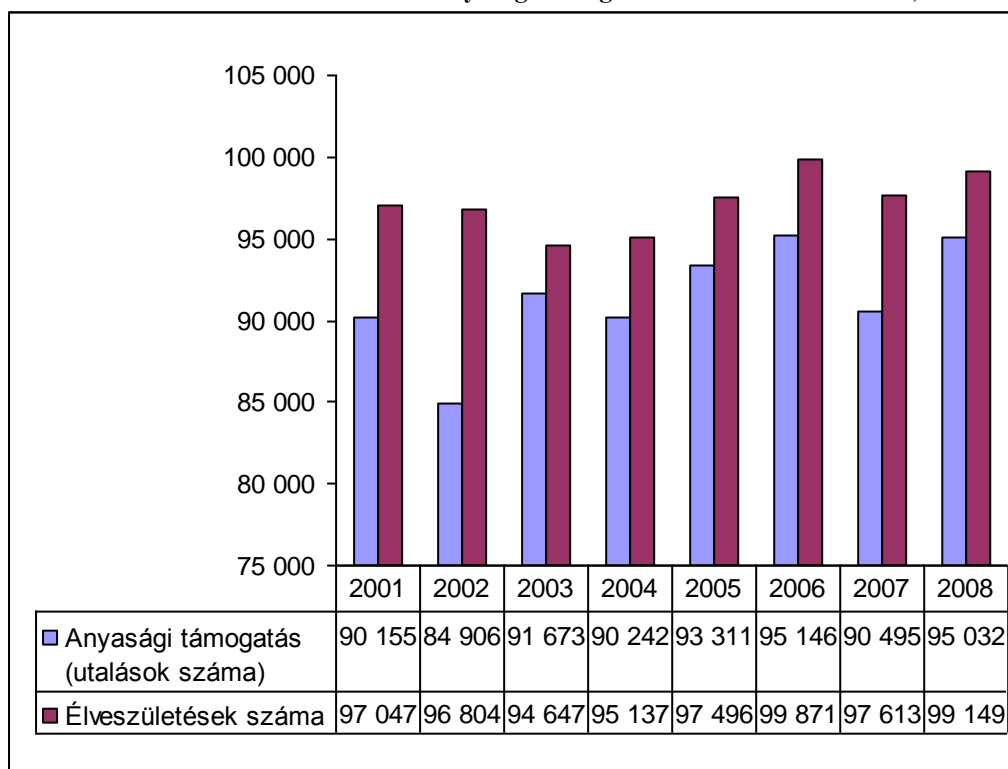
99. táblázat: Anyasági támogatás – a támogatás átlagos összege és reálértéke

Év	Kiadás	Utalások száma a tárgyévben	Egy utalásra jutó kiadás	
	millió Ft	szám	Ft	Reálérték (2001=100)
2001	2 524	90 155	28 000	100,0
2002	2 637	84 906	31 058	105,3
2003	4 489	91 673	48 964	158,6
2004	4 821	90 242	53 420	162,0
2005	5 294	93 311	56 740	166,1
2006	5 663	95 146	59 514	167,7
2007	5 647	90 495	62 406	162,8
2008	6 237	95 028	65 634	161,4

Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyv és saját számítás

A vizsgált évek alatt a támogatásra fordított és költségvetésből finanszírozott kiadások két és félszeresére nőttek. Jelentős ugrás 2003-ban, a már említett támogatási összeg nagyarányú emelésének évében, látható. Ezzel összefüggésben a támogatás reálértéke 61%-kal emelkedett.

34. ábra: Az élveszületések száma és az anyasági támogatásban részesültek száma, 2001–2008

Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyvek és KSH-Stadat

A fenti táblázatból látható utalások száma éves szinten értendő, amely azonban nincs „összhangban” a születések számával. Példaként említhető, hogy 2008-ban 99 149 gyermek született (KSH), ehhez képest 95 032 gyermek után folyósítottak anyasági támogatást. 2002-ben volt a legmagasabb ez a különbség: közel 12 ezer fő. A különbségek oka többféle lehet: vagy nem jogosult a szülő támogatásra, vagy nem kéri azt. A jogosultság feltételének eleget tenni egyszerű, ám mégis lehetséges, hogy vannak, akik nem vesznek részt terhesgondozáson, így nem szereznek jogosultságot. A támogatás igénylésének elmaradása pedig adódhat információhiányból. (Természetesen a születési adatok és a támogatottak száma közötti eltérésben szerepe lehet, pl. vándorlásnak, vagy adminisztratív okoknak is.) 2008-ban az anyasági támogatást 95 032 gyermek után utaltak, közülük 1630 volt az ikergyermek utáni utalás (2% alatti arány), amely magasabb támogatást jelent.

100. táblázat: Az anyasági támogatás ikergyermekek után

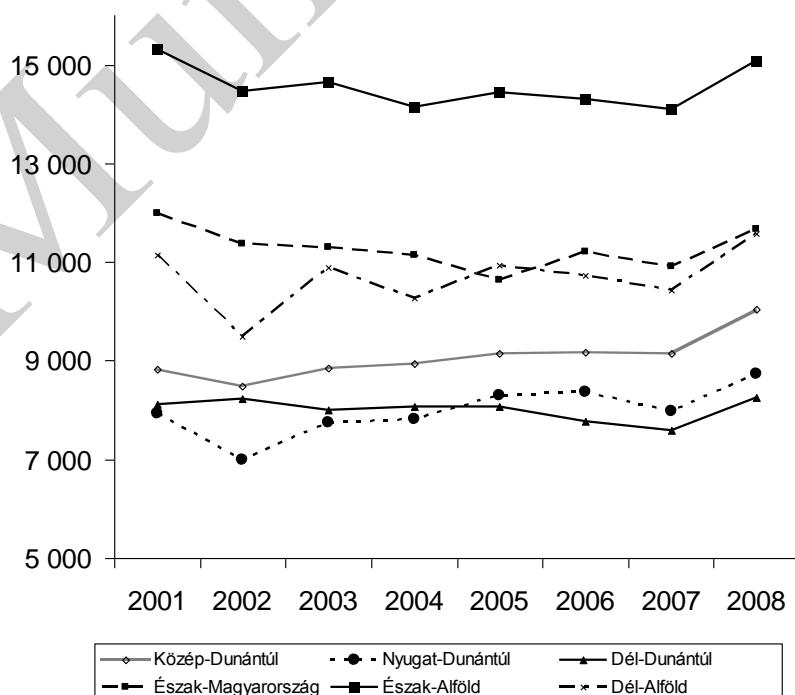
	Anyasági támogatás	Ebből az ikergyermekek után
	utalások száma	
2005	93 398	1 550
2006	95 018	1 734
2007	89 982	1 544
2008	95 032	1 630

KSH-Stadat

A támogatás területei dimenziója

A támogatás területi összefüggéseit részletesen nem tárgyaljuk, csupán a régiós adatok változását ábrázoljuk. Látható, hogy Észak-Magyarország és Észak-Alföld a legmagasabb létszámú régió végig Közép-Magyarország után, amelyet magas értékei miatt az átláthatóság kedvéért nem ábrázolunk. A különböző régiók változó trendeket követnek a vizsgált évek során. Az előbbi két régió, valamint Dél-Dunántúl hasonló trendet mutat a létszámváltozás tekintetében Dél-Alföld Nyugat-Dunántúlhoz hasonló változásokat mutat. Közép-Dunántúl esetében pedig sajátosan inkább emelkedő trendet láthatunk. (Hasonló ehhez a központi régió is). Dél-Dunántúl és Nyugat-Dunántúl, két alacsony létszámú régió, helyet cserélt az évek során, valamint ugyanez figyelhető meg Dél-Alföld és Észak-Magyarország esetében. Mindkét esetben 2005 a fordulópont. (A részletes adatokat lásd a mellékletben.)

35. ábra: Az anyasági támogatásban résztulók száma 2001–2008 között a különböző régiókban (kivéve Közép-Magyarország)

A munkaviszonyhoz kötött szülői támogatások

Az alábbiakban bemutatott két ellátásról az Ebtv. rendelkezik. Az egészségbiztosítás pénzügyi támogatásai közé tartozik sorrendben a gyermekgondozási díj (továbbiakban gyed), a terhességi-gyermekágyi segély (továbbiakban tgyás).¹⁶⁶ Mindkét ellátás jellemzője, hogy előzetes biztosítási időhöz kötött, így alapvetően a korábban munkaviszonyban álló szülő keresetpótlását célozza. A törvény alapján lehetőség van – az E. Alap éves költségvetésében meghatározott keretek között – az ellátások méltányosságból történő megállapítására is. Ezt az OEP akkor állapíthatja meg a biztosított részére, ha a biztosított az ahhoz szükséges biztosítási idővel nem rendelkezik.¹⁶⁷

Az Ebtv. kimondja, hogy a családtámogatási ellátások kizárják egymást (gyes, gyet, gyed, tgyás), és amennyiben valaki több ellátásra is jogosult lenne, akkor eldöntheti, hogy melyiket igényli. A támogatások igénylése feltehetően majd minden esetben azonos sorrendet feltételez: tgyás, gyed, gyes, gyet. (Ez egy elméleti sorrend, mivel a szabályozás például csak a három és több gyermeket nevelők esetében teszi lehetővé a gyet igénylését, továbbá elképzelhető, hogy némely esetekben újra megnyílik adott ellátásra a jogosultság, amikor újabb gyermek születik.) E sorrend – az ellátások színvonala miatt – azt is jelenti, hogy egyre csökken a támogatások mértéke. A következőkben, a két eddig nem vizsgált támogatás esetében a „igénybevétel szerinti” sorrendet követjük, így elsőként a tgyás ismertetésére kerül sor, majd a gyed bemutatására.

Terhesség-gyermekágyi segély (tgyás)

Varga Attila

A jogosultak köre, a támogatás mértéke

A törvény szerint tgyás annak jár, aki a szülést megelőzően két éven belül 180 napon át biztosított volt, és a biztosítás tartama alatt, vagy a biztosítás megszűnését követő negyvenkét napon belül szül, vagy a biztosítás megszűnését követő negyvenkét napon túl táppénz, illetőleg baleseti táppénz folyósításának az ideje alatt, vagy a folyósítás megszűnését követő huszonnyolc napon belül szül. Így értelemszerűen ez az ellátás az anyának jár.

---

¹⁶⁶ Valamint idetartozik a táppénz, amely azonban nem része elemzésünknek.

¹⁶⁷ Ebt v. 50. §

Meghatározott az is, hogy mi számít be a 180 nap biztosítási időbe: a biztosítás megszűnését követő táppénz, baleseti táppénz, terhességi-gyermekágyi segély, gyermekgondozási díj folyósításának az ideje, illetve a közép- vagy felsőfokú oktatási intézmény nappali tagozatán egy évnél hosszabb ideje folytatott tanulmányok ideje. (2008-tól bekerült a rehabilitációs járadék ideje is.)

A tgyás a szülési szabadság idejére (168 nap) jár, de azon napokra, amikor a szülő teljes keresetét megkapja, nem adható. Összege a naptári napi átlagkereset 70%-a. Ezen számítás alapja a táppénz szabályaival egyezők. A részletes szabályokat a kormány rendeletében állapítja meg. (Ezek részletes ismertetéstől eltekintünk. De érdemes megemlíteni, hogy 2001 előtt még létezett táppénzplafon, amely befolyásolta a tgyás maximális összegét.) A tgyás összegéből nyugdíj-, illetve egészségbiztosítási járulékot nem, kizárólag személyijövedelemadó-előleget vonnak. Emiatt az alábbiakban bruttó támogatási összegek szerepelnek.

A támogatás főbb adatai és finanszírozása

A tgyást az Egészségbiztosítási Alap finanszírozza, és az OEP folyósítja. A finanszírozás adatairól lásd külön fejezetünket.

101. táblázat: A tgyás főbb adatai

	Kiadás	Az igénybevevők havi átlagos száma	A segélyezési napok száma	Egy segélyezési napra jutó kiadás	
Év	millió Ft	átlag	szám, ezer	átlag, Ft	Reálérték (2001=100)
2001	12 470	23 839	8 109	1 538	100,0
2002	15 777	25 436	8 991	1 755	108,4
2003	20 207	27 427	9 490	2 130	125,6
2004	23 433	28 004	9 577	2 447	135,1
2005	27 090	29 849	10 199	2 656	141,6
2006	30 315	30 451	10 517	2 882	147,8
2007	33 165	29 253	10 456	3 172	150,7
2008	36 776	29 221	10531	3 492	156,3

Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyv és saját számítás.

A Szociális Statisztikai Évkönyv szerint a 2008-as egy segélyezési napra jutó összeg 2863 Ft, ami azonban a megfelelő számítás szerint 3492 Ft, így a táblázatban ez szerepel.

A tgyásra fordított kiadások közel háromszorosára nőttek a vizsgált években. Az igénybevevők átlagos száma majd hatezer fővel nőtt (22%-kal). A segélyezési napok 30 százalékkal emelkedtek, az egy segélyezési napra jutó kiadás nominálisan 2001-hez képest 227%-ra emelkedett, ami reálértékben 56,3%-os emelkedést jelent. Mivel a támogatás nem fix összegű és plafonja sincsen, így jelentős szórás feltételezhető.

102. táblázat: A tgyás főbb adatai korcsoport szerint (2008)

Korcsoport	Igénybevevők száma, ezer fő	Tgyás havi bruttó összege, Ft/fő/hó	Havi bruttó átlagkereset, Ft/fő/hó
–19	0,0	64 789	91 029
20–24	1,8	67 464	96 089
25–29	9,1	90 919	128 995
30–34	13,0	111 870	158 658
35–39	4,6	121 212	171 171
40–	0,9	121 572	172 342
Összesen	29,4	104 310	148 055

Forrás: OEP, 2008 (TAJ-alapú)

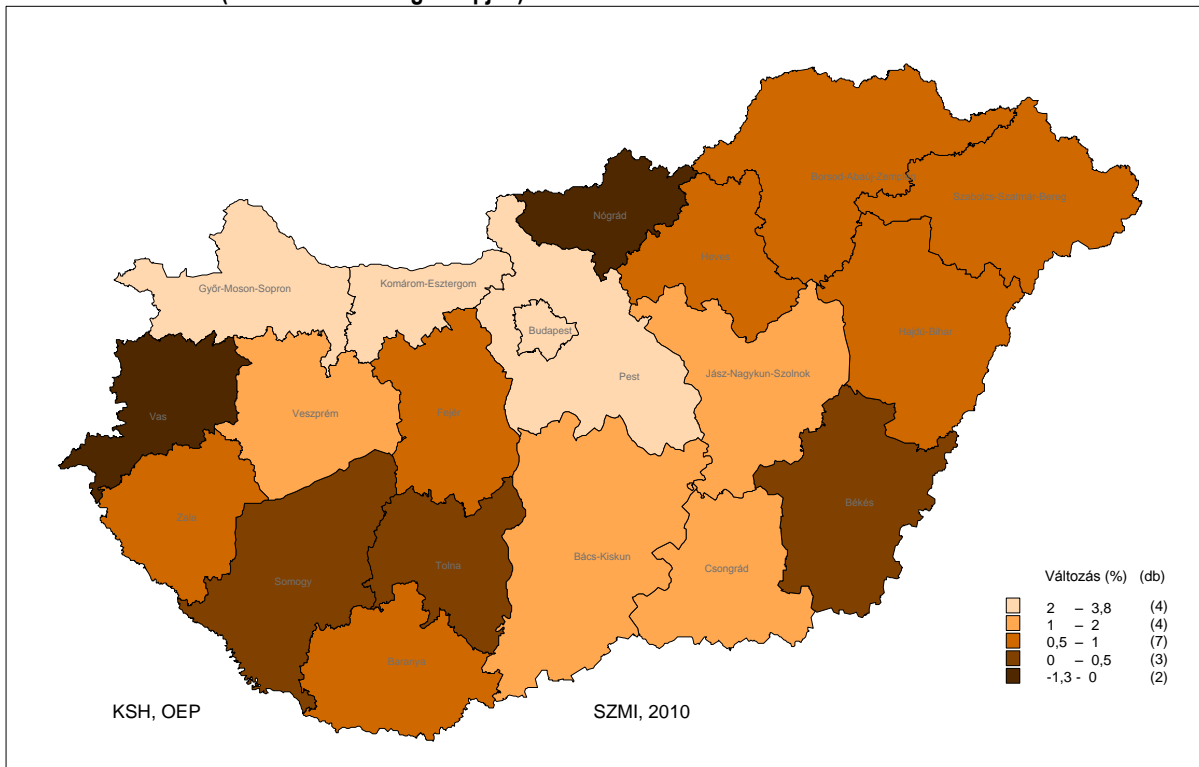
Az országos adatok korcsoportok szerinti bontásában a 30–34 év közöttiek voltak a legnagyobb arányban az igénylők között 2008-ban. A támogatás alapját adó havi bruttó keresetet tartalmazó oszlop szerint annak mértéke lineárisan emelkedik a korcsoportok emelkedésével: a 35–39 éves korcsoportig jelentősen, utána kisebb mértékben. Ezzel összefüggésben a tgyás havi bruttó átlagos összege is az idősebbek esetében magasabb.

A támogatás területi dimenziója

A vizsgált időszakban a létszám eltérően változott a különböző megyékben. Budapest és Pest megye együttes adata miatt is kiemelkedő: mind az abszolút számok, mind a megoszlás tekintetében első helyen áll (így a továbbiakban azt nem elemezzük). Ezt követi sorrendben Győr-Moson-Sopron megye. A változó létszámadatok ellenére a legtöbb megyében magasabb volt a jogosult 2008-ban, mint 2001-ben, kivéve Nógrád, Somogy, Tolna és Vas megyét. Komárom-Esztergom megyében pedig szinte minden évben magasabb volt az igénybevevők száma az előző évinél.¹⁶⁸

¹⁶⁸ Az adatok elemzésekor figyelembe kell venni, hogy az OEP adatai kétféle rendszer szerint szerepelnek. Az egyik a jogosult állandó lakcíme szerinti adatrendszer (TAJ-alapú, ami 2006 óta van), a másik a megyei igazgatóságok, illetve a társadalombiztosítási kifizetőhelyek alapján nyilvántartott rendszer. A mellékletben

26. térkép: A tgyásra jogosultak a 0-2 évesek állandó népességhez viszonyított arányának változása 2001 és 2008 között (a két év különbsége alapján)

Forrás: KSH 2001, OEP, 2008

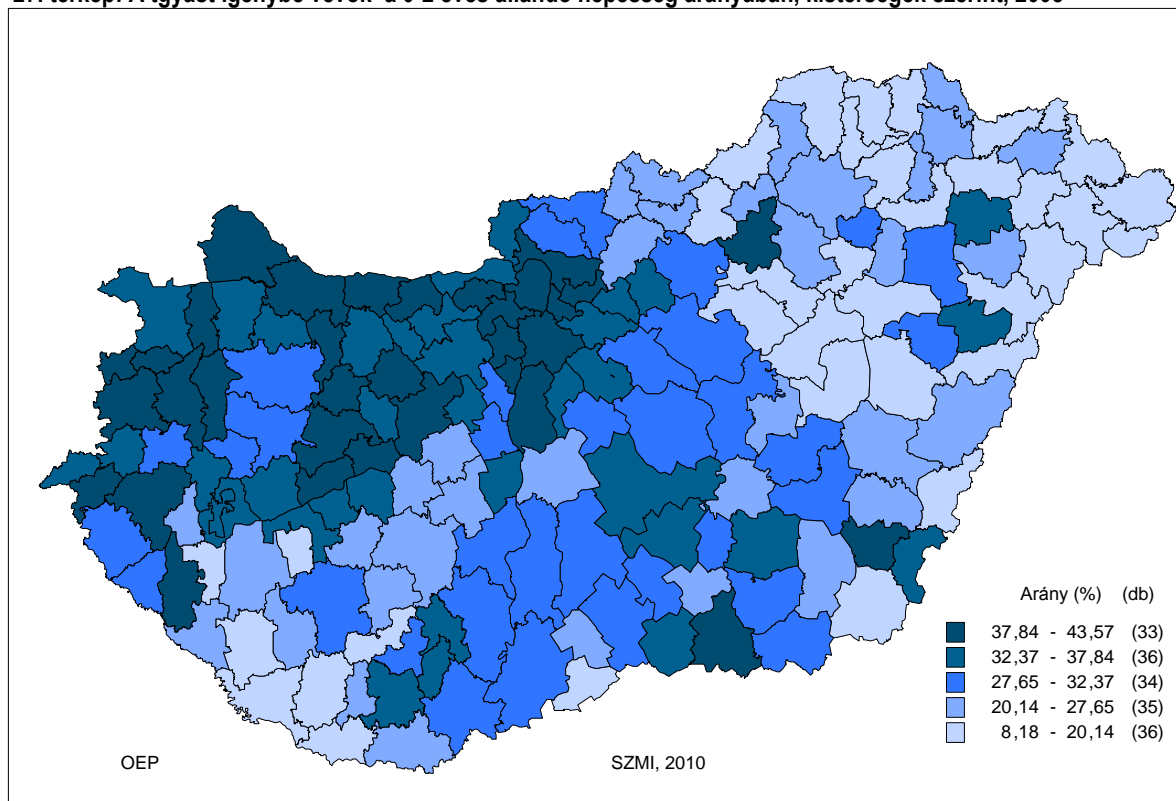
Kiszámítottuk a tgyáson lévők számát a 0–2 éves állandó lakosokhoz viszonyítva 2001-ben és 2008-ban. A két év különbsége (a későbbi év mínusz a korábbi év) látható a térképen, megyék szerint¹⁶⁹. (Világosabb színnel a pozitív változás (növekedés) látható, sötötebb színnel pedig a negatív változás (csökkenés). Eszerint Nógrád és Vas megyében csökkent a tgyáson lévők aránya. Leginkább a központi régióban, Komárom-Esztergom megyében és Győr-Moson-Sopron megyében emelkedett a mutató értéke.

szereplő táblázatban bemutatjuk, hogy adott évre vonatkozóan milyen különbségeket jelent ez a területi megoszlás esetén. A TAJ-alapú adatok jellemzően magasabbak minden régióban, kivéve Közép-Magyarországot, ahol mindkét támogatás esetében közel 10%-os az eltérés a kétféle statisztika szerint. Az alábbiakban közölt adatok esetében jelöljük, amikor laccím szerinti (TAJ-alapú) adatokat mutatunk be – a kistérségi adatok minden esetben ilyenek.

¹⁶⁹ 2001-re nem álltak rendelkezésünkre kistérségi adatok, így itt mindkét év megyei adatait vetettük össze, illetve a gyed esetében is hasonló mutatót képeztünk.

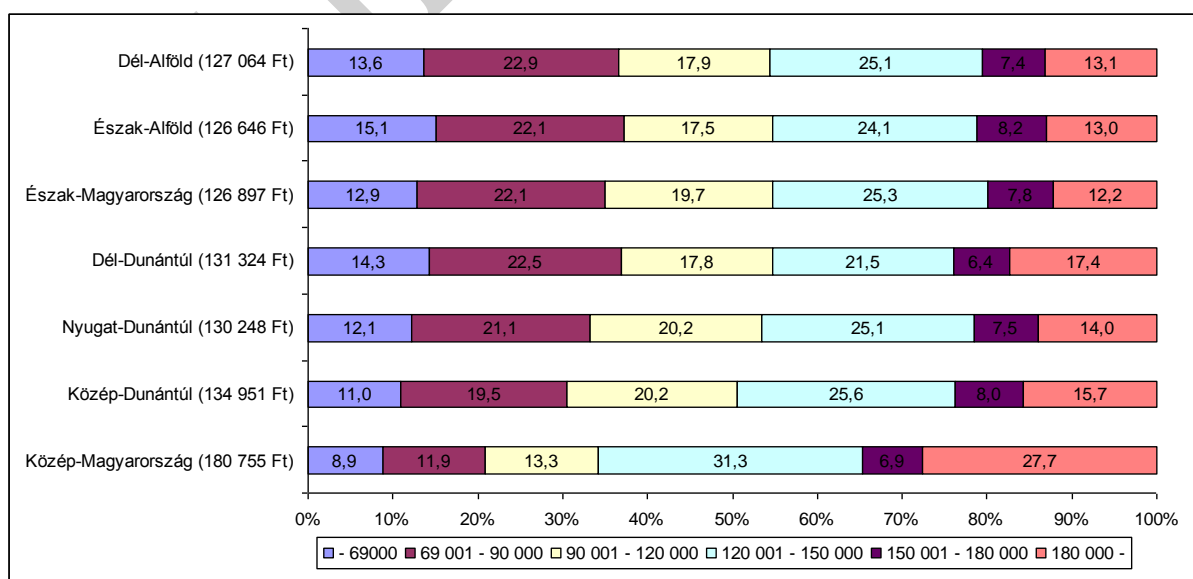
27. térkép: A tgyást igénybe vevők a 0-2 éves állandó népesség arányában, kistérségek szerint, 2008

Forrás: OEP, 2008 (TAJ-alapú)

A fenti térképen kistérségek szerint mutatjuk be a 0–2 évesekhez viszonyított létszámadatokat (a 2008-as adatok alapján). Kirajzolódik, hogy az ország fejlettebb nyugati térségeiben a legmagasabb a mutató, a legalacsonyabb pedig északon és a keleti széleken.

36. ábra: A tgyást igénybe vevők létszámának megoszlása a havi bruttó átlagkereset kategóriái szerint, régióinként, 2008

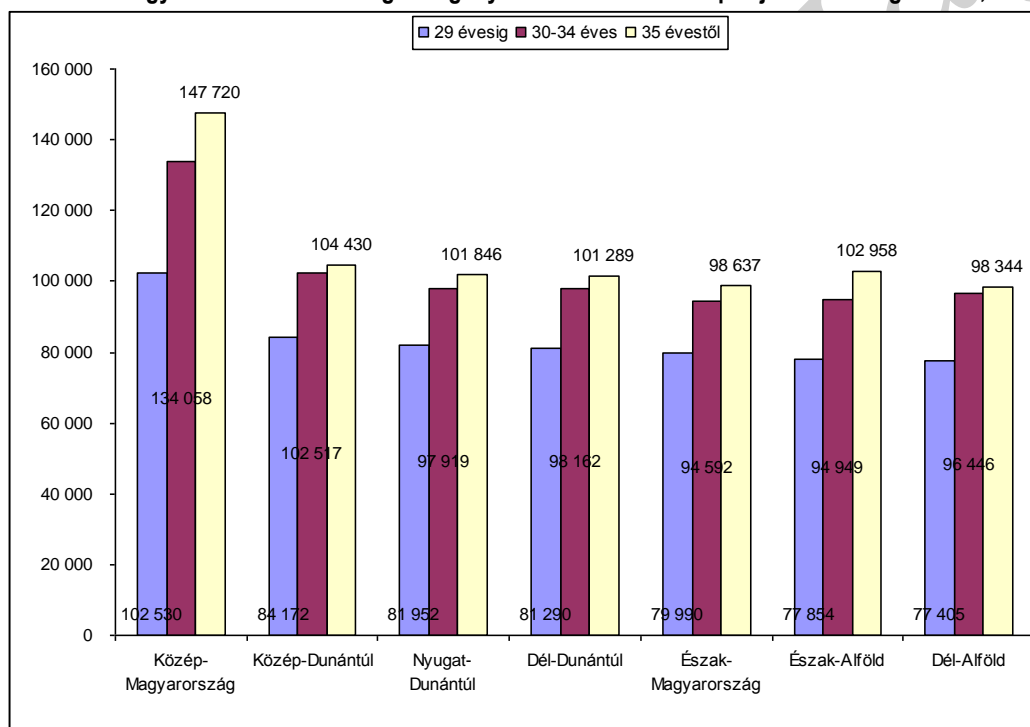

Forrás: OEP, 2008 (TAJ-alapú)

A régió neve mellett a havi keresetek régiós átlaga szerepel, forintban. Az országos átlag: 148 055 Ft.

Az OEP adatai lehetővé teszik, hogy a támogatás mértékéről, illetve az azt megalapozó keresetek eloszlásáról is képet kapjunk. A fenti grafikonon látható, hogy a tgyásban részesülők legtöbbször a 120 ezer és 150 ezer forint közötti sávban vannak (27% az országos átlag), kivéve Dél-Dunántúlon, ahol a 69 ezer és 90 ezer forint közötti kategóriában vannak a legtöbbször. A 69 ezer forint körüli összeg 2008-ban a minimálbér szintje, ennek magas aránya az ország keleti régióiban látható, ahol Észak-Alföld a legmagasabb 15,1%-kal. Messze kiemelkedik a központi régió, mivel itt a legmagasabb a felső kategóriák aránya, különösen a 180 ezer forint feletti keresetűek aránya (27,7%) érdekes. Igaz, ha megnézzük a régiós átlagot, akkor láthatjuk, hogy az 180 ezer forint felett van, ezzel jóval meghaladva a többi régiót.

37. ábra: A tgyás havi bruttó összege az igénybevevők főbb korcsoportjai szerint régióként, 2008

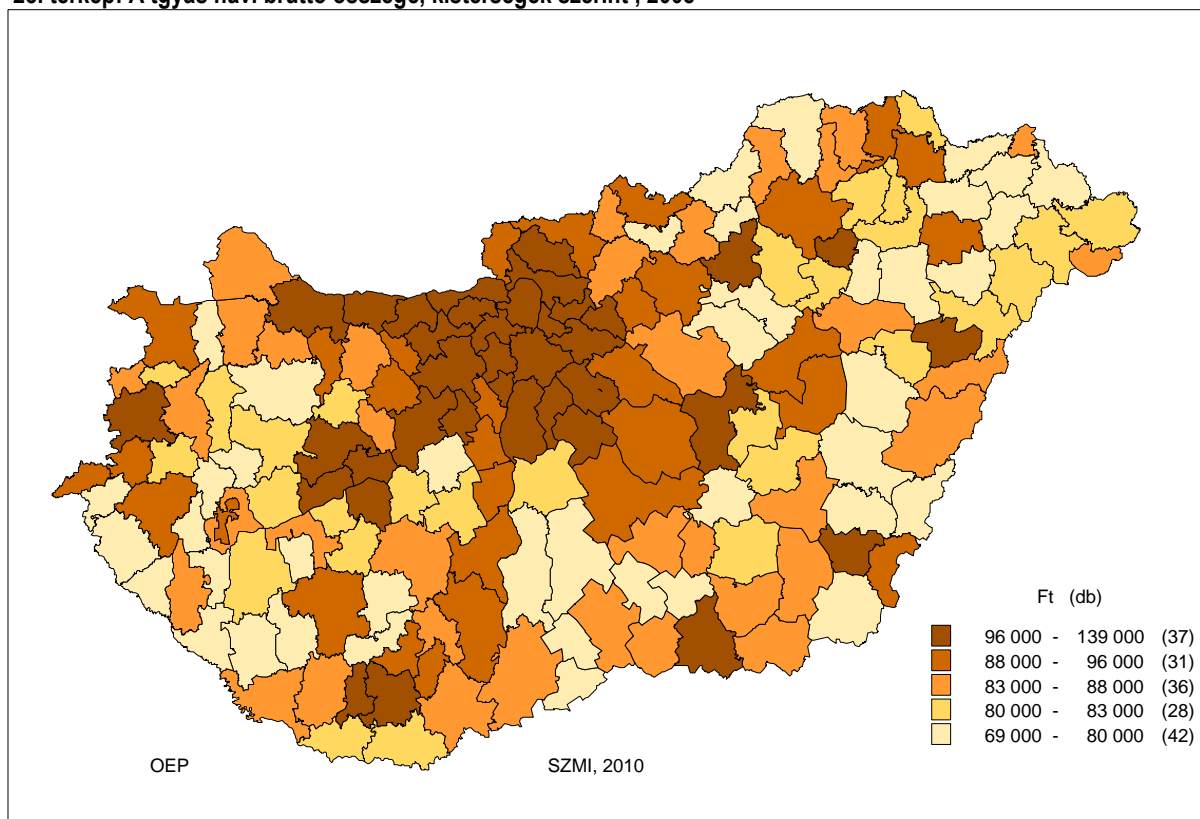

Forrás: OEP, 2008 (TAJ-alapú)

A fenti grafikonon az ellátás havi bruttó összegét korcsoportok és régiók szerint mutatjuk be 2008-ra vonatkozóan. Látható, hogy általában az idősebb korcsoportokban magasabb a támogatás összege. A központi régió főként a 30 év felettieknél emelkedik ki a többi régióhoz képest. Ebben a régióban lakó legfiatalabbak támogatása nagyjából azonos a többi régió legidősebb korcsoportjának „magas” összegeivel. Mindez azt mutatja, hogy Budapest illetve Pest megye minden korcsoportban jelentősen kiemelkedik a többi régiótól. A legfiatalabbak Dél-Alföldön kapták a legkevesebbet (77 405 Ft). A középső korcsoport Észak-Magyarországon kapta a legkisebb összeget (94 592 Ft). Az összegek egyértelműen

összefüggnek a fentebb bemutatott keresetekkel: az idősebbek magasabb jövedelemmel rendelkeznek, főként a fővárosban és környékén tűnik ez ki jelentősen.

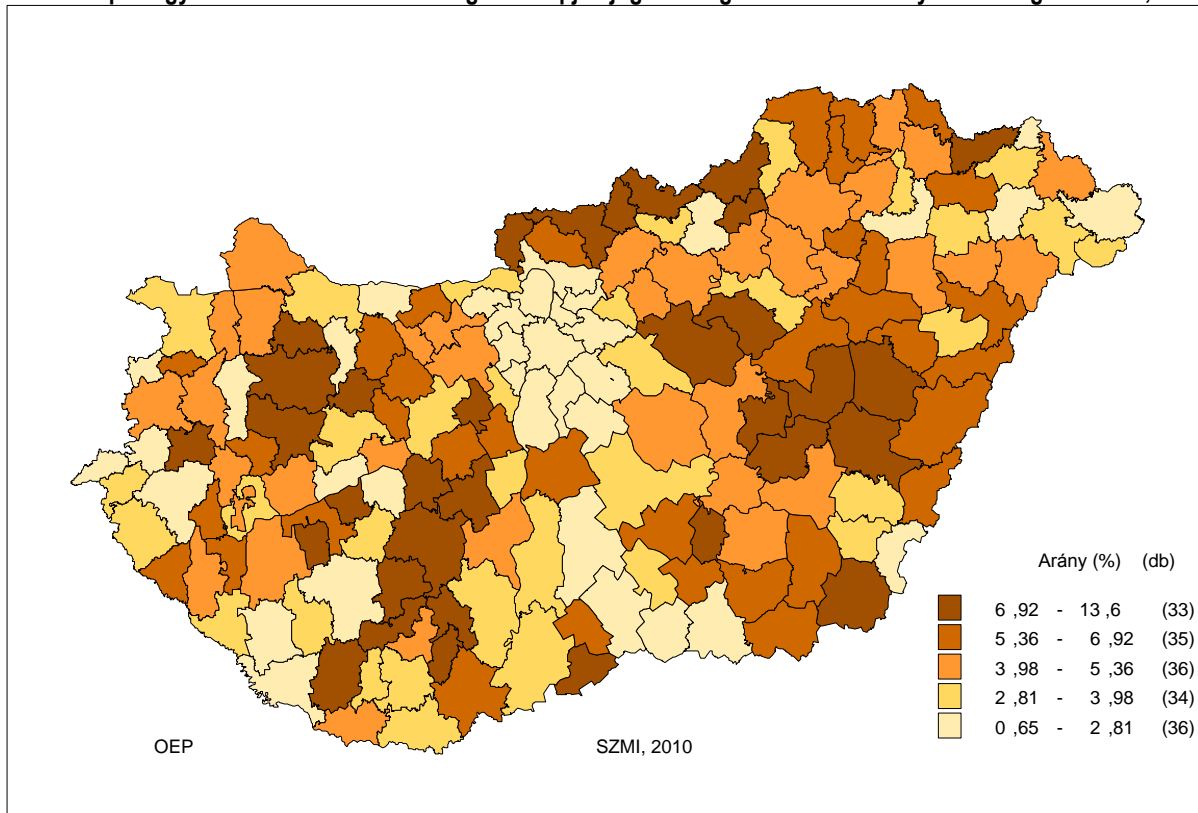
28. térkép: A tgyás havi bruttó összege, kistérségek szerint , 2008

Forrás: OEP, 2008 (TAJ alapú)

A tgyás bruttó összegére vonatkozó adatokat kistérségek szerinti bontásban is ábrázoljuk. Látható, hogy az ország középső (főváros környéki) térségei a legmagasabb kategóriába tartoznak, illetve néhány kiemelkedő térség van még, ezek jellemzően a megyeközpontok. Emellett látható az is, hogy a többi kategória elhelyezkedése viszonylag tarka képet ad.

29. térkép: A tgyásra az álláskeresési támogatás alapján jogosultságot szerettek aránya kistérségek szerint, 2008

Forrás: OEP, 2008 (TAJ alapú)

Az adatok lehetővé teszik, hogy tgyásra jogosultak jogviszonyát elemezzük. A státusz szerint négy csoportra bontották az adatokat: foglalkoztatott (90,6%)¹⁷⁰; társas vállalkozó (2%), egyéni vállalkozó (3%) és álláskeresési támogatásban részesülő (4,1%)¹⁷¹. A mellékletben közölt táblázat alapján látható, hogy minden esetben a legnépesebb csoportot a foglalkoztatottak adják, de úgy véljük, hogy érdekesebb képet ad a munkanélküliek adatainak bemutatása. Így a térképen azok aránya látható, akik álláskeresési támogatásban (pl: álláskeresési járadék) részesülve jutottak be a rendszerbe. Ők azok, akik a munkanélküliségük „kezdeti” szakaszában vannak. Ez tehát a többihez képest a legrosszabb helyzetű csoport. Meglepő módon ez nem mutatja a megszokott „sémát”: magas mutatókkal találkozunk az ország nyugati és keleti térségeiben is, bár a magasabb értékű kategóriák inkább a keleti országrészén láthatóak.

¹⁷⁰ Zárójelben a 2008-as országos átlag szerepel.

¹⁷¹ Az eredeti OEP-adatok egyik régióban sem és országosan sem adják ki a 100%-ot, feltehetően néhány esetben nem lehetett besorolni a jogosultakat.

Gyermekgondozási díj (gyed)

Varga Attila

A jogosultak köre, a támogatás mértéke

A gyed 1985-ben került bevezetésre, akkor még a gyermek egy éves koráig járt. Tárkányi szerint a gyed bevezetését követően, amely főként az alacsony iskolai végzettségűekre és kisebb keresetűekre hatott, a termékenység növeléséhez a közepes és magasabb iskolai végzettségűek és keresetűek gyermekvállalási feltételeit is javítani kellett, ezért vezették be a gyedet. (Tárkányi, 1998)

A támogatás 1988-tól a gyermek kétéves koráig jár.¹⁷² A támogatás a „Bokros-csomag” intézkedései révén 1996-ban megszűnt illetve ekkortól új megállapításra nem került sor. 2000-ben azonban az akkori kormány újra bevezette az ellátást, így az általunk vizsgált években – kezdetben „felfutó” szakasszal – végig jelen volt.

A tgyás után, a szülési szabadság lejártával a szülés előtt biztosítási jogviszonnyal rendelkező szülő (az anya vagy az apa) – a gyermek kétéves koráig gyedre jogosult. A szabályozás jelentős mértékben megegyezik a tgyással. A gyermekgondozási díj összege a naptári napi átlagkereset 70%-a. A megállapítás alapjaként a táppénz szabályai érvényesek. Ha a gyermekgondozási díjra jogosult tgyást nem vett igénybe, akkor a gyed jogosultság megállapításánál a tgyás-nak megfelelő időtartam kezdő napjaként a gyermek születésének napját kell figyelembe venni.¹⁷³ A tgyás és a gyed alatt a szülő munkát nem vállalhat. A gyed ideje alatt a gyermek nem lehet napközbeni ellátást biztosító intézményben.

103. táblázat: A gyed maximális összege (Ft)

Év	A maximális összeg	Reálérték (2001=100)
2001	80 000	100,0
2002	83 000	98,5
2003	83 000	94,1
2004	83 000	88,1
2005	83 000	85,1
2006	87 500	86,3
2007	91 700	83,7
2008	96 600	83,1

Forrás: költségvetési törvények illetve Ebtv.

¹⁷² Lásd a társadalombiztosításról, a végrehajtásáról szóló 1975. évi II. törvényt illetve a vele egységes szerkezetben lévő 17/1975. (VI. 14.) MT rendelet R. 41/A §. (1) bekezdését.

¹⁷³ Lásd az Eb. tv. végrehajtásáról szóló 217/1997. (XII. 1.) kormányrendelet 26/A. § (1) bekezdését.

A gyed maximális összege is szabályozott volt a vizsgált években.¹⁷⁴ 2006-tól legfeljebb a mindenkori minimálbér kétszeresének 70%-a lehet a támogatás összege. Az évekre vonatkozó pontos összegeket a fenti táblázatban mutatjuk be. Látható, hogy a plafon összege reálértékében jelentősen csökkent (17%-kal). Ennek fényében még inkább jelentős az egy főre jutó átlagos összeg reálértékének növekedése (30%), miként azt a későbbiekben látni fogjuk. A maximális összegben megállapított gyed összegét minden év január 15-ig kell felülvizsgálni és január 1-jétől a tárgyévre vonatkozó plafon szerint módosítani. (Tehát a gyed összege változhat a jogosultság ideje alatt.)

A támogatás főbb adatai és finanszírozása

A gyed kiadásait 2007-ig teljes mértékben, 2008-ban pedig 50%-ban megtérítette a központi költségvetés az Egészségbiztosítási Alapnak. A támogatást az OEP folyósítja. A finanszírozás adatairól lásd külön fejezetünket. A gyed adó- és járulékköteles.

104. táblázat: A gyed főbb adatai, 2001–2008

	Kiadás	Az igénybe vevők havi átlagos száma	Gyed napok	Egy főre jutó havi átlag	
Év	millió Ft	átlag	száma, ezer	átlag, Ft	Reálérték (2001=100)
2001	29 646	62 904	22 107	39 274	100,0
2002	37 807	70 167	24 627	44 901	108,6
2003	45 589	77 942	27 546	48 742	112,6
2004	54 547	83 678	29 470	54 322	117,5
2005	61 178	87 174	30 622	58 483	122,1
2006	68 961	91 680	32 301	62 683	125,9
2007	77 127	93 973	33 448	68 395	127,2
2008	83 817	94 514	33 684	73 902	129,6

Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyv (kivéve a gyed napok száma: OEP Statisztikai évkönyv, 2008) és saját számítás

A támogatásra fordított kiadások jelentősen emelkedtek (30-ról 84 milliárd forintra). Emellett a létszám is bővült, több mint 30 ezer fővel (150%-os változás). A gyed napok száma másfélszeresére emelkedett. A támogatás egy főre jutó havi átlaga (amely a szabályozás miatt kevésbé szóródhat, mint a tgyás) közel kétszeresére nőtt, reálértékében 30%-os javulást jelent.

¹⁷⁴ 2001-2002-re az Eb. tv.-ben volt meghatározva, majd 2003-2005 között a költségvetési törvényekben. 2006-tól ismét az Eb. tv szabályozza.

105. táblázat: A gyed és a nettó átlagkereset viszonya

	Nettó átlagkereset	Gyermekgondozási díj havi átlagos értéke (Ft)	Gyed és a nettó átlagkereset aránya
2001	64 913	39 274	60,50%
2002	77 622	44 901	57,85%
2003	88 753	48 742	54,92%
2004	93 715	54 322	57,97%
2005	103 149	58 483	56,70%
2006	110 951	62 683	56,50%
2007	114 282	68 395	59,85%
2008	122 047	73 902	60,55%

Forrás: KSH, Szociális Statisztikai Évkönyv és saját számítás

A gyed és a nettó átlagkereset viszonyát tekintve látható, hogy a kezdeti évben szinte ugyanannyi volt a nettó keresethez viszonyított arány, mint 2008-ban. A két év között azonban volt egy hullámváz, ezt emeli ki az táblázatot követő grafikon. (Mivel a támogatás nem fix összegű, hiszen keresetfüggő és adóköteles, ezért nettó értéket – mint a gyes, gyet esetében – itt nem számolunk.)

38. ábra: A gyes és a nettó kereset arányának változása 2001–2008 között

106. táblázat: A gyed főbb adatai korcsoportok szerint

Korcsoport	Igénybevevők száma, fő		Havi bruttó átlagkereset, Ft/fő/hó		Gyed havi bruttó összege, Ft/fő/hó		Maximális összegben részesülők aránya, %	
	2000	2008	2000	2008	2000	2008	2000	2008
- 19	96	26	41 766	87 018	28 632	61 270	6,3	1,6
20 - 24	7 999	3 685	46 493	90 897	31 778	61 830	6,9	6,4
25 - 29	22 986	25 178	54 556	116 597	35 165	71 664	15,9	23,5
30 - 34	16 448	44 174	62 556	140 613	38 221	77 619	23,9	36,7
35 - 39	4 982	17 674	63 927	149 012	39 139	78 115	26,9	39,1
40 -	1 526	4 097	65 571	149 732	39 710	77 550	31,6	38,9
Összesen	54 037	94 835	56 950	134 267	36 077	75 509	18,5	32,6

Forrás: OEP Statisztikai Évkönyv, 2008 (TAJ-alapú)

Az adatok lehetőséget adnak a támogatás újbóli bevezetés első évének és a 2008-as év adatok az összehasonlításra korcsoportok szerint. Országosan az igénybevevők száma 40 ezer fővel nőtt, a megállapítás alapjául szolgáló havi bruttó kereset közel 80 ezer forinttal, a gyed összege pedig több mint duplájára emelkedett. A maximális összegben részesülők aránya majd duplájára nőtt. Míg 2000-ben a 40 év felettiek esetében volt a legmagasabb a gyed összege (39 710 Ft), addig 2008-ban a 35–39 év közöttiekénél (78 115 Ft).¹⁷⁵

A támogatás területi dimenziója

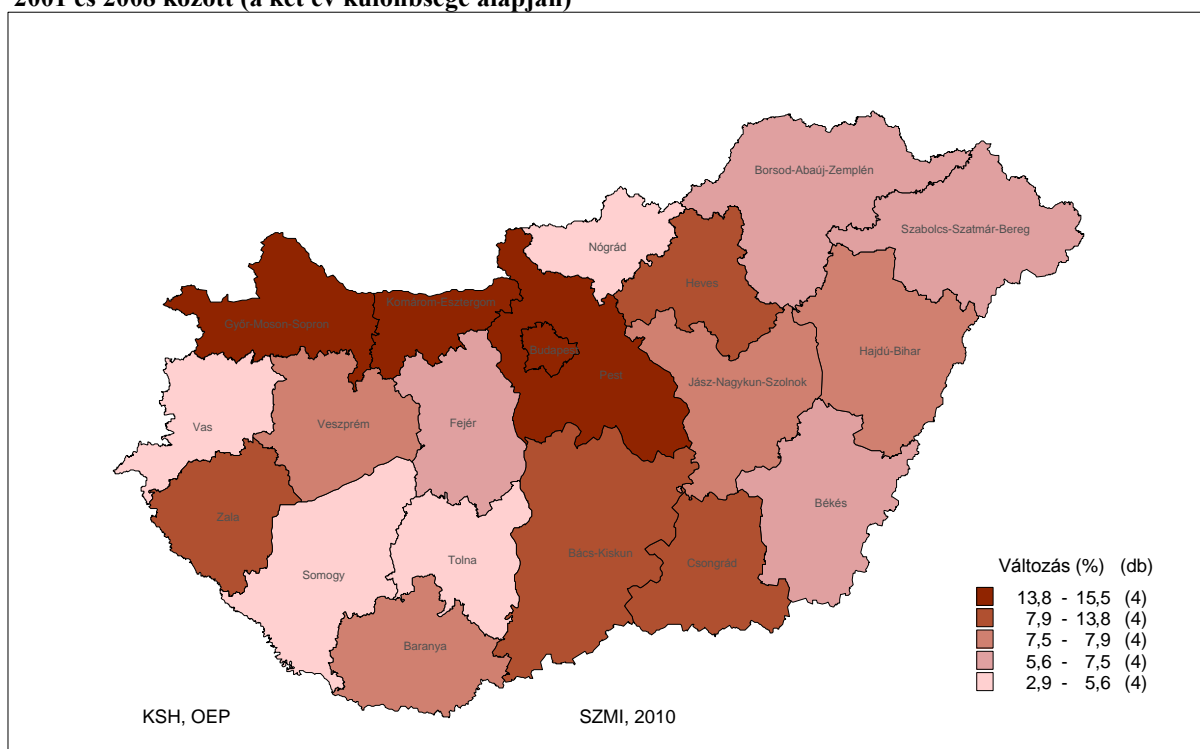
A gyedben részesülők számát és területi megoszlását tekintve is a közép-magyarországi régióban a legnagyobb az emelkedés a vizsgált években (lásd melléklet). Az ország keleti régióiban némi csökkenés látható.

A 0–2 évesek arányában számított változás 2001 és 2008 között azt mutatja, hogy Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom megyében valamint a központi régióban emelkedett leginkább a mutató értéke.

¹⁷⁵ Az OEP és a KSH adatai nem egyeznek (igénybevevők száma, gyed összege), mivel itt TAJ alapú adatok szerepelnek.

30. térkép: A gyedre jogosultak a 0-2 évesek állandó népességhez viszonyított arányának változása 2001 és 2008 között (a két év különbsége alapján)

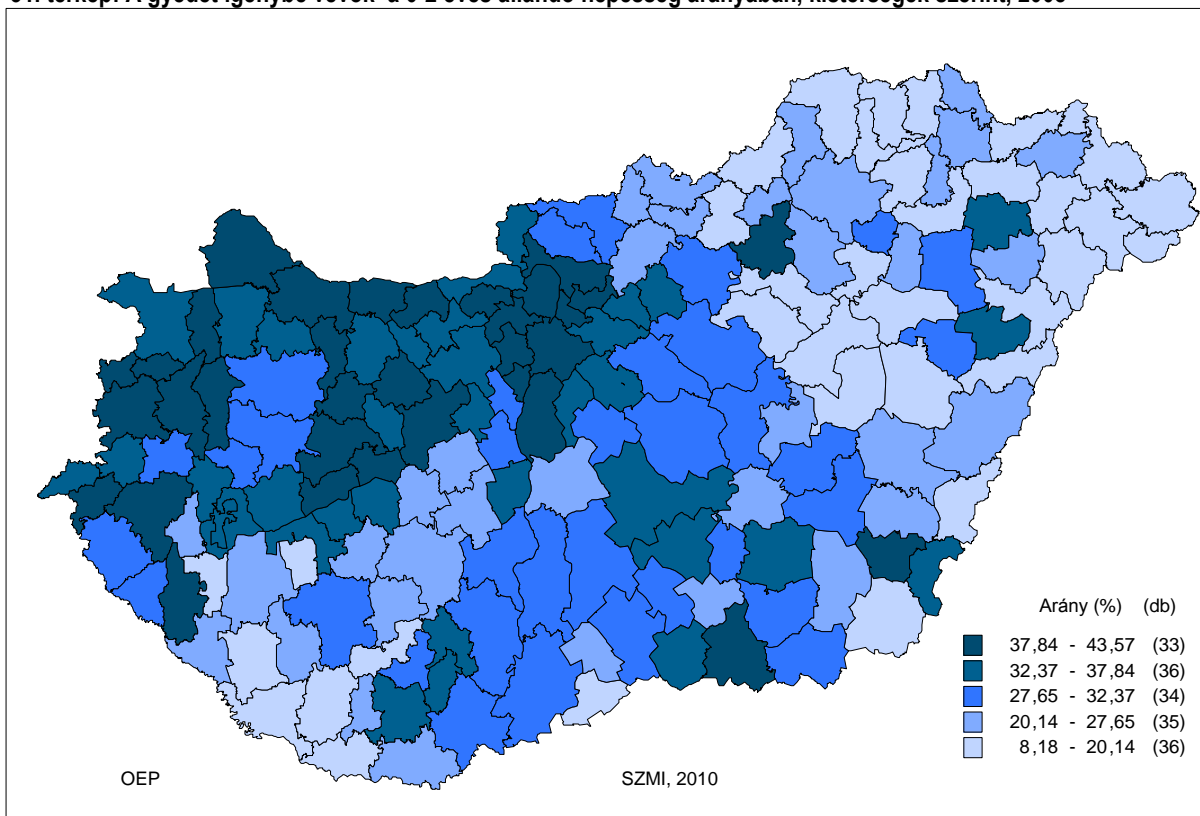
A legtöbb megyében a gyed mutatója emelkedett, a gyesé csökkent. A központi régió, Baranya és Hajdú-Bihar és Zala megye az, ahol a gyes csökkenése magasabb volt a gyed növekedésénél. Volt, ahol mindkét ellátás mutatója emelkedett: Békés, Somogy, Tolna, Vas megye (sőt az utóbbi két megyében a gyes némileg magasabb mértékkel nőtt)¹⁷⁶.

Érdekes a gyes és gyed együttes adatait is összehasonlítani a 0–2 évesek létszámával. A KSH hasonló jellegű kiadványában 84,9%-os arányt közölt 2000-re vonatkozóan. (KSH, 2002:22) A mi számításaink szerint ez 2001-ben 86,4%, majd 2008-ra 89,1%-ra emelkedett. Mindez feltehetően összefügg a gyed folyamatos térnyerésével.¹⁷⁷

¹⁷⁶ Lásd a két ellátás térképét illetve a táblázatokat a mellékletben.)

¹⁷⁷ 2008-ra vonatkozóan eredeti közölt adatot nem találtunk, így azt saját becslésként szerepeltetjük a táblázatban.

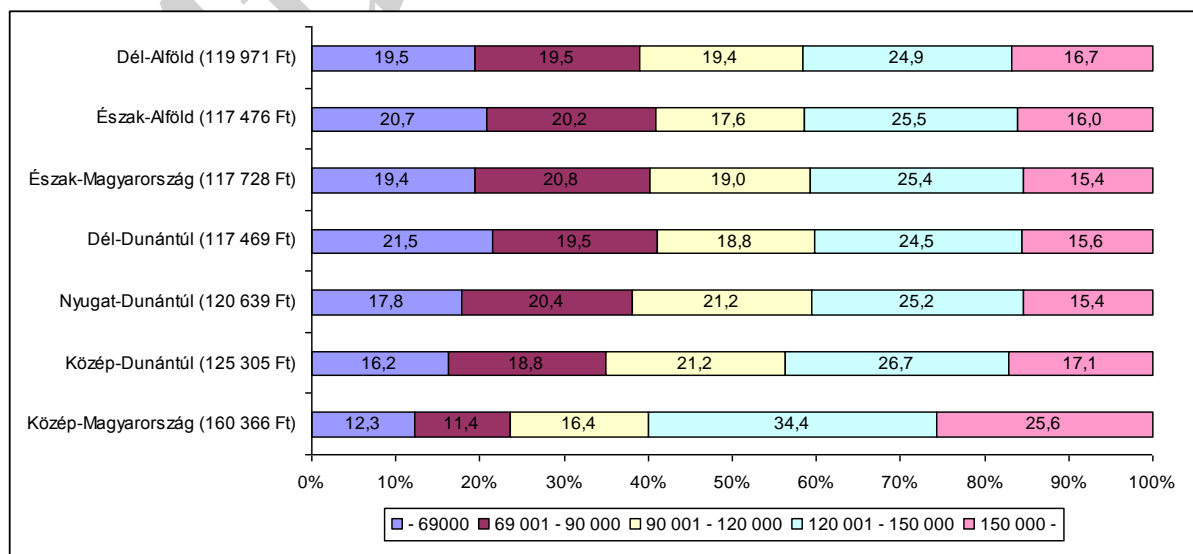
31. térkép: A gyedet igénybe vevők a 0-2 éves állandó népesség arányában, kistérségek szerint, 2008

Forrás: OEP, 2008 (TAJ-alapú)

A gyedre vonatkozó kistérségi térképen látható az öt kategória területi elkülönülése. A korábban: említett „szimmetria”, miszerint a gyed folyamatosan átveszi a gyes helyét, főként a jobb helyzetű térségekben, hasonló képet mutat 2008-ra vonatkozóan is a két támogatás esetében.

39. ábra: A gyedet igénybe vevők létszámának megoszlása a havi bruttó átlagkereset kategóriái szerint, régióként, 2008

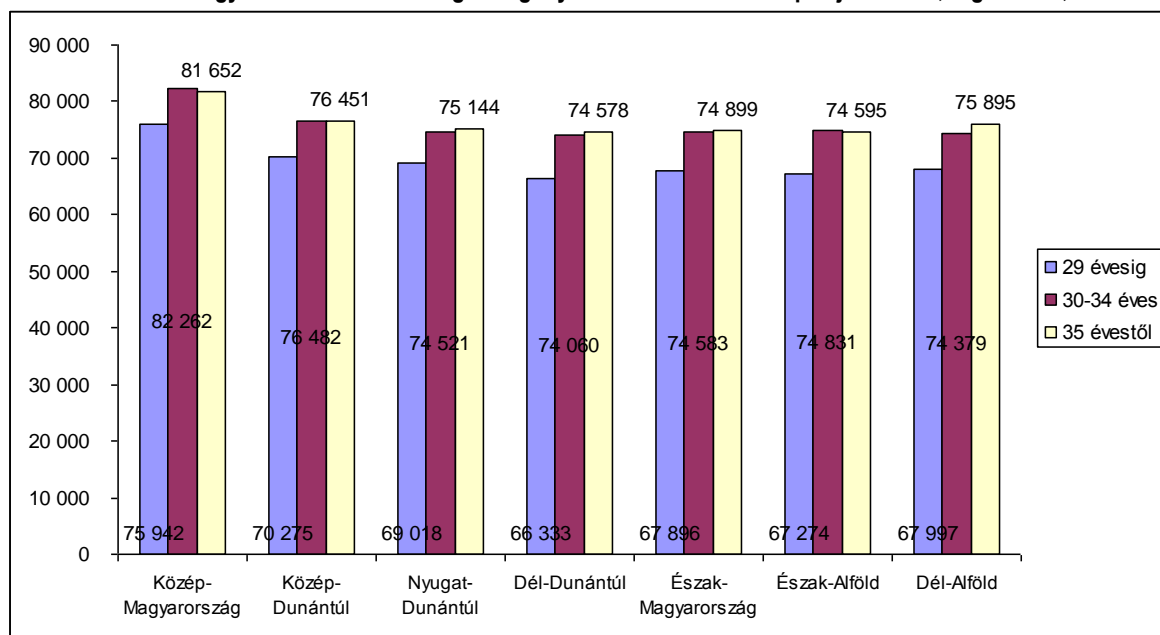

Forrás: OEP, 2008 (TAJ-alapú)

A régiók neve mellett a havi kereset régiós átlaga szerepel. Az országos átlag 134 267 Ft.

A gyed alapjául szolgáló keresetek szerinti létszám megoszlása eltér a tgyásra vonatkozó adatoktól. A gyed esetében is a 120 001–150 000 forint közötti sávban vannak a legtöbben (országos átlag 28,6%), ám a magasabb sávban jóval kevesebben vannak. Mindez, illetve a régiós átlagok is azt mutatják, hogy a gyedben részesülők átlagos havi keresete alacsonyabb a tgyásban részesülőkénél.

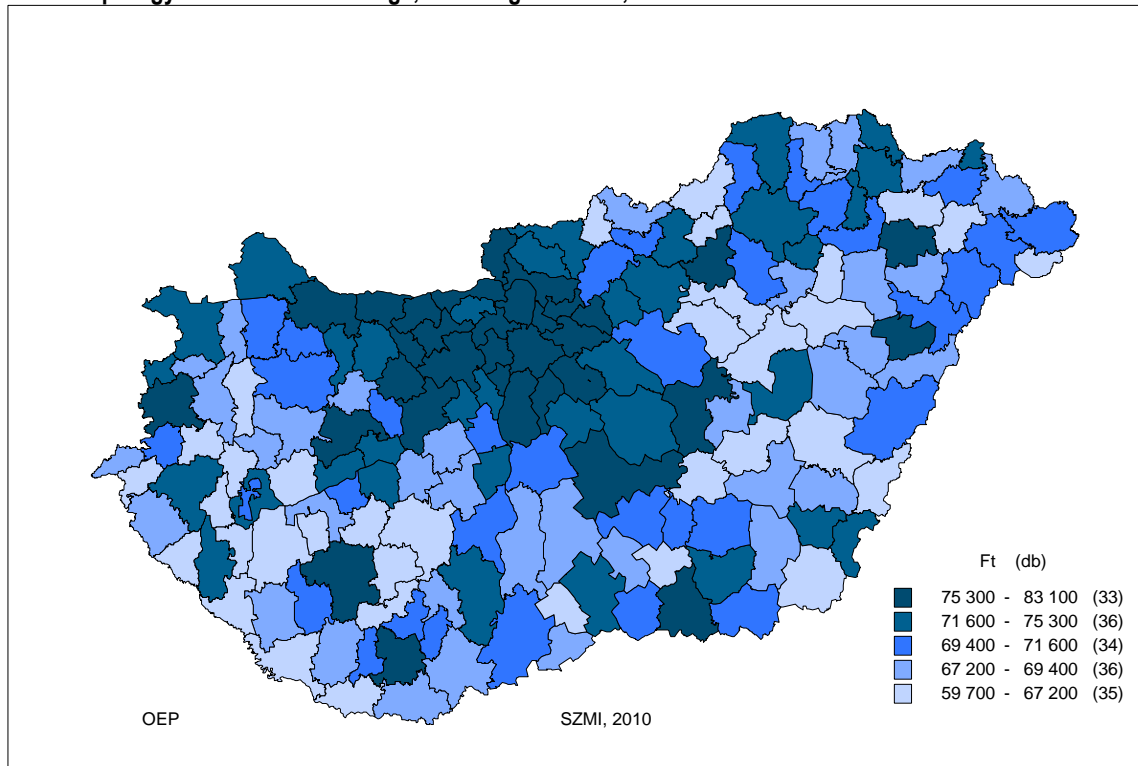
40. ábra: A gyed havi bruttó összege az igénybe vevők főbb korcsoportjai szerint, régióinként, 2008

Forrás: OEP, 2008 (TAJ-alapú)

A gyed bruttó összegei kevésbé szórnak és alacsonyabb az átlaga is a tgyáshoz képest, aminek oka lehet a plafon alkalmazása is. A fiatalabbak jellemzően alacsonyabb támogatást kapnak, a két idősebb csoport között nincs érdemi különbség. A mellékletben közölt, megyékre is kiterjedő táblázat szerint, a legalacsonyabb értékkel az alsó korosztály somogy megyei adata (65 013 Ft) szerepel, legmagasabb a 30-34 éves csoport budapesti értéke (83 852 Ft).

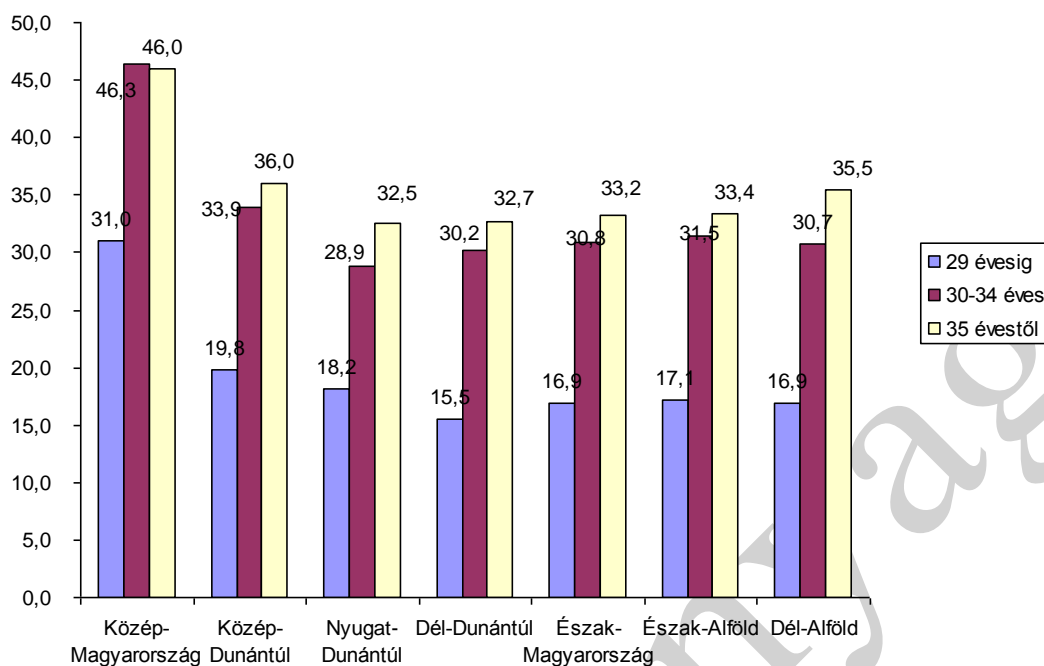
32. térkép: A gyed havi bruttó összege, kistérségek szerint, 2008

Forrás: OEP, 2008 (TAJ-alapú)

Az előbbi adat kistérségek szerint a fent látható képet mutatja 2008-ban: a főváros és környéke, valamint a nyugatra eső térségek mind magasabb értékkel szerepelnek, de helyenként, főként a nagyvárosok térségeiben is kiemelkedő értékeket találunk.

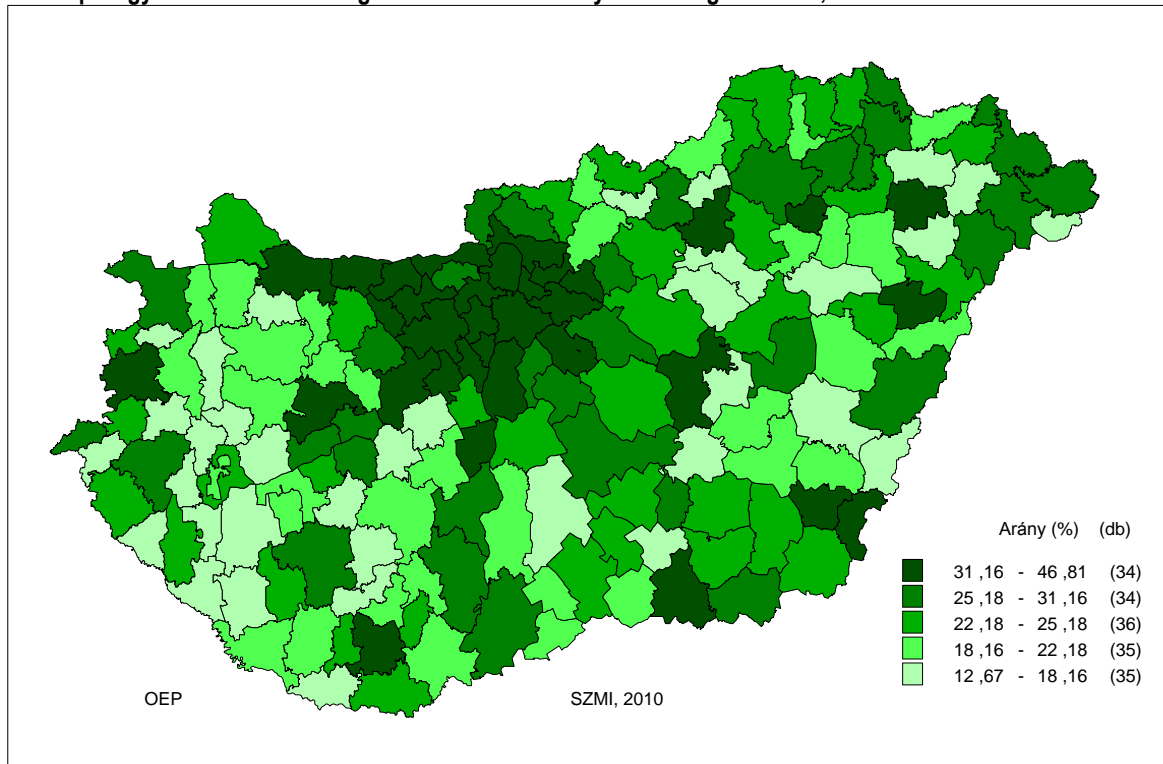
41. ábra: A gyed maximális összegében részesülők aránya az igénybe vevők főbb korcsoportjai szerint, régióként, 2008

Forrás: OEP, 2008 (TAJ alapú)

A 40. ábrán látható, hogy a maximális összeg korcsoportok és régiók szerinti megoszlásában ismét messze a központi régió emelkedik ki, és ismét főként az idősebbek kategóriáiban. Minden régióban az alsó korcsoportnál a legalacsonyabb a támogatás maximumát kapók aránya.

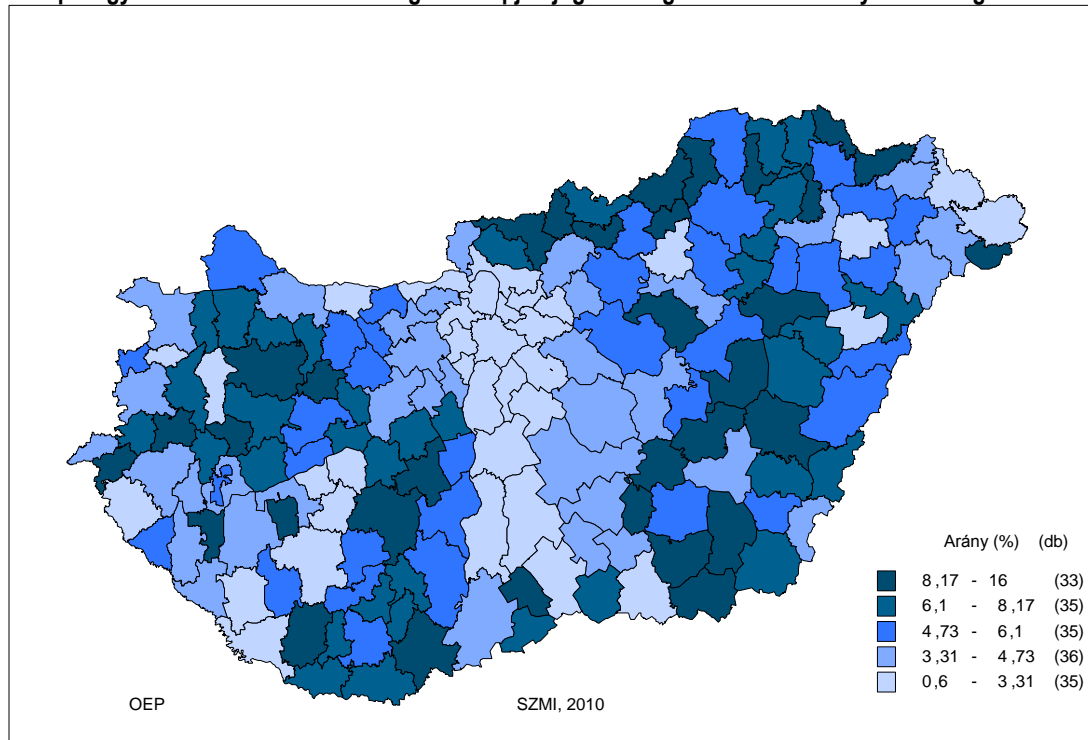
33. térkép: A gyed maximális összegében részesülők aránya kistérségek szerint, 2008

Forrás: OEP, 2008 (TAJ-alapú)

A maximális összegre vonatkozóan a fenti kistérségi szintű térképen még részletesebben látható, hogy 2008-ban hol milyen mértékű a mutató. A főváros és környéke élen jár a legfelső kategóriába tartozó értékeivel, van olyan térség (Dunakeszi), ahol a mutató eléri a 46,8%-ot is. A legkisebb értéket mutató térségek kevésbé egybefüggően helyezkednek el.

34. térkép: A gyedre az álláskeresési támogatás alapján jogosultságot szerzettek aránya kistérségek szerint, 2008

Forrás: OEP, 2008 (TAJ-alapú)

A fenti térképen azon gyeden lévők aránya látható, akik álláskeresési támogatás révén szereztek jogviszonyt. Ez hasonlít a tgyásnál bemutatott kartogramra mondhatni, hogy a Duna mentén a legalacsonyabb az érték. Valamint ez a térkép sajátos módon kiegészíti a legmagasabb összegű gyedben részesülőkről szóló térképet. Nemi túlzással elmondható, hogy ahol magasabb a maximális összegben részesülők aránya, ott alacsonyabb az álláskeresési támogatás révén jogosultak aránya és fordítva. E jelenség mögött feltehetően a térség foglalkoztatottsági helyzete áll.

Összefoglaló adatok

A támogatások létszamaránya a szülőképes korú nőkhöz képest

A szülői támogatásoknak(tgyás, gyes, gyed, gyet és az anyasági támogatás) egy lehetséges viszonyítását adja az ezer szülőképes korú nőre jutó ellátottak száma. Az alábbiakban ezeket itt összefoglalóan mutatjuk be. A KSH Szociális Statisztikai Évkönyve majd minden évben közli ezen adatokat részletesen is, mi azonban itt csak az országos adatokat ismertetjük. Ennek oka, hogy úgy véljük a területi bontás szempontjából érdekesebbek a 0–2 éves gyermekek létszámához, illetve a 18-59 éves népességhez viszonyítani a létszámokat, hiszen

több ellátásnál (gyes, gyed, gyet) nem meghatározott az igénylő neme, így nem feltétlenül hasznos a szülőképes korú nőkhez viszonyítani azok adatait (még ha kétségtelenül fontos is ez az adat.) Mindezekkel együtt a következőket lehet elmondani a táblázatról. A gyed növekedése és a gyes (az előzőnél ugyan mérsékeltebb) csökkenése összecseng a két ellátás adatainak „cserélődésével”. Hasonlóan visszaköszön a gyet csökkenő aránya, valamint a tgyás növekedése is. Az anyasági támogatásnál ingadozást láthatunk¹⁷⁸, amely értelemszerűen szorosan összefügg a születések számának változásával. (Lásd fentebb a demográfiai kitekintő című részt.)

107. táblázat: A szülői támogatások ezer szülőképes korú nőre jutó létszáma, 2001-2008

	Terhességi- gyermekágyi segély	Anyasági támogatás	Gyermekgondozási segély	Gyermekgondozási díj	Gyermeknevelési támogatás
2001	9,4	35,4	72,0	24,8	20,2
2002	10,1	32,5	68,1	27,8	19,9
2003	11,0	36,6	66,7	31,1	19,0
2004	11,3	36,5	66,0	33,8	19,0
2005	12,2	38,1	65,9	35,6	19,3
2006	12,6	39,2	68,8	37,8	18,9
2007	12,1	37,5	68,4	39,0	17,7
2008	12,2	39,7*	69,5	39,3	17,3

* becsült adat a tényleges létszám és a KSH 2009. január 1-jei 15–49 éves nők száma alapján

Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyv.

Kistérségi fejlettséggel összefüggő családtámogatási adatok

A kistérség fejlettséggel kapcsolatos adatok megerősítik az eddig leírtakat. A főbb mutatókat két táblázatban mutatjuk be, külön az univerzálisan járó illetve a keresetfüggő ellátásokat .

¹⁷⁸ 2008-ra vonatkozóan eredeti közölt adatot nem találtunk, így azt saját becslésként szerepeltetjük a táblázatban.

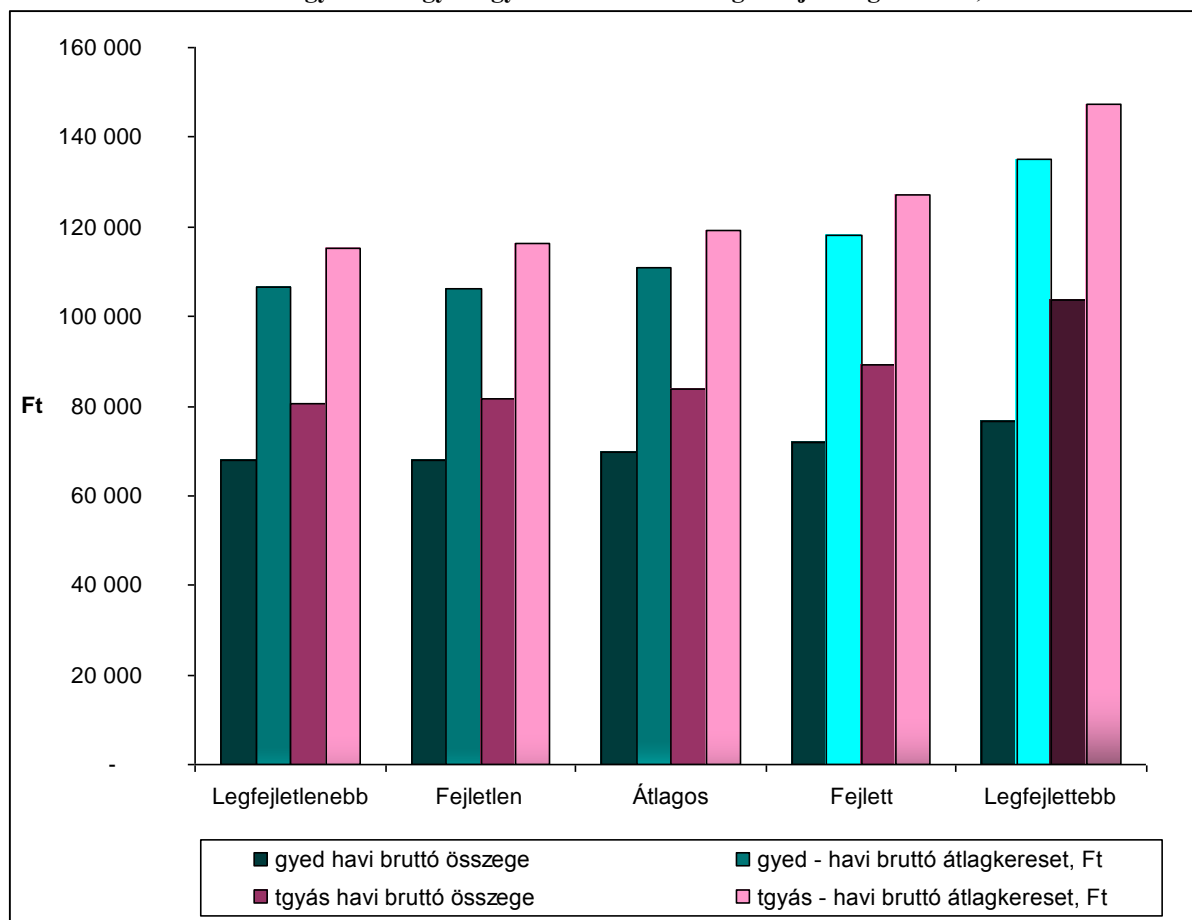
108. táblázat: Kistérségi fejlettséggel való összefüggések a gyés és a gyet esetében(2008, MÁK)

	Gyesen lévők az aktívak arányában	Gyesen lévők a 0– 2 évesek arányában	Gyes méltányossági az összes gyesen lévő arányában	Gyesen lévők közül a férfiak aránya az összes gyesen lévőhöz képest	Gyeten lévők az aktívak arányában
Legfejletlenebb	3,86	73,31	0,15	6,35	1,35
Fejletlen	3,44	69,90	0,23	5,03	1,06
Átlagos	2,87	62,60	0,30	4,94	0,79
Fejlett	2,70	59,36	0,26	5,66	0,63
Legfejlettebb	2,35	47,82	0,36	4,51	0,46
Ország összesen	2,74	56,53	0,29	5,05	0,68

Forrás: MÁK, 2008 alapján saját számítás
ismeretlenek (területileg nem besorolható adatok) nélkül

A gyesen lévők száma az aktívakhoz képest (18–59 évesek) „hozza” az eddig látottakat, amely szerint minél rosszabb helyzetű a térség, annál nagyobb az aktívakhoz viszonyított arány, több mint másfélszeres a különbség. Mindez a 0–2 évesek arányában is jelentkezik, hiszen a legfejletlenebb térségekben 73,31% az arány, míg a legfejlettebb esetében 47,82%. Érdekes, hogy a méltányossági gyes aránya a fejlettebb térségekben magasabb. A gyest igénylő férfiak legnagyobb arányban (6,35%) a legfejletlenebb térségekben vannak, ám ezt követően a fejlett térségek következnek (5,66%). A gyeten lévők aktívakhoz képesti aránya szintén a „szokott” trendet mutatja (minél fejletlenebb a térség annál magasabb az arány), csak itt közel háromszoros különbség van a két szélső kategória között.

42. ábra: A gyed és a tgyás egyes adatai a kistérségek fejlettsége szerint, 2008

Forrás: OEP (TAJ-alapú)

A két keresetfüggő ellátásnál látható, hogy azok bruttó összegei illetve az ellátások alapját adó átlagkereset nagysága is erősen összefügg a kistérségek fejlettségével. A tgyás mindkét mutatója magasabb a gyed hasonló mutatójánál.

109. táblázat: A gyed és a tgyás egyes adatai kistérségek szerint, 2008

kistérség fejlettség	gyed max arány	gyed napok száma, ezer*	gyed át arány**	tgyás napok száma, ezer*	tgyás át arány**	tgyás 0–2 arány	gyed 0–2 arány
Legfejletlenebb	20,8	92,3	7,3	19,4	5,8	5,25	17,27
Fejletlen	20,0	125,7	6,7	26,3	5,4	7,03	23,29
Átlagos	21,1	196,6	6,2	41,8	5,2	8,99	30,02
Fejlett	25,8	255,3	5,7	55,4	4,5	10,32	34,04
Legfejlettebb	33,4	818,6	3,4	183,2	3,3	11,68	37,57
országos átlag	24,5	319,3	5,7	70,1	4,8	8,75	28,74

Forrás: OEP (TAJ-alapú), saját számítás

* tartalmazza az ellátás folyósításának kezdetétől számított napok számát

**át: az álláskeresési támogatás révén jogviszonyt szerzettek aránya

A gyed maximális arányában részesülők esetében jelentős különbség van a legfejlettebb és a legfejletlenebb térségek átlaga között. Érdekes, hogy a fejletlen térségek mutatója a legalacsonyabb.

Az OEP adataiban mindkét ellátásra vonatkozóan szerepel az ellátási napok száma. Ezt vizsgálva látható, hogy a fejlettség két végpontja között a gyed esetében majd kilencszeres, a tgyásnál pedig még ennél is nagyobb különbség van. Az emelkedés a térség fejlettségi fokával egyenes nő, és a fejlett illetve a legfejlettebb térségek között látható a legnagyobb emelkedés.

Az álláskereső támogatás révén jogviszonyt szerzettek aránya értelemszerűen a kevésbé fejlett térségeknél magasabb, itt tehát ellentétes irányú összefüggést látunk mindkét ellátásnál. Jellemző, hogy a tgyás esetében országosan 1%-kal alacsonyabb ez a mutató, mint a gyednél, viszont a legfejletlenebb térségekben már 1,5%-os a különbség a két ellátás között.

A 0–2 éves állandó lakosokhoz viszonyított mutató szerint minél fejlettebb egy térség annál magasabb a tgyás, illetve a gyed igénybevevőinek száma.

A kiadások mértékéről

Az összefoglaló adatokban a családtámogatással kapcsolatos kiadásokat is bemutatjuk, hogy érzékeltessük a családtámogatás meghatározó szerepét, illetve hogy a GDP arányában mekkora tételt jelent. A kilencvenes évek eleji 4% feletti arány folyamatosan csökkent (Gábos, 2000) az ezredfordulóig, azóta lényegében emelkedik.

110. táblázat: A családtámogatás kiadásai

Év	Terhességi- gyermekágyi segély		Anyasági támogatás		Gyermekgondozási díj		Gyermekgondozási segély		Gyermeknevelési támogatás		Családi pótlék	
	(millió Ft)	Reálérték (2001=100)	(millió Ft)	Reálérték (2001=100)	(millió Ft)	Reálérték (2001=100)	(millió Ft)	Reálérték (2001=100)	(millió Ft)	Reálérték (2001=100)	(millió Ft)	Reálérték (2001=100)
2001	12 470	100,0	2 524	100,0	29 646	100,0	39 109	100,0	10 999	100,0	133 980	100,0
2002	15 777	120,2	2 637	99,2	37 807	121,1	40 705	98,8	12 179	105,2	153 863	109,1
2003	20 207	147,0	4 489	161,3	45 589	139,5	44 375	102,9	12 525	103,3	174 937	118,4
2004	23 433	159,6	4 821	162,2	54 547	156,3	47 911	104,0	13 156	101,6	185 332	117,5
2005	27 090	178,1	5 294	171,9	61 178	169,2	50 458	105,8	13 925	103,8	191 144	117,0
2006	30 315	191,8	5 663	177,0	68 961	183,5	54 948	110,9	14 240	102,1	329 430	194,0
2007	33 165	194,3	5 647	163,4	77 127	190,1	57 070	106,6	13 920	92,5	338 379	184,5
2008	36 776	203,1	6 237	170,1	83 817	194,7	62 896	110,7	14 423	90,3	366 831	188,5

Év	Összesen		A kifizetett összeg a GDP %- ában	A kifizetett összeg a GDP %- ában
	(millió Ft)	Reálérték (2001=100)	KSH	Saját számítás
2001	228 728	100,0	1,46	1,5
2002	262 968	109,2	1,48	1,53
2003	302 122	119,8	1,56	1,61
2004	329 200	122,2	1,56	1,58
2005	349 089	125,1	1,6	1,59
2006	503 557	173,7	2,14	2,12
2007	525 308	167,8	2,1	2,07
2008	570 981	171,9	2,15	2,15

2008-as GDP:KSH arány is saját számítás, mert a Szociális Statisztikai Évkönyv 2008-ra nem kéttizedes jegyig adta a mutatót, a számolt GDP=26 543 252 Ft (folyó áron).

A saját számítások pedig az összes kiadás és az adott évre közölt GDP folyó áron számolt összegének hányadosai.

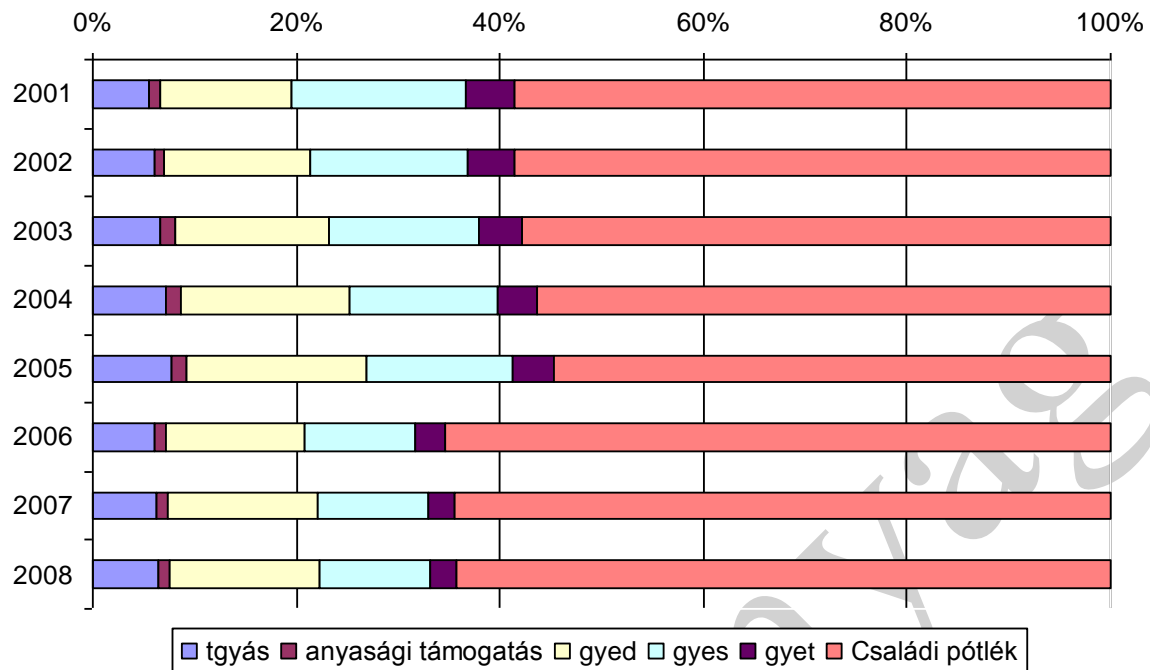
Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyv, 2008: Társadalmi jellemzők, 2008 (KSH, 2009)

Látható, hogy végig a családi pótlék jelentette a legnagyobb tételt a felsorolt ellátások között. 2008-ban az összes támogatás 64%-át tette ki. Ezt követi a gyed, a gyes, a tgyás, a gyet és végül legkisebb 1%-os mértékkel az anyasági támogatás. Reálértékében a tgyás nőtt a leginkább (203,1%-ra) a vizsgált évek alatt. Legkevesbé a gyes nőtt (10,7%-kal), a gyet pedig csökkent a 2001-es év 90,3%-ára.

Az összes kiadás 2008-ban megközelíti a 600 milliárd forintot. Legjelentősebb emelkedés 2006-ban látható, amely összefügg a családtámogatási rendszer átalakításával, így olyan tételek forrásai is bekerültek ebbe a felsorolásba, amelyek egyébként nem szerepelnek a táblázatban (a családi adókedvezmény egy része, illetve a rendszeres gyermekvédelmi támogatás pénzbeli része).

A GDP-hez viszonyított mutató szerint a családtámogatásra szánt források a GDP 1,5%-áról annak 2,15%-ára nőttek a vizsgált évek alatt. (A KSH által közölt GDP arányos mutató helyenként eltér a szintén KSH által közölt adatokon alapuló saját számításoktól, ezért mindkettőt közöljük.) Mindez azzal együtt is jelentős változás, hogy tudjuk, hogy 2006 után külső (ám a családtámogatás rendszerétől elméletben nem elválasztható) források is kerültek a rendszerbe. Az előző táblázat adatait megoszlása szerint is érdemes ábrázolni. Így látható, hogy melyik ellátásnak mekkora a szerepe a családtámogatás rendszerén belül.

43. ábra: A családtámogatásra fordított kiadások megoszlása

Forrás: lásd előző táblázat

A családtámogatás szerepe a jövedelemben

A támogatási politikák hatásáról számos tanulmány készült. Legtöbbször a jövedelemre vonatkozó hatásokat elemzik, annak eloszlását, illetve a szegénységcsökkentő hatását. Ezzel együtt vannak, akik a termékenységre vonatkozóan illetve egyéb más célok mentén vizsgálják a juttatások hatását. Az alábbiakban ezekből villantunk fel néhány adatot.

A TÁRKI adataiból készített ábrán a szülői támogatások (tgy, gyes, gyed, gyet), illetve a családi pótlék megoszlását láthatjuk a háztartások jövedelme szerint képzett kvintilisekben. Az időbeli összehasonlítás megmutathatja, hogy milyen irányú átcsoportosításokat, mozgásokat eredményeznek a kormányzati intézkedések. Mindennek értelmezéséhez figyelembe kell venni a társadalmi-gazdasági körülményeket. Ilyenek lehetnek a demográfiai változások (gyerekszámcsökkenés, aktív korosztály létszámának változása stb), vagy a kiadások nagyságának változásai. Lényeges lehet, hogy milyen jogszabályváltozások történtek az adott időszakban, például fontos lehet az ellátás összegének változása (lásd családi pótlék jelentős megemelése 2006-tól), hiszen ez alapvetően meghatározza az ellátás arányát a háztartás jövedelmében. Az alábbiakhoz tekintettel kell lenni arra is, hogy az összes jövedelem megoszlása mindvégig a legfelső ötödben volt a legmagasabb, igaz némileg

csökkent az évek során. (2007-ben 36,6%) volt. Az alsóbb kategóriák részesedése rendre kisebb volt, de az alsó három ötödben némi javulás volt megfigyelhető¹⁷⁹.

44. ábra: A szülői támogatások megoszlása a háztartások ekvivalens jövedelmei alapján definiált jövedelmi ötödekben (%)

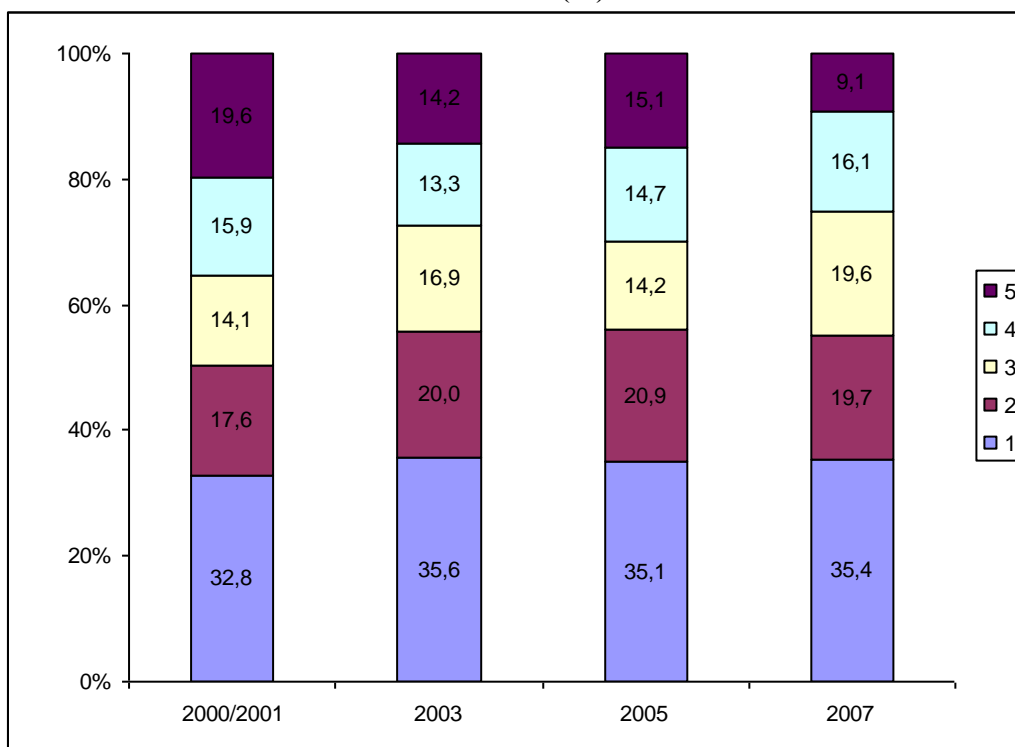
Forrás: Köz, teher, elosztás, TÁRKI Monitor Jelentések 2008 (TÁRKI, 2008:37, 1.8 táblázat)

A TÁRKI adatai azt mutatják¹⁸⁰, hogy 2001 és 2007 között a szülői támogatásoknál átrendeződés nem ment végbe, mindvégig a legalsó két ötödbe jutott az ellátások több mint 50%-a. A kezdeti és az utolsó év alapján a „középső” kvintilisek javára változtak az arányok. A közbelső években azonban nőtt a legalsó ötödbe jutó arány, illetve 2005-ben jelentősen nőtt a legfelső ötöd aránya.

¹⁷⁹ Lásd bővebben a mellékletben.

¹⁸⁰ Köz, teher, elosztás, TÁRKI Monitor Jelentések 2008

45. ábra: A családi pótlék megoszlása a háztartások ekvivalens jövedelmei alapján definiált jövedelmi ötödökben (%)

Forrás: Köz, teher, elosztás, TÁRKI Monitor Jelentések 2008 (TÁRKI, 2008:37, 1.8 táblázat)

A családi pótléknál jelentős átrendeződések láthatóak. 2001-ben még a legalsó jövedelmi ötödbe jutott a támogatás 33%-a, és a legfelsőbe 20%-a, 2007-re a legalsó ötödbe már 35%, a legfelsőben pedig 9% a mutató értéke. A legjobb helyzetű csoportnak jutó arány tehát jelentősen csökkent, ám a többi ötödbe emelkedés látható. A közbenső éveket is figyelembe véve 2003-ban volt az alsó ötöd részesedése a legmagasabb. Mindez összefügg a családi pótlék 2003-as emelésével is. A 2006-os reform hatása vehető ki a 2005-ös és 2007-es adatok összehasonlításából: a legfelső ötödnél 6%-os csökkenés, a negyedik kvintilisben 1,4%, a harmadikban 5,4%-os emelkedés látható. A második ötödben kisebb csökkenés, a legalsóban pedig kisebb növekedés volt.

Az előzőeket kiegészíti, ha megnézzük a TÁRKI azon adatsorát, amely a különböző típusú háztartások jövedelem-összetételéről szól.¹⁸¹ Ez azt mutatja, hogy ahol a háztartásfő munkanélküli illetve inaktív, ott jelentősen növekedett a szociális transzferekből származó jövedelem aránya (2005-ben 16%, 2007-ben 26%). Ezen belül a családi pótlékra vonatkozóan 2005-ben 5%-ról, 2007-ben már 12%-ra változott az arány. Azzal együtt, hogy a piaci jövedelmek ugyanebben a csoportban 52%-ról 38%-ra csökkentek a vonatkozó időszakban.

¹⁸¹ TÁRKI, 2008: 34, 16. táblázat

A 2000 utáni évek tekintve Gábos szerint a jövedelem eloszlás közepe felé egy torlódás figyelhető meg, mivel az OECD2 ekvivalens jövedelemmel számolt eloszlásban első illetve a legfelső decilisben is csökkent a családi pótlék szerepe. Az anyasági támogatások eloszlását tekintve a magasabb decilisekben szinte mindenhol emelkedés látható 2000 illetve 2007 között az OECD2 ekvivalens jövedelemmel számolva. Ezen ellátások „erős életkori profilját” is figyelembe véve a szerző szerint ez azt is jelenti, hogy kisgyermekes családok helyzet javult az utóbbi években (Gábos, 2008). Adatait tekintve látható, hogy a három vagy több gyermeket nevelők esetében a családtámogatás szerepe jóval magasabb (28%), mint az egy gyermeket nevelőknél (9%) (Gábos, 2008:314).

A TÁRKI Monitor 2007-es felvételéről szóló tanulmány szerint a jóléti támogatásoknak jelentős a szerepe a gyermekes családok jövedelmében: 31%-ot tesznek ki. Ez alatta van a teljes népességen belüli aránynak, annak 75%-a. A szegény és nem szegény gyermeket nevelőket tekintve azonban az előbbiek esetében 20 százalékponttal magasabb a transzferek aránya. A készpénzes családtámogatások a gyermekesek jövedelmének 18%-át adja. Ez a szegények és nem szegények bontásában 34% illetve 16% (Gábos–Szívós, 2008).

A TÁRKI adataira alapozva Gábos azt mutatta ki, hogy 2000-hez képest 2007-ben javult a családtámogatások szegénységcsökkentő hatása. Az OECD2 skálával számolva a készpénzes támogatások nélkül 2000-ben 38%-kal, 2007-ben 57%-kal lett volna magasabb a szegénység a teljes népesség körében. Ugyanez az arány a gyermekek esetében 62%, illetve 111%. Életkor szerint a 0–3 évesek körében a legmagasabb a „visszavonási hatás”. Fontos, hogy az egy főre jutó jövedelemmel számolva gyengébbek ezek a hatások (Gábos, 2008).

Az utóbbi években a gyermekszegénység fontosságát hangsúlyozza számos tanulmány.¹⁸² Az ezzel kapcsolatos mutatók szerint nőtt a (mély)szegénységben élő gyermekek száma ezen időszakban. Lásd erről az egyik legutóbbi tanulmányként Havasi Éva írását.¹⁸³

Végezetül a termékenységhöz kapcsolódóan utalunk Gábos – 1950-2003 közötti adatokon alapuló – számításaira, amely szerint a termékenységi hatás tetten érhető a családtámogatások vonatkozásában, mivel a családtámogatások kiadásainak a keresetekhez viszonyított arányában bekövetkezett 1%-os változás rövid távon a teljes termékenységi arányszám 0,17–0,22 század százalékos változásával jártak együtt. Ugyanitt ír arról, hogy a második és harmadik gyermek vállalásban van erősebb szerepe a támogatásoknak (Gábos, 2005).

---

¹⁸² Többek között: Spéder Zs. – Monostori J. (2001): Mozaikok a gyermekszegénységről. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Bp., Darvas Ágnes-Tausz Katalin: A gyermekek szegénysége, Szociológiai Szemle 2002/4., Bass László, Darvas Ágnes, Dögei Ilona, Ferge Zsuzsa, Tausz Katalin: A szegénység és a kirekesztés változása, 2001–2006. Gyerekesély füzetek 3, Budapest, 2007

¹⁸³ Havasi Éva (2010): A hazai gyermekszegénység időbeli változása

A családtámogatás finanszírozása

Varga Attila

Az alábbiakban külön elemezzük az univerzális elven működő ellátások, valamint a keresetfüggő (ezért a társadalombiztosítással összekapcsolódó) ellátások finanszírozását. A családi adókedvezményt, amelyet az ellátások között nem tárgyalunk, adatok hiányában itt sem elemzünk. Ezzel együtt fontos megjegyezni, hogy különböző tanulmányok alapján 2001-ben 90 milliárd forint feletti, majd folyamatos csökkenés mellett 2005-re 80 milliárd forintnál valamivel kevesebb nagyságrendű tételről van szó, amely a családtámogatási rendszer átalakításával 10-13 milliárd forint körüli összegre csökkent. (Mózer, 2004, Ignits–Kapitány, 2006, valamint Benedek és társai, 2006).¹⁸⁴

Alapvetően a teljesítésekkel foglalkozunk, így elsősorban a zárszámadási törvények illetve az ahhoz készült számvevőszéki jelentéseket használtuk fel az adatok elemzéséhez. A támogatások tervezését illetve teljesülését befolyásolja az évi születések száma illetve a korosztályok létszámának változása is, így ezekről külön említést nem teszünk.

Univerzális ellátások

Az univerzális elven működő ellátásokat (gyes, gyet, anyasági támogatás, családi pótlék) a Magyar Államkincstár (MÁK) állapítja meg és folyósítja. A költségvetésről szóló törvények alapján korábban a pénzügyi tárca, majd (2005-től) a szociális tárca fejezetében szerepeltek ezek az ellátások, amelyek – hasonlóan a mozgáskorlátozottak közlekedési támogatásaihoz - „felülről nyitott előirányzatok, tehát módosítás nélkül túlléphetőek.

---

¹⁸⁴ Továbbá nem érintjük az „apákat megillető munkaidő-kedvezmény távolléti díjának megtérítése” című előirányzatot sem, amely a 2003 óta szabályozott támogatási forma fedezetül szolgál.

111. táblázat: A családi pótlék adatai

Családi pótlék (millió forint)				
Év	Eredeti előirányzat	Teljesítés	Teljesítés reálértéke (2001=100)	Eltérés
2001	135 000,0	135 013,2	100,0	-13,2
2002	153 000,0	155 878,4	109,6	-2 878,4
2003	176 000,0	169 390,5	113,8	6 609,5
2004	187 886,8	185 482,8	116,7	2 404,0
2005	195 938,0	195 042,0	118,4	896,0
2006	318 200,0	318 213,0	186,0	-13,0
2007	340 800,0	348 510,0	188,6	-7 710,0
2008	369 828,0	365 984,3	186,6	3 843,7

A családi pótlék előirányzata a nyolc év alatt nominálisan 2,7-szeresére nőtt. A támogatásra fordított kiadások reálértéke 2008-ra 186%-a volt a 2001. évi szintnek. Mindebben természetesen benne van a családtámogatási rendszer 2006. évi átalakítása. (Amikor az egy és két gyermekesek családi adókedvezménye, valamint a rendszeres gyermekvédelmi támogatás pénzbeli része beépült a családi pótlék forrásaiba.)

A teljesítéseket tekintve látható, hogy két évben jelentősen túlteljesült az előirányzat (2002 és 2007). 2002-ben – a kormányváltást követően évközben elfogadott – 20%-os emelés, illetve a 13. havi ellátás bevezetése okozta a túlteljesülést. 2007-ben pedig az ÁSZ szerint egyrészt a családszerkezet változása, illetve a magasabb összegű családi pótléokra jogosult személyek esetében – a vizitdíj és kórházi napidíj bevezetésére tekintettel – március 1-jétől történő 300 Ft-os emelés okozta a túlteljesülést.

112. táblázat: Az anyasági támogatás adatai

Anyasági támogatás (millió forint)				
Év	Eredeti előirányzat	Teljesítés	Teljesítés reálértéke (2001=100)	Eltérés
2001	2 618,1	2 749,7	100,0	-131,6
2002	2 964,0	2 871,8	99,2	92,2
2003	5 000,0	4 678,6	154,3	321,4
2004	5 315,0	4 768,1	147,3	546,9
2005	5 432,0	5 092,4	151,8	339,6
2006	5 528,0	5 546,8	159,2	-18,8
2007	5 600,0	5 797,6	154,0	-197,6
2008	6 451,0	5 928,6	148,5	522,4

Az anyasági támogatás előirányzata közel 2,5-szeresére emelkedett. A ráfordítás a 2001. évi szint 149%-át érte el 2008-ban. A támogatás előirányzata 2003-ban ugrott meg, amikor emelkedett az ellátás mértéke. A legtöbb évben csekély mértékben, de alulteljesült az előirányzat, aminek okaként a születések (a tervezetthez képest) alacsonyabb számát jelölték meg az ÁSZ-jelentések.

113. táblázat: A gyes és a gyet adatai

Gyes (millió forint)					Gyet (millió forint)				
Év	Eredeti előirányzat	Teljesítés	Teljesítés reálértéke (2001=100)	Eltérés	Év	Eredeti előirányzat	Teljesítés	Teljesítés reálértéke (2001=100)	Eltérés
2001	37 969,6	42 309,4	100,0	-4 339,8	2001	13 100,6	12 009,3	100,0	1 091,3
2002	38 260,0	44 270,4	99,4	-6 010,4	2002	13 886,0	13 112,5	103,7	773,5
2003	50 500,0	81 648,5	175,0	-31 148,5	2003	14 000,0	12 739,7	96,2	1 260,3
2004	53 102,2	48 691,0	97,7	4 411,2	2004	14 435,5	13 146,0	93,0	1 289,5
2005	54 848,0	49 800,3	96,5	5 047,7	2005	14 697,0	13 746,8	93,8	950,2
2006	61 472,0	54 172,5	101,0	7 299,5	2006	15 228,0	14 339,0	94,2	889,0
2007	57 590,0	57 061,8	98,5	528,2	2007	15 270,0	13 627,4	82,9	1 642,6
2008	61 990,0	61 432,5	100,0	557,5	2008	15 630,0	15 878,2	91,0	-248,2

A gyes előirányzata kb. másfélszeresére emelkedett, de reálértéke mégsem változott. Ennek egyik oka, hogy a támogatás reálértéke is csupán 7%-ot emelkedett. 2001-2003 között az előirányzat túlteljesült. A 2003-as kiugró érték (31 milliárd forint) oka a Legfelsőbb Bíróság döntése, amely szerint a kismamákat az új típusú gyes mellett is megillette a jövedelempótlék¹⁸⁵, ami ezen a jogcímcsoporton teljesült az ÁSZ jelentése alapján. A „nagyamama gyes” bevezetése feltehetően elenyésző mértékben befolyásolta a kiadásokat az ÁSZ szerint. 2004 után elmaradtak a teljesülések a tervezettől. Ennek oka nemcsak a nagyamama-gyes „sikertelensége”, hanem a létszámváltozások, valamint később bevezetett munka mellett is folyósítható ellátás lehetőségének „alulteljesülése”. A Számvevőszék ez utóbbi, 2006-ban bevezetett változást több jelentésében is úgy értékeli, hogy a tervezettnél kevesebb szülő élt a gyes melletti 8 órás munkavégzés lehetőségével.

A gyet kiadásait tekintve elmondható, hogy 30%-kal emelkedett a ráfordítás összege, reálértéke viszont, a 2003-as kismértékű emelkedéstől eltekintve, csökkent. 2008-at

¹⁸⁵ A probléma 1996-os módosítás „pontatlanságából” fakadt, miszerint az akkori „új” típusú gyesre jogosultak esetén nem tették lehetővé a jövedelempótlék kifizetését, amelyet egy nem hatályon kívül helyezett korábbi rendelet lehetővé tette volna. Később több százezer esetben ítélte meg a bíróság több évre visszamenőleg kifizetést. Egy ilyen döntés olvasható a következő határozatban is: <http://www.lb.hu/ehatarozat/ehatarozat2.html>

leszámítva alulteljesült az előirányzat, aminek oka, hogy folyamatosan csökkent a létszám, a tervezetthez képest is.

Keresetfüggő ellátások

Az előzőekhez képest eltérően működik a keresethez, illetve előzetes biztosítást feltételező családtámogatások (tgyás, gyed) finanszírozási rendszere. Az Országos Egészségbiztosítási Pénztár (OEP) állapítja meg és folyósítja. Ezeket az ellátásokat az Egészségbiztosítási Alapból fizetik, a gyed esetében a kiadásokhoz a költségvetés is hozzájárul (2008-tól csak fele részben).

A gyed előirányzata 2,5-szeresére emelkedett a nyolc év alatt, amely a 2001. évi szint közel dupláját jelentette reálértékben. 2002-ben még a zárszámadási törvényjavaslat indoklása a gyed alulteljesülését azzal magyarázta, hogy „a GYED szabályai – viszonylag alacsony maximum, illetve, hogy csak a gyermek 2 éves koráig vehető igénybe – nem bizonyultak olyan vonzónak, mint azt feltételeztük”. 2003-tól kezdve azonban minden évben túlteljesülés látható, aminek oka, hogy folyamatosan emelkedett az ellátottak száma.

Az összeg jelentős mértékű értéknövekedése annak is köszönhető, hogy az ellátás átlaga is jelentősen emelkedett: 30%-os a reálérték-növekedés. A kiadások növekedésében 2005–2008 között közrejátszott – az E. Alap indoklásai szerint – a gyermekgondozási díj alapjául szolgáló átlagkeresetek, s ennek következményeként a maximális összegű díjban részesülők arányának növekedése is.

114. táblázat: A gyed és a tgyás adatai

Gyed (millió forint)					Tgyás (millió forint)				
Év	Eredeti előirányzat	Teljesítés	Teljesítés reálértéke (2001=100)	Eltérés	Év	Eredeti előirányzat	Teljesítés	Teljesítés reálértéke (2001=100)	Eltérés
2001	32 178,4	29 240,0	100,0	2 938,4	2001	8 954,00	12 469,7	100,0	-3 515,7
2002	41 231,2	38 720,0	125,8	2 511,2	2002	11 574,10	15 777,2	120,2	-4 203,1
2003	44 000,0	45 560,0	141,3	-1 560,0	2003	16 355,00	20 206,8	147,0	-3 851,8
2004	53 019,1	54 500,0	158,3	-1 480,9	2004	21 348,10	23 433,0	159,6	-2 084,9
2005	57 941,0	61 300,0	171,9	-3 359,0	2005	25 340,00	27 089,7	178,1	-1 749,7
2006	63 071,0	69 134,0	186,5	-6 063,0	2006	28 392,60	30 315,3	191,8	-1 922,7
2007	75 250,0	77 246,0	193,0	-1 996,0	2007	32 104,00	33 165,3	194,3	-1 061,3
2008	40 794,5	42 046,5	99,0	-1 252,0	2008	35 843,00	36 776,3	203,1	-933,3
2008*	83 817,30	81 589,00	192,1	2 228,3					

* 2008-as részleges térítés miatt

Mint már említettük, 2008-tól a költségvetés csak fele részben téríti meg az E. Alapnak a gyed kiadásait, így e változás miatt a 2008. év esetében a megtérített illetve az E. Alap adatait is közöljük a fenti táblázatban. A zárszámadási törvényekben az E. Alapnál, illetve a tárca fejezetében szereplő térítés összegei némileg különböznek ez az év végi áthúzóadások miatt lehetséges.

A tgyás előirányzata négyszeresére, a teljesülés háromszorosára nőtt 2001 és 2008 között. A ráfordítások reálértéke pedig meghaladta a gyedét is, több mint duplájára nőtt 2008-ra. A túlteljesülés minden évben jelentős, bár mértéke csökkent az évek során. 2002-re vonatkozóan az E. Alap indoklása szerint a túlteljesüléshez, illetve az egy segélyezési napra jutó kiadás növekedéséhez bár nem számszerűsíthető mértékben, de hozzájárulhatott az, hogy a táppénzplafon megszűnt, továbbá, hogy a bérrendezések hatására a segélyben részesülők ellátásának alapjául szolgáló keresetek is emelkedtek. A zárszámadás indoklása szerint 2003-ban a segélyezési napra jutó kiadás növekedését okozta az is, hogy a segélyt igénybevevők több mint 85%-a a magasabb keresettel rendelkező 25 év feletti korosztályból került ki. 2004-re pedig már úgy fogalmazzuk, hogy a segélyt igénybevevők több mint 90%-a 24 év feletti.

Méltányossági keret

A gyed és a tgyás esetében is a költségvetési törvény határozza meg a méltányossági keret nagyságát, a zárszámadási törvény pedig rendelkezik annak teljesüléséről. A gyed méltányossági kerete mindvégig magasabb volt, mint a tgyás kerete. 2001-ben egyik ellátás sem volt kihasználva ezen kiadásokat tekintve. (A tgyás esetében nem szerepel semmilyen adat a 2001. évi zárszámadásról szóló törvényben). 2002-ben – annak ellenére, hogy a keret nem léphető túl – mindkét ellátás túlteljesült. 2003-ban az évközbeni módosítás miatt már túlteljesülhetett a keret, ahogyan 2005-ben a gyed esetében is. Látható, hogy általában a gyed jellemzően nagyobb arányban teljesült, mint a tgyás.

115. táblázat: A gyed és tgyás méltányossági keretének felhasználása (millió forint)

Év	Gyed terv	Gyed teljesülés	Tgyás terv	Tgyás teljesülés
2001	9,0	2,5	2,0	-
2002	10,0	12,2	6,0	6,9
2003*	10,0	17,0	6,5	5,6
2004**	18,0	16,0	8,0	5,1
2005	24,0	18,6	10,0	5,8
2006	24,0	24,0	10,0	5,3
2007	25,0	21,4	10,0	4,7
2008	25,0	20,6	10,0	7,4

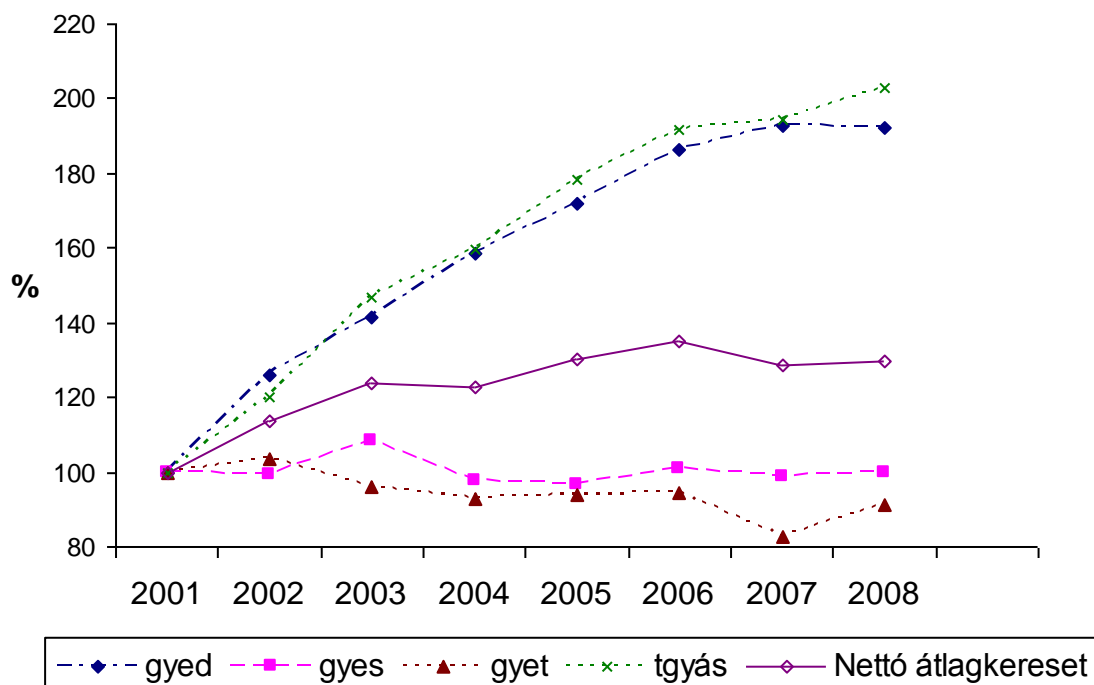
* évközbeni módosítás révén a gyed 17,0, a tgyás 7,5 millió forintra emelkedett.

** egy évközbeni módosítás révén a gyed 20,0 millió forintra emelkedett.

Az E. Alap indoklásából néhány érdekesség is kiderül: 2002-ben az tgyást méltányosságból elsősorban fiatal, korukból adódóan rövid biztosítási idővel rendelkező szülők igényelték, 2003-ban pedig az átlagosnál alacsonyabb keresetűeket emelik ki. A gyedre vonatkozóan 2003-ra írták, hogy a keret döntő része az átlagosnál magasabb keresetűek részére kerül kifizetésre, tehát az ellátás átlaga magasabb, mint egyébként (ez 2004-ben is így volt). Ez meglepő, hiszen a méltányosság más támogatásoknál éppen a rosszabb helyzetűeknek szokott kedvezni.

Az alábbiakban a négy fő családtámogatási ellátás reálértékét ábrázoljuk. Ez szemléletesen bemutatja, hogy a keresetfüggő ellátásokra fordított kiadások mennyivel nagyobb mértékben emelkedtek a 2001. évi szinthez képest. Reálértékben közel a duplájára, míg az univerzálisan járó (a korábban munkanélküli, illetve a munkát nem találó szülőknek járó) támogatások éppen szinten maradtak. A nettó kereset reálérték változását meghaladta a gyed és a tgyás kiadásainak reálérték változása, viszont jóval elmaradt ettől a gyed és a tgyed értéke.

46. ábra: Egyes családtámogatási ellátásokra fordított kiadások reálérték változása (2001=100)

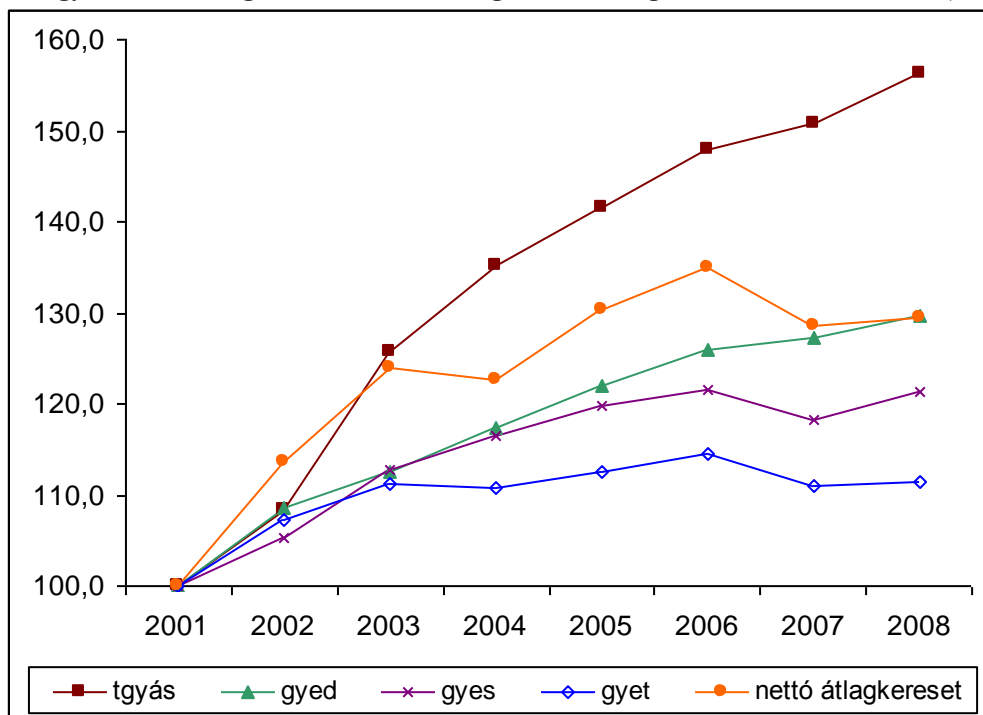

A gyésnél 2003-ban - a fentebb kifejtett okok miatt - a terv adattal számoltunk.

Ezt a grafikont érdemes az ellátások egy főre jutó átlagai alapján számolt reálérték változás szerint is bemutatni. Így az előzőekhez képest változik a kép: a tgyás továbbra is kiemelkedik¹⁸⁶, azonban a gyed már elmarad a nettó keresetváltozásától, bár 2008-ra összeérnek. A gyés és gyet esetében is eltér a mutató: mindkét ellátásnál növekedés figyelhető meg, ami a gyés esetében magasabb. Mindez arra enged következtetni, hogy az összkiadások reálértéke azokban az esetekben emelkedett, ahol a létszám is nőtt (tgyás, gyed). Továbbá, ahol csökkent az igénybevevők száma, ott csökkent a kiadások reálértéke is, azzal együtt, hogy az egy főre eső átlagos havi juttatások reálértékében emelkedés látható.

¹⁸⁶ A tgyás esetében a segélyezési napra jutó átlag szerepel és nem havi adat, ezzel együtt a változás mértéke az évek során összevethető.

47. ábra: Egyes családtámogatási ellátásokra átlagos havi összegének reálérték változása (2001=100)*

Forrás: KSH, Szociális Statisztikai Évkönyv, OEP és saját számítások

* A tgyás esetében az egy segélyezési napra jutó kiadással számoltunk

A gyesen, gyeten, gyeden lévőek utáni nyugdíjjárulék megtérítése

A gyes, gyet és gyed esetében a központi költségvetés megtéríti a Nyugdíjbiztosítási Alapnak (Ny. Alap) az utánuk fizetett nyugdíjjárulékot. Ezen ellátások esetében ugyanis nyugdíjjárulékot vonnak, aminek másik felét (kvázi a munkaadó helyett) a költségvetés állja a Ny. Alap fele. 2001 és 2004 között külön szerepel a gyesen, gyeten lévőek utáni térítés, illetve a gyeden lévőké, 2005-től már egy soron szerepelt a költségvetésben. Az egyszerűség kedvéért egyben kezeljük ezeket a „sorokat”.

116. táblázat: Gyesen, gyeten, gyeden lévőek utáni központi költségvetési térítés

Év	(millió forint)
2001	16 773,4
2002	17 089,0
2003	19 240,0
2004	21 700,2
2005	22 947,0
2006	24 224,0
2007	30 970,8
2008	38 210,2

Látható, hogy 17 milliárdról közel 40 milliárd forintra emelkedett ez az előirányzat. Az előirányzat, illetve a teljesítés minden évben megegyezett, így azokat külön nem ábrázoljuk.

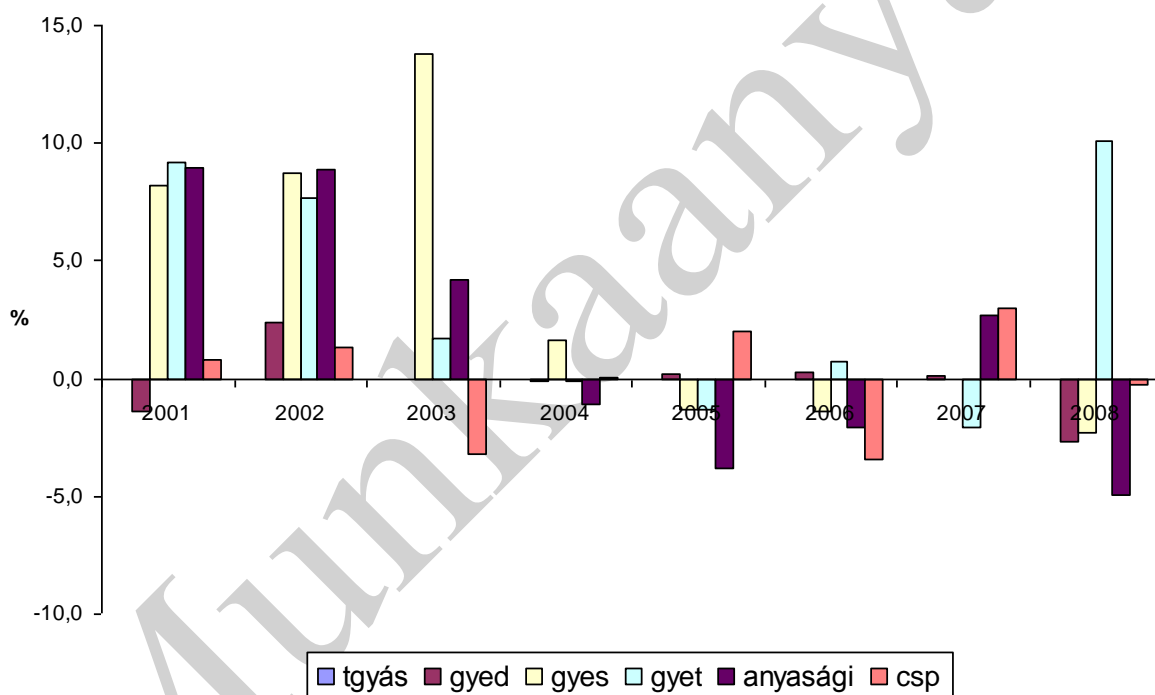

Kérdés, hogy miként lehetséges, hogy megegyezett a terv és a tényleges kiadás. Feltehetően a költségvetés ez esetben nem foglalkozott a tényleges kiadásokkal. (Lényegében államháztartáson belül marad a forrás, valamint az Ny. Alap hiányát a költségvetés mindenképpen állja.)

Kiadási eltérések

A zárszámadás alapján bemutatott összegek illetve a statisztikában szereplő ráfordítások összegei sok esetben nem egyeznek. Ezek okait nem tudjuk, de érdemesnek tartjuk megemlíteni. A különbségek adódhatnak az elszámolás eltérő módjából (áthúzódo hatások figyelembevétele), illetve adminisztrációs pontatlanságból is.

48. ábra: a családtámogatás ellátásaihoz kapcsolódó kiadási adatok eltérése (a zárszámadás/statisztika), százalék

117. táblázat: A „kétféle” kiadási adat különbsége (milliárd forint)

	tgyás	gyed	gyes	gyet	anyasági	csp
2001	-0,30	-406,00	3 200,40	1 010,10	225,70	1 033,20
2002	0,20	913,00	3 565,40	933,60	234,80	2 015,40
2003	-0,20	-29,00	6 125,00	214,80	189,60	-5 546,50
2004	0,00	-47,00	780,00	-10,00	-52,90	150,80
2005	-0,30	122,00	-657,70	-178,00	-201,60	3 898,00
2006	0,30	173,00	-775,50	99,40	-116,20	-11 217,00
2007	0,30	119,00	-8,20	-292,60	150,60	10 131,00
2008	0,00	-2 228,30	-1 463,50	1 455,20	-308,40	-846,70

A diagramon a két kiadási adat eltérése látható, amelyet egymás arányában mutatunk be. E szerint a legnagyobb eltérés (arányában) 2003-ban látható, amikor a gyes esetében 13,8%-kal

haladta meg a zárszámadásban szereplő adat a KSH-nál nyilvántartott adatot. Ez, a már korábban említett, az évi jelentős túlteljesítéssel is összefügghet. Kiemelkedő még a 2008-as gyet adat, ahol 10% feletti az eltérés.

Negatív irányú eltérés (tehát a zárszámadás szerint kisebb a kiadás) a családi pótléknál és az anyasági támogatásnál látható. Ez azt jelenti, hogy például 2008-ban, majd 5%-kal nagyobb a statisztikai adat (itt valójában MÁK-adatunk van), mint ami a zárszámadásban szerepel. Egyedül a tgyás esetében nullázódik le az évek különbsége.

Mindezen eltérések talán nem jelentősek és meg is magyarázhatóak. Ezzel együtt azért nem elhanyagolható, hogy a nyolc év során több mint 61 milliárd forint összegű az eltérések abszolút értéke, ami 12 milliárd forintnál magasabb tényleges értéket jelent a zárszámadás javára. Tehát a vizsgált nyolc évben a hivatalos adatok (a törvény) szerint 12 milliárd forinttal többet fordított az ország családtámogatásra, mint a statisztika szerint.

Fogyatékos támogatások

Egészségkárosodott személyek szociális járadékai

Goldmann Róbert – Mód Péter - Varga Attila

A megváltozott munkaképességű személyek passzív ellátásainak egy jelentős részét képezik azok a nyugdíjszerű rendszeres szociális ellátások, amelyeket összefoglalóan egészségkárosodott (korábban megváltozott munkaképességű) személyek szociális járadékainak nevezünk. Ezen ellátásokra vonatkozó jogszabályi előírásokat – a megváltozott munkaképességű dolgozók foglalkoztatási szabályaival egyetemben – 1983-tól 2008-ig egy Eüm–PM együttes rendelet¹⁸⁷ határozta meg. A megváltozott munkaképességűek ellátórendszerének 2008. évi jelentős átalakítása során az ellátások közötti összhang megteremtése érdekében számos pénzbeli juttatás szabályait is módosították¹⁸⁸.

Ezeket az ellátási formákat azok a korábbi kereső tevékenységükkel összefüggésben egészségkárosodást szenvedett személyek vehetik igénybe, akik sem rokkantsági nyugdíjra, sem baleseti rokkantsági nyugdíjra vagy baleseti járadékra nem szereztek jogosultságot. A három ellátás megállapításának egyéb feltételei és mértékei eltérőek.

Megváltozott munkaképességűek rendszeres szociális járadékánál feltételként írták elő, hogy a legalább 50%-ban megváltozott munkaképességű dolgozó az irányadó nyugdíjkorhatárt még ne töltse be, a rokkantsági nyugdíj betöltéséhez szükséges szolgálati idő legalább felével rendelkezzen, és ne legyen rehabilitálható. Az ellátás összegét az új belépők számára évente változó nagyságú fix összegben állapították meg.

---

¹⁸⁷ 8/1983. (VI. 29.) Eüm-PM együttes rendelet a megváltozott munkaképességű dolgozók foglalkoztatásáról és szociális ellátásáról

¹⁸⁸ Az átalakítás a rendszeres szociális járadék, az átmeneti járadék és a bányász dolgozók egészségkárosodási járadéka szabályozását is érintette. Ezen ellátásokat 2008. január 1.-től az egészségkárosodott személyek szociális járadékairól szóló 387/2007. (XII. 23.) Korm. rendelet szabályozza.

2008-ig a megváltozott munkaképességűek átmeneti járadékára az a megváltozott munkaképességű volt jogosult, aki az öregségi nyugdíjhoz szükséges szolgálati idővel rendelkezett, és az irányadó öregségi nyugdíjkorhatárt öt éven belül elérte, munkaképesség csökkenésének mértéke az OOSZI¹⁸⁹ orvosi bizottságának véleménye szerint legalább 50%-os volt. Az átmeneti járadék összege a megváltozott munkaképességű dolgozó várható öregségi nyugdíjának 75%-ban határozták meg.

A bányász dolgozók egészségkárosodási járadékának megszerzéséhez legalább 36%-os munkaképesség-csökkenést, és az életkortól függően meghatározott ideig tartó földalatti bányamunka végzését írták elő. Feltétel volt még a járadékos munkaviszonya megszűnését megelőző rehabilitációs munkakörben való foglalkoztatása is. A járadék összege a rehabilitációs munkakörben folyósított kereset kiegészítés összegével azonos volt, de nem lehet magasabb az öregségi nyugdíj mindenkor legkisebb összegének háromszorosánál.

A 2008-ban bekövetkezett jogszabályi változások¹⁹⁰ a 2008 után belépők esetében több ponton is érintették a jogosultság feltételeit. A legfontosabb változás az volt, hogy a munkaképesség-csökkenés mértékének vizsgálata helyett az egészségkárosodás vizsgálatán alapuló új minősítési rendszer váltotta fel. Így a rendszeres szociális járadékra, illetve az átmeneti járadékra való jogosultság esetén a legalább 50%-ot elérő munkaképesség-csökkenés helyett 40%-ot elérő egészségkárosodás, a bányász dolgozók egészségkárosodási járadékára való jogosultság 36%-os munkaképesség-csökkenés helyett legalább 29%-os egészségkárosodás vált feltétellé.

Változtak az ellátás folyósítása melletti keresőtevékenység folytatására vonatkozó szabályok is. Ezután az ellátás folyósítása mellett a rokkantsági nyugdíjjal megegyező szabályok szerint lehet keresőtevékenységet folytatni.¹⁹¹

---

¹⁸⁹ Országos Rehabilitációs és Szociális Szakértői Intézet

¹⁹⁰ A változások háttérében az állt, hogy a rehabilitációs járadék, valamint a hozzá kapcsolódó új minősítési rendszer bevezetése szükségessé tette a megváltozott munkaképesség okán járó szociális ellátások áttekintését és szabályozásuk összehangolását az új ellátórendszerrel. A változást emellett a korábbi rendelet elavultsága is szükségessé tette, hiszen az egy már jóval meghaladott, az 1983-as hatálybalépésekor jellemző gazdasági, társadalmi, munkaerő-piaci viszonyokat tükrözött. Ellátásokban például csak az részesülhet, aki a munkaképesség-csökkenéskor munkaviszonyban állt, így az egyéni vállalkozókat teljes egészében kizárja a jogosultak köréből.

¹⁹¹ A járadék folyósítása melletti keresőtevékenységből származó kereset, jövedelem hat havi átlaga nem haladhatja meg a mindenkor kötelező legkisebb munkabér összegének 80%-át

2008 után már jogosulttá váltak rendszeres szociális járadékra azok is, akiket az egészségkárosodást vizsgáló szakértői bizottság rehabilitálhatónak minősített. De közülük azoknak, akik tíz éven belül még nem érik el a nyugdíjkorhatárt és nem foglalkoztatottak, az újbóli elhelyezkedés esélyének növelése céljából a jogszabály a munkaügyi központtal való együttműködési kötelezettséget ír elő. Számukra az ellátás megállapításának feltétele annak igazolása, hogy szerepelnek az álláskereső nyilvántartásában.

Az új szabályozás szerint nem csak az alkalmazásban állók, hanem valamennyi kereső tevékenységet folytató személy benyújthatja az ellátás megállapítására vonatkozó igényét, amennyiben az egyéb feltételeknek megfelel. Ezzel azok a vállalkozók is részesülhetnek az ellátásban, akik egészségkárosodásuk miatt nem képesek vállalkozói tevékenységüket a korábbi szinten folytatni, tehát az abból származó jövedelmük legalább négy hónapon keresztül nem éri el a minimálbér 80%-át¹⁹².

A három ellátási forma kormányrendeletben szabályozott évenkénti (évközi) emelése a támogatások típusa szerint eltérő. A rendszeres szociális járadék összege fix, azt minden évre konkrét összegben állapítják meg az új belépők számára, a már jogosultaknak pedig meghatározott összeggel emelik az ellátását. Ez az emelés az adott évben korhatárt eltérőek számára némileg magasabb, mint a többiek esetében. Az átmeneti járadéknál, amely a jogosult várható nyugdíjának 75%-a, a nyugdíjemeléssel azonos arányú, százalékos mérték szerepel a rendeletben. A bányászok járadéka esetében a maximális összeg alatti ellátásokat szintén az előbbi mértékben emelik, de csak a maximális összegig. Ezzel a szabályozással az alacsonyabb ellátást kapók nagyobb mértékű emelésben részesülnek, így folyamatosan közelítenek a legmagasabb összegben részesülőkhöz, hiszen a nyugdíjminimum alapján meghatározott maximumot csak évente egyszer emelik, míg a plafon alattiak ellátását minden emelésnél.

Az ellátások mindegyikére érvényes, hogy amennyiben özvegyi nyugdíjra is jogosult lenne az igénylő, úgy a járadéknak csak az 50%-át kaphatja. Ez a feltétel felfogható korlátozásnak is, azonban ha figyelembe vesszük, hogy a járadékosok még nem nyugdíjasok, akkor ez számukra egy többlettámogatás, hiszen más esetben az ideiglenes özvegyi nyugdíj után csak nyugdíjasként jogosult az özvegyi nyugdíjra a hozzátartozó.

---

¹⁹² A 2008-as jogszabályi változások a járadék összegének megállapítását nem érintették, így azokat továbbra is a korábban meghatározott szabályok szerint állapítják meg.

Rendszeres szociális járadék

118. táblázat: A rendszeres szociális járadékban részesítettek adatai, 2003¹⁹³ – 2008, januári adat

év	Az igénybevevők száma		A járadék havi átlagos összege egy főre együtt	A járadék reálértéke (2003=100%)
	fő	nő (%)		
2003	216 925	65,1	19 097	100,0
2004	224 175	65,0	20 574	100,9
2005	223 595	65,0	22 026	104,2
2006	210 769	64,9	23 272	106,0
2007	200 090	65,4	24 347	102,7
2008	185 209	65,4	26 465	105,2

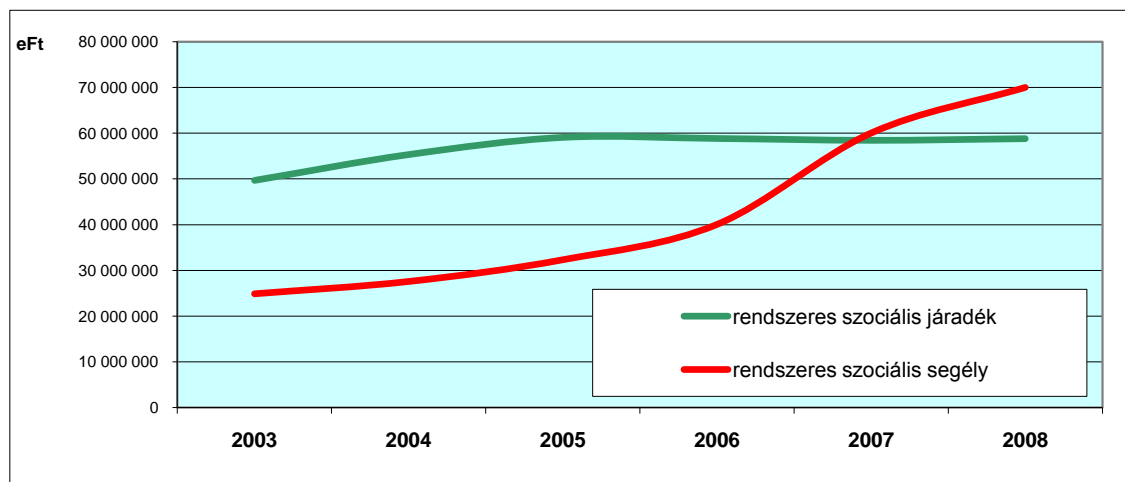
SZMI

A rendszeres szociális járadékban részesítettek száma 2005-öt követően jelentősen csökkent. Ebben az évben még közel 224 ezer fő részesült ebben az ellátásban, számuk 2008-ra 185 ezerre csökkent. A járadékban részesítettek közel kétharmada nő, döntő többségük pedig főellátásként jut ehhez az ellátáshoz.

A járadék átlagos összege 2003 és 2008 között jelentősen emelkedett, havi átlagos értéke 19 ezer forintról 26,5 ezerre nőtt, ami az inflációt meghaladó mértékű emelkedést jelent. A rendszeres szociális járadék összegét évente emelkedő fix összeg, az emelés mértékét rendeletekben határozzák meg. Az ellátást nem fő, hanem kiegészítő ellátásként igénybevevők aránya a teljes vizsgált időszakon belül alacsony arányú volt, az érintetteknek kevesebb, mint 7,6-8 százalékát tette ki.

¹⁹³ A többi ellátástól eltérően az egészségkárosodott személyek szociális járadékairól csak 2003-tól álltak rendelkezésünkre adatok

49. ábra: A rendszeres szociális segélyre és a rendszeres szociális járadékra felhasznált összeg, 2003 – 2008 eFt

(a rendszeres szociális járadék összege a januári kiadásokból számított érték)

A januári adatokból számított (felszorozott) adatok szerint a rendszeres szociális járadék teljes kiadásai 2003 és 2005 között évi közel 50 milliárdról 60 milliárdra emelkedett. Ekkor a járadék éves kiadásai több mint kétszeresét tették ki a rendszeres szociális segély kiadásainak. 2005-öt követően a járadékot igénybevevők számának csökkenése és az átlagos havi támogatás értékének inflációkövető emelkedése kiegyenlítette egymást és a járadékra felhasznált összeg közel évi 50 milliárd forintos szinten állandósult.

119. táblázat: A rendszeres szociális járadékban részesítettek száma 10 000 fő, 18 év feletti állandó lakoshoz viszonyítva, 2003 –2008, januári adat

Településméret és a kistérség-fejlettség kategóriái	2003	2004	2005	2006	2007	2008
500 fő alatt	468,2	474,2	467,6	438,1	424,3	385,2
500-999 fő	446,9	458,8	453,1	420,3	400,5	371,4
1000-1999 fő	435,6	440,3	434,9	405,8	382,7	352,9
2000-4999 fő	392,8	399,1	394,7	371,1	348,5	321,0
5000-9999 fő	358,7	363,9	359,7	336,8	318,5	293,8
10000-19999 fő	261,8	268,6	266,7	252,6	240,7	223,0
20000-49999 fő	227,3	235,0	235,1	223,4	212,3	196,5
50000-99999 fő	147,5	151,3	149,1	141,8	134,5	124,7
100000 fő felett	179,1	203,9	205,6	197,4	186,1	172,6
Budapest (fő)	74,2	77,7	77,5	73,1	68,3	63,4
Magyarország	265,4	273,7	271,2	255,4	241,6	223,1
Legfejletlenebb	600,8	606,0	600,3	562,4	533,3	492,1
Fejletlen	468,1	478,6	476,3	449,9	427,2	396,3
Átlagos	347,1	360,8	360,2	341,5	327,7	306,1
Fejlett	266,5	272,1	270,5	256,7	244,0	224,1
Legfejlettebb	131,7	139,8	138,6	130,6	122,8	113,4

SZMI

A rendszeres szociális járadékban részesítettek száma a 18 éven felüli népességhez viszonyítva lényegesen magasabb volt a kisebb, 5000 fő alatti településeken, illetve az átlagosnál fejletlenebb gazdasági társadalmi helyzetű kistérségek településeim. Ezeken a területeken arányaiban 5–8-szor annyi ember vette igénybe az ellátásokat, és egyértelmű, hogy az ellátásba bevontak száma a településméret csökkenésével és a térségek fejlettségével arányosan és erősen növekszik.

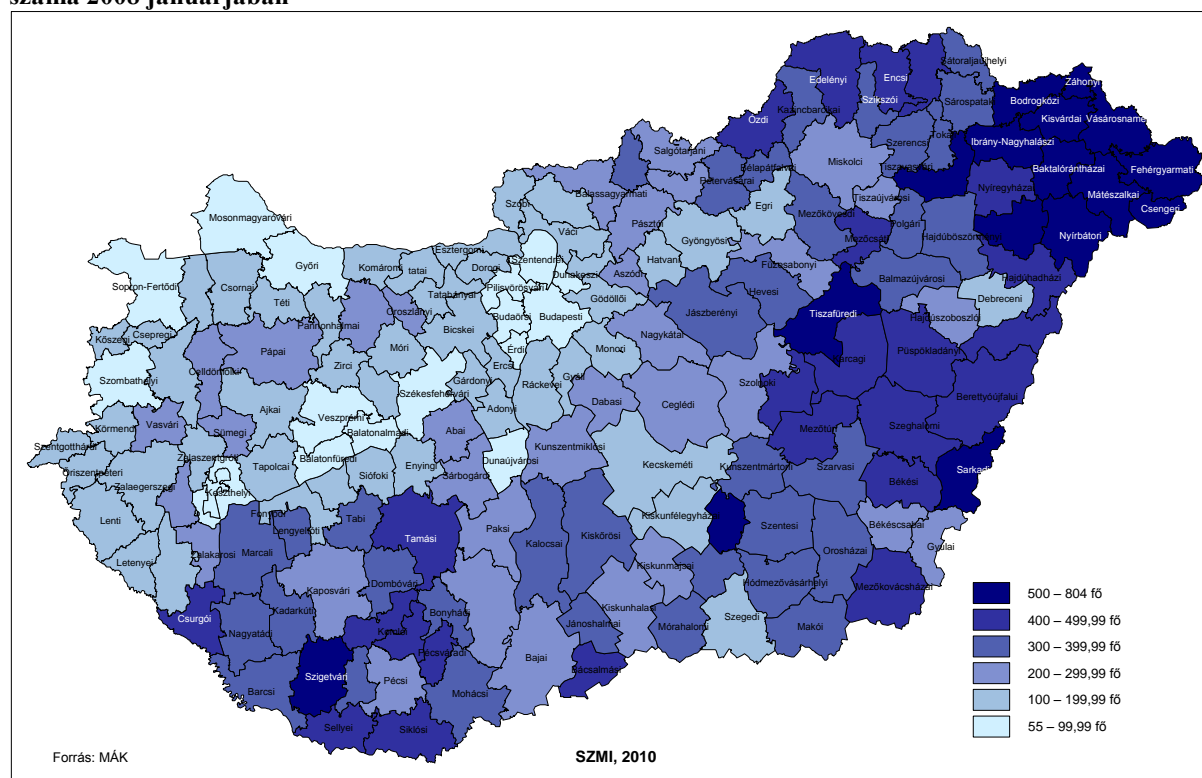
A 2005-öt követően a támogatottak számában megindult csökkenés első sorban és nagyobb arányban azokat a településeket és térségeket érintette, ahol már korábban is magas volt az igénybe vevők lakossághoz viszonyított aránya. A 10 ezer fő alatti kistérségeken és a legfejletlenebb térségekben 2005 és 2008 között közel 20 százalékkal csökkent az ellátottak száma, a nagyobb településeken – a lényegesen alacsonyabb bázisról induló – csökkenés közel sem volt ilyen mértékű.

A rendszeres szociális járadék egy főre eső átlagos összege nem mutat területi differenciákat¹⁹⁴. A fix összegű ellátás azonos, az inflációt kismértékben meghaladó mértékben emelkedő támogatást jelentett a rászorulóknak számára 2003 és 2008 között.

¹⁹⁴ Lásd melléklet.

35. térkép: Rendszeres szociális járadékában részesülők 10 ezer 18 évnél idősebb állandó lakosra vetített száma 2008 januárjában

A rendszeres szociális járadékban részesülők területi megoszlása nagymértékben megegyezik a korábban vizsgált normatív segélyeknél tapasztalt képpel. A támogatottak 18 év feletti állandó népességhez viszonyított aránya, elsősorban az ország É-ÉK-i, K-i és DNY-i periferiális, kevésbé fejlett kistérségeiben magasabb, míg a legalacsonyabb ellátotti arányokkal a fejlettebb közép-magyarországi valamint közép- és nyugat-dunántúli régiók területén találkozhatunk.

Átmeneti járadék

120. táblázat: Az átmeneti járadékban részesítettek adatai, 2003 – 2008, januári adat

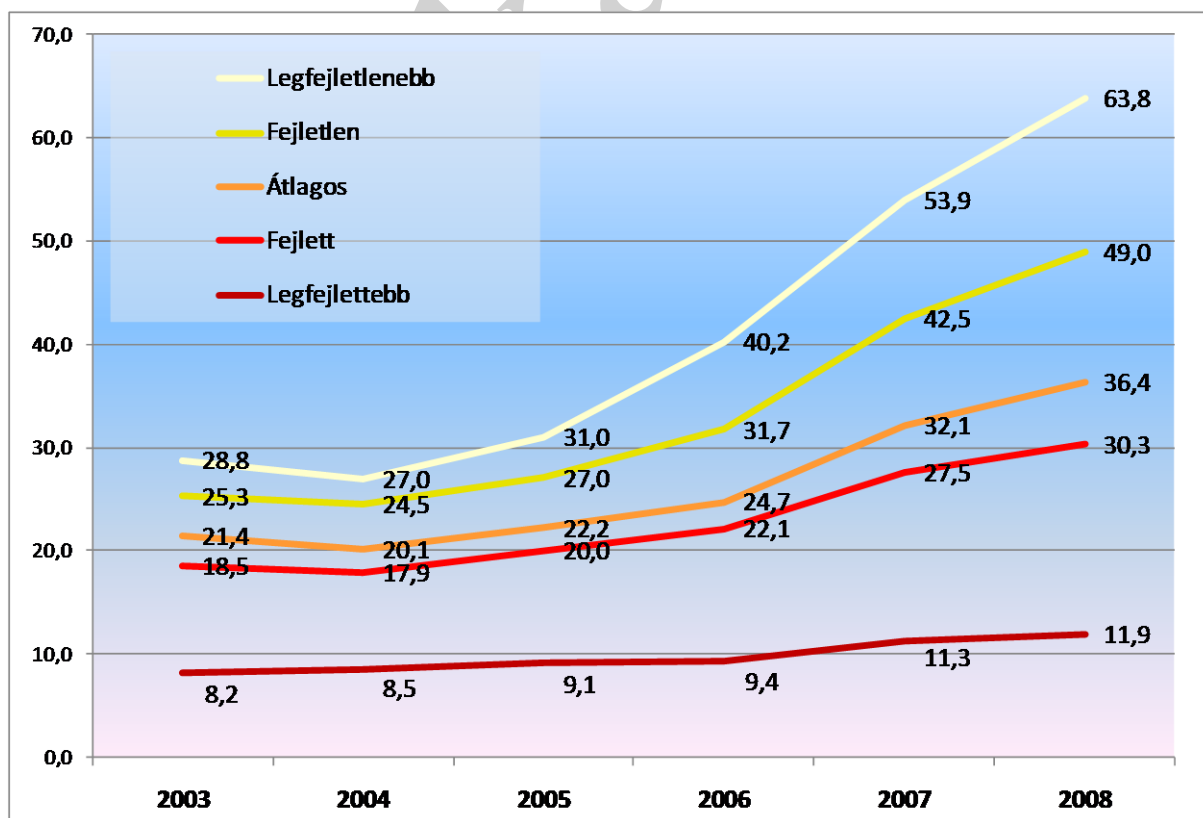
	Az igénybevevők száma		A járadék összege egy főre			Az 1 főre jutó átlagos járadék reálértéke (2003=100%)
	fő	ebből nő (%)	férfiak	nők	együtt	
2003	12 669	42,1	34 976	24 481	30 562	100,0
2004	12 389	35,4	37 805	25 953	33 610	103,0
2005	13 726	40,2	41 874	28 649	36 558	108,1
2006	15 530	43,5	46 546	32 210	40 306	114,7
2007	19 914	50,3	50 663	34 130	42 345	111,6
2008	22 362	52,4	55 788	37 625	46 265	114,9

SZMI

Az átmeneti járadékban részesülők száma 2003 és 2008 jelentősen emelkedett, 2006-tól évente 3 ezerrel több ellátottat láthattunk a januári igénybe vevőket mutató statisztikáinkban. Az igénybe vevők között 2004-től folyamatosan nőtt a nők aránya, amíg 2004-ben csak minden harmadik ellátott volt nő (35,4%), addig 2008-ra az ellátásban részesülők több mint fele nő volt. Az ellátást nem fő, hanem kiegészítő ellátásként igénybe vevők aránya a teljes vizsgált időszakon belül alacsony arányú volt, az érintetteknek kevesebb mint 4 százalékát tette ki.

Az átmeneti járadék esetén jelentős különbség van a férfiak és nők által kapott támogatás összegében. A női támogatottak esetén a járadék összege alig 70 százaléka a férfiakénak, és ezt a különbséget nem magyarázza a fő vagy kiegészítő ellátás esetleges eltérése. A nők esetén ugyan kismértékben magasabb az ellátást kiegészítő ellátásként igénybe vevők aránya, de az ellátások 30 százalékos különbsége a főellátást kapók között is fennáll, ráadásul ez a különbség a vizsgált időszakban kis mértékben, de nőtt. A támogatás reálértéke 2004 és 2006 között jelentősen, közel 15 százalékkal nőtt, 2008-ig ezt a növekményt a járadék átlagos összege meg is őrizte.

50. ábra: Az átmeneti járadékban részesítettek száma 10 000 18 év feletti állandó lakoshoz viszonyítva, 2003–2008, januári adat

121. táblázat: Az átmeneti járadékban részesítettek száma 10 000, 18 év feletti állandó lakoshoz viszonyítva, 2003 –2008, januári adat

Településméret és a kistérség-fejlettség kategóriái	2003	2004	2005	2006	2007	2008
500 fő alatt	25,01	25,19	26,69	30,91	41,57	46,63
500–999 fő	25,93	23,15	26,27	30,10	38,42	45,60
1000–1999 fő	24,90	23,62	26,43	30,39	39,26	45,44
2000–4999 fő	21,47	20,02	22,79	27,29	35,83	40,59
5000–9999 fő	21,14	20,64	21,94	25,79	33,64	37,21
10000–19999 fő	15,75	15,35	16,94	18,74	24,08	27,26
20000–49999 fő	14,54	14,80	16,43	17,74	22,39	23,99
50000–99999 fő	10,78	10,09	11,18	11,10	13,51	14,91
100000 fő felett	9,71	10,95	11,41	12,55	15,04	16,27
Budapest (fő)	4,55	4,76	5,13	5,19	6,01	6,18
Átlag	15,50	15,12	16,65	18,82	24,05	26,94

SZMI

Az átmeneti járadékban részesítettek számának jelentős emelkedése, közel duplázódása látszik a 18 éven felüli lakosságra vetített arányszámok országos emelkedéséből. Az átmeneti járadékot – sok más pénzbeli támogatáshoz hasonlóan – a kisebb településeken, illetve a rosszabb helyzetű térségekben élők nagyobb arányban veszik igénybe.

A teljes időszakot tekintve a növekedés főként a kisebb, 5000 fő alatti településeken, s még inkább a rossz gazdasági-társadalmi helyzetű, fejletlen településeken élők esetén volt erős. Ezekben a térségekben több mint a duplájába nőtt az igénybe vevők száma. Budapesten és a nagyobb, 50 ezresnél népesebb városokban, fejlettebb térségekben jelentősen kisebb az átmeneti járadékot igénybe vevők aránya.

Az átmeneti járadék igénybevételének 2003 és 2008 közötti változása erősen függött a társadalmi-gazdasági fejlettségtől. A legfejlettebb térségekben szinte alig változott, stagnált az igénybe vevők 10000 lakosra viszonyított aránya, miközben a többi térségben – a fejlettségük szintjével fordítottan arányosan – lényegesen nagyobb mértékben nőtt az igénybe vétel mértéke. A legrosszabb helyzetű kistérségekben a vizsgált időszakban két és félszeresére nőtt az ellátottak aránya.

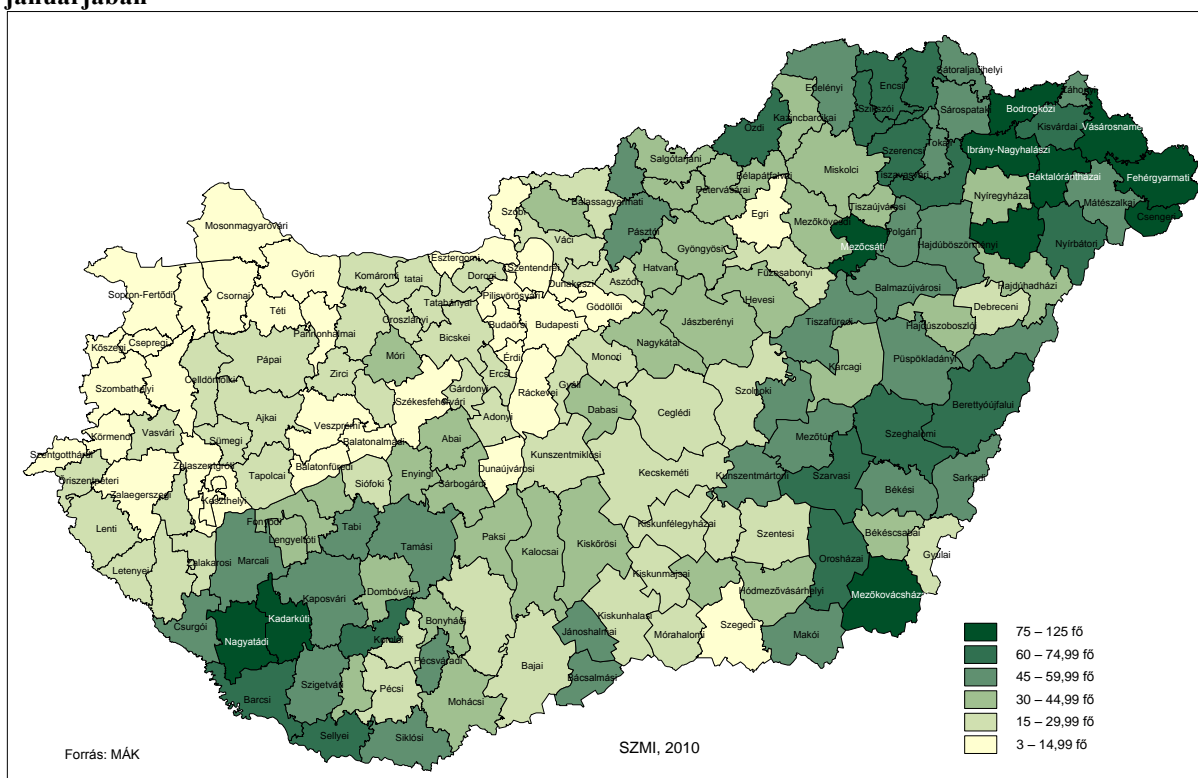
122. táblázat: Az átmeneti járadék átlagos összege, 2003–2008, januári adat (Ft/fő)

Településméret és a kistérség-fejlettség kategóriái	2003	2004	2005	2006	2007	2008
500 fő alatt	28 098	30 173	33 187	36 658	38 908	42 918
500–999 fő	29 201	31 575	34 236	37 330	39 195	43 252
1000–1999 fő	29 359	32 089	34 363	37 904	40 498	44 206
2000–4999 fő	29 437	32 223	35 368	38 874	40 707	44 692
5000–9999 fő	30 373	33 442	35 601	39 123	41 403	44 907
10000–19999 fő	31 834	34 111	37 375	41 069	42 988	47 805
20000–49999 fő	30 738	34 839	38 349	42 635	44 913	48 528
50000–99999 fő	32 288	35 748	39 617	43 916	46 485	50 648
100000 fő felett	31 570	35 229	38 308	43 933	45 792	49 994
Budapest (fő)	36 664	40 399	44 013	48 979	51 021	55 694
Magyarország	30 562	33 610	36 556	40 306	42 345	46 265
Legfejletlenebb	28 320	30 815	33 574	37 276	39 413	42 910
Fejletlen	29 047	32 195	34 710	38 170	40 212	43 930
Átlagos	29 902	32 892	35 931	39 376	41 563	45 678
Fejlett	31 336	34 119	37 101	41 516	43 524	47 853
Legfejlettebb	33 128	36 387	39 769	44 203	46 462	50 931

SZMI

Az átmeneti járadék átlagos összege jelentősen, ahogy azt az 120-es táblában láthattuk, az inflációt meghaladó mértékben emelkedett 2003 és 2008 között. Az igénybevevők részére biztosított ellátás összege figyelemre méltó területi jellegzetességet mutat, hiszen 2003 és 2008 közötti időszak minden évében a 10 ezer fő alatti településeken állók az országos átlagnál mintegy 3–10 százalékkal kisebb, a nagyobb településeken élők pedig hasonló arányban nagyobb átlagos támogatást kaptak. Ehhez hasonlóan az átlagos, fejletlen és a legfejletlenebb kistérségekben élők átlagos járadéka szintén a teljes vizsgált időszakban egyöntetűen 2–10 százalékkal az országos átlag alatt maradt, miközben a fejlett térségekben ellátásban részesülők összegei ezt az átlagot szintén minden évben, hasonló mértékben felülmúlták. A főváros, igazodva ehhez a sajátosságához minden más helyzetű és méretű településnél magasabb, az országos átlagot 20 százalékkal felülmúló járadékösszegek jellemezték – szintén meglepően csekély ingadozással a vizsgált időszak teljes hosszában.

36. térkép: Átmeneti járadékában részesülők 10 ezer 18 évnél idősebb állandó lakosra vetített száma 2008 januárjában

A 10 ezer 18 évnél idősebb állandó lakosra vetítette támogatotti arányszámok területi megoszlása, alig tér el a rendszeres szociális járadéknál látottaktól. Itt is elsősorban az É-ÉK-i, K-i és DNY-i határ menti kistérségek bírnak arányában a legtöbb ellátottal, míg a legkevesebb átmeneti járadékost a fejlett régiók kistérségeiben találjuk.

Bányász egészségkárosodási járadék

123. táblázat: A bányász egészségkárosodási járadékban részesítettek adatai, 2003 – 2008, januári adat

	Az igénybevevők száma (fő)	A járadék összege egy főre	A járadék reálértéke (2003=100%)
2003	3 315	63 330	100,0
2004	2 956	67 285	99,5
2005	2 846	71 699	102,3
2006	2 792	74 995	103,0
2007	2 698	78 232	99,5
2008	2 605	83 239	99,8

SZMI

A bányászok egészségkárosodási járadékát 2003 és 2008 között alig 2–3 ezer ember vette igénybe. Számuk a vizsgált időszakban folyamatosan csökkenve 3315-ről 2605 főre fogyott.

Döntő többségük főellátásként kapta ezt a járadékot, melynek egy főre eső összege az inflációt követve átlagosan havi 63 ezer forintról 83 ezer forintra emelkedett 2003 és 2008 között. A kiegészítő ellátásként folyósított bányászjáradék összege 25–30 százalékkal elmaradt a főellátásként kapott járadéktól. Ezt a járadékot a vizsgált időszakban kizárólag férfiak vették igénybe.

124. táblázat: A bányász egészségkárosodási járadékban részesítettek száma 10 000 18 év feletti állandó lakoshoz viszonyítva, 2003 -2008, januári adat

Kistérség-fejlettség kategóriái	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Átlag	4,06	3,61	3,45	3,38	3,26	3,14
Legfejletlenebb	6,75	6,47	6,26	6,24	6,16	5,93
Fejletlen	6,04	5,33	5,23	5,10	4,88	4,71
Átlagos	6,43	5,98	5,55	5,49	5,34	5,20
Fejlett	2,66	2,45	2,71	2,71	2,59	2,49
Legfejlettebb	2,77	2,29	2,12	2,04	1,95	1,87

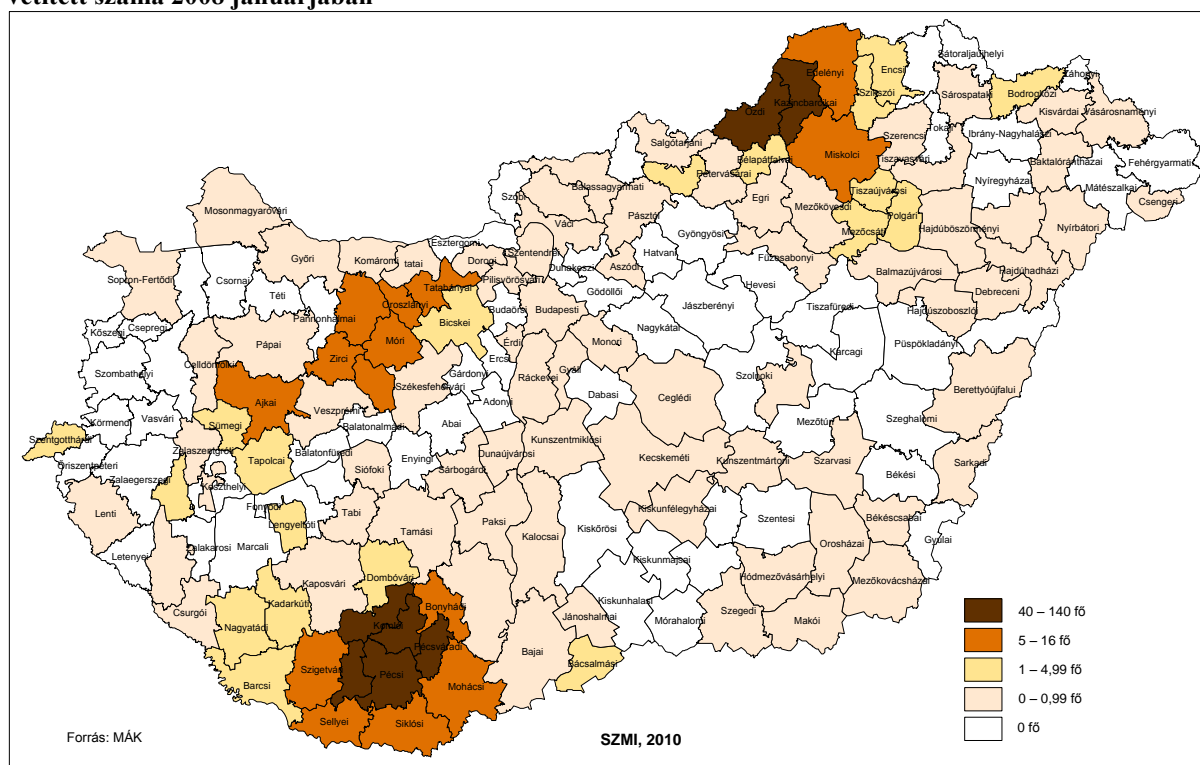
SZMI

A bányász egészségkárosodási járadékot igénybe vevők aránya a 18 éven felüli népességhez viszonyítva településméret szerint nem mutat világos tendenciákat. Erős kivételekkel mondható csak el, hogy a kisebb településeken, főként az alig ezer fős falvakban magasabb a bányászjáradékban részesítette lakónépességhez viszonyított aránya. Ennél világosabb a kép, ha ezeket az arányokat térségfejlettség szerint nézzük – az átlagos, vagy annál rosszabb társadalmi-gazdasági fejlettséggel rendelkező kistérségekben két-háromszor akkora arányban élnek egészségkárosodási járadékban részesített bányászok, mint a fejlett területeken.

A bányászok egészségkárosodási járadéka a rendszeres szociális járadékhoz hasonlóan az egy főre eső támogatás havi átlagos összege tekintetében alig mutat területi különbségeket¹⁹⁵. Az inflációt szinte teljesen követő emelkedést mutató járadékot hasonló összegben kapta az összes igénybe vevő személy.

¹⁹⁵ Lásd a mellékletet.

37. térkép: Bányászok egészségkárosodási járadékában részesülők ezer 18 évnél idősebb állandó lakosra vetített száma 2008 januárjában

A bányászok egészségkárosodás járadékában részesülők területi megoszlása egybeesik a hajdani mélyművelésű bányavidékeink és azok vonzáskörzetébe tartozó kistérségek elhelyezkedésével. Érdekes azonban, hogy két, egykoron igen jelentős bányavidékünk – a bányáit a rendszerváltás előtt egy két évvel bezáró nógrádi, valamint az ezredfordulóig még működő dorogi – környékén a többi „nem bányász” kistérséggel azonos mértékű a járadékosok száma.

Egészségkárosodott személyek szociális járadékának finanszírozása

A megváltozott munkaképességűek, általunk vizsgált három ellátását a költségvetés a szociális tárcán belül két soron szerepelteti. Az első a „Megváltozott munkaképességűek járadékai” nevet viseli, ide tartozik az átmeneti járadék és a rendszeres szociális járadék. A másik előirányzat az „Egészségkárosodási járadék” címen a bányász dolgozók egészségkárosodási járadékát tartalmazza.¹⁹⁶

¹⁹⁶ Az előirányzatokról a költségvetés, a zárszámadás illetve az ezekhez adott ÁSZ-jelentések szinte semmi érdemi információt nem tartalmaznak.

125. táblázat: A megváltozott munkaképességűek járadékainak kiadási adatai

Év	Megváltozott munkaképességűek járadéka		Egészségkárosodási járadék	
	Előirányzat	Teljesülés	Előirányzat	Teljesülés
2001	43 000,0	46 541,9	1800,0	2163,0
2002	44 300,0	57 190,0	1900,0	2458,0
2003	58 500,0	59 601,6	2700,0	2492,2
2004	62 185,5	64 364,5	2870,1	2356,9
2005	69 306,0	67 079,3	2428,0	2462,4
2006	70 194,0	68 807,7	2477,0	2491,4
2007	70 650,0	71 314,6	2480,0	2530,0
2008	72 989,0	72 044,7	2625,0	2584,9

SZMI

A két előirányzat 2001-ben még 49 milliárd forint volt összesen, 2008-ban már közel 75 milliárd forintot tett ki a költségvetésben.

A megváltozott munkaképességűek járadékaihoz tartozó rendszeres szociális járadék, amely a legmagasabb létszámú ellátás, illetve az átmeneti járadék, amely kb. nyolcadannyi jogosultat , összesen 72 milliárd forint támogatást jelentett 2008-ban. Az évek alatt több mint másfélszeresére nőtt a tényleges kiadás. A legtöbb évben túlteljesült az előirányzat, különösen nagymértékű az eltérés 2002-ben, amikor majd' 13 milliárd volt a túllépés.

A bányász járadék két-három ezer főt érint, kiadási tételként 2,5 milliárd forintot jelent. A támogatásra fordított összeg a nyolc év alatt 20%-kal emelkedett összességben, de az emelkedés nem volt lineáris. Az előirányzat és a teljesítés adatai „csak” néhány százmillióval térnek el egymástól, a túlteljesülések itt is többször fordultak elő a vizsgált nyolc évben. A reálérték változás 2003-ig emelkedést mutat, de az ezt követő években folyamatos csökkenés látható, 2008-ra 82%-ára csökkent a 2001. évi szintnek.

126. táblázat: A járadékok mértéke, illetve emelése

Év	A januári emelés mértéke (%)*	A bányászok egészségkárosodási járadékának maximális összege (Ft)	A bányászok egészségkárosodási járadékának reálértéke (2001, 100%)	Az adott évben megállapított rendszeres szociális járadék összege (Ft)	Rendszeres szociális járadékának reálértéke (2001, 100%)
2001	10,3	54 930	100,0	14 250	100,0
2002	9,7	60 300	104,3	16 400	109,3
2003	8,4	65 400	108,0	18 770	119,5
2004	6,3	69 600	107,6	20 390	121,5
2005	6,3	74 100	110,6	21 890	125,9
2006	4,3	77 400	111,2	23 060	127,7
2007	4	81 390	108,2	24 270	124,4
2008	5	85 500	107,2	26 420	127,7

Forrás: a nyugdíjszerű rendszeres szociális ellátások emeléséről szóló rendeletek

* a januári emelés az átmeneti szociális járadékot és a bányászok járadékát érinti

A vizsgált járadékok összegét évente többször is emelték, mivel a nyugdíjszerű ellátásokat rendszerint a nyugdíjak emelésével együtt, általában azzal megegyező mértékben növelik. A vizsgált nyolc évben több mint 20 ilyen emelést történt¹⁹⁷.

A 2008. január 1-jétől életbe lépő új szabályozás a támogatások mértékét nem érintette, így a kiadási adatokban sem jelentkezett ebből adódóan érdemi változás.

¹⁹⁷ A táblázatban csak a január 1-jei emeléseket mutatjuk be.

A fogyatékosági támogatás és a vakok személyi járadéka

Varga Attila

Az alábbi ellátások közös nevezője, hogy nem függenek a kérelmező jövedelemétől, hanem adott jogosultság (valamilyen szintű fogyatékoság) alapján univerzálisan járnak. Ilyen értelemben ez egy tipikus kiegészítő támogatás, amely jelen esetben a fogyatékos személyek életvitelének többletköltségeihez való hozzájárulást jelenti.

Fogyatékos támogatás

A fogyatékosági támogatást a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény (Fot) vezette be 1999-ben. Ekkor még elég szűkszavú volt a jogszabály a támogatás mikéntjéről: „A 18. életévét betöltött súlyos fogyatékos személy a fogyatékosága folytán keletkező többletköltségeinek részbeni fedezésére fogyatékosági támogatásra jogosult a külön törvényben meghatározottak szerint.” A mértékkel kapcsolatban pedig annyi szerepelt, hogy a fogyatékosági támogatás havi összege az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 80%-a. Mivel azonban más törvény a jogosultságról nem rendelkezett, így a tényleges bevezetéssel várni kellett, az 1999-es törvénymódosításra¹⁹⁸, amely 2000. szeptember 1-jétől „cizellálta” a szabályozást.¹⁹⁹ Mindennek eredményeképpen legkorábban 2001 júliusától lehetett e támogatást megállapítani.

„Az Országgyűlés a fogyatékoság problémakörének egységes szemléletű kezelése céljából elfogadta a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvényt, majd a végrehajtás előmozdítására 100/1999. (XII. 10.) számú határozatával az Országos Fogyatékosügyi Programot (OFP). Ebben feladatként fogalmazódik meg, hogy a fogyatékosági támogatás bevezetésével egyidejűleg gondoskodni kell a fogyatékoság címen járó jelenlegi támogatásoknak – beleértve a súlyosan mozgáskorlátozott személyek közlekedési támogatását is – az új rendszerbe történő integrálásáról.” (ÁSZ, 2003b)

Fogyatékosági támogatásra lényegében az a 18. életévét betöltött súlyosan fogyatékos személy jogosult²⁰⁰, aki a) látási fogyatékos, b) hallási fogyatékos, c) értelmi fogyatékos, d) autista, e) mozgásszervi fogyatékos, vagy f) halmozottan fogyatékos és minden esetben

¹⁹⁸ Lásd az Egy es munkaügyi és szociális törvények módosításáról szóló 1999. évi CXXII. törvény 49. §-át.

¹⁹⁹ Ennek végrehajtását a súlyos fogyatékoság minősítésének és felülvizsgálatának, valamint a fogyatékosági támogatás folyósításának szabályairól szóló 141/2000. (VIII. 9.) kormányrendelet szabályozza.

²⁰⁰ A Fot. 23.§ 2008-ban hatályos állapota alapján.

érvényes, hogy állapota tartósan vagy véglegesen fennáll, továbbá önálló életvitelre nem képes vagy mások állandó segítségére szorul.

Halmozottan fogyatékos személynek minősül, akinek az előbbi súlyos fogyatékoságok közül legalább két fogyatékosága van, illetve akinek hallásvesztése olyan mértékű, hogy a beszédnek hallás útján történő megértésére segédeszközzel sem képes, és látási, vagy értelmi, vagy mozgásszervi fogyatékos vagy autista.

A korábban szűkebb jogosulti kör 2003-tól bővült az autista személyekkel, valamint ekkortól változott a halláskárosultakra vonatkozó értelmezés is. 2003-tól szabályozta a törvény azt is, hogy a vakok személyi járadékában, illetve a magasabb összegű családi pótlékban részesülő személy nem jogosult fogyatékosági támogatásra.

A támogatás mértéke a fenti jogosultságok alapján: a súlyos fogyatékoságok az a)-e) pont szerinti esetekben a nyugdíjminimum 65%-a (korábban 50% volt meghatározva), a halmozottan fogyatékosok esetében pedig a nyugdíjminimum 80%-a, valamint akkor is, ha a látási, értelmi, vagy mozgásszervi fogyatékos, vagy autista személy az önkiszolgáló képessége teljesen hiányzik.

Vakok személyi járadéka

2003-ig a vakok személyi járadékának bevezetéséről szóló 1032/1971. (VII. 14.) kormányhatározat végrehajtásáról szóló 6/1971. (XI. 30.) EüM-rendelet alapján volt jogosult a 18. év feletti vak személy az ellátás igénybevételére. 2003-tól e rendeletet hatályon kívül helyezték²⁰¹, mert 2001-től a fogyatékosági támogatásra jogosultak köre kibővült, így azok is igényelhetik azt, akik korábban a járadékot kapták. Tehát ez egy kifutó ellátás lett, amelyet 2001. július 1-jétől nem állapítanak már meg. Viszont, akik korábban jogosultságot szereztek vakok személyi járadékára, és nem „váltak”, azok számára az Államkincstár az ellátást tovább folyósítja. 2003-ban egy törvénymódosítás egyszerűbbé tette a fogyatékosági támogatásra való áttérést (nem kell új minősítési eljárást lefolytatni) a javaslat indoklása szerint.²⁰² Az összeg emeléséről évente a nyugdíjszerű ellátások emeléséről szóló kormányrendeletben döntenek.

---

²⁰¹ Lásd: a súlyos fogyatékoság minősítésének és felülvizsgálatának, valamint a fogyatékosági támogatás folyósításának szabályairól szóló 141/2000. (VIII. 9.) Korm. rendeletet, valamint a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény végrehajtására kiadott 223/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet módosításáról szóló 21/2003. (II. 25.) Korm. rendeletet.

²⁰² Lásd az egyes szociális tárgyú törvények módosításáról szóló 2003. évi IV. törvény korábbi, T/1224. számú javaslatának indoklását.

Minősítés

A támogatás szempontjából megkerülhetetlen kérdés a fogyatékosná minősítés szabályozása, amely többször is változott.²⁰³ Az alábbiakban az OEP 2008. évi Statisztikai Évkönyvében szereplő adatok alapján mutatjuk, be, miként változott a súlyosan fogyatékosnak minősítettek száma, aránya. Látható, hogy 2001-ben a támogatás bevezetésekor közel 90 ezren kérték a minősítést, közülük majdnem a fele meg is kapta. A későbbiekben jelentősen csökkent az igénylők száma, 2008-ban 23 ezer alatt volt.

127. táblázat: A fogyatékosná minősítése az I. és II. fokú orvosi bizottságok vizsgálatára, fő

Megnevezés		2001*	2005	2007	2008
Igénylők száma összesen		88 318	27 624	23 234	22 821
- fogyatékosnak nem minősülők		43 536	11 940	10 250	10 144
- súlyos fogyatékosok összesen		42 397	15 309	12 681	12 428
	látási fogyatékos	10 932	4 111	3 215	3 167
	hallási fogyatékos	4 179	623	431	372
	értelmi fogyatékos	6 027	1 032	646	648
	autista	-	22	34	30
	mozgásszervi fogyatékos	21 259	9 521	8 355	8 211
- halmozottan fogyatékosok		2 385	375	303	249

Forrás: OEP Statisztikai Évkönyv, 2008

* A fogyatékosná minősítésre való jogosultság legkorábbi kezdő időpontja 2001. július 1-je volt.

Az Országos Rehabilitációs és Szociális Szakértői Intézet (ORSZI) adatai²⁰⁴ ennél még többet elárulnak a vizsgálatokról. A minősítést igénylők közül – a létszám erőteljes csökkenése mellett – növekedett a minősítést kapók aránya (48%-ról 55%-ra). A fogyatékosnak minősülő igénylők belső arányai is változtak az évek alatt. A mozgásszervi fogyatékosok aránya a legnagyobb a minősítést megkapók között. 2001-ben 50% volt, 2008-ra pedig elérte a 66%-ot. A látási fogyatékosok minősítése a második legnagyobb arány, igaz ez végig 25% körül volt. A többi kategória esetében (kivéve az autistákat) 2001-ben magasabb volt az arányuk, mint a későbbi években.

²⁰³ Az súlyos fogyatékosná minősítésének és felülvizsgálatának, valamint a fogyatékosná minősítés támogatás folyósításainak szabályairól szóló 141/2000. (VIII. 9.) Korm. rendelet 2000. szeptember 1-jén lépett hatályba.

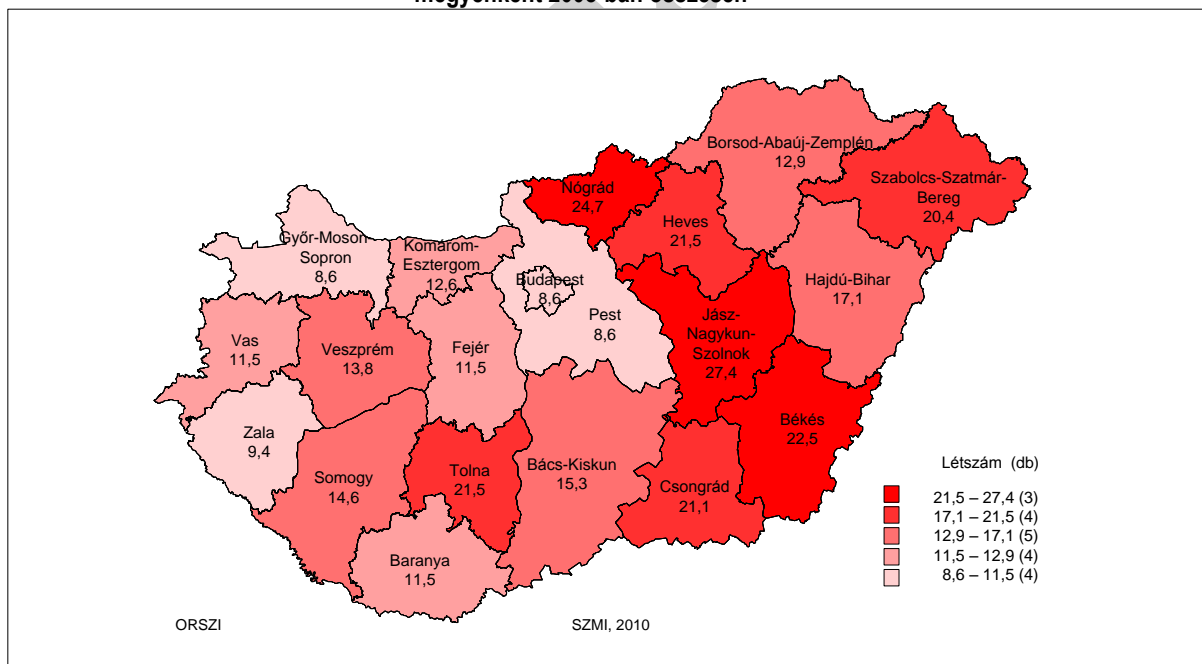
²⁰⁴ Az adatok 2005-től kezdve szerepelnek az ORSZI honlapján: Lásd: <http://www.orszi.hu/index.php?ID=134>

128. táblázat: A fogyatékosági minősítések aránya, %

Megnevezés		2001	2005	2007	2008
Igénylők összesen		100,0	100,0	100,0	100,0
fogyatékosnak nem minősülők aránya az igénylők között		49,3	43,2	44,1	44,5
súlyos fogyatékosok aránya az igénylők között		48,0	55,4	54,6	54,5
	ezen belül				
	a látási fogyatékos aránya	25,8	26,9	25,4	25,5
	a hallási fogyatékosok aránya	9,9	4,1	3,4	3,0
	az értelmi fogyatékosok aránya	14,2	6,7	5,1	5,2
	az autista személyek aránya		0,1	0,3	0,2
	a mozgásszervi fogyatékos aránya	50,1	62,2	65,9	66,1
a halmozottan fogyatékosok aránya a súlyos fogyatékosok között		5,6	2,4	2,4	2,0

Az ORSZI adatai alapján láthatjuk, hogy miként alakult a minősítések területi eloszlása. Látható, hogy Jász-Nagykun-Szolnok megye kiemelkedik a 27,4-es értékkel. Legalacsonyabb Győr-Moson-Sopron megye illetve Közép-Magyarország²⁰⁵ 8,6-os értékkel.

38. térkép: Tízezer 18 év feletti állandó lakosra jutó súlyosan és halmozottan fogyatékos minősítést kapó száma, megyénként 2008-ban összesen

Az ellátások mértéke

A vakok személyi járadéka nyugdíjszerű ellátásnak minősül, ebből adódóan mértékét általában a nyugdíjak emelésekor növelték, így évente akár többször is emelkedhetett (2001-2008 között több mint 20 ilyen jogszabály módosítás volt.) A fogyatékosági támogatás ezzel

²⁰⁵ Az ORSZI adatiban csak a régió szerepel, így Budapest és Pest megye a régió értékével szerepel.

szemben a nyugdíjminimumhoz kötött, amely évközben nem szokott változni. Mindez a nominális és a reálérték változásban is tetten érhető.

A jogosultak körének bizonyos átfedése miatt²⁰⁶ a 18 év felettieknek járó magasabb összegű családi pótlék²⁰⁷ összegét is szerepeltetjük a táblázatban, hogy látható legyen az érintettekkel kapcsolatos főbb támogatások változása. A magasabb összegű családi pótlék összege sokszor változott a vizsgált évek alatt. 2001-ben és 2002-ben minden tartósan beteg, illetve fogyatékos gyermek és nagykorú után azonos mértékű volt az ellátás összege. 2004-től a 18 év felettiek, illetve az egyedülálló szülők kaptak azonos – a 18 év alattiaknak járó ellátásnál magasabb összegű – támogatást. 2006-tól tovább differenciálódott az ellátás: a fogyatékos gyermeket nevelő egyedülálló szülő támogatása magasabb összegűvé vált, mint a nagykorú fogyatékosoké. A közoktatásban tanulók esetében a nagykorúvá válás előtti összeget kellett folyósítani ekkortól. (Cst. 8.§(4))²⁰⁸)

129. táblázat: A fogyatékosági támogatás és a vakok személyi járadékának összege a tárgyévben (január 1-jén, Ft) és reálértéke (2001=100)

Év	Fogyatékosági támogatás			Vakok személyi járadéka		18 év feletti tartósan beteg, fogyatékos személy magasabb összegű családi pótléka	
	65%-os összeg (Ft)	80%-os összeg (Ft)	Reálérték (%)	összeg (Ft)	Reálérték (%)	összeg (Ft)	Reálérték (%)
2001	11 902	14 648	100,0	8 000	100,0	10 500	100,0
2002	13 065	16 080	104,3	9 250	109,8	12 600	114,0
2003	14 170	17 440	108,0	10 570	119,8	12 600	108,8
2004	15 080	18 560	107,6	11 480	121,9	15 000	121,3
2005	16 055	19 760	110,6	12 320	126,2	15 700	122,6
2006	16 770	20 640	111,2	12 970	127,9	18 000	135,3
2007	17 440	21 464	107,1	13 660	124,7	19 100	132,9
2008	18 525	22 800	107,2	15 020	129,3	20 300	133,1

Forrás: Fot. és a nyugdíjszerű ellátások emeléséről szóló kormányrendeletek, valamint saját számítások. A fogyatékosági támogatásnál értelemszerűen ugyanakkora a két összeg reálértékváltozása.

Az évek során jelentős nominális emelkedés látható: a fogyatékosági támogatás több mint másfélszeresére nőtt a nyolc év alatt, a vakok személyi járadéka pedig közel kétszeresére, a

²⁰⁶ 2001 júliusától a Cst. 7.§ (1) bekezdés d) pontja szerint a tizennyolcadik életévét betöltött tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos személy is jogosult magasabb összegű családi pótlékra, feltéve, ha utána tizennyolcadik életévének betöltéséig magasabb összegű családi pótlékot folyósítottak. A jogosultság feltételeit a magasabb összegű családi pótlékra jogosító betegségekről és fogyatékoságokról szóló 5/2003. (II. 19.) ESzCsM rendelet szabályozza.

²⁰⁷ A magasabb összegű családi pótléknak nincsen felső korhatára, de megszűnik a jogosultság, ha rendszeres jövedelme van a jogosultnak.

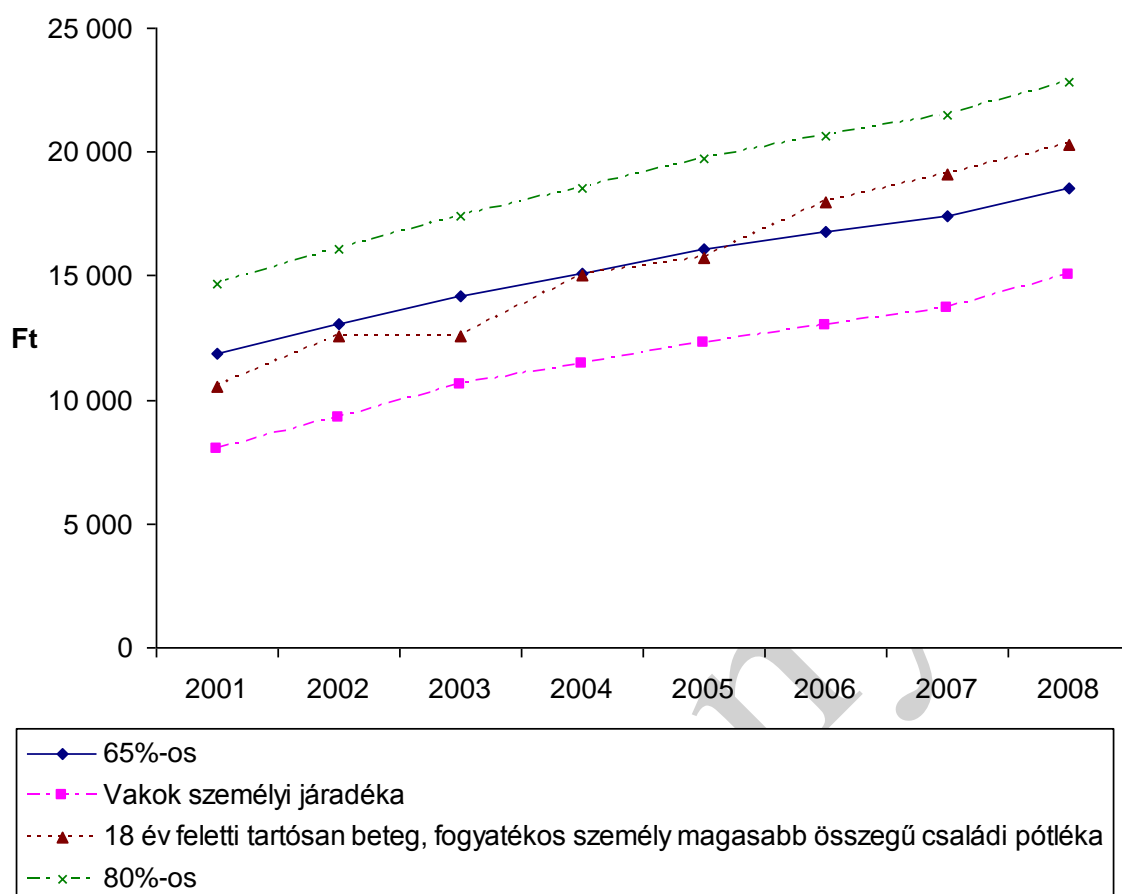
²⁰⁸ Így a módosítás révén - már amennyiben jól értelmezzük a jogszabály változásait - a 18 év feletti fogyatékos magasabb összegű ellátást kapott, ha közoktatásban tanult.

magasabb összegű családi pótlék közel duplájára. Az előbbi két ellátás közötti különbség – a 65%-os mértékkel hasonlítva – 400 forinttal csökkent.

A reálértékeket vizsgálva látható, hogy míg a fogyatékosági támogatás alig emelkedett (7%), addig a kizárólag látássérülteknek járó ellátás 29%-os reálérték-növekedést mutat, köszönhetően annak, hogy nyugdíjszerű ellátásként jóval többször emelkedett mint a többi ellátás. A legmagasabb értéknövekedés a magasabb összegű családi pótléknál látható: 33%-os.

Munkaadany

51. ábra A fogyatékos támogatás összegei 2001-2008, Ft

A fenti grafikonon a támogatások 2001 és 2008 között összegei láthatóak. A támogatásokat összehasonlítva, a fogyatékos támogatás 80%-os mértéke magasabb ellátást biztosít, mint a vakok személyi járadéka, illetve a magasabb összegű családi pótlék. 2005-től már a fogyatékos támogatás 65%-os mértéke is több, mint a magasabb összegű családi pótlék. Azonban a fogyatékos támogatás nem folyósítható együtt a magasabb összegű családi pótlékkal és a vakok személyi járadékával sem. Ez utóbbi két ellátás viszont nem zárja ki egymást. Így esetenként „érdeemes” lehetett egyeseknek a vakok személyi járadékán maradni, hiszen így akár közel kétszeres összegű juttatást is kaphattak. Ezzel együtt sokan „átjelentkeztek” az „új” támogatásra, illetve eleve arra kaptak jogosultságot, hiszen 2001-ben a járadék megállapítása megszűnt. Ezt bizonyítja, hogy míg vakok személyi járadékában 2002-ben 46 ezer fő részesült²⁰⁹, addig 2005-ben már csak 8 ezer fő.²¹⁰ (A későbbiekben bemutatott KSH-adatok a fogyatékos támogatásra vonatkoznak, vakok személyi járadékáról pontos idősoros adatokhoz nem jutottunk hozzá.)

}

²⁰⁹ <http://www.eum.hu/archivum/szocialis-karta/13-cikk>

²¹⁰ az új Országos Fogyatékosügyi Programról szóló 10/2006. (II. 16.) OGY határozat

A támogatás főbb adatai

A fogyatékosok támogatásról nincsenek megyei adatok így területi elemzést nem, csak idősoros változásokat tudunk bemutatni.

130. táblázat: Fogyatékosági támogatásban részesítettek száma a támogatás összege szerint, fő, 2005-2008

	Fogyatékosági támogatásban részesítettek száma, összesen	Az öregségi nyugdíj legkisebb összegének	
		65%-ában	80%-ában
		részesülő támogatottak száma	
2005	101 360	47 612	53 748
2006	106 620	48 933	57 687
2007	109 169	49 570	59 599
2008	110 838	49 606	61 232

Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyv 2008

A támogatásban részesültek adatait a támogatás mértéke szerinti csoportosításban ábrázoljuk. Így látható, hogy az ellátottak 45%-a a kisebb mértékű támogatásban részesül 55%-a pedig a magasabb összegűben. Ez az arány érdemben nem változott 2005 óta, amióta erről rendelkezésre áll adat.

131. táblázat: Fogyatékosági támogatásban részesítettek száma a fogyatékoság jellege és a támogatás mértéke szerint, 2008. december

Fogyatékoság jellege	Támogatásban részesítettek száma	Az öregségi nyugdíj legkisebb összegének	
		65%-ában	80%-ában
		részesülő támogatottak száma	
Látási fogyatékos	37 312	24 896	12 416
Hallási fogyatékos	7 548	7 548	–
Értelmi fogyatékos	12 283	3 782	8 501
Mozgásszervi fogyatékos	50 339	13 322	37 017
Autista	160	58	102
Halmazottan fogyatékos	3 196	–	3 196
Összesen	110 838	49 606	61 232

Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyv, 2008

A fogyatékoság jellege, illetve a támogatás mértéke szerinti bontásban látható (egy évet vizsgálva), hogy a látási fogyatékosok kétharmada az alacsonyabb támogatás-kategóriába tartozik. Az értelmi fogyatékosoknál ez éppen fordított arányt mutat. A hallássérültek kizárólag a kisebb összegű támogatásnál szerepelnek. A legnagyobb csoportot adó mozgásszervi fogyatékosok főként (1:3 arányban) a magasabb összegre jogosultak. Az autisták a legkisebb létszámú csoport (160 fő), akiknek kétharmad része a 80%-os összeget kapja. Ezt a rendkívül alacsony létszámot feltehetően az is okozza, hogy az autisták sok

esetben halmozottan fogyatékosként szerepelnek a statisztikában, akik viszont 80%-os támogatást kapnak, és az összes érintett három százalékát teszik ki.

132. táblázat: Fogyatékosági támogatásban részesülők száma és aránya nem és korcsoport szerint, 2001-2008

Év	Összesen	Ebből				Összes támogatottból					
		nő		férfi		18–29		30–61		62–	
						éves					
2001	37 938	16 737	44,1%	21 201	55,9%	3 765	9,9%	18 434	48,6%	15 739	41,5%
2002	59 782	28 332	47,4%	31 450	52,6%	5 670	9,5%	26 491	44,3%	27 621	46,2%
2003	86 924	45 662	52,5%	41 262	47,5%	6 759	7,8%	34 098	39,2%	46 067	53,0%
2004	96 695	51 282	53,0%	45 413	47,0%	7 267	7,5%	38 004	39,3%	51 424	53,2%
2005	101 360	54 140	53,4%	47 220	46,6%	7 337	7,2%	40 245	39,7%	53 778	53,1%
2006	106 620	57 150	53,6%	49 470	46,4%	7 185	6,7%	41 970	39,4%	57 465	53,9%
2007	109 169	58 676	53,7%	50 493	46,3%	6 992	6,4%	43 090	39,5%	59 087	54,1%
2008	110 838	59 838	54,0%	51 000	46,0%	6 022	5,4%	42 297	38,2%	62 519	56,4%

Forrás: KSH, Stadat

A fenti táblázatban a támogatottak kor és nem szerinti bontása látható a teljes vizsgált időszakban. Fontos változás, hogy az összlétszám közel háromszorosára nőtt a nyolc év során. A legmagasabb beáramlás 2003-ban történt, több mint 27 ezerrel nőtt az összlétszám, az emelkedés az idősebb korosztályban volt nagyobb. Ezzel összefüggésben a férfi-nő arány 2003 után megfordult, ekkortól már a nők kerültek többségbe, folyamatosan emelkedő mértékben. Hasonlóan ekkortól „idősödött” az ellátás is. A 62 éves, illetve idősebbek aránya 50% felé került, és ez az arány folyamatosan emelkedett az évek során. Ez azt mutatja, hogy feltehetően a vakok személyi járadékának megszüntetéséből adódóan emelkedett az idősebb nők létszáma 2003-ban.

Ha a minősítést kapók létszámát összevetjük a jogosultak számának évenkénti változásával, úgy a következő látható: 2007-ben 12 681 fő²¹¹ kapta meg a súlyos fogyatékos minősítést, ezzel szemben 2008-ban csak 1 669 fővel volt nagyobb a létszám az előző évinél. Ennek oka feltehetően az, hogy sokan a soron lévő felülvizsgálatok révén kapnak (újabb) minősítést.

133. táblázat: Fogyatékosági támogatásban részesülők száma korcsoport és nem szerint, valamint a korcsoportok aránya nemek szerint, december, 2003,2008

Eszközpontok irányítói nemek szerinti, decemberi, 2003/2004							
Nem	18–29		30–61		62–x		Támogatásban részesülők száma összesen
	éves						
2003							
Nő	2 868	6%	15 391	34%	27 403	60%	45 662
Férfi	3 891	9%	18 707	45%	18 664	45%	41 262
Összesen	6 759	8%	34 098	39%	46 067	53%	86 924

²¹¹ Feltételezve, hogy a bekerülés nem azonnal jelenik meg a statisztikában. Ezzel együtt 2008-ban is hasonló volt a minősítést megkapók száma (12 428 fő).

2008							
Nő	2 610	4%	19 460	33%	37 768	63%	59 838
Férfi	3 412	7%	22 837	45%	24 751	49%	51 000
Összesen	6 022	5%	42 297	38%	62 519	56%	110 838

Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyvek

A fenti táblázat 2003-ban és 2008-ban mutatja be az ellátottak nemszerinti bontását korcsoportok szerint.²¹² Az adatokból látható, hogy a nők között az idősök aránya kb. 15%-kal nagyobb, mint a férfiaknál, a többi korcsoport esetében kisebb eltérések láthatóak. A férfiak kisebb aránya az idősebbek között minden bizonnyal összefügg az egészségügyi, illetve demográfiai kérdésekkel is. Összességben az idősök, illetve a nők aránya emelkedett azzal együtt, hogy a nemek korcsoportokon belüli megoszlása szinte változatlan.

A fogyatékoság típusa szerinti bontást már korábban is vizsgáltuk, akkor a támogatás mértéke szerint. A következőkben, a mellékletben szereplő táblázatok alapján, a fogyatékoság típusa szerinti csoportokat létszámuk szerint elemezzük. Az egyik táblázatban a különböző típusú csoportok éven belüli megoszlása szerepel, a másikban pedig az adott csoporton belüli változás látható 2001-hez képest. Mindezekből a vakok személyi járadékának „beolvadása” rajzolódik ki 2002-és 2003-ban. A beáramlás következtében a látási fogyatékosok aránya 2003-ra a 40%-ot is meghaladta, azzal együtt, hogy korábbi létszámuk megnégyszereződött. Később ez a belső arány lecsökkent, ám így is magasabb volt, mint a hallássérültek (akik létszáma 70%-kal nőtt), illetve az értelmi fogyatékosok (akik létszáma több mint kétszeresére nőtt) aránya, amely egyébként kismértékű csökkenést mutat az évek során. Az autista személyek (pontosabban az e címen járó támogatottak száma) végig csekély arányt mutat, bár létszámuk az öt év alatt nyolcszorosára nőtt. A halmozottan fogyatékosok megoszlása láthatóan csökkent azzal együtt, hogy létszámuk duplájára nőtt.

Mindent egybevetve, a fogyatékosok támogatás egyre meghatározóbb ellátássá vált, hiszen nyolc év alatt majd háromszoros létszámemelkedés figyelhető meg. Emellett kiemelendő, hogy a legnagyobb emelkedés a látási fogyatékosok csoportjánál tapasztalható, amely a támogatási rendszer változásával hozható összefüggésbe. A támogatás reálértéke csekély mértékben (7%-kal) emelkedett. A támogatás alacsonyabb összegét a jogosultak 45%-a, a magasabb összegét 55 %-a kapja.

²¹² A köztes évek adatait tartalmazó táblázat a mellékletben található.

A fogyatékosági támogatás és a vakok személyi járadéka finanszírozása

A két ellátás esetében a 2002. évi zárszámadás ad némi támpontot a kiadások változásához: „A 2001–2002. évi előirányzatok kialakításánál az volt a feltételezés, hogy a vakok személyi járadékában részesülők jelentős része fogyatékosági támogatást fogja választani, tekintettel arra, hogy az számukra kedvezőbb. Mivel ez nem így történt, így a vakok személyi járadéka a tervezett 300 millió forint helyett 4 milliárd forintra teljesült. Ezzel ellentétesen alakult a fogyatékosági támogatás kiadása, amely – részben a vakok személyi járadékával összefüggésben, részben a fogyatékosági támogatásra való jogosultság kritériumai viszonylag szigorú szabályozása következtében – az eredeti előirányzathoz képest 41%-ra teljesült (22,7 milliárd forint helyett 9,3 milliárd forint lett).”

A két támogatás 2001-ben és 2002-ben még külön soron szerepelt, így az ott szereplő adatokat ellátásonként is ismertetjük, amelyeken látható az előbbi idézetben szereplő „tervezési hiba”: a fogyatékosági támogatás felültervezett volt, a másik ellátás pedig alultervezett.

134. táblázat: A fogyatékosági támogatás és a vakok személyi járadékának tervezett és felhasznált összegek

Év	Fogyatékosági támogatás (millió Ft)			Vakok személyi járadéka (millió Ft)		
	Terv	Teljesülés	Eltérés	Terv	Teljesülés	Eltérés
2001	10 954,60	2 339,6	8 615,00	2 500,00	4695	-2 195,00
2002	22 682,60	9 310,2	13 372,40	300	4042	-3 742,00

A fogyatékosági támogatás rendszerének 2003. március 1-jétől történő módosításával már ténylegesen megváltoztak a létszámok, ez visszaköszön a 2004-től látható előirányzat emelkedésében. (Az előirányzat 2003-tól közös lett, így 2001–2002-re is a kettő összegét szerepeltetjük az alábbi táblázatban.) A 2001–2002-höz képest csökkent a tervezés hibája, azonban 2005-ben és 2006-ban túlteljesült az előirányzat, fél illetve egy milliárd forinttal. A kiadások reálértéke jelentősen emelkedett 53%-kal.

135. táblázat: A fogyatékosági támogatásra és a vakok személyi járadékára tervezett és fordított összegek (millió Ft)

Év	Eredeti előirányzat	Teljesítés	Teljesítés reálértéke (2001=100)	Eltérés
2001	13 454,6	7 034,6	100,0	6 420,0
2002	22 982,6	13 352,2	94,2	9 630,4
2003	18 000,0	16 480,4	111,1	1 519,6
2004	21 260,0	20 222,8	127,7	1 037,2
2005	22 499,0	23 042,9	140,4	-543,9
2006	23 913,0	25 319,0	148,5	-1 406,0
2007	27 180,0	26 977,7	146,5	202,3
2008	30 066,0	29 961,8	153,3	104,2

A súlyosan mozgáskorlátozott személyek közlekedésével kapcsolatos támogatások

Goldmann Róbert

A mozgáskorlátozottak közlekedésével kapcsolatos támogatásokat a rendszerváltást megelőzően egy egészségügyi minisztériumi rendelet²¹³ szabályozta. Ezt 1991-től szinte évente új és új kormányrendeletek váltották fel, mígnem 1995-ben elfogadták a ma is hatályos, a súlyos mozgáskorlátozott személyek közlekedési kedvezményeiről szóló, azóta többször módosított 164/1995. (XII. 27.) Korm. Rendeletet.

1999-ben a kormány ugyan határozatban rendelkezett a közlekedési kedvezmények átfogó felülvizsgálatáról, újraszabályozásáról és a közlekedési támogatás megszüntetéséről, de ezt 2001-ben újabb határozatával visszavonta és a szerzési, átalakítási támogatások korszerűsítését tűzte ki célul. 2002-ben ezt a határozatát is hatályon kívül helyezte, és ezzel lekerült a napirendről a súlyos mozgáskorlátozott személyek közlekedési kedvezményeit szabályozó 1995. évi kormányrendelet felülvizsgálata is.²¹⁴

A rendelet azon súlyos mozgáskorlátozott személyek közlekedési nehézségeit igyekszik enyhíteni, aki mozgásszervi betegségük következtében tömegközlekedési eszközt önerőből nem képes igénybe venni, de életvitelszerűen nem ágyhoz kötöttek²¹⁵. Részükre kezdetben négy-, majd 2004-től már csak háromféle²¹⁶ kedvezmény vált elérhetővé.

- A személygépkocsi-szerzési támogatás, melyet a 3 millió forintot²¹⁷ meg nem haladó árú személygépkocsi, segédmotoros kerékpárnak minősülő, három- vagy négykerekű jármű, vagy gépi meghajtású kerekesszék vásárlásához lehet igénybe venni.
- Személygépkocsi-átalakítási támogatás, mely révén az autó alkalmassá válik a súlyos mozgáskorlátozott személy szállítására, illetve a gépkocsi olyan segédberendezéssel történő felszerelése (pl. automata sebességváltó), mely révén a mozgáskorlátozott személy vezetni képes a járművet,

²¹³ 6/1986. (VIII. 10.) EüM-rendelet egyes mozgáskorlátozott személyek személygépjárműveivel kapcsolatos kedvezményekről

²¹⁴ Jelentés a mozgáskorlátozottak támogatására előírt pénzeszközök hasznosulásának ellenőrzéséről Állami Számvevőszék, 2003. november.

²¹⁵ Az ÁSZ 2003. novemberi jelentésében többek között nehezményezte, hogy a súlyos mozgáskorlátozottság Fot. szerinti meghatározása jelentős tartalmi kérdésekben eltér a közlekedési kedvezményekről szóló kormányrendelet definíciójától. A szabályozás körüli anomáliák rendezését többször is célul tűzték ki, ám azok megoldása elmaradt.

²¹⁶ A parkolási kedvezmény 2004 júliusától kikerült ebből a jogszabályból.

²¹⁷ 2001 júliusa előtt 2 millió forintot.

- Közlekedési támogatás, a közlekedési többletköltségeinek részleges támogatásához.

A támogatás feltétele mindhárom esetben, hogy az igénylő családjában az egy főre jutó nettó jövedelme nem haladja meg az öregségi nyugdíj legkisebb összegének kettő és félszeresét. A közlekedési támogatásnál ez a jövedelemküszöb 2002-től – a fogyatékosági támogatás bevezetésével – kiegészült azzal a feltétellel is, hogy az igénylő ne részesüljön fogyatékosági támogatásban.

Közlekedési támogatást minden évben igényelhetnek az erre jogosultak, a másik két kedvezmény azonban csak hétévente vehető igénybe.

A vizsgált 8 év alatt a támogatások jogszabályban meghatározott összege nem változott. Szerzési támogatás esetén a vételár 60%, de maximum 300 ezer Ft, átalakítási támogatás esetén maximum 30 ezer Ft-ot kaphattak az igénylők²¹⁸. Közlekedési támogatásnál az évenkénti 7–28 ezer Ft közé eső összeget az életkor, tanulói jogviszonyban vagy munkaviszony léte, illetve a kiskorúak eltartása függvényében kellett meghatározni. Mivel a támogatási összegek értékállóságát nem biztosított a kompenzáció reálértéke egyre csökkent.

Mindhárom támogatás esetén a jegyző állapítja meg a kedvezményekhez való jogosultságot, de a kifizetés, csak a közlekedési támogatás esetében történik helyben. A szerzési és átalakítási támogatások esetében a szociális ágazat irányításáért felelős miniszter a költségvetési törvény függvényében határozza meg a Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetségével egyetértésben azt az éves keretszámot, ahányan ténylegesen ilyen segítséget kaphatnak. A keretszámok függvényében az odaítéléséről, a szociális és gyámhivatalok egy általuk felkért bizottság javaslata alapján döntenek.

2001–2008 között, mindhárom kedvezményi forma esetében, jelentősen szűkült a jogosult személyek köre. Legnagyobb számban, közel 100 ezer fővel a közlekedési támogatásban részesülők száma esett vissza, úgy hogy eközben a 62. életévet betöltött támogatottak aránya fokozatosan csökkent 56,5-ről 51%-ra.

---

²¹⁸ A 2003 novemberi ÁSZ-jelentés szerint a 2002-ben beváltott utalványokkal belföldi forgalomban összesen 5404 személygépkocsit vásároltak, amelyek átlagos beszerzési ára 1 182 E Ft, az igénybe vett támogatás mértéke az átlagos beszerzési ár 25,2%-a volt.

136. táblázat: A súlyosan mozgáskorlátozott személyek közlekedési támogatásának főbb adatai 2001-2008 között

Év	Közlekedési támogatásban részesített személyek száma összesen	ebből 1–62 éves kor közötti (%)	ebből 62. életévét betöltött (%)
2001	275 343	43,5	56,5
2002	272 242	43,2	56,8
2003	258 575	42,9	57,1
2004	252 515	44,1	55,9
2005	244 377	45,0	55,0
2006	227 210	46,0	54,0
2007	201 860	46,4	53,6
2008	176 638	49,0	51,0

SZMI

A mozgáskorlátozottak számáról és kormegoszlásáról csak a 2001-es népszámlálásból állnak rendelkezésünkre adatok. Az akkor adatfelvétel szerint 209 931 mozgássérült személy élt az országban a 60 év felettiek aránya 54% volt. Ha ehhez hozzávesszük a közlekedési támogatásra még „esélyes” alsó, felső végtag hiányosokat és egyéb testi fogyatékosokat együttes számuk 251 560 fő még mindig alacsonyabb, mint közlekedési támogatásban 2001-ben részesítettek száma. Figyelembe véve azt is, hogy a feltételezhetően támogatható kört tovább kell szűkíteni a jövedelmi korlátoknak megfelelőkre, vélelmezhető hogy 2001-ben sok nem igazán rászoruló is támogatást kaphatott.

137. táblázat: A súlyosan mozgáskorlátozott személyek közlekedésével kapcsolatos támogatások főbb adatai 2001–2008 között*

év	Kiosztható szerzési utalványok száma	Gépkocsi szerzéséhez adható támogatásra jogosult személyek		Kiosztható átalakítási utalványok száma	Átalakítási támogatásra jogosult személyek	
		száma	a kiosztható utalványok %-ban		száma	a kiosztható utalványok %-ban
2001	5300	25495	20,8	500	685	73,0
2002	5300	27353	19,4	500	643	77,8
2003	5300	27943	19,0	500	517	96,7
2004	5000	25828	19,4	500	463	108,0
2005	5315	25482	20,9	350	346	101,2
2006	6100	23958	25,5	350	317	110,4
2007	5850	19186	30,5	300	235	127,7
2008	5950	15234	39,1	165	200	82,5

SZMI

*A jegyzői határozatokra épülő adatgyűjtés nem teljes körű. A szerzési és átalakítási támogatásra jogosultak száma nem tartalmazza azokat, akik jogosultságát első fokon nem a jegyzők, hanem – a szabályozásnak megfelelően – a közigazgatási hivatalok állapítják meg. A KSH-nak nem jelentik azokat az igénylőket sem, akiknek jogosultságát 1994. január 1. előtt állapították meg, mert rájuk a határozatok éves megújításának kötelezettsége nem vonatkozik.²¹⁹

Legnagyobb arányú visszaesés az átalakítási támogatás esetében volt megfigyelhető. Itt kevesebb mint harmadára esett vissza a jogosultak száma. Ez a nagymértékű visszaesés egyrészt nyilván összefügg azzal, hogy az évről évre változatlan átalakítási összeg (30 ezer Ft) már 2001-ben is már csak igen csekély mértékben fedezte a tényleges költségeket, így az idő előrehaladtával egyre kevésbé vált „vonzó” támogatássá, tényleges segítséggé. Másrészt a visszaesése a személygépkocsik műszaki felszereltségének jelentős változásával is összhangban lehet. Ezt a visszaesést jól követte a kiosztható utalványok számának csökkenése is, így átmeneti „többlet” után 2008-ban ismét kevesebb kiosztható utalvány állt rendelkezésre, mint ahány jogosult igénylő volt.

²¹⁹ Jelentés a mozgáskorlátozottak támogatására előírt pénzeszközök hasznosulásának ellenőrzéséről
Állami Számvevőszék 2003. november

Ha nem is ilyen mértékben, de jelentősen csökkent a gépkocsi szerzéséhez adható támogatásra jogosult személyek köre is. Mivel itt az évről évre kiadható utalványok számát jelentősen (2001–2005 között ötszörösen) meghaladja a jogosultak száma, így a „visszaesés mögött a „várólista” folyamatos bővülése, a tényleges támogatáshoz való hozzájutás esélyének csökkenése vélelmezhető. Ennek a visszább fogott érdeklődésnek köszönhetően 2008-ban, a jogosult igénylőknek már a közel 40%-a kaphatott utalványt. Másrészt az évről évre változatlan 300 ezer forintos támogatás a személygépkocsik árának egyre kevesebb hányadát tudta már fedezni, így a saját erő mértéke is nagyobbá vált, amit egyre kevesebben tudnak vállalni a jogosulti körből.

A három támogatási forma közül, egyedül a jegyzők által folyósított közlekedési támogatásra kifizetett összegekről áll rendelkezésre az OSAP keretén belül gyűjtött adat. A jogosultak számának jelentős csökkenése és a támogatási összegek változatlansága miatt a 8 év alatt az évenként kifizetett összeg csaknem egy milliárd Ft-tal lett kevesebb.

138. táblázat: A közlekedési támogatásban részesítettek számára kifizetett támogatás adatai 2001-2008 között

Év	Közlekedési támogatásban részesítetteknek kifizetett összeg	egy támogatottra jutó éves összeg	Reálérték, %
2001	2 651 389	9 629	100,0
2002	2 400 432	8 817	87,0
2003	2 319 041	8 969	84,5
2004	2 292 959	9 080	80,1
2005	2 253 233	9 220	78,5
2006	2 109 275	9 283	76,1
2007	1 876 933	9 298	70,5
2008	1 681 660	9 520	68,1

Forrás: OSAP-TEIR-SZMI, saját számítás

A kormányrendeletben szabályozott támogatás mértékét meghatározó életkortól, aktivitástól és családfenntartói szereptől függő kategóriák és maguk a kategóriánkénti támogatási összegek a 8 év alatt nem változtak. Így az egy támogatottra jutó kifizetett összegek változása mögött az eltérő támogatási összegre jogosult csoportok arányaiban történő kismértékű változások állnak. A 2002–2008 közötti csekély mértékű emelkedése mögött a magasabb

összegre jogosultak (1–62 közötti aktívak) arányának növekedése állhat. Ez a csekély mértékű emelkedés nem tudta ellensúlyozni a 8 év alatti infláció mértékét, így az egy támogatottnak kifizetett éves összeg reálértéken csaknem 2/3-ára esett vissza.

A közlekedési támogatás viszonylag jól célzott szociális segély jellegére utal, hogy az ezer főre vetített kedvezményezett arány fordítottnak arányos a kistérség fejlettségével. Míg a legfejlettebb kistérségekben 6, a legfejletlenebbekben 44 támogatott jut ezer állandó lakosra. Ez több mint hétszeres különbség. A 2001-ben a különbségek arányaiban még jóval kisebb csupán 3,5-szeres volt.

139. táblázat: A közlekedési támogatásban részesítettek 1000 állandó lakosra jutó száma a kistérségfejlettség szempontjából

Kistérségfejlettségi kategória	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
legfejletlenebb	52,4	54,4	54,4	54,4	54,7	53,5	49,5	44,9
fejletlen	39,0	39,9	39,6	39,7	38,9	37,1	34,4	30,7
átlagos	37,7	38,6	37,3	37,0	36,3	34,6	31,4	27,8
fejlett	28,4	28,2	26,4	25,9	25,1	23,2	20,2	17,5
legfejlettebb	15,2	13,9	12,4	11,5	10,5	9,0	7,4	6,1
ország összesen	26,9	26,7	25,5	24,9	24,0	22,4	19,8	17,4

Forrás: OSAP-TEIR-SZMI, saját számítás

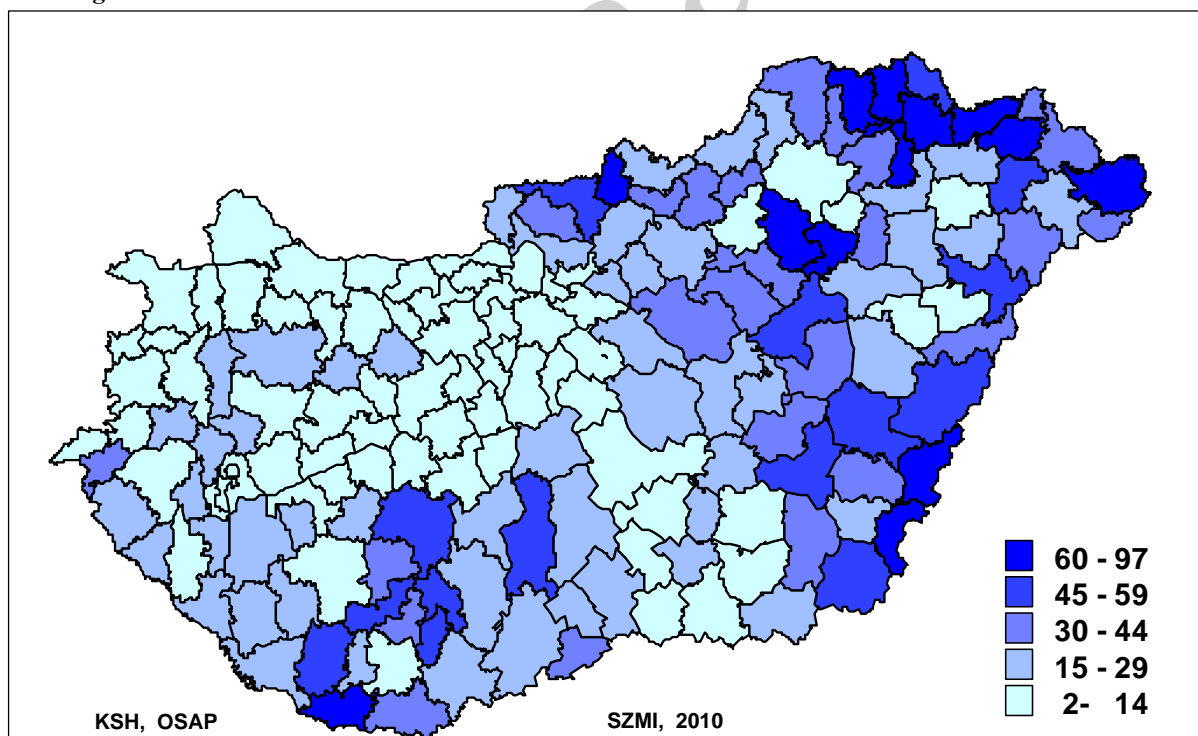
Ahogy a kistérségfejlettség, úgy a településnagyság is szoros összefüggést mutat a támogatottak arányával. A vizsgált időszak minden egyes évében a településnagyság csökkenésével fokozatosan nőtt a kedvezményezettek aránya. A legalsó és legfelső kategória közötti különbségek itt azonban jóval nagyobbak voltak és még annál is nagyobbak lettek. 2001-es öt és félszeres különbség 16,5-szeresre nőtt.

140. táblázat: A közlekedési támogatásban részesítettek 1000 állandó lakosra jutó száma a település nagyság szempontjából (2008)

településtípus	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
0–499	55,0	55,1	55,4	55,1	54,8	52,3	48,2	42,9
500–999	50,4	52,4	50,8	50,3	49,4	47,6	43,1	38,7
1000–1999	44,5	45,7	44,9	44,6	43,9	41,9	38,4	33,9
2000–4999	37,0	36,8	34,9	34,7	34,2	32,3	28,9	25,6
5000–99999	32,6	33,8	32,1	32,1	31,7	29,7	26,6	23,4
10000–19999	24,8	24,6	23,9	22,9	22,0	20,6	18,4	15,8
20000–49000	22,0	21,3	20,2	19,7	18,1	16,7	14,6	12,7
50000–99999	16,2	15,0	13,6	12,4	11,0	9,5	7,8	6,7
100000–	15,5	14,6	13,3	12,3	11,5	10,2	8,0	6,9
Budapest	10,6	8,8	7,2	6,5	5,8	4,4	3,4	2,6
Ország összesen	26,9	26,7	25,5	24,9	24,0	22,4	19,8	17,4

Forrás: OSAP-TEIR-SZMI, saját számítás

39. térkép 2008-ban közlekedési támogatásban részesítettek 1000 állandó lakosra jutó száma, kistérségenként

A közlekedési támogatásban részesülők területi megoszlása nagymértékben megegyezik a korábban vizsgált normatív segélyeknél tapasztalt képpel. A térképről jól látszik, hogy a támogatottak állandó népességhez viszonyított aránya az ország ÉK-i, Dk-i határ menti

valamint a DNY-i kevésbé fejlett kistérségeiben szinte egybefüggő homogén területet alkotva mennyivel magasabb, mint a fejlettebb Közép-Magyarországi valamint Közép- és Nyugat Dunántúli régiók területén.

A mozgáskorlátozottak közlekedési támogatásának és a mozgáskorlátozottak szerzési és átalakítási támogatásának finanszírozása

A mozgáskorlátozottakat közlekedéséhez kapcsolódó előirányzatok is az egyes pénzbeli támogatások alcímhez tartozik a szociális tárca fejezetében, hasonlóan a gyermektartásdíj megelőlegezéséhez és az otthonteremtési támogatáshoz.

A közlekedéssel kapcsolatos három ellátás 2004-ig egy soron szerepelt a költségvetésben. Ebben az időszakban ez az előirányzat felülről nyitott volt, tehát a teljesülések külön szabályozott módosítás nélkül is eltérhetnek az előirányzattól. Látható, hogy ezt ki is használták 2002 és 2005 között, amikor is az akkor még egységes előirányzat másfélmilliárd forint körüli összegekben teljesült túl. Az ÁSZ szerint a 2002-es túllépést alapvetően a nem jól tervezett közlekedési támogatás okozta.

2005-től két külön előirányzatra bontották a sort: a mozgáskorlátozottak közlekedési támogatása, illetve ebből kiválva a mozgáskorlátozottak szerzési és átalakítási támogatása címet viselő előirányzatra, amely már nem volt túlléphető.

A támogatások szabályozásából adódóan keletkezhetnek maradványok illetve kötelezettséggel terhelt maradványok is. Ezek miatt azon években is, amikor látszólag pontosan teljesültek a tervszámok, lehettek nagyobb összegű maradványok is akár. Például a közlekedési támogatás esetében 2005-ben úgy tűnik, hogy túlteljesülés történt: az előirányzat 2300 millió forint volt, a kiadás: 2213,6 millió forint, viszont a költségvetés 3570 millió forintot adott a támogatáshoz. A tárca indoklása szerint a nagymértékű maradvány (1356,4 millió forint) keletkezésének oka, hogy a második félévre lekért pótelőirányzat a felhasználás oldaláról nem volt megalapozott.

A nullszaldósnak tűnő költségvetésben is keletkeznek maradványok, például: 2008-ban a mozgáskorlátozottak közlekedési támogatásánál 313,1 millió forint maradt, amit a tárca elvonásra felajánlott. A másik előirányzaton pedig 860 millió forint kötelezettséggel terhelt, és csupán 16,7 millió forint elvonható maradvány keletkezett. Mindezen „elszámolási ügyek” miatt a teljesítések adatai nehezen értelmezhetőek.

141. táblázat: A mozgáskorlátozottak közlekedési támogatásainak tervezett és felhasznált összegei I.

Mozgáskorlátozottak közlekedési támogatása				Mozgáskorlátozottak szerzési és átalakítási támogatása			
Év	Eredeti előirányzat	Teljesítés	Eltérés	Év	Eredeti előirányzat	Teljesítés	Eltérés
2001	4 000,0	4 000,0	0,0	2001			0,0
2002	2 600,0	3 900,0	-1 300,0	2002			0,0
2003	2 600,0	4 270,0	-1 670,0	2003			0,0
2004	2 600,0	4 000,0	-1 400,0	2004			0,0
2005	2 300,0	3 570,0	-1 270,0	2005	1 815,0	1 633,5	181,5
2006	1 955,5	2 355,5	-400,0	2006	1 815,0	1 790,4	24,6
2007	2 797,5	2 797,5	0,0	2007	1 815,0	1 792,4	22,6
2008	1 982,5	1 982,5	0,0	2008	1 815,0	1 790,5	24,5

Amennyiben egyben kezeljük a nyolc évre vonatkozóan a két előirányzat teljesülését, akkor látható, hogy az mind nominálisan, mind reálértékében csökkent. A reálérték egyedül 2005-ben haladta meg a 2001. évi szintet (amikor szétbontották a sort). 2008-ra a két ellátás kiadásainak reálértéke a 2001. évi szint 65%-ára süllyedt.

142. táblázat: A mozgáskorlátozottak közlekedési támogatásainak tervezett és felhasznált összegei II.

Év	Eredeti előirányzat	Teljesítés	Teljesítés reálértéke (2001=100)	Eltérés
2001	4 000,00	4 000,00	100,0	0,0
2002	2 600,00	3 900,00	92,6	-1 300,0
2003	2 600,00	4 270,00	96,8	-1 670,0
2004	2 600,00	4 000,00	84,9	-1 400,0
2005	4 115,00	5 203,50	106,6	-1 088,5
2006	3 770,50	4 145,90	81,8	-375,4
2007	4 612,50	4 589,90	83,8	22,6
2008	3 797,50	3 773,00	64,9	24,5

Az ÁSZ anyagából²²⁰ kiderül, hogy az előirányzat – a három jogcímen fizetett közlekedési támogatáson kívül – a jogszabály értelmében a jogorvoslati eljárás során szükségessé váló orvos-szakértői felülvizsgálat díjára, a háziorvosok szakvéleményezési tevékenységért járó átalánydíjra, továbbá a szerzési és átalakítási támogatás minisztériumi ügyvitelének ellátásával megbízott Moneta Kft. lebonyolítási díjára is szolgál. A fő jogcímenen kívüli tevékenységek finanszírozására az összes források 2%-át fordították (ÁSZ, 2003).

²²⁰ ÁSZ: Jelentés a mozgáskorlátozottak támogatására előirányzott pénzeszközök hasznosulásának ellenőrzéséről, 2003. november (0344)

A támogatások felhasználása és kihasználása is problémás. A szerzési és átalakítási támogatás forrásigényét az adott időszakra tervezett keretszám alapján állapítják meg. Ez a keretszám azonban messze elmarad a jogosultak számától, így eleve csak szűkebb hozzáférés biztosított. A közlekedési támogatás esetében a települési önkormányzatok jegyzői közvetlenül kifizetik a jogosultaknak a támogatást, amelyet a szaktárca visszatéríti. „Ez az eljárási rend biztosítja a jogosultak teljes körének kielégítését, egyben – miután pontosan nem tervezhető – indokolja az előirányzat nyitottságát.”²²¹

Annak ellenére, hogy módosítás nélkül túlléphető az előirányzat mégis a rendelkezésre álló keret (amennyit ténylegesen igényelhetnek a jogosultak) egyfajta belső korlátként működik. Emiatt a szerzési támogatásra várakozók száma 2000–2002 között több mint hármezer fővel emelkedett. További problémát jelent, hogy a megkapott utalványok egy részét a jogosultak nem használták fel. (Az utalványok három hónapig érvényesek, utána kérésre újabb három hónapra meghosszabbítható az érvényességük, ezért is keletkeznek áthúzódó kiadások, kötelezettséggel terhelt maradványok.). Az ÁSZ kiemeli, hogy a fel nem használt utalványok száma 2000-től rendre ezer felett volt, megmaradásuk okairól elemzés nem készült.

A Számvevőszék úgy ítélte meg, hogy a súlyos mozgáskorlátozottak közlekedési támogatásainak rendszere átalakításra szorul, normális működése a támogatási célok, az erre épülő jogosultsági kritériumok és a költségvetésben biztosított források összhangjának megteremtését igényli. Az átalakítás várat magára, azzal együtt, hogy az új Országos Fogyatékosügyi Programról szóló 10/2006. (II. 16.) OGY-határozat is megemlíti, hogy szükséges a közlekedési támogatások továbbfejlesztése.

---

²²¹ ÁSZ, 2003b 24.o

Felhasznált szakirodalom:

Alfio Cerami (2008): Változó Közép-Európa: a jólét és a szociális segélyezés kialakuló modelljei, Esély 2009 (1) 28-50. o.

Állami Számvevőszék (2002a): Jelentés a foglalkoztatást elősegítő támogatások felhasználásának ellenőrzéséről, 2002. július

Állami Számvevőszék (2002b): Jelentés a kötött felhasználású önkormányzati támogatások igénylésének és felhasználásának ellenőrzéséről, 2002. szeptember

Állami Számvevőszék (2003): Jelentés a kötött felhasználású önkormányzati támogatások igénylésének és felhasználásának ellenőrzéséről, 2003. szeptember

Állami Számvevőszék (2003b): Jelentés a mozgáskorlátozottak támogatására előirányzott pénzeszközök hasznosulásának ellenőrzéséről, 2003. november (0344)

Állami Számvevőszék éves jelentései 2001-2008 között a költségvetés végrehajtásáról

Állami Számvevőszék (2009): Jelentés a közgyógyellátási rendszer működésének ellenőrzéséről (2009. február)

Bálint Mónika – Köllő János (2008): A gyermeknevelési támogatások munkaerő-piaci hatásai, Esély 2008/1.

Benedek Dóra – Scharle Ágota (2006): A „100 lépés” családtámogatást érintő elemeinek hatása a gyermekes családok jövedelmére, Társadalmi Riport 2006, 250-266.o.

Benedek Dóra, Firle Réka, Scharle Ágota (2006): A jóléti újraelosztás mértéke és hatékonysága, PM Füzetek 17., 2006. július

Bódis Lajos – Galasi Péter – John Micklewright – Nagy Gyula (2005): Munkanélküli-ellátás és hatásvizsgálatai Magyarországon, MTA Közgazdaságtudományi Intézet Budapest, 2005
<http://mek.niif.hu/03600/03668/03668.pdf>

Bódis Lajos–Nagy Gyula: Empirikus vizsgálatok a munkanélküli-ellátások magatartási előírásainak ellenőrzéséről. In: Kormányzás, Közpénzügyek, Szabályozás, III. évfolyam (2008) 1. szám

Cseres-Gergely Zsombor, Reszkető Petra, Scharle Ágota és Váradi Balázs: Balta helyett metszőollót! Lépések egy fenntartható jóléti rendszer felé Budapest Szakpolitikai Elemző Intézet. 2009. április 28.

Csoba Judit (2010): A közfoglalkoztatás régi-új rendszere. Útközben az „Út a munkához” programban Esély 2010/1

Darvas Ágnes – Mózer Péter (2004): Kit támogassunk? Esély 2004/6.

Dögei Ilona – Mód Péter (2007): Közfoglalkoztatás a települési szociálpolitikákban – A közcélú munka gyakorlata az adatok tükrében (2001–2006), Kapocs különszám, 2007

Draho Zs. (2007): A szociális ágazat ellátásainak elemzése, a hozzáférési szempontok figyelembevételével, kézirat, Miniszterelnöki Hivatal, 2007. szeptember.

Erdős Zsuzsanna (2010): Gyermekszegénységet, családokat érintő jogszabályváltozások 2005 és 2009 között In Gyerekesélyek Magyarországon, a „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottságának 2009. évi jelentése

Fazekas, K. (2002): A tartós munkanélküliek rendszeres szociális segélyezése és önkormányzati közfoglalkoztatása Magyarországon, 2000-2001, BWP 2002/6

Ferge Zsuzsa (2001): A költségvetés szíve, Beszélő, 2001, február

Ferge Zsuzsa (2008): Miért szokatlanul nagyok a Magyarországi egyenlőtlenségek?, Esély 2008 (2) 3-14.o.

Firle Réka - Szabó Péter András: A rendszeres szociális segély célzottsága és munkakínálati hatása. Közpénzügyi Füzetek 18. 2007. április

A foglalkoztatáspolitikai eszközök működése 2006-ban. Foglalkoztatási és Szociális Hivatal. 2007.

A foglalkoztatáspolitikai eszközök működése 2008-ban. Foglalkoztatási és Szociális Hivatal. 2009.

Frey Mária: A munkanélküli ellátások jogosultsági szabályai és mértékei a fejlett országokban: Munkaerőpiaci Tükör 2001. Szerk. Fazekas Károly. MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont, OFA, Budapest, 2001

Gábos András – Szivós Péter (2008): Lent és még lejjebb: jövedelmi szegénység, TÁRKI 2008, Köz, teher, elosztás

Gábos András (2000): „Családok helyzete és családtámogatások a kilencvenes években” in: Társadalmi riport 2000

Gábos András (2005): A magyar családtámogatási rendszer termékenységi hatásai Phd disszertáció, 2005

Gábos András (2008): Családtámogatási rendszer és a családok helyzete, Társadalmi Riport 2008 (Szerk: Kolosi Tamás, Tóth István György)

Galasi, P. – Nagy, Gy. (2003): A munkanélküli ellátás változásainak hatása a munkanélküliek segélyezésére és elhelyezkedésére, Közgazdasági Szemle, L. évf. 608-634. o.

Gáspár Katalin és Kiss Áron: A pénzbeli jóléti támogatások célzottsága. Közpénzügyi Füzetek 24. 2009. október

Gyulavári Tamás – Krémer Balázs (2006): Miért áttekinthetetlen a pénzbeli szociális ellátások reendszere? Esély 2006 (2) 29-48. o.

Hablicsek László (2009): A Néesség szerkezet és jövője, Demográfiai Portré 2009 – Jelentés a magyar népesség helyzetéről, KSH Népesedéstudományi Kutatóintézet, Budapest, 2009

Havasi Éva (2010): A hazai gyermekszegénység időbeli változása In Gyerekesélyek Magyarországon, a „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottságának 2009. évi jelentése

Havasi Éva (2005): A transzferjövedelmek szerepe a szegénység csökkentésében, Esély 2005 (4) 66-88.o.

Herczog Mária (2003): Az iskoláztatási támogatás tapasztalatairól <http://szochalo.hu/hireink/article/100907/1253/>, 2003. május 23. 15:00

Ignits Györgyi – Kapitány Balázs (2006): A családtámogatások alakulása: célok és eszközök, Demográfia, 2006. 49. évf. 4. szám 383–401.

Információs Évkönyv 2002-2005, NCSSZI

Köllő János: A munkanélküli ellátások közgazdasági alapjai. Munkaerőpiaci Tükör 2001. Szerk. Fazekas Károly. MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont, OFA, Budapest, 2001

König Éva (1998): Mire elegendő a szociális normatíva? Esély 1998/6

König, É. (2004): A segélyezés Bermuda-háromszöge, Esély, 2004 (1), 49-64. o.

KSH 2007 – Statisztikai tükör, 2007/17. Fogyatékkal élők.

KSH (2002): A gyermekes családok támogatásának egyes formái 1990-2000, KSH, Budapest, 2002

KSH (2002): A gyermekes családok támogatásának egyes formái 1990-2000, KSH, Budapest, 2002

Köz, teher, elosztás, TÁRKI Monitor Jelentések 2008

Ladányi János: A felelőtlenek felelőssége. Népszabadság 2010. március 22.

Micklewright, J. – Nagy, Gy. (1998): Segélyezés, életszínvonal és ösztönzés a munkanélküli-járadék kimerítése után, Közgazdasági Szemle, XLV. évf., 401-423. o.

Mózer Péter (2004): Családi adókedvezmény – kézirat készült a SZOLDI Projekt megbízásából, 2004, március

http://www.allamreform.hu/letoltheto/szocialis_ugyek/hazai/Mozer_Peter_Csaladi_adokedvezmeny.pdf

Mózer, R. – Darvas, Á. (2004): Kit támogassunk, Esély, 2004 (6)

Nagy Gyula: A munkanélküli ellátások jogosultsági feltételei és mértékei. Munkaerőpiaci Tükör 2001. Szerk. Fazekas Károly. MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont, OFA, Budapest, 2001

Országos Egészségbiztosítási Pénztár (2009): Statisztikai Évkönyv 2008

Országos Egészségbiztosítási Pénztár VIREP (2006): VIRTuális Elektronikus Pénztárca projekt próbaüzem értékelés 2005. december 2. – 2006. február 3.

http://www.oep.hu/pls/portal/docs/PAGE/SZAKMA/OEPHUSZAK_EUSZOLG/GYOGYSZER/VIREP%20-%20ARCHIVUM/PROBAUZEM_ERTEKELO_I_VEGLEGES.PDF

Önkormányzati szociális segélyezés. In: Jóléti ellátások, szakképzés és munkakínálat.

Szerkesztette: Nagy Gyula. MTA Közgazdaságtudományi Intézet Budapest, 2008

<http://www.econ.core.hu/kiadvany/ktikonyvek.html>

Rácz Andrea-Szombathelyi Szilvia (2004): A magyar gyermekvédelmi rendszer, Kapocs 2004 (3), 34-43. o.

Semjén, A. (1996): A pénzbeli jóléti támogatások ösztönzési hatásai, Közgazdasági Szemle, XLIII. évf., 841-862. o.

Scharle Ágota (2008): A jóléti rendszer: mennyit mire és hogyan költünk?, Demos, 2008

Simon Béla (1999): Önkormányzati segélyezés a települések gazdasági és szociális helyzete tükrében, Társadalomstatistikai füzetek 22 (1999).11-26. o.

Szalai Júlia: A szociális segélyezés "hasznáról" = INFO-Társtudalom 15. 2001. 54. (49-58.)

Szociális Statisztikai évkönyvek 2001-2008, KSH

Szociális védőháló a régiókban. Központi Statisztikai Hivatal, Miskolc, 2008. augusztus

Tóth Zoltán: Önkormányzati segélyezés. Készült a SZOLID Projekt megbízásából.

Török Péter (2003): Az alapvető szociális és gyermeknevelési támogatások, ellátások és szolgáltatások ismertsége, Kapocs 2003 (1) 48-51. o.

Virág Tünde (2009): Szegények a kistelepülések fogságában – a szociálpolitika mindennapi gyakorlata egy hátrányos helyzetű térség településein, Esély 2009 (4) 38-54.o.

Zolnay János (2006): Kényszerek és választások Oktatáspolitikai és etnikai szegregáció Miskolc és Nyíregyháza általános iskoláiban, in Esély 2006/4

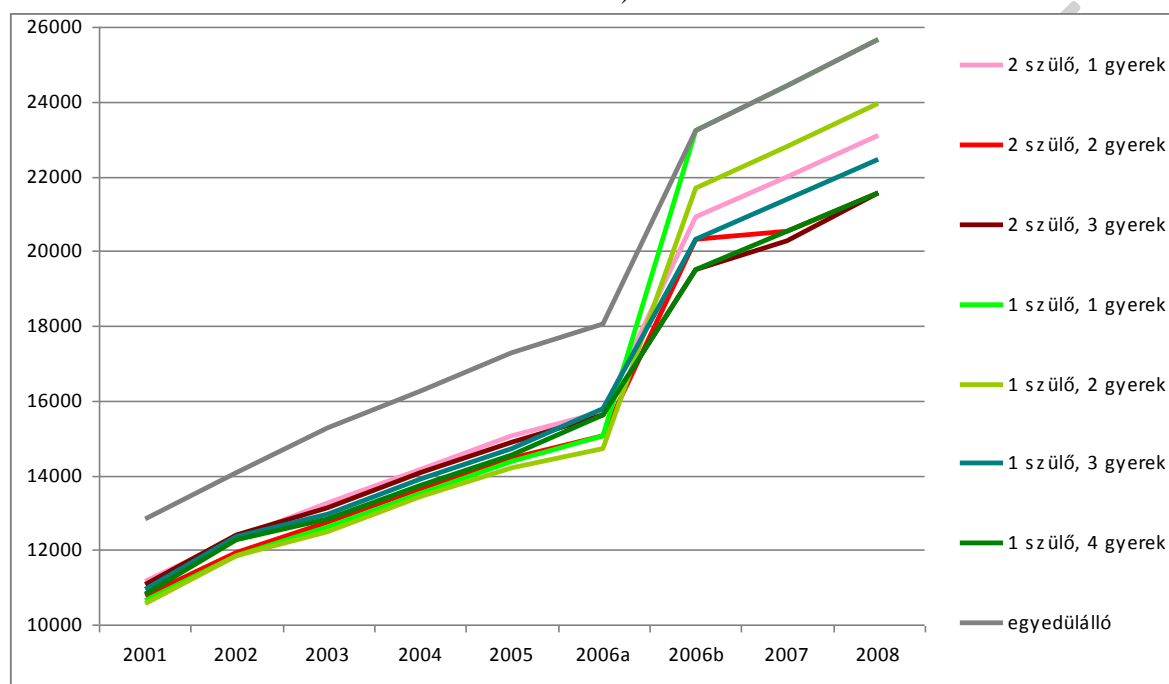
Melléklet

Munkaadany

A rendszeres szociális segély és más támogatások összege fiktív példákon

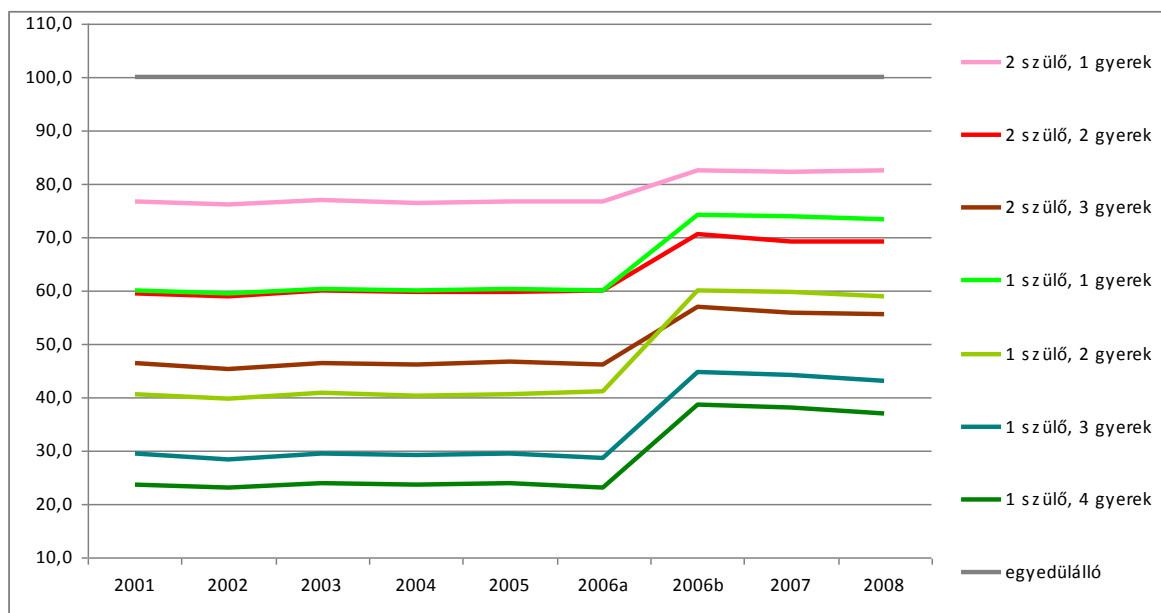
A szemléltetés érdekében hét mutatjuk be a 2006. évi átalakítás (és a 2008 évi korrekció) hatásait. A kiválasztott példacsaládok közül három kétszülős (ahol mindkét szülő állástalan), egy-, két- és háromgyerekes család, a következő négy példában egyedülálló szülő nevel egy, két, három és négy gyermeket. Végül egy egyedülálló, gyermektelen kérelmezőt veszünk, hiszen legnagyobb számban ilyen családszerkezetű személyeket támogatunk ezzel a segéllyel (lásd 8. tábla).

52. ábra: A családok/fogyasztási egységek összes bevételeinek egy főre eső összege, (2001-2008)

Forrás: SZMI, SZECS

53. ábra: A családok/fogyasztási egységek összes bevételeiből a rendszeres szociális segély aránya (%), (2001-2008)

Forrás: SZMI, SZECS

143. táblázat: A kiválasztott család-típusokok jövedelmei támogatásonként, 2001-2008 (Ft)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006a	2006b	2007	2008
2 szülő, 1 gyerek									
gyes/gyet									
családi pótlék	3800	4600	4600	4900	5100	11000	11000	11700	12200
gyermekjóléti támogatások	4000	4200	4600	5104	5434				
A rendszeres szoc. segély jövedelemhatára	38451	42210	45780	48720	51870	54180	62694	65926	69255
A rendszeres szoc. segély összege	25634	28140	30520	32480	34580	36120	51694	54226	57055
A család összes jövedelme	33434	36940	39720	42484	45114	47120	62694	65926	69255
2 szülő, 2 gyerek									
gyes/gyet									
családi pótlék	9400	11200	11200	11800	12400	24000	24000	25400	26600
gyermekjóléti támogatások	8000	8400	9200	10208	10868				
A rendszeres szoc. segély jövedelemhatára	51268	56280	61040	64960	69160	72240	81270	85460	89775
A rendszeres szoc. segély összege	25634	28140	30520	32480	34580	36120	57270	56657	59685
A család összes jövedelme	43034	47740	50920	54488	57848	60120	81270	82057	86285
2 szülő, 3 gyerek, gyes-gyet igénybe vételével									
gyes/gyet	16845	18492	19947	21228	22601	23607	23607	24824	25793
családi pótlék	17700	21300	21300	22500	23400	42000	42000	44700	48000
gyermekjóléti támogatások	12000	12600	13800	15312	16302				
A rendszeres szoc. segély jövedelemhatára	64085	70350	76300	81200	86450	90300	97524	102551	107730
A rendszeres szoc. segély összege	12817	14070	15260	16240	17290	18060	31917	33027	33937
A család összes jövedelme	59362	66462	70307	75280	79593	83667	97524	102551	107730
2 szülő, 3 gyerek									
gyes/gyet									
családi pótlék	17700	21300	21300	22500	23400	42000	42000	44700	48000
gyermekjóléti támogatások	12000	12600	13800	15312	16302				
A rendszeres szoc. segély jövedelemhatára	64085	70350	76300	81200	86450	90300	97524	102551	107730
A rendszeres szoc. segély összege	25634	28140	30520	32480	34580	36120	55524	56657	59685
A család összes jövedelme	55334	62040	65620	70292	74282	78120	97524	101357	107685
1 szülő, 1 gyerek									
gyes/gyet									
családi pótlék	4500	5400	5400	5700	6000	12000	12000	12700	13700
gyermekjóléti támogatások	4000	4200	4600	5104	5434				

A rendszeres szoc. segély jövedelemhatára	25634	28140	30520	32480	34580	36120	46440	48834	51300
A rendszeres szoc. segély összege	12817	14070	15260	16240	17290	18060	34440	36134	37600
A család összes jövedelme	21317	23670	25260	27044	28724	30060	46440	48834	51300
1 szülő, 2 gyerek									
gyes/gyet									
családi pótlék	10800	13000	13000	13800	14400	26000	26000	27600	29600
gyermekjóléti támogatások	8000	8400	9200	10208	10868				
A rendszeres szoc. segély jövedelemhatára	38451	42210	45780	48720	51870	54180	65016	68368	71820
A rendszeres szoc. segély összege	12817	14070	15260	16240	17290	18060	39016	40768	42220
A család összes jövedelme	31617	35470	37460	40248	42558	44060	65016	68368	71820
1 szülő, 3 gyerek, gyes-gyet igénybe vételével									
gyes/gyet	16845	18492	19947	21228	22601	23607	23607	24824	25793
családi pótlék	18900	22800	22800	24000	25200	45000	45000	47700	51000
gyermekjóléti támogatások	12000	12600	13800	15312	16302				
A rendszeres szoc. segély jövedelemhatára	51268	56280	61040	64960	69160	72240	81270	85460	89775
A rendszeres szoc. segély összege									
A család összes jövedelme	47745	53892	56547	60540	64103	68607	68607	72524	76793
1 szülő, 3 gyerek									
gyes/gyet									
családi pótlék	18900	22800	22800	24000	25200	45000	45000	47700	51000
gyermekjóléti támogatások	12000	12600	13800	15312	16302				
A rendszeres szoc. segély jövedelemhatára	51268	56280	61040	64960	69160	72240	81270	85460	89775
A rendszeres szoc. segély összege	12817	14070	15260	16240	17290	18060	36270	37760	38775
A család összes jövedelme	43717	49470	51860	55552	58792	63060	81270	85460	89775

Forrás: SZMI, SZECS

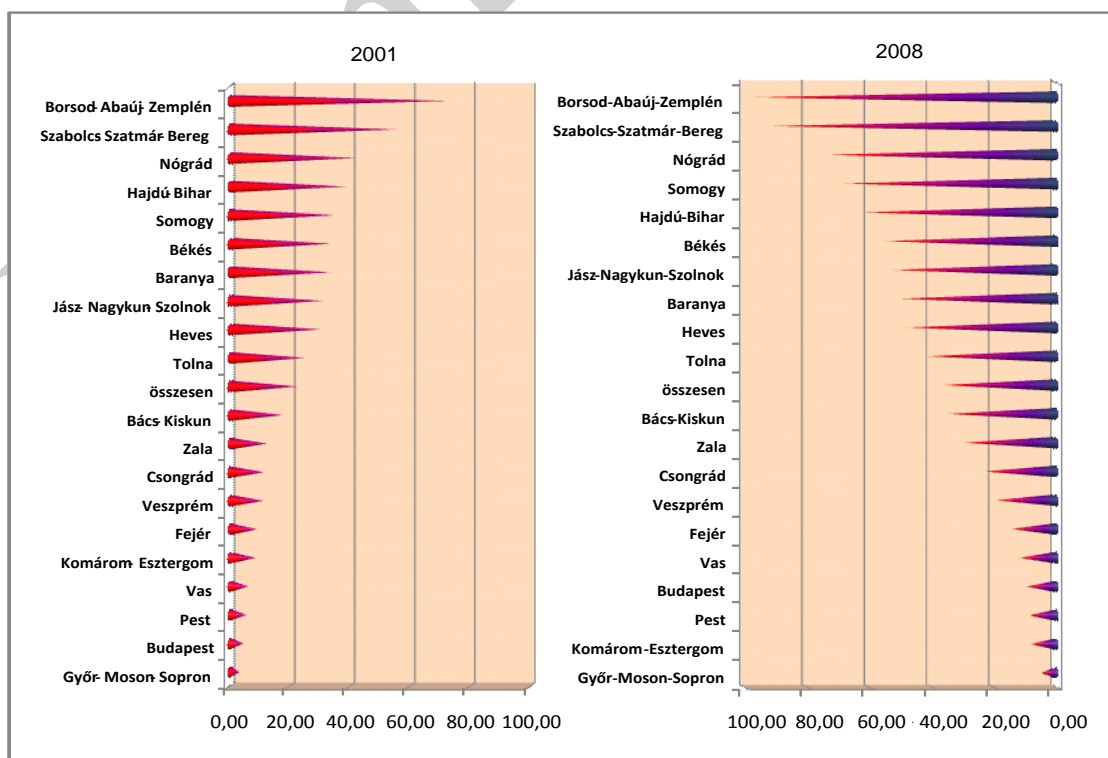
144. táblázat: A kiválasztott család-típusok jövedelmei támogatásonként, 2001-2008 (Ft) II.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006a	2006b	2007	2008
1 szülő, 1 gyerek, gyes-gyet igénybe vételével									
gyes/gyet	16845	18492	19947	21228	22601	23607	23607	24824	25793
családi pótlék	25200	30400	30400	32000	33600	60000	60000	63600	68000
gyermekjóléti támogatások	16000	16800	18400	20416	21736				
A rendszeres szoc. segély jövedelemhatára	64085	70350	76300	81200	86450	90300	97524	102551	107730
A rendszeres szoc. segély összege									
A család összes jövedelme	58045	65692	68747	73644	77937	83607	83607	88424	93793
1 szülő, 4 gyerek									
gyes/gyet									
családi pótlék	25200	30400	30400	32000	33600	60000	60000	63600	68000
gyermekjóléti támogatások	16000	16800	18400	20416	21736				
A rendszeres szoc. segély jövedelemhatára	64085	70350	76300	81200	86450	90300	97524	102551	107730
A rendszeres szoc. segély összege	12817	14070	15260	16240	17290	18060	37524	38951	39730
A család összes jövedelme	54017	61270	64060	68656	72626	78060	97524	102551	107730
egyedülálló									
gyes/gyet									
családi pótlék									
gyermekjóléti támogatások									
A rendszeres szoc. segély jövedelemhatára	12817	14070	15260	16240	17290	18060	23220	24417	25650
A rendszeres szoc. segély összege	12817	14070	15260	16240	17290	18060	23220	24417	25650
A család összes jövedelme	12817	14070	15260	16240	17290	18060	23220	24417	25650

Forrás: SZMI, SZECS

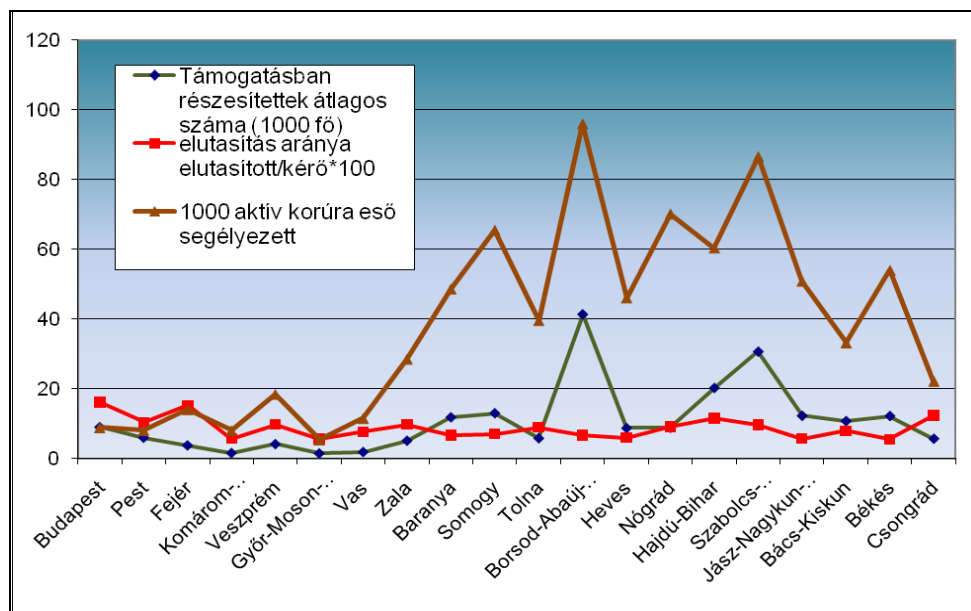
A rendszeres szociális segélyben részesítettek létszáma

54. ábra: A rendszeres szociális segélyben részesítettek 1000 aktív korú lakosra vetített megyei arányszámainak sorrendje, 2001, 2008

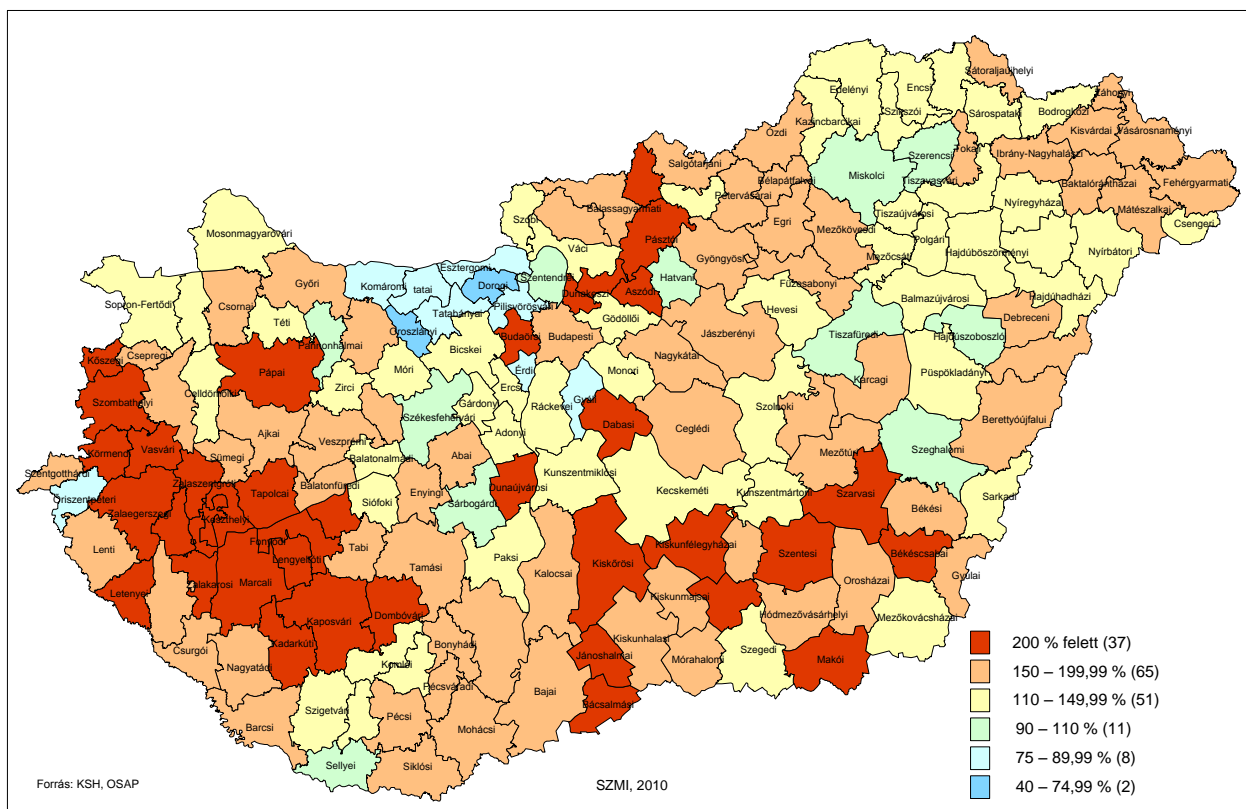
2001-ben a jövedelempótló támogatással együtt
 Forrás: SZMI, SZECS

55. ábra: A rendszeres szociális segélyben részesítettek száma, aktív korúakhoz viszonyított aránya és a kérelmek elutasításának mértéke megyénként, 2008

Forrás: SZMI, SZECS

40. térkép: A rendszeres szociális segélyben részesítettek aktív korú lakosokhoz viszonyított arányának változása 2001 és 2008 között, kistérségenként a 2001-es állapot százalékában (100 % alatt csökkenés, 100% felett növekedés)

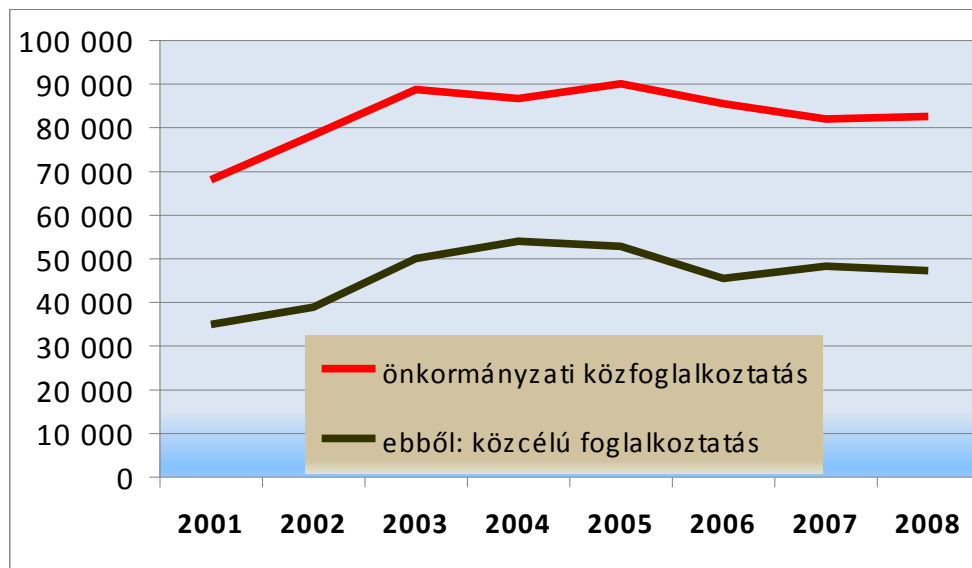
145. táblázat: A rendszeres szociális segélyben részesítettek között a nők száma és aránya, korcsoportok szerint, 2001-2008. (fő, %)

		18–29 éves		30-61 éves		összes	
		fő	a nők aránya	fő	a nők aránya	fő	a nők aránya
2001	fő aránya a korcsoportok között	13 647 23,1	40,6	45 256 76,5	42,9	59 150 100,0	42,4
2002	fő aránya a korcsoportok között	14 097 23,7	40,0	45 173 75,9	43,4	59 486 100,0	42,6
		18–29 éves		30–44 éves	45–61 éves	összes	
		fő	a nők aránya	fő	a nők aránya	Fő	a nők aránya
2003	fő aránya a korcsoportok között	13 965 21,9	40,0	30 103 47,1	44,6	19 807 31,0	44,6
2004	fő aránya a korcsoportok között	16 383 22,7	41,1	32 244 44,7	45,0	23 482 32,6	45,4
2005	fő aránya a korcsoportok között	17 779 22,6	42,1	35 097 44,6	46,4	25 834 32,8	46,3
2006	fő aránya a korcsoportok között	18 254 23,0	41,7	34 830 43,9	47,0	26 273 33,1	47,5
2007	fő aránya a korcsoportok között	22 407 23,6	41,8	40 523 42,7	46,5	31 962 33,7	46,9
2008	fő aránya a korcsoportok között	23 532 23,3	41,1	43 278 42,9	46,9	34 013 33,7	46,9
						100,0	45,4

Forrás: SZMI, SZECS

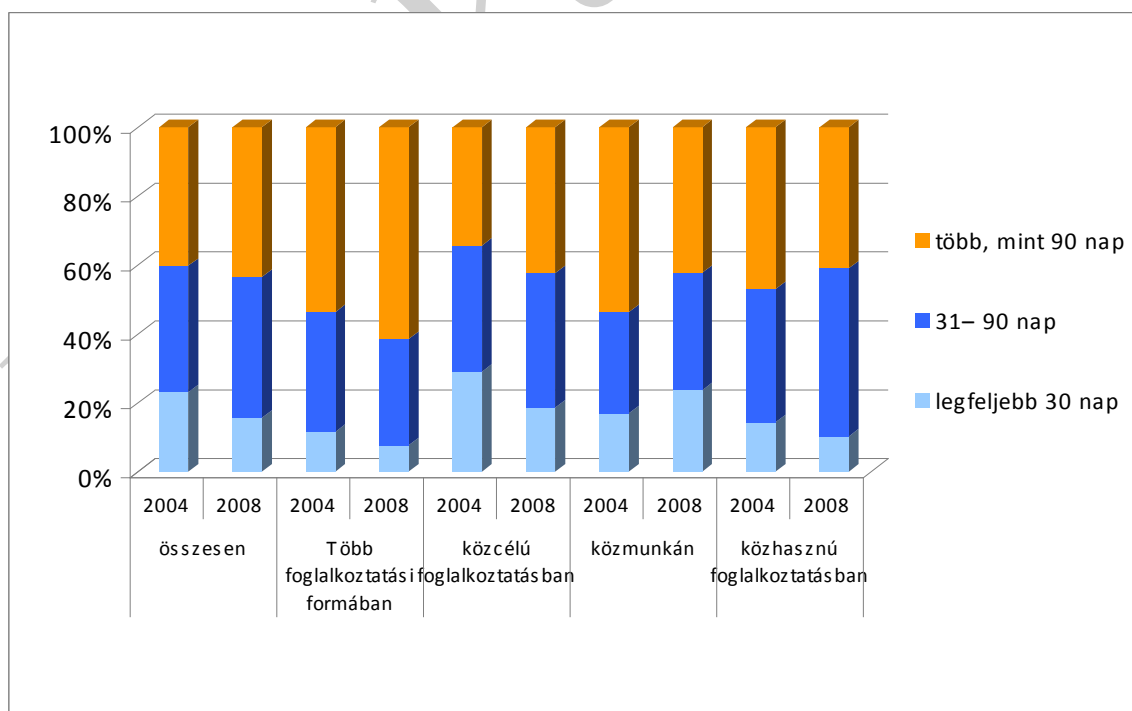
A rendszeres szociális segélyben részesített személyek közfoglalkoztatása

56. ábra: Az önkormányzati közfoglalkoztatás és a közcélú foglalkoztatás mértéke, 2001-2008. (fő)

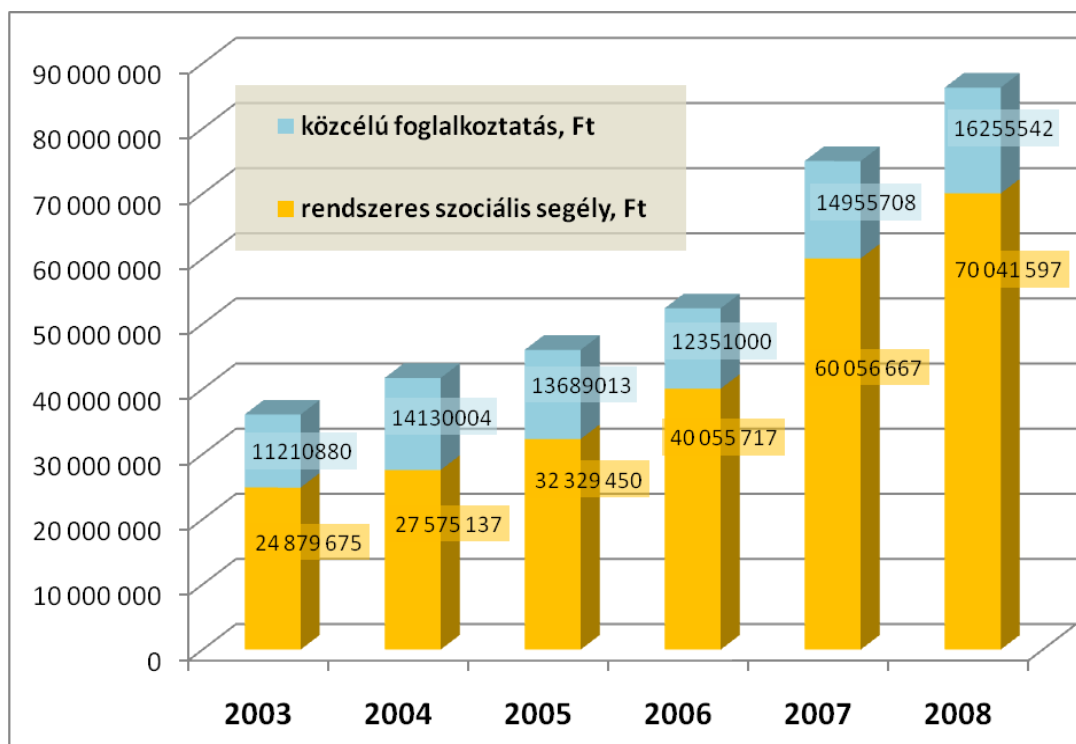
Forrás: SZMI, SZECS

57. ábra: A rendszeres szociális segélyben részesítettek közül közfoglalkoztatott személyek számának megoszlása a közfoglalkoztatás jellege és a foglalkoztatás időtartama szerint, 2004, 2008. (%)

Forrás: SZMI, SZECS

58. ábra: A rendszeres szociális segélyre és a közcélú foglalkoztatásra fordított összegek, 2003-2008. (Ft)

Forrás: SZMI, SZECS

146. táblázat: A lakásfenntartási támogatás területi adatai

Megnevezés	2001			2008		
	A támogatásban részesített személyek tízezer lakosra jutó aránya	Felhasznált összeg, ezer Ft	Egy főre jutó átlagos összeg (Ft)	A támogatásban részesített személyek tízezer lakosra jutó aránya	Felhasznált összeg, ezer Ft	Egy főre jutó átlagos összeg (Ft)
Budapest	150,5	876 692	33 114	165,6	1 342 020	47 594
Pest	146,3	272 712	17 392	124,9	676 024	45 295
Közép-Magyarország	148,9	1 149 404	27 266	148,8	2 018 044	46 798
Fejér	150,1	128 161	19 950	157,0	361 563	53 724
Komárom-Esztergom	227,2	143 506	19 923	170,7	201 241	37 468
Veszprém	140,5	131 036	24 836	193,4	297 372	42 524
Közép-Dunántúl	168,7	402 703	21 304	172,8	860 176	45 050
Győr-Moson-Sopron	191,5	203 391	24 461	147,0	287 407	43 986
Vas	154,4	121 084	29 142	163,4	179 201	41 869
Zala	38,7	56 626	48 690	234,9	310 934	45 379
Nyugat-Dunántúl	135,8	381 101	27 954	177,0	777 542	44 013
Baranya	314,1	134 912	10 524	395,8	760 218	48 425
Somogy	82,9	67 921	24 240	308,3	522 380	52 129
Tolna	219,8	91 015	16 455	423,0	445 487	44 173
Dél-Dunántúl	212,0	293 848	13 892	372,9	1 728 085	48 264

Borsod-Abaúj-Zemplén	283,8	311 915	14 588	668,5	2 583 673	54 461
Heves	136,8	64 655	14 422	303,7	437 559	45 475
Nógrád	318,4	126 956	17 995	295,8	308 117	49 560
Észak-Magyarország	252,7	503 526	15 295	511,7	3 329 349	52 613
Hajdú-Bihar	174,4	122 780	12 722	631,1	1 786 110	52 041
Jász-Nagykun-Szolnok	272,0	135 138	11 815	314,5	997 961	55 575
Szabolcs-Szatmár-Bereg	144,6	162 274	19 026	1079,1	2 492 341	57 856
Észak-Alföld	189,4	420 192	14 187	629,8	5 276 412	55 334
Bács-Kiskun	138,1	90 754	11 995	389,6	918 812	44 189
Békés	184,0	101 123	13 675	530,3	1 026 446	51 389
Csongrád	229,4	244 166	24 721	254,8	619 266	57 292
Dél-Alföld	179,9	436 043	17 555	386,5	2 564 524	49 723
Összesen	179,6	3 586 817	19 577	324,4	16 554 132	50 795

Forrás: KSH, OSAP adatok.

147. táblázat: Az átmeneti segély területi adatai

Megnevezés	2001			2008		
	A támogatásban részesített személyek tízezer lakosra jutó aránya	Felhasznált összeg, ezer Ft	Egy főre jutó átlagos összeg (Ft)	A támogatásban részesített személyek tízezer lakosra jutó aránya	Felhasznált összeg, ezer Ft	Egy főre jutó átlagos összeg (Ft)
Budapest	365,6	929 058	14 446	369,1	1 126 013	17 919
Pest	461,6	398 992	8 063	323,9	453 829	11 724
Közép-Magyarország	401,9	1 328 050	11 670	350,5	1 579 842	15 558
Fejér	539,8	156 675	6 780	308,3	123 662	9 359
Komárom-Esztergom	515,4	113 328	6 937	342,7	102 304	9 487
Veszprém	794,9	198 840	6 660	414,4	173 104	11 552
Közép-Dunántúl	618,4	468 843	6 765	352,8	399 070	10 237
Győr-Moson-Sopron	682,7	275 398	9 290	476,1	314 063	14 844
Vas	883,1	117 929	4 961	490,1	133 840	10 428
Zala	556,0	124 650	7 460	347,6	125 469	12 374
Nyugat-Dunántúl	698,5	517 977	7 387	442,2	573 372	12 992
Baranya	729,5	189 465	6 363	431,0	146 411	8 565
Somogy	755,9	162 210	6 350	521,0	188 202	11 115
Tolna	629,3	91 733	5 794	413,5	87 691	8 894
Dél-Dunántúl	713,2	443 408	6 232	457,1	422 304	9 622
Borsod-Abaúj-Zemplén	983,9	329 140	4 440	620,0	403 686	9 176
Heves	806,9	116 625	4 410	347,6	87 304	7 927
Nógrád	705,1	84 832	5 429	387,1	67 389	8 282
Észak-Magyarország	892,0	530 597	4 566	510,6	558 379	8 843
Hajdú-Bihar	558,6	153 726	4 974	437,1	175 881	7 400
Jász-Nagykun-Szolnok	576,1	136 062	5 617	368,8	131 065	8 903
Szabolcs-Szatmár-Bereg	1 151,7	436 150	6 419	704,1	273 366	6 799
Észak-Alföld	787,1	725 938	5 898	519,8	580 312	7 374
Bács-Kiskun	433,2	138 160	5 820	294,2	189 220	12 050
Békés	702,7	198 706	7 036	470,2	192 441	10 866
Csongrád	548,3	216 583	9 175	337,7	211 095	14 738

Dél-Alföld	547,6	553 449	7 322	357,7	592 756	12 417
Összesen	626,7	4 568 262	7 146	416,2	4 706 035	11 255

Forrás: KSH, OSAP adatok.

148. táblázat: Az ápolási díj területi adatai

Megnevezés	2001			2008		
	Tízezer lakosra jutó támogatott	Felhasznált összeg, ezer Ft	Egy főre jutó havi átlagos összeg (Ft)	Tízezer lakosra jutó támogatott	Felhasznált összeg, ezer Ft	Egy főre jutó havi átlagos összeg (Ft)
Budapest	23,9	895 765	17 777	37,7	2 100 196	27 246
Pest	26,8	552 902	16 009	43,5	1 771 085	28 381
Közép-Magyarország	25,0	1 448 667	17 058	40,1	3 871 281	27 754
Fejér	26,8	213 233	15 506	45,7	643 984	27 415
Komárom-Esztergom	16,9	94 393	14 648	25,7	264 382	27 210
Veszprém	18,9	123 849	14 557	36,0	420 597	26 896
Közép-Dunántúl	21,3	431 475	15 032	36,8	1 328 963	27 208
Győr-Moson-Sopron	22,3	177 926	15 333	42,4	583 202	25 787
Vas	20,3	87 353	13 332	41,4	364 828	28 052
Zala	26,8	125 852	13 044	55,6	541 820	27 838
Nyugat-Dunántúl	23,1	391 131	14 067	46,0	1 489 850	27 046
Baranya	20,4	149 815	15 024	41,4	562 439	28 523
Somogy	30,2	174 930	14 292	62,0	637 071	26 351
Tolna	26,3	120 143	15 124	54,0	402 145	26 018
Dél-Dunántúl	25,2	444 888	14 753	51,5	1 601 655	26 986
Borsod-Abaúj-Zemplén	31,0	396 021	14 134	58,4	1 361 752	27 398
Heves	26,0	137 772	13 475	45,4	460 026	26 636
Nógrád	31,2	111 452	13 421	60,5	437 606	28 691
Észak-Magyarország	29,8	645 245	13 862	55,4	2 259 384	27 478
Hajdú-Bihar	41,5	389 671	14 155	95,1	1 619 589	26 107
Jász-Nagykun-Szolnok	41,3	288 685	13 842	70,9	919 069	27 070
Szabolcs-Szatmár-Bereg	39,0	403 343	14 595	87,9	1 591 093	26 416
Észak-Alföld	40,5	1 081 699	14 229	86,0	4 129 751	26 435
Bács-Kiskun	34,4	319 998	14 162	61,7	1 108 263	28 025
Békés	38,6	252 488	13 548	63,0	797 886	28 013
Csongrád	33,2	276 713	16 137	60,7	845 172	27 338
Dél-Alföld	35,2	849 199	14 546	61,8	2 751 321	27 806
Összesen	28,8	5 292 304	15 012	53,1	17 432 205	27 231

Forrás: KSH, OSAP adatok.

Közgyógyellátás

149. táblázat: Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők száma 2001-2008

	Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők száma				Támogatottak 10 000 lakosra jutó aránya
	alanyi jogon	méltányossági alapon	normatív alapon	összesen	
2001	226 178	157 573	113 672	497 423	488,3
2002	225 984	172 147	108 672	506 803	498,9
2003	234 195	168 763	98 676	501 634	495,2

2004	242 058	179 006	101 948	523 012	518,0
2005	258 543	177 690	96 026	532 259	528,2
2006	233 959	140 887	80 705	455 431	452,2
2007	233 187	94 672	70 778	398 637	396,4
2008	230 529	76 992	65 579	373 100	371,7

KSH Szociális Statisztikai Évkönyv 2008

Munkaadany

150. táblázat: Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők száma megyénként

	2001									2008								
	Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők száma								Méltányosságból kiadott igazolványok után a társadalombiztosítási társnak befizetett összeg (eFt)	Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők száma								Méltányosságból kiadott igazolványok után a társadalombiztosítási társnak befizetett összeg (eFt)
	alanyi jogon		méltányossági alapon		normatív alapon		összesen			alanyi jogon		méltányossági alapon		normatív alapon		összesen		
	fő	%	fő	%	fő	fő	%	fő		fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	
Budapest	25 275	33	44 329	57	8 071	10	77 675	100	610 316	25 664	48	22 633	42	5 625	10	53 922	100	584 558
Pest	18 536	41	18 294	41	8 110	18	44 940	100	249 286	23 787	65	7 689	21	5 104	14	36 580	100	185 243
Közép-Magyarország	43 811	36	62 623	51	16 181	13	122 615	100	859 602	49 451	55	30 322	34	10 729	12	90 502	100	769 801
Fejér	9 644	56	5 083	29	2 614	15	17 341	100	70 401	10 192	77	1 541	12	1 491	11	13 224	100	38 456
Komárom-Esztergom	6 701	63	2 400	22	1 595	15	10 696	100	33 975	6 768	75	1 363	15	837	9	8 968	100	34 184
Veszprém	6 611	50	4 551	34	2 179	16	13 341	100	60 652	5 860	64	2 015	22	1 228	13	9 103	100	51 677
Közép-Dunántúl	22 956	55	12 034	29	6 388	15	41 378	100	165 028	22 820	73	4 919	16	3 556	11	31 295	100	124 317
Győr-Moson-Sopron	8 978	65	3 361	24	1 478	11	13 817	100	46 713	8 711	72	2 721	22	710	6	12 142	100	72 805
Vas	5 522	62	2 145	24	1 271	14	8 938	100	29 808	4 619	66	1 535	22	839	12	6 993	100	39 199
Zala	6 772	58	2 614	22	2 316	20	11 702	100	35 970	5 538	60	2 224	24	1 514	16	9 276	100	64 553
Nyugat-Dunántúl	21 272	62	8 120	24	5 065	15	34 457	100	112 491	18 868	66	6 480	23	3 063	11	28 411	100	176 557
Baranya	9 752	48	5 885	29	4 643	23	20 280	100	78 822	11 848	66	2 589	15	3 401	19	17 838	100	69 216
Somogy	8 719	60	3 014	21	2 813	19	14 546	100	41 172	8 662	75	867	8	1 949	17	11 478	100	22 809
Tolna	7 119	57	2 485	20	2 808	23	12 412	100	34 350	7 894	69	1 852	16	1 761	15	11 507	100	53 424
Dél-Dunántúl	25 590	54	11 384	24	10 264	22	47 238	100	154 344	28 404	70	5 308	13	7 111	17	40 823	100	145 449
Borsod-Abaúj-Zemplén	16 427	41	10 043	25	14 070	35	40 540	100	136 903	18 353	58	5 189	16	8 147	26	31 689	100	127 757
Heves	9 193	54	3 853	23	3 856	23	16 902	100	52 445	7 796	64	1 846	15	2 500	21	12 142	100	48 528
Nógrád	6 922	60	2 258	20	2 344	20	11 524	100	30 894	6 359	69	1 055	11	1 830	20	9 244	100	25 379
Észak-Magyarország	32 542	47	16 154	23	20 270	29	68 966	100	220 242	32 508	61	8 090	15	12 477	24	53 075	100	201 664
Hajdú-Bihar	14 003	44	7 564	24	9 930	32	31 497	100	102 208	13 829	58	3 648	15	6 398	27	23 875	100	89 819
Jász-Nagykun-Szolnok	11 537	45	6 985	28	6 857	27	25 379	100	97 454	11 919	62	3 401	18	3 856	20	19 176	100	90 157
Szabolcs-Szatmár-Bereg	18 016	34	16 411	31	19 126	36	53 553	100	166 760	16 697	54	5 483	18	8 525	28	30 705	100	136 359
Észak-Alföld	43 556	39	30 960	28	35 913	33	110 429	100	366 422	42 445	58	12 532	17	18 779	25	73 756	100	316 335
Bács-Kiskun	15 267	50	6 183	20	8 795	29	30 245	100	82 096	15 089	67	3 336	15	3 976	18	22 401	100	84 257
Békés	10 948	50	4 678	21	6 284	29	21 910	100	63 504	11 772	72	1 594	10	2 877	18	16 243	100	40 793
Csongrád	10 236	51	5 437	27	4 512	22	20 185	100	72 262	9 172	55	4 411	27	3 011	18	16 594	100	105 892
Dél-Alföld	36 451	50	16 298	23	19 591	27	72 340	100	217 862	36 033	65	9 341	17	9 864	18	55 238	100	230 942
Összesen	226 178	45	157 573	32	113 672	23	497 423	100	2 095 991	230 529	62	76 992	21	65 579	18	373 100	100	1 965 065

SZMI-SZECS

Munkaanyag

151. táblázat: Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők száma és aránya kistérség-fejlettség szerint

Kistérség-típusok	Méltányossági alapon				Normatív alapon				Alanyi jogon			
	2001		2008		2001		2008		2001		2008	
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Legfejlettebb	88 876	56,4	43 594	56,6	32 096	28,2	18 687	28,5	93 312	41,3	91 846	39,8
Fejlett	15 171	9,6	9 192	11,9	12 333	10,8	7 572	11,5	30 576	13,5	34 246	14,9
Átlagos	21 755	13,8	8 716	11,3	21 719	19,1	11 268	17,2	42 221	18,7	41 103	17,8
Fejletlen	15 018	9,5	8 215	10,7	22 063	19,4	12 943	19,7	29 818	13,2	32 249	14,0
Legfejletlenebb	16 753	10,6	7 275	9,4	25 461	22,4	15 109	23,0	30 251	13,4	31 085	13,5
Összesen	157 573	100,0	76 992	100,0	113 672	100,0	65 579	100,0	226 178	100,0	230 529	100,0

SZMI-SZECS

152. táblázat: Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők 10 ezer állandó lakosra vetített aránya kistérség-fejlettség szerint

	Méltányossági alapon		Normatív alapon		Alanyi jogon	
	2001	2008	2001	2008	2001	2008
Legfejlettebb	177	85	64	36	186	179
Fejlett	105	65	85	53	211	241
Átlagos	137	57	137	73	267	267
Fejletlen	131	74	193	117	261	292
Legfejletlenebb	164	74	249	155	295	318

SZMI-SZECS

153. táblázat: Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők aránya 10 ezer állandó lakosra vetítve népességnagyság szerint

	Méltányossági alapon		Normatív alapon		Alanyi jogon	
	2001	2008	2001	2008	2001	2008
-499	142	93	150	113	262	265
500-999	125	67	160	105	285	282
1000-1999	120	63	148	99	277	272
2000-4999	137	63	154	83	256	272
5000-9999	145	59	152	79	248	249
10000-19999	127	68	115	61	174	245
20000-49999	122	54	99	53	237	219
50000-99999	130	59	55	32	216	179
100000-	151	72	101	51	215	207
Budapest	257	134	47	33	147	151

SZMI-SZECS

154. táblázat: Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők száma és aránya népességnagyság szerint

	Méltányossági alapon				Normatív alapon				Alanyi jogon			
	2001		2008		2001		2008		2001		2008	
	<i>fő</i>	%	<i>fő</i>	%	<i>fő</i>	%	<i>fő</i>	%	<i>fő</i>	%	<i>fő</i>	%
-499	4 483	2,85	2 792	3,63	4 746	4,18	3 388	5,17	8 295	3,67	7 947	3,45
500-999	6 519	4,14	3 419	4,44	8 339	7,34	5 369	8,19	14 832	6,56	14 366	6,23
1000-1999	11 354	7,21	5 907	7,67	14 009	12,32	9 303	14,19	26 202	11,58	25 712	11,15
2000-4999	20 503	13,01	9 498	12,34	23 037	20,27	12 559	19,15	38 350	16,96	41 085	17,82
5000-9999	13 553	8,60	5 560	7,22	14 155	12,45	7 475	11,40	23 140	10,23	23 492	10,19
10000-19999	14 882	9,44	8 089	10,51	13 457	11,84	7 238	11,04	20 444	9,04	28 955	12,56
20000-49999	15 063	9,56	6 594	8,56	12 146	10,69	6 477	9,88	29 179	12,90	26 796	11,62
50000-99999	9 195	5,84	4 155	5,40	3 862	3,40	2 278	3,47	15 265	6,75	12 587	5,46
100000-	17 692	11,23	8 345	10,84	11 850	10,42	5 867	8,95	25 196	11,14	23 925	10,38
Budapest	44 329	28,13	22 633	29,40	8 071	7,10	5 625	8,58	25 275	11,17	25 664	11,13
Összesen	157 573	100,00	76 992	100,00	113 672	100,00	65 579	100,00	226 178	100,00	230 529	100,00

SZMI-SZECS

155. Táblázat: Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők száma és aránya népességnagyság szerint

	Méltányossági alapon				Normatív alapon				Alanyi jogon			
	2001		2008		2001		2008		2001		2008	
	<i>fő</i>	%	<i>fő</i>	%	<i>fő</i>	%	<i>fő</i>	%	<i>fő</i>	%	<i>fő</i>	%
-499	4483	25,6	2792	19,8	4746	27,1	3388	24,0	8295	47,3	7947	56,3
500-999	6519	22,0	3419	14,8	8339	28,1	5369	23,2	14832	50,0	14366	62,0
1000-1999	11354	22,0	5907	14,4	14009	27,2	9303	22,7	26202	50,8	25712	62,8
2000-4999	20503	25,0	9498	15,0	23037	28,1	12559	19,9	38350	46,8	41085	65,1
5000-9999	13553	26,7	5560	15,2	14155	27,8	7475	20,5	23140	45,5	23492	64,3
10000-19999	14882	30,5	8089	18,3	13457	27,6	7238	16,3	20444	41,9	28955	65,4
20000-49999	15063	26,7	6594	16,5	12146	21,5	6477	16,2	29179	51,7	26796	67,2
50000-99999	9195	32,5	4155	21,8	3862	13,6	2278	12,0	15265	53,9	12587	66,2
100000-	17692	32,3	8345	21,9	11850	21,6	5867	15,4	25196	46,0	23925	62,7
Budapest	44329	57,1	22633	42,0	8071	10,4	5625	10,4	25275	32,5	25664	47,6
Összesen	157573	31,7	76992	20,6	113672	22,9	65579	17,6	226178	45,5	230529	61,8

SZMI-SZECS

156. táblázat: Az időskorúak járadéka területi adatai

Megnevezés	2001			2008		
	Tízezer 60 éves és idősebb lakosra jutó támogatott	Felhasznált összeg, ezer Ft	Egy főre jutó havi átlagos összeg (Ft)	Tízezer 60 éves és idősebb lakosra jutó támogatott	Felhasznált összeg, ezer Ft	Egy főre jutó havi átlagos összeg (Ft)
Budapest	11,8	97 995	16 900	10,7	150 330	27 486

Pest	26,0	97 610	16 178	15,8	120 372	27 529
Közép-Magyarország	16,4	195 605	16 532	12,5	270 702	27 505
Fejér	27,4	42 098	16 085	16,7	50 606	28 831
Komárom-Esztergom	15,8	17 633	15 370	10,5	20 947	25 565
Veszprém	26,8	40 358	17 046	18,1	48 959	28 868
Közép-Dunántúl	23,9	100 089	16 322	15,4	120 512	28 219
Győr-Moson-Sopron	16,8	28 980	16 983	11,4	35 226	27 476
Vas	54,9	60 379	16 700	34,0	70 810	29 996
Zala	47,4	60 102	16 568	34,9	80 825	28 709
Nyugat-Dunántúl	36,7	149 461	16 700	24,6	186 861	28 935
Baranya	46,1	74 378	16 234	32,7	91 970	27 201
Somogy	39,4	53 919	16 309	27,4	61 699	25 744
Tolna	37,6	39 677	16 930	29,5	48 195	25 494
Dél-Dunántúl	41,7	167 974	16 418	30,1	201 864	26 325
Borsod-Abaúj-Zemplén	44,0	130 790	16 650	29,4	144 483	27 330
Heves	22,6	32 018	16 369	15,1	35 197	26 310
Nógrád	29,5	28 191	16 626	15,9	25 893	27 706
Észak-Magyarország	35,7	190 999	16 599	23,1	205 573	27 196
Hajdú-Bihar	63,1	123 425	15 877	54,1	176 900	25 404
Jász-Nagykun-Szolnok	41,7	72 196	16 300	32,1	95 798	27 629
Szabolcs-Szatmár-Bereg	80,7	153 637	15 420	51,5	162 746	25 537
Észak-Alföld	62,8	349 258	15 756	46,6	435 444	25 913
Bács-Kiskun	83,9	188 070	16 421	78,1	292 019	26 137
Békés	50,2	88 556	16 506	38,1	113 991	27 601
Csongrád	49,4	86 605	16 251	51,4	156 350	26 545
Dél-Alföld	63,0	363 231	16 401	57,9	562 360	26 536
Összesen	37,3	1 516 617	16 314	28,0	1 983 316	26 876

Forrás: KSH, OSAP adatok.

157. táblázat: A temetéssel kapcsolatos főbb támogatások adatai megyék szerint, 2008

	Köztemetés			Temetési segély		
	esetek száma	felhasznált összeg (ezer Ft)	egy esetre jutó átlagos összeg (Ft)	esetek száma	felhasznált összeg (ezer Ft)	egy esetre jutó átlagos összeg (Ft)
Budapest	1 489	92 975	62 441	5 196	180 203	34 681
Pest	455	34 030	74 791	4 586	112 015	24 425
<i>Közép-Magyarország</i>	<i>1 944</i>	<i>127 005</i>	<i>137 232</i>	<i>9 782</i>	<i>292 218</i>	<i>59 107</i>
Fejér	203	21 592	106 365	1 834	35 291	19 243
Komárom-Esztergom	222	20 618	92 874	1 446	30 987	21 429
Veszprém	159	14 603	91 843	2 065	44 312	21 459
<i>Közép-Dunántúl</i>	<i>584</i>	<i>56 813</i>	<i>291 081</i>	<i>5 345</i>	<i>110 590</i>	<i>62 131</i>
Győr-Moson-Sopron	95	6 231	65 589	2 724	68 688	25 216
Vas	111	14 644	131 928	1 160	22 018	18 981
Zala	119	12 651	106 311	1 397	27 582	19 744
<i>Nyugat-Dunántúl</i>	<i>325</i>	<i>33 526</i>	<i>303 828</i>	<i>5 281</i>	<i>118 288</i>	<i>63 941</i>
Baranya	208	19 076	91 712	2 087	42 638	20 430
Somogy	177	21 713	122 672	2 171	42 078	19 382
Tolna	86	8 709	101 267	1 316	21 609	16 420
<i>Dél-Dunántúl</i>	<i>471</i>	<i>49 498</i>	<i>315 651</i>	<i>5 574</i>	<i>106 325</i>	<i>56 232</i>
Borsod-Abaúj-Zemplén	314	23 679	75 411	4 743	81 384	17 159
Heves	93	8 549	91 925	2 305	34 106	14 797
Nógrád	138	9 972	72 261	1 457	20 695	14 204
<i>Észak-Magyarország</i>	<i>545</i>	<i>42 200</i>	<i>239 596</i>	<i>8 505</i>	<i>136 185</i>	<i>46 159</i>
Hajdú-Bihar	379	28 680	75 673	2 642	61 266	23 189
Jász-Nagykun-Szolnok	241	22 518	93 436	2 208	42 521	19 258
Szabolcs-Szatmár-Bereg	251	20 672	82 359	4 035	90 857	22 517
<i>Észak-Alföld</i>	<i>871</i>	<i>71 870</i>	<i>251 467</i>	<i>8 885</i>	<i>194 644</i>	<i>64 964</i>
Bács-Kiskun	273	20 889	76 516	1 708	27 232	15 944
Békés	317	33 333	105 151	2 209	38 165	17 277
Csongrád	260	17 047	65 565	2 028	44 158	21 774
<i>Dél-Alföld</i>	<i>850</i>	<i>71 269</i>	<i>247 233</i>	<i>5 945</i>	<i>109 555</i>	<i>54 995</i>
Összesen	5 590	452 181	89 305	49 317	1 067 805	20 376

KSH Szociális Statisztikai Évkönyv 2008

158. táblázat: Temetési segélyben részesítettek száma a család egy főre jutó jövedelme szerint megyénként, 2008

	Az egy főre jutó jövedelem a nyugdíjminimum							
	felét nem éri el		fele, illetve annál több, de a nyugdíjminimumot nem éri el		eléri, illetve meghaladja		Összesen	
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Budapest	42	10,7	65	16,6	285	72,7	392	100,0
Pest	19	5,2	62	16,8	287	78,0	368	100,0
<i>Közép-Magyarország</i>	61	8,0	127	16,7	572	75,3	760	100,0
Fejér	5	3,7	25	18,5	105	77,8	135	100,0
Komárom-Esztergom	10	8,7	20	17,4	85	73,9	115	100,0
Veszprém	15	7,1	40	19,0	155	73,8	210	100,0
<i>Közép-Dunántúl</i>	30	6,5	85	18,5	345	75,0	460	100,0
Győr-Moson-Sopron	9	5,3	24	14,2	136	80,5	169	100,0
Vas	2	1,8	18	16,1	92	82,1	112	100,0
Zala	7	5,9	25	21,0	87	73,1	119	100,0
<i>Nyugat-Dunántúl</i>	18	4,5	67	16,8	315	78,8	400	100,0
Baranya	12	5,2	50	21,6	169	73,2	231	100,0
Somogy	13	7,5	42	24,3	118	68,2	173	100,0
Tolna	2	1,7	22	18,2	97	80,2	121	100,0
<i>Dél-Dunántúl</i>	27	5,1	114	21,7	384	73,1	525	100,0
Borsod-Abaúj-Zemplén	71	11,5	147	23,7	402	64,8	620	100,0
Heves	25	6,8	68	18,4	277	74,9	370	100,0
Nógrád	7	4,4	25	15,6	128	80,0	160	100,0
<i>Észak-Magyarország</i>	103	9,0	240	20,9	807	70,2	1 150	100,0
Hajdú-Bihar	48	19,3	46	18,5	155	62,2	249	100,0
Jász-Nagykun-Szolnok	31	17,8	46	26,4	97	55,7	174	100,0
Szabolcs-Szatmár-Bereg	28	8,6	110	33,7	188	57,7	326	100,0
<i>Észak-Alföld</i>	107	14,3	202	27,0	440	58,7	749	100,0
Bács-Kiskun	10	6,3	49	31,0	99	62,7	158	100,0
Békés	14	7,1	58	29,3	126	63,6	198	100,0
Csongrád	1	0,6	35	21,7	125	77,6	161	100,0
<i>Dél-Alföld</i>	25	4,8	142	27,5	350	67,7	517	100,0
Összesen	371	8,1	977	21,4	3 213	70,4	4 561	100,0

SZMI-SZECS

159. táblázat: A temetési segélyben részesítettek aránya a család egy főre jutó jövedelme szerint megyénként (%)

	2003			2008		
	Az egy főre jutó jövedelem a nyugdíjminimum			Az egy főre jutó jövedelem a nyugdíjminimum		
	felét nem éri el	fele, illetve annál több, de a nyugdíjminimumot nem éri el	eléri, illetve meghaladja	felét nem éri el	fele, illetve annál több, de a nyugdíjminimumot nem éri el	eléri, illetve meghaladja
Budapest	6,20	12,97	80,83	10,71	16,58	72,70
Pest	8,48	21,95	69,58	5,16	16,85	77,99
<i>Közép-Magyarország</i>	7,18	16,83	75,99	8,03	16,71	75,26
Fejér	7,41	22,96	69,63	3,70	18,52	77,78
Komárom-Esztergom	8,24	25,82	65,93	8,70	17,39	73,91
Veszprém	2,91	16,89	80,19	7,14	19,05	73,81
<i>Közép-Dunántúl</i>	5,17	20,27	74,56	6,52	18,48	75,00
Győr-Moson-Sopron	5,53	18,97	75,49	5,33	14,20	80,47
Vas	4,05	18,62	77,33	1,79	16,07	82,14
Zala	4,14	14,79	81,07	5,88	21,01	73,11
<i>Nyugat-Dunántúl</i>	4,63	17,79	77,58	4,50	16,75	78,75
Baranya	7,48	35,98	56,54	5,19	21,65	73,16
Somogy	7,11	38,79	54,09	7,51	24,28	68,21
Tolna	11,92	29,80	58,28	1,65	18,18	80,17
<i>Dél-Dunántúl</i>	8,08	36,43	55,49	5,14	21,71	73,14
Borsod-Abaúj-Zemplén	13,24	39,71	47,05	11,45	23,71	64,84
Heves	3,09	23,20	73,71	6,76	18,38	74,86
Nógrád	12,24	23,13	64,63	4,38	15,63	80,00
<i>Észak-Magyarország</i>	10,70	32,93	56,37	8,96	20,87	70,17
Hajdú-Bihar	19,92	28,69	51,39	19,28	18,47	62,25
Jász-Nagykun-Szolnok	10,86	33,48	55,66	17,82	26,44	55,75
Szabolcs-Szatmár-Bereg	13,59	38,21	48,21	8,59	33,74	57,67
<i>Észak-Alföld</i>	14,73	34,22	51,04	14,29	26,97	58,74
Bács-Kiskun	10,26	29,49	60,26	6,33	31,01	62,66
Békés	13,51	29,73	56,76	7,07	29,29	63,64
Csongrád	5,56	28,33	66,11	0,62	21,74	77,64
<i>Dél-Alföld</i>	10,04	29,21	60,75	4,84	27,47	67,70
Összesen	8,6	26,7	64,7	8,1	21,4	70,4

SZMI-SZECS

160. táblázat: Az egyéb önkormányzati támogatás területi adatai

Megnevezés	2001			2008		
	A támogatásban részesített személyek tízezer lakosra jutó aránya	Felhasznált összeg, ezer Ft	Egy főre jutó átlagos összeg (Ft)	A támogatásban részesített személyek tízezer lakosra jutó aránya	Felhasznált összeg, ezer Ft	Egy főre jutó átlagos összeg (Ft)
Budapest	335,8	377 515	377 515	307,4	822 924	15 726
Pest	150,9	164 453	164 453	146,2	319 218	18 277
Közép-Magyarország	265,8	541 968	541 968	240,9	1 142 142	16 364
Fejér	187,3	68 794	68 794	553,1	144 153	6 082
Komárom-Esztergom	145,6	19 821	19 821	179,5	53 220	9 424
Veszprém	246,1	67 936	67 936	278,7	110 939	11 009
Közép-Dunántúl	195,2	156 551	156 551	356,9	308 312	7 820
Győr-Moson-Sopron	295,1	201 236	201 236	467,6	157 335	7 571
Vas	240,1	37 806	37 806	365,1	93 993	9 830
Zala	183,1	53 955	53 955	299,5	111 024	12 709
Nyugat-Dunántúl	246,8	292 997	292 997	391,6	362 352	9 272
Baranya	136,6	42 557	42 557	192,6	103 908	13 604
Somogy	349,8	86 017	86 017	339,2	109 537	9 934
Tolna	160,1	41 087	41 087	256,3	40 529	6 631
Dél-Dunántúl	214,7	169 661	169 661	258,1	253 974	10 251
Borsod-Abaúj-Zemplén	358,4	168 292	168 292	418,3	313 924	10 574
Heves	180,5	25 075	25 075	213,4	59 421	8 786
Nógrád	307,0	27 396	27 396	372,4	86 938	11 106
Észak-Magyarország	304,9	220 763	220 763	358,0	460 283	10 395
Hajdú-Bihar	401,8	122 517	122 517	476,5	151 352	5 841
Jász-Nagykun-Szolnok	352,0	79 399	79 399	228,5	136 516	14 967
Szabolcs-Szatmár-Bereg	507,2	144 672	144 672	472,6	208 340	7 721
Észak-Alföld	428,2	346 588	346 588	409,6	496 208	8 001
Bács-Kiskun	367,1	72 457	72 457	242,4	97 694	7 551
Békés	189,5	32 596	32 596	202,6	56 538	7 410
Csongrád	44,7	15 430	15 430	189,9	80 488	9 994
Dél-Alföld	214,9	120 483	120 483	214,5	234 720	8 201
Összesen	274,2	1 849 011	1 849 011	306,6	3 257 991	10 578

Forrás: KSH, OSAP adatok.

161. táblázat: A lakáscélú támogatás területi adatai

Megnevezés	2001			2008		
	A támogatásban részesített személyek tízezer lakosra jutó aránya	Felhasznált összeg, ezer Ft	Egy főre jutó átlagos összeg (Ft)	A támogatásban részesített személyek tízezer lakosra jutó aránya	Felhasznált összeg, ezer Ft	Egy főre jutó átlagos összeg (Ft)
Budapest	5,0	389 083	439 146	2,8	303 985	639 968
Pest	10,6	259 347	227 497	4,5	290 843	536 611
Közép-Magyarország	7,2	648 430	320 054	3,5	594 828	584 885

Fejér	19,9	126 941	148 817	5,9	144 600	567 059
Komárom-Esztergom	12,0	65 130	171 847	10,8	223 835	656 408
Veszprém	22,7	99 145	116 504	8,6	126 202	405 794
Közép-Dunántúl	18,6	291 216	139 806	8,2	494 637	545 355
Győr-Moson-Sopron	21,1	336 087	366 507	11,7	225 085	432 856
Vas	24,5	266 722	404 124	10,0	63 560	243 525
Zala	16,3	107 008	218 830	8,1	69 909	297 485
Nyugat-Dunántúl	20,6	709 817	343 571	10,2	358 554	352 907
Baranya	8,3	72 062	213 201	6,8	71 916	265 373
Somogy	15,3	87 417	169 085	6,1	30 992	156 525
Tolna	8,8	35 571	160 955	3,7	20 964	238 227
Dél-Dunántúl	10,8	195 050	181 273	5,8	123 872	222 391
Borsod-Abaúj-Zemplén	11,7	186 236	211 392	6,8	244 133	507 553
Heves	10,8	92 694	261 110	5,3	75 303	450 916
Nógrád	9,0	23 911	119 555	4,3	13 272	147 467
Észak-Magyarország	11,0	302 841	210 892	6,0	332 708	450 824
Hajdú-Bihar	18,5	201 195	197 057	11,0	171 339	287 482
Jász-Nagykun-Szolnok	16,4	118 558	171 575	14,5	89 382	154 908
Szabolcs-Szatmár-Bereg	25,5	222 227	147 757	7,2	116 638	283 791
Észak-Alföld	20,6	541 980	168 526	10,5	377 359	238 232
Bács-Kiskun	13,4	156 600	212 772	7,3	99 867	256 069
Békés	17,7	146 221	205 079	9,9	104 856	280 364
Csongrád	16,7	225 266	314 179	6,6	147 296	527 943
Dél-Alföld	15,7	528 087	243 807	7,8	352 019	337 506
Összesen	13,8	3 217 421	228 689	6,8	2 633 977	383 850

Forrás: KSH, OSAP adatok.

162. táblázat: A december hó folyamán rendszeres gyermekvédelmi segélyekben részesítettek száma és aránya az egy főre jutó családi jövedelem szerint, a jogosultság megállapításakor

Év ²²²	Segély megnevezése	Egy főre jutó családi jövedelem a nyugdíj minimumot nem éri el		Egy főre jutó családi jövedelem a nyugdíj minimumot eléri, illetve meghaladja	
		fő	%	fő	%
2003	Rendszeres gyermekvédelmi támogatás	641873	98,4	10400	1,6
2004		623694	98,6	8603	1,4
2005		643395	98,0	13087	2,0
2006	Rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény	416165	82,5	88545	17,5
2007		390976	74,7	132182	25,3
2008		369173	69,0	165886	31,0

SZMI

163. táblázat: A december hó folyamán rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesített családok és gyermekek* száma és aránya családnagyság szerint (2008)

	1 gyermekes családok	2 gyermekes családok	3 gyermekes családok	4 vagy 5 gyermekes családok	6 vagy több gyermekes családok
Családok száma	86134	86189	51500	22900	4895
Családok aránya	34,2	34,3	20,5	9,1	1,9
Gyermekek száma	86134	172378	154500	103050	34265
Gyermekek aránya	15,7	31,3	28,1	18,7	6,2

SZMI

*A gyermekek száma csupán becült szám, amely a gyermekes családok számának és a családok gyermekszámának szorzatából állt elő. Az így kapott össztámogatotti szám 15 ezer fővel több (3%-kal) mint a tényleges decemberi segélyezett szám.

²²² A rendszeres gyermekvédelmi segélyek tekintetében a segélyben részesítettek jövedelmi helyzetével kapcsolatos adatfelvétel csak 2003-ban indult.

164. táblázat: December hó folyamán rendszeres gyermekvédelmi segélyben részesített 0-18 évesek száma 100 0-17 éves korú állandó lakosra vetítve a település nagyság függvényében

településtípus	Kiegészítő családi pótlék		Rendszeres gyermekvédelmi támogatás			Rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény		
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
0 - 499 fő	59,4	57,8	54,7	53,9	53,4	45,0	47,7	48,5
500-999 fő	53,2	51,7	48,0	48,0	47,9	41,1	43,2	44,8
1000-1999 fő	51,1	49,9	47,0	46,6	45,8	38,6	40,9	42,2
2000-4999 fő	47,0	45,5	42,6	42,2	41,8	33,5	34,9	36,3
5000-9999 fő	46,1	44,0	40,7	40,5	38,8	30,3	31,4	32,6
10000-19999 fő	38,0	35,6	33,7	33,1	31,0	23,2	24,3	25,2
20000-49999 fő	33,5	32,6	31,9	29,4	29,5	20,7	23,2	22,6
50000-99999 fő	21,6	20,0	18,1	17,9	17,4	12,4	13,5	14,4
100000 fő és felette	24,4	22,9	20,8	21,1	20,2	17,1	15,8	17,4
Budapest	15,4	14,2	13,0	13,2	13,5	8,3	9,7	10,3
Ország összesen:	36,9	35,5	33,3	32,9	32,1	25,2	26,4	27,3

SZMI

165. táblázat: December hó folyamán rendszeres gyermekvédelmi segélyben részesített 0-18 évesek száma 100 0-17 éves korú állandó lakosra vetítve a kistérség fejlettségi mutató függvényében

Kistérség-típusok	Kiegészítő családi pótlék		Rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény			Rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény		
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
<i>legfejletlenebb</i>	66,2	64,7	62,2	62,2	61,3	54,5	57,4	59,3
<i>fejletlen</i>	57,0	55,1	52,3	52,2	49,8	41,9	45,2	46,5
<i>átlagos</i>	44,6	43,2	41,5	39,8	39,8	30,3	32,8	33,9
<i>fejlett</i>	34,7	33,1	30,4	30,5	30,1	24,5	24,2	25,8
<i>legfejlettebb</i>	22,1	20,8	18,9	18,7	18,3	12,2	12,9	13,5
ország összesen	36,9	35,5	33,3	32,9	32,1	25,2	26,4	27,3

SZMI

166. táblázat: December hó folyamán rendszeres gyermekvédelmi segélyben részesített 0-18 évesek száma 100 0-17 éves korú állandó lakosra vetítve a megyénként és régióként (2008)

Megye, régió	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Budapest	15,4	14,2	13,0	13,2	13,5	8,3	9,7	10,3
Pest	29,8	27,9	25,2	24,2	23,6	15,6	15,0	15,6
Közép-Magyarország	21,9	20,5	18,8	18,5	18,3	11,8	12,3	12,9
Fejér	25,8	25,7	26,3	25,3	23,6	15,3	16,0	16,9
Komárom-Esztergom	25,6	24,0	21,2	20,6	20,2	12,8	13,3	13,3
Veszprém	28,6	27,4	24,8	23,9	23,3	17,4	18,6	19,8
Közép-Dunántúl	26,7	25,8	24,4	23,5	22,5	15,3	16,1	16,8
Győr-Moson-Sopron	18,4	17,8	15,8	15,3	15,0	9,8	10,6	10,9
Vas	21,7	19,8	18,3	18,5	18,5	12,9	14,0	14,7
Zala	31,7	30,5	27,9	27,1	27,2	20,8	21,6	21,6
Nyugat-Dunántúl	23,2	22,0	20,0	19,5	19,4	13,7	14,6	14,9
Baranya	42,4	40,9	38,8	38,0	37,0	30,7	32,6	33,3
Somogy	45,0	44,4	41,4	42,2	42,4	33,9	35,7	37,5
Tolna	43,6	41,6	38,2	38,0	39,5	31,0	32,5	33,6
Dél-Dunántúl	43,6	42,3	39,5	39,4	39,5	31,9	33,6	34,8
Borsod-Abaúj-Zemplén	54,9	53,7	51,2	51,6	50,6	47,2	46,7	48,9
Heves	42,2	40,0	37,5	37,7	38,1	30,4	31,8	33,4
Nógrád	45,5	44,0	42,4	41,6	41,4	34,6	36,9	39,0
Észak-Magyarország	50,5	49,0	46,6	46,7	46,2	41,3	41,6	43,7
Hajdú-Bihar	50,8	48,6	45,0	46,0	44,4	34,5	39,1	40,4
Jász-Nagykun-Szolnok	51,6	48,5	46,1	45,8	44,5	35,2	37,7	39,7
Szabolcs-Szatmár-Bereg	61,8	60,2	57,4	57,2	53,4	47,6	50,8	52,5
Észak-Alföld	55,4	53,3	50,3	50,5	48,1	40,0	43,5	45,1
Bács-Kiskun	42,9	41,7	39,8	39,9	39,2	29,0	30,5	31,0
Békés	46,5	44,0	40,0	38,8	40,1	32,1	36,6	36,6
Csongrád	30,3	30,2	30,9	26,5	26,3	21,0	21,6	22,6
Dél-Alföld	40,1	38,8	37,2	35,5	35,5	27,4	29,5	29,9
ország összesen	36,9	35,5	33,3	32,9	32,1	25,2	26,4	27,3

SZMI

167. táblázat: A rendkívüli gyermekvédelmi támogatás pénzbeli és természetbeni megoszlásának főbb mutatói

Év	Segélyezett személyek megoszlása (%)		Segélyezési esetek megoszlása (%)		Segélyezésre fordított összeg megoszlása (%)	
	pénzbeli	természetbeni	pénzbeli	természetbeni	pénzbeli	természetbeni
2001	70,7	29,3	57,9	42,1	71,9	28,1
2002	71,0	29,0	55,9	44,1	69,1	30,9
2003	75,3	24,7	59,1	40,9	72,3	27,7
2004	74,9	25,1	59,4	40,6	72,7	27,3
2005	73,2	26,8	57,5	42,5	69,6	30,4
2006	75,2	24,8	60,8	39,2	76,0	24,0
2007	76,6	23,4	63,4	36,6	75,7	24,3
2008	80,5	19,5	68,7	31,3	78,2	21,8

168. táblázat: A december hó folyamán rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesítettek száma és aránya az egy főre jutó családi jövedelem szerint, a jogosultság megállapításakor

Év	Egy főre jutó családi jövedelem a nyugdíj minimumot nem éri el		Egy főre jutó családi jövedelem a nyugdíj minimumot eléri, illetve meghaladja	
	fő	%	fő	%
2001	55 327	68,5	25 446	31,5
2002	50 932	70,1	21 762	29,9
2003	58 947	75,3	19 303	24,7
2004	55 510	75,9	17 663	24,1
2005	47 756	74,8	16 072	25,2
2006	30 740	59,3	21 138	40,7
2007	25 928	57,5	19 136	42,5
2008	22 716	54,6	18 893	45,4

169. táblázat: A december hó folyamán rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesítettek közül azok aránya, ahol az egy főre jutó családi jövedelem a nyugdíj minimumot nem éri el kistérség fejlettség szerint

Kistérség-típusok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
legfejletlenebb	76,3	81,1	80,7	88,1	87,8	75,3	73,8	84,3
fejletlen	75,6	76,4	80,5	81,0	81,5	71,9	71,6	66,9
átlagos	73,9	69,8	75,4	79,6	75,1	71,3	64,0	62,1
fejlett	58,8	57,7	63,7	66,1	61,9	54,4	53,7	49,8
legfejlettebb	66,6	70,5	76,7	72,6	73,1	49,8	51,0	47,6
ország összesen	68,5	70,1	75,3	75,9	74,8	59,3	57,5	54,6

170. táblázat: Az év folyamán rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesítettek száma 100 0-17 éves korú állandó lakosra vetítve a település nagyság függvényében

településtípus	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
0 - 499 fő	42,4	41,4	37,5	36,9	34,9	28,2	23,9	19,9
500-999 fő	31,0	30,9	26,5	26,0	23,8	18,4	14,4	12,7
1000-1999 fő	29,9	30,3	22,7	22,9	21,2	13,7	11,2	9,0
2000-4999 fő	20,1	18,4	18,1	16,2	14,7	12,7	9,7	8,8
5000-9999 fő	17,1	17,8	15,0	14,3	13,0	10,0	9,5	9,2
10000-19999 fő	20,3	22,4	17,1	15,0	15,3	15,0	13,9	11,9
20000-49999 fő	16,1	14,6	14,1	14,4	15,6	14,1	14,4	12,0
50000-99999 fő	10,3	8,8	9,3	11,7	12,7	8,5	9,8	7,5
100000 fő és felette	10,6	10,9	8,5	8,9	9,9	9,6	9,2	8,4
Budapest	20,0	18,8	12,4	14,7	14,3	13,5	11,6	11,5
Ország összesen:	20,0	19,6	16,4	16,3	15,8	13,3	11,8	10,4

SZMI

171. táblázat: Az év folyamán rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesítettek száma 100 0-17 éves korú állandó lakosra vetítve a kistérség fejlettség függvényében

Kistérség fejlettségi mutató	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
legfejletlenebb	28,3	26,9	24,2	24,2	22,2	18,2	14,3	11,6
fejletlen	19,0	20,8	17,1	15,3	16,7	12,5	10,2	10,0
átlagos	19,2	20,5	17,0	16,1	16,9	15,4	13,1	11,2
fejlett	24,4	22,2	18,9	18,8	14,9	12,5	12,3	10,6
legfejlettebb	17,0	16,4	13,2	13,9	13,9	11,8	11,1	10,0
ország összesen	20,0	19,6	16,4	16,3	15,8	13,3	11,8	10,4

SZMI

172. táblázat: Az év folyamán rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesítettek száma 100 0-17 éves korú állandó lakosra vetítve a megyénként és régióként (fő)

megye	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Budapest	20,0	18,8	12,4	14,7	14,3	13,5	11,6	11,5
Pest	17,2	17,5	16,4	15,3	14,0	10,9	11,1	9,5
Közép-Magyarország	18,7	18,2	14,3	15,0	14,1	12,2	11,3	10,5
Fejér	18,2	11,7	9,8	11,4	13,2	11,8	7,8	7,8
Komárom-Esztergom	18,8	20,6	18,1	18,7	20,0	14,4	15,9	11,7
Veszprém	36,1	35,4	31,3	33,6	27,7	21,9	18,6	17,8
Közép-Dunántúl	24,2	22,0	19,1	20,7	19,8	15,8	13,6	12,1
Győr-Moson-Sopron	15,8	14,6	14,3	14,8	13,9	11,2	11,0	8,4
Vas	21,2	22,5	18,2	18,2	17,2	13,9	14,2	11,5
Zala	17,2	18,2	15,8	14,0	14,3	11,4	10,2	8,4
Nyugat-Dunántúl	17,7	17,8	15,8	15,5	14,9	11,9	11,6	9,2
Baranya	26,1	28,4	21,4	23,6	23,5	19,1	19,0	15,3
Somogy	25,6	27,3	23,3	22,4	23,0	19,7	18,0	15,3
Tolna	31,2	31,6	23,2	22,6	16,9	11,4	12,3	9,2
Dél-Dunántúl	27,2	28,8	22,5	22,9	21,7	17,4	17,0	13,8
Heves	21,1	18,9	17,8	16,2	14,8	12,8	12,4	10,4
Nógrád	29,4	31,5	18,8	19,7	19,4	14,0	10,0	9,3
Borsod-Abaúj-Zemplén	19,4	19,9	20,8	18,5	17,2	12,1	9,1	8,6
Észak-Magyarország	21,4	21,5	19,8	18,1	17,0	12,6	10,0	9,2
Hajdú-Bihar	14,4	14,1	11,0	8,6	10,1	8,7	7,0	6,9
Jász-Nagykun-Szolnok	18,7	16,1	18,0	15,6	15,6	14,8	15,3	12,1
Szabolcs-Szatmár-Bereg	21,7	22,0	16,1	15,8	15,4	14,7	10,2	8,5
Észak-Alföld	18,4	17,8	14,8	13,2	13,6	12,6	10,3	8,8
Bács-Kiskun	12,0	14,6	8,1	8,5	8,4	7,0	7,6	6,9
Békés	22,9	18,4	16,9	18,0	16,3	17,0	13,5	13,7
Csongrád	14,2	14,3	15,0	14,8	19,7	17,0	15,0	12,6
Dél-Alföld	15,7	15,6	12,7	13,1	14,1	12,9	11,5	10,6
ország összesen	20,0	19,6	16,4	16,3	15,8	13,3	11,8	10,4

SZMI

173. táblázat: A december hó folyamán rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesítettek közül azok aránya megyénként, ahol az főre jutó családi jövedelem a nyugdíj minimumot nem éri el (2008)

megye	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Budapest	60,4	69,6	81,2	69,7	76,7	52,5	52,6	45,6
Baranya	71,8	64,9	69,3	76,7	81,2	66,5	69,9	63,0
Bács-Kiskun	80,8	64,1	91,5	88,9	67,3	78,0	83,6	80,0
Békés	69,8	68,9	84,3	79,7	78,6	73,8	68,8	49,9
Borsod-Abaúj-Zemplén	78,2	86,2	80,7	91,2	92,5	78,9	87,5	88,8
Csongrád	85,9	87,8	88,7	84,4	79,7	44,2	41,9	41,0
Fejér	51,4	51,0	58,9	57,3	57,5	61,1	67,0	71,0
Győr-Moson-Sopron	59,0	51,0	64,2	56,3	55,0	48,2	59,3	52,8
Hajdú-Bihar	82,5	77,8	72,8	89,6	84,8	75,2	72,8	76,9
Heves	51,8	50,6	62,1	61,0	84,3	67,6	50,5	58,7
Komárom-Esztergom	78,0	68,5	74,7	74,3	52,1	39,9	51,3	55,5
Nógrád	89,6	83,5	81,9	78,4	78,4	65,9	69,0	76,2
Pest	63,7	62,6	69,6	64,9	64,1	51,5	49,0	43,9
Somogy	78,0	77,8	75,4	85,3	76,8	70,6	51,9	59,2
Szabolcs-Szatmár-Bereg	81,0	84,4	78,5	88,1	92,8	71,2	84,9	78,9
Jász-Nagykun-Szolnok	73,7	84,0	93,0	92,2	88,2	80,8	79,2	74,1
Tolna	65,1	72,0	71,8	76,3	63,1	59,8	52,4	49,9
Vas	59,2	62,4	57,0	72,4	53,7	57,6	37,8	33,3
Veszprém	49,7	50,3	56,7	61,7	55,1	47,3	51,9	48,0
Zala	67,3	63,8	43,6	66,7	56,4	56,1	50,0	55,5
ország összesen	68,5	70,1	75,3	75,9	74,8	59,3	57,5	54,6

SZMI

174. táblázat: Az otthonteremtési támogatásra kifizetett összeg megoszlása felhasználási formák szerint

Felhasználási forma	Összeg (ezer Ft)	%
építési telek, életvitelszerű lakhatásra alkalmas lakás, családi ház, tanya vásárlására	734 631	67,1
építési telek, életvitelszerű lakhatásra alkalmas lakás, családi ház, tanya építésére, lakhatóvá tételére	74 902	6,8
tulajdon vagy tulajdonrész szerzéssel járó felújítására vagy bővítésére	35 787	3,3
bérlakás bérleti díjának kifizetésére, önkormányzati bérlakásának felújítására, bérleti jogviszony megvásárlására	105 267	9,6
államilag támogatott lakásprogramban való részvételre	127 047	11,6
otthonteremtést elősegítő hitelintézeti kölcsön egyösszegű törlesztésére	11 533	1,1
bentlakásos szociális intézménybe fizetendő egyszeri hozzájárulásra fordítandó	6 227	0,6

SZMI

175. táblázat: Az önkormányzati segélyezéshez kapcsolódó normatívák teljesítés összesen (millió forint)

Év	Pénzbeli szociális juttatások	Egyes jövedelempótló támogatások kiegészítése	Összesen	Reálérték változás (2001=100)
2001	46 293,5	41 513,9	87 807,4	100,0
2002	53 636,7	47 831,8	101 468,5	109,7
2003	57 018,1	64 629,5	121 647,6	125,7
2004	59 683,8	73 623,0	133 306,8	128,9
2005	60 744,1	86 598,3	147 342,4	137,6
2006	59 791,4	64 685,0	124 476,4	111,8
2007	62 318,7	86 732,5	149 051,2	124,0
2008	67 610,2	92 670,6	160 280,8	125,7

Forrás: zárszámadási törvények

176. táblázat: A családi pótlék - A támogatásban részesülő családok száma és aránya megyék és régiók szerint

	2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008 (MÁK)	
Budapest, Pest megye	385 193	29,7%	387 056	30,3%	391 551	30,3%	391 346	30,3%	389 994	30,8%	389 701	30,7%	353 862	28,9%	351 193	28,2%
<i>Közép-Magyarország</i>	385 193	29,7%	387 056	30,3%	391 551	30,3%	391 346	30,3%	389 994	30,8%	389 701	30,7%	353 862	28,9%	351 193	28,2%
Fejér	50 648	3,9%	50 054	3,9%	50 984	3,9%	51 057	4,0%	51 720	4,1%	51 296	4,0%	51 124	4,2%	53 946	4,3%
Komárom-Esztergom	37 681	2,9%	36 990	2,9%	37 176	2,9%	37 338	2,9%	36 818	2,9%	36 432	2,9%	36 237	3,0%	39 253	3,1%
Veszprém	42 663	3,3%	41 465	3,2%	41 886	3,2%	41 509	3,2%	40 714	3,2%	39 963	3,1%	39 804	3,3%	43 111	3,5%
<i>Közép-Dunántúl</i>	130 992	10,1%	128 509	10,1%	130 046	10,1%	129 904	10,1%	129 252	10,2%	127 691	10,1%	127 165	10,4%	136 310	10,9%
Győr-Moson-Sopron	51 289	4,0%	51 460	4,0%	52 035	4,0%	52 311	4,1%	51 559	4,1%	50 967	4,0%	50 381	4,1%	52 267	4,2%
Vas	30 050	2,3%	29 432	2,3%	29 487	2,3%	29 236	2,3%	28 501	2,3%	27 952	2,2%	27 794	2,3%	30 596	2,5%
Zala	32 069	2,5%	31 039	2,4%	30 964	2,4%	30 537	2,4%	30 190	2,4%	29 585	2,3%	29 061	2,4%	31 306	2,5%
<i>Nyugat-Dunántúl</i>	113 408	8,8%	111 931	8,8%	112 486	8,7%	112 084	8,7%	110 250	8,7%	108 504	8,6%	107 236	8,8%	114 169	9,2%
Baranya	48 690	3,8%	47 539	3,7%	47 933	3,7%	48 020	3,7%	47 600	3,8%	46 738	3,7%	46 496	3,8%	48 479	3,9%
Somogy	40 692	3,1%	39 944	3,1%	40 300	3,1%	40 451	3,1%	40 254	3,2%	39 564	3,1%	39 422	3,2%	40 410	3,2%
Tolna	29 924	2,3%	29 029	2,3%	29 345	2,3%	29 305	2,3%	28 850	2,3%	28 421	2,2%	27 958	2,3%	29 807	2,4%
<i>Dél-Dunántúl</i>	119 306	9,2%	116 512	9,1%	117 578	9,1%	117 776	9,1%	116 704	9,2%	114 723	9,0%	113 876	9,3%	118 696	9,5%
Borsod-Abaúj-Zemplén	92 800	7,2%	89 942	7,0%	91 247	7,1%	90 965	7,1%	89 985	7,1%	89 345	7,0%	87 754	7,2%	92 646	7,4%
Heves	36 427	2,8%	35 620	2,8%	36 346	2,8%	36 396	2,8%	36 370	2,9%	35 964	2,8%	35 376	2,9%	38 335	3,1%
Nógrád	24 748	1,9%	24 024	1,9%	24 155	1,9%	23 994	1,9%	23 795	1,9%	23 563	1,9%	23 041	1,9%	25 584	2,1%
<i>Észak-Magyarország</i>	153 975	11,9%	149 586	11,7%	151 748	11,7%	151 355	11,7%	150 150	11,9%	148 872	11,7%	146 171	11,9%	156 565	12,6%
Hajdú-Bihar	71 834	5,5%	69 360	5,4%	70 099	5,4%	69 547	5,4%	69 138	5,5%	68 365	5,4%	67 892	5,5%	69 446	5,6%
Jász-Nagykun-Szolnok	50 527	3,9%	49 515	3,9%	50 010	3,9%	50 037	3,9%	49 805	3,9%	49 052	3,9%	48 774	4,0%	50 814	4,1%
Szabolcs-Szatmár-Bereg	74 456	5,7%	72 542	5,7%	74 220	5,7%	74 215	5,8%	73 821	5,8%	73 099	5,8%	73 311	6,0%	78 653	6,3%
<i>Észak-Alföld</i>	196 817	15,2%	191 417	15,0%	194 329	15,0%	193 799	15,0%	192 764	15,2%	190 516	15,0%	189 977	15,5%	198 913	16,0%
Bács-Kiskun	65 914	5,1%	65 019	5,1%	65 105	5,0%	64 950	5,0%	64 486	5,1%	63 934	5,0%	63 404	5,2%	66 850	5,4%
Békés	45 669	3,5%	45 079	3,5%	45 650	3,5%	45 461	3,5%	44 867	3,5%	44 239	3,5%	44 155	3,6%	46 443	3,7%
Csongrád	51 908	4,0%	50 589	4,0%	50 602	3,9%	50 657	3,9%	50 297	4,0%	49 985	3,9%	49 720	4,1%	52 110	4,2%
<i>Dél-Alföld</i>	163 491	12,6%	160 687	12,6%	161 357	12,5%	161 068	12,5%	159 650	12,6%	158 158	12,5%	157 279	12,8%	165 403	13,3%
Az ország területre nem bontható adatai	32 586	2,5%	32 167	2,5%	32 933	2,5%	32 827	2,5%	15 765	1,2%	30 590	2,4%	28 775	2,4%	5 391	0,4%
Összesen	1 295 768	100%	1 277 865	100%	1 292 028	100%	1 290 159	100%	1 264 529	100%	1 268 755	100%	1 224 341	100%	1 246 640	100%

Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyvek

Munkaanyag

177. táblázat: A családi pótlék - A támogatásban részesülő gyermekek száma és aránya megyék és régiók szerint

	2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008 (MÁK)	
Budapest, Pest megye	609 417	28,8%	619 509	30,3%	617 601	29,3%	617 431	29,4%	615 017	29,8%	614 262	29,7%	558 230	27,9%	553 951	27,3%
<i>Közép-Magyarország</i>	609 417	28,8%	619 509	30,3%	617 601	29,3%	617 431	29,4%	615 017	29,8%	614 262	29,7%	558 230	27,9%	553 951	27,3%
Fejér	82 317	3,9%	78 886	3,9%	82 858	3,9%	82 857	3,9%	83 641	4,1%	82 768	4,0%	82 390	4,1%	86 585	4,3%
Komárom-Esztergom	59 938	2,8%	58 255	2,8%	59 271	2,8%	59 324	2,8%	58 445	2,8%	57 846	2,8%	57 454	2,9%	62 163	3,1%
Veszprém	70 240	3,3%	65 965	3,2%	69 894	3,3%	68 306	3,2%	66 676	3,2%	65 203	3,2%	64 667	3,2%	70 142	3,5%
<i>Közép-Dunántúl</i>	212 495	10,0%	203 106	9,9%	212 023	10,1%	210 487	10,0%	208 762	10,1%	205 817	10,0%	204 511	10,2%	218 889	10,8%
Győr-Moson-Sopron	82 106	3,9%	80 925	4,0%	83 057	3,9%	83 145	4,0%	81 713	4,0%	80 784	3,9%	79 984	4,0%	82 987	4,1%
Vas	48 779	2,3%	45 717	2,2%	47 795	2,3%	47 294	2,2%	46 059	2,2%	44 986	2,2%	44 659	2,2%	49 121	2,4%
Zala	51 554	2,4%	48 215	2,4%	49 516	2,3%	48 657	2,3%	47 980	2,3%	46 891	2,3%	45 992	2,3%	49 028	2,4%
<i>Nyugat-Dunántúl</i>	182 439	8,6%	174 857	8,5%	180 368	8,5%	179 096	8,5%	175 752	8,5%	172 661	8,4%	170 635	8,5%	181 135	8,9%
Baranya	77 393	3,7%	73 418	3,6%	76 294	3,6%	76 442	3,6%	75 949	3,7%	74 611	3,6%	74 229	3,7%	77 286	3,8%
Somogy	65 846	3,1%	65 944	3,2%	65 489	3,1%	65 763	3,1%	65 465	3,2%	64 367	3,1%	64 140	3,2%	65 582	3,2%
Tolna	48 441	2,3%	45 978	2,2%	47 663	2,3%	47 430	2,3%	46 729	2,3%	45 865	2,2%	45 108	2,3%	47 865	2,4%
<i>Dél-Dunántúl</i>	191 680	9,1%	185 340	9,1%	189 446	9,0%	189 635	9,0%	188 143	9,1%	184 843	8,9%	183 477	9,2%	190 733	9,4%
Borsod-Abaúj-Zemplén	163 489	7,7%	156 657	7,7%	161 343	7,6%	160 884	7,6%	159 232	7,7%	158 031	7,6%	155 225	7,8%	162 418	8,0%
Heves	59 007	2,8%	56 162	2,7%	59 494	2,8%	59 375	2,8%	59 332	2,9%	58 710	2,8%	57 893	2,9%	62 532	3,1%
Nógrád	40 324	1,9%	37 619	1,8%	39 752	1,9%	39 627	1,9%	39 448	1,9%	39 071	1,9%	38 290	1,9%	42 314	2,1%
<i>Észak-Magyarország</i>	262 820	12,4%	250 438	12,2%	260 589	12,4%	259 886	12,4%	258 012	12,5%	255 812	12,4%	251 408	12,6%	267 264	13,2%
Hajdú-Bihar	122 022	5,8%	112 152	5,5%	120 070	5,7%	119 238	5,7%	118 636	5,8%	117 126	5,7%	116 034	5,8%	118 359	5,8%
Jász-Nagykun-Szolnok	84 429	4,0%	79 199	3,9%	83 348	4,0%	83 306	4,0%	82 971	4,0%	81 771	4,0%	81 496	4,1%	84 453	4,2%
Szabolcs-Szatmár-Bereg	132 269	6,3%	117 630	5,8%	131 398	6,2%	131 143	6,2%	130 601	6,3%	129 604	6,3%	130 120	6,5%	139 038	6,9%
<i>Észak-Alföld</i>	338 720	16,0%	308 981	15,1%	334 816	15,9%	333 687	15,9%	332 208	16,1%	328 501	15,9%	327 650	16,4%	341 850	16,8%
Bács-Kiskun	107 187	5,1%	101 408	5,0%	106 158	5,0%	105 828	5,0%	105 104	5,1%	104 266	5,0%	103 249	5,2%	108 821	5,4%
Békés	74 705	3,5%	71 299	3,5%	74 014	3,5%	73 596	3,5%	72 581	3,5%	71 469	3,5%	71 378	3,6%	74 988	3,7%
Csongrád	82 216	3,9%	77 669	3,8%	80 772	3,8%	80 402	3,8%	79 851	3,9%	79 607	3,9%	79 841	4,0%	82 355	4,1%
<i>Dél-Alföld</i>	264 108	12,5%	250 376	12,2%	260 944	12,4%	259 826	12,4%	257 536	12,5%	255 342	12,4%	254 468	12,7%	266 164	13,1%
Az ország területre nem bontható adatai	53 764	2,5%	53 002	2,6%	53 820	2,6%	53 484	2,5%	25 670	1,2%	49 773	2,4%	47 038	2,4%	8 961	0,4%
Összesen	2 115 443	100,0%	2 045 609	100,0%	2 109 607	100,0%	2 103 532	100,0%	2 061 100	100,0%	2 067 011	100,0%	1 997 417	100,0%	2 028 947	100,0%

Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyvek

Munkaanyag

178. táblázat: A családi pótlékban részesülő családok és gyermekek megoszlása családnagyság szerint

	2001 július		2002 július		2003 július		2004 április		2005 április		2006 április		2007 április		2008 április	
	fő	(%)	fő	(%)	fő	(%)	fő	(%)	fő	(%)	fő	(%)	fő	(%)	fő	(%)
CSALÁDOK																
Házaspár	937 000	74,7	936 495	76,6	925 107	76,1	953 431	75,2	937 755	74,5	920 544	73,8	903 961	73,6	911 054	73,7
1 gyermekes	443 222	35,3	448 489	36,7	443 920	36,5	449 776	35,5	382 954	30,4	438 584	35,2	432 361	35,2	416 749	33,7
2 gyermekes	366 949	29,3	361 585	29,6	352 625	29,0	366 533	28,9	393 284	31,3	347 136	27,8	338 687	27,6	351 764	28,5
3 és annál több gyermekes	126 829	10,1	126 421	10,3	128 562	10,6	137 122	10,8	161 517	12,8	134 824	10,8	132 913	10,8	142 541	11,5
Egyedülálló	317 397	25,3	286 440	23,4	291 238	23,9	314 977	24,8	320 619	25,5	326 970	26,2	323 597	26,4	324 296	26,3
1 gyermekes	224 378	17,9	194 866	15,9	196 598	16,2	209 026	16,5	191 113	15,2	214 398	17,2	210 787	17,2	201 537	16,3
2 gyermekes	70 384	5,6	69 007	5,6	70 490	5,8	78 829	6,2	93 131	7,4	82 197	6,6	81 546	6,6	85 331	6,9
3 és annál több gyermekes	22 635	1,8	22 567	1,8	24 150	2,0	27 122	2,1	36 375	2,9	30 375	2,4	31 264	2,5	34 428	2,8
Összesen	1 254 397	100,0	1 222 935	100,0	1 216 345	100,0	1 268 408	100,0	1 258 374	100,0	1 247 514	100,0	1 227 558	100,0	1 235 350	100,0
GYERMEKEK																
Házaspár	1 598 999	78,4	1 600 342	79,6	1 578 349	79,0	1 640 869	78,1	1 612 346	77,5	1 583 139	76,6	1 554 249	76,4	1 558 337	76,3
1 gyermekes	443 222	21,7	448 489	22,3	443 920	22,2	449 776	21,4	382 954	18,4	438 584	21,2	432 361	21,2	416 760	20,4
2 gyermekes	733 898	36,0	723 170	36,0	705 250	35,3	733 066	34,9	730 357	35,1	694 272	33,6	677 374	33,3	682 091	33,4
3 és annál több gyermekes	421 879	20,7	428 683	21,3	429 179	21,5	458 027	21,8	499 035	24,0	450 283	21,8	444 514	21,8	459 486	22,5
Egyedülálló	441 655	21,6	410 895	20,4	419 735	21,0	458 916	21,9	469 159	22,5	482 936	23,4	481 402	23,6	485 285	23,7
1 gyermekes	224 378	11,0	194 866	9,7	196 598	9,8	209 026	10,0	191 113	9,2	214 398	10,4	210 787	10,4	204 542	10,0
2 gyermekes	140 768	6,9	138 014	6,9	140 980	7,1	157 658	7,5	167 295	8,0	164 394	8,0	163 092	8,0	165 057	8,1
3 és annál több gyermekes	76 008	3,7	78 015	3,9	82 157	4,1	92 232	4,4	110 751	5,3	104 144	5,0	107 523	5,3	113 969	5,6
Összesen	2 040 153	100,0	2 011 237	100,0	1 998 084	100,0	2 099 785	100,0	2 081 505	100,0	2 066 075	100,0	2 035 651	100,0	2 043 622	100,0

Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyvek

179. táblázat: A családi pótlékban részesülő gyermekek havi átlagos száma az igénylő neme szerint, 2008 (MÁK adat)

	Összesen		Nő		Férfi	
	fő	arány az összesen belül	fő	arány régióon belül	fő	arány régióon belül
Közép-Magyarország	553 951	27,3%	402 238	72,6%	151 713	27,4%
Közép-Dunántúl	218 889	10,8%	149 060	68,1%	69 829	31,9%
Nyugat-Dunántúl	181 135	8,9%	112 253	62,0%	68 882	38,0%
Dél-Dunántúl	190 733	9,4%	130 764	68,6%	59 969	31,4%
Észak-Magyarország	267 264	13,2%	174 900	65,4%	92 364	34,6%
Észak-Alföld	341 850	16,8%	243 880	71,3%	97 970	28,7%
Dél-Alföld	266 164	13,1%	186 448	70,1%	79 716	29,9%
Az ország területre nem bontható adatai	8 961	0,4%	5 624	62,8%	3 338	37,2%
Összesen	2 028 947	100,0%	1 405 167	69,3%	623 780	30,7%

Forrás: MÁK

180. táblázat: A családi pótlékban részesülő gyermekek számának alakulása családtípus és gyermekszám szerint, területi egységenként, 2007. április (%)

Területi egység	Házaspárok			Egyedülállók		
	1 gyermekkel	2 gyermekkel	3 és annál több gyermekkel	1 gyermekkel	2 gyermekkel	3 és annál több gyermekkel
Budapest–Pest	139 856	213 912	116 718	69 493	49 670	22 718
Bács-Kiskun	21 079	33 450	21 959	10 989	9 126	5 846
Baranya	15 730	22 710	15 435	8 948	6 616	4 067
Békés	14 512	21 714	15 430	8 005	6 246	4 035
Borsod-Abaúj-Zemplén	26 699	41 472	40 529	14 776	13 430	17 492
Csongrád	16 984	25 448	15 531	9 600	7 274	3 856
Fejér	17 851	27 170	17 876	8 906	6 832	3 950
Győr-Moson-Sopron	18 562	30 864	15 176	7 161	5 150	2 417
Hajdú-Bihar	21 603	37 240	30 020	10 382	8 968	7 129
Heves	12 569	18 800	13 328	5 633	4 398	3 070
Jász-Nagykun-Szolnok	15 963	24 442	19 717	8 204	6 648	5 240
Komárom-Esztergom	11 398	17 680	10 566	6 551	5 038	2 845
Nógrád	7 883	11 778	9 354	3 877	2 974	2 364
Somogy	13 468	19 428	14 594	6 759	4 998	3 749
Szabolcs-Szatmár-Bereg	22 731	39 692	37 708	9 382	8 656	9 052
Tolna	9 430	14 684	9 319	4 712	3 708	2 499
Vas	9 876	16 362	9 147	3 934	3 134	1 693
Veszprém	13 626	22 200	13 577	6 561	5 222	3 148
Zala	10 446	15 936	9 161	4 687	3 320	1 998
Ország összesen	432 361	677 374	444 514	210 787	163 092	107 523

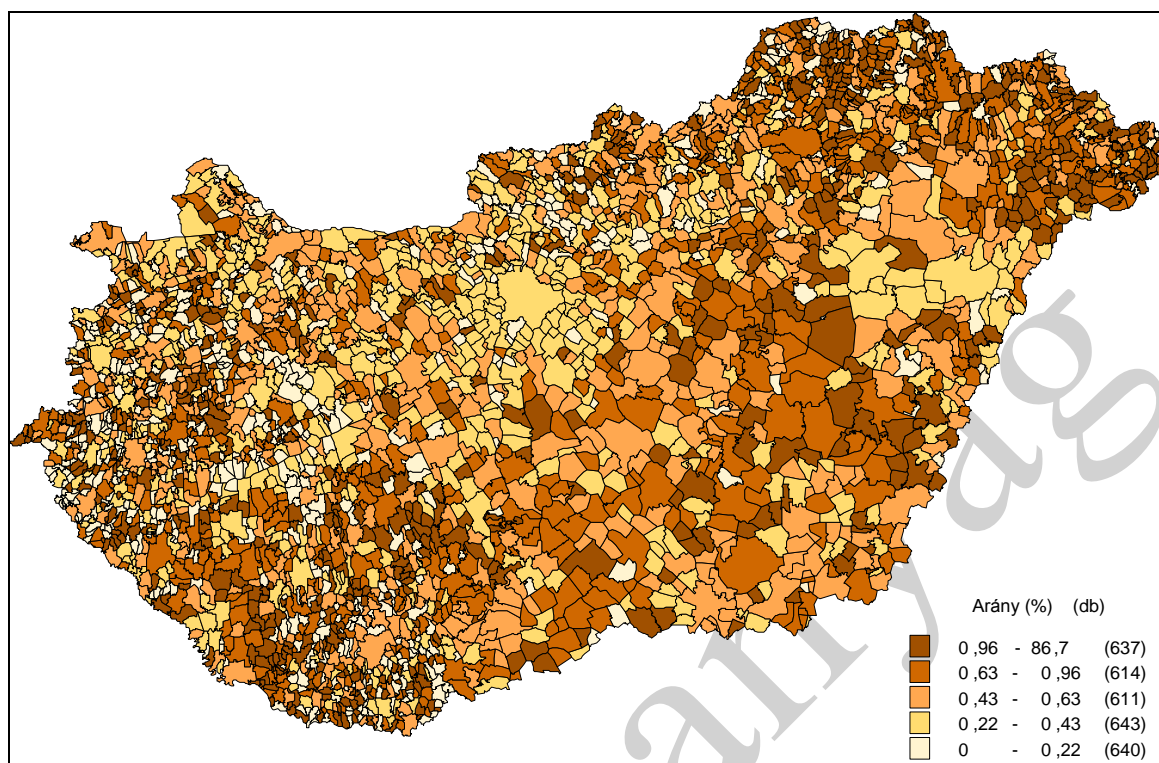
Forrás: KSH, Szociális Statisztikai Évkönyv 2007

181. táblázat: Családi pótlékban részesülő gyermekek a 0–18 évesek %-ában

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Budapest–Pest	105,5	115,3	115,6	116,1	115,9	115,3	104,0
Közép-Magyarország	105,5	115,3	115,6	116,1	115,9	115,3	104,0
Fejér	82,6	83,5	88,9	90,2	92,6	93,0	93,8
Komárom-Esztergom	83,5	84,9	87,7	89,4	89,7	90,1	90,7
Veszprém	83,0	82,4	90,2	90,4	90,5	90,4	91,5
Közép-Dunántúl	83,0	83,5	89,0	90,0	91,1	91,4	92,2
Győr-Moson-Sopron	86,0	89,0	91,9	93,4	92,9	92,5	92,0
Vas	83,7	82,5	87,9	88,7	88,2	87,9	89,1
Zala	80,6	79,9	84,0	84,7	85,6	85,5	85,7
Nyugat-Dunántúl	83,8	84,6	88,5	89,7	89,6	89,3	89,4
Baranya	87,0	86,4	91,5	93,6	94,7	94,4	95,4
Somogy	89,2	91,0	91,9	94,4	96,2	96,4	98,0
Tolna	85,4	85,2	90,2	92,1	93,4	94,2	94,9
Dél-Dunántúl	87,3	87,7	91,3	93,5	94,9	95,1	96,2
Borsod-Abaúj-Zemplén	86,6	86,9	91,3	93,2	94,6	96,0	96,5
Heves	81,9	81,4	87,7	88,8	90,2	90,5	90,5
Nógrád	82,0	80,3	86,1	87,3	88,7	89,5	89,6
Észak-Magyarország	84,8	84,6	89,6	91,3	92,6	93,6	94,0
Hajdú-Bihar	89,0	85,6	92,8	93,6	94,8	95,2	96,0
Jász-Nagykun-Szolnok	86,6	84,7	90,7	92,5	94,3	95,2	97,1
Szabolcs-Szatmár-Bereg	83,6	77,2	87,8	89,6	91,2	92,2	94,3
Észak-Alföld	86,2	82,0	90,3	91,7	93,2	94,0	95,6
Bács-Kiskun	86,1	84,9	90,5	92,0	93,2	94,1	94,7
Békés	84,9	83,9	89,2	91,1	92,4	93,4	95,8
Csongrád	88,4	87,3	92,3	93,3	94,4	95,6	97,1
Dél-Alföld	86,5	85,3	90,7	92,2	93,3	94,4	95,8
Ország összesen	92,8	94,5	98,9	100,2	99,8	101,4	99,1

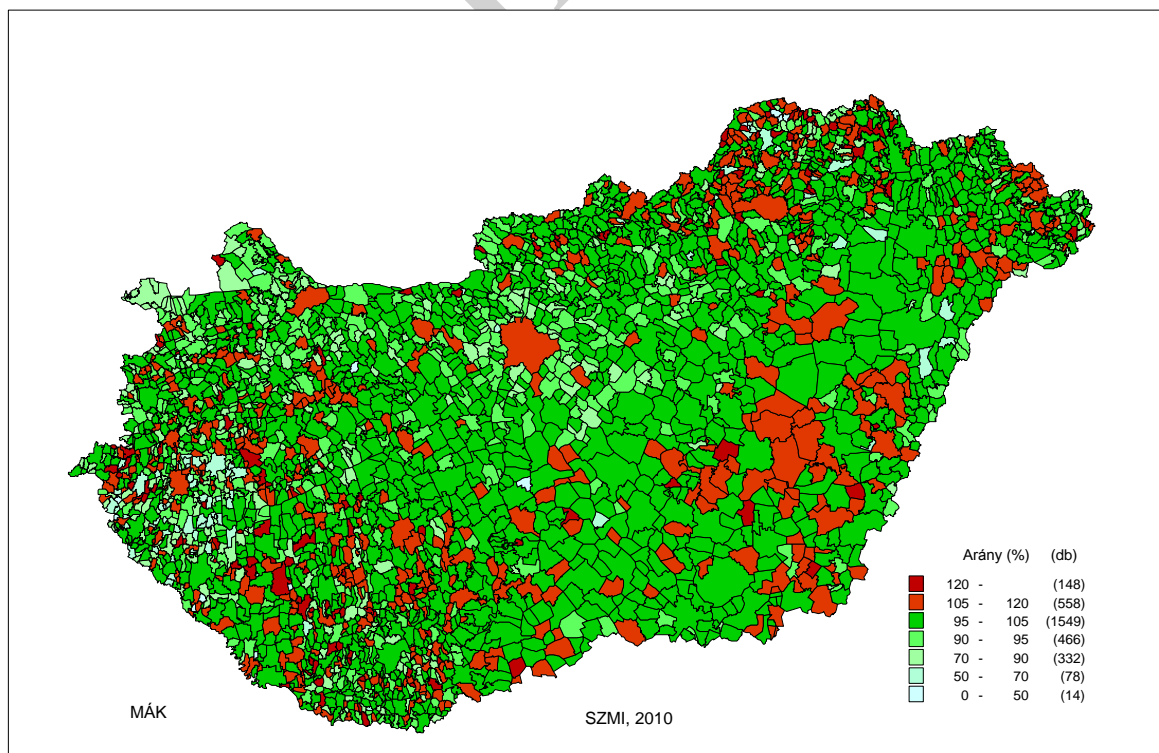
Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyvek

41. térkép: 18 év feletti családi pótlékban részesülők a 18-59 évesek arányában, települések szerint (%), 2008

Forrás: MÁK

42. térkép: A családi pótlékot kapó gyermekek aránya a 0-18 éves népességhez képest, települések szerint (2008, MÁK)

Мункааньдэг

182. táblázat: Gyés - A támogatásban részesülők száma és aránya megyék és régiók szerint

	2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008 (MÁK)	
Budapest, Pest megye	45 755	25,0%	42 932	25,0%	41 386	24,8%	40 604	24,8%	40 396	25,0%	43 129	25,8%	40 262	24,4%	40 726	24,4%
<i>Közép-Magyarország</i>	45 755	25,0%	42 932	25,0%	41 386	24,8%	40 604	24,8%	40 396	25,0%	43 129	25,8%	40 262	24,4%	40 726	24,4%
Fejér	7 175	3,9%	6 974	4,1%	7 146	4,3%	6 998	4,3%	7 098	4,4%	7 162	4,3%	7 061	4,3%	7 058	4,2%
Komárom-Esztergom	5 069	2,8%	4 783	2,8%	4 772	2,9%	4 651	2,8%	4 462	2,8%	4 713	2,8%	4 699	2,9%	4 984	3,0%
Veszprém	5 643	3,1%	5 108	3,0%	4 939	3,0%	5 036	3,1%	4 990	3,1%	5 044	3,0%	4 994	3,0%	5 264	3,2%
<i>Közép-Dunántúl</i>	17 887	9,8%	16 865	9,8%	16 857	10,1%	16 685	10,2%	16 550	10,3%	16 919	10,1%	16 754	10,2%	17 306	10,4%
Győr-Moson-Sopron	6 101	3,3%	5 819	3,4%	5 761	3,5%	5 659	3,5%	5 732	3,6%	5 887	3,5%	6 113	3,7%	6 276	3,8%
Vas	3 329	1,8%	3 124	1,8%	3 054	1,8%	3 112	1,9%	3 114	1,9%	3 305	2,0%	3 333	2,0%	3 514	2,1%
Zala	4 225	2,3%	3 832	2,2%	3 659	2,2%	3 414	2,1%	3 261	2,0%	3 309	2,0%	3 374	2,0%	3 512	2,1%
<i>Nyugat-Dunántúl</i>	13 655	7,5%	12 775	7,4%	12 474	7,5%	12 185	7,5%	12 107	7,5%	12 501	7,5%	12 820	7,8%	13 303	8,0%
Baranya	7 185	3,9%	6 641	3,9%	6 301	3,8%	6 299	3,9%	6 146	3,8%	6 220	3,7%	6 240	3,8%	6 286	3,8%
Somogy	6 387	3,5%	6 128	3,6%	6 031	3,6%	5 864	3,6%	5 751	3,6%	5 854	3,5%	6 012	3,6%	5 983	3,6%
Tolna	4 017	2,2%	3 855	2,2%	3 912	2,3%	3 848	2,4%	3 848	2,4%	3 993	2,4%	4 054	2,5%	4 137	2,5%
<i>Dél-Dunántúl</i>	17 589	9,6%	16 624	9,7%	16 244	9,7%	16 011	9,8%	15 745	9,8%	16 067	9,6%	16 306	9,9%	16 407	9,8%
Borsod-Abaúj-Zemplén	17 330	9,5%	16 330	9,5%	15 846	9,5%	15 599	9,5%	15 173	9,4%	15 326	9,2%	15 188	9,2%	15 390	9,2%
Heves	5 743	3,1%	5 413	3,2%	5 393	3,2%	5 227	3,2%	5 141	3,2%	5 175	3,1%	5 147	3,1%	5 313	3,2%
Nógrád	4 280	2,3%	4 086	2,4%	4 078	2,4%	4 004	2,4%	3 966	2,5%	3 870	2,3%	3 782	2,3%	3 849	2,3%
<i>Észak-Magyarország</i>	27 353	15,0%	25 829	15,0%	25 317	15,2%	24 830	15,2%	24 280	15,0%	24 371	14,6%	24 117	14,6%	24 552	14,7%
Hajdú-Bihar	12 804	7,0%	11 931	6,9%	11 368	6,8%	10 882	6,7%	10 680	6,6%	10 546	6,3%	10 432	6,3%	10 500	6,3%
Jász-Nagykun-Szolnok	8 156	4,5%	7 786	4,5%	7 613	4,6%	7 428	4,5%	7 337	4,5%	7 559	4,5%	7 555	4,6%	7 611	4,6%
Szabolcs-Szatmár-Bereg	14 486	7,9%	13 602	7,9%	13 237	7,9%	13 049	8,0%	12 819	7,9%	12 804	7,7%	12 722	7,7%	13 045	7,8%
<i>Észak-Alföld</i>	35 446	19,4%	33 319	19,4%	32 218	19,3%	31 359	19,2%	30 836	19,1%	30 909	18,5%	30 709	18,6%	31 156	18,7%
Bács-Kiskun	10 626	5,8%	9 874	5,7%	9 435	5,7%	9 207	5,6%	9 080	5,6%	9 371	5,6%	9 591	5,8%	9 846	5,9%
Békés	6 994	3,8%	6 568	3,8%	6 415	3,8%	6 203	3,8%	6 327	3,9%	6 394	3,8%	6 442	3,9%	6 720	4,0%
Csongrád	7 008	3,8%	6 459	3,8%	6 154	3,7%	5 868	3,6%	5 843	3,6%	6 260	3,8%	6 459	3,9%	6 668	4,0%
<i>Dél-Alföld</i>	24 628	13,5%	22 901	13,3%	22 004	13,2%	21 278	13,0%	21 250	13,2%	22 025	13,2%	22 492	13,6%	23 235	13,9%
Az ország területre nem bontható adatai	575	0,3%	523	0,3%	483	0,3%	491	0,3%	239	0,1%	1 003	0,6%	1 370	0,8%	337	0,2%
Összesen	182 888	100,0%	171 768	100,0%	166 983	100,0%	163 443	100,0%	161 403	100,0%	166 924	100,0%	164 830	100,0%	167 021	100,0%

Munkaadany

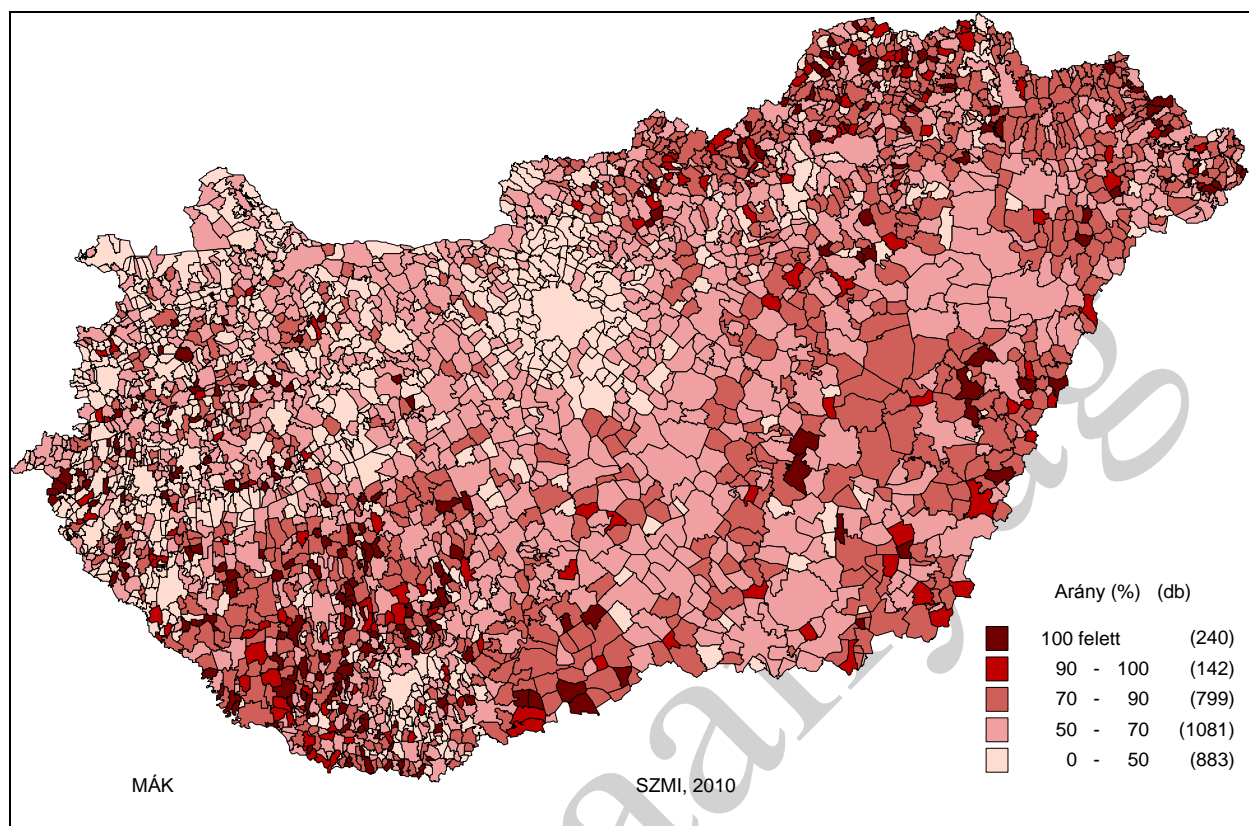
183. táblázat: A gyesen lévők aránya a 0-2 évesek arányában (%)

	Igénylők / a 0-2 évesek arányában	Igénylők / 0-2 évesek arányában
	2001	2008
Budapest, Pest megye	62,3	45,6
<i>Közép-Magyarország</i>	62,3	45,6
Fejér	60,7	56,7
Komárom-Esztergom	58,4	55,4
Veszprém	59,6	52,4
<i>Közép-Dunántúl</i>	59,7	54,9
Győr-Moson-Sopron	53,1	48,4
Vas	48,3	51,4
Zala	58,4	46,6
<i>Nyugat-Dunántúl</i>	53,3	48,7
Baranya	65,4	55,9
Somogy	66,7	68,6
Tolna	59,8	65,3
<i>Dél-Dunántúl</i>	64,5	62,3
Borsod-Abaúj-Zemplén	71,3	68,5
Heves	61,6	58,9
Nógrád	68,7	67,9
<i>Észak-Magyarország</i>	68,6	66,1
Hajdú-Bihar	72,2	62,6
Jász-Nagykun-Szolnok	65,6	65,5
Szabolcs-Szatmár-Bereg	70,3	68,1
<i>Észak-Alföld</i>	69,8	65,5
Bács-Kiskun	69,0	64,4
Békés	65,1	71,6
Csongrád	61,8	57,8
<i>Dél-Alföld</i>	65,7	64,1
Összesen	64,3	56,5

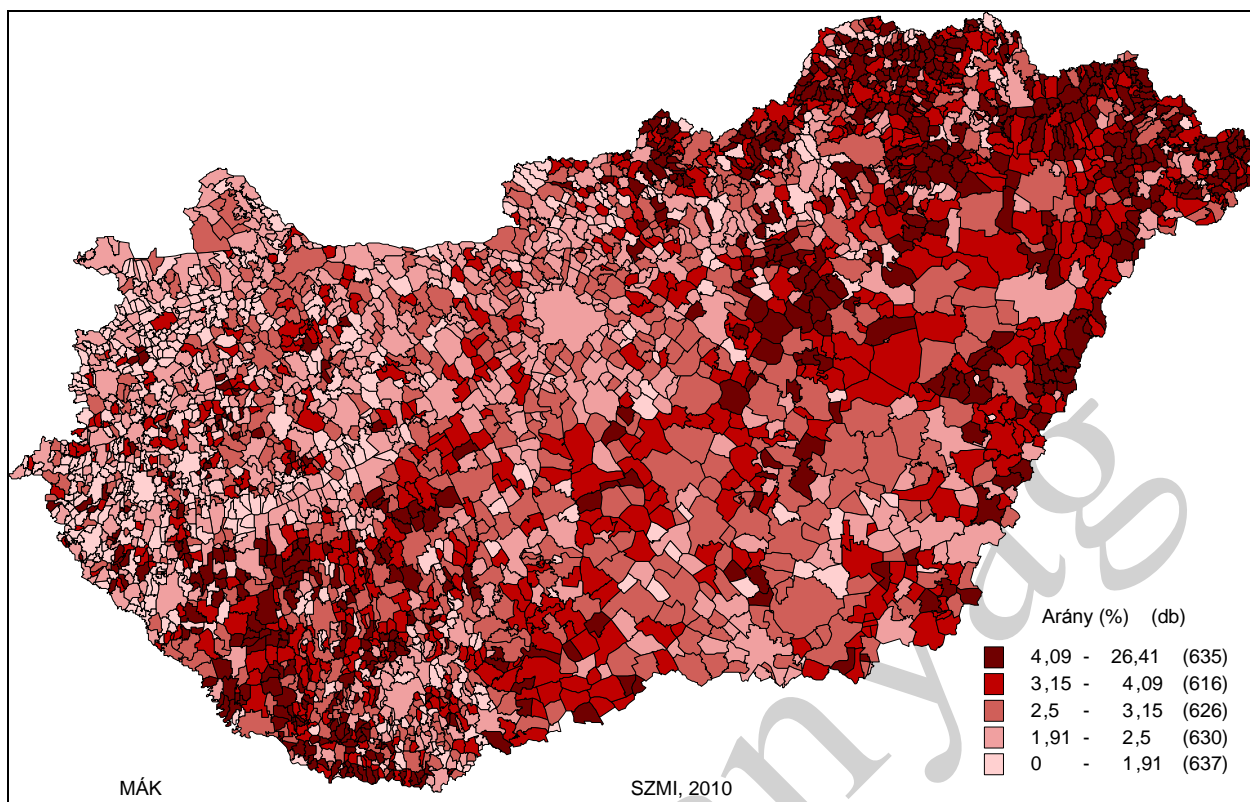
Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyv (2001), MÁK (2008)

43. térkép: A gyesen lévők aránya a 0-2 évesek arányában, településenként (%) (2008, MÁK)

44. térkép: A gyesen lévők aránya a 18-59 évesek arányában, településenként (%) (2008, MÁK)

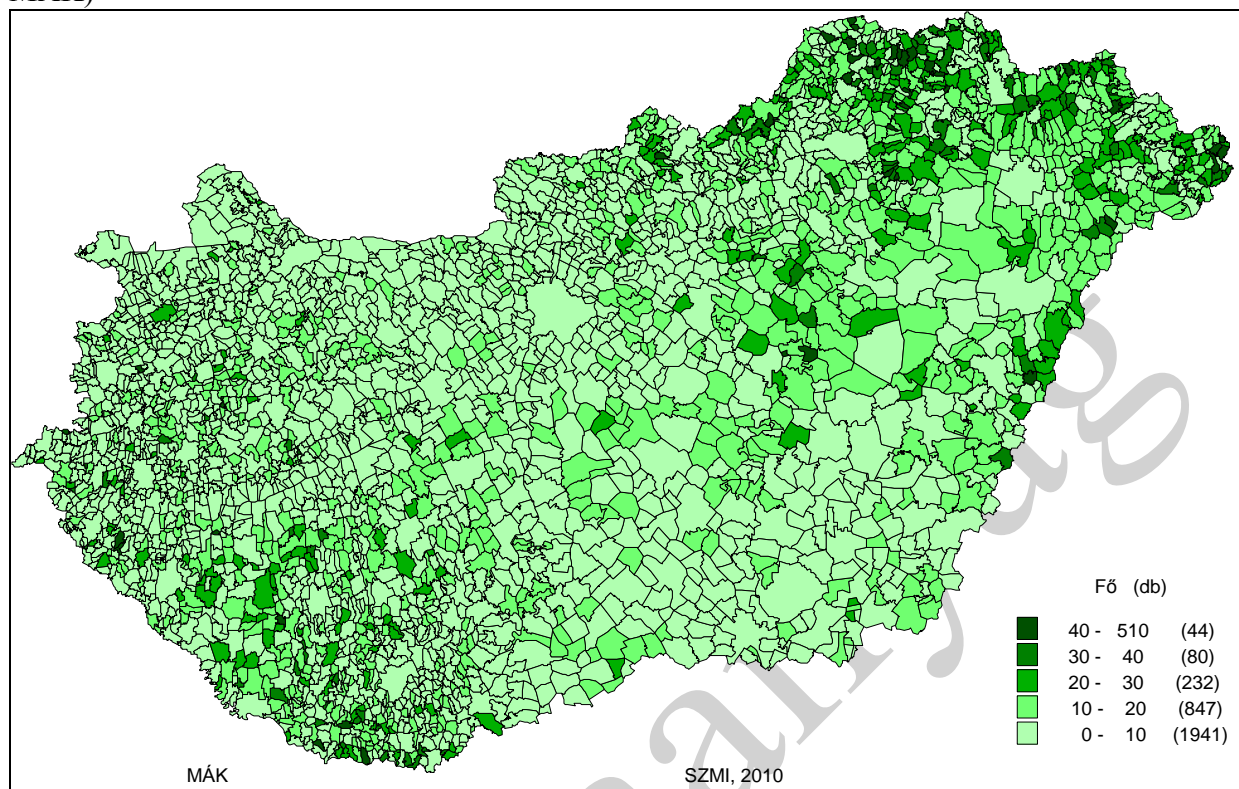

184. táblázat: Gyet - A támogatásban részesülők száma és aránya megyék és régiók szerint

	2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008 (MÁK)	
Budapest, Pest megye	9 655	18,8%	9 512	18,9%	9 113	19,1%	9 129	19,4%	9 276	19,6%	9 097	19,9%	7 715	18,0%	8 515	20,5%
<i>Közép-Magyarország</i>	9 655	18,8%	9 512	18,9%	9 113	19,1%	9 129	19,4%	9 276	19,6%	9 097	19,9%	7 715	18,0%	8 515	20,5%
Fejér	2 138	4,2%	2 091	4,2%	1 942	4,1%	1 873	4,0%	1 861	3,9%	1 815	4,0%	1 676	3,9%	1 567	3,8%
Komárom-Esztergom	1 432	2,8%	1 356	2,7%	1 183	2,5%	1 140	2,4%	1 152	2,4%	1 125	2,5%	1 109	2,6%	1 039	2,5%
Veszprém	1 831	3,6%	1 777	3,5%	1 628	3,4%	1 476	3,1%	1 418	3,0%	1 325	2,9%	1 268	3,0%	1 216	2,9%
<i>Közép-Dunántúl</i>	5 401	10,5%	5 224	10,4%	4 753	10,0%	4 489	9,5%	4 431	9,4%	4 265	9,3%	4 053	9,5%	3 822	9,2%
Győr-Moson-Sopron	1 655	3,2%	1 577	3,1%	1 416	3,0%	1 336	2,8%	1 344	2,8%	1 336	2,9%	1 310	3,1%	1 248	3,0%
Vas	1 144	2,2%	1 081	2,1%	958	2,0%	890	1,9%	878	1,9%	851	1,9%	840	2,0%	805	1,9%
Zala	1 310	2,6%	1 221	2,4%	1 088	2,3%	1 045	2,2%	1 030	2,2%	978	2,1%	886	2,1%	764	1,8%
<i>Nyugat-Dunántúl</i>	4 109	8,0%	3 879	7,7%	3 462	7,3%	3 271	6,9%	3 252	6,9%	3 165	6,9%	3 036	7,1%	2 816	6,8%
Baranya	1 878	3,7%	1 817	3,6%	1 698	3,6%	1 664	3,5%	1 692	3,6%	1 674	3,7%	1 613	3,8%	1 504	3,6%
Somogy	1 825	3,6%	1 755	3,5%	1 666	3,5%	1 638	3,5%	1 656	3,5%	1 568	3,4%	1 436	3,4%	1 385	3,3%
Tolna	1 171	2,3%	1 183	2,4%	1 120	2,4%	1 081	2,3%	1 028	2,2%	944	2,1%	898	2,1%	848	2,0%
<i>Dél-Dunántúl</i>	4 874	9,5%	4 755	9,4%	4 484	9,4%	4 383	9,3%	4 376	9,3%	4 186	9,1%	3 947	9,2%	3 736	9,0%
Borsod-Abaúj-Zemplén	5 862	11,4%	6 050	12,0%	6 043	12,7%	6 147	13,1%	6 191	13,1%	5 853	12,8%	5 561	13,0%	5 113	12,3%
Heves	1 693	3,3%	1 643	3,3%	1 596	3,3%	1 580	3,4%	1 616	3,4%	1 529	3,3%	1 458	3,4%	1 370	3,3%
Nógrád	1 082	2,1%	1 073	2,1%	1 014	2,1%	1 024	2,2%	1 066	2,3%	1 070	2,3%	1 066	2,5%	1 046	2,5%
<i>Észak-Magyarország</i>	8 637	16,8%	8 766	17,4%	8 653	18,2%	8 751	18,6%	8 873	18,8%	8 452	18,4%	8 085	18,9%	7 529	18,1%
Hajdú-Bihar	3 789	7,4%	3 682	7,3%	3 525	7,4%	3 544	7,5%	3 605	7,6%	3 590	7,8%	3 420	8,0%	3 111	7,5%
Jász-Nagykun-Szolnok	2 766	5,4%	2 586	5,1%	2 438	5,1%	2 399	5,1%	2 396	5,1%	2 278	5,0%	2 210	5,2%	2 115	5,1%
Szabolcs-Szatmár-Bereg	5 203	10,1%	5 273	10,5%	5 196	10,9%	5 197	11,0%	5 204	11,0%	4 987	10,9%	4 689	11,0%	4 452	10,7%
<i>Észak-Alföld</i>	11 758	22,9%	11 541	22,9%	11 159	23,4%	11 140	23,7%	11 205	23,7%	10 855	23,7%	10 319	24,1%	9 677	23,2%
Bács-Kiskun	2 936	5,7%	2 780	5,5%	2 540	5,3%	2 525	5,4%	2 529	5,3%	2 473	5,4%	2 413	5,6%	2 341	5,6%
Békés	2 208	4,3%	2 192	4,4%	1 948	4,1%	1 908	4,1%	1 883	4,0%	1 866	4,1%	1 792	4,2%	1 649	4,0%
Csongrád	1 755	3,4%	1 687	3,4%	1 545	3,2%	1 473	3,1%	1 479	3,1%	1 461	3,2%	1 416	3,3%	1 404	3,4%
<i>Dél-Alföld</i>	6 899	13,4%	6 659	13,2%	6 033	12,7%	5 906	12,5%	5 891	12,5%	5 800	12,7%	5 621	13,1%	5 393	13,0%
Az ország területre nem bontható adatai		0,0%	–		–		–		–		–		–		144	0,3%
Összesen	51 333	100,0%	50 336	100,0%	47 657	100,0%	47 069	100,0%	47 304	100,0%	45 820	100,0%	42 776	100,0%	41 631	100,0%

Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyvek (2001-2007), MÁK (2008)

45. térkép: A gyeten lévőők száma a 18-59 évesek arányában, települések szerint (2008, MÁK)

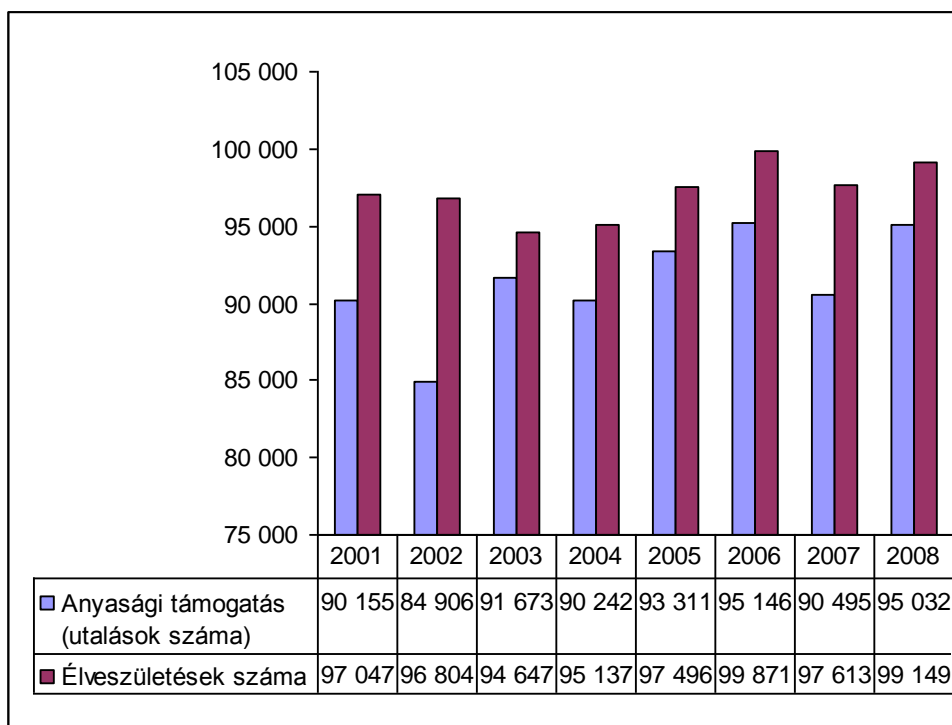
185. táblázat: Anyasági támogatás - A támogatásban részesülők száma és aránya megyék és régiók szerint

	2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008 (MÁK)	
Budapest, Pest megye	26 137	29,0%	25 038	29,5%	28 772	31,4%	28 827	31,9%	31 241	33,5%	32 226	33,9%	29 137	32,2%	29 614	31,2%
<i>Közép-Magyarország</i>	26 137	29,0%	25 038	29,5%	28 772	31,4%	28 827	31,9%	31 241	33,5%	32 226	33,9%	29 137	32,2%	29 614	31,2%
Fejér	3 675	4,1%	3 472	4,1%	3 853	4,2%	3 803	4,2%	3 761	4,0%	3 837	4,0%	3 713	4,1%	3 910	4,1%
Komárom-Esztergom	2528	2,8%	2 299	2,7%	2 269	2,5%	2 472	2,7%	2 567	2,8%	2 593	2,7%	2 768	3,1%	2 988	3,1%
Veszprém	2 629	2,9%	2 706	3,2%	2 725	3,0%	2 675	3,0%	2 830	3,0%	2 737	2,9%	2 670	3,0%	3 148	3,3%
<i>Közép-Dunántúl</i>	8 832	9,8%	8 477	10,0%	8 847	9,7%	8 950	9,9%	9 158	9,8%	9 167	9,6%	9 151	10,1%	10 046	10,6%
Győr-Moson-Sopron	3 663	4,1%	3 208	3,8%	3 536	3,9%	3 899	4,3%	4 406	4,7%	4 310	4,5%	4 140	4,6%	4 206	4,4%
Vas	2 164	2,4%	1 865	2,2%	2 242	2,4%	1 972	2,2%	1 994	2,1%	2 079	2,2%	1 941	2,1%	2 175	2,3%
Zala	2 103	2,3%	1 911	2,3%	1 971	2,2%	1 949	2,2%	1 898	2,0%	1 974	2,1%	1 896	2,1%	2 360	2,5%
<i>Nyugat-Dunántúl</i>	7 930	8,8%	6 984	8,2%	7 749	8,5%	7 820	8,7%	8 298	8,9%	8 363	8,8%	7 977	8,8%	8 741	9,2%
Baranya	3 245	3,6%	3 200	3,8%	3 268	3,6%	3 257	3,6%	3 341	3,6%	3 336	3,5%	3 168	3,5%	3 611	3,8%
Somogy	2 923	3,2%	2 986	3,5%	2 705	3,0%	2 940	3,3%	2 879	3,1%	2 636	2,8%	2 583	2,9%	2 653	2,8%
Tolna	1 951	2,2%	2 046	2,4%	2 028	2,2%	1 878	2,1%	1 845	2,0%	1 796	1,9%	1 837	2,0%	1 987	2,1%
<i>Dél-Dunántúl</i>	8 119	9,0%	8 232	9,7%	8 001	8,7%	8 075	8,9%	8 065	8,6%	7 768	8,2%	7 588	8,4%	8 251	8,7%
Borsod-Abaúj-Zemplén	7 525	8,3%	7 046	8,3%	7 036	7,7%	6 880	7,6%	6 458	6,9%	7 046	7,4%	6 934	7,7%	7 060	7,4%
Heves	2 619	2,9%	2 473	2,9%	2 451	2,7%	2 525	2,8%	2 523	2,7%	2 512	2,6%	2 484	2,7%	2 853	3,0%
Nógrád	1 839	2,0%	1 855	2,2%	1 808	2,0%	1 745	1,9%	1 648	1,8%	1 654	1,7%	1 502	1,7%	1 765	1,9%
<i>Észak-Magyarország</i>	11 983	13,3%	11 374	13,4%	11 295	12,3%	11 150	12,4%	10 629	11,4%	11 212	11,8%	10 920	12,1%	11 678	12,3%
Hajdú-Bihar	5 569	6,2%	5 128	6,0%	5 191	5,7%	4 792	5,3%	5 264	5,6%	5 042	5,3%	5 045	5,6%	5 347	5,6%
Jász-Nagykun-Szolnok	3 763	4,2%	3 526	4,2%	3 628	4,0%	3 600	4,0%	3 381	3,6%	3 469	3,6%	3 507	3,9%	3 567	3,8%
Szabolcs-Szatmár-Bereg	5 974	6,6%	5 800	6,8%	5 832	6,4%	5 756	6,4%	5 798	6,2%	5 794	6,1%	5 550	6,1%	6 173	6,5%
<i>Észak-Alföld</i>	15 306	17,0%	14 454	17,0%	14 651	16,0%	14 148	15,7%	14 443	15,5%	14 305	15,0%	14 102	15,6%	15 087	15,9%
Bács-Kiskun	4 558	5,1%	3 955	4,7%	4 523	4,9%	4 184	4,6%	4 462	4,8%	4 554	4,8%	4 357	4,8%	4 903	5,2%
Békés	3 125	3,5%	2 844	3,3%	2 769	3,0%	2 842	3,1%	2 917	3,1%	2 786	2,9%	2 689	3,0%	3 036	3,2%
Csongrád	3 463	3,8%	2 698	3,2%	3 605	3,9%	3 236	3,6%	3 551	3,8%	3 387	3,6%	3 376	3,7%	3 635	3,8%
<i>Dél-Alföld</i>	11 146	12,4%	9 497	11,2%	10 897	11,9%	10 262	11,4%	10 930	11,7%	10 727	11,3%	10 422	11,5%	11 574	12,2%
Az ország területre nem bontható adatai	702	0,8%	850	1,0%	1 461	1,6%	1 010	1,1%	547	0,6%	1 378	1,4%	1 198	1,3%	41	0,0%
Összesen	90 155	100%	84 906	100%	91 673	100%	90 242	100%	93 311	100%	95 146	100%	90 495	100%	95 032	100%

Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyvek, MÁK (2008)

A KSH adatai szerint 2008-ban összesen 95028 gyermek született, ezzel szemben a fenti táblázatban a MÁK adatai szerint 95032.

59. ábra: Az élve születések száma és az anyasági támogatásban részesültek száma 2001-2008

Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyvek és KSH-Stadat

186. táblázat: Tgyás - A támogatásban részesülők száma és aránya megyék és régiók szerint

	2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008	
Budapest, Pest megye	9 206	38,6%	9 487	37,3%	10 507	38,3%	11 595	41,4%	12 432	41,6%	13 213	43,4%	12 894	44,1%	13 248	45,3%
<i>Közép-Magyarország</i>	9 206	38,6%	9 487	37,3%	10 507	38,3%	11 595	41,4%	12 432	41,6%	13 213	43,4%	12 894	44,1%	13 248	45,3%
Fejér	1 049	4,4%	1 062	4,2%	1 159	4,2%	1 113	4,0%	1 225	4,1%	1 230	4,0%	1 206	4,1%	1 205	4,1%
Komárom-Esztergom	622	2,6%	610	2,4%	671	2,4%	752	2,7%	870	2,9%	934	3,1%	959	3,3%	986	3,4%
Veszprém	695	2,9%	825	3,2%	862	3,1%	863	3,1%	947	3,2%	901	3,0%	856	2,9%	850	2,9%
<i>Közép-Dunántúl</i>	2 366	9,9%	2 497	9,8%	2 692	9,8%	2 728	9,7%	3 042	10,2%	3 065	10,1%	3 021	10,3%	3 041	10,4%
Győr-Moson-Sopron	1 076	4,5%	1 327	5,2%	1 431	5,2%	1 472	5,3%	1 637	5,5%	1 696	5,6%	1 524	5,2%	1 608	5,5%
Vas	791	3,3%	875	3,4%	894	3,3%	795	2,8%	798	2,7%	830	2,7%	735	2,5%	692	2,4%
Zala	591	2,5%	592	2,3%	629	2,3%	638	2,3%	735	2,5%	719	2,4%	688	2,4%	659	2,3%
<i>Nyugat-Dunántúl</i>	2 458	10,3%	2 794	11,0%	2 954	10,8%	2 905	10,4%	3 170	10,6%	3 245	10,7%	2 947	10,1%	2 959	10,1%
Baranya	760	3,2%	869	3,4%	904	3,3%	900	3,2%	978	3,3%	978	3,2%	927	3,2%	872	3,0%
Somogy	603	2,5%	616	2,4%	651	2,4%	656	2,3%	649	2,2%	639	2,1%	585	2,0%	588	2,0%
Tolna	491	2,1%	491	1,9%	540	2,0%	559	2,0%	534	1,8%	492	1,6%	486	1,7%	469	1,6%
<i>Dél-Dunántúl</i>	1 854	7,8%	1 976	7,8%	2 095	7,6%	2 115	7,6%	2 161	7,2%	2 109	6,9%	1 998	6,8%	1 929	6,6%
Borsod-Abaúj-Zemplén	1 060	4,4%	1 131	4,4%	1 156	4,2%	1 206	4,3%	1 236	4,1%	1 239	4,1%	1 201	4,1%	1 176	4,0%
Heves	509	2,1%	537	2,1%	598	2,2%	637	2,3%	655	2,2%	661	2,2%	627	2,1%	572	2,0%
Nógrád	354	1,5%	376	1,5%	385	1,4%	380	1,4%	389	1,3%	372	1,2%	332	1,1%	301	1,0%
<i>Észak-Magyarország</i>	1 923	8,1%	2 044	8,0%	2 139	7,8%	2 223	7,9%	2 280	7,6%	2 272	7,5%	2 160	7,4%	2 049	7,0%
Hajdú-Bihar	1 134	4,8%	1 215	4,8%	1 330	4,8%	1 295	4,6%	1 361	4,6%	1 307	4,3%	1 298	4,4%	1 220	4,2%
Jász-Nagykun-Szolnok	691	2,9%	743	2,9%	809	2,9%	847	3,0%	836	2,8%	864	2,8%	824	2,8%	804	2,8%
Szabolcs-Szatmár-Bereg	884	3,7%	956	3,8%	992	3,6%	993	3,5%	1 084	3,6%	1 079	3,5%	1 012	3,5%	1 002	3,4%
<i>Észak-Alföld</i>	2 709	11,4%	2 914	11,5%	3 131	11,4%	3 135	11,2%	3 281	11,0%	3 250	10,7%	3 134	10,7%	3 026	10,4%
Bács-Kiskun	939	3,9%	1 151	4,5%	1 206	4,4%	1 199	4,3%	1 316	4,4%	1 325	4,4%	1 218	4,2%	1 165	4,0%
Békés	713	3,0%	781	3,1%	778	2,8%	746	2,7%	761	2,5%	763	2,5%	704	2,4%	675	2,3%
Csongrád	927	3,9%	1 040	4,1%	1 150	4,2%	1 152	4,1%	1 218	4,1%	1 208	4,0%	1 177	4,0%	1 129	3,9%
<i>Dél-Alföld</i>	2 579	10,8%	2 972	11,7%	3 134	11,4%	3 097	11,1%	3 295	11,0%	3 296	10,8%	3 099	10,6%	2 969	10,2%
Az ország területre nem bontható adatai	744	3,1%	752	3,0%	775	2,8%	206	0,7%	188	0,6%	–	–	–	–	–	–
Összesen	23 839	100,0%	25 436	100,0%	27 427	100,0%	28 004	100,0%	29 849	100,0%	30 451	100,0%	29 253	100,0%	29 221	100,0%

Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyvek, 2008: OEP Statisztikai Évkönyv 2008

187. táblázat: A tgyás és a gyed megoszlása különböző statisztikák alapján

2008	Tgyás (%)	Tgyás állandó laccím szerint (%)	Gyed (%)	Gyed állandó laccím szerint (%)
Közép-Magyarország*	45,34	36,13	45,26	35,35
Fejér	4,12	4,46	3,95	4,52
Komárom-Esztergom	3,37	3,47	3,16	3,53
Veszprém	2,91	3,87	2,85	3,73
Közép-Dunántúl	10,41	11,80	9,97	11,79
Győr-Moson-Sopron	5,50	5,28	5,39	5,20
Vas	2,37	2,65	2,44	2,72
Zala	2,26	2,79	2,31	2,83
Nyugat-Dunántúl	10,13	10,71	10,13	10,75
Baranya	2,98	3,62	3,04	3,61
Somogy	2,01	2,36	1,99	2,42
Tolna	1,61	1,96	1,60	2,00
Dél-Dunántúl	6,60	7,94	6,63	8,03
Borsod-Abaúj-Zemplén	4,02	4,90	4,10	4,94
Heves	1,96	2,69	2,05	2,74
Nógrád	1,03	1,45	1,10	1,57
Észak-Magyarország	7,01	9,04	7,25	9,25
Hajdú-Bihar	4,18	4,78	4,24	4,85
Jász-Nagykun-Szolnok	2,75	3,14	2,71	3,22
Szabolcs-Szatmár-Bereg	3,43	4,17	3,46	4,26
Észak-Alföld	10,36	12,08	10,41	12,33
Bács-Kiskun	3,99	4,80	4,27	5,03
Békés	2,31	2,75	2,34	2,82
Csongrád	3,86	4,27	3,74	4,29
Dél-Alföld	10,16	11,82	10,35	12,14
Országos	100,00	100,00	100,00	100,00

*Laccím szerint van csak külön Budapest és Pest megye ezért itt csak a Régió szerepel

Forrás: OEP Statisztikai évkönyv

188. táblázat: A TGYS-t igénybe vevők létszámának megoszlása a havi bruttó átlagkereset kategóriái szerint, 2008 (igénybe vevő állandó laccíme szerint)

Terület	Havi bruttó átlagkereset, Ft	Létszám megoszlása, %					
		- 69000	69 001 - 90 000	90 001 - 120 000	120 001 - 150 000	150 001 - 180 000	180 000 -
		havi bruttó átlagkereset, Ft					
Közép-Magyarország	180 755	8,9	11,9	13,3	31,3	6,9	27,7
Közép-Dunántúl	134 951	11,0	19,5	20,2	25,6	8,0	15,7
Nyugat-Dunántúl	130 248	12,1	21,1	20,2	25,1	7,5	14,0
Dél-Dunántúl	131 324	14,3	22,5	17,8	21,5	6,4	17,4
Észak-Magyarország	126 897	12,9	22,1	19,7	25,3	7,8	12,2
Észak-Alföld	126 646	15,1	22,1	17,5	24,1	8,2	13,0
Dél-Alföld	127 064	13,6	22,9	17,9	25,1	7,4	13,1
Területileg nem besorolható	141 924	3,9	9,4	29,1	27,6	11,1	19,0
Országos	148 055	11,6	18,1	16,9	27,0	7,4	19,1

Forrás: OEP, 2008 (TAJ alapú)

189. táblázat: A tgyáson lévők aránya a 0-2 évesek arányában

	tgyás/0-2 évesek arányában	tgyás/0-2 évesek arányában
	2001	2008
Budapest, Pest megye	12,5	15,2
<i>Közép-Magyarország</i>	12,5	15,2
Fejér	8,9	9,8
Komárom-Esztergom	7,2	11,0
Veszprém	7,3	8,4
<i>Közép-Dunántúl</i>	7,9	9,7
Győr-Moson-Sopron	9,4	12,4
Vas	11,5	10,2
Zala	8,2	8,9
<i>Nyugat-Dunántúl</i>	9,6	10,9
Baranya	6,9	7,7
Somogy	6,3	6,5
Tolna	7,3	7,4
<i>Dél-Dunántúl</i>	6,8	7,3
Borsod-Abaúj-Zemplén	4,4	5,2
Heves	5,5	6,3
Nógrád	5,7	5,2
<i>Észak-Magyarország</i>	4,8	5,5
Hajdú-Bihar	6,4	7,2
Jász-Nagykun-Szolnok	5,6	6,9
Szabolcs-Szatmár-Bereg	4,3	5,2
<i>Észak-Alföld</i>	5,3	6,3
Bács-Kiskun	6,1	7,7
Békés	6,6	7,0
Csongrád	8,2	9,7
<i>Dél-Alföld</i>	6,9	8,2
Az ország területre nem bontható adatai		
Összesen	8,4	9,9

Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyv (2001), MÁK (2008)

190. táblázat: A TGYS-t igénybe vevők főbb adatai korcsoportok szerint, 2008 (génybe vevő állandó lakcíme szerint)

	TGYS havi bruttó összege, Ft			
	29 évesig	30-34 éves	35 évestől	Összesen
Budapest	110 152	142 751	159 970	138 120
Pest	94 863	121 887	129 129	114 091
Közép-Magyarország	102 530	134 058	147 720	127 622
Fejér	85 632	104 890	110 208	97 959
Komárom-Esztergom	89 783	107 986	103 958	99 523
Veszprém	77 429	94 905	98 189	88 093
Közép-Dunántúl	84 172	102 517	104 430	95 184
Győr-Moson-Sopron	85 353	100 492	105 129	95 040
Vas	79 563	98 826	106 794	92 441
Zala	77 672	92 141	91 394	86 198
Nyugat-Dunántúl	81 952	97 919	101 846	92 095
Baranya	85 974	103 400	106 651	97 321
Somogy	76 532	95 271	99 217	88 712
Tolna	78 611	91 992	92 686	86 617
Dél-Dunántúl	81 290	98 162	101 289	92 117
Borsod-Abaúj-Zemplén	78 387	94 461	98 134	88 200
Heves	81 328	97 301	97 683	90 908
Nógrád	82 703	89 167	102 414	88 102
Észak-Magyarország	79 990	94 592	98 637	88 990
Hajdú-Bihar	80 133	96 929	109 100	91 998
Jász-Nagykun-Szolnok	79 424	96 797	98 783	89 632
Szabolcs-Szatmár-Bereg	74 455	91 118	98 402	84 336
Észak-Alföld	77 854	94 949	102 958	88 743
Bács-Kiskun	77 983	93 494	95 224	87 169
Békés	73 494	95 596	93 006	86 685
Csongrád	79 261	100 024	104 561	93 237
Dél-Alföld	77 405	96 446	98 344	89 249
Területileg nem besorolható	93 736	110 742	104 124	99 790
Országos	86 913	111 870	121 271	104 310

Forrás: OEP

a) Tartalmazza a TGYS folyósításának kezdetétől számított napok számát.

191. táblázat: A TGYS-t igénybe vevők létszámának megoszlása a biztosítási jogviszony típusa szerint, 2008 (igénybe vevő állandó lakcíme szerint)

Terület	Igénybe vevők havi átlagos száma, fő	ebből:			
		foglalkoztatottak	társas vállalkozók	egyéni vállalkozók	álláskeresői támogatásban részesülők
		aránya, %			
Közép-Magyarország	10 639	92,8	2,7	2,2	1,9
Közép-Dunántúl	3 476	90,7	1,2	3,0	4,9
Nyugat-Dunántúl	3 154	91,3	1,3	3,6	3,7
Dél-Dunántúl	2 338	90,3	1,6	3,5	4,2
Észak-Magyarország	2 663	89,8	1,5	3,3	5,2
Észak-Alföld	3 559	90,4	1,3	3,5	4,5
Dél-Alföld	3 480	90,7	1,3	3,8	4,0
Országos	29 449	91,4	1,9	3,0	3,5

Forrás: OEP

192. táblázat: Gyed - A támogatásban részesülők száma és aránya megyék és régiók szerint

	2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008	
Budapest, Pest megye	24 789	39,4%	27 853	39,7%	30 958	39,7%	35 222	42,1%	37 027	42,5%	39 822	43,4%	41 813	44,5%	42 775	45,3%
<i>Közép-Magyarország</i>	24 789	39,4%	27 853	39,7%	30 958	39,7%	35 222	42,1%	37 027	42,5%	39 822	43,4%	41 813	44,5%	42 775	45,3%
Fejér	2 726	4,3%	2 969	4,2%	3 425	4,4%	3 427	4,1%	3 567	4,1%	3 701	4,0%	3 806	4,1%	3 736	4,0%
Komárom-Esztergom	1 689	2,7%	1 766	2,5%	1 985	2,5%	2 112	2,5%	2 435	2,8%	2 652	2,9%	2 812	3,0%	2 987	3,2%
Veszprém	1 825	2,9%	2 021	2,9%	2 349	3,0%	2 538	3,0%	2 618	3,0%	2 753	3,0%	2 712	2,9%	2 698	2,9%
<i>Közép-Dunántúl</i>	6 240	9,9%	6 756	9,6%	7 759	10,0%	8 077	9,7%	8 620	9,9%	9 106	9,9%	9 330	9,9%	9 421	10,0%
Győr-Moson-Sopron	2 871	4,6%	3 554	5,1%	4 086	5,2%	4 429	5,3%	4 669	5,4%	5 035	5,5%	5 088	5,4%	5 095	5,4%
Vas	2 131	3,4%	2 317	3,3%	2 541	3,3%	2 607	3,1%	2 415	2,8%	2 408	2,6%	2 405	2,6%	2 305	2,4%
Zala	1 441	2,3%	1 612	2,3%	1 776	2,3%	1 910	2,3%	2 197	2,5%	2 229	2,4%	2 202	2,3%	2 179	2,3%
<i>Nyugat-Dunántúl</i>	6 443	10,2%	7 483	10,7%	8 403	10,8%	8 946	10,7%	9 281	10,6%	9 672	10,5%	9 695	10,3%	9 579	10,1%
Baranya	1 949	3,1%	2 144	3,1%	2 456	3,2%	2 657	3,2%	2 747	3,2%	2 823	3,1%	2 870	3,1%	2 871	3,0%
Somogy	1 505	2,4%	1 719	2,4%	1 783	2,3%	1 916	2,3%	1 838	2,1%	1 943	2,1%	1 907	2,0%	1 883	2,0%
Tolna	1 319	2,1%	1 410	2,0%	1 460	1,9%	1 568	1,9%	1 655	1,9%	1 600	1,7%	1 509	1,6%	1 509	1,6%
<i>Dél-Dunántúl</i>	4 773	7,6%	5 273	7,5%	5 699	7,3%	6 141	7,3%	6 240	7,2%	6 366	6,9%	6 286	6,7%	6 264	6,6%
Borsod-Abaúj-Zemplén	2 820	4,5%	2 929	4,2%	3 076	3,9%	3 264	3,9%	3 467	4,0%	3 683	4,0%	3 844	4,1%	3 871	4,1%
Heves	1 252	2,0%	1 479	2,1%	1 643	2,1%	1 814	2,2%	1 929	2,2%	2 025	2,2%	2 011	2,1%	1 942	2,1%
Nógrád	888	1,4%	1 033	1,5%	1 109	1,4%	1 132	1,4%	1 126	1,3%	1 171	1,3%	1 141	1,2%	1 044	1,1%
<i>Észak-Magyarország</i>	4 960	7,9%	5 441	7,8%	5 828	7,5%	6 210	7,4%	6 522	7,5%	6 879	7,5%	6 996	7,4%	6 857	7,3%
Hajdú-Bihar	2 858	4,5%	3 139	4,5%	3 546	4,5%	3 878	4,6%	3 928	4,5%	4 126	4,5%	4 008	4,3%	4 006	4,2%
Jász-Nagykun-Szolnok	1 774	2,8%	1 924	2,7%	2 159	2,8%	2 417	2,9%	2 512	2,9%	2 598	2,8%	2 604	2,8%	2 561	2,7%
Szabolcs-Szatmár-Bereg	2 187	3,5%	2 408	3,4%	2 705	3,5%	2 860	3,4%	2 927	3,4%	3 221	3,5%	3 331	3,5%	3 273	3,5%
<i>Észak-Alföld</i>	6 819	10,8%	7 471	10,6%	8 410	10,8%	9 155	10,9%	9 367	10,7%	9 945	10,8%	9 943	10,6%	9 840	10,4%
Bács-Kiskun	2 668	4,2%	3 057	4,4%	3 497	4,5%	3 706	4,4%	3 820	4,4%	4 042	4,4%	4 061	4,3%	4 038	4,3%
Békés	1 673	2,7%	2 015	2,9%	2 153	2,8%	2 230	2,7%	2 296	2,6%	2 291	2,5%	2 271	2,4%	2 209	2,3%
Csongrád	2 381	3,8%	2 676	3,8%	2 999	3,8%	3 307	4,0%	3 413	3,9%	3 557	3,9%	3 578	3,8%	3 533	3,7%
<i>Dél-Alföld</i>	6 722	10,7%	7 748	11,0%	8 649	11,1%	9 243	11,0%	9 529	10,9%	9 890	10,8%	9 910	10,5%	9 780	10,3%
Az ország területre nem bontható adatai	2 158	3,4%	2 142	3,1%	2 236	2,9%	684	0,8%	588	0,7%	–	–	–	–	–	–
Összesen	62 904	100,0%	70 167	100,0%	77 942	100,0%	83 678	100,0%	87 174	100,0%	91 680	100,0%	93 973	100,0%	94 514	100,0%

Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyvek, 2008: OEP Statisztikai Évkönyv 2008

193. táblázat: A gyeden lévők aránya a 0-2 évesek arányában (%)

	gyed/0-2 évesek arányában	gyed/0-2 évesek arányában
	2001	2008
Budapest, Pest megye	33,8	49,2
<i>Közép-Magyarország</i>	33,8	49,2
Fejér	23,1	30,3
Komárom-Esztergom	19,5	33,3
Veszprém	19,3	26,8
<i>Közép-Dunántúl</i>	20,8	30,0
Győr-Moson-Sopron	25,0	39,2
Vas	30,9	33,9
Zala	19,9	29,5
<i>Nyugat-Dunántúl</i>	25,1	35,2
Baranya	17,7	25,5
Somogy	15,7	21,0
Tolna	19,6	23,7
<i>Dél-Dunántúl</i>	17,5	23,6
Borsod-Abaúj-Zemplén	11,6	17,2
Heves	13,4	21,3
Nógrád	14,3	18,1
<i>Észak-Magyarország</i>	12,4	18,3
Hajdú-Bihar	16,1	23,8
Jász-Nagykun-Szolnok	14,3	22,0
Szabolcs-Szatmár-Bereg	10,6	16,9
<i>Észak-Alföld</i>	13,4	20,6
Bács-Kiskun	17,3	26,7
Békés	15,6	23,0
Csongrád	21,0	30,2
<i>Dél-Alföld</i>	17,9	26,8
Az ország területre nem bontható adatai		
Összesen	22,1	32,2

Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyv (2001), MÁK (2008)

194. táblázat: A gyedet és a gyest igénybe vevők száma a 0-2 évesek arányában

	2000	2001	2008
Közép-Magyarország	92,9	96,1	96,1
Közép-Dunántúl	79,8	80,5	85,1
Nyugat-Dunántúl	77,6	78,4	84,2
Dél-Dunántúl	84,1	82,0	85,3
Észak-Magyarország	81,1	81,1	84,0
Észak-Alföld	82,5	83,2	85,8
Dél-Alföld	85,4	83,6	90,6
Összesen	84,9	86,4	89,1

Forrás: 2000: KSH kiadvány (KSH, 2002), 2001: KSH Szociális Statisztikai Évkönyv és sajtószámítás, 2008: OEP, MÁK, saját számítás

195. táblázat: A GYED-et igénybe vevők néhány adata korcsoportok szerint, 2008 (Igénybe vevő állandó lakcíme szerint)

	29 évesig		30-34 éves		35 évestől		Összesen	
	GYED havi bruttó összege, Ft	Maximális GYED összegben részesülők aránya	GYED havi bruttó összege, Ft	Maximális GYED összegben részesülők aránya	GYED havi bruttó összege, Ft	Maximális GYED összegben részesülők aránya	GYED havi bruttó összege, Ft	Maximális GYED összegben részesülők aránya
Budapest	77 926	35,6	83 852	50,0	82 558	48,6	82 249	46,6
Pest	74 103	26,8	80 222	41,6	80 309	42,1	78 568	37,7
Közép-Magyarország	75 942	31,0	82 262	46,3	81 652	46,0	80 602	42,6
Fejér	69 439	19,2	76 717	36,1	76 586	37,1	74 389	31,0
Komárom-Esztergom	73 930	24,5	78 794	37,5	78 222	38,6	76 958	33,1
Veszprém	67 707	15,9	74 023	27,8	74 569	32,3	71 915	24,5
Közép-Dunántúl	70 275	19,8	76 482	33,9	76 451	36,0	74 375	29,6
Győr-Moson-Sopron	70 365	20,4	75 029	29,1	76 762	34,7	73 771	27,2
Vas	68 212	16,7	73 221	28,3	75 246	32,7	71 883	25,2
Zala	67 300	15,5	74 802	28,9	72 454	28,9	71 813	24,5
Nyugat-Dunántúl	69 018	18,2	74 521	28,9	75 144	32,5	72 778	26,0
Baranya	67 595	17,3	75 363	32,9	75 629	33,9	72 989	28,3
Somogy	65 013	12,8	74 055	28,9	74 915	33,1	71 201	24,4
Tolna	65 797	15,8	71 734	26,9	72 068	29,7	69 850	23,8
Dél-Dunántúl	66 333	15,5	74 060	30,2	74 578	32,7	71 669	26,0
Borsod-Abaúj-Zemplén	67 530	17,1	74 576	31,6	74 889	34,3	72 081	26,9
Heves	68 989	17,3	75 811	31,6	76 270	35,5	73 654	27,7
Nógrád	67 348	15,9	72 235	26,7	72 424	25,7	70 387	22,3
Észak-Magyarország	67 896	16,9	74 583	30,8	74 899	33,2	72 258	26,4
Hajdú-Bihar	68 754	18,9	75 721	32,0	75 938	36,9	73 464	28,6
Jász-Nagykun-Szolnok	66 810	16,4	73 703	30,7	72 919	28,9	71 144	25,4
Szabolcs-Szatmár-Bereg	66 178	15,9	74 622	31,4	74 278	32,7	71 212	25,5
Észak-Alföld	67 274	17,1	74 831	31,5	74 595	33,4	72 081	26,7
Bács-Kiskun	68 459	17,2	73 762	28,9	75 188	34,0	72 242	26,0
Békés	65 519	15,1	72 207	28,7	73 509	33,2	70 257	25,1
Csongrád	69 179	17,8	76 495	34,0	77 985	38,4	74 671	30,2
Dél-Alföld	67 997	16,9	74 379	30,7	75 895	35,5	72 640	27,3
Területileg nem besorolható	77 126	21,7	79 065	26,2	77 472	26,7	77 724	23,5
Országos	70 400	21,3	77 619	36,7	78 009	39,1	75 509	32,6

Tartalmazza a GYED folyósításának kezdetétől számított napok számát

Forrás: OEP, 2008 (TAJ alapú)

196. táblázat: A GYED-et igénybe vevők létszámának megoszlása a havi bruttó átlagkereset kategóriái szerint, 2008 (Igénybe vevő állandó lakcíme szerint)

Terület	Havi bruttó átlagkereset, Ft	Létszám megoszlása, %				
		- 69000	69 001 - 90 000	90 001 - 120 000	120 001 - 150 000	150 000 -
		havi bruttó átlagkereset, Ft				
Közép-Magyarország	160 366	12,3	11,4	16,4	34,4	25,6
Közép-Dunántúl	125 305	16,2	18,8	21,2	26,7	17,1
Nyugat-Dunántúl	120 639	17,8	20,4	21,2	25,2	15,4
Dél-Dunántúl	117 469	21,5	19,5	18,8	24,5	15,6
Észak-Magyarország	117 728	19,4	20,8	19,0	25,4	15,4
Észak-Alföld	117 476	20,7	20,2	17,6	25,5	16,0
Dél-Alföld	119 971	19,5	19,5	19,4	24,9	16,7
Területileg nem besorolható	125 955	6,0	12,8	40,5	30,7	10,0
Országos	134 267	16,6	16,8	18,5	28,6	19,5

OEP, 2008 (TAJ alapú)

197. táblázat: A GYED-et igénybe vevők létszámának megoszlása a biztosítási jogviszony típusa szerint, 2008 (Igénybe vevő állandó lakcíme szerint)

Terület	Igénybe vevők havi átlagos száma, fő	ebből:			
		foglalkoztatottak	társas vállalkozók	egyéni vállalkozók	álláskeresői támogatásban részesülők
		aránya, %			
Közép-Magyarország	33 519	92,1	3,3	2,3	1,9
Közép-Dunántúl	11 181	89,9	1,4	3,1	5,4
Nyugat-Dunántúl	10 195	89,9	1,3	3,7	4,9
Dél-Dunántúl	7 617	89,2	1,5	3,6	5,3
Észak-Magyarország	8 775	88,3	1,3	3,4	6,7
Észak-Alföld	11 697	90,4	1,2	3,4	4,8
Dél-Alföld	11 516	90,2	1,4	3,4	4,8
Országos	94 835	90,6	2,0	3,0	4,1

OEP, 2008 (TAJ alapú)

198. táblázat: A gyed és a tgyás adati kistérségek szerint, 2008

kistérség fejlettség	gyed max arány	gyed havi bruttó összege	gyed - havi bruttó átlagkereset, Ft	gyed napok száma, ezer	gyed át arány*	tgyás havi bruttó összege	tgyás - havi bruttó átlagkereset, Ft	tgyás napok száma, ezer	tgyás át arány*	tgyás 0-2 arány	gyed 02 arány
Legfejletlenebb	20,8	67 827	106 388	92,3	7,3	80 470	115 227	19,4	5,8	5,25	17,27
Fejletlen	20,0	68 071	106 105	125,7	6,7	81 583	116 189	26,3	5,4	7,03	23,29
Átlagos	21,1	69 719	111 004	196,6	6,2	83 697	119 206	41,8	5,2	8,99	30,02
Fejlett	25,8	72 025	118 017	255,3	5,7	89 120	126 953	55,4	4,5	10,32	34,04
Legfejlettebb	33,4	76 470	135 074	818,6	3,4	103 773	147 502	183,2	3,3	11,68	37,57
Országos átlag	24,5	71 013	116 012	319,3	5,7	125 821	88 306	70,1	4,8	8,75	28,74

Forrás: OEP (taj alapú), saját számítás

*át: az álláskeresői támogatás révén jogviszonyt szerzettek aránya

199. táblázat: Az egyes társadalmi jövedelmek és az összes háztartási jövedelem kumulált megoszlása, a háztartások ekvivalens jövedelmei alapján definiált jövedelmi ötödökben (%)

	a háztartások ekvivalens jövedelmei alapján definiált jövedelmi ötödök					
	1	2	3	4	5	Összesen
Anyasági ellátások*						
2000/2001	32,8	20,5	16,0	17,1	13,6	100,0
2003	37,2	20,2	16,6	13,3	12,8	100,0
2005	37,4	17,4	14,5	10,2	20,6	100,0
2007	30,9	20,9	17,5	18,7	12,0	100,0
Családi pótlék						
2000/2001	32,8	17,6	14,1	15,9	19,6	100,0
2003	35,6	20,0	16,9	13,3	14,2	100,0
2005	35,1	20,9	14,2	14,7	15,1	100,0
2007	35,4	19,7	19,6	16,1	9,1	100,0
Összes jövedelem						
2000/2001	8,9	13,4	16,9	21,8	39,0	100,0
2003	8,7	13,2	16,7	21,3	40,1	100,0
2005	9,4	13,8	17,2	21,5	38,1	100,0
2007	9,6	14,4	17,6	21,8	36,6	100,0

*Értsd: szülői támogatások

Forrás: Köz, teher, elosztás, TÁRKI Monitor Jelentések 2008 (TÁRKI, 2008:37, 1.8 táblázat)

Egészségkárosodottak ellátásai

200. táblázat: A bányász egészségkárosodási járadékban részesítettek száma 10 000 18 év feletti állandó lakoshoz viszonyítva, 2003 - 2008, januári adat

Településméret kategóriái	2003	2004	2005	2006	2007	2008
500 fő alatt	11,21	10,38	9,94	9,81	9,60	9,02
500-999 fő	8,36	8,03	7,83	7,73	7,50	7,23
1000-1999 fő	4,79	4,43	4,58	4,47	4,31	4,03
2000-4999 fő	2,01	2,11	2,08	1,97	1,85	1,88
5000-9999 fő	3,44	2,91	2,81	2,78	2,70	2,54
10000-19999 fő	1,58	1,47	1,52	1,55	1,44	1,42
20000-49999 fő	7,94	7,09	6,61	6,56	6,40	6,15
50000-99999 fő	0,91	0,95	1,25	1,30	1,23	1,20
100000 fő felett	9,64	7,62	6,74	6,45	6,19	6,02
Budapest (fő)	0,07	0,08	0,08	0,08	0,09	0,08
átlag	4,06	3,61	3,45	3,38	3,26	3,14

201. táblázat: A bányász egészségkárosodási járadék átlagos összege, 2003 - 2008, januári adat (Ft/fő)

Településméret és a kistérség-fejlettség kategóriái	2003	2004	2005	2006	2007	2008
500 fő alatt	62 680	67 109	71 452	74 814	78 366	83 267
500-999 fő	63 366	66 973	71 493	74 910	78 131	82 972
1000-1999 fő	62 110	66 184	70 662	73 876	77 054	82 131
2000-4999 fő	65 058	66 799	71 322	74 797	77 985	83 065
5000-9999 fő	63 099	67 064	71 509	74 752	77 964	82 851
10000-19999 fő	61 383	65 091	69 590	72 871	76 271	81 444
20000-49999 fő	63 772	67 981	72 322	75 658	78 784	83 874
50000-99999 fő	62 354	66 795	71 503	74 867	78 217	83 355
100000 fő felett	63 614	68 034	72 533	75 716	78 939	83 892
Budapest (fő)	63 290	67 741	72 194	75 665	79 047	83 959
Magyarország	63 330	67 285	71 699	74 995	78 232	83 239
Legfejletlenebb	62 585	66 288	70 810	74 042	77 372	82 369
Fejletlen	62 055	66 348	70 605	73 963	77 133	82 013
Átlagos	64 930	68 296	72 713	76 041	79 247	84 243
Fejlett	62 427	66 503	71 156	74 594	77 783	82 842
Legfejlettebb	63 387	67 721	72 159	75 385	78 645	83 699

SZMI

202. táblázat: Fogytékossági támogatásban részesülők száma korcsoport és nem szerint, valamint a korcsoportok aránya nemek szerint, december, 2003-2008

Nem	18–29		30–61		62–x		Támogatásban részesülők száma összesen
	éves						
2003							
Nő	2 868	6%	15 391	34%	27 403	60%	45 662
Férfi	3 891	9%	18 707	45%	18 664	45%	41 262
Összesen	6 759	8%	34 098	39%	46 067	53%	86 924
2004							
Nő	3 129	6%	17 301	34%	30 852	60%	51 282
Férfi	4 138	9%	20 703	46%	20 572	45%	45 413
Összesen	7 267	8%	38 004	39%	51 424	53%	96 695
2005							
Nő	3 153	6%	18 531	34%	32 456	60%	54 140
Férfi	4 184	9%	21 714	46%	21 322	45%	47 220
Összesen	7 337	7%	40 245	40%	53 778	53%	101 360
2006							
Nő	3 087	5%	19 376	34%	34 687	61%	57 150
Férfi	4 098	5%	22 594	45%	22 778	45%	49 471
Összesen	7 185	7%	41 970	39%	57 465	54%	106 620
2007							
Nő	3 016	5%	19 870	34%	35 790	61%	58 676
Férfi	3 976	8%	23 220	46%	23 297	46%	50 493
Összesen	6 992	6%	43 090	39%	59 087	54%	109 169
2008							
Nő	2 610	4%	19 460	33%	37 768	63%	59 838
Férfi	3 412	7%	22 837	45%	24 751	49%	51 000
Összesen	6 022	5%	42 297	38%	62 519	56%	110 838

Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyvek

203. táblázat: A fogyatékosok száma és aránya a fogyatékoság típusa szerint (éven belüli megoszlással)

	Látási		Hallási		Értelmi		Mozgásszervi		Autista		Halmazottan		Összesen (100%)
	fogyatékos												
2001	7860	20,7%	4371	11,5%	5239	13,8%	18865	49,7%	–		1603	4,2%	37938
2002	16004	26,8%	5156	8,6%	8173	13,7%	28055	46,9%	–		2394	4,0%	59782
2003	35324	40,6%	5769	6,6%	9419	10,8%	33397	38,4%	20	0,0%	2995	3,4%	86924
2004	36969	38,2%	6385	6,6%	10520	10,9%	39492	40,8%	44	0,0%	3285	3,4%	96695
2005	37009	36,5%	6782	6,7%	11165	11,0%	42961	42,4%	68	0,1%	3375	3,3%	101360
2006	37740	35,4%	7167	6,7%	11622	10,9%	46584	43,7%	94	0,1%	3413	3,2%	106620
2007	37643	34,5%	7414	6,8%	11931	10,9%	48646	44,6%	129	0,1%	3406	3,1%	109169
2008	37312	33,7%	7548	6,8%	12283	11,1%	50339	45,4%	160	0,1%	3196	2,9%	110838

Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyvek

204. táblázat: A fogyatékosok száma és aránya a fogyatékoság típusa szerint (2001-hez viszonyított változással)

	Látási		Hallási		Értelmi		Mozgásszervi		Autista		Halmazottan		Összesen	Változás (2001=100)
	fő	Változás (2001=100)	fő	Változás (2001=100)	fő	Változás (2001=100)	fő	Változás (2001=100)	fő	Változás (2003=100)	fő	Változás (2001=100)		
2001	7860	100,0	4371	100,0	5239	100,0	18865	100,0	–		1603	100,0	37938	100
2002	16004	203,6	5156	118,0	8173	156,0	28055	148,7	–		2394	149,3	59782	158
2003	35324	449,4	5769	132,0	9419	179,8	33397	177,0	20	100,0	2995	186,8	86924	229
2004	36969	470,3	6385	146,1	10520	200,8	39492	209,3	44	220,0	3285	204,9	96695	255
2005	37009	470,9	6782	155,2	11165	213,1	42961	227,7	68	340,0	3375	210,5	101360	267
2006	37740	480,2	7167	164,0	11622	221,8	46584	246,9	94	470,0	3413	212,9	106620	281
2007	37643	478,9	7414	169,6	11931	227,7	48646	257,9	129	645,0	3406	212,5	109169	288
2008	37312	474,7	7548	172,7	12283	234,5	50339	266,8	160	800,0	3196	199,4	110838	292

Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyvek

205. táblázat: A tartósan beteg és súlyosan fogyatékos gyermekek száma és aránya

Területi egység	A gyermekek közül a tartósan beteg és súlyosan fogyatékos gyermekek száma	A tartósan beteg és súlyosan fogyatékos gyermekek aránya az összes gyermek %-ában
Budapest–Pest	22697	3,7
Közép-Magyarország	22697	3,7
Fejér	4362	5,3
Komárom-Esztergom	3233	5,5
Veszprém	3073	4,4
Közép-Dunántúl	10668	5,0
Győr-Moson-Sopron	3147	3,8
Vas	2090	4,4
Zala	2271	4,6
Nyugat-Dunántúl	7508	4,2
Baranya	3575	4,7
Somogy	3850	5,9
Tolna	2389	5,0
Dél-Dunántúl	9814	5,2
Borsod-Abaúj-Zemplén	8541	5,3
Heves	3194	5,4
Nógrád	2312	5,8
Észak-Magyarország	14047	5,4
Hajdú-Bihar	5619	4,7
Jász-Nagykun-Szolnok	4479	5,4
Szabolcs-Szatmár-Bereg	7160	5,4
Észak-Alföld	17258	5,2
Bács-Kiskun	5885	5,5
Békés	4342	5,9
Csongrád	4694	5,8
Dél-Alföld	14921	5,7
Nem besorolható	1536	2,9
Ország összesen	98449	4,7

Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyvek, KSH

206. táblázat: A közlekedési támogatásban részesítettek 1000 állandó lakosra jutó száma a kistérség fejlettség szempontjából

Kistérség fejlettségi mutató	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
legfejletlenebb	52,4	54,4	54,4	54,4	54,7	53,5	49,5	44,9
fejletlen	39,0	39,9	39,6	39,7	38,9	37,1	34,4	30,7
átlagos	37,7	38,6	37,3	37,0	36,3	34,6	31,4	27,8
fejlett	28,4	28,2	26,4	25,9	25,1	23,2	20,2	17,5
legfejlettebb	15,2	13,9	12,4	11,5	10,5	9,0	7,4	6,1
ország összesen	26,9	26,7	25,5	24,9	24,0	22,4	19,8	17,4

SZMI

207. táblázat: A közlekedési támogatásban részesítettek 1000 állandó lakosra jutó száma a település nagyság szempontjából (2008)

településtípus	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
0-499	55,0	55,1	55,4	55,1	54,8	52,3	48,2	42,9
500-999	50,4	52,4	50,8	50,3	49,4	47,6	43,1	38,7
1000-1999	44,5	45,7	44,9	44,6	43,9	41,9	38,4	33,9
2000-4999	37,0	36,8	34,9	34,7	34,2	32,3	28,9	25,6
5000-9999	32,6	33,8	32,1	32,1	31,7	29,7	26,6	23,4
10000-19999	24,8	24,6	23,9	22,9	22,0	20,6	18,4	15,8
20000-49000	22,0	21,3	20,2	19,7	18,1	16,7	14,6	12,7
50000-99999	16,2	15,0	13,6	12,4	11,0	9,5	7,8	6,7
100000-	15,5	14,6	13,3	12,3	11,5	10,2	8,0	6,9
Bp	10,6	8,8	7,2	6,5	5,8	4,4	3,4	2,6
ország összesen	26,9	26,7	25,5	24,9	24,0	22,4	19,8	17,4

SZMI

208. táblázat: Az év folyamán közlekedési támogatásban részesítettek száma ezer állandó lakosra vetítve a megyénként és régióként

megyék és régiók	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Budapest	10,6	8,8	7,2	6,5	5,8	4,4	3,4	2,6
Pest	22,5	20,5	19,1	17,6	16,0	14,2	11,9	9,6
Közép-Magyarország	15,2	13,4	12,0	11,0	10,0	8,4	6,9	5,6
Baranya	38,4	39,4	37,6	37,2	35,7	32,9	29,0	25,7
Somogy	23,3	22,5	21,5	21,1	20,5	19,5	17,3	14,9
Tolna	38,0	39,3	39,2	39,9	40,3	39,6	36,1	31,0
Közép-Dunántúl	18,9	17,6	16,1	15,1	13,8	12,1	10,3	8,7
Fejér	20,4	18,7	16,6	15,7	14,2	12,2	10,0	8,4
Komárom-Esztergom	16,2	14,4	12,8	11,5	10,0	8,6	7,3	5,8
Veszprém	19,3	19,0	18,3	17,5	16,4	15,0	13,1	11,5
Nyugat-Dunántúl	17,0	16,2	15,4	14,7	13,9	12,8	11,1	9,4
Győr-Moson-Sopron	14,0	13,1	12,5	11,8	11,3	10,2	8,6	7,0
Vas	18,3	17,6	16,6	15,9	14,7	13,8	12,0	10,3
Zala	20,2	19,7	18,7	17,8	17,3	16,0	14,1	12,2
Dél-Dunántúl	33,2	33,6	32,5	32,4	31,7	30,0	26,8	23,3
Borsod-Abaúj-Zemplén	41,7	42,8	43,3	42,8	42,6	40,8	37,2	33,1
Heves	39,3	37,7	36,5	35,4	34,2	30,3	26,4	23,1
Nógrád	53,7	57,7	54,4	54,0	52,1	47,8	43,2	37,1
Észak-Magyarország	43,1	44,0	43,5	42,8	42,1	39,4	35,5	31,2
Hajdú-Bihar	27,7	29,1	29,4	30,2	30,0	30,0	26,7	23,3
Jász-Nagykun-Szolnok	42,2	42,6	40,8	41,5	40,8	37,8	34,9	32,3
Szabolcs-Szatmár-Bereg	42,0	42,4	42,4	42,0	41,1	39,8	36,7	33,3
Észak-Alföld	37,0	37,7	37,4	37,7	37,1	35,8	32,6	29,4
Bács-Kiskun	27,4	29,2	25,1	23,5	22,9	21,8	19,6	17,8
Békés	57,2	61,5	58,9	60,8	60,7	58,6	54,3	49,6
Csongrád	18,1	17,3	16,6	16,3	16,0	15,2	13,5	12,2
Dél-Alföld	33,2	34,9	32,2	32,0	31,6	30,2	27,5	25,0
ország összesen	26,9	26,7	25,5	24,9	24,0	22,4	19,8	17,4

SZMI

Táblajegyzék:

1. táblázat: A fontosabb pénzbeli ellátások igénybevevőinek száma és az egyes támogatásokra felhasznált összeg, 2008-ban.....	9
2. táblázat: a rendszeres szociális segélyben részesítettek száma, 2001-2008. (XII. hó 31-én)	35
3. táblázat: a rendszeres szociális segélyben részesítettek átlagos száma és a felhasznált összeg, 2001–2008	37
5. táblázat: a rendszeres szociális segélyben részesítettek életkor szerinti megoszlása, 2001–2008. (XII. hó 31-én).....	44
6. táblázat: a rendszeres szociális segélyben részesítettek közül a nők aránya, településméret-kategóriánként, 2001-2008. (XII. hó 31-én)	45
8. táblázat: a rendszeres szociális segélyben részesítettek életkor szerinti megoszlása és aktív korú lakosokra vetített aránya településméret és kistérségfejlettség szerint, 2008 (XII. hó 31-én).....	47
9. táblázat: a rendszeres szociális segélyben részesítettek száma és megoszlása családszerkezet szerint, 2006–2008. (XII. hó 31-én)	48
10. táblázat: a rendszeres szociális segélyben érintettek száma és megoszlása családszerkezet szerint, 2006–2008. (XII. hó 31-én).....	49
11. táblázat: a rendszeres szociális segélyben érintettek teljes létszáma és 1000 60 éven aluli személyre vetített száma településméret és kistérségfejlettség szerint, 2006–2008. (XII. hó 31-én).....	50
12. táblázat: a rendszeres szociális segélyben részesítettek közfoglalkoztatása a foglalkoztatás jellege szerint, 2001–2008.....	69
13. táblázat: A rendszeres szociális segélyben részesítettek közfoglalkoztatása a foglalkoztatás időtartama szerint, 2001-2008.....	71
14. táblázat: a rendszeres szociális segélyben részesítettek közfoglalkoztatása a foglalkoztatás jellege, időtartama szerint, meggyesorosán, 2008.....	73
15. táblázat: a tárgyévben rendszeres szociális segélyben részesítettek közül közcélú foglalkoztatásban részt vettek száma kor és nem szerint, 2003-2008.....	75
16. táblázat: A tárgyévben rendszeres szociális segélyben részesítettek közül közcélú foglalkoztatásban részt vettek száma és a ráfordított összeg, 2003-2008	79
17. táblázat: A tárgyévben rendszeres szociális segélyben részesítettek közül közcélú foglalkoztatásban részt vettek száma és a ráfordított összeg, településméret és a kistérség fejlettsége szerint, 2008.....	81
18. táblázat: Lakásfenntartási támogatásban részesült személyek és esetek száma ^{a)}	89
19. táblázat: Lakásfenntartási támogatás mutatói	90
20. táblázat: Lakásfenntartási támogatás ráfordításainak alakulása	90
21. táblázat: Lakásfenntartási támogatásra fordított összeg típusai	91
22. táblázat: Lakásfenntartási támogatások mutatói településnagyság-kategóriák és kistérség-fejlettségi szintek szerint	92
23. táblázat: Adósságcsökkentési támogatásban részesültek száma (fő)	96
24. táblázat: Adósságcsökkentési támogatásra felhasznált összeg és a támogatási összegben részesítettek száma	97
25. táblázat: A támogatásban részesültek a támogatási összeg nagyságkategóriái szerint	97
26. táblázat: Lakásfenntartási és adósságcsökkentési támogatásban részesültek adott év decemberében (%).....	98
27. táblázat: Átmeneti segély, támogatásban részesült személyek és esetek száma	99
28. táblázat: Átmeneti segély mutatószámai	100

29. táblázat: Az átmeneti segély ráfordításadatai.....	101
30. táblázat: Az átmeneti segélyben decemberben részesültek száma az egy főre jutó családi jövedelem szerint.....	102
31. táblázat: Az átmeneti segély településnagyság kategóriák szerint.....	102
32. táblázat: Az átmeneti segély kistérség fejlettség kategóriák szerint	103
33. táblázat: ápolási díjban részesültek száma (fő)	106
34. táblázat: Ápolási díjra felhasznált összeg.....	107
35. táblázat: Az ápolási díj összehasonlító mutatói.....	108
36. táblázat: Az ápolási díj településnagyság kategóriák és kistérség fejlettségi szintek szerint	109
37. táblázat: Az ápolási díj alanyi jogon és méltányosságból kifizetett egy főre jutó havi összegeinek alakulása településnagyság kategóriák és kistérség fejlettségi szintek szerint ..	110
38. táblázat: közgyógyellátás jogcímenként a rászorultság megállapításának feltételei.....	114
39. táblázat: Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők aránya régióként 10 ezer állandó lakosra vetítve	116
40. táblázat: Méltányosságból kiadott igazolványok után a társadalombiztosításnak tárgyévben befizetett egy főre eső összeg (Ft), 2001–2008	124
41. táblázat: Öregségi nyugdíjban, nyugdíjszerű ellátásokban, időskorúak járadékában részesülők száma (fő).....	125
42. táblázat: Időskorúak járadékát kérők és elutasítottak száma.....	127
43. táblázat: Időskorúak járadékának egy főre jutó havi összege és összehasonlító mutatói	128
44. táblázat: Az öregségi nyugdíj és az időskorúak járadékának reálérték változása, (%)....	128
45. táblázat: Időskorúak járadékában részesülők száma az egy főre jutó családi jövedelem szerint, (fő)	129
46. táblázat: Az időskorúak járadéka településnagyság-kategóriák és kistérség fejlettségi szintek szerint.....	130
47. táblázat: A temetési segéllyel kapcsolatos pénzübeli és természetbeni támogatások adatai 2001–2008.....	133
48. táblázat: A temetéssel kapcsolatos főbb támogatások adatai, 2001–2008	133
49. táblázat: A temetéssel kapcsolatos főbb támogatások adatai régiók szerint, 2008	135
50. táblázat: A temetéssel kapcsolatos főbb támogatások adatai népességnagyság szerint, 2008	137
51. táblázat: A halálozások száma és a temetéssel kapcsolatos főbb támogatások adatai régiók szerint, 2008	140
52. táblázat: Köztemetésre és temetési segélyre felhasznált összegek különbségei, 2001–2008	141
53. táblázat: Az egyéb önkormányzati támogatások alapadatai.....	142
54. táblázat: Egyéb önkormányzati támogatások és az átmeneti segély összehasonlító adatai	143
55. táblázat: Egyéb önkormányzati támogatások mutatói.....	144
56. táblázat: Az egyéb önkormányzati támogatások településnagyság-kategóriák és kistérség fejlettségi szintek szerint	145
57. táblázat: Lakáscélú támogatás adatai	147
58. táblázat: Lakáscélú támogatások mutatói településnagyság kategóriák és kistérség fejlettségi szintek szerint	148
59. táblázat: A rendszeres gyermekvédelmi segély főbb adatai 2001–2008 között.....	151
60. táblázat: December hó folyamán rendszeres gyermekvédelmi segélyben részesített gyerekek száma és aránya kor szerint	153
61. táblázat: Családok és a December hó folyamán rendszeres gyermekvédelmi segélyben részesített családok száma és aránya családnagyság szerint (2005)	155

63. táblázat: A természetbeni ellátás formájában nyújtott támogatásban részesülők száma és aránya a rendszeres gyermek védelmi segélyezettek között (2001–2005)	158
65. táblázat: December hó folyamán rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesített gyermekek száma és aránya kor szerint	161
66. táblázat: Az egy rendkívüli gyermekvédelmi támogatás támogatási esetére jutó támogatási összeg nagysága a kistérségfejlettség szempontjából	166
67. táblázat: Kiegészítő gyermekvédelmi támogatás főbb adatai 2006–2008 között	168
68. táblázat: Az otthonteremtési támogatás főbb adatai 2001-2008 között	170
69. táblázat: A tartásdíj megelőlegezés főbb adatai 2001-2008 között.....	172
70. táblázat: A kötött felhasználású normatíva előirányzata és teljesülése (millió forint).....	177
75. táblázat: Pénzbeli szociális juttatások: a hozzájárulás mértéke az adott évben	184
76. táblázat: A Munkaerőpiaci Alap központi költségvetési befizetései (millió forint)	187
77. táblázat: A közcélú foglalkoztatás támogatása 2001–2003 között.....	187
78. táblázat: A közcélú foglalkoztatás támogatása 2004-2008 között	189
80. táblázat: A közcélú foglalkoztatás teljesítésének alakulása (millió Ft).....	193
81. táblázat: A közcélú foglalkoztatás támogatásának felhasználása a költségvetés illetve zárszámadási törvények alapján (millió Ft)	194
82. táblázat: Pénzbeli gyermekvédelmi támogatások (millió forint)	196
83. táblázat: A közgyógyellátás kiadásai	200
84. táblázat: A közgyógyellátásra fordított központi és a helyi kiadások nagysága (millió forint) az E. Alap zárszámadási indoklása alapján.....	200
85. táblázat: Az ellátások tervezett és tényleges kiadásai	204
86. táblázat: A zárszámadásban és az OSAP-ban feltüntetett ellátásokra kifizetett összegek eltérése.....	205
87. táblázat: A családi pótlék törvényben előírt összege (Ft/hó)	213
88. táblázat: A családi pótlék főbb adatai I.	215
89. táblázat: A családi pótlék főbb adatai II.	216
90. táblázat: A családi pótlékban részesülő családok havi átlagos száma az igénylő neme szerint (MÁK adat).....	216
91. táblázat: A 18 év felettieknek járó családi pótlék adatai (MÁK adat)	220
92. táblázat: A gyes főbb adatai	227
95. táblázat: A gyes és a gyet nettó értéke és annak reálértéke (2001=100).....	229
96. táblázat: A gyes egy főre jutó átlagos kiadási adata a keresethez és a gyedhez viszonyítva	229
97. táblázat: A támogatás főbb adatai	235
98. táblázat: A családi támogatások és a létminimum viszonya a gyeten lévő szülők esetében	236
99. táblázat: Anyasági támogatás – a támogatás átlagos összege és reálértéke	238
100. táblázat: Az anyasági támogatás ikergyermekek után.....	240
101. táblázat: A tgyás főbb adatai	242
102. táblázat: A tgyás főbb adatai korcsoport szerint (2008).....	243
103. táblázat: A gyed maximális összege (Ft).....	249
104. táblázat: A gyed főbb adatai, 2001–2008.....	250
105. táblázat: A gyed és a nettó átlagkereset viszonya	251
106. táblázat: A gyed főbb adatai korcsoportok szerint.....	252
107. táblázat: A szülői támogatások ezer szülőképes korú nőre jutó létszáma, 2001-2008 ..	260
108. táblázat: Kistérségi fejlettséggel való összefüggések a gyes és a gyet esetében(2008, MÁK)	261
109. táblázat: A gyed és a tgyás egyes adatai kistérségek szerint, 2008.....	262
110. táblázat: A családtámogatás kiadásai	263

111. táblázat: A családi pótlék adatai	270
112. táblázat: Az anyasági támogatás adatai	270
113. táblázat: A gyés és a gyet adatai.....	271
114. táblázat: A gyed és a tgyás adatai.....	273
115. táblázat: A gyed és tgyás méltányossági keretének felhasználása (millió forint)	274
116. táblázat: Gyesen, gyeten, gyeden lévők utáni központi költségvetési térítés.....	276
117. táblázat: A „kétféle” kiadási adat különbsége (milliárd forint).....	277
118. táblázat: A rendszeres szociális járadékban részesítettek adatai, 2003 – 2008, januári adat	282
119. táblázat: A rendszeres szociális járadékban részesítettek száma 10 000 fő, 18 év feletti állandó lakoshoz viszonyítva, 2003 –2008, januári adat.....	284
120. táblázat: Az átmeneti járadékban részesítettek adatai, 2003 – 2008, januári adat	285
121. táblázat: Az átmeneti járadékban részesítettek száma 10 000, 18 év feletti állandó lakoshoz viszonyítva, 2003 –2008, januári adat	287
122. táblázat: Az átmeneti járadék átlagos összege, 2003–2008, januári adat (Ft/fő)	288
123. táblázat: A bányász egészségkárosodási járadékban részesítettek adatai, 2003 – 2008, januári adat	289
124. táblázat: A bányász egészségkárosodási járadékban részesítettek száma 10 000 18 év feletti állandó lakoshoz viszonyítva, 2003 -2008, januári adat	290
125. táblázat: A megváltozott munkaképességűek járadékainak kiadási adatai	292
126. táblázat: A járadékok mértéke, illetve emelése	293
127. táblázat: A fogyatékoság minősítése az I. és II. fokú orvosi bizottságok vizsgálata alapján, fő	296
128. táblázat: A fogyatékosági minősítések aránya, %	297
131. táblázat: Fogyatékosági támogatásban részesítettek száma a fogyatékoság jellege és a támogatás mértéke szerint, 2008. december	301
132. táblázat: Fogyatékosági támogatásban részesülők száma és aránya nem és korcsoport szerint, 2001-2008	302
133. táblázat: Fogyatékosági támogatásban részesülők száma korcsoport és nem szerint, valamint a korcsoportok aránya nemek szerint, december, 2003,2008	302
134. táblázat: A fogyatékosági támogatás és a vakok személyi járadékának tervezett és felhasznált összegek	304
135. táblázat: A fogyatékosági támogatásra és a vakok személyi járadékára tervezett és fordított összegek (millió Ft).....	304
136. táblázat: A súlyosan mozgáskorlátozott személyek közlekedési támogatásának főbb adatai 2001-2008 között	308
137. táblázat: A súlyosan mozgáskorlátozott személyek közlekedésével kapcsolatos támogatások főbb adatai 2001–2008 között*	309
138. táblázat: A közlekedési támogatásban részesítettek számára kifizetett támogatás adatai 2001-2008 között.....	310
139. táblázat: A közlekedési támogatásban részesítettek 1000 állandó lakosra jutó száma a kistérségfejlettség szempontjából.....	311
140. táblázat: A közlekedési támogatásban részesítettek 1000 állandó lakosra jutó száma a település nagyság szempontjából (2008).....	312
141. táblázat: A mozgáskorlátozottak közlekedési támogatásainak tervezett és felhasznált összegei I.	314
142. táblázat: A mozgáskorlátozottak közlekedési támogatásainak tervezett és felhasznált összegei II.....	314
143. táblázat: A kiválasztott család-típusokok jövedelmei támogatásonként, 2001-2008 (Ft)	324

145. táblázat: A rendszeres szociális segélyben részesítettek között a nők száma és aránya, korcsoportok szerint, 2001-2008. (fő, %)	329
147. táblázat: Közeggyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők száma megyénként.....	335
148. táblázat: Közeggyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők száma és aránya kistérség-fejlettség szerint.....	337
149. táblázat: Közeggyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők 10 ezer állandó lakosra vetített aránya kistérség-fejlettség szerint	337
150. táblázat: Közeggyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők aránya 10 ezer állandó lakosra vetítve népességnagyság szerint.....	337
151. táblázat: Közeggyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők száma és aránya népességnagyság szerint	338
152. Táblázat: Közeggyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők száma és aránya népességnagyság szerint.....	338
153. táblázat: A temetéssel kapcsolatos főbb támogatások adatai megyék szerint, 2008.....	340
154. táblázat: Temetési segélyben részesítettek száma a család egy főre jutó jövedelme szerint megyénként, 2008	341
155. táblázat: A temetési segélyben részesítettek aránya a család egy főre jutó jövedelme szerint megyénként (%).....	342
156. táblázat: A december hó folyamán rendszeres gyermekvédelmi segélyekben részesítettek száma és aránya az egy főre jutó családi jövedelem szerint, a jogosultság megállapításakor.....	345
157. táblázat: A december hó folyamán rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesített családok és gyermekek* száma és aránya családnagyság szerint (2008)	345
158. táblázat: December hó folyamán rendszeres gyermekvédelmi segélyben részesített 0-18 évesek száma 100 0-17 éves korú állandó lakosra vetítve a település nagyság függvényében	346
159. táblázat: December hó folyamán rendszeres gyermekvédelmi segélyben részesített 0-18 évesek száma 100 0-17 éves korú állandó lakosra vetítve a kistérség fejlettségi mutató függvényében	346
160. táblázat: December hó folyamán rendszeres gyermekvédelmi segélyben részesített 0-18 évesek száma 100 0-17 éves korú állandó lakosra vetítve a megyénként és régióként (2008)	347
161. táblázat: A rendkívüli gyermekvédelmi támogatás pénzbeli és természetbeni megoszlásának főbb mutatói	348
162. táblázat: A december hó folyamán rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesítettek száma és aránya az egy főre jutó családi jövedelem szerint, a jogosultság megállapításakor.....	348
163. táblázat: A december hó folyamán rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesítettek közül azok aránya, ahol az főre jutó családi jövedelem a nyugdíj minimumot nem éri el kistérség fejlettség szerint	348
164. táblázat: Az év folyamán rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesítettek száma 100 0-17 éves korú állandó lakosra vetítve a település nagyság függvényében	349
165. táblázat: Az év folyamán rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesítettek száma 100 0-17 éves korú állandó lakosra vetítve a kistérség fejlettség függvényében.....	349
166. táblázat: Az év folyamán rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesítettek száma 100 0-17 éves korú állandó lakosra vetítve a megyénként és régióként (fő)	350
167. táblázat: A december hó folyamán rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesítettek közül azok aránya megyénként, ahol az főre jutó családi jövedelem a nyugdíj minimumot nem éri el (2008).....	351
168. táblázat: Az otthonteremtési támogatásra kifizetett összeg megoszlása felhasználási formák szerint.....	351

169. táblázat: Az önkormányzati segélyezéshez kapcsolódó normatívák teljesítés összesen (millió forint).....	352
171. táblázat: A családi pótlék - A támogatásban részesülő gyermekek száma és aránya megyék és régiók szerint.....	355
173. táblázat: A családi pótlékban részesülő gyermekek havi átlagos száma az igénylő neme szerint, 2008 (MÁK adat).....	358
174. táblázat: A családi pótlékban részesülő gyermekek számának alakulása családtípus és gyermekszám szerint, területi egységenként, 2007. április (%).....	358
175. táblázat: Családi pótlékban részesülő gyermekek a 0–18 évesek %-ában.....	359
176. táblázat: Gyes - A támogatásban részesülők száma és aránya megyék és régiók szerint.....	362
177. táblázat: A gyesen lévők aránya a 0-2 évesek arányában (%).....	364
178. táblázat: Gyet - A támogatásban részesülők száma és aránya megyék és régiók szerint.....	367
179. táblázat: Anyasági támogatás - A támogatásban részesülők száma és aránya megyék és régiók szerint.....	369
180. táblázat: Tgyás - A támogatásban részesülők száma és aránya megyék és régiók szerint.....	371
181. táblázat: A tgyás és a gyed megoszlása különböző statisztikák alapján.....	372
182. táblázat: A TGYS-t igénybe vevők létszámának megoszlása a havi bruttó átlagkereset kategóriái szerint, 2008 (igénybe vevő állandó lakcíme szerint).....	372
183. táblázat: A tgyáson lévők aránya a 0-2 évesek arányában.....	373
184. táblázat: A TGYS-t igénybe vevők főbb adatai korcsoportok szerint, 2008 (igénybe vevő állandó lakcíme szerint).....	374
185. táblázat: A TGYS-t igénybe vevők létszámának megoszlása a biztosítási jogviszony típusa szerint, 2008 (igénybe vevő állandó lakcíme szerint).....	374
186. táblázat: Gyed - A támogatásban részesülők száma és aránya megyék és régiók szerint.....	375
187. táblázat: A gyeden lévők aránya a 0-2 évesek arányában (%).....	376
188. táblázat: A gyedet és a gyeset igénybe vevők száma a 0-2 évesek arányában.....	376
189. táblázat: A GYED-et igénybe vevők néhány adata korcsoportok szerint, 2008 (igénybe vevő állandó lakcíme szerint).....	377
190. táblázat: A GYED-et igénybe vevők létszámának megoszlása a havi bruttó átlagkereset kategóriái szerint, 2008 (igénybe vevő állandó lakcíme szerint).....	378
191. táblázat: A GYED-et igénybe vevők létszámának megoszlása a biztosítási jogviszony típusa szerint, 2008 (igénybe vevő állandó lakcíme szerint).....	378
192. táblázat: A gyed és a tgyás adatai kistérségek szerint, 2008.....	378
193. táblázat: Az egyes társadalmi jövedelmek és az összes háztartási jövedelem kumulált megoszlása, a háztartások ekvivalens jövedelmei alapján definiált jövedelmi ötödökben (%).....	379
194. táblázat: A bányász egészségkárosodási járadékban részesítettek száma 10 000 18 év feletti állandó lakoshoz viszonyítva, 2003 - 2008, januári adat.....	380
195. táblázat: A bányász egészségkárosodási járadék átlagos összege, 2003 - 2008, januári adat (Ft/fő).....	380
196. táblázat: Fogytékossági támogatásban részesülők száma korcsoport és nem szerint, valamint a korcsoportok aránya nemek szerint, december, 2003-2008.....	381
197. táblázat: A fogyatékosok száma és aránya a fogyatékoság típusa szerint (éven belüli megoszlással).....	382
198. táblázat: A fogyatékosok száma és aránya a fogyatékoság típusa szerint (2001-hez viszonyított változással).....	382

199. táblázat: A tartósan beteg és súlyosan fogyatékos gyermekek száma és aránya	383
200. táblázat: A közlekedési támogatásban részesítettek 1000 állandó lakosra jutó száma a kistérség fejlettség szempontjából.....	383
201. táblázat: A közlekedési támogatásban részesítettek 1000 állandó lakosra jutó száma a település nagyság szempontjából (2008).....	384
202. táblázat: Az év folyamán közlekedési támogatásban részesítettek száma ezer állandó lakosra vetítve a megyénként és régióként.....	384

Munkaadany

Ábrajegyzék:

1. ábra: A bemutatott pénzbeli ellátások támogatására felhasznált összegének megoszlása 2008-ban (millió; %)	10
2. ábra: A bemutatott pénzbeli ellátások igénybevevőinek megoszlása 2008-ban (ezer; %) ..	11
3. ábra: A rendszeres szociális segélyben részesítettek száma, 2001–2008. (XII. hó 31-én) ..	34
4. ábra: Fiktív családok teljes jövedelme és rendszeres szociális segély összege, 2001-2008, (Ft)	54
5. ábra: A családtámogatások, gyermekvédelmi támogatások és a rendszeres szociális segély aránya és összege 2 fiktív család példáján, 2001–2008	56
6. ábra: A családtámogatások, gyermekjóléti támogatások és a rendszeres szociális segély összege 2 fiktív család példáján, 2001-2008. (Ft)	57
7. ábra: A közcélú foglalkoztatásra „kifizetődését” meghatározó számok alakulása, 2001–2008 (Ft)	63
8. ábra: a rendszeres szociális segélyben részesítettek közfoglalkoztatása a foglalkoztatás jellege szerint, 2001-2008 (fő)	70
9. ábra: a rendszeres szociális segélyben részesített személyeken belül a közcélú foglalkoztatottak aránya korcsoportonként, 2003–2008 (%)	76
10. ábra: A rendszeres szociális segélyezettek közül közcélú foglalkoztatásban részt vett személyek megoszlása a foglalkoztatás időtartama szerint, településnagyság-kategóriánként, 2008 (%)	83
11. ábra: Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők száma 2001–2008	114
12. ábra: A 10 ezer főre jutó költség alakulása 2005-ben és 2008-ban a különböző fejlettségű településeknél	120
13. ábra: Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők 10 ezer állandó lakosra vetített aránya kistérségfejlettség szerint	121
14. ábra: Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők aránya 10 ezer állandó lakosra vetítve népességnagyság szerint	122
15. ábra: Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők lakónépességre vetített aránya népességnagyság szerint, 2001	123
16. ábra: Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők lakónépességre vetített aránya népességnagyság szerint, 2008	123
17. Ábra: Temetési segélyben részesítettek aránya a család egy főre jutó jövedelme szerint, 2003-2008	139
18. ábra: December hó folyamán rendszeres gyermekvédelmi segélyekben részesítettek száma és aránya az egy főre jutó családi jövedelem szerint, a jogosultság megállapításakor	152
19. ábra: December hó folyamán rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesített családok és gyermekek* aránya családnagyság szerint (2008)	154
20. ábra: December hó folyamán rendszeres gyermekvédelmi segélyben részesített 0–18 évesek száma 100, 0–17 éves korú állandó lakosra vetítve a település nagyság függvényében	156
21. ábra: December hó folyamán rendszeres gyermekvédelmi segélyben részesített 0-18 évesek száma 100 18 év alatti állandó lakosra vetítve a kistérség fejlettségi kategória függvényében	157
22. ábra: A rendkívüli gyermekvédelmi támogatás pénzbeli segélyezésének arányai	161
23. ábra: December hó folyamán rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesítettek száma az egy főre jutó családi jövedelem szerint, a jogosultság megállapításakor	162

24. ábra: December hó folyamán rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesítettek közül azok aránya, ahol az egy főre jutó családi jövedelem a nyugdíjminimumot nem éri el kistérségfejlettség szerint	163
25. ábra: Az év folyamán rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesítettek száma 100, 18 év alatti állandó lakosra vetítve a településnagyság függvényében	164
26. ábra: Az év folyamán rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesítettek száma 100 18 év alatti állandó lakosra vetítve a kistérségfejlettség függvényében.....	165
27. ábra: Az otthonteremtési támogatásra kifizetett összeg megoszlása felhasználási formák szerint	171
28. ábra: A pénzbeli ellátások finanszírozásának rendszere	176
29. ábra: Az önkormányzati segélyezésre fordított költségvetési kiadások (millió forint)....	185
30. ábra: A közgyógyellátás költségvetési eredeti előirányzatai és a teljesítések összegei ...	199
31. ábra: Közgyógyellátás kiadásainak megoszlása (millió forint).....	201
32. ábra A népesség és a születések számának változása, 2001-2008	209
33. ábra: A családi pótlékban részesülő gyermekek megoszlása családnagyság szerint	217
34. ábra: Az elveszületések száma és az anyasági támogatásban részesültek száma, 2001–2008	239
35. ábra: Az anyasági támogatásban részülők száma 2001–2008 között a különböző régiókban (kivéve Közép-Magyarország)	240
36. ábra: A tgyást igénybe vevők létszámának megoszlása a havi bruttó átlagkereset kategóriái szerint, régióként, 2008	245
37. ábra: A tgyás havi bruttó összege az igénybevevők főbb korcsoportjai szerint régióként, 2008.....	246
38. ábra: A gyes és a nettó kereset arányának változása 2001–2008 között.....	251
39. ábra: A gyedet igénybe vevők létszámának megoszlása a havi bruttó átlagkereset kategóriái szerint, régióként, 2008	254
40. ábra: A gyed havi bruttó összege az igénybe vevők főbb korcsoportjai szerint, régióként, 2008	255
41. ábra: A gyed maximális összegében részesülők aránya az igénybe vevők főbb korcsoportjai szerint, régióként, 2008	257
43. ábra: A családtámogatásra fordított kiadások megoszlása	265
44. ábra: A szülői támogatások megoszlása a háztartások ekvivalens jövedelmei alapján definiált jövedelmi ötödökben (%).....	266
45. ábra: A családi pótlék megoszlása a háztartások ekvivalens jövedelmei alapján definiált jövedelmi ötödökben (%).....	267
46. ábra: Egyes családtámogatási ellátásokra fordított kiadások reálérték változása (2001=100).....	275
47. ábra: Egyes családtámogatási ellátásokra átlagos havi összegének reálérték változása (2001=100)*	276
48. ábra: a családtámogatás ellátásaihoz kapcsolódó kiadási adatok eltérése (a zárszámadás/statisztika), százalék.....	277
49. ábra: A rendszeres szociális segélyre és a rendszeres szociális járadékra felhasznált összeg, 2003 – 2008 eFt	283
50. ábra: Az átmeneti járadékban részesítettek száma 10 000 18 év feletti állandó lakoshoz viszonyítva, 2003–2008, januári adat.....	286
51. ábraA fogyatékos támogatás összegei 2001-2008, Ft	300
52. ábra: A családok/fogyasztási egységek összes bevételeinek egy főre eső összege, (2001-2008).....	323
53. ábra: A családok/fogyasztási egységek összes bevételeiből a rendszeres szociális segély aránya (%), (2001-2008)	323

54. ábra: A rendszeres szociális segélyben részesítettek 1000 aktív korú lakosra vetített megyei arányszámainak sorrendje, 2001, 2008	326
55. ábra: A rendszeres szociális segélyben részesítettek száma, aktív korúakhoz viszonyított aránya és a kérelmek elutasításának mértéke megyénként, 2008	327
56. ábra: Az önkormányzati közfoglalkoztatás és a közcélú foglalkoztatás mértéke, 2001-2008. (fő).....	330
57. ábra: A rendszeres szociális segélyben részesítettek közül közfoglalkoztatott személyek számának megoszlása a közfoglalkoztatás jellege és a foglalkoztatás időtartama szerint, 2004, 2008. (%).....	330
58. ábra: A rendszeres szociális segélyre és a közcélú foglalkoztatásra fordított összegek, 2003-2008. (Ft).....	331
59. ábra: Az élve születések száma és az anyasági támogatásban részesültek száma 2001-2008	370

Térképjegyzék:

1. térkép: Kistérség fejlettség, 2007	7
2. térkép: Az egyes szociális és gyermekvédelmi támogatások egy főre jutó kiadásai kistérségek szerint, millió forint, 2008	12
3. térkép: Az egyes családtámogatások (tgyás, gyed, gyes, gyet) egy főre jutó kiadásai kistérségek szerint, millió forint, 2008	13
5. térkép: A rendszeres szociális segély egy főre eső havi átlagos összege, településenként (Ft), 2008	43
6. térkép A rendszeres szociális segélyben részesítettek közül közcélú foglalkoztatásban részt vettek aránya kistérségenként, 2008	84
7. térkép A közcélú foglalkoztatásban részt vett személyek számának változása 2004-5 és 2007-8 között	85
8. térkép Tízezer lakosra jutó lakásfenntartási támogatásban részesülő, 2008 (fő)	93
9. térkép Tízezer lakosra jutó átmeneti segélyben részesülő, 2008 (fő)	104
10. térkép Tízezer lakosra jutó ápolási díjban részesülő, 2008 (fő)	111
11. térkép Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők aránya 10 ezer állandó lakosra (2001)	118
12. térkép Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők aránya 10 ezer állandó lakosra (2008)	119
13. térkép: Tízezer 60 éven felüli lakosra jutó időskorúak járadékában részesülő, 2008 (fő)	130
14. térkép: Temetési segélyben részesített esetek a halálozások arányában, 2008	136
15. térkép: Köztemetésben részesített esetek halálozásokra jutó aránya, 2008	137
16. térkép: Tízezer lakosra jutó egyéb önkormányzati támogatásban részesülő, 2008 (fő) ...	145
17. térkép: 2008 december hó folyamán rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesített 0-18 évesek száma 100 0-17 éves korú állandó lakosra vetítve, kistérségenként.	158
18. térkép: 2008-ban rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesítettek száma 100 0-17 éves korú állandó lakosra vetítve, kistérségenként	165
19. térkép: A családi pótlékot kapó gyermekek aránya a 0-18 éves népességhez képest, kistérségek szerint, (2008, MÁK)	219
20. térkép: 18 év feletti családi pótlékban részesülők száma ezer 18-59 éves állandó lakos arányában, kistérségek szerint (2008, MÁK)	221
21. térkép: A tartósan beteg és súlyosan fogyatékos gyermekek aránya az összes támogatott gyermekhez képest, 2003	222
22. térkép: A gyesre jogosultak a 0-2 évesek állandó népességhez viszonyított arányának változása 2001 és 2008 között (a két év különbsége alapján)	230
23. térkép: A gyesen lévők aránya a 0-2 évesek arányában (%) (2008, MÁK)	231
24. térkép: A gyesen lévők aránya a 18-59 évesek arányában, kistérségek szerint, 2008	232
25. térkép: A gyeten lévők száma ezer 18-59 állandó lakos arányában, kistérségek szerint (2008, MÁK)	237
26. térkép: A tgyásra jogosultak a 0-2 évesek állandó népességhez viszonyított arányának változása 2001 és 2008 között (a két év különbsége alapján)	244
27. térkép: A tgyást igénybe vevők a 0-2 éves állandó népesség arányában, kistérségek szerint, 2008	245
28. térkép: A tgyás havi bruttó összege, kistérségek szerint , 2008	247
29. térkép: A tgyásra az álláskereső támogatás alapján jogosultságot szerzettek aránya kistérségek szerint, 2008	248
30. térkép: A gyedre jogosultak a 0-2 évesek állandó népességhez viszonyított arányának változása 2001 és 2008 között (a két év különbsége alapján)	253

31. térkép: A gyedet igénybe vevők a 0-2 éves állandó népesség arányában, kistérségek szerint, 2008.....	254
32. térkép: A gyed havi bruttó összege, kistérségek szerint, 2008.....	256
33. térkép: A gyed maximális összegében részesülők aránya kistérségek szerint, 2008	258
34. térkép: A gyedre az álláskeresői támogatás alapján jogosultságot szerzettek aránya kistérségek szerint, 2008	259
35. térkép: Rendszeres szociális járadékában részesülők 10 ezer 18 évnél idősebb állandó lakosra vetített száma 2008 januárjában.....	285
36. térkép: Átmeneti járadékában részesülők 10 ezer 18 évnél idősebb állandó lakosra vetített száma 2008 januárjában	289
37. térkép: Bányászok egészségkárosodási járadékában részesülők ezer 18 évnél idősebb állandó lakosra vetített száma 2008 januárjában.....	291
38. térkép: Tízezer 18 év feletti állandó lakosra jutó súlyosan és halmozottan fogyatékos minősítést kapó száma, egyenként 2008-ban összesen	297
39. térkép 2008-ban közlekedési támogatásban részesítettek 1000 állandó lakosra jutó száma, kistérségenként.....	312
40. térkép: A rendszeres szociális segélyben részesítettek aktív korú lakosokhoz viszonyított arányának változása 2001 és 2008 között, kistérségenként a 2001-es állapot százalékában. 327	
41. térkép: 18 év feletti családi pótlékban részesülők a 18-59 évesek arányában, települések szerint (%), 2008	360
42. térkép: A családi pótlékot kapó gyermekek aránya a 0-18 éves népességhez képest, települések szerint (2008, MÁK)	360
43. térkép: A gyesen lévők aránya a 0-2 évesek arányában, településenként (%) (2008, MÁK)	365
44. térkép: A gyesen lévők aránya a 18-59 évesek arányában, településenként (%) (2008, MÁK)	365